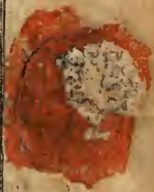

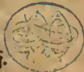

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
25 G
42

SEXTVS

DECRETALIVM LIBER, PER Bonifacium octauum pontificē in concilio Lugdunensi æditus: iam recēns ex antiquissimis exemplaribus adamussim castigatus.

Parisijs,
Ex officina Claudij Cheuallonij.
1537

Ost impressos duodecim Iustiniani Codicis libros, cum suarum Nouellarum volumine, scitissimis typis minuto elegantiq; charactêre exaratis: vnde haud exiguum emolumentum in vniuersam rempub. dimanasse, dubio procul est. Quare pijs cõsilijs ducti, dignisq; studijs excitati, omnes quoq; iuris põtificij libros eisdem formulis euulgare animum induximus: quò & eãdem commoditatem, tam ad iuris põtificij studiosos, quàm ad sacrarum legum cultores accõmodaremus. Et insuper animaduertẽtes passim, hoc ius canonicum tot commentarijs & glossis (vt aiunt) inuolutum ac obrutum esse: vt studiosus quispiam lucẽ à tenebris, odorata putidis, obscura lucidis discernere nequiret, ex tantis inter se dissentientibus scriptoribus. Nec probè apud se statuere posset, quem potissimum in tanta opinionum controuersia sequeretur. Proinde decreuimus hosce Decretaliũ libros, tum Gregorij noni Ro. præsulis,

ſulis,tũ Bonifacij octaui,in concilio Lugdu-
nenſi æditos:atq; etiam Clementinarũ con-
ſtitutionum libros,nec & aliarum, quarũ in
præſentiarum catalogum recenſere ſuperſe-
demus,cũ ſummarijs, reſecatis gloſſis, hisce
formulis ad vnguem caſtigatos prælo com-
mittere. Quos autem quanta cura & diligẽ-
tia, ex antiquiſſimis & ſpectatiſſimis exem-
plaribus expoliuerimus, ac genuinæ lectioni
reſtituerimus,haud facile credideris:tã penè
incredibiles labores,grauiſſimas curas,& di-
es ipſos æquantes vigilias ſuſtinuimus & ex-
hauſimus. Quod tamẽ haud inimico animo
nos feciſſe nõ te inſcium eſſe cupimus. Poſt-
quàm nihil tã arduum,tam laborioſum eſſe
ſciamus, quod non magno animo ſuſcipia-
mus: dũmodò pulcherrimis honeſtiſſimisq;
conatibus tuis noſtra opera & induſtria,vel
compendij, vel additamenti aliquid impor-
tari exiſtimemus. Sub hæc iterum ac iterum
te admonitum æque lector eſſe volumus,nos
non minorem diligentiã & lucubrationem
ad marginalia additamenta impartiuiſſe,in
quib⁹ hoc pręſertim ſequuti ſumus,vt quoad
liceret apum ingeniũ imitaremur. Nam ex
optimis quibusq; iuris doctoribus ea præci-
puè deprompſimus, quæ ad rem præſentem,

 quàm

quàm maximè attinere iudicauimus: & hæc margini loco commentarij addidimus, quò nihil sit, quod possit studiosam iuuentutem à diuersis legum interpretum iudicijs remorari. Indices ferè sic instituimus, vt & librum, folium, faciemq; indicaret. demptis capitulorum indicibus, in quibus tamē id obseruauimus, ne quid prætermissum sit, quod possit lectorem fallere, & in ancipitem sentētiam adducere. Postremò candidum lectorem rogamus, vt hæc qualiacunq; sint, propēso studio & summa animi alacritate suscipiat: atque in eam accipiat partem, in quam homines candidos & humanitatis literis excultos accipere æquum est. Qua re futurum existimamus, vt non solùm nostri nos laboris ingentes fructus percepisse arbitremur, sed etiā ad similia ædenda, multoq; maiora meditāda calcar addas. Magna enim gratiæ pars est (inquit vulgare prouerbiū) grato accipere animo, quæ gratis offeruntur. Vale & fruere.

¶Index Titulorum quinq; librorũ Sexti Decretaliũ, secũdum alphabeti ordinẽ dispositus.

¶Index omnium capitulorum sexti libri Decretaliū, ad literarum seriem ductus atque numerum foliorum faciem'q; demonstrans.

Cōstitutionem

Si contra

FINIS.

¶Index titulorũ quę librorum Clementis quinti, ſecundum alphabeti ordinẽ ſtudioſè coaptatus.

Sequeſtratione

¶Finis.

¶Index omniū capitulorum,per alphabeti seriem,& numerum foliorum faciemq; indicans.

Si duobus

¶Finis.

¶Index Extrauagãtium.xx.Ioannis vigesimisecũdi continens titulos.

¶Finis.

¶Index capitulorum Extrauagãtiũ.xx.Ioã.vigesimisecũdi,ad literarũ seriẽ reposit⁹.

¶Finis.

Index

Declarationes,

Finis.

SEXTI LIBRI DECRETALIVM, IN CONCILIO Lugdunēſi, per Bonifacium octauum editi cōpilatio: Sũmarijs ac quibuſdam alijs additionibus iam recēns ad veterum exemplarium fidem emendata atque illuſtrata.

Onifacius epiſcopus, ſeruus ſeruorum dei, dilectis filijs doctoribus & ſcholaribus vniuerſis Bononiæ commorantibus, ſalutem * & apoſtolicam benedictionem.

* Salutatio ſpecialis remittit iniunã. di. lxiij. cũ adrianus. gl. c. cũ ſuper abbatia. de offi. deleg. gñalis ſalutatio non. arg. l. luci⁹. §. lucius titius dama. de lega. ij. phi. Fon.

SAcroſanctæ Romanæ eccleſię (quam imperſcrutabilis diuinæ prouidentiæ altitudo, vniuerſis diſpoſitiōe incōmutabili prætulit eccleſijs: & totius orbis pręcipuum obtinere voluit magiſtratum) regimini præſidentes, curis ſolicitamur continuis, & aſſidua meditatione vrgemur, vt iuxta creditę nobis diſpēſationis officium, ſubditorum cōmodis (in quorum proſperitate vtiq; proſperamur) ſugi (quãtùm nobis ex alto conceſſum fuerit) ſolicitudinis ſtudio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipſorum quiete labores, & noctes quandoq; tranſimus inſomnes, vt ſcãdala remoueamus ab ipſis. ¶ Et quas humana natura (nouas ſemper deproperans edere formas) lites quotidie inuenire conatur: nunc antiquorum declaratione, nunc vero nouorũ editione iurium (prout nobis eſt poſſibile) reprimamus. ¶ Sanè, cùm poſt volumen decretalium à feli. rec. gre. pa. ix. prę. no. tam prouidè, quàm vtiliter compilatum, nõnullæ

ab eo & ab aliis Roma.ponti.successiuè super diuersis dicerentur articulis editę decretales:de quarum aliquibus an decretales existerēt earumq́ authoribus dubitabatur solicitè in iudicijs & scholis. ¶ Nos ad apicem summi pōtificatus superna dispositione vocati:super hoc cùm instantia requisiti à multis * ambiguitatem & incertitudinem huiusmodi dispendium pluribus afferentem,omnino tollere ac elucidare:quæ de decretalibus ipsis teneri:quęue deberent in posterum refutari gratia suffragante diuina:pro vtilitate publica desiderabiliter affectantes.Per venerabiles fratres nostros Guilelmum archiepiscopum Ebruduneñ. & Berengarium episcopum Bitereñ. ac dilectum filium magistrum Richardum de Senis sanctę Roma.eccle.vice cancellarium,vtriusq́ doctorem,decretales huiusmodi diligētiùs fecimus * recenseri:& tandem pluribus ex ipsis(cùm aut temporales:aut sibi ipsis,vel aliis iuribus contrarię, seu omnino superfluę viderentur) penitùs resecatis: reliquas quibusdam ex eis abbreuiatis, & aliquibus in toto,vel in parte mutatis, multisq́ correctionibus, detractionibus,& additionibus(prout expedire vidimus)factis in ipsis:in vnum librum cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum,subditorumq́ quietem,multa statuuntur salubria:fructus vberes deo propicio in domo domini allatura:& plurima in iudicijs,& extra frequētata dubia deciduntur) redigi mā dauimus:& sub debitis titulis collocari. ¶ Quem librū quinq́ libris aliis dicti voluminis decretalium annectendum censuimus,sextū nūcupari:vt idem volumen senarium(qui numerus est pfectus) librorum illo adiuncto numerum comprehendens,perfectam in rebus agendis formam tribuat:& in moribus disciplinā.Nec sine causa morem prædecessorum nostrorum(qui cùm cōstitutiones aliquas promulgabant nouiter eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte seruare. hęc enim fecimus ne infinitos libros destrui: & alios non sine maximis dispendijs, laboribus, & expensis de nouo fieri oporteret. ¶ Vniuersitati vestrę igitur per apostolica scripta mandamus,quatènus librum huiusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus: prompto suscipientes affectu,eo vtamini decætero in iudicijs & in scholis.nullas alias præter illas,quæ inseruntur:aut specialiter reseruantur in eo decretales aut constitutiones à quibuscunq́ nostris prędecessoribus Romanis pontificibus post editionē dicti voluminis promulgatas recepturi vlteriùs:aut pro decretalibus habituri.

*In dubio iuris si prīceps ē pręsens cōsulendus est, aliter non valet act⁹. vide.l.cū de nouo. C.de le.
* Potestas cōdēdi legē,est delegabilis. Do.Fon.

DE SVMMA TRINI tate & fide catholica.

Titulus primus.

¶ Gregorius.x.in generali concilio Lugduneñ.

¶ Spiritus sanctus eternaliter à patre & filio,tanquam ab uno principio & unica spiratione procedit.Io.and. *Capitulum unicum.*

F ideli

Ideli ac deuota professione fatemur * φ spiritussanctus ęternaliter ex patre & filio, non tanq̃ ex duob⁹ principijs, sed tãq̃ ex vno principio : non duab⁹ spirationibus: sed vnica spiratione ꝓcedit. hoc professa est hactenus, prædicauit, & docuit, hoc firmiter tenet, & prędicat:profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia, mater olm fidelium, & magistra. hoc habet orthodoxorum patrũ, atq; doctorum latinorum, pariter & Grecorũ incõmutabilis & vera sentẽtia. ¶ Sed quia nõnulli ꝓpter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorãtiam, in erores varios sunt ꝓlapsi. Nos hmõi erroribus viã precludere cupiẽtes, hoc sacro approbãte cõcilio, dãnamus & reprobamus oẽs, qui negare præsumpserint æternaliter spiritumsanctũ ex patre & filio procedere: siue etiã temerario ausu asserere, φ spũssctũs, ex patre & filio tãq̃ ex duob⁹ principijs, & nõ tãq̃ ex vno ꝓcedat.

* Papa cogitur confiteri. Do. & infidelis deponi tur. xl. dis. si papa. per glo.

ℭDe constitutionibus. Titulus. ij.

ℭBonifacius octauus.

ℭNoua constitutio principis tollit primam contrariam, quãuis id non exprimat. Speciales consuetudines & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprmat. Ioan. and. Capitulum. i.

Icèt Romanus pontifex (qui iura oĩa in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionẽ * cõdẽdo posteriorem (q̃uis de ipsa mẽtionem nõ faciat) reuocare noscatur. Quia tamen locorũ specialiũ & personarum singulariũ cõsuetudines & statuta (cùm sint facti & in facto cõsistãt) potest probabiliter ignorare. ¶ Ipsis (dum tamen sint rationabilia) per cõstitutionem à se nouiter editã (nisi expressè caueatur in ipsa) nõ intelligit in aliquo derogare. ℭIdem.

* Quæ dicitur quasi commune statutum. & verbum statuti respicit ius scriptũ. i. dist. §. cũ itaq; secũdum Archi.

ℭDuo sunt dicta. Primum, quòd statuta ordinariorum non ligãt probabiliter ignorantes. Secundum, quòd statutum episcopi extra suam dioecesim subditum non ligat. Io. and. Capitulum. ii.

VT animarũ periculis obuietur, sentẽtijs per statuta quorũcũq; ordinariorũ ꝓlatis, ligari nolumus ignorãtes. ¶ Dum tamen eorũ ignorãtia crassa nõ fuerit aut supina. ¶ Statuto episcopi, quo (in oẽs, qui furtum cõmiserint) excõmunicationis sentẽtia ꝓmulgatur: subditi eius furtum extra ipsius dioecẽsim cõmittẽtes, minimè ligari noscũtur. ¶ Cùm extra territorium ius dicenti non pareatur impune.

ℭDe rescriptis. Titulus. iij.

ℭGregorius nonus.

ℭRescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso iure nullum & inde secutum : nisi in causa excommunicationis uel appellationis. hoc dicit. Capitulum. i.

PSo iure rescriptum, vel ꝓcessus per ipsum habitus nō valeat: si ab excōmunicato (super alio q̄ excōmunicationis vel appellationis articulo) fuerit impetratum.

¶Innocētius.iiij.in concilio Lugdunen̄.

¶Per clausulam quidam alii, possunt soli quatuor cōuenniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi sit locus. Ioan.an. Capitulum.ii.

CVm in multis iuris articulis infinitas reprobetur: prouidē duximus statuendum, vt per illā generalem clausulam: quidā alij, quę frequēter in literis nostris inseritur vltra tres vel quatuor in iudiciū non trahātur. ¶ Quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit liberē variare. ¶Idem in eodem.

¶Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat à diuersos, non ualent literæ nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conueniente uel reconueniente actorem, eodem durante iudicio. h.d. Io.and. Capitulum.iii.

DIspendia litium æquitatis compendio volentes, qua possum industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorij papæ noni prædecessoris nostri super hoc editum ampliantes. ¶ Decernimus, vt si quis contra alium plures personales mouere voluerit quęstiones, non ad diuersos iudices, sed ad eosdem super omnib⁹ huiusmodi quæstionibus literas studeat impetrare. Qui verò contrarium fecerit, omni commodo ✱ careat literarum: nec processus habitus valeat per easdē, aliâs reo, si eū per ipsas citauit vel fatigauerit, in expēsis legitimis condemnandus. ¶ Reus quoq; si eodem durante iudicio actorem sibi obnoxium dixerit: reconuentionis beneficio vel conuētionis (si contra eum literas impetrare maluerit) de iure suo debet apud eosdem iudices experiri: nisi eos vt suspectos poterit recusare: simili pœna (si contra hoc fecerit) puniendus.

✱ Hoc est, si virtute primi rescripti aduersarius erat in mora, mala fide interrupta præscriptio, ꝓpter secūdū rescriptū ad alium oēs isti effect⁹ pereunt. Phili. Et vide.c. ꝓcedere etiam in delegatis ab inferioribus à papa. Ancha. Phili. Do. Fon.

¶Bonifacius octauus.

¶Receptus per literas facultatis, si ad recipiētes spectabat receptio ipsorū & nō papæ authoritate intelligitur esse receptus: nisi in literis aliud esset expressum. Si autē receptio non spectabat ad eos: tūc apostolica authoritate dicitur receptus. h.d. Io.and. Capitulum.iiii.

CVm aliquibus recipiendi aliquem in canonicum alicui⁹ ecclesiæ, non obstantibus eiusdem ecclesiæ priuilegijs, consuetudinibus, vel statutis iuramento, confirmatione apostolica, vel quacūq; firmitate alia roboratis, per nostras literas cōcedimus facultatem: si canonicorum receptio aliâs in ipsa ecclesia non spectat ad eos, quib⁹ huiusmodi literæ diriguntur: sed ex earum viribus recipiunt potestatem: is qui recipitur, authoritate apostolica dinoscitur esse receptus. ¶ Si verò canonicorum receptio aliâs pertineat ad eosdem: non apostolica, sed recipiētium censetur authoritate receptus: nisi ꝙ eum authoritate nostra reciperent: in nostris literis caueretur expressè.

¶Idem.

¶Rescriptum papale quod concedit promoto retentionem primorum beneficiorum usq; ad beneplacitum papæ, extinguitur mortuo papa. secùs

ſecùs ſi ibi dicatur uſq; ad beneplacitum apoſtolicæ ſedis. nec intelligitur tale reſcriptum de beneficiis priùs non canonicè detentis, hoc dicit. Io. and. Capitulum. v.

SI gratioſè tibi à Romano pontifice concedatur, vt beneficia * quę tempore tuæ promotionis obtinebas, poſſes vſq; ad ſuæ voluntatis beneplacitum retinere: huiuſmodi gratia per eius obitum (per quē ipſius beneplacitum omnino extinguitur) eo ipſo expirat. ¶ Secùs autem ſi vſq; ad apoſtolicæ ſedis beneplacitum gratia concedatur prædicta. tunc enim (quia ſedes ipſa non moritur) durabit perpetuò: niſi à ſucceſſore fuerit reuocata. ¶ Prætextu verò talis conceſſionis, quæ debet (cùm ſit ambitioſa) reſtringi: ea ſolùm beneficia, quæ canonicè obtines, potes licitè retinere.

* Plura beneficia ſine diſpenſatione tenere licet. §. eo. ti. gratia. Do.

¶ Idem.

¶ Vacatio per mortem, & uacatio per renunciationem ſunt diuerſæ: & ideo in literis ad beneficia impetratis, uno expreſſo non uenit reliquum. h. d. Io. and. Capitulum. vi.

SVſceptum ab apoſtolica ſede mādatum, vt ab aliquo beneficij (qđ obtinet) reſignatione recepta, ipſum alteri conferas & aſſignes: adimplere non potes, * ſi ille antè, quàm reſignet rebꝰ eximatur humanis. Cùm non per reſignationem vacauerit, ſed per mortem. Niſi de intentione mandātis aliud appareret expreſſè. ¶ Si duo ſuper eodem beneficio literas impetrent: primo eorum per illius obitum, qui tenebat: ſecundo verò per ceſſionem eiuſdem ipſum proponente vacare. Secundus (cùm beneficium ipſum ceſſione non morte vacauerit) debet primo in ipſius aſſecutione præferri.

* In materia ſtricta, illud cenſetur omiſſū quod non exprimit. ad qđ vide l. ſi cū dotem. ff. ſo. mat. l. cōmodiſſimè. ff. de li be. & poſt hu. c. ſi cui. §. de verb. ſig. Fonta.

¶ Idem.

¶ Licèt ignorās beneficium ſibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit: ualent literæ. alterum tamen eliget: ſi ſimul teneri non poſſint. h. d. Ioan. and. Capitulum. vii.

GRatia, quam ſuper beneficio à ſede apoſtolica te impetraſſe proponis: vicioſa reputari non debet, q̄uis de alio beneficio ab epiſcopo tuo anteà tibi abſenti & ignoranti collato nullam (cùm tempore impetrationis neſcires) feceris mentionem. Vtrūq; tamen (ſi talia ſint beneficia, quæ ſimul nequeant de iure teneri) habere non potes: ſed eligas, quod ex eis malueris retinere.

¶ Idem.

¶ Si reſtituatur quis ad gratiam reuocatam, ſine alterius præiudicio intelligitur reſtitutus: vnde alteri ante reſtitutionem impetrāti, præferri non debet. hoc dicit. Ioan. and. Capitulum. viii.

QVamuis is, cuius gratia (per quam mandabatur in certa eccleſia prouideri ſibi de beneficio proximè vacaturo) per nos fuerat reuocata: reſtituatur à nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui poſt reuocationem, & ante reſtitutionem prædictas, ſimilis in eadem eccleſia gratia facta fuit. (Niſi de hoc expreſſè dixerimus) anteferri debebit. ¶ Cùm talis reſtitutio (vbi aliud non exprimitur) intelligatur fieri ſine iuris præiudicio alieni.

¶ Idem.

¶In literis ad beneficia impetratis, inspicitur tempus datæ. unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit: qui licèt nunc sit maior, illo tempore minor erat. h.d. Io. and. Capitulum.ix.

SI eo tẽpore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mãdauimus prouideri: ad obtinẽdum curatum beneficium, idoneam non habebas ætatem: tibi licèt nunc * legitimè effectus sis ætatis, authoritate literarum hmõi (cùm tẽpore datæ ipsarũ adhuc non esses idoneus) de beneficio curã animarũ habente nequaq̃ poterit prouideri. ¶ Beneficium autem sine cura (cùm ad ipsum sufficientem tunc ætatem haberes) per eas licitè poteris obtinere. ¶Idem.

¶Gratia generalis non præiudicat speciali: & debet facere mẽtionem de præcedẽti priuilegio, cõsuetudine, uel statuto. h.d. Xēze. Ca.x.

SI propter tua debita persoluẽda fructus beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabũt diœcesi tibi (non obstãtib9 quibuslibet consuetudinibus, priuilegijs, vel statutis, per quę nostra impediri posset concessio) vsq; ad quinquẽnium de speciali gratia concedimus. ¶ Intentionis nostrę nequaq̃ existit, si fruct9 huiusmodi, ecclesiæ tuę fabricę vel alteri vsui, seu cuicũq; singulari personæ, de speciali consuetudine, priuilegio, vel statuto forsitan debeantur: q; eis per concessionem ipsam (nisi hoc expressè caueatur in * ea) præiudicium aliquod generetur ¶Idem.

¶Causæ ab apostolica sede, uel eius legato, committi debent dignitatem obtinentibus: uel canonicatum ecclesiæ cathedralis. Nec tractari debẽt nisi in ciuitatib9 uel locis insignibus. hoc dicit. usq; ad. §. Cum uerò. Capitulum.xi.

STatutum * quod circa iudices à sede apostolica deputãdos nuper edidimus: cùm quædam cõtẽta in eo, quæ pro communi vtilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad noxam: sanctione præsenti (quam irrefragabiliter obseruari mãdamus) suadente vtilitate, in melius duximus reformandum. ¶ Sancimus igitur vt nullis, nisi dignitate præditis: aut personatum obtinentibus: seu ecclesiarum cathedralium canonicis, causæ authoritate literarum sedis apostolicę, vel legatorum eiusdem decęterò committantur: nec audiantur alibi, q̃ in ciuitatibus, vel locis insignibus, vbi possit commodè copia peritorum haberi.

¶Actore & reo eiusdem diœcesis existentibus, causa cõmitti non debet extra illam, nisi in sex casibus: in quibus tamen non trahetur ultra unam dietam. Et nisi in duobus ultimis casibus impetrans per iuramẽtum fidem fecerit de illis, repelletur à iudice: & in expensis condemnabitur. h.d. usq; ad. §. Cùm autem. Dominicus.

¶Cùm verò eiusdem ciuitatis seu diœcesis fuerint actor & reus, extra ipsas causa non committatur: nec conueniatur aliquis eorũdem. Nisi ab episcopo contra aliquem de sua diœcesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra eius capitulum, seu contra vniuersitatem ciuitatis, villę, aut castri fuerit actio dirigenda: vel nisi actor eandem ciuitatem seu diœcesim intrare non audens: aut sui aduersarij potentiã mentò perhorrescẽs, eum intra ipsas nequeat cõuenire securè. In his quippe casibus extra dictas ciuitatem & diœcesim possit cõtra prædictos

* vbi certo tempore debet aliqđ adesse, si illud posteà adsit, act9 nõ firmat. l.j. §. sed si filius. ff. de leg. iij. immo executori volẽti tum prouidere, ordinarius resistet. Archidia. Ioan. Phili. Fõ.

* Papa in beneficialibus pręiudicare potest alteri9 iuri. nã in beneficialib9 oĩa potest. c.ij. j. de prębẽ.

* Nota appellatione statuti cõprehendi ius cõmune. Fonta.

dictos causa committi; nullus tamen eorum vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis valeat conueniri. Sed & in duobus vltimis casibus nisi impetrans de prędicto timore (quem in literis cōmissionis exprimere teneatur) primò fidem iudici faciat saltem per proprium iuramentum: iudex ipse nullatenus in causa procedat; sed partes à sua iurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diuersæ diœcesis debet impetrare delegatum, uel in diœcesi rei, uel in alia non propria: nec ultra unam dietam distante. hoc dicit. Dominicus.

Cùm autē actor, & reus ciuitatum & diœcesum fuerint diuersarū, si actor in ciuitate vel diœcesi rei iudicem habere recuset: ipsum non in sua, sed in alia ciuitate, vel diœcesi, liberè impetrare valeat: reumq; trahere ad eandem: dūmodò locus, ad quē eum traxerit, vltra vnam dietam (sicut in casu alio pręmittitur) minimè sit remotus.

Delegatus extra locum cōmissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu. nec subdelegare locis uel personis aliis, quàm hic expressis. h. d. Io. and.

In nullo quoq; casuum pręedictorū iudex extra ciuitatem seu diœcesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat: nisi ad id expressus accesserit earundem assensus. Neq; alibi, quàm intra illas; & personis duntaxat designatis superiùs committat * quomodolibet vices suas.

Delegatus nihil debet à partibus recipere, nisi esculētum & poculētum liberè oblatum, quod paucis possit consumi diebus: uel moderatas expēsas si non sunt pauperes, quādo pro necessitate, uel utilitate, non maliciosè extra domicilium pergeret. h. d. Dominicus.

Insuper vt gratis, & cū omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullū munus vel quicq; aliud (nisi forsan esculentum vel poculētum mera liberalitate oblatum, quod paucis cōsumi possit dieb9 vel nisi cùm ipsum ꝓpter causam sibi cōmissam cōtigerit extra suū domicilium ꝓficisci, moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercūq; præsumat. Propisurum attētè q in ipsis expensis modū nequaq̄ excedat: nec plus ab vna parte, q̄ ab alia exigat, cùm cōmune gerat negociū vtriusq;: q̄q; (vbi causę sibi cōmissę vtilitas vel necessitas non exegerit) occasionem ꝓpter habēdas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & vbi notabiliter fuerint pauperes * litigātes, etiā pro expensis prorsùs exigat ab eisdem.

Delegatus nisi indigeat, non assumat assessorem: aliàs de suo illi prouideat. Si eget, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario à partibus soluendo.

Assessorem autem, vt quādoq; * faciūt aliqui fraudulēter (nisi eo indigeat quod consciētiæ relinquatur eiusdem) sibi nequaq̄ adiūgat: alioquin de suo proprio prouidere teneatur eidem. ¶ Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumēs, ei de competenti salario prouidē moderādo ab eo, faciat à partibus cōmuniter prouideri.

Delegatus taxare debet salarium notariorum, nec participare debet cum ipsis uel assessoribus in salario. h. d. Dominicus.

*Vide Bal to. i. l. multa. ff. de cōdi. & de mō. & Bal dum i. l. fi. C. de hegre. insti.

* Paupertas excusat ab onere expēsarū. Domi.

* Iura disponūt sup eo qd non fit sepe: sed qnq;. Domi.

¶Notarium verò vel notarios, in causa sibi commissa scribentes, qui vt plurimùm in exigẽdo salario metas rationis excedunt (vt ad ipsius spectat officium) prudenter refrenet. ¶Nec cùm ipsis, aut cum assessore præfato lucrum participet vllo modo.

¶*Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem huius capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Io. and.*

* vide.l.si rẽ.prima. §.oĩs.ff. de pig. ac. ¶ * Si quid autem contra constitutionem præsentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur. ¶ Nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit remissione vllatenus profutura eidem.

¶*Delegatus non debet uocare testes, nisi statu causæ requirente: & producens illis administrare debet expensas in ueniendo, stando, & redeundo. Dominicus.*

¶Pro ferendo quoq; testimonio (prætextu, cuius aliqui alios fraudulenter interdum à iudicibus vocari procurant, vt eos laboribus & expensis fatigent: aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullum vllatenus conuocet: nisi quando conditio & status causæ requirent. ¶ Sed nec tunc (nisi à producente) cõpetentes (vocato pro testimonio, veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari * expensas.

* Consule Bal.in.l.si. C.de fru. & lit.expen.

¶*Gesta cõtra hãc decretalẽ sunt ipso iure nulla. h.d. Et nõ diuiditur.*

¶Quicquid autem contra præmissa vel eorum aliquod contigerit attentari: sit ipso iure * irritum & inane.

¶Idem.

* An solutio pœnæ legi prohibẽti appositæ validet factũ contra legem. Vide Bart.in.l. prętor.ff. de noui ope. nũ.F.

¶*Sola præuenta præsentatio & receptio in canonicum secũdi impetrãtis in eadem ecclesia, non excludit primum impetrãtem à præbẽda uacãte tẽpore suæ receptionis: uel post à uacãte ante suam receptionem uel præsentationem: & hoc si per processum executoris, uel interpositionem decreti pro primo impetrãte affecta extiterat: nisi dolo uel negligentia excluderetur ab eadem. h.d. Dominicus.* Cap.xii.

Tibi, qui gratiam in Biturẽn. ecclesia impetrasti à nobis certo executore concesso, qui te in canonicum recipi faceret: & de prebenda tibi (si qua in eadem ecclesia tunc vacabat: alioquin de vacatura proximè) prouideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licèt priùs, quàm tu suas literas præsentauerit, & in canonicum sit receptus: in prębenda tempore tuæ receptionis, vel etiam pòst vacante (ex quo alteri ante tuã receptionem collata non extitit) anteferri nõ debet. Idem quoq; si ante receptionem tuam in canonicum vacauisset prębenda, per processum tui executoris, qui ei, ad quem præbendę collatio pertinebat, notificauerat, q̃ eã volebat per huiusmodi potestatem conferre: aut interdixerat ne conferret eandem: seu illam suæ reseruauerat collationi: præsertim cum interpositione decreti affecta, tunc enim tibi & non alteri debet prębẽda huiusmodi assignari. ¶ Quinimmò si ante receptionem & præsentationem etiam tuam, præbenda vacauit: idem erit censendum, si in huiusmodi gratia tibi facta decretũ à nobis fuerat, irritum & inane, quod contra ipsam contingeret attentari. ¶In prædictis itaq; casibus debes tu præbendam vacantem potiùs, quàm impetrator vltimus obtinere: dum tamen dolus tibi non possit vel notabilis negligentia imputari.

¶Idem.

¶ Idem.

¶ Si primo sub cõditione prouideri mãdatur, & secundus purè impetrãs (priusquã ueniat cõditio) à papa uel executore suo canonicatũ obtineat: in assecutione præbendæ primo præfertur. Ioan. An. Cap. xiii.

SI pro te alicui directa fuerint scripta nostra, * vt tibi de canonicatu, & præbenda ecclesiæ Bituren. (si ad id accederet episcopi, & capituli ecclesiæ prælibatę adsensus) authoritate apostolica ꝓuideret. ¶ Alter postmodũ impetrans, qui ex collatione apostolicę sedis, vel executoris super hoc deputati prouisione (priusquã episcopi & capituli prædictorũ adsensus ad prouisionẽ tibi accederet faciendã) canonicatũ obtinuit Bituren. (licèt tu interueniente postea prædictorum adsensu dicti prioris mãdati authoritate in canonicũ ipsius ecclesiæ sis receptus) in præbenda vacante tibi meritò antefertur.

* Quando grã est cõditionalis, nõ põt ꝓcedi ad ei executionẽ condicione non existente. vide Inno. de ꝑsump. dudum.

M 18

¶ Idem.

¶ Hæc est solennis decretalis, & per Io. an. subtiliter glossata: & potest sic secundũ eum summari, Si inter duos impetrantes non adparet prioritas: hæc decratalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit. Et partes patent secundum Ioan. and. licèt glossa prima latius summet. Capitulum. xiiii.

DVobus super prouisione simili sibi facienda in eadem ecclesia, literas à nobis obtinentibus vna die, certis eis executoribus deputatis: si non adpareat, quis primo impetrauerit ex eisdem: is eorũ, cui canonicatũ contulimus, est in prębenda pręferendus alteri, qui à nobis canonicatũ non extitit assecutus: licèt priusquã alius eis (ad quos spectat canonicorũ receptio, & collatio præbẽdarũ) suas prȩsentauerit literas: & ab eis in canonicũ sit receptus. ¶ Si verò neutri eorum vel vtrisq; canonicatũ cõtulimus: tũc (ex quo in gratia sunt ęquales) is, qui primo præsentauerit, erit potior in præbẽda. ¶ Quòd si forsan ambo simul in præsentãdo cõcurrẽrĩt ad quos (vt prȩmittitur) spectat canonicorum receptio & collatio, præbendarũ: vel eorũ maior pars ex eis alterũ, quem voluerint, eligere teneãtur: quo electo, alius omnino careat impetratis: nisi ex tenore literarũ ipsius expressè appareat, ꝙ vtrisq; ipsorum voluerimus prouidere.

P 18

¶ Idem.

¶ Omnes indulgentiæ concessæ à Bonifacio, uel suis prædecessoribus, clericis de percipiendis perpetuò fructibus suorum beneficiorum in absentia: sunt reuocatæ. Et profitetur papa se illas in posterum non daturum. Ioan. and. Capitulum. xv.

QVia per ambitiosam importunitatem petentiũ, tam nos, ꝙ nonnulli prędecessores nostri romani põtifices, indulgẽtias perpetuas, multis cõcessimus de percipiẽdis fructibus beneficiorũ suorũ (distributionibus * quotidianis, dũtaxat exceptis) siue in scholis essent, siue in ecclesiarũ suarũ altera residerent, aut in romana curia morã traherent, seu alio certo loco, vel etiam vbicũq; ex quo insolentiæ oriũtur vagandi, & dissolutionis præparatur materia: minuitur cultus diuinus, quẽ desideram⁹ augeri: & officium plerũq; (ꝓpter quod beneficiũ ecclesiasticũ datur) omittitur. ¶ Nos volẽtes emẽdare prętẽrita, & ꝗtũ possumus adue[...] futura cauere: oẽs huiusmodi & similes in-

* Appellatione fructuũ veniunt manualia, vt annotant doct. Do. Fonta.

les indulgẽtias (personis nõ ecclesijs vel dignitatibus datas) penitùs reuocamus. ¶ Et earũ concessionẽ nostris volum⁹ exulare tẽporibus Quodq́ nobis licere nõ patimur nec nostris successoribus indicamus.

ℂ De consuetudine. Titu.iiij.

ℂ Bonifacius octauus,

ℂ Prætextu consuetudinis etiam iuratæ, uel quantocunq́ tempore obseruatæ, non potest quis nisi unicum personatũ, dignitatem, uel aliud perpetuũ officiũ, simul cum canonia & præbenda in aliqua ecclesia absq́ dispensatione sedis apostolicæ obtinere: uel iam obtenta tenere: & cõtra præsumptum irritum est omnino. Ioan. and. Capitulum.i.

Consuetudinem, quam in vestra ecclesia seruatã asseritis tanto tempore, q in contrariũ memoria nõ existit, videlicet q ipsius ecclesiæ canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel præpposituras, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo in simul, & præbendam possint in eã licitè absq́ dispensatione sedis apostolicæ obtinere: corruptelam (cũ sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) meritò reputantes: eam authoritate apostolica reprobamus: vosq́ ad ipsius obseruãtiã, etiam si iuramento firmata extiterit (cũ iuramentum iniquitatis vinculum non existat) decernimus non teneri. ¶ Statuentes, vt (cùm vnũ officiũ vix dignè valeat aliquis adimplere) nulli liceat decæterò, nisi vnicum personatũ, vel dignitatem, aut præpositurã, siue administrationem, vel officium perpetuũ, quocũq́ nomine censeantur, cum præbenda in simul absq́ dispensatione dictæ sedis in eadem ecclesia obtinere: vel iam obtenta * tenere. Quòd si à quoq̃ secùs præsumptũ fuerit: irritum sit omnino. ℂ Idem.

ℂ Non ualet consuetudo, quòd ab officiali episcopi, ad episcopum appelletur. Ioan. and. Cap. i.

Non putamus illã consuetudinem quantocũq́ tempore de facto seruatã consonã rationi, q ab officiali episcopi ad eũdem episcopum valeat appellari. ¶ Ne ab eodem ad seipsum (cũ sit idem auditorium vtriusq́) appellatio interposita videatur. ℂ Idem.

ℂ Valet consuetudo præscripta: quòd episcopus in inquirendo, puniẽdo, & corrigendo subditorum excessus, sui capituli consilium requirere non teneatur. Ioan. an. Cap. iii.

Non est (dũ tamen aliàs sit præscripta * canonicè *) cõsuetudo: quã allegat episcopus, reprobanda: q in inquirendis, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui capituli requirere minimè teneatur. ℂ Idem.

ℂ Per rescriptum apostolicum, quo de præbenda primò uacatura mãdabatur alicui prouideri, laudabilis illius ecclesiæ consuetudo nõ tollitur: hinc est quòd si ibi est consuetudo, quòd antiquiores canonici uacãtes præbendas possint optare gradatim: illo nõ obstãte mandato, poterit antiquior uacantem optare præbendã: & expectatis per. xx. dies optare uolentibus, executor de non optata prouidebit eidem. si autem præbendam uacantem in curia papa conferret, tunc illam antiquior opta-

*Cõstitutio antiq iuris declaratoria extẽditur ad pterita etiã si con tra se habeat cõsuetudinẽ dũ modò declaret illã nõ valere. Do. Phi. Fon.

* vide de cõsue. c. fi. Domi.

* Aliàs, legitimè.

optare nõ poterit.Io.and. Cap.iiii.

Cvm in tua * ecclesia(in qua consuetudo habetur, q antiquiores canonici gradatim meliores si voluerint, possint cũ vacant,p se, vel per alios optare pbendas) puideri mãdamus alicui de præbẽda, nulli alij de iure debita,pximo inibi vacatura:huiusmodi nõ obstãte mãdato,poterũt ipsi antiquiores iuxta cõsuetudinẽ eãdem optare:cũ prebẽda vacabit:& illa,quæ optata nõ fuerit(si nulli sit debita) erit illi,p quo scripsim⁹ cõferẽda. ¶ In præbẽdis veró apud se.apo.vacãtibus(cũ de ipsis pRomanũ põtificẽ ordinat)locus pdictę cõsuetudini * nõ existit. ¶ Ne autẽ ptextu eiusdẽ cõsuetudinis, puisiones auctoritate apostolica faciẽdæ,vltra debitũ differãtur:statuim⁹,vt executores sup ipsis puisionibus deputati,optare volentes p viginti dies dũtaxat expectent:quibus elapsis liberè in nõ optatis ad exequenda sibi mãdata pcedãt:præfata cõsuetudine non obstante.

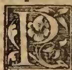
*Vide.c.i de donat.

*Vide.c.si. §. cõstitu.

De postulatione prelatorum. Tit.v.

Bonifacius octauus.

Si aliquis eligat postulãdo,uel postulandũ,uel in postulãdũ uel postulet eligendo,uel eligendũ,uel in eligendũ talis electio uel postulatio est irrita ipso iure.Si autem dicat,eligo & postulo,prout melius de iure ualere potest:idem nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus uel postulandus,& tunc consensus tempore eligat alterã uiam,electionis scilicet uel postulationis: qua electa ad alteram redire non poterit.h.d.Io.an. Cap.unicum.

Perpetuo,phibemus edicto,ne sub aliqua ex ijs formis, quas perniciosa curiositas adinuenit: eligo postulando & postulo eligendo:aut eligo postulandum, seu postulo eligendum: cùm nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis: quin sibi potiùs inuicem aduersentur:aut sub illis verbis,eligo in postulandũ,vel postulo in eligendum: cùm rem imperfectã significare noscantur, ad faciendas electiones vel postulationes decęterò procedatur: si secùs actum fuerit eoipso irritum decernentes. ¶ Sub ea etiam forma,eligo & postulo,prout potest meliùs de iure valere (cùm incertitudinem contineat)quemq̃ postulari vel eligi phibemus:statuentes, quod cõtra factum fuerit viribus omnino carere,nisi quando probabiliter dubitatur,vtrum quis sit eligendus,vel potiùs postulandus:quo casu is,qui sic postulatus fuerit aut electus, consensus tempore viam electionis vel postulationis (ne in incerto * vagetur) eligere necessariò teneatur,redeundi ad aliam (postquàm vnam elegerit) sibi licentia penitùs interdicta.

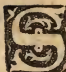
*Vide. c. vt qs duas.§.ti. p xi.l.eũ qui duobus.ff. de acq. here. Fonta.

De electione,& electi potestate. Tit.vj.

Inno.iiij.in concilio generali Lugdunẽ.

Si aliquid opponatur contra prouisionem, electionem, uel postulationem factam ad personatum, dignitatem, uel canoniam,in personam uel formam:& ob hoc fuerit appellatum ad papam: appellans & defendens,& quorum interest,a die obiectionis,intra mensem arripiant iter eundi ad papam.Io.an.And. Capitulum.i.

Statuimus,

Tatuimus, vt si quis electionē, postulationem, vel prouisionē factam impugnat, in formā * obiiciens aliquid, vel personā, & propter hoc ad nos appellari cōtigerit: tam is, qui opponit, q̄ qui defendit, & generaliter oēs quorū interest, & quos causa cōtingit: per se, vel per procuratores, ad causam instructos ad sedem apostolicā à die obiectionis, iter arripiant intra mensem.

*Ille dicit impugnarē actū, q ōp ponit aliquid cōtra formam actus.

¶ *Si pars altera expectata per.xx.dies post aduentum alterius non uenerit, in negocio procedatur. Ioan.and.*

¶ Sed si pars alia non venerit: per viginti dies post aduentū alterius expectata, in electionis negocio, nō obstāte cuiusq̄ absentia (sicut de iure fuerit) procedatur. ¶ Hæc autem in dignitatibus personatibus & canonijs obseruari volumus & mandamus.

¶ *Non probās quod in formā opponit, condēnatur parti alteri in expēsis: non probans quod obiicit in personā, est à beneficiis triēnio suspēsus: & perpetuò priuatus, si se interim ad illa miscuerit. hæ pœnæ locū non habent, si legitimè pateat eū calūniosum non fuisse. Ioan.an.*

¶ Adiicientes, vt qui plenè nō probauerit, quod in formā opponit: ad expensas, quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit, condēnetur. ¶ Qui verò in probatione defecerit, eius quod obiicit in personam, à beneficijs ecclesiasticis triēnio nouerit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit: eis ipso iure perpetuo sit priuatus, nullā super hoc de misericordia spem, aut fiduciā habiturus. Nisi manifestissimis cōstiterit documentis, quod ipsum à calumniæ vicio causa probabilis & sufficiens excusaret. ¶ Idem.

¶ *Vota cōditionalia & alternatiua, & incerta, in electionibus reprobantur, & habentur pro non adiectis: & recidunt in purè consentientes. Ioan. andre.* Capitulum.ii.

IN electionibus & postulationibus, ac scrutinijs, ex quibus ius oritur eligendi, vota cōditionalia alternatiua, vel incerta penitùs reprobamus. ¶ Statuentes, vt (huiusmodi votis pro non adiectis habitis) ex puris consensibus celebretur electio: voce illorum, qui nō purè consenserint: ea vice * in alios residente.

* Deponens vota hic expressa, nō priuatur potestate eligendi, sed vox sua ñ cōputatur Do.Fon.

¶ Grego.x.in generali concilio Lugduneñ.

¶ *Ponitur causa constitutionis, & iuris ueteri conseruatio. Ioan.and.*

Capitulum tertium.

VBi periculū maius intēditur, ibi procul dubio est pleniùs consulendū. Quàm grauibus autē sit onusta dispēdijs: quot & quātis sit plena periculis ecclesiæ Romanę prolixa vacatio, exactè cōsideratio tēporis edocet, & cōsiderata prudēter illius tēporis discrimina manifestāt. ¶ Hinc nos euidēs euocat ratio: vt (dū reformādis etiā minoribus nostra solerter vacat intētio) ea, quæ periculosiora sunt, nequaq̄ absq; remedio reformationis accōmodè relinquamus. Ideoq; omnia quę pro vitāda discordia in electione Romani pōtificis, à nostris sunt prędecessoribus, & precipuè à felicis recordationis Alexādro papa tertio, salubriter instituta: oīno īmota in sua firmitate manere cēsentes: nihil enim detrahere illis intendimus: sed quod experientia deesse probauit, præsenti constitutione supplere.

¶ Ponitur

Ponitur quomodo habeat fieri Romani pontificis electio, quando moritur in ciuitate, in qua cum sua curia residebat.

Hoc sacro cõcilio approbãte statuimus: vt si eũdẽ põtificẽ (in ciuitate, in qua cũ sua curia residebat) diẽ claudere cõtingat extremũ: tcar dinales, qui fuerit in ciuitate ipsa praesentes: absentes expectare decẽ diebus tãtũmodò teneãtur: quibus elapsis (siue absentes venerint, siue nõ) ex tũc oẽs cõueniãt in palatio, in quo idẽ põtifex habitabat: cõtẽti singuli singulis, tãtũmodò seruiẽtibus clericis vel laicis, prout duxerint eligẽdũ. illis tamẽ, quibus patẽs necessitas id suggerit, indulgeri duos habere pmittimus, eisdẽ electionis arbitrio reseruato.

¶ In eodẽ autem palatio vnũ cõclaue (nullo intermedio pariete, seu alio velamine) * oẽs inhabitẽt in cõiuquod (reseruato libero ad secretam camerã aditu) ita claudatur vndiq;, vt nullus illud intrare valeat vel exire. ¶ Nulli ad eosdẽ cardinales aditus pateat: vel facultas secretẽ loquẽdi cũ eis: nec ipsi aliquos ad se veniẽtes admittãt: nisi eos, qui de voluntate oĩm cardinaliũ inibi praesentiũ, p iis tantũ, quae ad electionis instãtis negociũ pertinẽt vocarẽtur. ¶ Nulli etiã fas sit ipsis cardinalibus: vel eorũ alicui, nũciũ mittere: vel scripturam. Qui verò cõtrã fecerit, scripturã mittẽdo, vel nunciũ: aut cũ aliquo ipsorũ secretẽ loquẽdo: ipso facto sentẽtiã excõicationis incurrat. In cõclaui tñ pdicto aliqua fenestra cõpetẽs dimittatur: per quã eisdẽ cardinalib⁹ ad victũ cõmodẽ necessaria ministrentur: sed p eã nulli ad ipsos patẽre possit ingressus. verũ si (quod absit) itra tres dies post q (vt pdicitur) cõclaue pfatũ iidẽ cardinales intrauerint: nõ fuerit ipsi ecclesiae de pastore puisum: p spaciũ quinq; dierũ immediate sequẽtiũ, singulis diebus, tã in prãdio, q in coena vno solo ferculo * sint cõtẽti: quib⁹ (puisione nõ facta) decursis: ex tũc tãtũmodò panis, vinum & aqua ministrẽtur eisdẽ: * donec eadẽ puisio subsequatur. ¶ Prouisionis quoq; huiusmodi pẽdẽte negocio, dicti cardinales nihil de camera papae recipiãt: nec de aliis eidẽ ecclesiae tẽpore vacationis obueniẽtib⁹ vndecũq;: sed ea oĩa ipsa vacatione durãte, sub ei⁹ (cui⁹ fidei & diligẽtiae camera eadẽ est cõmissa) custodia maneãt: p eũ dispositioni futuri põtificis reseruãda. Qui autẽ aliquid receperint: teneãtur ex tũc à receptione quorũlibet redituũ ad eos spectantiũ abstinere: donec de receptis taliter plenariã satisfactionẽ impendãt. ¶ Iidẽ quoq; cardinales accelerãdae puisioni sic vacẽt attẽtiùs: q se nequaq de alio negocio intromittãt: nisi forsan necessitas adeò vrgẽs incideret, q eos oporteret de terra ipsius ecclesiae defendenda, vel eius parte aliqua puidere: vel nisi aliquod tam grande, & tam euidens periculum immineret: q omnibus & singulis cardinalibus praesentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sanẽ si aliquis ex praedictis cardinalibus conclaue praedictum (vt suprà exprimitur) non intrauerit: aut intrans absq; manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minimẽ requisito, nec in eiusdem electionis negocio vlteriùs admittẽdo, per alios ad eligendum summum pontificem liberẽ procedatur.

¶ Si verò infirmitate superueniente, idem conclaue ex eis aliquem exire contingat: ipsa etiam infirmitate durante poterit eius suffragio non requisito, ad electionem procedi: sed si ad alios (post sanitatem sibi

* vide. l. si nõ speciali. C. de test. & do. in. c. cãm. de testi. & Bal. l. d. l. si nõ speciali.

* vide gl. in. c. ne tales. de cõsi. di. v. Fon.

* Electores nolentes eligerẽ põt cogi etiã tormẽtis, vt habet gl. in cle. i. de her. Ph. Fõ.

sibi redditam,seu antè redire voluerit:vel etiam si alij absentes, quos per decem dies diximus expectandos, superuenerint: re integra, videlicet antequàm eidem ecclesiæ sit de pastore prouisum : in eodem negocio,in illo statu,in quo ipsum inuenerint,admittantur. præmissa tam de clausura,quàm de seruientibus,cibo,ac potu, & reliquis cũ alijs seruaturi.

¶ *Quid iuris,quando moritur Romanus pontifex extra ciuitatem, in qua erat curia.*

Porrò,si quando Romanum pontificem extra ciuitatem prædictam (in qua erat cum sua curia residens) contigerit ab hac luce migrare: teneantur cardinales in ciuitate,in cuius territorio,seu districtu idem pontifex obiit,conuenire,nisi sit forsitan interdicta:vel contra ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat, quo casu in alia viciniori conueniant: quæ similiter nec interdicto subiaceat, nec sit (vt prædicitur) apertè rebellis.¶ In hac etiam ciuitate tam quò ad expectationem absentium,quàm quò ad habitationem communem,clausuram,& cætera omnia in domo episcopali, vel alia qualibet eisdem cardinalibus deputanda:eadem obseruentur, quæ superiùs obeunte dicto pontifice in ea,in qua cum sua curia residebat,sunt expressa.

¶ *Dat executores huic iuri cum pœnis.Ioan.And.*

¶ Præterea (quia parum est iura condere,nisi sit,qui eadem tueatur) adijciendo sancimus, vt domini alijq; rectores, & officiales ciuitatis illius:in qua Romani pontificis electio fuerit celebranda:authoritate nostra,& eiusdem approbatione concilij potestate sibi tradita:prçmissa omnia,& singula plenè,ac inuiolabiliter sine fraude, ac dolo aliquo faciãt obseruari:nec cardinales vltra,quàm præmittitur, arctare præsumant.¶ Super his autem taliter obseruandis statim, audito summi pontificis obitu,coram clero & populo vniuerso ciuitatis ipsius ad hoc specialiter conuocandis, præstent corporaliter iuramentum.¶ Quòd si præmissa diligenter non obseruauerint: aut fraudem in eis,vel circa ea commiserint,cuiuscunq; sint præeminentiæ conditionis,aut status,omni cessante priuilegio: eo ipso sentẽtiam excommunicationis incurrant,& perpetuò sint infames : nec vnquàm eis portæ dignitatis pateant:nec ad aliquod publicum officium admittantur.¶ Ipsos insuper feudis,& bonis cçteris,quç ab eadem Romana ecclesia,vel quibuslibet alijs ecclesijs obtinent,ipso facto decernimus esse priuatos: ita quòd ad ecclesias ipsas plenè ac liberè reuertantur,administratorum earundem ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda.¶ Ciuitas verò prædicta, non solùm sit interdicto supposita:sed & pontificali dignitate priuata.

¶ *Obtestatur cardinales,ut in electione Romani pontificis deponant omnem priuatum affectum,& cassat omnia pacta, obligationes,& iuramenta,quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.*

¶ Cæterum (quia cùm arbitrium,vel inordinatus captiuat affectus: vel ad certum aliquẽ obligationis cuiusq; necessitas adigit,cessat electio,dum libertas adimitur eligendi) cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ dei nostri:per aspersionem sui preciosi sanguinis obtestamur:vt pensantes attentiùs quid eis imminet,cùm agitur de

tur de creatione vicarij Iesu Christi, successoris Petri, rectoris vniuersalis ecclesię, gregis dominici directoris, omni priuatę affectionis inordinatione deposita: & cuiuslibet pactionis, conuentionis, obligationis necessitate: necnon condicti & intendimenti contemplatione cessantibus: non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt, quęrant: non commodis priuatis intendāt, sed nullo arctante ipsorum in eligendo iudicium: nisi deo puris & liberis mentibus nuda electionis conscientia vtilitatem publicam liberē prosequātur: omni conatu & solicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodò: vt eorū ministerio acceleretur vtilis, & pernecessaria totius mundi prouisio: idoneo celeriter eidem ecclesię sposo dato. Qui autem secùs egerint: diuinę subiaceant vltioni eorū culpa (nisi graui propter hoc peracta pœnitentia) nullatènus abolenda. Et nos nihilò minùs pactiones, conuentiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, siue iuramenti, siue cuiuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa: cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa obseruanda, quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non seruatę: sed non indignę laudis titulum potiùs mereatur: cùm lex etiam humana testetur: deo magis transgressiones huiusmodi, quàm iurisiurandi obseruationes acceptas.

¶ Monet omnes fideles, ut statim audita summi pontificis morte eius celebrent exequias: & quotidie orent pro utili, concordi, & utili prouisione Romanæ ecclesiæ. prælati autem in suis prædicatiōibus ipsos subditos ad hoc hortentur: & eis frequentiam orationum, & obseruantiam ieiuniorum indicant. h. d. Ioan. and.

¶ Quia verò fidelibus non est, tam de solicitā quantūcunque inuentione fidendum, quàm de instantia orationis humilis & deuotè sperandum: huic adijcimus sanctioni, vt in omnibus ciuitatibus, cęterisque locis insignibus, vbi primùm de memorati pontificis obitu certitudo claruerit, à clero & populo, solennibus pro eo exequijs celebratis, singulis diebus (donec de ipsius ecclesiæ prouisione indubitāter rumor pertulerit veritatem) humiles preces fundantur ad dominū: apud eum deuotis orationibus insistatur: vt ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorūdem cardinalium corda in eligendo concordia, quod prouisio celer, concors, & vtilis (prout animarum salus exigit: & totius orbis requirit vtilitas) ex ipsorum vnanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districtè pręcipimus: vt patriarchę, archiepiscopi, episcopi, & alij ecclesiarum prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum dei, clerum & populum, propter hoc specialiter frequentiùs congregandos in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia pro celeri & felici exitu tanti negocij frequentanda solerter hortentur: & ipsis eadem authoritate, non solùm orationum frequentiam, sed obseruantiam (prout circunstantiæ pensandæ suaserint) ieiuniorum indicant.

¶ Idem in eodem.

¶ Appellan-

Appellātes cōtra electiones,postulationes,uel prouisiones,oia quae obiicere intēdunt cōtra personā uel formā,tenētur exprimere: & iurare,quòd illa credunt uera esse: & ea se posse probare. Super non expressis,ipsi,uel adhaerentes eis,nō audietur:nisi de nouo emergāt,uel perueniat,uel superueniat probādi facultas: super quo iurare debebūt. Statutum Inno. editum contra non probantes, quae obiiciuntur in personam uel formam:in suo robore cōseruatur.Ioan.and. Cap.iiij.

E6

VT circa electiones, postulationes,& prouisiones ecclesiasticas viam malitijs (prout est possibile) praecludamus, ne diutiùs periculosè vacent ecclesiae vel personatuū,dignitatū,& aliorū ecclesiasticorū beneficiorū ꝓuisio differatur. Edicto ꝑpetuo ꝓuidemus: vt (si quādo aliqui electionibus,postulationibus,vel ꝓuisionibus se opponūt: ꝓponendo aliqua cōtra electionis, postulationis, seu ꝓuisionis forma,aut personas eligentium,vel electi,siue illius,cui erat prouisio facienda siue facta,& propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico,seu literis super appellatione confectis, omnia & singula exprimant,quae in formam intendūt obiicere vel personas. ¶ Coram personis authenticis,aut persona, quae super hoc testimonium perhibeant veritati,corporali praestito iuramento: ꝙ credunt ea,quae sic exprimunt esse vera,& se posse probare. ¶ Alioquin tam opponentes,ꝙ (tempore appellationis interpositae, vel postmodum) adhaerentes eisdem: obijciendi aliqua (quae non fuerint in huiusmodi literis vel instrumentis expressa) potestatē sibi nouerint interdictā,nisi aliquid postea forsā emerserit: vel super antiquis superuenerit probādi facultas: aut aliqua antiqua in opponentiū notitiam de nouo peruenerint, quae appellantes appellationis tēpore emissae verisimiliter ignorare potuerint,& etiā ignorarint. Super huiusmodi autē ignorātia, & superueniente facultatē ꝓbandi, fidē per ꝓprium praestandum corporaliter faciant iuramentum: hoc adijciendo in iuramento eodem,ꝙ ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. ¶ Illa sanè quae felicis recordationis, Innocentius papa quartus contra non plenè probantes ea (quae in formam vel personam obiecerant) statuit: in suo volumus robore permanere.

Idem in eodem.

Electus ante confirmationē administrare nō debet per se, uel per aliū,in totū,uel in partē,sub quocūq; colore: qui cōtrā fecerint, ipso iure priuati sunt iure ex electione quaesito.Ioan.and. Cap.v.

*Qui dicātur agere actū temerariè,vide tex.qui fi. sint legi.ꝑ venerabilē.ver. videbat.& ꝑ Ioā.an. in cle.j.de sepul.

AVaritiae caecitas,& dānādae ambitionis improbitas,aliquorū animos occupātes: eos in illā temeritatē * impellunt, vt quae sibi à iure interdicta nouerint: exquisitis fraudibus vsurpare conentur. ¶ Nōnulli siquidē ad regimē ecclesiarū electi: quia eis (iure ꝓhibente) nō licet se ante cōfirmationē electionis celebratae de ipsis,administrationi ecclesiarū (ad quas vocātur) ingerere: ipsā sibi tanꝙ ꝓcuratoribꝰ,seu oeconomis cōmitti ꝓcurāt. ¶ Cū itaqꝫ nō sit malitijs hominum indulgendum: nos latiùs prouidere volentes, hac generali constitutione sancimus: vt nullus decetero administrationē dignitatis (ad quā electus est) priùs ꝙ celebrata de ipso electio confirmetur:

sub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de nouo quæsito colore, in spiritualibus vel tẽporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. ¶ Omnes illos, qui secùs fecerint, iure (si quod eis per electionẽ quæsitum fuerit) decernentes eo ipso priuatos.

¶ Idem in eodem.

¶ Eligentes, quàm citò commodè possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat: aliâs priuatus est iure quæsito, nisi conditio personæ ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, aliâs electio uiribus uacuetur. Ioan An.

Capitulum. vi.

Quàm sit ecclesijs ipsarum dispendiosa vacatio, quàm periculosa etiam esse soleat animabus, non solùm iura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. ¶ Cupiẽtes itaque competentibus remedijs vacationum diuturnitatibus obuiare, hoc perpetuo decreto statuimus: vt si quando fuerit electio in aliqua ecclesia celebrata, electores electionem ipsam (quàm citiùs commodè poterunt) electo præsentare ac petere consensum ipsius procurent. ¶ Electus verò illum adhibere intra mensem à tempore præsentationis huiusmodi teneatur. *Quem si electus ipse vltra præstare distulerit, iure (si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum) ex tunc se nouerit eo ipso priuatum. Nisi forsan ea sit electę personæ cõditio, vt electioni de se celebratę absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quauis prouisione sedis apostolicę, consentire non possit, quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab eius superiore (cùm ea celeritate, quã superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit) petere studeant & habere. Alioquin, si lapso tempore pro eiusdem superioris præsentia vel absentia (vt præmittitur) moderando, huiusmodi licentiam eos nequaquàm obtinere contingat, electores ex tunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. ¶ Cæterùm quiuis electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratę præstitum: confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quòd si (iusto impedimento cessante) intra huiusmodi trimestre tempus obmiserit: electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

* Validitas actus celebrati, pendet ex voluntate alterius. ad qđ vide. l. Iulianus. §. si quis collu dẽte. ff. de acti. ẽp. Pe. Fon.

¶ Idem in eodem.

¶ Si non sequatur electio: non est. quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate priuatus. Hoc dicit. Ioannes Andreæ.

Capitulum. vii.

Perpetuo sanctionis oraculo declaramus: quòd scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstito (nisi adeò in eo perstiterint, quòd ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquàm eligendi potestate priuentur.* ¶ Licèt pro eo, quòd indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt: & diuinam vindictam, & apostolicę vltionis metum (quem qualitas facti suaserit) possint non immeritò formidare.

* Vide. l. si quis nõ dicã rapere. & l. 1. §. prohibet. ff. de postu.

¶ Idem in eodem.

Eligens, uel electioni consentiens, contra electum (nisi ex noua causa, uel nouiter ei pandita) se nequit opponere, uel renunciare. hoc dicit. Ioannes Andreae. Capitulum.viii.

NVlli licere decernimus (postquàm in scrutinio nominauerit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquàm praestiterit electioni de ipso ab alijs celebratę consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis posteà emergentibus) impugnare: vel nisi ei morū ipsius anteà cęlata, de nouo pandatur improbitas: seu alicuius alterius latentis vicij, vel defectus (quae verisimiliter ignorare potuerit) veritas reueletur. ¶ De huiusmodi autem ignorantia fidē faciat proprio iuramento.

Idem in eodem.

Contra electum à duplo maiori parte, uel electores ipsius, nil à reliqua parte potest opponi, quod uotū extenuet: sed id bene opponitur, quod uotum annullet. Ioannes Andreae. Capitulum.ix.

* vide gl. in cle. ad cōpescendas. de sequest. pos. & fru. Do.

SI quando contigerit (duabus electionibus celebratis) partem alteram eligentium duplo maiorem * numero inueniri: cōtra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel authoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis, aliquid opponendi omnem praesenti decreto interdicimus facultatem. ¶ Si quid autem opponere voluerint, quòd votum illius, cui opponitur, nullū redderet ipso iure: id eis non intelligimus interdictum.

Idem in eodem.

Appellatio iudicialis uel extra, deuoluit causas electionum episcoporum & superiorum ad papam: si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interiecta: aliàs non. Et ab ea possunt partes, sine prauitate recedere: priusquàm papae praesentata fuerit. Et an in recessu interuenerit prauitas, inferiores iudices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscent: sed statuent partibus terminū, in quo cum actis & munimentis se apostolico conspectui repraesentēt. Ioannes Andreae. Capitulum.x.

QVamuis constitutio felicis recordations Alexandri papę quarti praedecessoris nostri, causas electionum episcopalium, seu super electionibus episcoporum exortas, non immeritò maioribus causis annumerās, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet deuolui asserat ad apostolicę sedis examen. Nos tamen & temerariā appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hac generali constitutione duximus prouidendum: vt si extra iudicium in praedictis electionibus, vel in alijs dignitatibus episcopatu maioribus celebratis, expressa causa manifestè friuola contigerit appellari: per appellationem huiusmodi nequaquàm ad sedem eandem negocium deuoluatur. ¶ Sed cùm in electionum earundem negocijs, in iudicio, vel extra iudicium appelletur * in scriptis, ex causa probabili, quę probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam huiusmodi negocia deferantur. ¶ Caeterùm in praemissis omnibus casibus liceat partibus ab huiusmodi appellationibus (nulla tamen interueniente prauitate) recedere, antequàm praefatę sedi fuerint praesentatę. ¶ Inferiores auten iudices (quorum

* vide gl. .J. de cen. c.J. Domi.

erat ipsarum causarũ cognitio appellatione cessante)an in hoc prauitas intercesserit,ante omnia diligenter inquirant; & si eam intercessisse repererint,se de causis ipsis nullatenus intromittant:sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem; in quo cum omnibus actis & munimentis suis apostolico se conspectui repræsentent.

¶Idem in eodem.

¶Si *inter reliqua,quæ obiiciuntur promouendo ad dignitatem,obiicitur euidens defectus scientiæ uel personæ: illud ante omnia examinari debebit.Et si reperietur falsum,opponens à prosecutione negotii repellitur:& punitur perinde ac si defecisset in probatione omnium obiectorum.Ioannes Andreæ. Capitulum.xi.*

SI forté inter cætera,quæ obiiciũtur electo aut postulato, seu aliàs promouendo ad aliquam dignitatem,euidentem sciẽtiæ, vel aliũ personæ defectum opponi contingat:in discussione obiectorum illũ statuimus ordinem incommutabiliter obseruandum,vt promouendus super defectu ipso ante omnia subiiciatur examini:*cuius euentus examinandis aliis,aut dabit initium, aut negabit. ¶Cæterùm si præmissi examinis exitus huiusmodi oppositiones docuerit veritate destitui:opponentes omnino à prosecutione causæ,in qua talia obiecerũt excludimus: & perinde puniri decernimus, ac si penitùs in ꝓbatione omnium, quæ obiecerant,defecissent.

*Qualiter probetur defectus sciẽtiæ alicuiusquia per examinationẽ, q̃ fit de ipso. Domi.

¶Idem in eodem.

¶*Qui grauauerit aliquam personam ecclesiasticam,uel eius consanguineos,uel ecclesias seu bona, pro eo, quod eum, pro quo rogabatur eligere noluit:ipso facto excommunicatus est.Io.An. Capitulum.xii.*

SCiant cũcti,qui clericos vel quaslibet alias personas ecclesiasticas (ad quos,in aliquibus ecclesiis,monasteriis,aut aliis piis locis spectat electio)pro eo,quòd rogati,seu aliàs inducti, eum,pro quo rogabantur siue inducebantur,eligere noluerint, vel cõsanguineos eorum,aut ipsas ecclesias,monasteria , seu loca cætera , beneficiis siue aliis bonis suis(per se vel per alios)spoliando, seu alias iniustè persequendo, grauare præsumpserint ; se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

¶Idem in eodem.

¶*Primò punit usurpãtes de nouo custodiam uacantium ecclesiarum. Secundò punit clericos & monachos hoc fieri procurantes.Tertiò punit clericos se talibus non opponentes. Quartò ponit qualiter debeant se habere habentes, talem custodiam ab antiquo. Ioannes Andreæ. Capitulum.xiii.*

GEnerali constitutione sancimus , vniuersos * & singulos (qui regalia,custodiam,siue guardiam,aduocationis , seu defensionis titulum in ecclesiis,monasteriis,seu quibuslibet aliis piis locis,de nouo vsurpare conantes,bona ecclesiarum,monasteriorum,aut locorũ ipsorum vacantium occupare præsumunt) quantęcunq; dignitatis honore præfulgeant.Clericos etiã ecclesiarum,monachos monasteriorum,& personas cæteras locorum eorundẽ,qui hoc fieri ꝓcurãt eoipso excõmunicatiõis sentẽtię decernim⁹ subiacere.¶Illos verò,q

* Vide Io.An. de excess.plãtis.

 se

se(vt deberent)talia facientibus non opponunt: de prouentibus ecclesiarũ,seu locorum ipsorum,pro tempore,quo pręmissa sine debita cõtradictiõe permiserint: aliquid percipere districtiùs inhibemus. ¶ Qui autem ab ipsarum ecclesiarum cæterorumq; locorum fundatione,vel ex antiqua consuetudine iura sibi huiusmodi vendicãt: ab illorum abusu sic prudenter abstineant,& suos ministros in eis solicitè faciant abstinere,quòd ea,quæ non pertinent ad fructus siue reditus prouenientes vacationis tempore non vsurpent:nec bona cætera,quorum se asserunt habere custodiam dilabi permittant, sed in bono statu conseruent.

¶ Idem in eodem.

¶ Parochialis ecclesia nemini conferatur,qui non sit idoneus, sciẽtia, moribus,& ætate:& si conferatur non attingenti.xxv.annum,nõ valet collatio.Ille autem,cui talis ecclesia collata fuerit,tenetur personaliter residere,& intra annum sacerdos fieri, si autem promotus non fuerit,elapso anno priuatus est ipso iure. Super residentia autẽ prælatus eius ad tempus poterit dispensare.Ioan.And. Capitulum.xiiij.

LIcèt canon à felicis recordationis Alexand.papa.iij. prædecess. nostro editus,inter cætera statuerit, vt nullus regimen ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi.xxv.annum ætatis attigerit: ac scientia & moribus commendandus existat.Quòdq; talis ad regimen assumptã huiusmodi:si monitus, non fuerit pręfixo à canonibus tempore in presbyterum ordinatus:à regiminis eiusdem amoueatur officio, & alij conferatur. ¶ Quia tamen in obseruatione canonis memorati,se multi exhibent negligentes:nos periculosam illorum negligentiam volẽtes iuris executione suppleri,pręsenti decreto statuimus:vt nullus ad regimen parochialis ecclesiæ assumatur : nisi sit idoneus moribus,scientia,& ætate. ¶ Decernentes collationes de parochialibus ecclesijs, ijs,qui non attigerint.xxv.annum,decæterò faciẽdas viribus omnino carere.¶ Is etiam,qui ad huiusmodi regimẽ assumetur: vt gregis sibi crediti diligentiùs curam gerere possit,in parochiali ecclesia,cuius rector extiterit:residere personaliter teneatur.¶ Et intra annum à sibi commissi regiminis tempore numerãdum: se faciat ad sacerdotium promoueri.¶ Quòd si intra idem tempus promotus nõ fuerit:ecclesia sibi commissa (nulla etiam præmissa monitione) sit pręsentis constitutionis authoritate priuatus. ¶ Super residentia verò(vt pręmittitur)facienda, possit ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere:prout causa rationabilis id exposcit.

¶ Idem in eodem.

¶ Parochialis ecclesia non commendetur,nisi constituto in ætate legitima & sacerdotio:& tali non nisi una:& illa tunc demum cum necessitas uel utilitas exigit.talis autem commenda ultra sex menses, non duret.Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso iure. Ioannes Andreæ. Capitulum.xv.

* Vide ca. j. & gl.ca. pe. de filijs presb.

NEmo* deinceps parochialem ecclesiam, alicui non constituto in ętate legitima,& sacerdotio,commendare pręsumat:nec tali etiam nisi vnam:& euidenti necessitate, vel vtilitate ipsius ecclesiæ suadente.¶ Huiusmodi autem commendam(vt pręmittitur) ritè fa-

ctam

ctam declaramus vltra semestris temporis spaciũ non durare. ¶ Statuentes, quicquid secùs de commendis ecclesiarum parochialium, actum fuerit, esse irritum ipso iure.

¶ Nicolaus tertius. Alex. quartus.

¶ Haec decre. fuit multùm utilis suo tempore, antequàm papa reseruaret sibi prouisiones episcopatuum. Gl. i. ponit summarium: & secundà diuisionem. Dominicus. Capitulum. xvi.

Cvpientes ecclesiarũ vacationibus * periculosis occurrere, ac malignantium subterfugijs obuiare, etiam prouisis remedijs, alia (quę pater ipsa rerum experientia ad earum expeditionem indicauit vtilia) remedia experta subiũgimus: & quod felicis recordationis Gregorius papa. x. prędecessor noster (de electionibus pręsentandis electis, & ipsorum electorum petendo, ac adhibendo consensu) salubriter statuit, in suo robore (cum infrà scripti temporis moderatione) in pręsentandis electionibus permanere volentes, sed quod de trimestri tẽpore post consensum ad petendas confirmationes instituit (quò ad illas, quæ petuntur vel peti debent à sede apostolica) tẽperantes (cùm interdum aliquorum locorum vicinitas minùs exigat: aliquorum distantia prolixiùs tempus exposcat) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt omnes electi cathedralium, vel regularium ecclesiarum (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipsius sedis examen deducit immediata subiectio, vel appellatio interiecta deuoluit) intra vnum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam (si eam debito tẽpore non contigerit pręsentari) ad sedẽ ipsam iter arripiant: & ex tunc, siue intra pręscriptum tempus iter arripuerint siue non, absque fraude, quàm citò poterunt commodè (locorũ considerata distantia) petituri suarum electionum confirmationes: vel prosecuturi electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparére (cum omnibus actis iuribus, & munimentis suis, & processus suos contingentibus) coram nobis personaliter teneantur. ¶ Quòd si per viginti dies (post lapsum ex qualitate locorum moderandi tẽporis) expectati, siue eligentes, siue opponentes venerint, siue non: personaliter comparére, & suarum electionum confirmationem, vel prosecutionem, seu executionem petere nulla iusta causa interueniẽte cõtempserint: de qua intra prædictos viginti dies proposita intra quindecim dies post tempus huiusmodi (coram nobis vel alio, seu alijs deputando, vel deputandis à nobis si admittenda videbit) teneantur apud sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel intra eosdem viginti dies, seu prędictos quindecim, eo casu tantùm (cùm ad prædictam causam propositam, vt prędicitur: & admissam probandam concessi fuerint) talia & tam verisimilia proponi contingeret, quę iudicio pręsidentis electos ipsos ab infrà scripta pœna meritò excusarent: & propter quę forsitan videretur eidem ad prędictam comparationem tempus prolixiùs indulgendum. ¶ Insuper etiã eo casu, quo ad personalem electorum comparitionem excusandã, aliquã iustam causam proponi cõtigerit, vel admitti: nisi tunc intra idẽ tẽpus iusto impedimẽto cessante p procuratorẽ ad premissa oĩa suffi-

* Vacatio simpliciter dicta continet oẽm modũ vacandi. vide. c. susceptum de rescrip. li. eo. Phi. Fon.

815

*Nō suffi-ciū, sed in-structū p̄curatorem mittēdum vbi p̄sona cōparare nō potest. de quo vide Bar. i. l. ij. ff. de diuer. & tēp. præscrip. Phi. Font.

cienter instructū* & nihilò minùs ipsa causa cessante (vt pręmitti-
tur) se personaliter pręsentauerint: electiones de ipsis factas, eoipso
viribus vacuātes: ipsos omni iure (si quod eis per electionē huiusmo
di quęsitum esset) decernimus esse priuatos. Electos verò, qui si sine
actis iuribus & munimētis suis, & processus suos cōtingētibus per-
sonaliter vel per procuratorē (vt præmittitur) pręsentauerint: ea vo
lumus ex contemptu constitutionis huiusmodi, eo casu pœna per-
celli: vt pro exhibendis illis alibi, q̄ apud sedem ipsam (nisi ex iusta
causa) nō possint dilationem aliam obtinere. ¶ Ad hęc, vt diligens
inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac alijs præ-
missa contingentibus, plena informatio possit haberi (quā informa-
tionem per procuratores, qui vt plurimùm constituuntur absentes,
& processus ignari) cursus causarum non sentit de facili prouenire:
de ipsis electoribus duę personę ad minus, super negocio ipso (vt de
electis pręmittitur) sufficienter instructę (quando electionē concor-
dem esse contigerit) intra idem tēpus, per capitulū expensis bonorū
ad pręlatū ipsius ecclesię (de cuius electione agitur) pertinentium, si
sint discreta, alioquin cōmunium: vel per ipsum capitulū alisde p̄ui
sorū (si de ipsis discretis, vel cōmunib⁹ tūc haberi nō possint) ad oīa
instructè (inquam) plenariè, transmittātur. ¶ Si verò in discordia ele
ctio, vel electiones ipsę processerint: tunc duę personę ad minus de
parte qualibet (cùm sint plures) vel de parte electi (cùm electio vna
processerit) necessarijs & moderatis expēsis electorū. Quas si electi
exhibere contempserint (nisi forsan ipsos facultatum impotētia pro
qualitate negocij excusaret) omni iure ipsis ex tali electiōe quęsito
priuentur. Et quando vnicus est electus, cui aliquis vel aliqui se op-
ponunt: eo casu tam opponēs, quàm opponentes huiusmodi, si duo
tantùm, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expen-
sis ipsorum opponentiū proprijs plenè (vt dictum est, cùm actis &
munimētis) instructè cōpareant: vt per pręmissas personas, vel ne-
gociū plenariè instrui, vel sedes eadē valeat informari, an (ecclesiarū
vtilitate pensata, & alijs inspectis circūstantijs, super habendis ali-
quibus probationibus, seu quibuscūq; alijs) sit alibi facienda * com-
missio: vel (ęquitate suadēte) partes potiùs, apud sedē ipsam in pro-
bationibus & alijs sint arctandę. ¶ Cęterùm si eligentes electiones
ipsas concorditer, vel in discordia celebratas, intra octo dies (postq̄
commodè poterunt) electis pręsentare distulerint: ipsos, qui culpabi
les in hoc extiterint (quo ad se) à processus prosecutiōe totaliter ex-
cludentes, omnibus beneficijs suis, quæ in ipsa ecclesia (de cuius ele-
ctione agetur) obtinent: per trienniū cōtinuum (ex tūc inchoandū)
volumus eoipso fore suspēsos, ad quæ si intra illud tempus se pro-
pria temeritate, vel alio quęsito colore ingesserint: illis ipso iure p̄pe
tuò sint priuati. ¶ Vel si personas instructas, vt pręmittitur (etiam si
opponentes vel electi, mittere vel venire, seu expensas ministrare cō
tēnant) destinare neglexerint (nisi eos capituli, vel contradicentium
paucitas, seu alia iusta & probabilis causa euidenter excuset: in quo
casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilò minùs
cessante causa dictas personas dirigere teneantur) & à totali (quo ad
se)

*Est in arbitrio iudi. an velit examinare testes in partib⁹, an coram se. Phi. Fon.

se)prosecutione processus,& à prouentuũ beneficiorũ(quæ in ecclesia ipsa obtinent)per trienniũ continuum perceptione priuetur opponentis vel opponentium(cùm vnicus est electus) contumacia simili pœna plectẽda.nihilò minùs tamen in præmissis casibus, quibus eligentes vel opponentes,quo ad se,processus prosecutione priuantur,electis super hoc in prosecutione sui iuris nullum præiudiciũ generetur. ¶ Deniq; cũ ad postulationem concordem vel discordem procedi cõtigerit:& aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectũ, vel his similes postulentur(non qui aliis ecclesiis alligati,liberũ non habent sine nostra permissione volatum)circa quos taliter alligatos, nihil de veteris iuris obseruantia immutamus) postulatos huiusmodi,& postulantes eosdem, ea moderata districtione perstringimus, vt eo saluo,quòd postulati huiusmodi,nec suis postulationibus præstare consensum,nec(vt de electis dictum est)exhibere expensas aliquibus teneantur:sed postulantes ipsi cõcorditer vel discorditer, expensas ipsas personis talibus subministrent: postulatos in veniendo (si non dissenserint) & postulantes in mittendo personas instructas, (vt in concordi vel discordi electione)per omnia (vt suprà præmittitur)moderatio præmissa constringat: & negligentes statuta ibidẽ, similis pœna percellat:nec per hoc, quod de postulatis pro cleri ecclesiarum expeditione statuitur,postulationes ipse minùs dependere intelligantur à gratia,q̃ anteà depẽdebant.¶ Porrò in singulis casibus suprà dictis,in recuperandis,vel reddendis expensis eligentiũ, electorum,postulantium,& etiam postulati,illud seruari decernim⁹, quod iustum fuerit,seu æquitas canonum iudicabit.

¶ Idem.

¶ *Glossa prima diuidit, & summat totum textum. uide eam. Dominicus,* *Capitulum.xvii.*

Fvndamenta militantis ecclesiæ,in montibus sanctis propheta rememorans,per montes apostolos & prædicatores patenter insinuat, quibus tota huiusmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmę bases ecclesiæ super fundamento,pręter quod nemo aliud ponere potest,quod est Christus Iesus, veluti summo angulari lapide solidantur: vt veritas,quæ anteà legis & prophetarum preconio vehebatur,per apostolicam tubam in salutem vniuersitatis exiret:sicut scriptum est.In omnem terram exiuit sonus eorum:& in fines orbis terræ verba eorum. Huius autem muneris sacramentum, ita dominus ad omnium apostolorum voluit officium pertinere, vt in beato Petro apostolorum omnium summo,principaliter collocaret:vt ab ipso quasi quodam capite,dona sua velut in corpus omne diffunderet:hunc enim in consortium indiuiduę vnitatis assumptũ, id,quod ipse erat dominus voluit nominari,dicendo, Tu es Petrus, & sup hãc petrã ędificabo ecclesiã meã.vt æterni tẽpli structura deo ædificãte cõstructa,mirabili munere gratiæ dei,in petri cõsisteret firmitate,cui saluatoris nostri miranda prouisio beatũ Paulũ in apostolatu gẽtiũ p dexteras societatis adiũxit.Isti sunt p quos euangelium Romę resplẽduit.Isti sunt eius patres,veriq; pastores.Isti sunt,q̃ vna die pro merito,vno loco, pro gloria, sub vno persecutore,pro pari-

Psal.86. I.Corn.3. Psalm.18. Rom.10. Matth.16.

 li virtute

li virtute compassi: vrbẽ ipsam glorioso cruore martyrij Christo domino consecrarũt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriã prouexerunt, vt sit gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis & regia : per sacram beati Petri sedẽ caput totius orbis effecta. ¶ Ne autẽ ipsa mater ecclesia in cõgregatione & pastura fidelium, tẽporalibus careret auxilijs, quin potiùs ipsis adiuta, spiritualibus semper proficeret incremẽtis: non absq; miraculo factũ esse concipitur, vt occasionaliter Cõstantini monarchę à deo prouisa, sed curata baptismalibus fomẽtis infirmitas, quandã quasi adijceret ipsi ecclesiæ firmitatẽ: qui quarto die sui baptismatis, vnà cũ omnibus satrapis, & vniuerso senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Siluestri, sibi Romanã concedendo vrbẽ relinquens, ab eo & successoribus eius, ꝑ pragmaticũ constitutũ disponendã esse (decernens in ipsa vrbe vtriusq; potestatis monarchiã Romanis põtificibus) declararet: non iustũ arbitrans, vt vbi sacerdotij principatũ, & Christianę religionis caput imperator cælestis instituit, illic imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano, iam proprio solio collocata, libertate plena in suis agẽdis, per omnia potiretur, nec vlli subesset hominii quæ ore diuino cunctis dinoscitur esse prælata. ¶ Decet nãq; ipsi Romano põtifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanę ecclesiæ cardinales (qui sibi in executione officij sacerdotalis coadiutores assistunt) libera prouenire cõsilia, decet ipsius nullo modo vacillare iudicia: vt fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis fauor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos à veri consilij soliditate remoueat : quin (cùm per ipsum Romanũ pontificẽ in quibuscunq; negocijs contingeret eorũ peti consilia in cõsulendo) per omnia liberi eidẽ Romano pontifici in omnibus, quæ pro tẽpore imminent, liberè consulant & assistant, ipsiq; Romani pontificis vicarij dei, quæ suis tẽporibus occurrerit electio, & eorundẽ cardinalium (cùm expedierit) faciẽda promotio in omni libertate procedant. ¶ Dignè itaque ad vrbem ipsam eiusq; regimen aciem nostræ considerationis extendimus, vt felici ducta regimine, præseruetur à noxijs: & optatis semper proficiat incremẽtis. Nunquid obduxit obliuio, quæ vrbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Nunquid non hæc destructio, mœnium deformatio, prouenĩẽs ex ruinis, luce clariùs manifestant? Nunquid non hęc fidelium contrectata deposita? Nunqoid nõ hæc ipsa veneranda dei tẽpla prǽsidentis manu sacrilega diebus nostris nefariæ violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius vrbis retrò actis tẽporibus incorrupta cõstantia, sub regẽtis eo tẽpore nefando subuersa est regimine? ipsamq; vrbem speculum fidei tanta respersit infamia, vt à matre sua Romana ecclesia filia prædilecta deuiare cõpulsa, quondam Conradinũ, qui de venenosa radice Federici quondam Romani imperatoris, colubri tortuosi iusto ipsius ecclesię iudicio reprobati prodijsse videbatur in regulum: qui q; ad exterminium Romanæ matris ecclesiæ manifestis iudicijs vnà cum suis fautoribus aspirabat, & in cõtemptum dei & suæ matris ac ipsius vrbis opprobrium patenter reciperet, recepto fauerct, constituens se per

hæc

haec tam patentis hostis suę matris ecclesię filiam adiutricē. Hoc ipsi Romę prestite. ut senatores incogniti, hoc pręsides improuisi, vt gloriosa ciuitas redderet in gloria, sua stabilitas vocaret instabilis, suęq; constantię antiquata soliditas, linguis hominū vocaretur infirma. ¶ Proinde officij nostri debitū circa huiusmodi tā periculosos euentus, ad libram moderaminis erigentes, tantę subuersionis occasiones ita salubris remedij appositione praecidimus, ne illorum (qui ipsam rempublicam laudabiliter hactenus gubernauerunt) videamur gloriam sugillare vel merita: quae illis apud infallibilem & scientem omnia retributorē de iam perlatis quęsita laboribus salua persistūt. Vt ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cū discretione solertia, per quā ipsi Romanae ecclesię plena libertas (quae in omnibus & p omnia sibi debetur) optata proueniat: vitētur iam experta pericula, & Romanus populus ab opprimentiū protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinē pacis, in tabernaculis fiducię, & tēporaliū requie opulenta, de fratrum nostrorū consilio, hac irrefragabili & in perpetuum valitura constitutione sancimus: vt quādocūq; & quotiescūq; senatoris electio vel alterius quocūq; nomine censeatur, qui quocūq; modo vel quocūq; titulo ipsius vrbis debeat pręesse regimini, in posterū imminebit: nullus imperator seu rex Romanorum, aut alius imperator vel rex, princeps marchio, dux, comes aut baro, vel quicunq; alterius notabilis pręeminētię potentię seu potestatis excellentię vel dignitatis existat, frater filius vel nepos * eorū, ad tēpus vel in perpetuū, seu quiuis alius, vltra annale spacium quouis modo colore vel causa, per se vel aliam personam quomodolibet submittēdam in senatorē, capitaneū, patriciū aut rectorem, vel ad eiusdem vrbis regimen seu officiū nominetur, eligatur seu aliàs etiā assumatur absq; licentia sedis apostolicę speciali: per ipsius sedis literas concessionē licentię huiusmodi specialiter exprimentes. ¶ Quòd si secus factum fuerit, nominationē electionē & assumptionē huiusmodi decernimus esse nullas: ac carere omni robore firmitatis. & nō solùm nominatores, electores & assumptores, verū etiam nominati electi & assumpti si huiusmodi nominationi electioni seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus electoribus assumptoribus aut nominatis, electis vel assumptis, auxilium, consiliū vel fauorem, publicè, vel occultè, cuiuscūq; dignitatis vel pręeminētię conditionis aut status extiterint, eoipso sententiam excommunicationis incurrāt, ac nihilò minùs ipsos nominatos electos seu assumptos, si contra constitutionem pręsentē prędictis nominationi electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint, & eorum posteros in perpetuū omnibus feudis, priuilegijs, libertatibus, immunitatib' gratijs & honoribus, quę à prędicta seu alijs tenēt ecclesijs, cēsem' esse priuatos: ita q; illi, ad quos eorū collatio cōcessio seu dispositio pertinet, resumēdi ea aut retinēdi cōcedendi seu cōferēdi alijs, seu de ipsis etiā disponēdi (prout ad eos pertinet) liberā habeāt potestatē. & ne taliter nominati electi vel assumpti de sua ptinacia vel cōtēptu valeant

* Vide. l. j. §. ij. ff. de gra. & Bar. in. l. omnes populi. gl. in. c. nōnulli. de rescript.

leāt gloriarimos quælibet mādata, præcepta, ordinationes & statuta, quę fecerint, omnesq́ sententias, quas tulerint, & quicquid penitùs in cōtractib⁹ & obligatiōibus seu quibuscūq́ alijs vrbis nomine, vel tā senatores, capitanei, patricij, aut rectores, vel officiales ipsius egerint irrita prorsùs ex nūc & vacua nūciamus. Iudices verò & tabelliones, qui super his aut eorū aliquibus cōtra pręsentis constitutionis edictū patrocinari vel instrumēta cōficere fortè pręsumpserint iudicatus & tabellionatus officijs se nouerint esse priuatos. Cōtemptores quoq́, seu violatores pręmissorū, vel aliquorū, vel alicuius eorū ab huiusmodi excōmunicationis sentētia (pręterq̄ in mortis articulo) absolui nō possint, nisi per Romanū pontificē, vel de ipsius petita & obtēta licētia speciali: nō obstātibus aliquibus priuilegijs indulgētijs cōcessionibus constitutionibus, cōsuetudinibus & statutis quacūq́ firmitate vallatis, quę in pręmissis oībus nolumus aliquib⁹ vel alicui suffragari: sed omnia, quò ad illa decernimus nō tenere. ¶ Vt autē ciues Romanorū, qui ex ipsa vrbe naturalē duxisse noscunt originē, aut quiuis alij, qui in ipsa eiúsve territorio non aduenę, sed cōtinui habitatores extiterāt, quò ad honores ipsius vrbis, aut regimē gratiosis functionib⁹ potiātur: nō intēdimus, q́ pręsens cōstitutio tales excludat quin ad vnū annū dūtaxat, vel ad aliud tēpus breui⁹ noiari ad ipsius regimen, & officiū eligi valeant, ac assumi: etiā si prædictorū principū & aliorū fratres, filij vel nepotes exiftāt. aut etiā si extra vrbē & ipsius territoriū sub nomine comitatus, baronię, seu cuiuscūq́ alterius tituli in hominibus vel locis aliquibus iurisdictionē seu potestatē aliquā tēporalem vel perpetuam obtinerēt: dummodò pręditta iurisdictio vel potestas extra vrbē & territoriū pręfata consistens, nō tātę præeminētię vel notabilis potētatus existat, q́ eam obtinētes eius occasione vel causa cū alijs exclusis à dicto vrbis regimine (vt pręmittit) pręsentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Canonicis cathedralis ecclesiæ ipso iure, uel per sententiam (præterq̄ in casu negligentiæ) eligendi potestate priuatis: ad papam ius deuoluitur eligendi. in inferioribus ecclesiis semper ad proximū superiorem deuoluitur. hoc dicit. Capitulum. xviii.

* Pœna Iposita per ius in casu negligētię nō īcludit casum delicti. & sic nō parificantur negligētia & delictum.

QVmq̄ in casu * negligentię sit statutum à iure, vt ecclesia cathedrali vacante, si per eos ad quos spectat, nō fuerit electio de prælato intra tempus debitū celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximū deuoluatur: hoc tamē nō est, ad casum alium extēdendum. Igitur si electores in huiusmodi ecclesia vel ipso iure cùm eligunt scienter indignum, vel per sententiam cùm formam traditam in generali concilio non obseruant, eligendi potestate priuentur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum pontificem potestas eadem deuoluetur. ¶ Secùs autem in inferioribus ecclesiis est censendum.

¶ Idem.

¶ Constitutioni, Vt circa. non satis fecit appellans, qui disiunctiuè iurauit se credere opposita esse uera, uel quę sufficere deberēt ex eis. Ioan. And. *Capitulum. xix.*

Is, qui

IS, qui contra electionis formam vel electi personam aliqua obiiciens, ad sedem apostolicam appellauit, corporali à se præstito iuramẽto, quòd illa, quę in appellatione sua expresserat, vel ea, quæ de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: nõ est super obiectis vel expressis huiusmodi audiendus. Cùm nõ simpliciter, sicuti tenebatur iuxta constitutionẽ felicis recordationis Gregorii papæ. x. prædecessoris nostri, editam in concilio generali Lugdunensi, iurauerit expressa eadem seu obiecta se credere vera esse: & se posse probare: sed indeterminatè illa, vel ea, quæ deberent sufficere de eisdem. ¶ Idem.

¶ *Qui contra certam personam ne eligatur appellat, constitutionem, Vt circa, seruare tenetur. Ioan. And.* Capitulum. xx.

QVi contra certam, & nominatam * personam ne ab aliis eligatur, ad sedem apostolicam antequàm fiat electio, duxerit appellandum: debet per omnia in appellando seruare formam constitutionis felicis recordationis Gregorii papæ. x. prædecessoris nostri (vt circa) editę in concilio Lugdunensi, ac si electione iam facta eum contingeret appellare. ¶ Alioquin non obseruans, pœnę constitutionis eiusdem se nouerit subiacere.

* Potest dici persona certa, licèt suo nomine nõ nominet. ad hoc de testi. licèt ex quadam.

¶ *Si compromissum est in plures ut eligant: per unum facienda est electionis pronunciatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii, aliter electio facta non tenet. Ioan. And.* Capitulum. xxi.

SIcut cùm per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per vnum pronuncianda & facienda cõmunis electio, secũdum canonica instituta: sic & per vnũ debet fieri, cũ per formã proceditur cõpromissi. Quãuis in arbitris cõpromissariis lex * humana innuat, ꝙ ab eis omnibus sit pronunciatio facienda: alioquin à pluribus cõpromissariis facta simul electio, eo ipso viribus non subsistat. ¶ Idem.

* Leges ciuiles possunt allegari in foro canonico. de quo §. de no. o. pe. nũ. c. l. & ii. Do.

¶ *Decre. supra eodem, licèt canõ. in collegiatis parochialibus ecclesiis & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habent. Ioan. Andreæ.* Capitulum. xxii.

STatutũ felicis recordationis Greg. x. papę prædecessoris nostri de iis, qui ad parochialiũ ecclesiarũ regimẽ assumũtur ꝓmouẽdis ad sacerdotiũ intra annũ, alioquin eisdẽ ecclesiis sint priuati (quod cũ sit pœnale) restringi potiùs cõuenit, ꝗ laxari. declaram⁹ ad collegiatas ecclesias, etiã si alias parochiales extiterĩt, & assũptos ad earũ regimẽ nõ extẽdi: sed antiqua iura seruari debere potiùs in eisdẽ. ¶ Idem.

¶ *Si compromissarius secundũ traditã sibi metã (scrutatis & in scriptis redactis uoluntatibus singulorum) illũ eligat, in quem non maior pars capituli, sed plures aliorũ cõparatione consenserant: nõ tenet electio: cũ preter formas concilii fuerit celebrata. Ioan. And.* Cap. xxiii.

SI cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, vt ipse secreto & sigillatim votis singulorũ de capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quẽ plures de capitulo partiũ cõparatione minorũ cõsenserint: licèt cõsentientes maiorẽ partẽ totius capituli nõ attigẽtis: ipseq; facto hmõi scrutinio & in scriptis redacto, iuxta traditã sibi formã eũ, in quẽ nõ maior pars, sed plures de dicto capitulo, quàm in

quàm in quē alium direxerant vota sua duxerit eligendum. ¶ Talis electio (cū prēter formas, quas generale cōciliū seruari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas si aliter fierent nō valere: fuerit attentata) robur nō obtinet firmitatis. ¶ Idem.

¶ Ex uocatione quocunq; modo facta in discordia de religioso mendicante ad prælaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi ius: nec consentire poterit etiam de prælati licentia. Idem de uocatione facta à minori parte numero ad quālibet prælationem de religioso non mendicante: & secùs factum irritū decernit. Et ponit istud cap. unū speciale in mendicantibus. Io. and. Capitulum. xxiiij.

QVorundam oculos sic vicium ambitionis excęcat, quòd quasi suæ professionis immemores, qua contemptis honoribus, abiectis diuitijs, spretisq; delicijs, arbitrium proprium subiugarunt alterius ditioni, retrò respiciunt ad aratrum manu missa dum præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, & causarum strepitibus se inuoluunt, & extra administrationes proprij ordinis solium prēlaturæ conscēdere moliuntur, electioninibus, postulationibus seu prouisionibus de se in discordia celebratis, improuidè prēstādo cōsensum, prębendi assensum à suo superiore nōnunq̄ extorta licentia potiùs, quàm obtenta: ex quo animarū & ecclesiarum dispendia noscimus prouenisse, & prouētura maiora in antea verisimiliter formidamus. ¶ Volentes igitur huic pesti salubri remedio obuiare: pręsenti constitutione sancimus, vt nulli religioso prædicatorū, minorum, hæremitarū sancti Augustini, aut quorūlibet mendicantiū ordinū ex electione, postulatione, prouisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationē sui ordinis prælaturam in discordia de se facta ius decętero acquiratur: nec eorū aliquis tali electiōni, postulationi, prouisioni, aut vocationi quoquo modo valeat cōsentire: etiā si magistri, aut ministri, vel prioris gnaliū eorūdē ad id accesserit licentia vel cōsensus. ¶ Circa religiosos quoq; alios cuiuscūq; cōditionis vel status existāt, volumus hoc seruari: vt nec ipsi electionibus, postulationib⁹, puisionibus, aut vocationib⁹, à minori parte numero ad prēlatiōes quaslibet de se factis (quę hoc ipso, q̄ à minori parte processerint, nullum prorsus tribuāt ius eisdē) suū audeant pręstare consensum: etiā si sup hoc assensus vel licentia suorū interuenerit prælatorū. ¶ Nos enim quicquid cōtra pręmissa vel eorū aliquod à quoq̄ cōtigerit attētari: omnino decernimus irritum & inane. ¶ Idem.

¶ Non potest electus duas electiones prosequi, petendo cōfirmationē ex illis: etiā si protestetur se cōtentum altera, per quā consequi possit suæ intētionis effectum. necesse ergo habet alterā eligere: qua electa ad alteram redire non poterit. Ioan. And. Capitulum. xxv.

VT quis duas electiōes de se in aliqua ecclesia celebratas, psequat in simul & cōfirmationē petat ex eis (cū nō nisi ex vna ipsarum valeat ius habere) rationi cōsonum nō putamus. ¶ Etiā si se contētū esse velle altera, p quā suę intētionis cōsequi possit effectū in initio protestetur. ¶ Oportet ergo eū (ne cū ipsius ecclesiæ, vel sui aduersarij, si quē habet discrimine in incerto vagetur) eligere, quā prosequi velit ex illis: & cōfirmationē petere tantūmodò ex eadē. Regressum

ad aliam,

ad aliam, cui per electionē alterius renunciare sibiq́ ius ex ea nō cōpetere profiteri videtur, nullatenus habiturum. ¶ Idem.

¶ Si electus nō consentit, uel post cōsensum renunciat uel moritur, uel propter occultū sui uiciū electio cassatur: eligētes ad eligēdū extūc integrū tēpus habebūt: nisi circa id egerint fraudulenter. Io. An. C.xxvi.

SI electio ex eo nō sortiatur effectū, quia electus cōsentire recusat, vel post consensum renūciat * iuri suo, aut fortè diē claudit extremū, seu ꝓpter occultū eius viciū irritatur: electores (qui iam fecerāt quod * spectabat ad ipsos, intra iuris terminū eligēdo) habebūt à dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione prędictis: ac si vacatio noua esset, tēpus integrū ad electionē aliā celebrandum. Dūmodò nil fraudulenter egerint in pręmissis. ¶ Idem.

¶ Si religiosus nō obtēta licentia consentit electioni de se factæ extra suum monasteriū: nō ualet consensus, & irrita est electio. Cap.xxvii.

SI religiosus (cuius arbitrium * nō ex sua, cū velle vel nolle nō habeat: sed ex illius, quem vice dei supra caput suum posuit, & cuius imperio se subiecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasteriū, vel suam ecclesiam celebratæ, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia & obtenta presumpserit cōsentire: cōsensus sic prestitus nō teneat, & in pœnam presumptionis illius electio eadē ipso facto viribus vacuet omnino.

¶ Solus superior sine conuentu dare potest suo religioso consentiendi, & transeundi licentiam. hoc dicit.

¶ Quia verò vtrum religiosis consentiendi electionibus de se factis: & ad prælationis, ad quas electi fuerint transeundi à suis superioribus, sine fratrum consilio licentia dari possit: (cū iura super hoc sint varia) dubitatur interdum. Nos ad huiusmodi dubitationem tollendam: & vt ordinationes ecclesiarum ac monasteriorū, in quibus tales electi extiterint, celeriùs & faciliùs valeant expediri: decernimus, vt iidem superiores (suis irrequisitis cōuentibus) electis huiusmodi cōsentiendi & transeundi, liberam dare valeant facultatem.

¶ Idem.

¶ Monachus in abbatem eligi non potest, nisi sit expressè professus: Ad dignitatem autem episcopalem & in seculari, & in regulari ecclesia talis eligi poterit. Capitulum.xxviii.

NVllus religiosus ad abbatiam seu prelaturā suę vel alterius religionis decæterò eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expressè professus. ¶ Quòd si secùs actum fuerit: eo ipso irritum habeatur. ¶ Ad dignitatē verò episcopalem: (ad quā nouitii eliguntur interdum) talem in secularibus vel regularibus ecclesiis eligi minimè prohibemus. ¶ Idem.

¶ Forma electiōis tradita per decre. suprà eo. Cū dilecti. nō est sublata per sequens consilium: Quia propter. h. d. Io. And. Capitulum.xxix.

CVm expediat concordare iura iuribus: & eorū correctiones (si sustineri valeāt) euitari. ¶ Decretalem felicis recordationis Innocen. papę. iii. prædecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licitè cōpromitti: vt cōpromissarii secretò & sigillatim volūtatibus omniū inquisitis illum, in quē maior & sanior pars capituli

* Vide. l. hæc cōditio. §. i. ff. de cōdi. & demō. & l. filio. §. i. illo. tit. Philip. Fon.

* Diligētia in termino facta & redacta ad nihilū: terminus iterat. Vide Bar. i. l. & ideo. ff. de verb. oblig.

* vide tex. iii. q. vii. iudicet. Do.

capituli consenserit, eligere teneantur: declaramus abrogatā non esse per subsecutum concilium generale: nnō potest in ipsis electionibus vt prius procedi licitè per eandem. ¶ Idem.

¶ Accedens ad sedem apostolicam pro instruendo negocio electionis per Decre. cupientes, eundo, hac de causa stando, & redeundo integrè (præter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posset in ipsa ecclesia residendo. Ioan. And. Cap. xxx.

T 15 CVm non deceat alicui suum officium esse damnosum. ¶ Statuim⁹ vt ij, qui iuxta constitutionem felicis recordationis Nicolai papę tertij prædecessoris nostri super hoc editam, ad apostolicam sedē venerint, eam circa imminentium electionum negocia instructuri: (cū tales ecclesiarum suarum * prosequentes vtilitatē, cēseri debeāt residētes) fructus beneficiorum suorū, quę obtinent in illis ecclesijs, quarum negocia prosequuntur, & etiā aliorū, quos reciperēt vel possent recipere in ipsis ecclesijs residendo, integrè (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant: ad sedē propterea veniendo eandem, ibidēq; hac de causa morando, & ad ipsas ecclesias redeūdo, ac si personaliter, in eisdē ecclesijs residerent. ¶ Non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis ecclesiarū ipsarū contrarijs seu priuilegijs quibuscunq;, per quæ pręmissorum effectus posset quomodolibet impediri. ¶ Idem.

* Suū pōt dici id, qđ est suū in parte & nō in toto. nā ecclesia nō est tota canonici. vide gl. j. de pręben. cū in illis.

¶ Is, qui opponit euidentem defectum scientiæ uel personæ, contra promouendum ad aliquam dignitatem: pœnitere non potest. causam reddit. Ioan. Andreæ. Capitulum. xxxi.

AB eo, qui contra electum vel postulatum seu promouendum ad aliquam dignitatem, inter cętera, quæ obijcit euidentem * notorium, seu manifestum scientiæ, vel alium personę defectum opponit: ipsius defectus oppositio, vel eius qualitas nequeunt postea reuocari. ¶ Cūm enim opponens (si quod de defectu opposuit hmōi, destitui veritate contingat) à prosecutione causę debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatiōe omniū, quę obiecerat defecisset: iustum est vt (postq̄ ad oppositionē eandē procedit) nequeat in pręiudicium eius, cōtra quē opposuit, vlterius pœnitere. ¶ Idem.

* vide tex. j. de verb. signi. c. ij.

¶ Canonicus impubes ad electionem non uocatus, non agit de contemptu. Capitulum. xxxij.

EX eo q̄ ad electionem episcopi, quæ te in pupillari constituto ętate, in tua ecclesia extitit celebrata: cum cæteris eiusdem ecclesiæ canonicis non fuisti admissus: de contemptu conqueri: aut electionem eandem impugnare non potes. Cūm tam iuris, * quàm rationis existat: vt tales (cūm discretione careant) ad pręstandum in electione suffragium nullatenus admittantur.

* vide. c. Inquisitionis. §. de accu. Do.

¶ Non professi cum professis, uel conuersi laici cum clericis, electioni interesse non debent. hoc dicit.

¶ In ecclesijs quoq; regularibus, vel monasterijs, ij, qui nō sunt tacitè vel expressè professi, non debent cū professis, vel conuersi laici cū clericis electionibus interesse. ¶ Idem.

¶ Si ab electiōe cathedralis uel regularis ecclesiæ in scriptis ex causa probabili appelletur ad papam, ea pendente confirmatio facta ordinarium

dinarium non ualet. Requirit Decre. cupientes. nō solū quòd electus ueniat, sed quòd usq; ad finem negocii prosequatur. & habet locum etiā cū appellatur à cōfirmatione uel prouisione. Ioā. And. Ca. xxxiii.

SI postq̄ ab electione in cathedrali vel regulari ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari ad sedem apostolicam appellatum, electionē ipsam per ordinarium confirmari contingat: huiusmodi cōfirmatio, nisi prius fuerit canonicè ab appellatione ipsa recessum (cū sic ab eo, qui non potuit * de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. ¶ Si verò electus, qui iuxta constitutionē felicis recordationis Nicolai papæ tertij prædecessoris nostri, ad dictā sedē venerat pro electionis suæ negocio prosequendo, de Romana curia sine licētia recesserit anteq̄ hmōi negocium sit finitū: eius electio authoritate cōstitutiōis ipsius, (quæ non solū, vt quis veniat: sed etiā ex sui mente exigit q̄ vsq; ad finē negociū prosequatur) eoipso viribus euacuatur omnino. ¶ Cū autē ab electiōis cōfirmatione vel facta puisione per eū, ad quē ppter inferiorū negligētiā fuerat deuoluta eligendi potestas ad sedē appellatur eandem: constitutionē prædictā in veniendo & mittēdo, & alijs, quæ perstringuntur in ea conuenit obseruari. ¶ Idem.

* Gesta à iudice incompetēti sunt nulla. ad hoc. § de iudi. at cū si. Do.

¶ *Dispensare possunt episcopi & superiores cū habentibus parochiales ecclesias sibi subiectas, quòd usq; ad septēnium studendo non teneātur ad sacerdotiū promoueri: ad subdiaconatum tamē debent promoueri intra annū: aliàs sunt priuati. Et illo durante septēnio debet in illis ecclesiis idoneus poni uicarius, de fructibus ecclesiæ sustinendus. Elapso septēnio debet rector intra annum in præsbyterum promoueri.*

Capitulum. xxxiiii.

CVm ex eo, q̄ felicis recordationis Grego. papa. x. prędecessor noster statuit in cōcilio Lugdun. vt ad regimē parochialiū ecclesiarū assumpti, se ad sacerdotiū promoueri faciant intra annū à sibi cōmissi regiminis tēpore cōnumerādū: & psonaliter resideant in eisdē. Alioquin si intra idē tēpus promoti nō fuerint, hmōi ecclesijs absq; monitione alia sint priuati. Nōnullis ex tūc parochiales ecclesias recusantib9 acceptare legēdi & pficiendi (cū eis facultates nō suppetant: nec ab ecclesiarū prælatis de alijs bñficijs in plerisq; mūdi partibus interdū prouideat eisdē) opportunitas sit sublata, in grande vniuersalis ecclesię, quæ ad sui regimē viris literatis pmaximè noscit indigere, dispendiū & iacturā. Nos sup hoc multorū instantia excitat, frequēter volentes cupientib9 in scientia pficere: vt fructū in dei ecclesia suo tēpore valeāt opportunū vtiliter puidere: præsenti cōstitutione sancim9, vt episcopi eorūq; superiores cū ijs, qui huiusmodi subiectas sibi ecclsias obtinēt vel obtinuerint, in futurū dispēsare possint liberè, q̄ vsq; ad septēniū literarū studio insistētes, pmoueri minimè teneātur, nisi ad ordinē subdiaconat9 dūtaxat: ad quē intra prędictū annū recipiēdū (ne sicut à multis de Christi patrimonio sublimatis olim factū esse dinoscit, à statu retrocedere valeāt clericali) omnino astringi volum9: & nisi receperint pœna contēta in dicto cōcilio eoipso percelli. ¶ Porrò septēnio prædicto durante, idem episcopi & superiores solicitè prouidere procurent, vt per bonos & sufficientes

vicarios

vicarios ab eis in huiusmodi ecclesijs deputandos,animarũ cura diligenter exerceatur:& deseruiatur laudabiliter in diuinis: quibus de ipsarum ecclesiarum prouentibus necessaria congruè ministrentur. ¶ Elapso verò dicto septennio, * ij,cum quibus fuerit (vt præmititur) dispẽsatũ,ad Diaconatus & presbyteratus ordines intra annũ se faciant promoueri:alioquin ex tũc dictã pœnã (nisi iusta de causa id omiserint) ipso iure se mouerint incursuros.

*Dispẽsare nõ põt ẽpus vltra septenniũ cũ curato sup nõ ꝑmotiõe ad sacerdotiũ

¶Idem.

¶Quatuor dicit.Primò, quod ad pœnam priuationis rectoris parochialis ecclesiæ non promoti,requiritur, quod annus integer sit completus.Secundò,quòd annus iste non currit iustè impedito.Tertiò,quòd post priuationem,ecclesia eidem conferri non potest. Quartò,quòd nõ promotus si eo animo receperat ecclesiam ut fructus anni perciperet: tenetur ad restitutionem ipsorum.Et qui ea mente contulit: ecclesiam seruare debet indemnem.Ioan.And. Capitulum.xxxv.

COmmissa tibi parochialis ecclesia,quãq̃ tantũ de anno transiuerit,quòd intra ipsum nequeas iuxta statutum generalis concilij Lugdunensis ad sacerdotium promoueri:nõ est nisi tunc demũ, cùm ex toto * fuerit ipse annus elapsus,censenda vacare.nec potest alteri antea te nolẽte cõferri.¶ Annus autem huiusmodi,qui à tẽpore illo incœpit,quo ipsius ecclesiæ regimen cõmissũ tibi extitit, & possessionẽ eius pacificã habuisti:vel per te stetit,quò minùs haberes eandem: tibi non currit,si promoueri iusto impedimento detẽtus intra tempus huiusmodi nequiuisti. ¶Porrò si intra dictum tẽpus nõ fueris rationabili causa cessante promotus:tibi ecclesia ipsa,qua dicti statuti authoritate iam priuatus existis (ne statutũ ipsum fiat ludibrio, debitoq; frustretur effectu: & non rebus, sed verbis, cum sit potiùs contrarium faciendum:lex imposita videatur)nullatẽnus ea vice poterit iteratò conferri.¶ Cæterũ si promoueri ad sacerdotiũ nõ intẽdẽs parochialem receperis ecclesiam,vt fructus ex ea per annum percipias:ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionẽ fructuũ eorũdem:cùm eos receperis fraudulenter.¶ Illũ autẽ,qui eam tibi contulit,cùm te non crederet ad huiusmodi ordinem promouendum: (præter diuinã,quam exinde incurrit offensam) ad seruãdam indemnem eãdem ecclesiam decernimus obligari. ¶Idem.

*vbi statutũ prçcipit certã pœnã soluendã ĩtra annũ,illa pœna peti nõ potest,donec annus totaliter fit elapsus.

¶Abbas exemptus eligitur in episcopum:sed transire non potest sine licentia papæ uel legati de latere. Capitulum.xxxvi.

SI abbatẽ ecclesiæ Romanę immediatè subiectum in vestrũ episcopum elegistis,reprehendi exinde nulla ratione potestis:ei tamen ab alio,quàm à' nobis vel apostolicę sedis legato,si sit in prouincia de latere * nostro missus:dari nõ potest licentia suum deserendi monasterium,& ad vestram ecclesiam transeundi.

De triplici gñe legatorũ,vide gl.i ca. j.de offi.lega. & do. meũ Brunellũ,in libro de potestate legati.Fõ.4

¶Legatus de latere potest confirmare electiones episcoporũ exemptorum:reliqui non,sine speciali mandato.Ioan.And.

¶Huiusmodi verò legat⁹,q maius oĩbus post Romanũ pontificẽ in prouincia sibi decreta imperiũ cẽsetur habere: archiepiscoporũ,episcoporũ,& exemptorũ electiones potest ex officio confirmare. Alij autem

autem legati hoc nequeunt nisi id eis à sede ipsa specialiter sit commissum. ¶ Idem.

¶ Si compromissarius non eligit intra tempus iuris, ad proximum superiorem deuoluitur potestas prouidendi. Si eligit sed indignum, indistinctè redit ad compromittentes: nisi id scienter ratum habuerint. Idem si electus idoneus non consentit. Si compromissarius scienter eligit indignum ipse solus ab ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et pœna prædicta suspensionis non habet locum in episcopo cōpromissario, nec in electione inferiorū episcoporum. Et restringitur illa pœna ad beneficia, quæ obtinet in ecclesia offensa. Et idem in benficiis illius, qui deficit in probatione eius, quod obiicit in personam. Io. an. Capitulum. xxxvii.

SI compromissarius, in quem defuncto * episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter intra tempus à iure statutum eligere prætermittat: ad superiorem proximum potestas deuoluitur prouidendi, sibiq; compromittentes imputent, qui in talem potestatem huiusmodi transtulerunt. ¶ Si verò eligat, sed indignum: tunc siue scienter id fecerit (cùm dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa non debeat imputari *) siue etiam ignoranter (cùm suo sit functus officio) eligēdi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) liberè reuertitur ad eosdem. Idem fit cùm elegit idoneum: sed electus renuit consentire. ¶ Porrò eo casu, cùm scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes (quas illius odio non conuenit prægrauari) nequaquam (nisi sicut præmittitur ratum habuerint) puniuntur: sed ipse (vt pœna suum authorem teneat) à beneficiis ecclesiasticis triennio iuxta Lateranense concilium suspenditur ipso iure. ¶ Huiusmodi quoq; pœna, nec in episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius sic peccante (cùm de iure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur *) nec in aliorū quàm episcoporum & superiorum ipsorum electionibus: cùm peccatur in ipsis, vendicat sibi locum. ¶ Restringitur etiam dicta pœna solùm ad ea beneficia, quæ sic peccans, in illa obtinet ecclesia, quam taliter eligēdo, specialiter noscitur offendisse. ¶ Et idem in illius beneficiis est censendum: qui alicuius electionem, postulationem, aut prouisionem impugnans, in probatione deficit eius quod obiicit in personam.

* Electio potest fieri antè, q; eps tradat sepulturæ. de quo vi de cap. Bonæ.

* Vide. l. finalē. C. de acqui. pos. vbi ei9 delictum cōcernit prō cessum, & pœnā de Ancha. Fonta.

* Vide. l. hos accusare. §. in oīb9. ff. de accu. ca. finē litibus. de do. & con. Fon.

¶ Idem.

¶ Procurator ad appellandum secūdum formam cap. ut circa. non est idoneus, nisi omnia obiecta & forma iuramenti in procuratorio exprimantur. h. d. secundum Pau. Capitulum. xxxviii.

PRocurator ad appellādum contra electionem, postulationem, aut prouisionem alicuius non aliter idoneus decęterò reputetur, quàm si omnia, quæ in formam obiicere vel personas, & propter quæ appellare intēdit, singulariter & clarè in eius procuratorio sint expressa. ¶ Habeatq; speciale mandatum iurandi corporaliter in eorū animas, quorum procurator existit, q ipsi credunt expressa huiusmodi vera esse, & se posse probare.

¶ Idem.

Cassata confirmatione, uel cassa nunciata propter defectum iurisdictionis, uel solennitatem omissam: non propter hoc electio cassata dicetur. Io. and. Capitulum.xxxix.

SI confirmationem electionis propter debitam iuris solennitatem in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo quia ipse, qui confirmauit, confirmandi non habuit potestatem, cassari seu cassam & irritam nũciari cõtingat: non propter hoc præcedẽs electio (si aliàs sit canonica) intelligitur infirmari. Idem.

Si uacante cathedrali, regulari, uel collegiata ecclesia, singulares personæ capituli uel conuẽtus occupãt bona à prælato dimissa, uel uacationis tempore obuenientia, donec plenè restituãt, ab officio & quibuscũq; beneficiis sunt suspensi: non obstantibus priuilegiis, statutis, & consuetudinibus quacũq; firmitate uallatis. Io. an. Capitulum.xl.

QVia sæpe cõtingit cathedralibus & regularibus ac collegiatis ecclesiis vacãtibus: capitula, conuẽtus, collegia, & singulares earũdem personę bona à prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obueniẽtia, quæ in vtilitatem dictarũ ecclesiarum expẽdi, vel futuris deberent successorib⁹ fideliter reseruari: occupãt, inter se diuidunt, surripiũt, dilapidãt, dissipãt: & consumũt in earum graue dispẽdium & iacturam. ¶ Nos ipsorum ausus reprimere, ac ecclesiarum indẽnitatib⁹ præcauere volentes: decernim⁹ vt ij, qui præmissa decęterò presumpserint, eoipso sint & tãdiu maneãt ab officio & beneficijs quibuscũq; suspẽsi, donec plenè restituerint quicquid de bonis perceperint suprà dictis. ¶ Non obstãtib⁹ quibuslibet priuilegijs vel indulgẽtijs, aut cõtrarijs consuetudinib⁹, constitutionibus vel statutis, iuramento, confirmatione sedis apostolicę, aut alia quacũq; firmitate vallatis: quæ omnia, quò ad hoc authoritate apostolica reuocamus, cassamus, & irritamus: ac nullius deinceps volumus esse firmitatis. Idem.

Iura debent adaptari ijs, quæ sæpe cõtingũt: vide glo. de despõ. impu. literas.
Qũo puniatur collegia, vide Barto. in.l. aut facta. ff. de pen. ca. si ciuitas. de sen. excõ. de Ancha. Fon.

Decretalis, vt circa. solùm in extraiudicialibus appellationib⁹ locũ habet: in iudicialib⁹ autẽ antiqua iura seruãda sunt. h.d. Io. an. Cap.xli.

COnstitutio felicis recordationis Grego. papæ prædecessoris nostri edita in cõcilio Lugduneñ. formam exprimẽs secũdum quã ab ijs, qui in electionibus, postulationibus, aut prouisionib⁹ se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vẽdicat, nisi solùm cùm in eis extra iudiciũ appellatur. ¶ Quãdo verò in iudiciis in huiusmodi negocijs appellari cõtingit: anteriora iura (cùm per eam immutata nõ fuerint) obseruari oportet. Idem.

Habens plenam administrationem cathedralis ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus, iurisdictionalia exercere potest, sacramentalia non, nisi episcopus fuerit. h.d. Do. Capitulum.xlii.

IS, cui procuratio seu administratio cathedralis ecclesiæ plena & libera in spiritalibus & temporalibus à sede apostolica (cui soli hoc competit) est cõmissa: potest (alienatione bonorum immobilium dũtaxat excepta) omnia, quæ iurisdictionis episcopalis existũt, & quæ potest electus exequi confirmatus, liberè exercere. ¶ Illa quippè, quę ministeriũ consecrationis exposcunt (nisi fuerit episcopus) per alios faciat episcopos expediri.

Idem.

¶ Idem.

¶ Monialis non eligit, nisi peregerit duodecimum annum, & sit tacite vel expressè professa, nec eligitur nisi peregerit tricesimũ annũ fuerit expressè professa. h.d. prima pars vsq; ibi, Sanè. Io. an. Cap. xliii.

Indemnitatibus monasteriorum monialium, quæ frequẽter ꝓpter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia & spiritualibus & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere desiderabiliter affectantes statuimus, vt cùm in eis fuerit electio facienda, nulla monialis (nisi duodecimũ annum peregerit: & professa fuerit tacitè vel expressè) ad eligẽdũ cum aliis admittatur. Nec in abbatissam, aut priorissam (vbi per priorissam monasterium gubernatur) decęterò eligatur aliqua, nisi tricesimum annum compleuerit: & expressè professa fuerit ordinem regularem.

¶ Non obstante cõtradictione, uel appellatione quacũq;, electa à duabus partibus numero cùm per scrutiniũ proceditur, examinatione præmissa per officium præsidẽtis confirmatur & benedicitur. Item publicato scrutinio, antequàm ad actus extraneos se diuertant: eligentes possunt accedere ad illam, quæ maiorem partem conuẽtus numero habet. & si per accessum ad duas partes peruenerint (sicut in primo casu) confirmabitur & benedicetur: non tamen adimetur contradicentibus potestas denũciandi uel accusandi, cùm abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adepta. Item de obiectis contra electam à maiori parte conuentus, quæ tamen duas partes, nec à principio, nec per accessum habet: ante confirmationem sine strepitu & figura iudicii inquiretur. Ipsa tamen (alienatione bonorum & monialium receptione sibi interdictis) interim ministrabit. Item à minori parte electæ nullum ius acquiritur, nec aliæ possunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum. h.d.

¶ Sanè si ad electionem per formam scrutinii procedatur: & (votis in diuersa diuisis) electiones perplures in discordia celebrari contingat: ea, quæ à duab⁹ partib⁹ numero fuerit celebrata (exceptione seu cõtradictione aut appellatione quacũq; partis alteri⁹ non obstante) per superiorem (priùs tamen ex officio, ꝓut spectat ad ipsum diligẽti examinatione pręmissa) si aliàs inuẽta fuerit canonica cõfirmetur: & cõfirmatæ electę (si abbatissa * extiterit) benedictio impendatur. ¶ Si autẽ nulla earũdem electionum à partibus fuerit celebrata duabus: tũc (non obstãte ꝙ sit publicatum scrutiniũm, & ad electionem processum) possint moniales, quæ in aliam vel in alias direxerãt vota sua, licitè per cõsensum (antequàm ad actus diuertãt extraneos) omni prauitate cessante ad illã accedere, quæ ab aliis maiorem partem conuentus numero facientibus est electa. Et si per accessum huiusmodi ad duas partes perueniri poterit: illis, quę antea in eam consenserãt cõputatis, cõfirmetur & benedicat: ac si duas ꝑtes ab initio habuisset, vt in casu ꝓximo est pręmissum. ¶ Verùm si quę fuerit moniales, quę postꝗ in pręmissis casib⁹ talis cõfirmata & bñdicta extiterit, ac possessionem suæ administrationis fuerit assecuta: voluerint in modũ denunciationis vel accusationis, vt à dignitate deiiciatur adeptã, ꝓponere aliquid cõtra ipsam, eis per prędicta ꝓponẽdi minimè

* Vide gl. in ca. j. de relig. do.

 sit sublata

fit sublata facultas. ¶Si verò ad illã, quæ à maiori parte (vt præmittitur) est electa: noluerint aliæ accedere moniales, vel si accesserint: non tot tamen, ꝙ cùm aliis priùs in eam consentiētib⁹ faciāt duas * partes: tūc super obiectib⁹ partis alteri⁹, si quę fuerint, & super aliis, quæ in tali negocio sunt ex officio inquirēda, plenè sine strepitu iudicii & figura per superiorem inquiratur primitùs antè, ꝙ confirmetur eadem electio, vel etiā infirmetur: sed interim præsentis constitutionis authoritate in spūalibus & tēporalib⁹ liberè administret: sic tamen ꝙ de rebus monasterii nil penitùs alienet: nec aliquam in monialem recipiat quoquo modo. ¶Si qua verò à minori parte conuētus numero nominata fuerit vel electa ex nominatione vel electione hmōi (quas eo ipso ꝙ pars minor eas fecerit, vires aliquas noluimus obtinere) ipsi ius aliqđ quomodolibet nō quęratur: nec ad eam ab aliis per cōsensum in hoc casu valeat accessus haberi. ¶Vt autem cùm per prędictā formam ꝓceditur, faciliùs in hmōi monialium electionib⁹ ad cōcordiā veniat: decernim⁹, vt non zeli ad zelū, nec meriti ad meritū, sed solùm numeri ad numerū fiat collatio in eisdem.

vide Barto. in. l. interdū. ff. de here. insti.

¶*Electæ per cōpromissum benedictio impēdetur, non obstante minoris partis cōtradictione: sed si maior se ei opponat, liberè administrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo maior: non administrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis euentum. h. d.*

¶Cęterùm si per formam cōpromissi fuerit in electione ꝓcessum, & electę pars aliqua se opponat: si minor, ipsius (vt in forma scrutinii statuitur) cōfirmetur electio, & eidē benedictio impēdatur, partis eiusdē cōtradictione, vel exceptione, aut appellatione qualibet non obstāte: sed per hoc denūciādi vel accusandi eā postmodùm sibi via minimè sit pręclusa. Si maior, ei⁹ (donec de obiectis & aliis vt in eadem forma scrutinii præmittitur fuerit inquisitum) confirmatio vel infirmatio differatur: sed interim (vt prædicitur) liberè administret, nisi forsan pars opponentium extiterit duplo maior: tunc enim administrare ipsam nolumus, sed litis euentum potiùs expectare.

¶*Si ab opponētibus in casibus præmissis appellatur, cōstitutio, Vt circa. seruabitur: sed moniales ad sedem apostolicā personaliter non uenient, sed procuratores secūdum constitutionem cupientes, mittēt. hoc dicit. Ioan. and.*

¶Porrò si in hmōi electionum negociis contigerit (in illis dūtaxat casibus, in quib⁹ oppositiones iuxta præmissa fuerint admittēdæ) ad sedem apostolicam appellari: appellantes formam cōstitutionis felicis recordationis Gregorii papę prędecessoris nostri editę in cōcilio Lugduneñ. diligentiùs seruare teneātur. ¶Sed cùm eas ꝓpter sexus verecūdiam, * suæꝗ conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publico coetui demōstrari, aut extra sua monasteria euagari: nolumus ꝙ electę, vel etiā eligentes aut appellantes, seu hę, cōtra quas appellatum fuerit, ad eādem sedem personaliter veniāt quoquo modo. ¶Sed procuratores sufficienter instructos iuxta constitutionem pię memoriæ Nicolai papæ. iii. prędecessoris nostri, ad sedem ipsam transmittāt: per eos electionum ac appellationum & postulationum suarum prosecuturę negocia, prout iustitia suadebit. pœnam in dicta constitutione

Vide hìc effectū verecundiæ ꝑ Ancha. & l. filius. ff. de cōdi. insti. Fon.

constitutione contentam ipso iure (si hoc non fecerint) incursuræ.

¶ *Ponentes uel nutrientes discordiam in electione monialium: ipso iure sunt excommunicati. h. d. Ioan. and.*

¶ Postremo ij, quos ad dirigendas in huiusmodi electionibus moniales easdem deinceps contigerit euocari, ab his prorsus abstineant, per quę inter eas super faciendis ipsis electionibus oriri * possit discordia, vel extorta nutriri: aliàs eo ipso excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere.

* Do. notat, φ pœna statuta procurātibus ortum discordię, nō ligat iā ortam nutrientes. Fonta.

¶ *Hæc constitutio locum habet in monialibus regulariter uiuentibus, & in canonicis secularibus: hoc excepto quod nō debeant, nisi professæ eligere uel eligi: quod non potest sibi uēdicare locum in canonicis secularibus. per hoc tamen papa non approbat statum dictarum canonicarum secularium. h. d. Ioan. and.*

¶ Suprà dicta, siquidem nedum in monasterijs, in quibus sunt moniales viuentes sub aliqua de religionibus approbatis: sed etiam in illis vbi sunt iuxta quarūdam prouinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec proprijs renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed viuunt vt in secularibus ecclesijs canonici seculares, volumus per omnia obseruari: eo (quod suprà dicitur) dūtaxat excepto, vt non eligantur nec eligant non professæ: cùm in ipsis hoc locum sibi nequeat vēdicare. per hoc tamen earum statum, ordinem seu regulam nolumus nec intendimus approbare.

¶ *Iura de uirorum electionibus tractātia, per hoc capitulum non sunt mutata. hoc dicit.*

¶ Ad hæc licèt præmissa, quæ in multis à iure cōmuni discrepare noscuntur: circa electiones in quibuslibet mulierum monasterijs faciendis ex certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda: intentionis tamen nostræ nequaquàm extitit per illa, quò ad electiones in alijs virorum monasterijs, vel quibusuis ecclesijs celebrandis aliquid immutetur: sed iura præcedentia in sua omnino remaneant firmitate. ¶ Idem.

¶ Si *ordinari⁹ post recessum appellationis interiectæ ad curiā, in causis electionum episcopatuum non inquisito an prauitas interuenerit, procedit, confirmat, uel consecrat: prædicta non tenent: & ipse ab episcoporum confirmatione & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Geminiano* Capitulum. xliiii.

PRouida consideratione generale concilium Lugduneñ. cōcessit, vt ab appellationib⁹ in iudicio, vel extra iudicium ad sedem apostolicam in electionum episcoporum, & eorum superiorum negocijs interiectis, per quas ad sedem ipsam eadem negocia deferuntur: partes (nulla interueniente prauitate) recedere valeant antè, quàm ipsi sedi apostolicę appellationes eędem fuerint præsentatæ: sed inferiores iudices, quorum est (appellatione cessante) negociorum cognitio eorūdem: si in hoc prauitas intercesserit, ante omnia diligēter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se non intromittant vllatenus de eisdem: sed præfigant ipsis partibus peremptorium terminum cō petentem. quò cùm actis & munimentis suis apostolico se conspectui reprępsentēt. ¶ Verùm cùm nonnulli concessione huiusmodi abu

*vide gl. in cle.j.de iur.pat.

tentes * suam (inquisitioni præfata omissa) cognitionem in eisdem negocijs interponant: ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temerè procedēdo. ¶ Nos super hoc expressiùs prouidere volentes, confirmationes & cōsecrationes huiusmodi, & quoscūq; processus alios, quos (inquisitione præmissa non habita) contigerit decæterò in talibus negocijs attentari: decernimus nullius penitùs existere firmitatis: & confirmantes & consecrantes eosdem (vt in eo, in quo peccauerint puniantur*) ab episcoporum confirmatione ac cōsecratione per annum continuum ipso iure fore suspensos.

*vide.l.j. ff. de diuor.in prin ci.& Bart. in.l.prætor ait.§. hoc q; interdictū. ff.de no. ope.nun.

¶Idem.

¶*Si papa sibi prouisionem ecclesiæ cathedralis reseruauit, inhibuit, & decreuit: non est uiciata electio, quæ præcesserat: omnia tamen, quæ reseruationem sequuntur, carent effectu.Io.an.* Capitulum.xlv.

SI eo tēpore, quo prouisionem alicui⁹ ecclesiæ cathedralis ex quauis causa dispositioni seu ordinationi sedis apostolicæ reseruam⁹, inhibentes ne ad electionem vel prouisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes si secùs super hoc à quoquàm scienter vel ignoranter attentatum extiterit, irritum & inane: iam ad electionem forsitan sit ꝓcessum in ipsa. ¶ Præsenti constitutione sancimus, q licèt reseruatio, inhibitio, & decretum huiusmodi non afficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt: afficiunt tamen vt effectu careant ea, quæ postmodùm subsequuntur.

¶Idem.

¶*Absens plures procuratores ad actū electionis dare potest in solidum & non aliter: & in altero admittendo ponit tres gradus.h.d. usq; ad.§.Porrò.Dominicus.* Capitulum.xlvi.

*vide.l.j. §.eius rei. ff. de offi. ei⁹ cui mā da.

SI quis iusto * impedimēto detētus in electionis negocio nequeat cōmodè interesse: potest nedum vni (prout dicitur in concilio generali) sed & pluribus cōmittere vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem: & erit tunc melior conditio occupantis. ¶ Verùm si ambo concurrant in simul, & postulent se admitti, audiri eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diuersos, sicq; res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur dūtaxat, quem capitulum vel pars maior elegerit, vel si concordare nequeant: is qui primo * in instrumēto vel literis procurationis extiterit nominatus. ¶ Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tūc ꝓpter rationem eādem ipsorum aliquis non debebit admitti: sibiq; imputet, qui sic eos cōstituit indiscretè.

* vide di stin. ī christo pater. &.l.si seruus cōmunis. de sti. ser.ca.q̄m abbas. de offi.dele. Fon.

¶*Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo, & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi à domino de certa persona speciale mandatum habeat.h.d.*

¶ Porrò cùm vnus est procurator simpliciter constitutus: si is vnum suo & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit: nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam eius, & in aliam suo nomine licitè poterit consentire.

¶*Canonicus absens (licèt nullus de capitulo eius procurator esse uelit, & ipse procuratorem, qui non sit de capitulo, nolente capitulo deputare*

putare non possit) votū per literas exprimere non potest: cùm cuiuslibet uotum sit secretò & sigillatim in scrutinio exprimendum.h.d.

¶ Absens quoq;(licèt nullus de collegio velit esse ꝓcurator eiusdē nec ipse nolēte capitulo extraneum valeat deputare)non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum,quod nō est ante scrutinium: sed in ipso scrutinio secretè & sigillatim tantummodò exprimendum. ¶ Idem.

¶ Si apparet coelectus, uel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille uocabitur nominatim: aliàs fiet in ecclesia crida generalis, quòd se confirmationi uolentes opponere, ueniant peremptorio assignato: aliter confirmatio facta non tenet.Io.and. *Capitulum.xlvii.*

Q Voniam electione non in concordia celebrata: superior,ad quē electionis ipsius confirmatio pertinet, consueuit interdum suæ confirmationis celeritate,præferens cupiditatem propriam iuri & inordinatum affectum etiam æquitati, competitorem aliquando vbi alius,vel eos,qui se volunt opponere,quādo electus est vnicus, supplantaredum nullis vocatis & non discusso negocio per repentinam confirmationem citò(contra doctrinam Apostoli) imponit manus electo.Nos volentes huic morbo & fraudibus obuiare præsenti constitutione sancimus confirmationes tales viribus omnino carere,ipsasq; decernimus irritas & inanes.¶ Vocationem autem huiusmodi nominatim vbi est coëlectus,vel appareat oppositor,* aliàs generaliter in ecclesia,in qua electio facta est,vt si qui sint, qui se velint opponere compareant assignato peremptorio termino competenti,faciendam esse censemus. ¶ Quæ etiam si electio in concordia celebrata fuerit volumus obseruari.

* Vide In no. ca.inter quatuor.de maio.& obe. doc.l.fin. C.de iure delib.

¶ De renunciatione. Titulus.vij.

¶ Bonifacius.viij.

¶ Romanus pontifex potest liberè papatui renunciare.hoc dicit.secūdum Zen. *Capitulum.i.*

Voniam aliqui curiosi disceptātes de iis,quæ non multum expediūt,& plura sapere,q̄ oporteat(cōtra doctrinam Apostoli) temerè appetētes,in dubitationē solicitam,an Ro.pon.(maximè cùm se insufficiētem agnoscit ad regēdam vniuersalem ecclesiam,& summi pontificatus onera supportāda)renunciare valeat papatui eiusq; oneri & honori deducere minùs prouidè videbātur. ¶ Celestinus papa quintus prædecessor noster(dum eiusdē ecclesiæ regimini præsidebat) volēs super hoc hesitationis cuiuslibet materiam amputare,deliberatione habita cum suis fratribus ecclesiæ Romanæ cardinalibus(de quorum numero tunc eramus *)de nostro & ipsorum omnium concordi concilio & assensu authoritate apostolica statuit & decreuit Romanū pontificem posse liberè resignare.¶ Nos igitur ne statutum hmōi per temporis cursum obliuioni dari, aut dubitationem eādem in recidiuam disceptationem vlteriùs deduci contingat:ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum nostrorum concilio duximus redigendum.

* vide.l. ius sena. C.de dig. lib.xij.

¶Idem.

¶Si in fraudem expectantis, primam vacaturam, cùm in proximo cre deretur pinguis uacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat, non tenetur expectās illam recipere, imò illa dimissa expectabit aliam si ne fraude uacantem. Et si illi renuncianti illa pinguis postea conferat tur hoc ipso probata sit fraus, & carebit utraq;. Capitulum.ii.

SI te præbendam vel dignitatem, in aliqua ecclesia ꝓximo vacatu ram authoritate apostolica expectāte, aliquis prębēdam seu digni tatem tenuem obtinēs in eadē, fraudulēter ei renūciet, vt illa primò sic vacāte pręcludatur tibi via per consequēs ad obtinēdum præbē dam vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicui⁹ vel aliàs in ipsa ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura: per renūciationem hmōi (dūmodò de præmissa fraude appareat, saltem per aliquas ꝓbabiles cōiecturas: vt quia dictæ renūciationis tēpore is, qui præbendam vel dignitatem pinguiorem habebat infirmitate graui detinebatur, vel aliquid aliud imminebat, ꝓpter qđ illi⁹ prębē da seu dignitas vacare in proximo ꝓbabiliter credebatur) nullū tibi volumus obstaculum interponi: quò minùs (præbēda vel dignitate prædicta sic fraudulēter renunciata omissa) possis dictā pinguiorem cùm eam vel aliam, si priùs ipsam vacare cōtigerit, authoritate prę fata liberè petere, veluti tibi debitam & habere. ¶ Cęterùm si prædi cto renuncianti huiusmodi præbēda vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso * dicta fraus intelligatur esse ꝓbata, & idem re nuncians habita omnino careat & ambita.

* Ex vicinitate temporis aliquid præsumit. vt habes l.l. post cōtractū. ff. de doñ. & Baldus in.l.j. C. de fer. fugi. Phi. Fon.

¶De supplenda negligentia prælatorum. Titulus.viij.

¶Innocentius.iiij.

¶Iurisdictio suffraganei excōmunicati, ad metropolitanum non deuoluitur. Io.and. Capitulum.i.

ROmana ecclesia: &.§. ¶ Edictum verò per Remeñ. prouinciam publicatum, vt à subditis episcoporum ipsius prouinciæ pro audiendis & terminandis eorum caussis liberè ad Remeñ. curiam accedatur, penitùs reuocam⁹. ¶ Qui etiam si tenerentur iidem episcopi pro suis culpis vinculo excōmunicationis adstricti: non tamen ex culpis * ipsis (cùm id nō inueniatur à iure cōcessum) ad Remeñ. archiepiscopum iurisdictio deuolueretur eorum. ¶ Sed alia fortè pro illis pœna ipsis canonica posset infligi.

* Quis potest pluries puniri ex eadem culpa qñ ꝓsistit i ei⁹ contumacia.

¶Idem baronibus & comitibus regni Portugaliæ.

¶Si ille, qui præest est negligēs & remissus, debet superior illi dare idoneum coadiutorem. h.d. Io.an. Capitulum.ii.

GRandi non immeritò: &.§. ¶ Mādamus, quatènus dilectū filium nobilem virū comitem Boloñ. prefati regis Portugaliæ fratrem de deuotione probitate ac circūspectione multipliciter commendatum, qui eidem regi (si absq; legitimo decederet filio) iure regni succederet: quiq; examinatę dilectionis affectu, quò vos & prędictum

regnum prosequitur (magnanimitate ac potentia sibi plurimũ suffragantibus) regnũ ipsum maturiùs reformaturus firma credulitate speratur, præsertim cùm ad curã & administrationẽ generalẽ, & liberã regni eiusdem, tam ꝑ sepe dicti regis, q̃ ipsius regni vtilitate si ꝓuidè attẽdatur, ac ad defensionem ecclesiarum, monasteriorum, aliorũq; piorum locorum regni præfati, & personarũ ecclesiasticarũ, tam religiosarũ, quàm seculariũ, necnon viduarum, orphanorũ, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter (vt in dño confidimus) sit assumptus, cùm ad vos accesserit (fidelitate, homagio, iuramento, seu pacto, si aliquibus fortè præfato regi, vel cuicũq; alij personæ tenemini, aut etiã ipsius regis prohibitione: dũmodò personã eius, & vitã, ac legitimi sui filij, si aliquẽ ipsum habere cõtigerit fideliter cõseruetis, debitum eis exhibentes honorem, nequaquã obstantibus) in ciuitatibus, castris, villis, & munitionibus regni prædicti, cum omnibus suis recipere, ac eius dispositioni, ordinationi, & mandatis vniuersaliter singuli, & singulariter vniuersi per omnia, & in omnibus intendere absq; difficultate, qualibet procuretis: impendentes sibi cõtra quoslibet repugnantes, ac etiã violentos consilium, auxilium, & fauorem: de reditibus, prouentibus, omnibusq; præfati regni iuribus sine diminutione, aliqua plenariè respondendo: vt de illis dicto regi secundum quod suã decet excellentiam sibi, ac suis & præfati regni necessitatibus pro tempore, ac negociorum emergentiũ qualitate valeat ꝓuidere. ¶ Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracharẽsi archiepiscpo, & episcopo Colimbrẽsi, damus nostris literis in preceptis, vt vos ad id monitione præmissa per censuram ecclesiasticã appellatione remota compellant. ¶ Per hoc autem non intendimus memorato regi, vel ipsius legitimo * filio (si quem habuerit) prædictum regnum adimere: sed potiùs sibi & eidẽ regno destructioni exposito, ac vobis ipsis in vita ipsi⁹ regis ꝑ solicitudinẽ & ꝓuidentiã comitis cõsulere suprà dicti.

*vide Bal. in.l.si viua mre. C. de bo. ma. & C. de agri. & cẽsi.l.cũ scim⁹.li.xi & .l.ĩpub.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Episcopo à paganis, uel à schismaticis capto, nõ archiepiscopus, sed capitulũ administrat: nisi papa quã citò hoc fieri poterit super hoc per capitulum consulendus aliter ordinaret. Ioan. and.* Cap. iii.

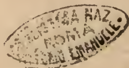
SI episcopus à paganis, aut schismaticis capiatur: nõ archiepiscop⁹ sed capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritalibus & tẽporalibus ministrare debebit: donec eũ libertati restitui, vel per sedem apostolicã (cuius interest ecclesiarũ prouidere necessitatibus) super hoc per ipsum capitulum, quã cito cõmodè poterit cõsulendã aliud contigerit ordinari. ¶ Idem.

Q 13

¶ *Ecclesia cathedrali uacante, solus papa uisitatorem deputat: nisi archiepiscopus propter negligentiam, uel dolosam capituli administratione cũ causæ cognitione deputaret. h. d. Domi.* Cap. iiii.

ECclesiæ cathedrali vacanti visitator ab alio, quàm à Romano * pontifice deputari non potest. ¶ Nisi fortè capitulum in spiritualibus & temporalibus negligenter, aut perperàm administret. ¶ Tũc enim archiepiscopus ob negligentiam vel maliciam capituli (eo vocato,

*vide. B. de offi. lega. ꝙ trãslationem. Domi.

cato,causæq; super hoc cognitione præmissa) visitatorem, seu administratorem eidem ecclesiæ licitè poterit deputare.

¶ *Visitator ecclesiæ uacantis ab inferiore à papa deputatus, temporalia & spiritualia administrat: excepta beneficiorum collatione ad episcopum pertinente. h.d.Domi.*

¶ Huiusmodi, quoq; visitator, q̃q̃ spiritalium & temporaliũ administrationem legitimã censeatur habere: beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent, episcopi conferre non potest, si ab alio, q̃ à Romano pontifice fuerit deputatus.

¶ De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. Titu.ix.

¶ Clemens quartus.

¶ *Episcopus Italiæ ultramontanũ nõ ordinet, nisi de speciali licentia papæ, uel per patentes literas episcopi sui, continentes iustã causam quare nolit uel non possit illum ordinare. si secùs factũ fuerit, ordinãs punietur pœna cõdigna, & ordinatus manebit suspẽsus: ita quòd etiã a pœnitẽtiariis papæ, sine ipsius speciali licentia absolui non poterit. Ioan.and.* Capitulum.i.

SÆpe contingit, q̃ nõnulli clerici vinculo excõmunicationis adstricti, aut apostatæ, seu irregulares, vel aliàs ordinum sacrorũ susceptione indigni, suam patriã, in qua de his habetur notitia fugientes, se in remotis partibus faciunt ad huiusmodi ordines promoueri. ¶ Nos igitur volentes animarũ ipsorum periculis obuiare: statuimus, vt nullus episcoporũ Italiæ decẽterò aliquem ultramontanum clericum ordinare præsumat, nisi à nobis specialem licentiam habeat, vel ab episcopo, de cuius diœcesi traxit originem ordinandus, vel in cuius diœcesi beneficiatus existit: per eius patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. ¶ Eos verò, quos contra præmissa contigerit ordinari: manere volumus absq; spe dispensationis, super hoc à sede apostolica obtinendæ suspensos, ac ordinantes pœnitentia cõdigna puniri. ¶ Omnibus nõstris pœnitentiariis inhibentes districtè, ne absq; licentia nostra speciali, cùm taliter ordinatis dispensant, vel suas eis tradent literas, per quas, cum ipsis debeat dispensari.

¶ Grego.x.in generali concilio Lugduneñ.

¶ *Qui scienter ordinauerint clericũ alienũ, per annũ à collatione ordinũ sunt suspensi. & postquã suspensio fuerit manifesta, poterũt subditi sine ipsorũ licẽtia à uicinis episcopis ordinari. Io.an.* Cap.ii.

EOs, qui clericos parochiæ alienæ absq; superioris ordinandorũ licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocũq; alio figmento quæsito præsumpserint ordinare: per annũ à collatione ordinum decernimus esse suspensos. ¶ Iis, quæ iura statuunt contra taliter ordinatos in suo robore duraturis. ¶ Clericis quoq; parochiæ taliter suspensorum, postq̃ eorum suspensio fuerit manifesta: absq; ipsorum etiã licẽtia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis episcopis, aliàs

tamen

tamen canonicè,liberam concedimus facultatem.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Episcopus originis,domicilii, uel ecclesiastici benefici cōmendatitias ad ordines dare potest,inferiores prælati non: nisi ex priuilegio nec officiales episcoporum: sed il,qui habent administrationem spiritalium illas bene concedunt.* Capitulum.iii.

CVm nullus clericum parochiæ alienæ,præter superioris ipsius licentiam debeat ordinare:superior intelligitur in hoc casu episcopus,de cuius diœcesi est is, qui ad ordines ꝓmoueri desiderat oriundus,seu in cuius diœcesi beneficiū obtinet ecclesiasticū,seu habet (licèt alibi natus fuerit) domiciliū in eadem. ¶ Inferiores quoq; prelati,religiosi vel alii,nisi eis,ꝙ suos clericos,aut subditos possint,à quo voluerint episcopo facere ordinari,à sede aposto.specialiter sit indultum,vel officiales episcopi (cùm ad hoc se ipsius officiū non extendat) huiusmodi nequeunt licentiā impartiri. ¶ Episcopo autē in remotis agente ipsius in spiritalibus vicarius generalis,vel (sede vacā te)capitulum,seu is,ad quem tunc temporis administratio spiritaliū noscitur pertinere,dare possunt licentiam ordinandi.

¶ *Possunt episcopi ordinare priores prioratuū nō exēptorū,& ipsorū socios,quādiu morantur in illis:licèt inde nō fuerint oriundi.* Io.And.

¶ Religiosi verò à suis superioribus in nō exemptis prioratibus deputati priores,& eorum socij, possunt à locorum diœcesanis, q̄diu morantur in ipsis prioratibus ordinari licitè,licèt non sint de eorum diœcesibus oriundi. ¶ Idem.

¶ *Episcopus,seu alius inferior,primam tonsuram infanti nō confert, nisi religionem intret:nec homini illiterato, nec homini alterius diœcesis absq; sui prælati licētia,nec etiam coniugato, nisi religionē intret,aut ad sacros promoueatur legitimè:aliās cōtrà faciens punitur, vt hic.h.d.Zen.* Capitulum.iiii.

NVllus episcopus, vel quiuis alius infanti (nisi fortè religionem intraret) seu illiterato,sed nec absq; sui superioris licentia homini diœcesis alienę clericalem præsumat cōferre tonsuram:nec etiam coniugato,nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines ꝓmoueri:prout est sacris canonibus definitum. ¶ Qui verò contrà fecerit (vt in eo,in quo peccauerit puniatur) per vnū annum à collatione clericalis tonsuræ, dūtaxat nouerit se suspensum.

¶ De ætate & qualitate,& ordine præficiendorum. Titu.x.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Episcopus dispensat cū maiore.xx. annis in dignitatibus & personatibus nō curatis,si aliud nō obstet.h.d.Do.Cap.vnicū.*

PErmittimus * vt episcopi cum iis,qui.xx.annum compleuerint, ꝙ dignitates vel personatus, quibus animarum cura non imminet,valeant obtinere: possint (si aliud non obstat canonicum) liberè dispensare.

* Ptās dispēsandi ī superiore, nō ē necessitatis,sed volūtatis, vt di.text. pmittim⁹. &. l.dimiror.

¶ De filiis

ℭ De filijs presbyterorum, & alijs illegitimè natis. Titu.xj.

ℭ Bonifacius octauus.

ℭ *Cùm illegitimè natis dispensant episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura: dùmodò sit tale, in quo aliàs dispensare possint: in aliis dispensatio papæ requiritur.* Cap.j.

IS, qui defectum patitur natalium, ex dispensatione episcopi licitè potest (si ei aliud canonicum non obsistat) ad ordines promoueri minores, & obtinere beneficiũ, cui cura non imminet animarũ: dũmodò sit tale super quo per ipsum episcopũ valeat dispensari. ¶ Ad ordines quoq; maiores, vel beneficia curam animarum habentia: super quibus nequit episcopus dispensare, sine dispensatione sedis apostolicę promoueri non potest.

ℭ *Si dispensatum fuerit cũ aliquo, quòd nõ obstante ullo defectu possit ad curatum beneficium promoueri: prætextu illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere.* Ioan.and.

ℭ Ille veró, cum quo per sedem dispensatur eandem, vt (præmisso non obstante defectu) valeat ad beneficium, etiam si curam animarũ habeat promoueri: nequit prætextu dispẽsationis huiusmodi (quam exorbitantem à iure oportet veluti odiosam restringi) nisi vnicũ beneficium obtinere. ℭ Idem.

ℭ *Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat: nõ ualet dispensatio.* Ioan.and. Cap.ij.

SI is, cum quo fuit per sedem apostolicam dispensatum, vt (nõ obstante defectu natalium, quem patitur) ad omnes ordines promoueri valeat, & obtinere beneficium, etiam si curam habeat animarum dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodũ obtineat à sede præfata, vt duo, aut plura beneficia similem curam habentia possit recipere si ei aliàs canonicè cõferantur, & ea simul licitè retinere: talis dispensatio (cùm non sit verisimilè sedem ipsam cũ illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidẽ in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispensare) veluti per surreptionem obtenta, nullius penitùs est momenti.

ℭ De bigamis. Titu.xij.

ℭ Gregorius. x. in cõcilio gñali Lugduneñ.

ℭ *Bigamus nudatus est omni priuilegio clericali, & adstrictus seculari foro: nec ualet consuetudo in contrarium: & prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat.* Io.and. Cap.unicum.

ALtercationis antiquę dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni priuilegio clericali declaramus esse nudatos. ¶ Et coërcioni fori secularis addictos: consuetudine contraria non obstante. ¶ Ipsis quoq; sub anathemate prohibemus deferre tõsuram, vel habitum clericalem.

ℭ De officio

ℭ De officio vicarij. Titu.xiij.

ℭ Innocentius quartus.

ℭ Successor officialis excõmunicati, excõmunicatus nõ est, nisi in crimine damnato communicet: illa autem, quæ exercet illo excommunicato manente, non ualent si iurisdictione solùm ab eo recepta hoc facit. Ioan.and. *Capitulum primum.*

Romana ecclesia: &.§. Cùm Remen. archiepiscopus in officialem alicuius suffraganei sui excõmunicationis sententiã ex aliqua rationabili causa profert, illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit. ¶ Cùm non cõmunicẽt ob id officiali eidem in crimine, qui ecclesiasticæ censuræ districtione pro eo ꝙ suum exercent officiũ non arctantur. ¶ Ea tamen, quæ ipsi gerendo huiusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si iurisdictionem tãtùm recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

ℭ Bonifacius octauus.

ℭ Ex generali commissione nõ potest officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Ioan. *Cap.ii.*

Licèt in officialem episcopi per commissionem officij generaliter sibi factam causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos à suis beneficijs, officijs, vel administrationibus amouendi trãsferri nolumus in eundem. ¶ Nisi sibi specialiter hæc committãtur.

ℭ Idem.

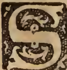
ℭ Ex generali commissione officialis beneficia conferre non potest. Ioan.and. *Cap.iii.*

Cum in generali concessione nequaquã illa veniant, quæ nõ esset quis verisimiliter in specie cõcessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorũ administratio etiã libera est concessa: officialis, aut vicarius generalis episcopi, beneficia cõferre nõ possunt. ¶ Nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.

ℭ De officio & potestate iudicis delegati. Titu.xiiij.

ℭ Innocentius quartus.

ℭ Cõseruator à manifestis defendit iniuriis, & iudicialem indaginem non exercet. *Capitulum.i.*

Statuimus, vt cõseruatores, quos plerũq; concedimus, à manifestis iniurijs, & violentijs defendere possint, quos eis cõmittimus defendendos. ¶ Nec ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem. ℭ Alexander. iiij.

ℭ In coactionibus, & pœnis põtificali dignitati defertur. *Capitulum. ii.*

Qvia põtificali dignitate præditis ob reuerẽtiã sacri officij, quod exercẽt, plurimũ deferri cõuenit, & eos plus alijs honorari decet:

decet: vt cùm à iudicibus, vel conseruatoribus à sede apostolica deputatis contra eos, ad coactiones aliquas, siue pœnas fuerit procedendũ, gradus & modestia in huiusmodi processu seruetur. ¶ Ita q (eis quadam condigna reuerentia supportatis) ingressus, primo ipsis ecclesiæ, vel sacerdotale interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggrauetur censura ecclesiastica contra eos. ¶ Nisi forte aliter fieri sualerit nimia contumaciæ proteruitas, siue culpa. ℂ Bonifacius octauus.

ℂ *Delegato procedente cũ duobus subdelegatis, non in totũ, ad papã non ad condelegatos appellari debet. h. d. Ioan. And.* Capitulum. iij.

* vide. l. pcipimus. • ad fi. C. de ap. & . c. fi. §. de re iudi. l. fin. C. de can. lar gi. libr. xi. Anch. Fõ.

SI duo ex tribus à sede aposto. delegatis, duobus aliis, nõ in totum subdelegauerint vices suas, ipsiq; * subdelegati cũ delegato tertio in causa processerint delegata: si appellatur ab ipsis, nõ ad cõdelegatos, sed ad primũ delegantẽ tantũmodo appellari debebit.

ℂ Idem in eodem.

ℂ *Tres casus ponit, in quibus suspitionis causa coram arbitris nõ tractatur. Primus, cùm recusatur vnus ex delegatis datis cum clausula, quòd si non omnes. Secundus, cùm recusatur delegatus episcopi. Tertius, cùm recusatur officialis. Ioan. And.* Capitulum. iiii.

SI contra vnũ ex duobus iudicibus cũ illa clausula: q si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat. à sede apostolica delegatis suspicionis causa legitima proponatur: causa ipsa suspicionis coram non recusato coniudice (ad quem ex vi prædictę clausulę debet ipsius causæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debebit. Vbi verò nõ est dicta clausula in rescripto: debet super hoc ad arbitros recursus haberi. ¶ Cùm autem ipse delegatus episcopi recusatur: recusationis causa coram episcopo est probanda. ℂ Idem est si officialis recusetur eiusdem: licèt ad ipsum ab eodem officiali nequeat appellari.

ℂ Idem in eodem.

ℂ *Distinguit tria tempora ad sciendum, an iudex suspectus committere possit: quia aut non est proposita recusatio, & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronunciatum super ea: & tunc volente recusatore committere potest, aliàs nõ. Aut iam pronunciatum est illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore committere nequit. Ioan. And.* Capitulum. v.

IVdex, ab apostolica sede datus, quãuis legitimè recusari valeat, vt suspectus, potest licitè vices suas committere: antequàm recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum cõmiserit, recusari vlteriùs, aut facta per eum cõmissio impugnari nequibit: quod posset si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset. ¶ Post recusationem quoq; propositam cõmittere (nisi de recusatoris procedat assensu) nõ potest: sed eo volente hoc potest, etiã si iã recusatio eadẽ sit pbata: dũmodò pnũciatum non fuerit super ea. ¶ Ex tunc enim (cũ omnino iudex esse desierit) nullã etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem. ℂ Idem.

ℂ *Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam reassumere poterit. hoc dicit. Ioan. And.* Capitulum. vi.

Quãuis

QVamuis alicui vices tuas in causa tibi à sede apostolica delegata in totum commisisse noscaris si tamen anteq̃ ille iurisdictione vsus fuerit, cõmissio huiusmodi per te reuocetur ab ipso: vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poteris. ¶ Cùm iurisdictio (ex quo ipsa vsus non extitit) non censeatur in eum efficaciter transiuisse.

¶ Idem.

¶Si delegatus subdelegauit quoties abesset, uel donec reuocaret, & mortuus sit, re nõ integra: subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid iurisdictionis reseruauit, appellari debet: etiam post sententiam. hoc dicit. Io. And. Capitulum. vii.

SI delegatus, quoties eum abesse contigerit, tibi commiserit vices suas: poteris eo rebus humanis exempto (cùm & tunc censeatur abesse) cõmissum tibi negocium (dum tamen illo viuẽte iurisdictione vti cœperis) liberè definire. ¶ Idem poteris quando tibi vices etiã sub ea forma cõmisit, donec eas duceret reuocandas. ¶ Nam talis cõmissio, per quam censetur etiam sententiæ prolatio (nisi antea fuerit reuocata) committi, nequaq̃ morte committentis expirat: ex quo res integra non existit. ¶ Ad eum quoq;, qui vices suas cõmittit, donec reuocet: vel qui executionem sententiæ * tantùm, aut quicquid aliud de iurisdictione sibi reseruat: nõ ad delegantem primum appellari debebit. ¶ Etiam si post sententiam fuerit appellandum.

*Executio est iurisdictionis: ideo nõ facienda die feriata. de fer. si videt Do. Fon.

¶ Idem.

¶Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et vno cognoscente, alii (nisi ex causa) se non intromittũt. Et perpetuatio vnius perpetuat, quo ad omnes. hoc dicit. Zen. Capitulum. viii.

CVm plures sub illa forma, vt omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum apostolicũ exequantur, aut alia consimili iudices vel executores à sede apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet omnium potest liberè adimplere mandatum. ¶ Porrò vno eorum negocium inchoante commissum, alij nequibunt se vlteriùs intromittere de eodem: nisi vel infirmitate, vel alia iusta causa illum contingeret impediri: aut si nollet, vel malitiosè in eo procedere recusaret. ¶ Iurisdictione verò perpetuata mandatore viuente per vnum (eo casu quo potest) ex iudicibus delegatis: perpetuata intelligitur quò ad omnes.

¶ Idem.

¶Executor super gratia facta datus à papa: mortuo papa etiam re integra gratiam exequitur. Ioannes Andreæ. Capitulum. ix.

SI super gratia cuiquàm ab apostolica sede facta executores fuerint deputati: æquum esse censemus, vt sicut ipsa gratia (licèt nondum sit in eius executione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi, quandoq; omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius dispendio, cui facta extitit) deferri contingat.

¶ Idem.

¶ Duos

kis

vii

¶ *Duos casus ponit, quibus de subdelegato nõ in totũ appellatur ad primũ delegantem: scilicet cũ delegatus excõicatus, uel mortuus est. Alios casus ponit infrà eodẽ, Si à subdelegato. Io. an.* Cap. x.

SI is, cui causa (licèt proprio nomine non expresso) à sede fuerat apostolica delegata, subdelegauerit nõ in totum vices suas alicui, à subdelegato huiusmodi si delegatũ ipsum excõicari, aut de medio tolli cõtingat, impedimento tali durãte ad sedem ipsam (ne absolutionem, vel successorẽ expectãdo * illius, prẹiudicari litigãtibus, vel causa plus debito prorogari valeat) volumus appellari. ¶ Idem.

*vide Ancha. in. ij. no. de cui⁹ mẽte vidẽt ꝙ cessante ista ratiõe ad ꝓximũ ꝓ dero ꝓ eo ver. dũ rãte significãs lõgũ tẽp⁹. Fon.

¶ *Ab arbitris iuris appellatur ad papam. Ioã. and.* Cap. xi.

AB arbitris, qui secundũ formam iuris, vt de proposita contra iudicem suspitionis causa cognoscant, vel qui cùm de reuocatione ambigitur literarũ, iudicibus nequeũtibus in vnã sententiã cõcordare, ad concertationẽ huiusmodi sopiendam à partibus eliguntur: est (si grauauerint) ad sedem apostolicam appellandum.

¶ Idem.

¶ *Executor datus à papa, ut prouideat personæ, subdelegat. si detur ut prouideat ecclesiæ nõ expressa persona, nõ subdelegat: nisi habeat speciale mandatum. & causam reddit. Io. an.* Cap. xii.

IS, cui ab apostolica sede cõmittitur certæ personæ prouisio de beneficio in certa ecclesia, diœcesi vel prouincia facienda: potest alii cõmittere licitè vices suas. ¶ Sed si (non expressa certa persona) cõmittatur eidem, vt alicui personæ idoneę de certa ecclesia vel benefi cio debeat prouidere: (Quia circa eligendã personã eius industria * tunc videtur electa) prouisionem sibi cõmissam alteri demãdare nõ potest. ¶ Nisi forma commissionis habeat, vt per se, vel per alium, id valeat expedire. ¶ Idem.

*vide Bar. l. l. Iter artifices. ff. de solu. & Anc. Fon.

¶ *Is, cui aliquid certo loco expediẽdum committitur: ex iusta causa illud expedire poterit extra locum. h. d. Io. an.* Cap. xiii.

STatuimus, vt is, per quem ab apostolica sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet: siue procedi, seu fautorũ * eiusdẽ, non possit hoc exequi eo loco securè (ne ipse commodũ ex dolo, vel fraude reportet) ad id exequendũ locum alium eligat idoneũ & securũ. ¶ Idem faciat si alia rationabilis causa subsit, propter quã in loco decreto perfici nequeat cõmodè, quod mãdatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum apostolicũ vel differi.

*vide de testi. cõstitut⁹. & de homi. petrus. &. j. q. iii. quia præsulatus. Do.

¶ Idem.

¶ *Quando subdelegato nõ in totum, appellatur quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere iurisdictionem ad primũ delegãtem appellabitur. h. d. Io. an.* Cap. xiiii.

SI à subdelegato, cui delegatus nõ in totũ cõmiserat vices suas, ex eo fuerit appellãdũ, quia exceptionẽ corã se ꝓpositã, ꝙ anteq̃ per eũ, vel per ipsum delegatũ in aliquo ꝓcessum fuisset, delegãs viã fuerat vniuersę carnis ingressus, amittere recusauit: non ad delegatum (cùm iurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potiùs appellari debebit. ¶ Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus iurisdictionem habere negatur.

¶ Aliâs

¶ Aliàs si appellari deberet ad ipsum:esset appellans (qui sic fateri videretur eundem iurisdictionem habere,quod antè negauerat) contrarius sibi ipsi.

¶Idem.

¶Ponit hic,qui possint esse conseruatores,& ubi cognoscere,& an & quibus possunt delegare,& quantum duret eorum potestas,& de expensis talium.hoc dicit.Zen. Capitulum.xv.

HAc constitutione perpetuò valitura sancimus, vt cõseruatores, qui aliquibus(vt à manifestis iniurijs,& violentijs tueãtur eosdem)plerunque à sede apostolica conceduntur, decæterò deputari non possint:nisi episcopi vel eorum superiores, aut abbates seu dignitates,vel personatus in cathedralib⁹,vel collegiatis ecclesijs obtinentes:nullusq́ deputati, sibi conseruatores esse valeat conseruator. Nec aliquis(regibus & reginis,qui sicut dignitatis altitudine præeminentisic prærogatiua gratiæ ipsos conuenit anteferri, duntaxat exceptis)deinceps conseruatorem habeat eum,qui sub ipsius iurisdictione dominio, vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistat. ¶ Conseruatores autem huiusmodi extra ciuitates seu dioeceses, in quibus fuerint deputati,contra quoscunque procedere, aut aliquos vltra vnam dietam à fine dioecesum eorundem trahere non præsumant. ¶ Vices quoque suas(citationibus,sententiarum,denunciationibus duntaxat exceptis,quas per alios valeant exercere)nulli committere possint,nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: sed nec tunc nisi intra ciuitates, seu dioeceses,in quibus deputati fuerint & personis tantùm,quæ superiùs sunt expressę. ¶ Vt autem conseruatores limites, sibi traditę potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnę diligenter obseruent:decernimus,vt si de alijs,quàm de manifestis iniurijs & violentijs,scienter se intromiserint:seu ad alia, qui iudicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem: eoipso per vnum annum, ab officio sint suspensi. ¶ Pars verò, quæ hoc fieri procurabit, sentẽtiam excommunicationis incurrat: à qua non possit absolui,nisi ei,quem sic fatigauit indebitè, primò satisfaciat integraliter de expensis.¶ Officium autem quorumcumque conseruatorum,ipso iure, quo ad non cœpta negocia per obitum cõcedẽtis volumus expirare. Circa munera verò & expensas,assessores, ac notarios & personas testimonij causa vocandas, illa præcipimus in huiusmodi conseruatoribus per omnia obseruari: quæ in delegatis iudicibus constitutio à nobis super his edita obseruanda decreuit.¶ Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit:omnino decernimus irritum & inane.

¶De officio legati. Titulus.xv.

¶Innocentius quartus.

¶Legati non cardinales,sine speciali mandato iure legationis beneficia conferre non possunt:sed legati cardinales hoc bene possunt. Ioannes Andreæ. Capitulum.i.

Fficij nostri debitum remedijs inuigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala remouemus, nos in eorum quietē quiescimus, & fouemur in pace. ¶ Proinde præsenti decreto statuimus, vt ecclesiæ Romanę legati quantumcunq; plenam legationem obtineant, siue à nobis missi fuerint, siue suarum prætextu ecclesiarum legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. ¶ Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus obseruari: quia sicut honoris prærogatiua lętantur, sic eos authoritate fungi voluimus ampliori.

¶ Clemens.iiij.S.ti.sanctæ Ceciliæ presbytero cardinali apostolicæ sedis legato.

¶ *Legatus habet ordinariam: unde per mortem papæ non expirat eius officium. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

Legatos, quibus in certis prouincijs committitur legationis officium vt ibidem euellant & dissipent, ædificent atq; plantēt: prouinciarum sibi commissarum, ad instar proconsulum cæterorumq; præsidum, quibus certę sunt decretę prouinciæ moderandæ, ordinarios reputantes. ¶ Præsenti declaramus edicto commissum tibi à prædecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum expirasse.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Finita legatione expirant reseruationes legatorum, & omnis processus habitus super illis: nisi tunc illa beneficia, iam uacantia sint collata. Demum dicitur, quòd pendēte una sua reseruatione in ecclesia collegiata, uel de beneficio spectante ad collationem alicuius: legatus in eadem ecclesia, uel beneficio spectāte ad collationem eiusdem, aliā facere non potest: & quod fit contra prædicta irritum decernit. Ioannes Andreæ.* Capitulum.iii.

Præsenti declaramus edicto reseruationes quorumcunq; beneficiorum ab apostolicæ sedis legato suæ legationis authoritate factas, & decreta interposita super ipsis: necnon denunciationes, inhibitiones, & processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodò ad collationem eorundē beneficiorum iam vacantium minimè sit processum) eoipso, quòd illius finitur legatio, viribus penitùs vacuari: nec executores eosdē posse vlteriùs beneficia taliter reseruata cōferre. ¶ Cæterùm reseruationes huiusmodi (per quas interdum prælati, & ecclesiæ nimium onerantur) restringere cupientes: prohibemus ne postquàm legatus in aliqua cathedrali vel collegiata ecclesia, reseruationem aliquam duxerit faciendam: aliam (illa pendente) faciat aliquatènus in eadem. Nec etiam postquàm alibi reseruauerit aliquod beneficium ad collationem pertinens cuiuscunq;: aliud quod ad illius collationē pertineat (quādiu reseruatio pendet alterius) sibi quoquo modo reseruet. ¶ Quicquid autem contra præmissa contigerit attentari: eoipso viribus non subsistat.

¶ Idem.

¶Idem.

¶Cathedrales uel regulares, uel collegiatas ecclesias, legati reseruare, uel conferre non possunt. Idem in dignitatibus ecclesiarum cathedralium, quæ sunt maiores post episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contra hoc factum, est irritum.

Capitulum.iiii.

DEliberatione prouida duximus inhibendum, ne aliquis apostolicæ sedis legatus, quantumcumq; legationem obtinere plenariam dinoscatur, cathedrales vel regulares aut collegiatas ecclesias, seu ipsarum ecclesiarum cathedraliũ dignitates, ad quas ij, qui præficiuntur eisdem maiores in earum capitulis post episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suæ ordinationi, collationi, prouisioni, electioni aut dispositioni, quomodocumq; reseruet: nec de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenus intromittat: neque aliquod quò minùs ij, ad quos pertinuerit eligere, aut postulare liberè valeant cùm vacabunt, obstaculum quomodolibet interponat. ¶ Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eoipso irritum & inane.

¶Delegatus non potest alicui committere, quòd recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contra factum, uel faciendum decernit irritum. hoc dicit. Ioannes Andreæ.

¶Prohibemus insuper, ne legatus ipse in genere aut in specie cuicumq; concedat, vt ab ijs, qui beneficia intra legationem eiusdem habentes, ea in illius manibus voluerint liberè resignare ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis. ¶ Cùm per hoc aperiri posset via contra Lateraneñ. consilium ad beneficia vacatura. ¶ Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attētari: & quicquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsùs habere statuimus roboris firmitatem. ¶ Volentes non solùm ad futura, sed etiam ad præterita, & adhuc pendentia negocia hoc extendi.

¶Idem.

¶Collatio legati per taciturnitatem prioris beneficii uiciatur. hoc dicit. Zen. *Capitulum.v.*

COllatio beneficij per legatum sede apostolica tibi facta, nullius momenti existit si in ea non fuerit habita mentio de alio beneficio, quod primitùs obtinebas.

¶De officio ordinarij. Titulus.xvj.

¶Innocentius quartus in concilio Lugdunensi.

¶Archiepiscopus non potest, sibi constituere officiales in diœce. suffraganeorum suorum, etiam pro futuris causis per appellationem deuoluendis ad ipsum nisi de consuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales officiales inhibere non possunt, priusquàm fuerit appellatum.

Capitulum.i.

Omana ecclesia: §.j. Prohibemus quoque, ne Remensis archiepiscopus in diœce. suffraganeorum suorum foraneos officiales constituat: quia cùm metropolitani ne suorum suffraganeorum ingrediantur diœceses, vt in eis authoritate propria iudicent, disponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeant instituta: nequaquàm hoc possunt in illis per alios exercere. ¶ Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt in suffraganeorum suorum diœce. delegare: similiter licet eis tales officiales instituere in eisdem: qui eorum vice (cùm appellatur ad ipsos) citationes vel inhibitiones faciant, seu compescant in hac parte rebelles. ¶ Quia in causis per appellationem deuolutis ad ipsos, iam iurisdictionem obtinere noscuntur: propter quod licitè possunt super illis committere vices suas. Non sic autem in aliis,* in quibus nondum extitit appellatum, & idcirco non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris causis appellationum, & inhibitionibus faciendis: nisi aliud Remensis ecclesia, circa talium officialium institutionem de consuetudine obtineat speciali. A quibus etiam si de consuetudine huiusmodi possint in Remensi prouincia constitui: inhibitionis tamen ne procedatur in causis priùs, quàm ad Remensem curiam appelletur, fieri penitùs inhibemus.

* vide ca. fin. de rescrip. l. an. & l. non queadmodum. ff. de iudi. Fon.

¶ *Donec archiepiscopus de facili potest haberi, officialis eius suffraganeum excommunicare, suspendere, aut interdicere non potest propter ordinis (meliùs dixisset officii) episcopalis reuerentiam. hoc dicit in summa. Ioannes Andreæ.*

¶ Officiales autem Remensis archiepiscopi (quamdiu in sua prouincia vel circa illam extiterit) in suffraganeos interdicti suspensionis, vel excommunicationis proferre sententias non atttētent. ¶ Et hoc idem ab officialibus aliorum metropolitanorum, circa ipsorum suffraganeos (quibus ob reuerentiam pontificalis officij deferri volumus in hac parte) præcipimus obseruari.

¶ Gregorius decimus in generali concilio Lugdunensi.

¶ *Canonici, qui à diuinis cessare possunt consuetudine uel alio iure, si cessare uolunt, causam suæ cessationis exprimant in instrumēto publico, uel patentibus literis suo uel alio authentico sigillo munitis: & exhibeant illud uel illas illi, contra quem cessant. Hoc prætermisso, uel expressa causa non inuenta legitima: quicquid medio tempore perceperint ab ecclesia, restituant: & quæ percipere debent, non percipiāt, & satisfaciant de iniuriis illi, contra quem cessant. Causa legitima inuenta, tenetur ille ad interesse canonicis, & ad certam quantitatem ecclesiæ, superioris taxandam arbitrio. Vltimo reprobatur consuetudo, qua imagines sanctorum, in dicta cessatione spinis & urticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes grauiter puniendos. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

SI canonici à diuinis cessare voluerint, prout in ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine, vel aliàs vendicant: antequàm ad cessationem

nem huiusmodi quoquomodo procedant, in instrumento publico, vel patentibus literis sigillorum * suorum, aut alterius authentici munimine roboratis: cessationis ipsius causam exprimant; & illud vel illas ei, contra quem cessare intendunt, assignent. ¶ Scituri, quod si hoc prætermisso cessauerint, vel causa, quam expresserint non fuerit inuenta canonica: omnia quæ de quibuscunque prouentibus illius ecclesiæ, in qua cessatum fuerit cessationis tempore perceperint, restituent. Illa verò, quę pro eodē tēpore debentur eisdem, nullo modo percipient: sed ipsi ecclesię cedere, ac nihilò minùs ei, contra quē cessauerant, de damnis & iniurijs satisfacere tenebuntur. ¶ Si autem causa eadem canonica fuerit iudicata, is, qui occasionem cessationi dederat, ad omne interesse dictis canonicis, & ecclesiæ, cui debitum officium eius est, culpa subtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in diuini cultus augmentum conuertendam, superioris arbitrio condemnetur. ¶ Cæterùm detestabilem abusum horrendę indeuotionis illorum, qui crucis, beatæ Mariæ virginis, aliorumque sanctorum imagines, seu statuas irreuerenti ausu tractantes, eas in agrauationem cessationis huiusmodi prosternunt in terram, & vrticis spinisque supponunt, penitùs reprobantes, aliquid tale fieri decæterò districtiùs prohibemus: statuentes, vt in eos, qui contrà fecerint, vltrix procedat dura sententia: quæ delinquentes sic puniat grauiter, quòd alios à similium præsumptione compescat.

* Vide. l. ad testiū. ff. de testa. & l. fin. ff. de alb. scri. ac. c. significātibus. §. de app. Fontanus.

¶ Idem.

¶ Statuit papa, quòd habentes plures dignitates, uel alia beneficia curam animarum habentia: per ordinarios compellantur ostendere, intra tempus competens superioris arbitrio statuendum, dispensationes, quas si non ostenderint, perinde procedatur, ac si nullas haberet. Et si ostenderint, & sufficientes: non amplius molestentur: prouiso ne in prædictis beneficiis, cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione ad sedem apostolicam recurratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus, aliud non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti: & tunc ita demum conferatur si per dispensationem possunt illud cum aliis retinere: uel si prioribus renunciauerint, aliter collatio facta non teneat. Ioannes And. Capitulum. iii.

Ordinarij locorum subditos suos plures dignitates, vel ecclesias, quibus animarum cura imminet obtinētes, siseu personatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa: districtè compellant dispensationes * authoritate, quarum huiusmodi ecclesias, personatus, seu dignitates, canonicè tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quòd si fortè iusto impedimento cessante, nullam dispensationem intra idem tempus contigerit exhiberi: ecclesiæ beneficia, personatus seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua eo ipso illicitè detineri constabit: per eos ad quos eorum collatio pertinet, liberè personis idoneis conferantur. ¶ Cæterùm si dispensatio exhibita, sufficiens euidenter appareat: exhibens nequaquàm in beneficijs huiusmodi, quæ canonicè obtinet, molestetur. Prouideat tamen

* Amotā possessionē nō sufficere ī iis, quæ sine priuilegio vel dispensatiōe obtineri non possunt, ubi agitur cōtra superiorē, vel partē. doc. in. l. fin. C. de fid. instru.

ordinarius,qualiter nec animarum cura in eisdem ecclesijs,personatibus seu dignitatibus neglegatur : nec beneficia ipsa debitis obsequijs defraudentur.¶ Si verò de dispensationis exhibitę sufficientia dubitetur,super hoc erit ad sedem apostolicam recurrendum : cuius est æstimare,quē modū sui beneficij esse velit. ¶In conferendis insuper personatibus,dignitatibus,& alijs beneficijs curā habētibus animarum annexam:ijdē ordinarij diligētiā illā obseruent:vt personatū dignitatē,vel aliud beneficiū similem curā habēs animarū,alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quàm eis super obtentis dispensatio euidenter sufficiens ostendatur. Qua etiam ostensa,ita demum ad collationem procedi volumus:si appareat per eandem,quòd is,cui est collatio facienda,huiusmodi personatum,dignitatem vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis : vel si ea,quæ sic obtinet,liberè ac spontè resignet.¶ Aliter autem de personatibus,dignitatibus & beneficijs talibus facta collatio nullius penitùs sit momenti.

¶Bonifacius octauus.

¶Præcipit papa,ne prælati subditis interdicant,ne statum ecclesiarū & personarum superioribus inquirentibus manifestent:nec eos ad id celandum iuramentis,promissionibus,obligationibus aut aliis pœnis astringant. decernit autem,quod contra factum fuerit,irritum & inane:& sententias,iuramenta,promissiones,uel pœnas non ligare:& præsumptores præcipit pœna condigna à superioribus eisdem puniri. Ioannes Andreæ. *Capitulum.iiii.*

QVia plerique prælati non sine multa temeritatis audacia suis subditis aliquando interdicunt,ne ipsorum superioribus aut apostolicę sedis legatis,vel inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum,& reformandum,in eorum ecclesijs monasterijs,siue locis à sede deputatis eadem,vel alijs quibuscunq; personis,per quas ad notitiam prædictorum valeat peruenire, statum ecclesiarum monasteriorum seu locorum suorum,personarum & rerum ipsorum insinuent vel exponāt : in ipsos (si secùs egerint) excommunicationis suspensionis, vel interdicti sententias proferentes:eósque ad hoc cælādum iuramētis * promissionibus & obligationib⁹ alijs'q; pœnis nihilò minùs astringentes.¶ Nos huic maliciæ(ne tali prætextu in ecclesiis,monasterijs, & locis eisdem inquisitio correctio seu reformatio,cùm faciendæ fuerint,valeant impediri)occurrere cupiētes:prędicta & eorum quodlibet attentari decætero districtiùs inhibemus. ¶Decernentes authoritate apostolica:quicquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitùs existere firmitatis:nec quemquàm sententijs, iuramentis, promissionibus, obligationibus,vel pœnis huiusmodi obligari, quomodolibet vel astringi. ¶ Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) à superioribus, vel legatis, seu inquisitoribus memoratis , animaduersione condigna præcipimus castigari.

* vide Bart. in.l. Seius & Augerius. ff.ad.l. fal. &.c.venientes.de iure iuran.l. in conceden-do.&.l. sequen . atq; Bart.ff. de aqua plu. arcen.

¶Idem.

¶Iurisdi-

Iurisdictio archiepiscopo attributa in una diœcesi, sibi in aliis non prodest. hoc dicit. Zen. *Capitulum. v.*

VT litigantes releuentur à laboribus & expensis. ¶ Statuimus ne archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel aliàs iure metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi, quàm in sua propria ciuitate vel diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsę consistere dinoscuntur, audiat, vel etiam audiendas committat. ¶ Nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.

Idem.

Si episcopus cùm potest suam diœcesim uisitat per alium, habet illi in necessariis prouidere: uisitati autem in uictualibus prouidebūt ipsi uicario uisitanti, & non episcopo. hoc dicit. Ioannes Andreæ. *Capitulum. vi.*

SI episcopus suam diœcesim (vbi ei à iure permittitur) faciat per alium visitari licèt ipse illi habeat in aliis necessariis prouidere. ¶ Ii tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium visitanti. Cùm secundum apostolum non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritalia seminantur. ¶ Idem tamen episcopus cùm personaliter non visitat nil prorsùs ab iis, qui per illum, quem deputat fuerint visitati, exigere poterit aut debebit. 1. Corin. 9.

Idem.

In quolibet loco diœcesis non exempto, per se & per alium potest episcopus pro tribunali sedere: & liberè exequi, quæ ad ipsius spectat officium. Ioannes Andreæ. *Capitulum. vii.*

CVm episcopus in sua tota diœcesi iurisdictionem ordinariam noscatur habere. ¶ Dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diœcesis non exempto per se vel per alium possit pro tribunali sedere: * causas ad ecclesiasticum forum spectantes audire: personas ecclesiasticas (cùm earum excessus exegerint) capere, ac carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipsius spectant officium liberè exercere.

* Non tamē perpetuò, neq ad longū tempus. c. placuit vt nemini. vij. q̄. 1. Domi. Fōtanus.

Idem.

Canonici (qui à diuinis cessare possunt: cùm cessare uoluerint, uocabunt absentes, sicut si immineret electio facienda, cum quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirent priùs eum, cōtra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet: quod si fecerit, nō cessabunt: alioquin cessare poterunt, ita quòd à cessatione intra mensem, utraque pars & cessans, & contra quem cessatur iter arripiat eundi ad papam, uel per se, uel per procuratores sufficienter instructos: nisi interim interuenerit concordia inter ipsos. Et continuatis dietis, quàm citò poterunt se coram papa præsentent, ut utraque parte præsente, uel altera contumaciter absente, papa definiat negocium: & culpabiles puniat. & si pars cessans prædicta non seruet: cessatio non seruetur. Ioannes Andreæ. *Capitulum. viii.*

QVamuis super cessationibus à diuinis, quæ à capitulis, conuentibus, siue collegiis secularium vel regularium ecclesiarum, multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis à

felicis recordationis Innocentio tertio, & Gregorio decimo praedecessoribus nostris manauerint instituta. Quia tamen post illa est plerumque compertum, cessationes easdem irrationabiliter esse factas. ¶ Nos ad tam perniciosum euitandum abusum, eadem statuta cum infrà scripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtiùs inhibemus, ne à seculari vel regulari capitulo, collegio seu conuentu ecclesiae cuiuscunque: cessationes ipsę nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negocio euocandi) & deliberatione habita diligenti, ac episcopo aliòve quocunque clerico siue laico (cuiuscunque dignitatis, praeeminentię, cõditionis aut status existat) propter cuius iniuriam vel offensam eadem videtur cessatio facienda, post praedictas vocationem & deliberationem de cessando habitam requisito, quòd irrogatam iniuriam, vel offensam emendet: aliquatenùs attentetur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint: vel per eos steterit, quò minùs habeant competẽtem. Si autem praemissis seruatis, capitulum, collegium, vel conuentus alicuius ecclesiae ad cessationem eandem duxerint procedendum: ex tunc intra vnius mensis spacium pars vtraque videlicet ij, qui cessant, & illi etiam propter quorum factum à diuinis cessatur (nisi superueniente concordia inter eos cessatio illa cesset) iter arripiant per se vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negocium ipsum spectantibus, ad sedem apostolicam veniẽdi: & continuatis dietis, quàm cito commodè poterint, se apostolico conspectui repraesentent: vt partibus praesentibus, aut vna praesente, altera non veniente vel mittente, examinato negocio apud sedẽ eandem, pars, quae culpabilis inuẽta fuerit in praemissis, praeter alias poenas à dictis canonibus institutas, si Romano pontifici videbitur expedire, poena docente cognoscat quantùm excesserit, quae cessationi factę rationabiliter causam dedit: vel quae sine rationabili & manifesta causa cessauit. ¶ Parte insuper à diuinis cessante, suprà scripta tam in cessando, quàm in veniendo siue mittendo ad sedem apostolicam non seruante, non seruetur cessatio: sed ea non obstante (vt priùs) in ipsa ecclesia celebretur.

¶ Idem.

¶ Primò ponit constitutionem de bonis dignitatum uel ecclesiarum uacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio, uel custodia pertinet: nisi de speciali iure, id eis competat, & contra facientibus poenã imponit. Secundò ostendit, de quibus bonis intelligatur: cùm de speciali iure, id alicui competit. Tertiò decre. quia saepe suprà eodem libro de elect. dicit non esse correctam. Ioannes Andreae. Capitulum.ix.

T15 PRaesenti prohibemus edicto, ne episcopi, vel eorum superiores aut abbates, seu quiuis alij regulares, vel seculares praelati, aut ecclesiasticę quaecunque personae: vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel ecclesijs quibuscunque sibi subiectis: seu ad collationem, ordinationem, praesentationem, vel custodiam pertinentibus: eorundem bona (morientibus eorum rectoribus vel ministris) in ipsis inuenta, siue vacationis ipsorum tempore obuenientia,

tia, quæ in vtilitatem eorūdem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reseruari: occupare, aut in vsus suos cōuertere quoquo modo præsumant. ¶ Nisi de speciali priuilegio, vel cōsuetudine iam prescripta legitimè, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur. ¶ Alioquin episcopi & eorū superiores ab ingressu ecclesiæ, cæteri verò ab officio & beneficio tam diu eoipso nouerint se suspensos: quousque restitutionē fecerint de predictis. ¶ Porrò vbi ex priuilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis predictorum asserit bona competere suprà dicta: hoc de illis bonis solùm debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro seruitoribus & ministris ac incumbentibus oneribus vsque ad nouos reditus supportandis congruè reseruatis: ex ipsis reperta fuerint superesse. ¶ Sanè constitutionem, quam superiùs specialiter edidimus, contra capitula, collegia, conuentus, seu singulares personas, bona cathedralium vel regularium, aut collegiatarum ecclesiarum vacantium occupantes: per constitutionē presentē (quā in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & ecclesiis aliis locum habere censemus) nolumus in aliquo derogari.

¶ De maioritate & obedientia. Titu. xvij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Capitulum uel is, ad quem administratio pertinet uacante sede, eos absoluet, quos absoluere posset episcopus si uiueret: nisi à sede apostolica id fuerit interdictum. Ioan. And.* *Capitulum unicum.*

Episcopali sede vacante: potest capitulum, seu is ad quem episcopalis iurisdictio, tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset episcopus si viueret, ab excōmunicationis sententia, siue iuris, siue hominis fuerit, absolutionis beneficiū impartiri. ¶ Nisi ei fuerit à sede apostolica specialiter interdicta potestas.

¶ De pactis. Titulus. xviij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Monachi habentes liberam à sede apostolica sepulturam, si paciscuntur de non recipiendis aliquibus uel certis parochianis ecclesiæ alicuius, seruare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterant licèt apud eos elegerint sepeliri, cùm per pactum priuilegia renunciauerint. Ioan. Andreæ.* Capitulum. j.

Pactum cùm rectore parochialis ecclesie factum à vobis, ne aliquos vel certos ipsius ecclesiæ parochianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturā: omnino seruare debetis. ¶ Quāuis sepultura libera sit monasterio vestro ab apostolica sede indulta: & illi apud vos elegerint sepeliri. ¶ Cùm per dictum pactum indulto huiusmodi derogetur. ¶ Idem.

¶ *Pactum factum patri à filia dum tradebatur nuptui, quòd dote cōtenta nullum habebit ad bona paterna regressum: si iurauerit id ipsa filia, omnino seruare tenebitur. Ioan. And.* Capitulum. ij.

Quāuis

Quamuis pactum patri factum à filia dum nuptui tradebatur, vt dote contenta nullum ad bona paterna regressum habe- ret, improbet lex ciuilis: si tamen iuramento non vi, nec dolo præ- stito firmatum fuerit ab eadem, omnino seruari debebit. ¶ Cùm non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detri- mentum. ¶ Idem.

¶ Pacta inita per fratres prædicatores uel minores uel alios men- dicantes, cum rectoribus parochialium ecclesiarum super parochia- libus iuribus, si facta sunt per priores uel guardianos de conuētuum ipsorum locorum consensu, (licèt authoritas sedis apostolicæ non in- teruenerit, uel licentia prioris uel ministri generalis, aut magistri uel prouincialis ministri, uel capituli prouincialis) seruanda sunt: dū- modò aliâs sint licita & honesta. h.d. Ioan. Andreæ. Capitulum.iij.

Quia ex eo, quòd fratres prædicatores, & minores, & alij men- dicantes, compositiones & pacta cum prælatis, capitulis, re- ctoribus & personis ecclesiarum, ciuitatum, castrorum, villarū & lo- corum, in quibus domus seu habitationes eorū existunt, super iuri- bus parochialibus, vel aliis quibuscūq; articulis ab eis vel eorū ante- cessoribus inita siue facta seruare recusant: & ea eo prætextu infrin- gere moliuntur, quia magistri aut ministri vel prioris generaliū seu prouincialium eorūdem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel prouincialia capitula extiterunt: multa in diuersis mundi partibus insurgunt scandala, &, ipsorum fratrum, (quos decet puritatē omnimodā in suis obseruare actionibus: & ab his abstinere propēsiùs, per quæ possit aliis excpli pernicies genera- ri) famæ detrahitur plurimū & honori. ¶ Nos his occurrere paternæ solicitudinis studio intēdentes, præsenti decreto sancimus: cōpositio- nes & pacta huiusmodi cū prælatis, capitulis, & rectoribus & perso- nis prædictis ab ipsorum fratrum conuētualibus, prioribus, seu guar- dianis facta vel approbata, de suorum conuentuum consilio & assen- su (dum tamen, aliâs sint licita & honesta) debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuò * inuiolabiliter obseruari: nō obstante, q̄ magistri vel ministri aut prioris generaliū seu prouin cialium prædictorum nō interuenerit in eisdem assensus, nec ab ipso- rū generalibus vel prouincialibus capitulis extiterint approbata: seu q̄ sedes apostolica in iis, quæ per prædictos fratres minores facta fue rint, authoritatem suam nō præstiterit vel assensum.

* Hic tex. habet lo- cum in pa ctis factis cū laico.

¶ De procuratoribus. Titulus.xix.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Laicus potest esse procurator ad agendum & defendendum in causis spiritualibus. Capitulum.j.

Non indiscretè iudex censetur egisse, procuratorē lai- cum ad agendum vel defendendum in causis spiritua- libus * admittendo. Cùm regulariter, qui non prohi- betur expressè ad exercendum procurationis officiū, idoneus debeat reputari.

* vide gl. in ver. p- curatorē. i Clem. j. de rerum. & Bart. in. l. possessio quoq;. ff. de acquir. poss. Fon.

¶ Procurator post litem cōtestatam potest dare alium procura-

procuratorem: ante non, nisi datus fuerit in rem suam: uel à domino habuerit mandatū de substituendo etiā nō certam personam.

¶ Licèt autem à procuratore post litē contestatā ab eo possit (cùm dominus sit litis effectus) dari alius procurator: antea tamē nō potest nisi in rem suam sit datus: vel à domino substituendi alium (etiā certa non expressa persona) sibi fuerit concessa potestas.

¶ Procurator ad negocia, potest dare alium procuratorem liberè, & etiam quandocunq;. hoc dicit.

¶ Procurator vero datus ad negocia, potest liberè quādocūq; alium deputare. ¶ Idem.

¶ Procurator ante litem contestatam etiam sine causa reuocari potest, post litem contestatam non, sine rationabili causa: dominus tamen bene potest adesse causæ cum ipso procuratore, maximè si de collusione timeat. Capitulum.ii.

QVamuis procurator possit ante litem cōtestatā etiam sine causa liberè à domino reuocari, postea tamē ipso nolente nequibit: nisi eum cum domino inimicū fieri, vel suspectum, aut aduersario affinitate coniungi, vel eius hæredem fieri, seu ingredi religionem,* aut in longum peregrinari, vel ęgritudine aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit meritò reuocandus. ¶ Verùm, quāquam (nisi vt præmittitur) reuocari non possit, dominus tamen suę causę vnà cum eodem procuratore (maximè si de collusione timeat) minimè prohibetur adesse.

*Religionis ingressus tollit obligationē psonalē. vide.c.l.§.de ob. ra.ordin. Do.Fon.

¶ Idem.

¶ Procurator habens mandatū substituendi, substitutū à se post mandatū susceptū etiā si eo nō sit usus, reuocare nō potest: nisi & potestatem habuit reuocandi. Si autē erat procurator ad plures causas, & in altera substituit, in aliis remanet procurator. Ioan. And. Capitulum.iii.

IS, qui à procuratore super hoc à domino potestatem habente procurator extitit substitutus, non potest post mandatum susceptum etiam si eo vsus non fuerit. ¶ (Licèt in delegato sedis apostolicæ vices suas alteri committente aliud censeatur) vlteriùs reuocari ab illo. ¶ Nisi reuocandi potestas concessa fuisset eidem. ¶ Verùm si cùm ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in vna tantùm substituerit earūdem: in aliis nequaquàm prohibetur procurationis officium exercere. ¶ Idem.

¶ Procurator generalis nō agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione uel libera potestate. hoc dicit. Zen. Capitulum.iiii.

QVi ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia, etiā si mandatum exigant speciale constituitur procurator: ex vi generalitatis huiusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. ¶ Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati * fuissent, adiecta clausula generali: tunc ad non expressos etiam admittetur. ¶ Procurator quoq; absq; speciali mandato iuramentum deferre, transigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum vel causæ administratio liberè sit concessa.

* vide.l.legata inutiliter.de le. j. & Deci. in.l.j.de reg.iur.Fō.

¶ Idem.

¶Idem.

¶Mandatum generale ad negocia, etiam ad iudicia se extendit. *Capitulum.v.*

QVi generaliter constituitur ad negocia procuratoriagere ac expériti potest.* exceptis his casibus,qui mandatum exigunt speciale.

*vide.l.j. §.si mutuam. ff. si qd in frau. pa.de Ancha.Fon.

¶Potest filius familiâs esse procurator,etiam absque patris consensu.Zen.

¶Necdum verò ad negocia, sed etiam ad iudicia potest filiusfamiliâs absq; patris assensu fieri procurator.

¶Maior annis.xxv.ad iudicia,maior.xvij.ad negocia deputari potest procurator.hoc dicit.Zen.

¶Licèt autem quis post.xvij.annum procurator ad negocia licitè deputetur:ad iudicia tamen nisi maior.xxv.annorum fuerit,deputari nequibit. ¶Idem.

¶Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet.Si verò in solidum,qui primò contestatur litem,admittitur altero totaliter excluso: nisi adiectum fuerit,quòd nō sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente,nec alium substituente, reliquus admittatur.hoc dicit. Capitulum.vj.

SI duo procuratores simul (non adiecto in solidum) deputentur: vnus sine altero non debebit admitti.¶ Secùs si sint in solidum cōstituti: sed tunc illius melior erit conditio,qui per litis contestationem negocium primitùs occupabit. Post occupationem autem huiusmodi, alter se intromittere nequibit vlteriùs: cùm ille litis dominus sit effectus.nisi dictum in constitutione fuisset,quòd non fieret melior conditio occupantis: tunc enim si eum, qui occupauit infirmari, mori,absentari,vel aliàs impediri contingat: aut si prosequi fortè nolit, poterit alter suscipere ac perficere negocium ab alio inchoatum,dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus.nam si sit,is preferri debebit eidem.

¶Procurator datus in solidum,qui occupauerat negocium,ex impedimento exclusus,nō reassumit:nisi altero impedito.h.d.Domi.

¶Cæterùm vbi nullo substituto, alter suscipit negocium prosequendum:is,qui occupauit primitùs, ipsum resumere postea impedimento cessante nequibit:nisi forsan illum cōtingeret impediri.

¶In causis spiritalibus ex duobus procuratoribus simul simpliciter datis,iudex eligit magis idoneum:qui solus prosequi poterit,nec alius admittitur,nisi primo legitimè excluso.h.d.Dominicus.

¶Sanè in electionum,postulationum,prouisionum,& aliorum spiritalium negociorum causis (cùm talia celeriorem expeditionē exigere dinoscantur) volumus specialiter obseruari:vt si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati: iudex (ne propter eorū concursum negocia eadē intricari contingat) idoneiorem ex ipsis eligere valeat:& ille solummodò ꝓsequatur, habeatq; quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatē. nec ad prosequendum alius admittatur postmodùm,nisi prout eum,

qui non

qui nō occupat negocium,censuimus post occupationem factam ab alio superiūs admittendum. ¶Idem.

¶*Pocurator,qui renuit acceptare mandatum: pœnitere potest,quādiu constituens in eadem perseuerauerit uoluntate.* *Capitulum.vii.*

LIcèt is,qui procurator constituitur ab absente ; dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum : hoc tamen nequaquàm obstante,quādiu constituens in eadem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit * quandocūq; placebit. *Vide.l.cōsensu.ff.de ac.& oblig. Fon.

¶Idem.

¶*Dominus dans procuratorē,quoties contingit eum abesse i causam tractando procuratorē non intelligitur reuocare . secùs si simpliciter, nisi expressè protestetur,quòd ipsum reuocare non intendit:uel aliâs hoc appareat ex probabilibus coniecturis.Ioan.And.* *Capitulum.viii.*

SI quem sub ea forma,quoties te abesse cōtigerit: constitueris procuratorē ad causam:nō ideo (licèt tractes eam postmodū p teipsum) procuratorē ipsum dinosceris reuocare,quinimmò procurator idem procuratoris assumet officiū qñcūq; te cōtigerit absentare. ¶Secùs si simpliciter à te fuerit cōstitutus:tunc em̄ siue ante litē cōtestatam siue post ad causam ipsam venias,nō vt ipsi procuratori assistas, sed vt causam tractes eandem,tractando ipsam eum reuocare censeris:nisi dicas expressè,quòd ipsum vis in officio procurationis (hoc non obstante) manere, vel nisi,quòd non animo reuocandi hoc facias,ex aliquibus appareat coniecturis: * vt si forsan aliquis immineat articulus,in quo tu meliùs nosti veritatem, aut si sit procurator ipse infirmus,vel forsitan se absentet,seu quicquid aliud accidat propter quod ipsi causę tua sit præsentia opportuna. *Vna prēsūptio tollit aliā. de præsum.l.iteras.de in integ.resti. l.diu*.Fō.

¶Idem.

¶*Tria dicit,Primò,quòd procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundò,quòd talis procurator nō substituit: nisi ad hoc mandatum habeat. Tertiò, quòd si talis procurator reuocatus etiam ignoranter contrahit,non tenet matrimoniū. Ioannes Andreæ.* *Capitulum.ix.*

PRocurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum,quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale. ¶ Et quāuis,aliâs is,qui cōstituitur ad negocia procurator,alium dare possit: in hoc tamē casu (propter magnū quod ex facto tam arduo * posset periculum imminere)non poterit deputare alium,nisi hoc eidem specialiter sit commissum. ¶Sanè si procurator antequàm contraxerit,à domino fuerit reuocatus:contractū postmodum matrimonium ab eodem licet tam ipse,quàm ea,cū qua contraxit,reuocationē huiusmodi penitùs ignorarent) nullius momēti existit,cū illius cōsensus defecerit,sine quo firmitatem habere nequiuit. * Et ideo nō deciditur iura• mēto p iudicē dela• to.Bald.in l.admonēdi.Fon.

¶De ijs,quæ vi metúsve causa fiunt. Tit.xx.

¶Gregorius.x.in concilio generali Lugdunensi.

¶*Excōmunicationis,suspensionis,uel interdicti absolutio,u.l reuocatio per uim extorta, non tenet : & extorquens excōmunicatus est ipso iure.Ioannes Andreæ.* *Capitulum unicum.*

Absolutio•

Bsolutionis beneficiū,ab excōmunicationis sentētia vel quācūq; reuocationem ipsius,aut suspēsi onis,seu etiā interdicti per vim vel metū extortaipręsentis cōstitutionis authorate omnino viribus vacuam⁹.¶ Ne autē sine vindicta violentię crescat audacia : eos, qui absolutionē seu reuocationē huiusmodi vi vel metu extorserint,excōmunicationis sentētię decernimus subiacere.

¶De restitutione in integrum. Titulus.xxj.

¶Gregorius nonus.

¶Ecclesia post quadriennium nō admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam,uel contractum: nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat.Ioan.Andreæ. Capitulum.I.

Cclesia,quę ad retractādam sentētiam,vel contractum, per beneficiū restitutionis in integrū,postulat se admitti:si quadriennij spacium pōst sit lapsum,& negligenter omiserit:non est ad beneficium huiusmodi admittēda. ¶ Nisi pręuaricationis, vel fraudis manifestè probetur super hoc interuenisse cōmentum:aut alia rationabilis causa subsit,quę superiorē mouere debeat ad idē bñficiū cōcedendū.

¶Bonifacius octauus.

¶Ecclesia contra confessionem, qua læsa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum : postea non,nisi per uiam iuris communis.Ioan.And. Capitulum.ij.

SI aduersus confessionem in iudicio à se factam,læsa ecclesia beneficium restitutionis in integrum,intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum,petere negligenter omittat:nō est (nisi aliquid rationabile appareat , quod aliud suaserit faciendum) ad hoc petendum vlteriùs admittenda. ¶ Vbi verò per viam communem reuocationis erroris,quem in facto prætendit, vult aduersus suam confessionem ecclesia se iuuare : hoc quandocūq; poterit,donec negocium sit finitum.

¶De arbitris. Titulus.xxij.

¶Bonifacius octauus.

¶Si ex tribus arbitris duo concordant in summà,tenet illorum sentētia.si omnes discordant,tenet sententia de summa minori. Capitulū.I.

T 15

I ex tribus arbitris,te duo in decē,& tertius in quinq; condemnent:debet sentētia prævalere duorū.¶ Licèt cùm vnus in.xv.alius in decem,tertius verò in quinq; pronūciant,illius,qui dixit de summa minori (cùm in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur. ¶Idem.

¶Si ex tribus arbitris unus nolit examinando uel definiendo negocio interesse,duo procedere poterunt ac si ille præsens esset. Circa iudices autē antiqua iura seruentur.Ioan.And. Capitulum.ij.

VT quęstionib⁹ (quę plerūq; ꝓpter arbitrorū voluntariā seu maliciosam absentiam remanent indecisę) finis celeriùs imponatur. ¶ Statui-

¶ Statuimus, vt si ex tribus arbitris à partibus electis, eorũ aliquis ab alijs legitimè requisitus ad examinãdum vel definiendum vnà cum eis negocium, super quo in ipsos extitit cõpromissum, nõ curauerit (cessante impedimento legitimo) conuenire: duo praesentes penes quos (licèt lex ciuilis aliud innuere videatur) totalẽ eo casu remanere decernimus potestatẽ, possint (maliciosa seu voluntaria illius absentia nõ obstãte) dictum examinare negociũ, & liberè definire, sicut possent illo prę̃sente, nec volente cũ eis in vnam sententiã cõcordare: * vt sic ipsius absentia pręsentia repleta diuina, eũ reputari faciat pro pręsente. ¶ Circa iudices vera antiqua iura nolumus immutari.

*Vide Bar. in l. item si vnus. §. itẽ si plures. ff. eo. tit.

SEXTI DECRETALIVM LIB. II.

De iudicijs. Titulus. j.

Innocentius. iiij. in generali concilio Lugdunensi.

Iudex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum à papa, non potest compellere partem ut personaliter coram eo cõpareat, nisi ex rationabili causa. Ioan. And. *Capitulum. j.*

Vris esse ambiguum nõ videtur, iudicem delegatũ, (qui à sede apostolica mandatũ ad hoc non receperit speciale,) iubere non posse alterutram partium corã se personaliter in iudicio cõparère. ¶ Nisi causa fuerit criminalis, * vel nisi pro veritate dicenda, vel pro iuramẽto calumnię faciẽdo, vel aliàs iuris necessitas partes corã eo exegerit pesonaliter pręsentari.

*Vide Bar. in l. pe. §. ad crimẽ. ff. de publ. iudi. Fon.

Bonifacius octauus.

Mulieres personaliter ad iudiciũ (quacũq; causa in iure nõ expressa inuitae trahẽdae nõ sunt: sed si necessariũ sit ipsarũ testimoniũ, in causa, iudex expẽsis productis interdũ ibit, interdũ mittet. & iudex fraudulenter uadens, excõmunicatus est. Mulieres religiosae etiã uolètes, extra monasteriũ suum ex aliqua causa personaliter ad iudiciũ trahi nõ possunt. quod cõtra praedicta fit, est irritũ. Ioan. And. Capitulum. ij.

MVlieres (quas vagari non conuenit, nec virorum coetibus immisceri) authoritate literarum sedis apostolicae, vel legatorum ipsius, aut alia quacumq; ad iudicium personaliter euocari, vel trahi inuitas causa ferendi testimonium, aut alia qualibet (quae in iure non exprimitur) prohibemus. ¶ Sed cùm necessarium

fuerit

fuerit testimonium earūdem: iudex (in expensis partis producentis easdem) tabellionem, aut aliam personam idoneam, ad eas transmittat: vel si fortè talis casus occurrerit, quo iure prohibente, receptio testium alteri cōmitti non possit: iudex tunc propter hoc personaliter ad illas accedat, aut (si talis sit personę iudicantis cōditio, quòd id, per ipsum non deceat fieri, vel non possit) mittat ad eas. prouiso, quòd casus huiusmodi (videlicet vt iudex vadat personaliter) non fingatur: nec fraus interueniat in hac parte. Alioquin fictor huiusmodi vel fraudator, ipso facto sentētiam excommunicationis incurrat. ¶ Cæterùm fœminę religiosæ, præsertim, quæ debent sub clausura morari, * extra suum monasteriū vel clausurā non vocentur ad iudicium, vel trahantur ex quauis causa personaliter: etiā si ad hoc voluntas accederet earūdem. ¶ Decernimus quoq;, vt ipso iure sit irritum & inane si quid contra præmissa contigerit attentari

* Causa religionis hoc licet. vide.l.j.ff. de i ius vocand.l.seruos ad custodiā. ff. de ali.& ciba.lega.

¶ Idem.

¶ Maior.xiiii.annis, per se & per procuratorē, potest agere & defendere causam spiritualē: minor.xiiii.p se nō agit, sed per procuratorē, uel p curatorē datū authoritate ordinarij ecclesiastici iudicis: & etiam delegati dati ad causas illas. Filius familiàs sine patris assensu agit causam spiritualem. hoc dicit. Ioan. And. Capitulum.iij.

Si annū quartūdecimū tuę peregisti ętatis: in beneficialibus & alijs causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si maior.xxv.annis existeres: ad agēdum & defendendum, per te, vel per procuratorem, * quē ad hoc constituendum decreueris, admitti debebis. ¶ Si verò intra.xiiij.annum existas: per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum episcopum, vel per officialem eiusdem, tibi curator dabitur ad lites huiusmodi exercendas: aut tuipse (si maior infante fueris) cum authoritate alterius eorūdem, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam apostolicæ sedis, & subdelegatus ab eo, tibi (si non habeas) curatorem dare valeant, vel authoritatem constituendi procuratorem præstare ad illas causas, vel lites dumtaxat, quæ coram ipsis fuerint ventilandę. In huiusmodi quoq; litibus siue causis, quāquàm in potestate patris existas, * nec aliàs absq; ipsius assensu, in iudicio regulariter esse possis: eius (cùm de iis se intromittere nō habeat) nequaquàm requiri debebit assensus.

* Nō vbicunq; minor legitimè potest īteresse iudicijs: ibi potest constituere p̄curatorē. vide.l.j.C. de momē. possess.Fō. *vide.ca. indecorū. de æta. & qualita.

¶ De foro competenti. Titulus.ij.

¶ Innocentius quartus.

¶ Archiepiscopus omisso adpellationis articulo, uel per uiam querelæ: de causa subditorum suffraganeis, etiam ipsis consentientibus, nō cognoscit. hoc dicit usque ad.§. Neque. Capitulum.I.

Romana ecclesia. & infrà. ¶ Nec appellationis articulo prætermisso: nec aliàs etiā (cùm minimè appellatum extiterit) Remeñ. archiepiscopus vel eius officialis, de causis clericorum tanquàm iudices (licèt in ipsos iidem clerici de facto consentiant) absq; diœcesanorū suorum voluntate cognoscant.

¶ Archiepi-

¶Archiepiscopus subditos suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias, & praecepta exequi, uel testimonia in causis ad eos deuolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. hoc dicit. Domi.

¶Neq; suffraganeorum Remensis ecclesiae subditos ipsorum delegationem suscipere: vel sententias & praecepta exequi: aut in causis per appellationem deuolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineant) perhibere compellant.

¶Archiepiscopus cõtra officiales, uel praelatos suffraganeorum (consuetudine aliud non disponente) & contra subditos ipsorum, pro salariis aduocatorum, & procuratorum causarum fori archiepiscopi, iudex competens non est. hoc dicit.

¶Nec etiã suffraganeorum ipsorum officiales, aut archidiaconos, archipresbyteros, & alios inferiores praelatos, suffraganeis eisdem subiectos (dummodò aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorũ, super salariis aduocatorum, & procuratorum: in causis (quae in Remeñ. ventilantur curia) cogant querelantibus in sua praesentia respondere.

¶Archiepiscopus non compellit inuitos contrahentes aliarum dioecesium, in sua propriã coram se respondere: nisi ibi inueniãtur. Sed si citati nolunt comparére: uel maliciosè se occultant, ne citentur: in bonis ipsorum suae dioecesis potest missionem facere, uel in alia decernere per ordinarios faciendam. hoc dicit.

¶Contrahentes verò aliarum dioecesum, super contractibus initis in Remeñ. dioecesi ab eisdem (nisi inueniãtur ibidem) trahere coram se non debent inuitos: ilicèt in possessionem bonorum, quę ibi habẽt, etiam cùm alibi copiam sui faciunt, si eorum authoritate citati * cõparére contemnant, possint missionem facere contra eos: vel (si fortè maliciosè seipsos occultent, ne citatio perueniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quae in alia etiam dioecesi obtinere noscuntur: sed tunc loci dioecesanus ad denunciationem ipsorum faciet huiusmodi missionem.

* Vide. l. sed interpellatus. §. l. ff. de arbi.

¶Non potest archiepiscopus suos clericos mittere in dioecesim suffraganei, ut coram eis fiant contractus, uel iam facti approbentur. Nec si facti uel approbati fuerint coram illis, possunt suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis: nec excommunicare suffraganeorum officiales uel subditos, si nolũt litigare coram ipso. h. d. ad fi. secundum Domi.

¶Nec clericos suos mittant ad suffraganeorum ipsorum dioeceses, pro ineundis vel recognoscendis contractibus corã ipsis. Nec eorũdem suffraganeorum subditos compellant coram se occasione huiusmodi iuri stare. Neq; potest archiepiscopus ipse in suorum suffraganeorum officiales, & subditos (pro eo quòd vocati ab ipso, nolunt querelantibus in sua praesentia respondere) ecclesiasticam exercere censuram.

¶Bonifacius. viii.

¶Iudex secularis, qui uult clericum compellere ad debita (etiam liquida) soluẽda, per ecclesiasticũ iudicẽ desistere cõpellatur. Io. an. Cap. ii.

SEculares iudices,qui (licèt ipsis nulla competat iurisdictio in hac parte) personas ecclesiasticas ad soluẽdum debita (super quib9 coram eis contra ipsas earum exhibẽtur literæ, vel ꝓbationes aliæ inducuntur (damnabili præsumptione compellunt:à temeritate huiusmodi per locorum ordinarios, censura ecclesiastica decernimus compescendos. ❡Idem.

❡*Ratione iuramenti laicus (ut illud seruet) coram iudice ecclesiastico conuenitur.* *Capitulum.iii.*

CVm C.laicus (pro quo soluisti certã pecuniæ quantitatem,in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaueras) te seruare recuset indemnem,cõtra iuramẽtum à se præstitum temerè veniẽdo. ¶ Ipsum coram ecclesiastico iudice (ad cuius forum ratione iuramenti, causæ huiusmodi cognitio noscitur pertinere) de iure poteris conuenire. ¶Vt ipsum monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, ꝙ te super prædictis (vt tenetur) seruet indẽnem,pręuia ratione cõpellat.

❡De litis contestatione. Titulus.iij.

❡Innocentius.iii.in concilio Lugdunensi.

❡*Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita.Io.and.* *Capitulum.i.*

EXceptionis perẽptoriæ,seu defensionis cuiuslibet principalis cognitionem negocij contingentis, ante litem contestatam obiectus. ¶ (Nisi de re iudicata,transacta, seu finita excipiat litigator,litis cõtestationem non impediat, nec retardet. ¶ Licèt dicat obiector ꝙ rescriptum non fuisset obtẽtum, si quæ sunt impetrãti opposita,fuissent exposita deleganti.

❡Bonifacius.viij.

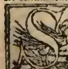
❡*Per exceptionem peremptoriam, non fit litis contestatio: Ioannes andreæ.* *Capitulum.ii.*

SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponat:nequaquàm per hoc litis contestatio intelligitur esse facta. ¶ Imò ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus,quæ litis contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

❡De iuramẽto calumniæ. Titulus.iiij.

❡Bonifacius.viij.

❡*Non est de substantia,quòd statim post litem contestatam iuretur de calumnia.Io.and.* *Capitulum.i.*

SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litis exordio non iuretur (vt debet) poterit postmodùm in qualibet parte litis iurari:cùm huiusmodi iuramenta præstari ab initio, de substantia ordinis iudiciarij non existat.*

❡*Non annullatur processus, licèt tacitè omittatur calumniæ iuramentum,h.d.*

❡Propter omissum quoꝗ tacitè in tota causa calumniæ iuramentum,iudicialis ꝓcessus aliàs factus legitimè, non est nullus, nec etiã annullandus.

* vide.l. hæredes palã. ff.de testa. &.c. j. de cle. ꝑ sal.ꝑmo.

❡Præcipit

Præcipit quòd in spiritalibus simul de calumnia, & de ueritate iuretur. Ioannes andreæ.

Quãuis in causis spiritalibus (in quib⁹ debet de veritate dicẽda iurari) canonea non indicãt alicui calũniæ iuramẽtũ nos tamen (quia frequẽter calũniari videmus in ipsis) vtile reputamus, ꝙ simul (sicut pleriq; obseruãt) tam de veritate dicẽda, q̃ de calũnia (vt via præcludatur calũnijs) iurari debeat in eisdem.

Idem.

In causa appellationis iurari debet de calumnia, & ueritate dicenda. Capitulum.ii.

IN appellationis causa (quãquàm in principali iuratũ fuerit) præstari iubemus calumniæ iuramentum. Et idem in iuramento de veritate dicenda volumus obseruari.

Procurator deputatus post iuramentum calumniæ, iurabit de calumnia. hoc dicit.

Procuratores quoq; (qui post iuramentum calumniæ deputãtur) teneri volumus (vt calumnia vitetur ab ipsis) ad subeũdum huiusmodi iuramentum: etiam si à suis dominis quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Iudex quoties sibi uidetur, exigit iuramentum maliciæ: etiã si de calumnia, uel ueritate iuratum sit. Io. and.

In omnibus autẽ causis, nedum ante sed etiam postquàm lis fuerit cõtestata, siue de veritate, siue de calumnia sit iuratum in ipsis potest iudex à partibus exigere iuramentum maliciæ, quoties viderit expedire. Idem.

Procurator habens speciale mãdatum, iurat de calumnia. Ioannes andreæ. Capitulum.iii.

NVllus tibi iudex iniuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui aduersarij constitutum, ad causam habentem super hoc speciale mandatum, admisit ad præstandum in ea calumniæ iuramentum.

De restitutione spoliatorum. Titulus.v.

Innocentius.iiij. in concilio Lugdunẽ.

In ciuilib⁹ non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio, quàm ab actore. In criminalibus admittitur facta à tertio: dummodò sit de tota substãtia uel maiori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies, aliàs fit condemnatio expensarum. Io. and. Capitulum.i.

FRequens & assidua nos querela circũstrepit, ꝙ spoliationis exceptio nõnũq̃ in iudicijs calumniosè proposita, causas ecclesiasticas impedit & pturbat. dum enĩ exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerũq; perimitur causæ cognitio principalis. & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, vt quietem alijs præparemus: finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare. ¶ Statuimus, vt in ciuilib⁹ negocijs, spoliationis obiectu (quæ ab alio, q̃ ab actore facta proponitur) iudex in principali procedere non postponat. Sed si in ciuilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asse-

ratiā quocūq; intra quindecim dierū spacium (post diē, in quo proponitur) quod asserit comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (iudiciali taxatione præhabita) condemnetur: aliâs (si iudici æquum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cûm criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel maiori parte ipsius se per violentiam destitutum affirmat. & secundum hôc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus. habet enim spoliatus priuilegium, vt non possit exui iam nudatus.

¶ *Excipiens de spoliatione facta à tertio, intra certum tempus à iudice statuēdum debet restitutionem petere: aliâs accusabitur exceptione non obstante. Io. and.*

¶ Solet autem inter scholasticos dubitari: si spoliatus à tertio, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat: an ei tēpus à iudice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne fortè sic velit existere, vt omnem accusationem eludat: quod satis æquitati & iuri consonum æstimamus. ¶ Quòd si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam cûm potuerit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

¶ *Agenti super rebus ecclesiasticis, non obstat exceptio spoliationis priuatarum rerum, uel è conuerso. Io. and.*

¶ Ad hoc sancimus, vt rerum priuatarum spoliatio agēti sup ecclesiasticis, vel è contrario, nullatênus opponatur.

¶ Bonifacius. viij.

¶ *Ecclesia, quæ petit restitutionem decimarum (quas se dicit intra parochiam alterius possedisse) non auditur: nisi probet possessionem legitimam. Io. and.* *Capitulum. ii.*

AD decimas, quas canonici * sancti Nicolai se asserunt intra parochiam ecclesiæ B. clerici possedisse aliquādiu, & eis per eundem clericum spoliatos fuisse: nequaq; debent restitui, nisi euidenter docuerint, q; earum possessionem legitimè assecuti fuissent. ¶ Quia eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur, cûm proueniāt ex prædiis intra alienā parochiam cōstitutis. ¶ Sitq; manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad eandem ecclesiam pertinere.

*vide gl. ij. ca. fi. §. de pcura. Fonta.

¶ De dolo & contumacia. Titulus. vj.

¶ Innocentius. iiij.

¶ *Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad sui petitionem reus, nisi caueat de ueniēdo & cōparendo. Capitulum. i.*

ACtor qui ad terminum venire, ad quem citari aduersarium fecerat, non curauit: venienti reo in expensis * (propter hoc factis legitimè) condemnetur. ¶ Ad citationem aliam minimè admittendus, nisi sufficiēter cauerit, q; in termino fideliter debeat comparêre.

¶ Bonifacius. viij.

¶ *Iudex appellātem & recedētem citare ulterius non tenetur, si uult in causa procedere: nisi forsuan appellationi renūciet. Io. and. Cap. ii.*

*vide Baldum in. l. sancimus. C. de iud. & ca. finē litib'. Fō.

Eum, qui

Eum, qui à tua interlocutoria vel grauamine, quod per te sibi ꝓponit illatum, à tua præsentia recedit appellãs. ¶ (Cùm ꝓtestari videatur hoc ipso se nolle coram te decętero litigare) citare ad alia, quæ postea in iudicio facienda incũbũt, vel etiam ad sententiam audiendam. ¶ (Nisi spõtè appellationi suæ renunciet) non teneris. Nec ideo minùs (ꝙ in eius absentia ꝓcesseris) tuus processus validus reputari debebit.

¶ De eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. Titulus. vij.

¶ Innocentius. iiij.

¶ *Quando agitur de beneficio ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem: sed ad sententiam lite non contestata proceditur.* *Capitulum unicum.*

Eum, qui (super dignitate personatu vel beneficio ecclesiastico obtinendis) cum aliquo litigat possessore, ob partis aduersę cõtumaciam, causa rei seruãdæ in ipsorum possessionem statuim⁹ non mittẽdum: nec per hoc ad ea ingressus patẽre valeat viciosus. ¶ Sed liceat in hoc casu (contumacis absentiam diuina replente præsentia) etiam lite non contestata, * diligenter examinato negocio, ipsum fine debito terminare.

* vbi contra contumacẽ non mittitur i possessionẽ, & mora est periculosa, ꝓceditur ad definitiuam.

¶ Vt lite pendente nihil innouetur. Ti. viij.

¶ Bonifacius. viij.

¶ *Si ex duobus litigantibus electus, alter decedat, renũciet, uel à prosecutione causæ excludatur: si lite pendẽte cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.* *Capitulum. i.*

Dispendiis, quæ propter electiones diuersas ecclesię patitur interdum, occurrere cupientes. ¶ Statuimus, vt si (aliquibus apud sedem apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, vel suo iuri renunciare, aut à prosecutione ipsius cõtigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam (lite super electione superstitis electi pendẽte) nullatenus procedatur. ¶ Aliàs attentata cõtra hoc electio, ipso iure viribus non subsistat.

¶ Idem.

¶ *Si beneficiatus (contra quẽ super beneficio litigatur) cedit, uel decedit: si alius lite pendente cum superstite fuerit electus, non ualet electio. Si uerò aliqui (quorũ intersit) ad defensionem litis uelint admitti: in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Io. and.* *Capitulum. ii.*

Si ii (contra quos super dignitatibus, pesonatibus, vel aliis ecclesiasticis beneficiis, quæ possident litigatur) lite pendente cedant, vel fortè decedant: ne ꝓpter nouos aduersarios (qui maliciosè interdum petitoribus surrogatur) litigia in ecclesiarum dispendium prorogari cõtingat: statuimus, vt dignitates, personatus, vel beneficia huiusmo

di(donec contra superstites lis finita fuerit) aliis nullatènus conferã tur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiam præsentetur. ¶ Quòd si secùs actum fuerit: eo ipso irritum habeatur. ¶ Sanè si ad defensionem ipsius litis, aliqui quorũ interierit, petierint se admitti: eos in illo statu, in quo ipsam inuenerint, decernimus admittendos.

¶ De confessis. Titulus.ix.

¶ Innocentius.iiij.in concilio Lugduneñ.

¶ *Super facto negatiuo per partem improbabili (si iudici uidebitur) est admittenda positio.Dominicus.* Capitulum.i.

STatuimus, vt positiones negatiuas (quæ probari non possunt nisi per confessionem aduersarij) iudices admitere possint, si ęquitate suadente viderint expedire.

¶ Bonifacius.viij.

¶ *Si reus iussus, positionibus respondere recusat: uel si contumaciter recedit: habebuntur pro confessatis. secùs si priùs, quàm sic iussus esset, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquàm contra contumacem.Io.and.* Capitulùm.ii.

SI post pręstitum veritatis aut calumnię iuramẽtum, reus vel procurator ipsius, positionibus ab aduersario sibi factis, interrogatus iussusq; à iudice * respondere absq; rationabili causa recuset, aut nolit seu contumaciter se absentet: haberi debet (super ijs, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit) pro confesso. ¶ Veròm si antequàm respondere sic iussus fuerit) eum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi: sed est aliàs contra eum tanquàm contra contumacem (prout ratio dictauerit) procedendum.

* vide.§. pxi.&.ff. de intero. act.l.si fine.§.de dolo.put. vbi de hoc.Io. and.

¶ De testibus & attestationibus. Titu.x.

¶ Gregorius.ix.in concilio generali Lugduneñ.

¶ *Socius in crimine simoniæ admittitur in testem, si sit socius criminis tantùm, & agatur ciuiliter: aliâs non.Io.and.* Capitulum.i.

MEdiatores (per quos scelus simoniæ plerũq; committitur) ad testimonium contra sceleris eiusdem authores (in detestationem criminis) admittũtur: si non agatur criminaliter, sed ciuiliter, & emolumẽtum exinde non fuerint assecuti.

¶ Idem.

¶ *Ponit modum remissionis curiæ: & dat modum iurandi super positionibus. & dicit per quem iurari debeat. dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterum reprobandi.h.d.Io.and.* Capitulum.ii.

PRæsentium authoritate mãdamus, quatęnus in causa, quæ inter abbatem & conuentum sancti Nicolai Andegauensis ex vna parte, & priorem & conuentum de Paldigeñ. Lyconeñ. diœcesis ex altera (super eo q́ iidem abbas & conuentus, se ab ipsis priore & conuentu de Paldigeñ. possessione subiectionis eiusdem prioratus asse-

nunt

runt spoliatos & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes:& rebus aliis) vertitur ab eisdem abbate & priore nomi ne suo, & in animas conuentuum eorundem, vel maioris & sanio ris partis ipsorum,recepto iuramento de veritate dicenda : iniungas dictis abbati & priori,vt (tam ponendo,quàm respondendo)dicant veritatem,quam (super positionib⁹ tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt,& per illos intelligũt,in quorum animas iurauerunt.Prae terea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione conten to, facias à partibus sufficienter ad inuicem responderi : nulla pror sùs ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine iura mento autem à syndico vtriusq; partis quid sciat de huiusmodi po sitionibus,vel credat,inquiras. ¶ Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis,pars dictorum prioris & conuentus du xerit producendos,ad reprobãdos testes partis alterius in causa prin cipali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) vsq; ad Calendas Nouembris proximo futuri, examines (secundum partis aduersæ interrogatoria, quæ tibi sub eadem bulla transmitti mus)diligenter.primò tamen in personam cuiuslibet testis à prædi ctis abbate & conuentu producti, facta sigillatim specificatione cri minum, & aliorum obiectorum sibi in eisdem articulis contento rum.¶Si verò dicti abbas & conuentus aliquos testes coram te pro duxerint,contra testes ab eisdem priore & conuentu producendos iuxta articulos(quos ipsi abbas & conuentus, tibi super reprobatio ne testium productorum prioris & conuentus in eadem causa pro duxerint) recipere, ac eos vsq; ad Calendas Februarij proximo fu turi diligenter examinare procures : simili specificatione criminum, & aliorum(quæ contra testes eorundem prioris & conuentus,obie cta fuerint) obseruata : priùs tamen præstito iuramento à procura tore dictorum abbatis & conuentus, q; ad hoc ex malicia non pro cedant.

¶Innocentius.iiij.in generali concilio Lugdunen̄.

*¶Aduocatus uel procurator principalis causæ,in causa appellationis testificari non potest.Iuramentum autem(præsumptione faciente pro appellante)sibi deferri non debet,nisi iudici uideatur.*Domi. Cap.iii.

Romana ecclesia : &.ĩ.¶ In appellationis causa,is,qui appellantis procurator vel aduocatus in priori iudicio fuerat,non recipiatur in testem. * Neq; indistinctè ipsi appellanti(præsumptione faciente pro eo) deferatur etiam iuramentum : sed tunc cum inspectis perso narum & ipsius causæ circunstantijs,id fuerit faciendum.

*Intellige pro appel lãte. nam cõtra bene posset reci pi. vide.l. fi. ff.de li be. & post hu.& glo. c. discipli na.xli.dis. de Ancha. Fonta.

¶De iureiurando. Titulus.xj.

¶Nicolaus.iij.

¶Prælati,canonici,rectores,& officiales locorum,qui iurant statuta, & consuetudines loci uel ecclesiæ seruare,prætextu talis iuramenti non obligantur ad illicita,impossibilia, uel obuiantia ecclesiasticæ li bertati:nec ad ea debet intentio sua referri.Io.and. Capitulum.i.

T15

Ontingit in nõnullis ecclesijs de earum consuetudine obseruari, q̃ nec ipsarum prelati (cùm primò ad ecclesias ipsas accedunt) admittũtur, nec canonici (cùm de recipiẽdis ibidẽ nouis canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipsis: nisi iurẽt statuta & cõsuetudines ipsarũ ecclesiarũ, scripta & non scripta, inuiolabiliter obseruare. ¶ Inter laicos etiã in multis ciuitatib⁹, castris, & terris, in suis potestatibus, rectorib⁹ vel officialib⁹ assumẽdis, cõsuetudinis morb⁹ irrepsit: q̃ potestates, rectores, & officiales hmõi, ad potestarias, rectorias & officia eadem (nisi priùs seruaturos se statuta ipsorũ locorũ clausa iurauerint) nullatẽnus admittãtur. ¶ Quia verò in statutis cõsuetudinibusq̧ suprà dictis, interdũ aliqua reperiũtur illicita seu impossibilia, vel obuiãtia ecclesiasticę libertati * (ne sub tali generalitate iurandi, sic iurãtib⁹ peccãdi occasio prębeatur: cùm iuramẽtum non fuerit, vt esset iniquitatis vinculũ, institutũ) hac gñali cõstitutione aĩarũ periculis obsistere cupiẽtes, pręcipimus à quibuscũq̧ sciẽtib⁹ cõtineri in prędictis cõsuetudinibus & statutis, illicita impossibilia vel libertati ecclesiasticę obuiãtia, iuramẽta hmõi aliquatẽn⁹ non pręstari. Et talia iuramẽta ea intẽtione faciẽda vel facta, vt etiã illicita vel impossibilia, seu ecclesiasticę libertati obuiãtia obseruẽtur (cùm etiã sub tali intẽtiõe pręstari nõ possint absq̧ diuinę maiestatis offensa) decernimus in hmõi illicitis ĩpossibilib⁹, seu libertati ecclesiasticę obuiãtib⁹, nõ seruãda: quin potiùs pro aĩarum salute, si sub forma prędicta vel simili aliquos ignorantes prędicta illicita seu ĩpossibilia vel libertati ecclesiasticę obuiãtia iurare contigerit, ad obseruãda duntaxat licita possibilia & nõ obuiãtia libertati ecclesiasticę, iurãtium referri debet intẽtio. ¶ Declaramus quoq̧ iuramẽta sub hmõi generalitate qualitercũq̧ & sub qualicũq̧ verborũ forma pręstita vel pręstãda, ad licita possibilia & libertati ecclesiasticę non obuiãtia, tãtùm extẽdi: ipsosq̧ iurãtes ad alia per præstationem iuramẽti hmõi non teneri.

* Quę statuta obuient ecclesiasticæ libertati vi de in.c.si. de immu. eccle.li.eo. & ca. grauẽ. de sen. excõ. Fõ.

¶ Bonifacius. viij.

¶ Per ecclesiasticum iudicem ordinarium loci, compellitur iudex secularis ecclesiastica censura ius canonicum, quod ad prouisionem animarum statutum est, seruare. Capitulum.ii.

T15

Licèt mulieres, quæ alienationibus dotium & donationum ꝓpter nuptias cõsentiũt non cõtrauenire, ꝓprio iuramẽto firmãtes seruare iuramẽtum hmõi non vi nec dolo præstitum, de iure canonico teneantur: quia tamen quidam iudices seculares eas contra prefatas alienationes audiunt, q̃uis eis constet legitimè de hmõi iuramento. ¶ Nos animarum periculis obuiare volẽtes, eosdem iudices ad seruãdum hoc ius canonicum, per locorum ordinarios censura ecclesiastica decernimus compellendos. ¶ Idem.

¶ Electus post sacramentum ponens uel respondẽs contraria directè (nisi rationabiliter excusetur) uelut periurus à confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit procurator ipso mandante, uel ratum habente, uel non reuocante. h.d. Io. and. Capitulum.iii.

Cum in positionibus super electionis tuæ negocio (post iuramentum in causa præstitum à te datis) seu responsionibus, quas ad positiones

positiones tui aduersarij fecisse dignosceris, reperiatur contrarietas manifesta:tibi tanquã periuro (nisi iusta causa & rationabilis te excu set) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debebit.

¶ Idem fiet si (te expresse mandante, vel etiam ex post facto sciente, ac ratum habente,seu non reuocante) positiones, aut respõsiones hu iusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit procurator.

¶ De exceptionibus. Titu.xij.

¶ Innocentius quartus in concilio Lugduneñ.

¶ *Sex sunt dicta huius decre. Primò ponit arengam, & ius antiquũ, & constitutionis causam. Secundò dicit, quòd reus, qui conta actorem de excõmunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excõmunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: aliàs iudex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit. Tertiò statuit, quòd si iterum obiiciatur, & pro betur eadem, uel alia excõmunicatio, actor repellitur: sed quæ acta sũt ualebunt. Quartò, quòd ultra duas uices hæc exceptio non opponatur: nisi ex causa. Quintò, quòd si opponitur post rem iudicatam, impeditur executio, sententia nihilò minus ualet. Sextò dicitur, quòd iudex publi cè excommunicatum, reo non opponente ex suo officio debet ab agen do repellere. Ioan. and.* Capitulum primum.

Ia consideratione statuit mater ecclesia, ꝙ maioris excõ municationis exceptio, in quacũq; parte iudiciorũ op posita, lites differat, & repellat agentes: vt ex hoc ma gis censura ecclesiastica timeatur, cõmunionis periculũ euitetur, contumacię vicium reprimatur, & excõmuni cati (dum à cõmunibus actibus excluduntur) rubore suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum faciliùs inclinētur: sed hominum succrescente malicia, quod prouisum est ad remedium, tēdit ad noxam. Dum enim in causis ecclesiasticis frequē tiùs hæc exceptio per maliciam opponitur, contingit interdum de ferri negocia, & partes fatigari laboribus & expensis: proinde (quia morbus iste quasi cõmunis irrepsit) dignum duximus communem adhibere medelam. ¶ Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excõmunicatoris exprimat, sciturus eã rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierũ spa cium (die, in quo proponitur minimè computato) probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probauerit, iudex in causa ꝓ cedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. ¶ Si verò post modùm instantia durãte iudicij, & probationis copia succedente, de eadem excõmunicatione, vel alia excipiatur iterũ, & probetur: actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam ob tinere: ijs, quæ præcesserunt nihilò minùs in suo robore duraturis. ¶ Prouiso, ꝙ vltra duas vices hæc non opponatur exceptio: prętereã si excommunicatio noua emerserit, vel euidens, & prompta proba tio superuenerit de antiqua. ¶ Sed si post rem iudicatam talis exce ptio proponatur: executionem impediet, sed sententia, quæ præcessit non

non minùs robur debitum obtinebit. eo tamen saluo, vt si actor excommunicatus sit publicè, & hoc iudex nouerit: * quando cũq; (etsi de hoc reus non excipiat) iudex ex officio suo actorem repellere nõ postponat. ¶ Bonifacius octauus.

* vide. §. notãdũ.ij. q.j. de Ancha.Fon.

¶ *Exceptio rei iudicatæ per ecclesiasticum iudicem admitti debet in foro seculari, & è conuerso.Ioã.And.* *Capitulum.ii.*

CVm quidam seculares iudices (dũ coram eis excipitur de re per ecclesiasticum iudicem iudicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de cõsuetudine, vel de iure) recusent excipientes audire, in derogationem iurisdictionis ecclesiasticę & contemptum: Decernimus vt per censuram ecclesiasticam ab iniquitate coërceantur huiusmodi, & ad admittendũ exceptionem eandem (vbi aliâs de iure debet admitti) à locorum ordinarijs compellantur. ¶ Similiter ecclesiastici iudices (si coram ipsis excipiatur de re per secularem iudicem iudicata) exceptionem ipsam admittant, in ijs, quæ animarum periculum non inducunt: per superiores suos (nisi fecerint) animaduersione debita castigandi.

¶ De prçscriptionibus. Titu.xiij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi ius commune, vel præsumptio non est contra præscribentem, aliâs debet allegari titulus & probari: nisi sit præscriptio, cuius contrarii non extat memoria: hoc dicit.Ioã.And.* *Capitulum.i.*

A15

Episcopum, qui ecclesias, & decimas, quas ab eo repetis proponit (licèt in tua sint constitutę diœcesi) se legitimè præscripsisse, allegare oportet (cùm ius commune contra ipsum faciat) huiusmodi præscriptionis titulũ, & probare. ¶ Nam licèt ei, qui rem præscribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium ius commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: vbi tamẽ est ei ius commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi. ¶ Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat. ¶ Idem.

¶ *Priuatus ipso iure, uel per sententiam bonis, quæ tenet à Romana, uel alijs ecclesijs, illa minori spacio centum annorum contra Romanã, uel quadraginta cõtra alias nõ præscribit. Filii autem hæreticorũ, qui catholici putabãtur, bona paterna cõtra Romanam, & alias ecclesias præscribunt spacio quadraginta annorum. & idem in extraneis. Ioã. And.* *Capitulum.ii.*

* Per ecclesiã Romanã ĩtelligẽ gñaliter oẽs res, q̃ ad dispositionẽ põtificis ĩmediatè spectant.c.ad gudiẽtiã.§ eo.Fon.

SI qui (exigẽtibus culpis, vel excessibus ab eisdem cõmissis) bonis quæ à Romana * vel ab alijs tenent ecclesijs, sint per sententiam, vel ipso iure priuati: statuimus, vt in appræhendendis, vel occupandis, postea quãdocũq; bonis eisdem, nullus (licèt leges humanæ super hoc alia tẽpora statuere videãtur) ipsis ecclesijs temporis lapsus obsistat, nisi cõtra ipsam Romanã ecclesiã cẽtenaria, vel cõtra ecclesias alias quadragenaria præscriptio legitimè sit completa. ¶ Si post mortem

mortem hæreticorũ (qui dũ viuerent catholici putabãtur) bona ipsorũ à catholicis eorũ filijs, vel nepotibus, aut extraneis, quibuscũq; spacio quadraginta annorũ fuerint bona fide possessa: sancimus eos, super bonis huiusmodi (etiã si ad Romanã peruenire deberent ecclesiam) in hoc casu non esse vlteriùs molestandos: quãuis illi, quorũ bona fuerant, nunc detegantur hæretici extitisse.

¶ De sententia & re iudicata. Titu. xiiij.

¶ Innocentius quartus in concilio Lugdunẽ.

¶ *Iudex, qui contra iustitiam, & contra conscientiam aliquid in iudicio fecerit in grauamen partis, per gratiam, uel per sordes: condemnandus est parti læsæ in æstimationem litis, & per annum est suspẽsus, & perpetuò si medio tempore ingerat se diuinis, nisi papa cum ipso dispenset. Ioã. And.* Cap. j.

Cum æterni tribunal iudicis illum reum nõ habeat, quẽ iniustè iudex condemnat, testãte propheta: nec damnabit eum cũ iudicabitur illi. ¶ Caueant ecclesiastici iudices, & prudenter attendant, vt in causarũ processibus, nil vendicet odiũ, vel fauor vsurpet, timor exulet, præmiũ, aut expectatio præmij iustitiã nõ euertat, sed staterã gestent in manibus, lances appendant æquo libramine, vt in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præsertim in cõcipiendis sententijs & ferendis, pr͛ oculis habeant solum deum: illius imitantes exẽplum, qui querelas populi tabernaculũ ingressus ad dominũ referebat, vt secundũ eius imperium iudicaret. ¶ Si quis autem iudex ecclesiasticus, ordinarius, aut etiam delegatus fam͛ su͛ prodigus, & proprij persecutor honoris, contra conscientiam, & contra iustitiam in grauamẽ partis alterius in iudicio, quicq̃ fecerit per gratiam, vel per sordes: ab executione officij per annũ nouerit se suspensum, ad æstimationem litis parti, quam læserit nihilò minùs condemnandus. ¶ Sciturus, q̃ si suspensione durante damnabiliter ingesserit se diuinis, irregularitatis * laqueo se inuoluet secundũ canonicas sanctiones: à qua non nisi per summum pontificem poterit liberari, saluis alijs constitutionibus, quæ iudicibus malè iudicantibus pœnas ingerunt & infligunt. Dignum est enim, vt qui in tot præsumit offendere, pœna multiplici castigetur.

Psalm. 36. | Exod. 32. | * vide doc. in ca. fi. de cle. excõi. mi. & qd sit irregularitas, & vñ sũpserit originẽ Domi.

¶ Idem sacro præsente concilio, ad memoriã sempiternã.

¶ *Papa imperatorem deponere potest ex causis legitimis. hoc dicit secundum Paulum.* *Capitulum. ii.*

AD apostolic͛ dignitatis: &c. j. Sanè cum dura guerrarũ commotio nõnullas professionis christianæ prouincias diutiùs afflixisset, nos ad Federicũ pr͛cipuum principem secularem, huiusmodi dissensionis & tribulationis authorem à felicis recordationis Grego. pa. ix. prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & magnæ authoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alba. & Hu. Sabineñ. episcopos, ac dilectũ filium Guilelmum basilic͛. xij. apostolorum presbyterum cardinalem, qui salutem

salutem zelabantur ipsius,duximus destinandos: facientes sibi ꝑponi per ipsos,ꝙ nos & fratres nostri (quantũ in nobis erat) pacẽ per omnia secũ habere,nec non cũ omnibus hominibus optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare,ac mundo etiam vniuerso. ¶ Et quia prælatorũ clericorum omniũq; aliorũ,quos detinebat captiuos,& omniũ tam clericorum,quàm laicorũ,quos cœperat in galeis,restitutio poterat esse pacis plurimũ inductiua,eum, vt illos restitueret (cũ hoc idem,tã ipse, ꝙ sui nũcij, antequã ad apostolatus vocati essemus officiũ promisissent) rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem:ac proponi insuper, ꝙ iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem,ac etiã audire satisfactionem, quã facere princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excõicationis astrictus, & offerre,præterea, ꝙ si ecclesia eum in aliquo contra debitũ lęserat (quod nõ credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitũ reformare. ¶ Et si diceret ipse,ꝙ in nullo contra iustitiam lęserat ecclesiã, vel ꝙ nos eum contra iustitiã lęsissemus,parati eramus vocare reges, prelatos,& principes,tã ecclesiasticos,ꝙ seculares ad aliquem tutum locum,vbi per se,vel per solẽnes nũcios cõueniret: eratq; parata ecclesia de cõsilio, cõcilij sibi satisfacere si eum lęsisset in aliquo, ac reuocare sententiã,si quã contra ipsum iniustè tulisset,& cũ omni mansuetudine & misericordia (quatũ cũ deo & honore suo fieri poterat) recipere de iniurijs & offensis ipsi ecclesiæ,suisq; per eũ irrogatis, satisfactionem ab eo volebat, & oẽs amicos suos sibiq; adhęrentes in pace ponere plenaq; securitate gaudere: vt nunꝗ hac occasione possent aliquod subire discrimen. ¶ Sed licèt sic apud eum pro pace paternis monitis,& precũ curaremus insistere lenitate. ¶ Idem tamen Pharaonis imitatus duritiã,& obturans more aspidis aures suas,preces huiusmodi & monita, elata obstinatione, ac obstinata elatione despexit: propter quod non valentes absq; graui offensa christi eius iniquitates ampliùs tolerare, cogimur vrgente nos conscientia iustè animaduertere in eundem. ¶ Et vt ad præsens de cęteris eius sceleribus taceamus,quatuor grauissima(quę nulla possunt tergiuersatione cęlari) cõmisit. ¶ Deierauit enim multoties*, pacem quondam inter ecclesiam & imperiũ reformatã,temerè violando: &.ſ. ¶ Perpetrauit sacrilegiũ,capi faciens cardinales sanctę Romanæ ecclesiæ, ac aliarũ ecclesiarũ prælatos,& clericos religiosos,& seculares venientes ad concilium,quod idem prędecessor noster duxerat conuocãdum: &.ſ. ¶ De hęresi quoq; non dubijs & leuibus,sed difficilibus & euidẽtibus argumentis,suspectus habetur: &.ſ. ¶ Præter hæc regnũ Siciliæ (quod est speciale patrimoniũ beati Petri, & idẽ princeps ab apostolica sede tenebat in feudũ) iam ad tantam in clericis & laicis exinanitionẽ seruitutẽq; redegit, ꝙ eis pœnę penitùs nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probis eiectis, illos,qui remanserũt ibidem sub seruili quasi cõditione viuere, ac Romanã ecclesiam (cuius sunt homines pricipaliter & vasalli) offendere multipliciter, & hostiliter impugnare cõpellit. ¶ Posset etiam meritò reprehendi,ꝙ mille quidem fartorũ annuã pensionem (in qua pro eodem regno ipsi ecclesiæ Romanæ tenetur) per nouẽ annos,& amplius soluere prętermisit

Exo.vij.

*vide.ca. mutare.vi q.j. tamẽ. &.l.si auo. §.fin.ff.de arb.& Bar. l.l.si sit.ff. de verbo. ob.Fonta.

termisit. ¶ Nos itaque super premissis, & quã pluribus alijs eius nefandis excessibus cum fratribus nostris, & sancto concilio deliberatione præhabita diligenti (cum Iesu Christi vices, licèt immeriti teneamus in terris, nobisque in beati Petri persona sit dictũ. Quodcũque ligaueris super terrã, ligatum erit & in cęlis) memoratũ principem, qui se imperio & regnis, omnique honore & dignitate reddidit, tam indignum: quique ppter suas iniquitates adeò ne regnet, vel imperet est abiectus, suis ligatum peccatis, & abiectum, omnique honore, ac dignitate priuatũ à domino ostendimus, denunciamus, & nihilò minùs sentẽtiando priuamus: omnes, qui ei iuramento fidelitatis tenentur adstricti, à iuramento huiusmodi perpetuò absoluentes: authoritate apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam decæterò sibi tanquam imperatori vel regi, pareat & intendat. Decernendo quoslibet, qui ei deinceps velut imperatori vel regi, consilium vel auxilium præstiterint, seu fauorẽ, ipso facto excõmunicationis sententiæ subiacere. Illi autẽ, ad quos in eodem imperio imperatoris spectat electio, eligant liberè successorem. ¶ De præfato Siciliæ regno prouidere curabimus, cum eorũdem fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus expedire. Mat.xvi.

¶ Idẽ præceptori hospitalis sancti Ioãnis Hierosoly. in Hispania: & cõmendatori, ac fratribus domus de cumaria, hospitalis eiusdem.

¶ *Qui petit rem certã causa expressa, si illã causam nõ probat, succũbit: licèt aliã probet, maximè postmodũ emergentem.* Io. an. Cap. iii.

ABbate sanè & .§. Abbas de Bonefac. pro se & conuentu suo proponens, locum de Rosellis esse prædicti monasterij iure dominij, vel quasi, & cum suis finibus ex largitione regis Arragoniæ ad ipsum monasterium pertinere: petijt adiudicari eidem monasterio locum ipsum, & vos exinde amoueri. ¶ Allegabatur autem pro parte vestra, quòd facta vobis donatio de prædictis valida existebat, quamuis illa sub sarracenorum, tunc existerent potestate: quia non simpliciter, sed sub conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium deuenirent. In quo casu concessio poterat, & debebat habere vigorem: quia ipsi donationi rerum donatarum natura, vel qualitas non obstabat, & salubre ac laudabile quidem erat spectare, ac præstolari tempus, quo illa christianorũ dominio subderẽtur: quare mox cùm peruenerunt ad ipsos, fuerunt ad vos totaliter deuoluta. ¶ Multùm quoque dubitabat, an ipsi monasterio de Bonefac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem rege facta donatio fuisset: quia & si liquebat prædicta monasterio Populeti ab ipso rege, ac ab illo abbati & conuentui de Bonefac. fuisse collata: non tamen ob hoc constabat dictum regem ipsi monasterio de Bonefac. illa donasse vel mandasse donari. ¶ Nec pro eo quòd voluit & statuit, vt ædificaretur ibi monasterium, poterat & debebat intelligi eum prædicta, vel eorum aliqua construẽdo monasterio donauisse: cũ illa potiùs sua videretur intentio, vt (quia præfatum monasteriũ Populeti, tot & tantorum bonorum largitione ditabat) abbas & cõuentus ipsius pro sua suorũque salute monasterium cõstruere tenerẽtur, præsertim quia monasterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio nõ valebat. ¶ Præmissa verò concessio facta monasterio de Bonefac. ab abbate & cõuentu monasterij Populeti, nullum

lum prorsus ei videbatur afferre suffragium, pro eo potissimè, quod post litem contestatam, & processum iudicij facta fuerat: sicut clare patebat ex instrumento præfato. vnde cùm ius (si quod in prædictis ipsi monasterio de Bonefac. ex concessione huiusmodi competebat) in iudicio minimè deduxisset: (quia videri non potest illud venisse, quod post modum accidit) pronunciari vtique super petitis non poterat ex eadem. ¶ Pro parte autem altera dicebatur, quod cùm rex ipse sua probitate, ac studio, ab infidelibus loca conquisiuerit suprà dicta, donatio aui, vel patris ipsius priùs facta de illis, cùm ad cultum fidei peruenirent, regem eundem, quò ad hæc sic per eum postmodùm acquisita, obligare non potuit: cum sua propria facta essent, & viderentur ab alijs bonis hereditarijs separata. ¶ Porrò prefata concessio facta monasterio de Bonefac. à monasterio Populeti, licèt post acceptum iudicium causæque processum interuenerit: prodesse tamen & valere debebat, cùm pro actore (quod de iure suo ex causa idonea, quandocunque superuenienti appareat) satis sufficere videatur, satisque esse, si (prout seruatur in reo) intersit ipsius tempore sententiæ proferendæ. ¶ Sed ad hæc pars vestra respondit, quod cùm tam suprà dicti aui donatio, quam locorum acquisitio præmissorum, fuerint nomine regni factæ: memoratus rex donationem seruare huiusmodi tenebatur. ¶ Cæterùm prædicta monastarij Populeti concessio, monasterio de Bonefac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cùm quis egit ex aliqua certa & speciali causa, & postea siue alia, siue similis ei, quam exposuit accidit, videri non potest illa in iudicio deuenisse: cùm iudex tùc prospicere ac attendere debeat diligenter, an ex ea omnino eadem, quæ priùs expressa extitit, vtpotè, quæ tunc etiam competeret, actoris intètio sit fundata. ¶ Secùs autem cùm egit vel petijt in genere, nullius certe, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter fortè proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se iure dominij, vel quasi rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipuè est inspiciendum iudici, an sufficienter vel minimè, de iure vel intentione cōstet actoris. vnde si de hoc ex causa etiam post modum accidenti liqueat: potest & debet iudex (etiam si appareat minùs iustè à principio fortè actum) suum exinde animum informare. Quoniam, & si petitū fuerit indebitè, non ob hoc tamen minùs valuit & tenuit iudicium subsecutum: nec illius acta vel gesta, propterea minùs valida extiterunt: nec etiam iudex ipse cognita taliter veritate, pronunciare in cōtrarium posset cum libera conscientia & secura. Nō prodesset etiam multùm reo, si tunc fortè in ipsum ex huiusmodi superuenienti causa, condemnatio non ferretur: cùm mox alio instituto iudicio foret ex illa merito condemnandus. Vnde & si actori suam ex superuenienti causa intentionem sufficiat fundauisse, cùm egit aliqua causa specialiter non expressa: secùs tamen est si certam & specialem in sua petitione subiunxerit, nisi postmodùm intentionem suam ex eadē prorsùs (quam priùs expressit) tunc etiam competenti causa fundarit. ¶ Quare cùm memoratus abbas monasterij de Bonefac. proposuerit sepefatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi mona-

monasterio super hoc ab eodem rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab abbate & conuentu monasterij Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam antè facta: nullum profecto commodum ex ea reportare debebat. ¶ Prefatus igitur cardinalis premissis omnibus, & aliis, que hincinde fuerunt proposita diligenter auditis, ac vtriusq; partis meritis equa iustitiæ lance discussis, prudenter attendit, id (quod prędicti abbas & cõuentus de Bonefac. ꝓposuerunt: intentionẽ videlicet actoris, ex iis, quæ post litis cõtest. accidunt posse fundari, eaq; debere in iudicium deuenire) tunc locũ habere (sicut congrue allegatum est suprà) videlicet quãdo ex certa & expressa causa specialiter non est actũ. Ex iis enim, quę post inchoatũ iudiciũ eueniũt, quãdo causa fuit exposita specialis, nec debet, nec potest iudicis animus ad proferendã sententiã informari: quia cũ certę causę facta est mẽtio, vtpote donationis, vel venditionis, aut alterius specialis, oportet incepti iudicij tẽpus attendi, vt liquidò cognoscatur, an tũc interfuerit actoris propter illa, quę speciale comitantur causam, & necessariò adesse debẽt, veluti locus & tẽpus, & huiusmodi, quę sunt solicitè attẽdenda, & sine quibus causa vacua & inualida cẽseretur. Sed cũ est in genere absq; alicuius causę declaratione petitũ, non sic oportet accepti iudicij tẽpus inspici: quia nõ requirũtur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt huiusmodi comitãtia in hoc casu. * Et licèt aliquibus curiosis (qui de iis, quę nõ multũ expediũt sępe disceptãt) aliter forsan appareat, quãdo actũ est causa aliqua nõ expressa: * vtili[9] tamẽ videtur negocia tali expediri cõpẽdio, ꝙ per quãdã exactã subtilitatẽ lõgo dispẽdio prorogari: præsertim cũ nõnulla ꝓ vtilitate cõmuni cõtra iuris asperitatẽ ex ęquitatis mãsuetudine tolerari noscãtur. Vnde idẽ cardinalis cõsiderãs, ꝙ ipsi abbas & cõuentus de Bonefac. nõ ꝓbauerũt largitionẽ sup his regiã legitimè sibi factã, ex qua specialiter vos impetere videbãtur, ab huiusmodi eorũdẽ abbatis & cõuentus in petitiõe, de mãdato nr̃o prehabito fratrũ nostrorũ cõsilio, vos duxit sentẽtialiter absoluẽdos. ¶ Nos igitur cardinalis eiusdem sententiã ratã habentes, eã authoritate apostolica cõfirmamus.

*vide Bar. in. l. & an eadẽ. §. actiones. ff. de excep. rei iud. F.

*vide. l. si rẽ. §. fi. ff. de pig. ac. l. non põt videri. ff. de iud.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Si ex pluribus iudicibus uel arbitris, unus (aliis præsentibus & mãdantibus) per uerba pluralis numeri ferat sententiam: tenet sententia. Electio autem pronuncianda est per uerba singularia. hoc dicit Ioan. And. Capitulum. iiii.

Cum ab vno arbitrorũ vel iudicũ, (aliis pręsentibus & mandantibus) scripta sententia recitatur: habetur perinde ac si simul esset ab omnibus recitata. ¶ Oportet tamẽ, vt is, qui recitat nõ vtatur verbis singularis numeri, sed pluralis: vt dicat, Nos tales iudices vel arbitri pronũciamus, seu statuimus in hũc modũ. ¶ Licèt secùs in electione seruetur, in qua (vt censeatur euidentiùs vnica, & cõis) est ab vno vice oĩm (siue per compromissum, siue per scrutiniũ ꝓcedatur) electionis pronunciatio per verba singularis numeri facienda.

¶ Idem.

¶ Ponit

Ponit tres casus nullitatis sententiae, & à primo vnum casum excipit. hoc dicit. Ioan. And. Capitulum. v.

Etsi sententia definitiua (postquam scripta fuerit) debeat à iudice, non ab alio de scripti recitatione proferri (aliàs, nec nomen sententiae mereatur habere: nec ab ea sit appellare necesse) episcopo tamen (quem propter dignitatis prerogatiuam, ampliori cõuenit honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. ¶ Sententia, quam scriptam edi, à iudice litigatoribus non recitari, vel quam ab ipso stando non sedendo proferri continget, nullius penitus est momenti.

De appellationibus. Titulus. xv.

Innocentius. iiij. in concilio Lugdunen.

Appellans ad papam in iudicio, uel extra, appellare debet in scriptis: & causam exprimere, & apostolos petere. Si uult & petit appellatus: principales personae per se, uel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad papam. In appellationibus à sententia definitiua interpositis, nil mutatur. Demũ vtrique contrafacienti imponitur poena. Ioannes Andreae. Capitulum. i.

Cordi nobis est lites minuere, & à laborib[9] releuare subiectos. ¶ Sancimus igitur, vt si quis in iudicio vel extra, super interlocutoria, vel grauamine aliquo ad nos duxerit appellandum: causam appellationis in scriptis assignare deproperet, * petat apostolos, quos ei praecipimus exhiberi. ¶ In quibus appellationis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reuerentia sit delatum. ¶ post hoc appellatori secundum locorum distantiam, personarum & negocii qualitatem tempore persecutionis indulto, si voluerit appellatus, & petierit, principales personae per se, vel per procuratores instructos, cum mandato ad agendũ, & cum rationibus & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem apostolicam sic parati, vt (si nobis visum fuerit expedire) finito appellationis articulo, vel de partium voluntate omisso, procedatur in negocio principali, quantũm de iure poterit & debebit. ¶ Iis quae in appellationibus à definitiuis sentẽtiis interpositis antiquitas statuit, nõ mutatis. ¶ Quòd si appellator, quae praemissa sunt, nõ obseruet: reputabitur non appellans, & ad prioris iudicis redibit examẽ in expensis legitimis condẽnandus. ¶ Si autẽ appellatus cõtempserit hoc statutũ: in eũ tanquam in contumacẽ tã in expensis, quam in causa (quãtùm à iure permittitur) procedatur. Iustũ est equidẽ, vt in eũ iura insurgant, qui ius & iudicem & partem illudit. ¶ Idem.

Iudex, qui recusatur, statuit cõpetẽs tẽpus arbitris ad finiendã causam: quo elapso si finita non fuerit, in principali procedit. Io. and. Ca. ii.

Legitima suspicionis causa contra iudicem assignata, & arbitris à partibus (secundũ formam iuris) electis, qui de ipsa cognoscant, saepe contingit, quod ipsis in idem conuenire nolentibus, nec tertiũ aduocantibus, cũ quo ambo vel alter eorũ procedat ad decisionẽ ipsius negocii vt tenẽtur, iudex proferat excõicatiõis sententiã cõtra ipsos: quam ipsi

4 1/2

* vide Bar. in. l. ei[9]. ff. de appel. & gl. i. l. j. ad fi. ff. eo. Ang. Are. l. d. l. j. Fõ.

quam ipsi tum propter odium tum propter fauorem partium diutiùs vilipendunt: quare causa ipsa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negocij principalis. ¶ Volentes igitur morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam: statuimus, vt ipsis arbitris per iudicem competens terminus præfigatur, * intra quem in idem conueniant, vel tertium concorditer aduocent, cum quo amo bo vel alter eorum eiusdem suspicionis negocium terminare procurent. Alioquin iudex ex tunc in principali negocio procedere non omittat. * vide. l. quoties. ff. de act. & obli. & l. §. dixerit aliquis. ff. de publi. de Anch. Fonta.

¶ Idem.

¶ *De officiali episcopi non ad episcopum, sed ad archiepiscopum appellatur.* *Capitulum. iii.*

Romana ecclesia: &c. §. Cum suffraganeorum Remeñ. ecclesiæ, suorumq; officialium (qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt) vnum & idem consistorium siue auditorium sit censendum: ab ipsis officialibus nõ ad dictos suffraganeos * (ne ab eisdem ad seipsos interponi appellatio videatur) sed de iure ad Remeñ. est curiam appellandum. * Sed an supplicari possit: vide no. i. c. ex literis. de I integ. resti. Fon.

¶ *De subdito episcopi ad ipsum nõ ad archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. hoc dicit.*

¶ Ab archidiaconis verò alijsq; inferioribus prælatis, suffraganeis subiectis eisdem, & eorum officialibus, ad suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis suffraganeis) appellari: nisi aliud Remensis ecclesiæ de consuetudine competat in hac parte.

¶ *Archiepiscopus causam appellatiõis ab episcopo interpositæ nõ debet committere, uel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.*

¶ Cùm autem ad præfatam curiam ab eorumdem suffraganeorum vel suorum officialium audientia fuerit appellatum, Remeñ. archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel officialis ipsius nullatènus in appellationis causa interpositæ, ante definitiuam sententiam citent partes: nec etiam alijs illam committent, appellationis eiusdem causa probabili seu legitima non expressa.

¶ *Si negetur per appellationem negocium deuolutum, non inhibebit archiepiscopus iudicem principalis causæ procedere: nisi priùs de deuolutione constiterit. hoc dicit.*

¶ Si verò vocatis partibus, vel nullatènus, aut nõ intra decem dies post interlocutoriam, vel definitiuam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, fictq; non esse per appellationem ad eundem archiepiscopum vel eius officialem deuolutum negocium proponatur: iidem (nisi priùs ipsis constiterit causam ipsam, ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionẽ procedatur sententiæ non præsumant.

¶ *Si dicitur ex iniusta causa appellatum, archiepiscopus inhibere nõ potest: nisi priùs recepta appellatiõe, ut probabili incipiat cognoscere, de causæ ueritate. hoc dicit.*

¶ Quòd si obijciatur ex iniusta causa, seu minùs legitima ante sen-

 tentiam

tentiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem huiusmodi admittendam: nequeunt prædicti archiepiscopus, vel eius officialis prohibere, ne ꝓcedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa huiusmodi an sit vera.

¶*Licet dicatur appellatũ à definitiua in casu prohibito à iure: ex quo de hoc archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere, ne sententia executioni mandetur. hoc dicit.*

¶Si autem post sententiam, in casibus à iure prohibitis (vtpote à sententia super manifesto & notorio crimine, vel de quo, quis in iure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur, possunt, ne sententia excõmunicationi mandetur (postquàm cognoscere cœperint vtrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

¶*Archiepiscopus in tertiã personam (post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsum) aliquid innouantem, iurisdictionem exercere non potest. hoc dicit.*

¶In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem & appellatum controuersia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat: non valent occasione huiusmodi iurisdictionem aliquam vendicare.

¶*Archiepiscopus appellantem in aliis causis, à iurisdictione episcopi non potest eximere. hoc dicit.*

¶Cùm verò is, qui ad Remeñ. curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilò minùs in causis aliis ordinarii sui iurisdictioni subiiciatur: Remensis archiepiscopus, vel officialis ipsius, nequaquàm iurisdictionem ipsam in aliis impediant, vt ab eiusdem ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem.

¶*Ab episcopis in causis, quibus iurisdictionem temporalem habent, de iure debet ad archiepiscopum appellari: nisi speciale ius aliud inducat. hoc dicit.*

¶Debet autem ad eos ab episcopis præfatæ prouinciæ super causis, in quibus temporalem iurisdictionem exercent, nisi fortè de cõsuetudine aut priuilegio, siue iure alio speciali sit appellãdũ ad aliũ, appellari.

¶*Censuram ecclesiasticam, in appellantem prolatam per episcopũ, archiepiscopus reuocare non potest: nisi partibus uocatis, & de causa legitime cognito. hoc dicit.*

¶Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis in appellãtem ab eo, à quo appellatũ proponitur promulgatas, nullatenus nisi vocatis partibus, & de appellatione legitimè cognito, reuocent aut denuncient esse nullas.

¶*Ex quo archiepiscopus pronunciauerit malè appellatum ante sententiam: statim debet causam ad suffraganeum remittere. hoc dicit.*

¶Cùm autem ad Remeñ. archiepiscopum, ab audientia suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem archi-

archiepiscopus (postquàm de appellatione cognito constiterit eam minùs rationabilem extitisse) causam ad eundem suffraganeum remittere non postponat.

¶ Idem.

¶ *Si iudex requisitus non tradit apostolos, & postea procedit in causa, non ualet processus nisi renunciatum fuisset appellationi. Ioannes Andreæ.* Capitulum.iiii.

VT super appellatione ac eius causa instructio facilior valeat in processu haberi distinctè præcipimus, quòd ille, à quo appellatur, apostolos appellanti (iuxta tenorem constitutionis nostræ super hoc editę) tribuat requisitus. ¶ Si verò non exhibuerit: ex tunc si fortè in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) eius inualidus & irritus sit processus.

¶ Clemens quartus.

¶ *Iudex appellationis iniquè appellantem ante sententiam remittere debet ad iudicem principalem, & in expensis cōdemnare, & hoc si principalis iudex non detulerat appellationi: sed si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellatiōibus interpositis à definitiua, antiqua iura seruemur. Ioannes Andreæ.* Capitulum.v.

CVm appellationibus friuolis nec iusticia deferat, nec sit à iudice deferendum: si iudex inferior appellationem minùs legitimam non admittat, eam appellatore nihilò minùs prosequente, superior de ipsa cognoscens causam, ad priorem iudicem (iuxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat: eadem die condemnationem faciens expensarum. ¶ Si verò iudex admittat eandem, licèt tam appellatio, quàm ipsius iudicis delatio à superiore valeant refutari: * quia tamen iudex ipse quantùm in se fuit, à se iurisdictionem abdicauit eandem, appellationi deferens minùs iustè, toti⁹ causę decisio in superioris est potestatem transfusa: nec est illi causa de necessitate vlteriùs remittēda. ¶ Saluis iis, quę super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

* Et ratio, quia culpa alicui⁹ nō debet aliū plus grauare, q̄ uelit. vide. l. si quis plu riū. §. si qs ff. de leg. I.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Si appellans intra triginta dies, instanter non petit apostolos: appellationi renunciat. Si iudex modo debito requisitus illos non tradit, sed posteà procedit: non ualet eius processus. Ioannes Andreæ.* Capitulum.vi.

AB eo, qui appellat intra triginta dies instanter apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus à iudice exhiberi: aliàs prçsumitur appellationi suę renunciare appellans, si eos intra idem tēpus petere prætermitat, etiam si vadat aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam. ¶ Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius papa quartus prædecessor noster statuendum decreuit, vt si is, à quo appellatur apostolos appellanti non tribuat requisitus, ex tunc si fortè in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) eius inualidus sit processus: tunc demum obtinet, cùm iudex super hoc cum debita instantia loco & tempore congruo requisitus,

tus,eos expressè denegat, vel intra præmissum tempus maliciosè, aut negligenter illi tradere prætermittit.

¶Idem.

¶*Innouata per iudicem post definitiuam sententiam, à qua appellatum extitit, reuocatur statim per iudicem appellationis: etiam si ante appellationem fuerint innouata. Attentata verò post appellationem ante definitiuam, non reuocantur, nisi primò de ueritate constiterit: nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent.* Ioannes Andreæ. *Capitulum.vii.*

NOn solùm innouata post appellationem à definitiua sententia interiectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis iudicem penitùs reuocari: sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam & appellationem (quæ postmodùm intra decendium interponitur ab eadem) contingit innouari: ac si post appellationem eandem innouata fuissent. ¶ Illa verò, quæ post appellationem interpositam ante definitiuam sententiam innouantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, reuocari non debent: nisi iudex appellationis (postquàm sibi constiterit per appellationē emissam, ex causa probabili fore ad se negocium deuolutum) inhibeat canonicè iudici (à quo appellatum extitit) ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum, est (licèt causa eadem non sit vera) per eundem appellationis iudicem, ante omnia in statum pristinum reducendum.

¶Idem.

¶*Qui appellat extra iudicium, intra decem dies (ex quo sciuit grauamen) appellare debet: postea per remedium iuris communis audietur, sed non per appellationis remedium.* Ioannes Andreæ. *Capitulum.viii.*

COncertationi antiquæ finem imponere præsenti constitutione volentes. ¶ Statuimus, vt ab electionibus, postulationibus, prouisionibus, & quibuslibet extraiudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis grauatum se reputans, per appellationis beneficium grauamen illatum desiderauerit reuocari, intra decem dies (postquàm sciuerit) si velit, appellet: post decendium verò eidem aditus non pateat appellandi. ¶ Sed si per contradictionē debitā, vel alia iuris remedia petierit reuocari grauamen ei (dummodò medio tempore his non consenserit) lapsus decendii non obsistat.

¶Idem

¶*Valet appellatio in scriptis porrecta, licèt coram iudice non legatur. hoc dicit. Zen.* *Capitulum.ix.*

APpellatio, quam in scriptis iudici (à quo appellare volebas) te porrexisse proponis, non potest ex eo, quòd coram ipso lecta non fuerit rationabiliter impugnari.

¶Idem.

¶*Iudex, à quo compellere non potest appellantem à grauamine ipsius ueritatem probare, licèt citare potest ad ipsius reuocationem audiendam:*

diendam: quæ facta in causa procedere poterit eius contumacia nō obstante, ac si nunquàm appellasset. hoc dicit. Zen. Capitulum. x.

SI à iudice, à quo (propter grauamen, quod tibi proponis illatū) appellas: ad docendum te fore grauatum, & ad audiendam reuocationem eiusdē grauaminis (si de ipso docueris) tibi terminus præfigatur. ¶ Nec coram eo (cùm ipse per se id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquàm coram iudice (cùm per appellationem sit suspensa ipsius iurisdictio) comparère teneris. ¶ Nisi ad hoc solùm, vt reuocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: aliàs si nō comparueris, & ipse in termino grauamen reuocauerit cum effectu: poterit ex tunc liberè in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

¶ Idem.

¶ A *collatione capituli ad episcopum appellatur. si ut canonicus interfuit: secus si ut prælatus. hoc dicit. Do.* Capitulum. xi.

A Collatione beneficii, quam communiter per episcopum & capitulum in tuum præiudicium factam esse proponis. ¶ Non* ad ipsum episcopum (si in ea, vt prælatus interfuerit) sed ad superiorē te oportuit appellare. ¶ Aliàs, si vt canonicus interfuisset in ea: potuisti appellare licitè ad eundem.

* Vide Bar. in. l. veró. ff. sol. matr. l. sociū, qui §. fi. ff. pro soc. Fon.

¶ Idem.

¶ *Per appellationem interpositam à definitiua, reuocari potest interlocutoria principali negocio præiudicans: aliâs non. Ioannes Andreæ.* Capitulum. xii.

LIcèt ab interlocutorio (per quam pacti vel præscriptionis, aut alia principali negocio præiudicans, vel iudicium nullum reddens, exceptio est repulsa) nō fuerit appellatum: si tamen à definitiua (quæ postmodùm, etiam vltra decendium promulgatur) appellari cōtingat: potest in appellationis causa ipsum grauamen per interlocutoriam eandem illatum licitè per appellationis iudicem emēdari. ¶ Vbi verò interlocutoria super eo profertur, quod non parat præiudicium negocio principali, vel iudicium nullū reddit: nisi fuerit appellatum ab ipsa: per appellationem à definitiua posteà interiectam, grauamen illatum nequaquàm poterit reuocari.

SEXTI DECRETALIVM LIB.III.

¶ De vita & honestate clericorum. Titulus primus.

¶ Bonifacius octauus

¶ Clericus ioculatoriam artem per annum exercens, si tertio monitus non desistat, ipso iure perdit priuilegium clericale. Ioannes Andreæ. Capitulum.i.

Lerici, qui clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se ioculatores seu goliardos faciunt aut bufones: si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso iure.* ¶ Si autem tempore breuiori, & tertio moniti non resipuerint: careant omni priuilegio clericali.

*vide authē. de sanctis. episc. §. interdicimus.

¶ De clericis coniugatis. Titulus.ij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Si clericus coniugatus ferat habitum & tonsuram, clericali priuilegio gaudet: aliâs non. Ioannes Andreæ. Capitulum.i.

Lerici, qui cum vnicis & virginibus contraxerunt (si tonsuram & vestes deferant clericales) priuilegium retineant canonis ab Innocen. papa. ij. prædecessore nostro editi in fauorem totius ordinis clericalis. ¶ Et cùm (iuxta Parisiense consilium) nullus clericus distringi, aut condemnari debeat à iudice seculari: præsenti declaramus edicto, huiusmodi clericos coniugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut ciuiliter ad iudicium seculare: nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter (ne per vnam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliam denegatur) vllatenus condemnari. ¶ In cæteris autem, vel (nisi, vt præmittitur) tonsuram, vel vestes deferant clericales, etiam in præmissis eos gaudere nolumus priuilegio clericali.

¶ De clericis non residentibus in ecclesia vel prebenda. Titulus.iij.

¶ Bonifa-

¶Bonifacius octauus.

¶*Distributiones quotidianæ solùm præsentibus, qui interfunt diuinis dare debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperant, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus, quæ dantur pro anniuersariis defunctorum. Ioannes Andreæ. Capitulum unicum.*

Onsuetudinem, quę in quibusdam partibus inoleuit: qua canonici, & alij beneficiati, seu clerici cathedralium, & aliarum collegiatarum ecclesiarum, distributiones quotidianas (quæ alias manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantùm residentibus tribuũtur) qualitercũq; in ciuitatibus, seu alijs locis (in quibus ipse consistunt ecclesiæ) sint præsentes, licèt diuinis officijs non intersint ex integro percipiunt, acsi continuè ipsis ecclesijs, in eisdẽ officijs deseruirent, penitùs improbantes. ¶ Statuimus, vt distributiones ipsę quotidianę, in quibuscumq; rebus consistant, canonicis ac alijs beneficiatis, & clericis ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officijs, in ipsis ecclesijs adfuerint, tribuantur iuxta ecclesiæ cuiuslibet ordinationẽ rationabilẽ iã factã, seu etiã faciendã. ¶Qui verò aliter de distributionibus ipsis, quicq̃ receperit (exceptis illis, quos infirmitas * seu iusta & rationabilis corporalis necessitas, aut euidẽs ecclesię vtilitas excusaret) rerũ sic receptarũ dominiũ nõ acquirat, nec faciat eas suas, imò ad omniũ restitutionẽ, quæ cõtra huiusmodi nostrã cõstitutionẽ receperit, teneatur. ¶ De distributionib⁹ etiã ꝓ defunctorum anniuersarijs largiendis, idem decernimus obseruãdum.

* Vide. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufru. Bar. in l. si cũ dotẽ. §. sin autem. ff. so. ma. & decis. tholosa. q. ccclix Fonta.

¶De præbẽdis & dignitatibus. Titulus. iiij.

¶Clemens tertius, aliâs quartus.

¶*Ad præsentationem religiosorum, etiam exemptorum, non debent in ecclesiis ipsorum rectores institui, nisi primò, tantum eisdem assignetur, unde incumbentia onera subire possint, & congruè sustentari: nec ualet contraria consuetudo. Ioannes Andreæ.* Capitulum. i.

Vscepti regiminis nos cura solicitat, vt vtilitatibus subiectarũ in illis præcipuè, per quas animarũ saluti consulitur, nũc nouorum editione iurium, nunc antiquorũ innouatione solicitè prouidere curemus. ¶ Sanè fuit olim, per sedẽ apostolicã prouidè constitutũ vt diœcesani locorũ, ad præsentationẽ religiosorum nullũ ad aliquã ecclesiã recipiãt, nisi tãtum ei de prouẽtib⁹ ipsius ecclesiæ corã eis fuerit assignatũ, vnde iura epalia possint soluere, & cõgruã sustẽtationẽ habere. ¶ Verũ (sicut nobis q̃rela multorũ frequẽs insinuat) religiosi exẽpti de ꝓuẽtibus parochialiũ ecclesiarũ, in q̃bus ius obtinẽt patronat⁹, seu rectorũ pręsentatio pertinet ad eosdẽ, tm̃ ꝑcipiũt annuatim, ꝙ rectores eclesiarũ ipsarũ nõ possunt de residuo cõmodè sustẽtari, & episcopalia iura ꝑsoluere, ac alia incũbentia eis onera supportare, ꝓpter quod sæpe cõtingit, ꝙ nõ inueniunt ꝑsonę idonee, q̃ hmõi ecclesias velint recipere, sicq; frequẽter minùs idoneis cõferũtur, ex quo pericula imminẽt animarũ. ¶ Nos itaq; volẽtes, super hoc salubre remediũ adhiberi, pręsenti decreto statuimus,

& mandamus constitutionem huiusmodi quò ad omnes patronos ecclesiarum religiosos tam exemptos,quàm non exemptos & alios inuiolabiliter obseruari,consuetudine contraria non obstante.

¶Idem.

¶*Beneficia uacantia in curia,alius quàm papa conferre non potest: quòd si fecerit,irrita est collatio.Ioannes Andreæ.* Capitulum.ij.

LIcèt ecclesiarum,personatuum,dignitatum aliorumq́ beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanam noscatur pontificē pertinere,ita quòd non solùm ipsa cùm vacāt potest de iure conferre,verumetiam ius in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen ecclesiarum,personatuum,dignitatum,& beneficiorum apud sedem apostolicam vacantium,specialis cæteris antiqua consuetudo * Romanis pontificibus reseruauit.¶ Nos itaq; laudabilem reputantes huiusmodi consuetudinem,& eam authoritate apostolica approbantes,ac nihilò minùs volentes ipsam inuiolabiliter obseruari: eadē authoritate statuimus,vt ecclesias,dignitates,personat⁹ & beneficia,quæ apud sedem ipsam deinceps vacare cōtigerit,aliquis præter Romanum pontificem quacunq; super hoc sit authoritate munitus,siue iure ordinariæ potestatis ipsorum electio,prouisio,seu collatio ad eum pertineat,siue literas super aliquorum prouisione generales vel etiam speciales sub quacunq; forma verborum receperit, (nisi ei sit super conferendis eisdē in curia Romana vacantibus specialis & expressa ab ipso pontifice summo authoritas attributa,conferre alicui seu aliquibus non præsumat. ¶ Nos enim si secùs actum seu attentatum fuerit,decernimus irritum & inane.

* vide.l. ius ciuile. ¶de iusti. & iure.

¶Gregorius decimus in concilio generali Lugdunensi.

¶*Si papa beneficia vacantia in curia non conferat intra mensem à die uacationis:illi,ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Ioannes Andreæ.* Capitulum.iii.

STatutum felicis recordationis Clementis papę prædecessoris nostri de dignitatibus,& beneficijs in curia Romana vacantibus nequaquàm per alium,quàm per Romanum pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum.¶Vt ij, ad quos eorundem beneficiorum & dignitatum spectat collatio * (statuto non obstante prædicto)demum post mensem à die,quo dignitates seu beneficia ipsa vacauerint numerandum,ea conferre valeant. ¶ Tantummodò per seipsos vel(ipsis agentibus in remotis)per suos vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id canonicè sit commissum.

* vide.§. fi.I authē. de fil.ante do. instru. Fonta.

¶Bonifacius octauus.

¶*In beneficiis uel in impetrationibus ad beneficia per prouisionem usq; ad certā summā pensio nō debetur.Per ecclesias ciuitatis uel dioecesis non comprehenditur cathedralis. Sed per ecclesias prouinciæ metropolitana,& cathedrales reliquæ includūtur.Ioannes Andreæ.* Capitulum.iiii.

QVamuis plenissima sit aliàs in beneficijs interpretatio facienda: literæ tamen super obtinendis beneficijs impetratę,debent (cum sint ambitiosę)restringi.¶ Et ideo si alicui vsq; ad certā summam prouideri mandamus:ei non in pensione, sed in beneficijs ecclesiasticis

clesiasticis tantũ volumus prouideri: nisi de pẽsione in nostris literis mentio habeatur expressa. ¶ Quãq̃ sub nomine ecclesiarum ciuitatis cõprehẽdatur, aliâs ecclesia cathedralis: cũ tamẽ alicui de beneficio, mãdamus in aliqua ecclesiarũ ciuitatis vel diœcesis prouideri, ad cathedralẽ ecclesiã (quã ꝓpter ipsius honorẽ sub hac generalitate nolumus hoc casu includi) se mandatum huiusmodi nõ extẽdit. ¶ Secùs autẽ cũ mandamus in aliqua ecclesiarũ prouincię prouideri: tũc enĩ & metropolitana & cęterę cathedrales ecclesię includuntur sub tali mandato, cũ vberiorem hoc casu, q̃ alio impetranti gratiam facere videamur.

¶ Idem.

¶ *Impetranti beneficium seculare, prouidetur de beneficio p seculares clericos usq; ad praescriptionẽ legitimã possesso. hoc primò. Clerico seculari prioratum impetranti simpliciter, non prouidetur de consueto per religiosos gubernari. hoc dicit secundò. Do.* Capitulum. v.

CVm de beneficio ecclesiastico consueto clericis secularib⁹ assignari prouideri mandatur, de illo debet intelligi quod tanto tẽpore ab vno vel pluribus secularib⁹ clericis institutis in eo rectorib⁹ extitit continuè ac pacificè gubernatũ, vt praescriptio legitima sit completa, etiã si ante vel post religiosi quãdoq; * ministrauerint in eodẽ. ¶ Quãdo verò scribitur, vt prouideatur de aliquo prioratu alicui clerico seculari, prouidere nõ potest de prioratu, qui p religiosos (iuxta modum praemissum) est solitus gubernari. ¶ Nisi hoc in literis caueatur expressè.

*Vide ca. si. de deci.

¶ Idem.

¶ *Habere personatũ cum cura, & praebendam, cui annexa est parochialis ecclesia, nõ est contra cõciliũ generale. Ioan. An.* Capitulum. vi.

SVper eo, quòd prębendas, qoibus parochiales ecclesiae sunt annexę, * in quibus spiritalem iurisdictionem secũdum ecclesię vestrę consuetudinem approbatam, & sic secũdum aliquorũ interpretationẽ curã animarũ habetis, simul cũ personatibus (quorũ aliquib⁹ cura ĩminet animarũ) in eadẽ ecclesia obtinetis, vobis (Cũ hoc generali concilio nõ obuiet) dispensatio necessaria non existit.

*Ista vnio ne not. cle. si vna. de reb. ecc. nõ alie. & c. si vnire. de excess. prelat. de An cha. Fon.

¶ Idem.

¶ *In impetratione beneficiorum inspicitur data, non praesentatio uel receptio. Ioan. And.* Capitulum. vii.

EVm, cui canonicatus alicuius ecclesię à sede apostolica est collatus, licèt nondũ sit in ea receptus: decernimus in assecutiõe praebendę (iuxta suę prouisionis ordinẽ) omnibus pręferendũ, * quibus postmodũ in ipsa ecclesia similis gratia est cõcessa. ¶ Licet isti primò suas literas praesentauerint: & primò recepti fuerint in eadem.

* Vide hic Feli. in ca. eã te. de rescrip. Fon.

¶ Idem.

¶ *Per literas aposto. non facientes de defectu ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio prouideri: ad ordines tamen se faciet proximis tẽporibus promoueri. Ioan. And.* Capitulum. viii.

SI pro clericis pauperib⁹ vel aliis nostras literas, vt eis de beneficiis prouideas, etiã si animarũ cura sit annexa eisdẽ, recipere te cõtingat: ipsis (licèt nec in sacris sint constituti ordinibus, nec de defectu ordinũ in eisdẽ literis mẽtio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licitè prouidere, nec prętextu dicti defectus tua poterit

prouisio

prouisio impugnari. ¶ Oportebit tamen vt ipsi ad ordines, quos requirunt collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis à iure temporibus promoueri.

¶ Idem.

¶ Mandato alterius super prouisione facienda per papam impleto, prouisio authoritate papæ intelligitur esse facta .hoc dicit, secundum Zen. Capitulum.ix.

SI eum, super cuius prouisione apostolicæ sedis legatus in certa ecclesia suas literas, quibus obtemperatum non fuerat destinarat, mandemus authoritate nostra in ipsa ecclesia in canonicum recipi & in fratrem, sibiq́ prouideri de prebenda iuxta ipsius legati continentiam literarum: talis receptus huiusmodi nostri authoritate mandati, non legati sed nostra * intelligitur authoritate receptus. ¶ Et ideo est in assecutione prebendæ omnibus post eum eadem authoritate receptis, in dicta ecclesia præferendus.

* vide.l.si seru⁹.ff.de here. insti. &.l.vnum ex fami.ff. de leg.ij.

¶ Idem.

¶ Mandatum alternatiuē plures collatores includens, uerificatur in primo uacante. Insimul uerò uacantibus ordo scripturæ seruatur.hoc dicit, secundum Domi. Capitulum.x.

MAndato nostro sub ea forma tibi directo, vt alicui prouideas de beneficio ad collationē tuam vel alterius pertinente. ¶ De beneficio, quod primò vacabit (siue ad tuam, siue ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo scribitur, prouidere debebis. ¶ Si verò plura beneficia ad tuam & illius collationem forsan spectantia simul vacent: tunc scripturæ ordinem seruare habebis, vt illi solùm prouideas de illo beneficio, quod ad te noscitur pertinere.

¶ Idem.

¶ Si clericus, cui mandabatur prouideri de præbenda primò uacāte, negligit petere præbendam sibi debitā: extincta est gratia. Si autem sibi collatus fuerit canonicatus: tunc habebit præbendam, cùm nullus est ibi expectans authoritate apostolica.Ioan.And. Capitulum.xi.

SI clericus, pro quo à sede apostolica recepisti mandatum vt ei de præbenda * proximo vacatura in certa ecclesia prouideres, eumq́ postea in canonicum ipsius ecclesiæ recipi faceres & in fratrem, prebendam sibi debitam quādo vacat petere negligenter omittat: aliam postmodùm in ipsa ecclesia vacaturam nequibit pretextu dicti mandati petere, nec tu de ipsa sibi poteris prouidere. ¶ Cùm facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta. ¶ Verùm si præfatus clericus fuisset authoritate apostolica effectus, ab initio canonicus in ecclesia prælibata: tunc (cùm remanserit in ea canonicus) dicta negligentia non obstante, ac per consequens ratione canonicatus sit in alia præbēda nulli alij de iure debito cæteris præferendus, petere poterit prebendam aliam proximo vacaturā. ¶ Dūmodò nō sint aliqui eadem authoritate prebēdas, in ipsa ecclesia expectantes. ¶ Et eidem de ipsa nō per te (cùm mandatum non susceperis super illa) sed per eum, ad quem spectat in eadem ecclesia præbendarū collatio, prouideri debebit. ¶ Aliàs facta de prebenda huiusmodi alteri collatio in illius præiudicium, eo ipso viribus non subsistat.

* vide ca. Cùm in ecclesia.§.eo. &.l.petēs. C.de pac.§. de consec. eccle.ca.j.

¶ Idem.

¶ Receptus

¶*Receptus authoritate papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus est alijs in præbenda. h. d. secūdum Zen.* Capitulum. xij.

II, qui authoritate apostolica in aliqua ecclesia in canonicos sunt recepti: debent in prębendarū assecutione cęteris anteferri * legatorū vel aliorū quorūcūq; authoritate receptis antea in eadē. ¶ Eum quoq;, qui ad mandatum legati vel alterius authoritate apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fungentis recipitur: authoritate apostolica receptum esse dubium non existit. * vide. l. amicissimos. §. fi. ff. de excu. tut.

¶Idem.

¶*Si post gratiam mihi factam à papa de canonicatu & præbenda, Bononien. canonici hoc ignorantes & ignoranti præbendam conferunt post uacantem: non tenet collatio. h. d. Ioan. And.* Capitulum. xiij.

SI postquàm canonicatum in aliqua ecclesia tibi cōtulimus, & de prębēda nulli alij de iure debita inibi proximè vacatura mandauimus prouideri, ij, ad quos in ea spectat collatio prębendarum, prębendā, quę vacabit ibi postmodūm motu proprio ignorātes, tibi gratiam factā alij duxerint conferēdam: talis collatio in tuum pręiudicium attētata, nullam obtinet firmitatē. ¶ Nam eoipso, q canonicus authoritate apostolica fuisti effectus, ius ad obtinēdum præbendam proximo vacaturā ibidē tibi acquisitū extitit, eandēq;, q citò vacauit (ex quo nulli alij debebatur) iustè petere potuisti: & ideo à prædictis) licèt ignorantibus alteri conferri nequiuit.

¶Idem.

¶*Si papa det licentiam legato suo recipiendi authoritate apostolica resignationes beneficiorum legationis suæ liberè in manibus suis factas & illa beneficia conferendi, secundo papa de prædicta potestate nō habita mentione canonicatum & præbēdam si uacat uel q̄primū uacauerit in aliqua ecclesia legationis mihi conferat, tertiò canonicus ipsius ecclesiæ renunciet, & legatus etiā ignorans collationem mihi factam confert tibi præbendam prædictam: non tenet collatio legati, sed mihi illa præbenda debetur. hoc dicit. Ioan. And.* Capitulum. xiiij.

DVdum venerabili fratri nostro S. episcopo pręnestrino, quem ad partes destinauimus gallicanas, recipiendi authoritate nostra resignationem ab obtinētibus beneficia ecclesiastica in eisdem partibus qui ea vellent liberè in eius manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa. ¶ Nos postmodūm (de concessione huiusmodi non habita mentione) Nicolao de Bonefac. camerario dilecti filij nostri N. tituli sancti Laurentij in damaso presbyteri cardinalis canocatum Lexoñ. ecclesiæ, quæ in partibus illis existit, & præbendam nulli alij de iure debitam (si qua tunc vacabat in dicta ecclesia) contulimus, & sibi prouidimus de eisdem. Si verò nulla talis præbenda vacabat ibidem, nos præbendam proximo inibi vacaturam (conferendam dicto camerario cūm vacaret) donationi apostolicæ duximus reseruādam: decernentes ex tunc irritum & inane, si secùs super hoc à quoquàm cōtingeret attētari, certis sibi ad hoc executoribus deputatis. ¶ Cūq; postmodū Nicolaus vasalli clericus canonicatū & prębēdā, quos in dicta Lexoñ. ecclesia obtinebat, in dicti episcopi manib⁹ resignasset, & dictę

& dictæ potestatis prętextu eos idem episcopus (collationis,prouisionis,reseruationis,& decreti prędictorū forsan ignarus) Guilelmo valan presbytero cōtulisset,dicti executores (collatione nō obstāte prędicta) literarum nostrarū authoritate,præbendam eandem dicto camerario velut sibi debitam contulerunt, quem dictus presbyter (prętextu * collationis per dictum episcopū sibi factę) ꝙ præbendam ipsam pacificè possidere valeat, non permittit: propter quod idem camerarius nobis supplicauit humiliter, vt prouidere sibi sup hoc de opportuno remedio dignaremur. ¶Nos igitur attendentes, quòd etsi memorato episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilò minùs remansit maior, licèt eadem potestas etiam in prædictis propter quod nostra, qui eandem præoccupauimus potestatem potior debet esse conditio: eo præsertim, quòd secūdum canonicas & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quā de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoq;, quòd nos exposito nobis de potestate prędicta, nihilò minùs literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipsa:* quia foret absurdum si tam lata * nostra impediretur potestas:& si in omnibus prouisionū nostrarum literis, quas concederemus in partibus suprà dictis, oporteret nos de sæpe dicta potestate specialem facere mentionem. Et quòd decretum nostrum prædictum (maximè hic vbi iam dictus camerarius ante dictam renunciationē per nos erat Lexonień. effectus canonicus) statim ignorantes ligauerat, cùm super incerto non esset editum, nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cuiusuis, qui acceptandi potestatem haberet: & idcirco per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre,& potestatem prædictam quantùm ad præsentem speciem reuocasse, quæ in hoc casu, vbi de lucro dicti G. tantùm agitur, & non de præiudicio episcopi memorati, ab ignorante potuit reuocari: nec post reuocationem huiusmodi ius, per eum in alium etiam ignorantem, in re reuocata transferri. Ad instar etiam serui calendario præpositi, qui post mortē domini præponentis mutuatas pecunias accipientis non facit, licèt inter contrahentes mors domini præpositum reuocans fuerit ignorata. Et domini, qui peculium, quod proprio seruo cōcesserat statim perimit, cū in eo suā mutauerit voluntatē. Discretioni vestrę mādamus, quatènus prędictum presbyterū monitione pręmissa per censurā ecclesiasticā cōpellatis, vt collatione de canonicatu & prębēda prędictis per dictū episcopū sibi facta (quæ nulla extitit) nō obstāte dicto camerario prębēdam ipsam omnino dimittat,& eū sup ea deinceps nuullatèn⁹ inquietęt.

*aliàs, occasione.

*Ad hunc locū vide nota. a. ca. ex parte. b. de fo. compete. & in spe. de lib. cōceptiōe. §. ad hui⁹ ti. cōsūmatione. versi. cū sit a. ctor. de Ancha. Fon.

*aliàs, late.

¶Idem.

¶Secundus, qui impetrauit dignitatem & præbendam, præferetur priori, qui solùm præbendam impetrauerat, si præbenda dignitati est annexa, aliàs non. hoc dicit. Ioan. Andreæ. Capitulum.xv.

QVia sæpe dubitatur à multis, si canonicatus alicuius ecclesiæ sit collatus à sede apostolica successiuè duobus, fueritq; mādatū primo de prębēda, secundo verò de prębēda & dignitate, personatu, vel officio cū se facultas obtulerit prouideri: quis ipsorū in prębēda,

que cum

quę cū dignitate,personatu,vel officio vacat ibi postmodū debeat de iure pręferri.¶ Nos dubitationē huiusmodi sopire volentes,pręsenti declaramus edicto,primū (cū sit tēpore anterior) cui per mādatum secūdum pręiudicari aut ius ipsius absorberi nō debet, ex quo de intentione mandantis contraria nō apparet, pręferendum esse in dicta prębenda. ¶Nisi vacanti dignitati personatui vel officio sit annexa: nam si esset annexa,secūdus,cui debetur dignitas personatus vel officium,pręferetur in ipsa.

¶Idem.

¶Mandatum prouideri de dignitatibus uel beneficiis aliis ecclesiasticis, curata non includit non expressa cura. hoc dicit usque ad.§: illis.

Capitulum.xvi.

CVm in illis,quibus beneficia curam animarū habentia cōmittūtur,maior,q̄ in iis,qui ad alia promouētur idoneitas requiratur: intētionis nostrę nequaq̄ existit,vt cū aliquibus de ecclesiis,personatibus,dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscūq; (de animarū cura mentione non habita) prouideri mandamus, ipsis de iis,quibus huiusmodi cura imminet,possit aut debeat prouideri.

¶In beneficiis prouisione modus electiuus non includitur,si alij modi prouidendi exprimantur.hoc dicit.

¶Illis verò,pro quibus scribimus,vt pͥuideatur eisdē de psonatibus vel dignitatibus etiā si curā habeant animarū,ad collationē, pͥuisionē,pręsentationē,vel dispositionē spectātibus quorūcūq; prouideri nequibit de pręlaturis,personatibus, vel dignitatibus, ad quos seu quas per electionē ii,qui eis habent pręfici,assumuntur. *Vide.l.si §.fin apte. &.l.obus. ff. a ... re bei.Fon.*

¶Beneficiales literae unum modum exprimentes, alios non includunt.hoc dicit.

¶Cùm autē inter collationem,pręsentationē,& institutionē differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicuius collationem spectāte prouideri mādetur,de illo quod ad eius pręsentationē vel institutionē pertinet,prouideri nō poterit,nec etiam è conuerso: expresso em̄ vno casuum prędictorū, mandatū sup hoc factū(quod debet de sui natura restringi) ad alios extendi nō debet.

¶Mandatum simpliciter duos includens,alterum solùm non astringit,& è conuerso directum uni duos non afficit.h.d.Do.

¶Si verò de bñficio ad aliquorū collationē vel pręsentationē spectante(nō adiecto cōmuniter vel diuisim) prouisio iniungitur faciē dam in beneficio,quod ad collationē vel pręsentationē alterius ipsorū tantū pertinet,adimpleri nō potest.¶ Sicuti si de beneficio spectante ad collationem vnius prouisio iniuncta fuisset, impleri nō posset in beneficio,cuius collatio ad eum simul cum alio pertineret.

¶Idem.

¶Beneficium mihi collatum ante dissensum meum alteri conferri nō potest, nisi terminus mihi datus ad consentiendum esset elapsus: & tunc etiam post terminum antequàm alteri conferatur potero consentire.Ioan.Andreae.

Capitulum.xvii.

SI tibi absenti,per tuū episcopū cōferatur* beneficiū.Licèt p collationē huiusmodi(donec eam ratā habueris)ius in ipso beneficio vt tuū dici valeat,nō acquiras.Ipse tamē episcopus vel quicūq; alius de ipso ¶ Vide.l. cōsensu.ff. de actio.& oblig.

de ipso beneficio (nisi consentire recuses) in personam alterius ordinare nequibit. ¶ Quod si fecerit, eius ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. ¶ Sed si episcopus (notificata tibi collatione) ad consentiendum terminum competētem assignet: nisi consenseris, poterit eo lapso beneficium liberè (cui viderit expedire) conferre. ¶ Antequàm tamen ipsum contulerit i tuum poteris (non obstante, quòd lapsus sit terminus) præstare consensum, & ex tunc de ipso non poterit aliter ordinari.

¶ Idem.

¶ *Qui ui, uel iniustè occupat secundum beneficium curatum, priuatus est primo. Qui autem ui beneficium aliquod occupat, est ipso iure priuatus iure, quod in illo uel ad illud habebat. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* Capitulum.xviii.

Eum, qui beneficium, cui animarū cura imminet vi occupat, seu scienter iniustè intrudit in eo, decernimus ipso iure fore priuatū beneficio, quod cū cura simili primitùs obtinebat. ¶ Nō enī decet vt stultus melioris, q̄ peritus cōditionis existat, vel q̄ inuasor * eo, qui iustè ingreditur, priuilegio gaudeat potiori. ¶ Insup vt violenti, qui authoritate (vel veriùs temeritate) ꝓpria occupare dignitates, psonatus, aut alia quęcūq; ecclesiastica beneficia nō verētur, & si nō virtutis amore, pœnę saltē formidine à suę temeritatis audacia refrenentē: eoipso ius, si quod in dignitatibus, & personatibus & beneficiis occupatis taliter vel ad ea ipsis forsitan competebat, amittant.

* vide ca. cū nup. de biga. &.c. plerūq;.de doñ. inter vir.& vxo. & Hipp.in l.diuus. ff. de sica.l. hęc condi. ff.de cōdi. & demon. de Ancha. Fen.

¶ Idem.

¶ *Habēs potestatē apostolicā personæ idoneæ de beneficio prouidēdi: aliàs beneficiato sufficienter prouidere non poterit, nisi in literis hoc exprimatur, & tunc unicum simplex obtinenti prouidebit. Si uerò conceditur, ut prouideat beneficia obtinenti, ad duo tantùm refertur: & contra factum est nullum. h.d. Domi.* Capitulum.xix.

Is, cui conceditur, vt authoritate apostolica possit vni personę idoneæ, in sua vel alia ecclesia prouidere i alicui aliud beneficium sufficiens obtinenti prouidere non potest. ¶ Nisi primo ille beneficium, quod obtinet omnino dimittat. Vel nisi in concessione huiusmodi sit expressum, quòd aliàs beneficiatę valeat prouidere personę. ¶ Tunc enī prouidere poterit vnicū dūtaxat beneficiū obtinenti: dū tamen illi cura nō immineat animarū. ¶ Si verò concessum fuerit, vt prouidere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere i huiusmodi pluralitas debet solùm ad duo beneficia sine cura restringi. ¶ Prouisio quoq; facta contra pręmissa eoipso viribus non subsistat.

¶ Idem.

¶ *Si quis ignorans recipiat beneficium priùs reseruatum uel alteri collatum per papam, si ex quo scivit illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa, aliàs non. Ioan. Andreæ.* Capitulum.xx.

Si beneficia, quæ per sedem apostolicam conferuntur, aut decreto interposito reseruantur, interdum contingat ab iis, ad quos aliàs pertinet collatio eorūdem, aliquibus huiusmodi collationē seu reseruationē ignorantibus de facto cōferri, & beneficia, quæ illi tenebant antea &

R18:

antea & post prędictorū adeptionē dimissa per eos aliis assignari. ¶ Ne talis ignorantia eis (cùm sint sine culpa) prȩiudicialis exustat: statuimus, vt si ipsi de collatione seu reseruatione prædicta postea certiores effecti, sublata difficultate quacūq; omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad beneficia sua priora (collatiōe quibuscumq; personis facta de ipsis nequaquàm obstante) liberè reuertantur. ¶ Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) sit ipsis penitùs interdicta facultas. ¶ Eundem quoq; modum in dimittendo recepta, & recuperādo dimissa, quò ad omnes alios, qui forsan occasiōe prędicta sua dimiserint beneficia: & dimissa p alios fuerint assecuti, p omnia decernimus obseruandum.

¶ Idem.

¶ Taciturnitas beneficij etiam modici uiciat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitimè super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item prouisio alicui facta de beneficio non obstante, quòd aliud habeat, dispensationem super utroq; retinendo non inducit. h. d. secundum Zen. Capitulum. xxi.

NOn potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse, qui aliquod quātūcumq; modicum beneficium subticuit in eadem. ¶ Illud autem aposto. sed. indultum, vt quis duo beneficia curam animarum habentia si aliàs canonicè conferātur eidem, possit recipere ac simul licitè retinere: intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. ¶ Cùm verò tibi (non obstante, quòd aliud beneficium obtinere noscaris) à sede prędicta de aliquo beneficio prouideri contingit: per hoc tecū (vt primū beneficiū cū secūdo retinere valeas) nō intelligitur dispensatū. ¶ Hoc eṁ solùm prędicta operatur expressio, quòd facta tibi gratia nequeat surreptitia iudicari.

¶ Idem.

¶ Mandatum legati super facienda prouisione per papam confirmatum, papalis gratia est censenda. Zen. Capitulum. xxij.

SI apostolicæ sedis legatus volens tibi suę legationis authoritate in certa ecclesia prouidere, canonicatum & præbendam nulli alii de iure debitos proximo in ipsa ecclesia vacaturos collationi suę reseruet, & decernat irritum & inane, si secùs super hoc contigerit attentari, certis qui eos tibi conferant cùm vacabunt executoribus per suas literas deputatis: nosq; postmodùm plena de his facta narratione, quod ab ipso legato factum extitit ratum & gratum habentes, id authoritate apostolica confirmamus, & eisdem executoribus vel aliis nostris damus literis in mandatis, vt in huiusmodi prouisionis negocio authoritate nostra procedant, iuxta ipsius legati continentiā literarum. ¶ Certum est, quòd (cùm ipsa prouisio ipsius legati post impartitam à nobis authoritatem nostra censeatur effecta) omnibus, quibus postea mandauimus in eadem ecclesia prouideri (etiam si canonicatum ipsius ecclesiæ duxerimus conferēdum eisdem) de iure prȩferri debebis in prębēda postmodùm inibi vacatura.

¶ Idem.

¶ Obstat

Obstat taciturnitas obtenti beneficij licet modici,nisi constet prouisionem factam proprio motu papæ: qui demũ intelligitur, si hoc in litera exprimatur.h.d.Zen. Capitulum.xxiij.

S13 SI motu ꝓprio alicui aliquod beneficiũ obtinẽti cõferamus aliud, de illo nõ habita mentione:nõ ob hoc gratiã huiusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit,inualidã volumus reputari. Secùs si ad petitionẽ illi⁹ vel alterius pro eodẽ oblatã,gratiã huiusmodi facimus:tũc em̃ (quãtũcũqꝫ modicũ beneficium taceatur in ea) ipsam veluti surreptitiã vires nolumus obtinere. Motu quoqꝫ proprio tũc solũm gratia fieri cẽseatur,cũ hoc expressẽ cautũ fuerit in eadem.

Idem.

Collatio facta motu proprio papæ,pluribus beneficiis in eadem ecclesia uacantibus simul,intelligitur facta de pinguiori:sed si beneficia sunt æqualia,ad eum spectat electio,cui gratia est concessa. Collatio verò facta ad petitionem alterius,ad minus beneficiũ restringitur: si sint æqualia,eligit,qui aliàs conferebat:quo negligente,alius eligit: & etiam è contra.h.d.secundum Zen. Capitulum.xxiiij.

SI pluribus simul in aliqua ecclesia vacantib⁹ dignitatibus vel præbendis,nos de hac vacatione incerti dignitatẽ vel præbendam (si qua nulli alij de iure debita in ipsa vacat ecclesia) cuiquàm in genere conferamus. Gratiã huiusmodi (si motu proprio eam fecerimus vt tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatẽ vel præbẽdam,quę inter illas maioris cẽsetur esse valoris: seu (si sint forsan ęquales) ad eã,quã is,cui cõferimus intra decendiũ post habitã de dicta vacatione notitiã duxerit eligendam. Si verò ad petitionẽ alterius ipsa gratia fuerit per nos facta: eam (vt hoc casu prout iuri congruit restringatur) ad illam,quæ minoris valoris existit,seu si sit ęqualitas in eisdem, ad eam,quam is,ad quem ipsarum spectat collatio intra dictum tempus elegerit,postquàm sibi huiusmodi gratia erit nota decernimus referendam. Alterutro quoqꝫ ipsorum (prout ad eum pertinet) intra tẽpus debitum eligere negligente,ad alium ex tunc electio liberè deuoluetur.

Idem.

Non debetur expectanti præbendam,quæ per episcopi præbendarij mortem uacat.h.d.secundum Zen. Capitulum.xxv.

CVm in ecclesia tua,quæ.xij. canonicorũ &.xiij.præbendarũ habet numerũ,cõsuetudinẽ esse,ꝓponas,vt episcopus,qui est ꝓ tẽpore vocẽ habeat in capitulo tanq̃ canonicus,licèt canonicus nõ existat,& vnã de dictis præbẽdis sicut vnus canonicus obtineat in eadẽ: certũ est eũ,cui authoritate apostolica prouideri mãdatur, de præbẽda nulli alij de iure debita ꝓximo in ipsa ecclesia vacatura,præbẽdã, quã per mortẽ episcopi vacare cõtingit(ne cõtra dictã cõsuetudinẽ, cui p præfatũ mãdatũ nõ intelligitur derogari,futurus episcop⁹ præbenda careat & dictus canonicorũ numerus amplietur) habere non posse:sed expectare debere quousqꝫ vacet alia oportebit eundem.

Idem.

Per adeptionem secundi beneficij curati,cuius fructus alter ex causa percipit,nõ uacat primũ.Ioan.And. Capitulum.xxvi.

Si tibi

SI tibi concesso à nobis, vt fructus beneficiorum, quæ vsq ad certum tempus in tua vacabunt diœcesi percipere valeas pro soluendis debitis, quibus est tua ecclesia onerata, beneficium vacās postmodùm curam habēs animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti te conferre contingat. ¶ Equum est, vt quādiu fructus ipsius perceperis, primùm non debeat reputari vacare.

¶ Idem.

¶ Cùm mandatur alicui non sacerdotalis, uel integra, uel certi ualoris conferri præbenda: sacerdotalis dimidia uel minoris ualoris illi etiam uolenti conferri non poterit. *Capitulum.xxvii.*

CVi de non sacerdotali præbenda prouideri mandatur: sibi etiam volenti sacerdotalis authoritate mādati huiusmodi conferri nequibit. ¶ Similiter si in ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ præbendæ habentur, mādetur integra conferri præbenda, quāquàm ille, pro quo scriptum extitit dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non potent prouideri. ¶ Idem cùm iniungitur prouideri alicui de præbēda certi valoris, vt in præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim huiusmodi mandata (quorum fines diligenter seruari oportet) debent ad casus alios, q̄ expressos extendi.

¶ Idem.

¶ Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile (eius possessore irrequisito) conferri potest: non autem eius possessio dari, secundum Zen. *Capitulum.xxviii.*

LIcèt episcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas (postquàm aliud recepisti consimile, ac ipsi⁹ possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit quò minùs haberes eandem) possit alteri de iure conferre. ¶ Illum tamen cui cōtulerit, non debebit te non vocato (cùm tibi forsan ius possit competere retinendi) in possessionem ipsius inducere corporalem.

¶ Idem.

¶ Sacerdotalis præbenda per simplex mādatum de prouidendo, non nisi apto ad sacerdotium est conferenda. h. d. secundum Zen. Et istud summarium potest adaptari utriq; lecturæ positæ in tertia glossa. Dominicus. *Capitulum.xxix.*

EI, cui prouideri mandatur simpliciter de præbenda proximo vacatura. ¶ Sacerdotalis præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, q̄ possit ad sacerdotium promoueri. ¶ Sed aliam expectare debebit.

¶ Idem.

¶ Ex mandato sedis apostolicæ expectans à certa causa, ea deficiēte beneficium petere impeditur. h. d. secundum Zen. *Capitulum.xxx.*

SI pauper clericus, cui cùm beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio (iuxta suæ probitatis merita) per episcopum prouideri, aliud antè, quàm sit prouisum eidem beneficium fuerit assecutus: prouidere sibi episcopus (cùm cesset causa mādati) decętero non tenetur.

¶ Idem.

¶ Vbi de prioritate beneficii pluribus collati non constat: primò possessio, deinde maior prærogatiua præfertur. h. d. secūdū Zen. *Cap. xxxi.*

SI à sede apostolica, vel legato ipsius vni, & ab ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio

* vide.l. vis eius.C. de proba. c.licèt causam .de probа. & .l. in bonæ fidei . C. de reb. credi. Fon.

fuerit primò facta: erit potior conditio possidentis. * ¶ Si verò neuter possideat: is, cui sedes ipsa contulit vel legatus (propter conferentis ampliorem prærogatiuam) erit alteri præferendus.

¶ Idem.

¶ Religiosus habens prioratum uel ecclesiam curatam: si recipit secundum sine licentia papæ, ipso iure uacat primum. Quod si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis. & priuatur utroque. Eadem est pœna in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint & alterum dimiserint. hoc dicit usque ad. § prohibemus. Ioannes andreæ.

Capitulum.xxxii.

* aliàs aliis.

CVm singula officia sint singulis committenda personis, & dissolutionis ac euagationis materia sit religiosis præ cæteris auferenda. ¶ Præsenti prohibemus edicto, ne aliqui monachi vel religiosi alii * pluribus prioratibus vel ecclesiis curam habentibus animarum, etiam si eadem cura non per ipsos, sed per presbyteros ad eorum præsentationem, per episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis apostolicæ authoritate præesse præsumant: nisi fortè vnus ex eis ab alio dependeat, vel ad inuicem sint annexi. Statuentes, vt quicunque ipsorum prioratum vel ecclesiam talem obtinens alium receperit: primum quo fit ipso iure priuatus, statim omnino dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit liberè alteri conferendum. Quod nisi fecerit: ex tunc eo ipso efficiatur ineligibilis, * & tanquàm ambitiosus ab vtroque penitùs repellatur. ¶ Circa eos autem, qui plures prioratus vel ecclesias huiusmodi nunc detinent: prouidemus, vt intra mensem postquàm præsens constitutio peruenerit ad eosdem, vnum ex ipsis, quem retinere voluerint (reliquis dimissis) eligere teneantur: alioquin ex tunc pœnis subiaceant suprà dictis.

* vide gl. xvi.q.i.in sum. & clemen.i.de elec. Phi. Fon.

¶ *Prioratus ecclesiæ uel administrationes unius monasterii solitæ per ipsius monachos gubernari, absque sedis apostolicæ licentia alterius monasterii monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contrà fecerint, sint priuati potestate ordinandi prædicta ea uice & defertur ad diœcesanum in non exemptis, & ad papam in exemptis. Recipientes uel detinentes (aliàs eligentes) sunt ineligibiles ipso iure. hoc dicit.*

¶ Prohibemus insuper ne prioratus vel ecclesiæ, aut administrationes, seu officia vnius monasterii consueta per eiusdem monachos gubernari, committantur deinceps absque authoritate sedis eiusdem alterius monasterii monachis gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem: sed per eos, ad quos pertinent liberè ordinentur. Cùm illis non liceat habere locum in diuersis monasteriis, quorum vnum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum (nisi canonicè transferantur ad ipsa) prioratus, ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præsentem prædicta decetero alienis monachis commiserint, vel dimiserint iam commissa: ea vice ordinandi de ipsis sint potestate priuati, & de eis per diœcesanos (si exempta non fuerint) alioquin per sedem apostolicam ordinentur. Ii autem, qui ea suscipere vel suscepta præsumpserint detinere, * reddantur ineligibiles ipso iure.

* aliàs retinere.

¶ Idem.

¶ Idem.

¶ Contẽptum possunt prosequi si ad receptionem uel collationem absentes, monachi uel canonici, non uocentur, nisi consuetudo habeat eos non uocari. h. d. secundum Zen. Capitulum. xxxiii.

CVm in ecclesiis canonicorum receptio aut præbendarum vel beneficiorum collatio imminet facienda, absentes canonici (si commodè fieri valeat) sunt vocandi. ¶ Nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. ¶ Alioquin quod in eorum absentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debebit. ¶ Idem.

¶ Beneficia morientium etiã in loco uicino curiæ Romanæ per duas dietas legales, uel sede ipsa uacãte, ibi causam domicilium uel originem non habẽtium, uel etiã habẽtium, sed curialium, & ibi causa Romanæ curiæ morãtium, uel translata curia eã sequẽtium, & in itinere decedẽtium, uel in loco unde recessit curia, in quo remanserãt infirmi: conferri nequeũt per aliũ quàm per papã. h. d. secũdũ Zen. Ca. xxxiiii.

PRæsenti declaramus edicto statutum felicis recordationis Clementis papæ prædecessoris nostri, de beneficiis apud sedem apostolicam va cãtib⁹ per alium, q̃ per Ro. pon. minimè conferẽdis, locũ habere in beneficiis, quæ legati aut nuncii sedis eiusdem, vel quiuis alii ad Ro. curiam veniẽtes, vel etiã recedẽtes ab ipsa obtinere noscũtur, si eos in locis vicinis * ipsi curiæ mori contingat, quẽadmodum si in loco vbi eadem curia residet morerẽtur. ¶ Idem est si aliquis curialis (etiã ecclesia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quauis causa ad locum curiæ vicinum secedens, in hmõi loco vicino decedat: dũmodò ibi (etiã si erat ad ipsam curiã reuersurus) eius domiciliũ seu domus ꝓpria non existat. ¶ Loca verò intelligãtur vicina eidem curiæ in præmissis, quæ remota vltra duas dietas legales (quas hoc casu sic specialiter volumus cõputari) à loco vbi moratur ipsa curia non existũt. ¶ Sanè si quis in loco vbi degit curia suæ originis domum habẽs, diem claudat extremum in eo: ipsius beneficia sub prædicto non aliter includantur statuto, q̃ si curialis esset anteà, & ibidem occasione curiæ moraretur. ¶ Porrò cũm curiã de loco ad locum trãsferri cõtingit: si curiales in itinere (dum curiam sequũtur eãdem) vel in loco vnde recedit ipsa curia forsitan remanẽtes infirmi rebus inibi eximantur humanis, præmissum statutum (quãtũcũq; locus vbi decedũt ab ipsa curia sit remotus) ad illorum beneficia se extendit. ¶ Idem.

* vide. l. si tertius. de aqua plu. ar. l. iiii. §. si tam vicinum. ff. de dã. infe. de Ancha. Fon.

¶ Mors papæ tollit ne parochiales ecclesiæ in curia uacare dicãtur. hoc dicit. secundum Zen. Capitulum. xxxv.

SI apostolica sede vacante aliquas parochiales ecclesias vacare decætero contigerit apud ipsam, statuimus vt de eis (ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos, ad quos pertinet possit liberè ordinari: constitutione felicis recordationis Clementis papæ prædecessoris nostri de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus, per alium, q̃ per Romanum pontificem minimè conferẽdis, vel alia quauis cõtraria super hoc edita nõ obstãte. ¶ Idem volumus & de illis, quæ ibidẽ ipso Romano pontifice viuẽte vacabũt si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

¶Idem.

¶Gratia alicui concessa, ut prouidere possit personis idoneis in certa ecclesia personis non expressis, non expirat re integra obitu concedentis: secùs si personæ essent expressæ. Io.and. *Capitulum.xxxvi.*

SI cui (nulla personarum facta expressione) sit gratiosè concessa facultas, vt authoritate apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa ecclesia prouidere, vel beneficia (quorum collatio est ad sedem apostolicam legitimè deuoluta) conferre, contradictores eadem authoritate per censuram ecclesiasticam compescendo: huiusmodi concessio (quam cùm specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat etiã re integra per obitum concedentis. ¶ Secùs si super prouisione certę personę facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur gratiam vel fauorem: nulla quidẽ expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

¶Idem.

¶Qui ex licentia circa incertos concessa absq; titulo ad sacros ordines clericos promouet, eis tenetur prouidere. Dans licentiam promouenti uel etiam promouẽdus: & eis promotis ad sacros sine titulo, prouidere tenebitur. h.d. Zen. *Capitulum.xxxvii.*

SI episcopus, cui nullis personis in genere cõmisisti, vt vice tua ordines in tua diœcesi celebraret, ad sacros ordines promouerit quempiam titulum non habentem: ei (cùm in culpa fuerit taliter ordinando eundem) tenebitur vitę necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium de competenti beneficio sit prouisum. ¶ Si verò certas cõmisisti eidem ordinare personas, tu (qui præuidere hoc casu an haberent titulum debuisti) taliter ordinato ad prædicta donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. ¶Eis autem, quibus à diœcesanis datur licentia, vt possint à quo voluerint episcopo ad omnes sacros ordines promoueri: non qui ordinãt, sed qui tribuunt licẽtiam (cùm eam dare non debeant titulum non habenti) ad præmissa si titulum non habeant, obligantur.

¶Idem.

¶Si primo loco papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo uacantia, uel ad papam deuoluta, secũdo aliquod de his conferat specialiter, uel conferri mandet: species generi derogat, ita quòd secundo beneficium debetur. h.d. Ioan.and. *Capitulum.xxxviii.*

QVàuis tibi nuper in genere potestatem dederimus beneficia sex clericorum tuorum cedentium vel decedentium authoritate nostra personis idoneis conferendi, canonicatum tamen & præbendam, quos in tua ecclesia (in qua post prædictam gratiam tibi factã mãdauimus cuidam specialiter prouideri) obtinebat quidã ex eisdem tuis clericis nũc defunctus, cõferre non potes: cũ illi, pro quo scripsimus debeãtur. ¶ Nam primę generali gratię tibi factę derogat posterior specialis, licẽt de illa non fecerit mentionem. ¶ Simili ratione si post facultatem tibi concessam à nobis conferẽdi beneficia tuæ diœcesis (quorum collatio est ad sedem apostolicam deuoluta) nos eorũ aliquod (antequàm tu cõferas) conferamus specialiter alicui vel cõferri mandemus, de concessione tibi facta non habita mentione: & facta per nos collatio canonica est censenda.

¶Idem.

¶Idem.

¶Reuocatio gratiæ non tollit ius quæsitum sed quærendum, nisi ius annexionis aliud inducat: nec tamen tollit ius quærendum annexum iuri digniori iam quæsito. h. d. secundum Zen. Capitulum. xxxix.

SI is, cui de canonicatu præbenda & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai vel Celestini prædecessorum nostrorũ literas gratia in aliqua ecclesia facta erat, constitutionis nostrę reuocatorię tẽpore canonicatum & præbẽdam dignitati personatui, vel officio alicui non annexam erat adeptus, licẽt dignitatem, personatum, seu officiũ inibi expectaret: ꝓpter expectationem hmõi priuatus nõ intelligit iure, qđ in canonicatu & prębẽda fuerat canonice assecut⁹: ius tamen qđ ad dignitatẽ personatũ vel officiũ cõpetebat eidem, iuxta verba dictę reuocationis intelligitur reuocatum. ¶ Non sic autẽ si canonicatum cum dignitate ꝑsonatu aut officio cõferri tantùm canonico consuetis, * fuerat assecutus sub expectatione prębẽdæ: cum ius magis dignũ, quod iste in dignitate personatu seu officio hmõi iam habebat, ius minùs dignum canonicatus retineat, cuius canonicatus rõne ius eidẽ saluum remanet, ad prębẽdam nulli alij debitã, apostolica ante ipsum authoritate recepto. ¶Sed & si ex episcopi vel alteri⁹ cuiuscũq; collatione vel ꝓuisione adeptus fuerat in eadẽ ecclesia dignitatẽ, personatum, siue officiũ cõferri tantùm canonico consueta: præfatus, qui canonicatum authoritate apostolica iam habebat, idem erit censendum. ¶Idem.

* Vide L. honores. §. ij. ff. de decur. est surreptitiũ. Fon.

¶Obest reuocatio gratiæ præbendam expectanti & decreti interpositio, etiam ignoranti. h. d. Zen. Capitulum. xl.

QVodam per literas felicis recordationis Nicolai papę prędecessoris nostri canonicatũ sub expectatione vacaturę prębẽdę in certa ecclesia obtinẽte, successor eius Celestinus cuidã alteri similẽ in eadẽ ecclesia gratiã fecit, quem oĩbus etiã ante ipsum authoritate apostolica, vel quauis alia in ecclesia ipsa receptis voluit anteferri, cum interpositione decretii priusꝗ tamen ad primum & ei⁹ executores secũdę gratię notitia peruenisset, vacãs præbẽda eidem primo per suos fuit executores collata: post hmõi autẽ & ante factã secũdò collationem ipsius prębendæ, nostra constitutio reuocatoria emanauit: & qm̃ quis eorum ius habeat in prębẽda hmõi dubitatur, nos neutrum illorũ habere ius decernimus in eadem. ¶ Prima enim collatio post & cõtra decretum à dicto Celestino interpositum facta (licèt ab ignorantibus & etiam ignorãti) non obtinet firmitatem. ¶ Ius verò, quod secũdo ad præbẽdam, non in præbẽda huiusmodi competebat (cùm nostram reuocationem eius collatio non præcesserit) per eam penitùs est sublatum. ¶Idem.

¶Mãdatum de prouidendo de beneficio ad collationem capituli pertinẽte, non tangit ius singularis canonici. h. d. secundum Zen. Cap. xli.

MAndatum apostolicum tibi directum, vt T. clerico de beneficio spectãte ad collationem Narbonẽn. capituli prouideres, beneficia eiusdem capituli, siue dentur in cõmuni per ipsum, siue per canonicos eiusdem ecclesiæ, singulares vice ac authoritate capituli, aut ex iure ipsius de consuetudine vel statuto, merito comprehendit.

 ¶ Ad benefi-

¶ Ad beneficia tamen ratione dignitatũ, personatuũ, vel officiorum, quæ nõnulli ex eisdẽ canonicis obtinẽt in ipsa ecclesia, ad eorũdem colllationem spectãtia mãdatum hmõi minimè se extendit. ¶ Idem esse censemus, si ratione præbendarum suarum. ad ipsos canonicos collatio dictorũ beneficiorum singulariter pertinere noscatur. ¶ Nisi cõtineatur forsitan in mandato, ꝙ eidem clerico prouideas de beneficio ad collationem Narboneñ. capituli pertinente communiter vel diuisimitunc enim de beneficijs, quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione huiusmodi præbendarum poteris prouidere.

De clerico ægrotãte vel debilitato. Tit.v.

Bonifacius.viij.

Datio coadiutorum episcoporũ & suorum superiorum est de maioribus causis, & spectat ad solum papam: potest tamen episcopus senio uel infirmitate perpetua impeditus, de consensu capituli sui uel maioris partis sibi authoritate apostolica unum uel duos coadiutores assumere: & si demẽs fuerit, capitulum aut duæ partes ipsius hoc facient. Sed si episcopus contradicit, tũc nil innouabit capitulum, sed episcopi & ecclesiæ conditionem quã citò poterit, intimabit papæ. Et coadiutores illi sumptus moderatos habebunt de prouentibus prelatorum ipsorum. Ioannes andreæ. Capitulum unicum.

Pastoralis officij debitum exequẽtes, declaram⁹ atq; statuimus, coadiutorũ episcoporũ & superiorũ prælatorũ dationem intelligẽdam esse de causis maiorib⁹ & referẽdam ad se. apo. ac ab ea (cõsuetudine non obstãte cõtraria) tantũmodò postulãdam. ¶ Verùm ne hoc prætextu ecclesiæ (existẽtes præcipuè in remotis) dispẽdia patiãtur, nos earũ in hac parte indẽnitatib⁹ præcauere volentes, hac generali constitutione sancimus, vt episcopus senio aut valetudine corporali grauatus, vel etiam aliàs adeò impeditus perpetuò, vt officium suum nequeat exercere: possit de sui cõsilio & assensu capituli vel maioris partis ipsius vnũ vel duos authoritate apostolica coadiutores assumere, ad dictum officium exequẽdum. ¶ Si verò episcopus demẽs fuerit, & quid velit aut nolit exprimere nesciat vel nõ possit: tũc ei⁹ capitulum vel duę ipsius partes eadem authoritate vnum aut duos coadiutores assumant idoneos, qui eius officium exequantur. ¶ Si autẽ episcopus senio aut incurabili morbo grauatus, vel perpetuo impedimẽto detẽtus, ad sui executionẽ officij reddatur inutilis: & coadiutorem assumere vel habere noluerit, licèt à capitulo requisitus proprio se illius non indigere suffragio forsitan asserẽdo: tũc nil per capitulum innouetur, sed hoc casu & etiam ꝓximo idem capitulum episcopi & ecclesię suæ cõditionem & statũ ac facti circũstãtias vniuersas, quã citò poterit fideliter & explicitè referat, ad notitiã dictę sedis, recepturi humiliter & efficaciter impleturi, quod super hoc per sedem ipsam cõtigerit ordinari. ¶ Præsenti quoq; adijcim⁹ sanctioni, vt coadiutores hmõi de ꝓuẽtibus prelatorũ, in quorũ assumẽtur auxiliũ sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis ecclesiasticis prælatorũ ipsorũ vel ecclesiarũ suarũ quomodolibet

het faciēda penitùs abstinentes rationem non solùm in districto examine, sed & prælatis eisdem (si sanę mētis extiterint) ac capitulis eorūdem, seu etiā ipsorū prælatorum successorib⁹ (si hoc anteà non fecerint) plenariā reddituri. ¶ Cęterùm quod de episcopis pręmittitur, ad superiores etiā prælatos esse volum⁹ & intelligim⁹ referendum.

¶ De institutionibus. Titulus. vj.

¶ Bonifacius. viij.

¶ *Capitulum sede uacante licèt beneficia ad episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa præsentatos instituere potest. hoc dicit. Zen.* *Capitulum. i.*

Et si capitulum sede vacāte beneficia, quæ ad collationem episcopi ptinēt cōferre non possit. ¶ Præsentatos tamen à patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in bñficijs, ad quæ fuerint pręsentati. ¶ Licèt ad episcopū (si superesset) admissio & institutio hmōi pertineret. ¶ Idem in eodem.

¶ *Non repellit præsentatum defectus sacrorū ordinū. h. d. Zen.* *Ca. ii.*

Si is, ad quē rectoris præsentatio in aliqua parochiali ecclesia noscitur pertinere, quēpiam non constitutum in sacris præsentet ad eam: ipsum (dūmodò aliàs sit idoneus, & intra tempus à iure statutum ad ordines, quos ipsius ecclesię cura requirit valeat promoueri) decernimus admittendum.

¶ De concessione præbendæ & ecclesiæ non vacantis. Titulus. vij.

¶ Innocentius. iiij. dilecto filio Andreę capellano nostro.

¶ *Si mandetur alicui prouideri de dignitate uacatura, quam duxerit acceptādam, & uacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius confert, tenet ipsius collatio: etiam si executor impetrantis ante acceptationem fecerit reseruationem, inhibitionē, & processus super prima uacante. Io. and.* *Capitulum. i.*

Quia cū tis. & . j. ¶ Proponebat itaq; ꝓ parte tua, ꝙ cùm prędicta prępositura dū vacabat tibi per eū, qui cōferre potuit ipsam, collata fuisset: collatio hmōi canonica existebat, maximè cùm nulla per priorē ipsum, quę illā impedire posset inhibitio præcessisset. ¶ Dicebat autē pars altera, ꝙ cùm præmissę literę sede Carnoteñ. vacāte fuissent in capitulo publicatę, ac pręfatus eṗs tūc de capitulo ipso esset, ibiq; pręsens existeret, ignorare non potuit mādatum apostolicum (super cōferēda memorato D. præbēda vel dignitate sine cura, quā ipse duceret acceptādam, cùm primò in ecclesia ipsa prędicta vacaret) alij fuisse directum, & sic per cōsequēs facultatem sibi esse sublatam cōferēdi huiusmodi dignitatem: ꝓpter quod videbatur ꝙ nec per se nec per aliū pręfatā pręposituram curā non habētem aiarū annexā (quę primò post mādatū ipsum in ecclesia prędicta vacauit) potuerit alicui ꝑsonę cōferre. Præsertim cùm iam dictus prior eodē publicato mādato mox pręfato D. prębēdā vel dignitatē curā hnēti nō

habētem,quā primò in eadē ecclesia vacare contingeret,contulisset: nec aliàs etiā(ꝓut allegabatur)ꝓdesse poterat ipsius episcopi ignorātia in hac parte.Nam si alicui à sede apostolica cōcedatur,ꝙ excōmunicari nō possit:licèt id forsan suus ignoret episcopus,nō tamen ꝓpter hoc ei⁹ ligatur sentētia,si quā proferat in eūdem. ¶Similiter si alicui conferēdi præbēdam aliquā tribuatur à sede apostolica potestas:ex hoc ipso videt, ꝙ sit episcopo cōferēdi tūc eā penitùs interdicta facultas. ¶Nec obstaret si fortè obijceretur,ꝙ lex seu constitutio & mandatum nullos adstringūt, nisi postꝙ ad notitiam peruenerint eorūdē, aut nisi post tēpus, intra quod ignorare minimè debuissent: quia in priuilegijs & indulgētijs,seu concessionibus specialib⁹ secùs existit,in quibus sufficit, ꝙ ad illorum, quibus conceduntur notitiam perueniāt:vt patet cùm indulgetur alicui, ꝙ excōmunicari non possit,sicut superi⁹ est expressum.Et quidē cùm tribuitur alicui potestas cōferēdi præbēdam:videtur procul dubio ei cōcedi aliquid speciale. ¶Adijciebatur insuper,ꝙ cùm sentētia statim arctet etiam ignorantem:q̄m si contra prælatum aliquē absentem depositionis sententia ꝓferatur,cōtractus,quos inijt ignorāter posteà vt prælatus,nullum robur obtinēt firmitatis: & in suprà dictis literis irritum decernim⁹ & inane,quicquid super huiusmodi præbenda vel dignitate contra nostrū contigerit attētari mādatū:collatio, quā idem episcopus post tale nostrū decretū(siue illud ignorauerit,siue non)de præfata præpositura per se vel per alium fecerat,non valebat. ¶Ex parte verò tua extitit replicatum, ꝙ hęc de illis priuilegijs & indulgētijs(æquitate suadēte)debēt intelligi,quę vim suam habēt mox cùm ad illos, quibus conceduntur perueniūt:ex quorum tenore liquidò nosci potest, ꝙ talis circa ea fuerit intentio concedentis: vtpotè cùm alicui conceditur ꝙ excōmunicari non possit. ex hoc enim euidenter apparet alijs ipsum excōmunicādi adēptam esse penitùs facultatem:non sic autē si alicui conferēdi præbēdam,siue certā,siue incertam tribuatur potestas.non enim tunc esse videtur tribuentis intētio, vt per hoc ei (ad cuius donationem præbenda ipsa pertinet) conferendi possibilitas adimatur:nisi priùs ille sibi notificet, ꝙ eam velit per huiusmodi potestatē conferre, aut ei collationē interdicat illi⁹,vel postquàm illi notificauerit talem potestatē fore sibi concessam, vacuum decernat,& irritum si secùs de ipsa præsumat. ¶Quia cùm illi nō amplior detur potestas,quàm ipse Romanus pontifex habeat in hac parte,sicut per eā,quā obtinet ipse Romanus pōtifex facultas conferēdi beneficium vel prębendam(nisi suam insinuet voluntatem)alicui non aufertur, similiter & per eam, quæ taliter illi ab ipso conceditur ei, ad quem ipsius præbendæ spectat collatio, priusquàm insinuet ille sibi ꝙ eam velit concedere,vel etiā conferat (si fortè vacet)potestas non tollitur conferendi, nisi forsan ꝙ ipsam conferre non possit:exprimatur in concessione huiusmodi potestatis, tūc enim licèt talem concessionē fortassis ignoret,sua tamen collatio,si postmodùm prębendam ipsam conferat,nihil valet:cùm satis super hoc concedentis intētio agnoscatur,sicut cùm indulgetur alicui ꝙ excōmunicari non valeat,vt in superiorib⁹ est præmissum. ¶Subiunctum etiam extitit, ꝙ cùm

ꝙ cū memorato priori per præfatas literas mandassemus, vt memorato D. præbendam, vel dignitatem sine cura, quam acceptandā duceret, si vacaret tunc, vel quam primò vacare contingeret, in ecclesia prædicta conferret: idem prior prouidendi ei de præbenda, vel dignitate ipsa (nisi post acceptationem ipsius) non habebat aliquam potestatem. Vnde cùm sæpe dicta præpositura fuerit tibi (antequàm illam idem D. acceptaret) præfati episcopi authoritate collata, huiusmodi collatio talis mandati nostri prætextu (etiam si priùs illud episcopus ipse sciuisset) nō poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad præbendam, seu dignitatem, quam prædictus D. acceptaret, referri debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. ¶ Sed extitit ex aduerso responsum: ꝙ etsi præfatus prior iam dicto D. præbendam vel dignitatem huiusmodi cùm vacaret ante huiusmodi acceptationem conferre nequiret, idem tamen D. præbendam vel dignitatem talem licitè posset & liberè acceptare: quare prædictus episcopus præfatam præposituram (cùm non priùs eum requisierit, an acceptare vellet eandem) cuiquàm cōferre non potuit. quinimmò ipsius collatio (cùm idem D. præposituram ipsam postmodùm acceptauerit) irritari debebat, & cōcessio per iam dictum archipresbyterum sibi facta debet stabilis permanere. Sicut cùm legatur alicui vnus ex seruis, quem elegerit, vel optauerit, & hæres ante optionem vel electionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: ꝑfectò manumissio vel alienatio irritatur, ceditꝙ ille legato, si legatarius eum duxerit eligendum. ¶ E contra verò pro parte tua propositū extitit, ꝙ id in vltimis volūtatibus tenet, nec prę missa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habēt locum: quia nec etiam ad optandum, seu eligendum ex illis, sicut ex istis potest terminus assignari. Et grauis inesset cōditio quoddāꝙ incōgruū videretur: si quando mādaretur alicui de beneficio quod duceret acceptandū in aliqua prouincia, ꝗ primò illud vacare contingeret prouideri: oporteret ipsum in singulis beneficiis postmodùm inibi vacātibus (prorogata nō absꝙ periculo forsitan ipsorum collatione)* requiri. vnde cùm sæpe præfato priori fuisset iniunctum, vt dicto D. præbendam vel dignitatem, quam acceptādam duceret, si vacaret in ecclesia memorata, vel ꝗcitò contingeret eam vacare sibi authoritate apostolica conferret, & ita eidē D. circa futuras, siue vacaturas prębendas vel dignitates tales ipsius ecclesiæ optio data esset, non poterat per hoc memorati episcopi in illis, quando vacarēt collatio impediri: nisi forsan cùm aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipse D. (priusquàm eam conferret episcopus) acceptaret: vel etiam nisi ante vacationem alicuius ipsarum vacaturarum ex his primam vel ea omissa, ex aliqua causa vlteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatā conferre postmodùm episcopus non valeret. ¶ Nos itaque tam tuis, quàm præfati D. rationibus pleniùs intellectis, quia sæpe dictam præposituram ad te nouimus pertinere, ipsam tibi (habito fratrum nostrorum consilio) adiudicare curauimus: ipsi D. super ea perpetuum silentium imponentes.

*vide cle. J. §. secūs. J. eodem.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Omnis

Omnis promissio, per quam datur uia ad beneficia uacatura, est re probata. Ioan. and. Cap. ii.

Detestanda iniquorum peruersitas abstinere nesciens à vetitis, nec gaudere debito modo concessis, digne plerumque officium excitat præsidentis ad ea, quæ iusta fuerant cõsideratione cõcessa (cũ in abusum ea vergere circũspicit) discretione prævia revocãda. ¶ Sanè licèt olim fuerit canonica cõstitutione decretũ, quod ij, qui promittunt aliquibus de beneficijs ecclesiasticis, cùm poterunt, vel cùm facultas se obtulerit prouidere, promissiones suas (facultate se offerẽte) debeãt adimplere: quia tamen (sicut experientia docuit) per promissiones huiusmodi, quę per importunitatẽ nimiã (per quã nõ concedenda multoties cõceduntur) & per ambitionẽ improbã, vt plurimũ extorquẽtur, aperitur via sub tali palliatione verborũ ad promittenda dãnabiliter * cõtra Lateranense cõciliũ beneficia vacatura, mortis alienę votum ingeritur, & ecclesijs, ac prælatis, & personis ecclesiasticis grauamina plurima inferuntur. ¶ Nos malis huiusmodi, & animarũ periculis occurrere cupientes, promissiones easdem, & alias quascunque sub quouis modo, aut forma verborum de cetero faciendas, per quas directè vel indirectè aperiri via valeat ad beneficia vacatura, authoritate apostolica penitùs reprobamus, & omnino viribus vacuamus, decernẽtes per eas, vel ipsarum aliquam ad prouidẽdum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

*vide Bar. l. j. si qs pro eo. ff. de fideiuss. & gl. in ca. j. de seru. in ordi. faci.

Idem.

Habens literas apostolicæ sedis super primo benificio dignitate, uel præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum quod uacabit, uel ex causa secundum, uel ulterius poterit acceptare. Reseruationes processus, & decreta contra hoc facta non ualent. Io. an. Cap. iii.

Ne captandę alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis apostolicæ tribuatur. ¶ Declarandum duximus, quod is, cui ab eadẽ sede, vt ei prouideatur de præbenda dignitate vel personatu, aut aliquo beneficio in * aliqua prouincia, diœcesi, vel ecclesia quem, seu quod duxerit acceptandũ: certis sibi super hoc executoribus deputatis gratia noscitur esse facta. ¶ Licèt in genere primum personatum, dignitatem, præbendam, seu beneficium in eadem prouincia, diœcesi, vel ecclesia vacaturum. ¶ Aut secundum, seu vlterius (si rationabilis causa subsit) valeat acceptare. ¶ Certum tamen & expressũ priusquam vacet acceptare non potest. ¶ Quod si fecerit, etiã si per executores eius secundum acceptationem huiusmodi facta fuerint reseruatio, inhibitio, varijque processus, ac sententiæ promulgatæ: tam acceptatio * ipsa quam processus viribus careant, nec aliquã obtineant roboris firmitatem: imò nisi acceptator ille dignitatem, prębendam, personatum, seu beneficium taliter acceptatum & reseruatum per collationẽ, vel institutionem postmodùm factam de vacanti iam adeptus, vel ei ius in ipso fuerit acquisitũ: per eum, ad quem eiusdem personatus, dignitatis, prębendæ, aut beneficij collatio seu prouisio pertinet, (dictis acceptatione, ac executorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus) de illo vacanti liberè poterit alij prouideri.

*Põit hic differẽtiã īter istas propositiones in, & de, de qua re vide Bar. ī l. j. §. plures. ff. de exerci. Fõ.

*vide l. p fũdũ. ff. de serui. rusti. præd.

Idem.

Si

❡ Sine ſpeciali mandato non inhibet executor generaliter collationē beneficiorum prouinciæ: ſpecialiter uerò reſeruat primum, & inhibet ulteriorem non ſine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta. hoc dicit. Domi. Cap. iiii.

EXecutor ſuper prouiſione alicuius à ſede apoſtolica, per generales literas in aliqua ꝓuincia deputatus, prelatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem prouincia ſpectat collatio, ne ad prouiſionē aliquorum procedant, donec illi, pro quo ſcribitur ſit prouiſum, non poteſt generaliter inhibere. ¶ Niſi expreſſè in ipſis literis facultas huiuſmodi inhibitionis cōcedatur. ¶ Poteſt tamē reſeruationem & eiſdem inhibitionem facere ſpecialem de primo vel (ſi hoc illi ex beneficio cōpetat literarū) de ſecundo vel vlteriori beneficio inibi vacaturo eidem clerico conferendo. ¶ Quod autem contra talem reſeruationem & inhibitionem ab eo, ad quem beneficij reſeruati collatio pertinebat fuerit attentatum, non tenet.

❡ Idem.

❡ Si mādetur capitulo, ut me recipiāt in canonicū & præbēdā conferāt, cū id pertineret ad eos dato executore ad prouidēdū, per ſolā praeſentationē factā capitulo affecta eſt præbēda: & executor (negligēte capitulo intra terminū per eū ſtatutū me recipere, & præbēdā cōferre) nō uocato capitulo id exequi poterit. Io. an. Cap. v.

SI capitulo alicuius eccleſiæ cùm ad ipſum canonicorum receptio, ac præbēdarum collatio pertinebat, vt te in canonicum reciperet, & tibi de præbenda (ſi tunc vacaret) inibi prouideret, vel cùm ſe facultas offerret, ac executori, qui eodem capitulo negligente mandatum apoſtolicū exequatur, directa fuerint ſcripta noſtra. ¶ Per ſolam illorum præſentationem capitulo ipſi factam. ¶ Abſq; alia etiā executoris inſinuatione, inhibitione, ſeu reſeruatione, beneficium, ꝓ quo tibi conferendo ſcriptum extiterat adeò eſt affectum, ꝙ de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem. ¶ Imò ſi capitulum intra terminum cōpetentem ſibi ab executore præfixum mandatū apoſtolicū ei pro te directum, in quātum poterit nō duxerit adimplendū: ex tunc in ipſum executorem poteſtas prouiſionis huiuſmodi trāſferatur, & executor ipſe canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac præbendam (etiam ſine alia capituli vocatione, vel monitione) ſi vacat, vel cùm obtulerit ſe facultas.

❡ Idem.

❡ Si ſoli ordinario, uel ſoli executori ad compellendum, uel ordinario & tali executori ſit ſcriptum: per præſentationem talis mandati non afficitur præbenda, niſi in literis eſſet decretum, aut executor ille inſinuaſſet & interdixiſſet, maximè cum decreto, uel ratione mādati iā eſſet facta receptio ad canonicatū. In his caſibus, uel ipſorū altero, affecta eſt præbēda, ita quòd collatio alteri facta nō tenet. Io. an. Ca. vi.

SI ſoli ordinario pro te beneficiādo executore nō dato, vel ordinario & executori (vt eū ad faciendū, quod mādatur cōpellat) Aut ſoli executori (vt tibi faciat de canōicatu & ꝑbēda, vel alio bñficio in

certa ecclesia,diœcesi, seu prouincia prouideri) mandatū apostolicū sit directū:per talis presentationē mādati ordinario ipsi factam,licèt si contrà faciat puniendus existat,ei tamen potestas sic non adimitur conferendi,quin teneat alteri facta collatio ab eodem. ¶ Nisi nos in gratia tibi facta decreuissemus irritum & inane quod fieret cōtra ipsam. ¶ Aut executor huiusmodi ordinario suam insinuans potestatem,ne alteri conferret beneficium (de quo tibi est secundum tenorē huiusmodi mandati apostolici prouidendum) interdixisset eidē presertim cum interpositione decreti. ¶ Vel nisi tu iuxta dictū mandatum esses in canonicum iam receptus, tunc enim prebendæ collatio alteri facta firmitatem aliquam non haberet.

¶ Idem.

¶ Si tres expectātes sunt in una ecclesia, unus authoritate Martini, alter authoritate Bonifacii,tertius eiusdē authoritate cū prærogatiua ut præferatur oībus receptis nō authoritate Bonifacii:præbēdas hi cō sequētur hoc ordine,quia primam habebit secundus,secūdam tertius, tertiā primus:quod probatur argumento legali.Io.an. Cap.vii.

Authoritate Martini papæ prædecessoris nostri, quodam ad prebendā primò in Parmensi ecclesia vacaturā nulli alij de iure debitam in eiusdē ecclesiæ canonicū recepto,& alio à nobis in eadē ecclesia simile* gratiā adepto secundo, tertius deinde authoritate nostra in ipsa Parmēsi ecclesia in canonicū,& in fratrē recipitur cū prerogatiua gratiæ,q omnibus prædecessorū nostrorū authoritate,non autē nostra receptis in assecutione prebendæ debeat anteferri: post hæc autem quædā vacauit præbenda in ecclesia memorata,queritur quis eorū alteri præferatur, & secundū quē ordinē præbēdas assequi debeant tres prædicti? ¶ Cùm igitur ex tenore* gratiæ,tertio à nobis cōcesse appareat euidenter nos voluisse,primo tertiū, & secundū tertio,anteferri:decernimus,q primam secundus,secūdam tertius,& tertiam primus debet obtinere præbendam:aliàs forma mandati minimè seruaretur. Licèt enim ex persona sua,secundus primam obtinere non posset:ex persona tamen tertij, qui primum superat illā habet. Sicut contingit in successione illius, qui ab intestato relictis patre (in adoptiua familia constituto) matre atq fratre decedit,in qua successione pater ex se matrē excludit: sed quoniā talem patrē agnatus,materq vincit agnatum,mater patri (non ex semetipsa,sed agnati persona) in successione huiusmodi antefertur.

* aliàs, similiter.

* Mens & tenor gratiæ est obseruadus, ad hoc de prebē. cui de nō. §.e.li.

¶ Idem.

¶ Reuocatoria gratiarum includit receptos in canonicos præbēdam distinctam expectantes:etiam si percipiebant distributiones quotidianas. secùs si præbendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes ius ad uacaturam, si nondum est deuentum ad collationem.hoc dicit secundum Domi. Cap.viii.

Quoniam ex cōstitutione nostra, per quā paulo pòst promotionem nostram ad summi pōtificatus apicem omnes collationes,prouisiones,reseruationes,& concessiones, super canonicatibus, dignitatibus,personatibus,præbendis,officijs,portionibus,prestimonijs,ecclesijs parochialibus,ruralibus, & alijs quibuscunq beneficijs ecclesia-

eccleſiaſticis vacaturis, quocũq; nomine cenſerentur, ac etiam ſuper canonicatibus ſub expectatione dignitatum, vel aliorũ quorumcũq; beneficiorũ (in quibus ius nõ eſſet quæſitũ in re, licèt ad rẽ) à felicis recordationis Nicolao pa. iiij. & Celeſtino. v. prędeceſſoribus noſtris factas, ſiue cõceſſas authoritate apoſtolica in fratrũ noſtrorũ præſentia omnino caſſauimus, irritauimus, & vacuauimus, caſſas, irritas & vacuas nũciauimus, & nullius fore decreuimus firmitatis: multæ dubitationes inſurgunt, (vt vnde præfatę cõſtitutionis reuocatorię ꝓceſſit editio, interpretatio eius quoq; ꝓcedat.) ¶ Præſenti declarandũ duximus ſanctione, ꝙ in illis (qui editionis tempore ſuprà dictæ vltra ſtatutũ numerũ erant per eoſdẽ prædeceſſores canonici ſub expectatione præbendarũ, vel etiã portionũ) eadẽ cõſtitutio locũ habet. Si autẽ huiuſmodi recepti vltra numerũ diſtributiones, & alia, vt canonici de numero exiſtẽtes, ſic tẽpore dictæ reuocationis habebãt, ꝙ per ceſſionẽ vel deceſſum illorũ, qui erãt intra numerũ ex vigore prioris gratiæ, nil amplius aſſequi expectabãt, niſi diſtributionũ, ſeu partiũ ſuarũ augmentũ (cùm forſan eſſet eccleſia, in qua canonicorum, nõ autẽ portionũ numerus, vel præbendarũ diſtinctio habebatur) quãtò q; inter pauciores, cuiuſuis eccleſiæ diuiduntur prouẽtus, tãto maiores fieri poſſunt ſingulorũ percipiẽtium portiones: ad iſtos vel eos, qui per literas facultatis dictorũ prædeceſſorum noſtrorum in aliquarum eccleſiarum canonicos erant recepti (licèt præbendas vel alia beneficia expectarent) cõſtitutionẽ certũ eſt nõ extẽdi præfatã. ¶ In illis verò, qui vltra numerum authoritate præfata in aliquarum eccleſiarum canonicos iã recepti, quãtũm ad capitulum, & ad chorum, ad diſtributionũ perceptionẽ quotidianarum plenitudinẽ iuris canonici tunc habebãt, ſed in eis dignitates, perſonatus, prębendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tãtùm exiſtentibus de numero expectabant: cõſtitutionẽ præfatã locum habere (ratione huiuſmodi expectationis) dubium nõ exiſtit. ¶ Sanè in iis, qui ſup canonicatibus præbendis & dignitatibus, parochialibus, vel aliis eccleſiis, ſeu beneficiis, quibuſcũq; à dictis prędeceſſoribus nr̃is literas impetrauerunt, etiã ſi per executores illorũ factæ fuerint reſeruationes, decreti interpoſitiones variiq; ꝓceſſus, & etiã ſi eadẽ beneficia tũc vacabãt, & per impetrãtes petitum fuerat ab executoribus, ꝙ eis illa cõferrent, nõ tamẽ ipſorũ beneficiorũ vacãtium collationes, tũc tẽporis erãt factæ: locũ habet cõſtitutio ſuprà dicta, vt oẽs huiuſmodi gr̃æ (quarũ ratione tunc nõ erat ad collationem ꝓceſſum, & ſic per conſequens ius in re non fuerat ipſis impetrantibus acquiſitum) intelligantur penitùs reuocatæ.

ℭ Ne ſede vacante aliquid innouetur.

Titulus. viij.

ℭ Bonifacius octauus.

ℭ Collatione communiter ad epiſcopum & capitulum pertinente, uno ipſorum effecto inhabili, alter confert. hoc dicit uſq; ad. §. Cùm uerò, ſecundum Domi.

Cap. unicum.

* Illud dr cõiter ptinere q̄n e. quale ius q̄libet ps habet in actu.

I ad episcopum, & capitulum cõmuniter pertineat * collatio prębendarum: mortuo episcopo, vel à beneficiorum collatione suspẽso, poterit capitulum vacãtes cõferre prębendas. ¶ Etiã si episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi vt prælatus. ¶ Idem poterit episcopus si capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes de capitulo maioris excommunicationis vinculo innodari.

¶ *Collatione spectante ad episcopũ de cõsilio, uel assensu capituli: illo existente inhabili (nisi sit in mora) non confert capitulum. h. d.*

¶ Cùm verò ad solum episcopum prębendarum spectat collatio, cũ consilio sui capituli vel assensu: defuncto episcopo vel suspenso (nisi episcopus in petenda relaxatione suspensionis huiusmodi sit in mora) capitulum se non potest intromittere de eisdem.

¶ *Habens conferre cum consilio episcopi, sine illo conferet, morte & remota absentia interueniente. h. d. Domi.*

¶ Vbi verò de speciali alicuius ecclesiæ cõsuetudine vel statuto, beneficiorum collatio ad aliquẽ cum cõsilio episcopi noscitur pertinere: (sublato episcopo de medio, cũ consilium nequeat tunc peti ab eo) nõ erit ꝑpter hoc vacãtis beneficij collatio differenda: nec etiam si egerit in remotis, ita ꝙ non possit ipsius præsentia in breui haberi. Quia in petendo vel expectando eius consilio, posset vacãti beneficio periculum imminere.

¶ De rebus ecclesiæ non alienãdis. Tit. ix.

¶ Innocentius quartus.

¶ *Perpetua alienatio facta de rebus ecclesiæ uacãtis nõ præcedente tractatu, & sine iusta causa non ualet. Io. an.* Cap. i.

Dudum. & .j. ¶ Dictus verò archidiaconus ex aduerso respondit, illas decimas illi ecclesiæ restitui non debere: proferẽs in medium ordinationem quãdã episcopi Dulmeñ. de cõsensu capituli sui factã, inter alia continentẽ, ꝙ idem episcopus attendẽs prouẽtus archidiaconatus Dulmeñ. adeo fore tenues, & exiles, ꝙ nõ sufficiebant ad eius onera * supportanda: præfatas decimas archidiaconatui memorato cõcessit: & .j. ¶ Quia verò in concessione huiusmodi prædicta ecclesia (cùm vacaret) legitimo caruit defensore, qui sibi prius ab eodẽ episcopo debuerat deputari. ¶ Quia etiã tractatus solẽnis & diligens, qui in talibus cõcessionibus perpetuis, & alienationibus rerũ ecclesiasticarũ exigitur, non fuit habitus in eadem ordinatione & cõcessionem ipsam (præsertim cùm euidens necessitas quare fieri deberet, vel vtilitas nõ subesset) de fratrũ nostrorũ cõsilio decernimus non valere: dictas decimas ipsi ecclesiæ tanꝗ pertinentes ad eam sententialiter adiudicare curantes.

* Vide ca. ad audientiã. de ecc. edi. x. q. iij vnio. aliàs regularis) soli principi licẽt. ix q. iij. nẽo. ff. de euic. Lucius.

¶ Grego. x. in concilio generali Lugduneñ.

¶ *Primò prohibet submissionem ecclesiarum suorum immobilium bonorum uel iurium, fieri laicis absq; consensu capituli & licentia papæ. Secundò cassat contractus quacunq; firmitate uallatos, contra hoc de- cæterò*

cæterò faciendos. Tertiò punit prælatos contrà facientes, & clericos non contradicentes, & laicos, qui ipsos prælatos ad hoc compulerunt vel compellent. Quartò præcipit laicos per tales cõtractus, eo casu, quo ualent ultra debitũ non usurpare, & pœnã apponit. h. d. Io. an. Cap. ii.

HOc cõsultissimo ꝓhibemus edicto, vniuersos & singulos prælatos ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu iura * ipsarum laicis submittere, subiicere, seu supponere absq; capituli sui consensu & apostolicę sedis licentia speciali. Non concedendo bona ipsa vel iura in emphiteosim, seu aliàs alienando in forma, & casibus à iure permissis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanq̃ à superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem aduocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, auohet, vel ipsos patronos, vel aduocatos ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuò, aut ad tempus non modicum statuendo. ¶ Contractus autem omnes etiam iuramenti pœnæ, vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licẽtia & cõsensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeò viribus omnino carere, vt nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent. ¶ Et nihilò minùs prælatos, qui secùs fecerint ipso facto ab officio & administratione, clericos etiam, qui scientes contra inhibitionem prædictam aliquid esse præsumptum id superiori denunciare neglexerint: à perceptione beneficiorum, quæ in ecclesia obtinent sic grauata triennio, statuimus esse suspensos. ¶ Laici verò, qui prælatos vel capitula ecclesiarum, seu alias personas ecclesiasticas ad submissiones huiusmodi faciẽdas, hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem (remissa submissione, quam per vim vel metum exegerant) ecclesias, & bona ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant. ¶ Illi verò, qui decæterò prælatos, vel personas easdem ad talia facienda compulerint (cuiuscunq; sint conditionis, aut status) excommunicationis sint sententia innodati. ¶ Ex contractibus prætereà super præmissis (huiusmodi licentia & consensu interuenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorũ laici vltra id, quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non vsurpent. ¶ Qui verò secùs egerint: (nisi legitimè moniti ab huiusmodi vsurpatione destiterint, restituendo etiam ea, quæ taliter vsurparunt) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & ex tunc ad supponendum terram ipsorum (si opus fuerit) ecclesiastico interdicto liberè procedatur.

*vide Bar. l. ij. §. ij. col la. C. vbi ? rẽ acti. p. l. si aliẽa. ff. de vsuca. Fon.

ℭ De rerum permutatione. Titu. x.

ℭ Bonifacius octauus Biterẽs. episcopo.

ℭ *Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Ioan. And.* *Capitulum vnicum.*

Licèt

Icèt in tua diœcesi aliqui authoritate apostolica benefi cia ꝓximo vacatura expectẽt: illos tamẽ, qui secũdum formã iuris sua beneficia in eadẽ diœcesi, ad tuã collationẽ spectantia permutare volentes, liberè ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignãt. ¶ Nolumus occasione prẹmissa (æquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciẽdam permutationem beneficiorum huiusmodi (quæ aliàs minimè resignassent) vllatènus impediri.

ℂ De testamentis & vltimis voluntatibus. Titulus.xj.

ℂBonifacius octauus.

ℂ *In fideicommissariis substitutionibus locum habet quartarum deductio: in directis nõ. Et substitutiones interpretari debemus directas. dummodò conueniant uerbis & personis institutis. Io.an.* Cap.i.

SI pater filium & filiã habens impuberes, & vxorẽ, filiã in re certa, filium verò in cẹteris bonis suis vniuersalẽ hæredẽ instituit: & vxori aliqua in suo testamẽto legauit, adiiciens, vt si decederet filia sine liberis, eidẽ filio, & si ipse absq; liberis obiret filius: præfatẹ filiæ moreretur, christi pauperes instituendo hæredes, si vtrũq; sine liberis mori cõtingeret filiorum. Testatore mortuo, ac deinde filio subsequenter, & filia (superstite matre) defunctis ante tẽpora pubertatis. Absq; deductione trebellianicẹ, siue partis iure naturẹ debitẹ facienda, ipsis pauperibus bona oĩa deferuntur. ¶ Prẹmissæ nãq; substitutiones factẹ de filio ad filiã, & è cõtra, & de illis ad pauperes: directè debent intelligi pupillares. Cùm in substitutionibus semp̃ fit interpretatio facienda (dummodò sicut in casu ꝓposito, earum verbis & personis cõueniat institutis) vt substitutio directa intelligatur potiùs q̃ obliqua: q̃q̃ directa interdum ad fideicõmissum ex causa trahatur. ¶ Licèt autẽ filius testamento suo matrẽ portione iure naturẹ debita priuare nõ possit: pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest: nam testamentum huiusmodi pupillare paternum, vel paterni pars potiùs est censendum.

ℂ Idem.

ℂ *Superior habet consentire religiosis deputatis executoribus. h. d. secundum Zen.* Cap.ii.

REligiosus executor ab aliquo in sua volũtate vltima deputatus, nõ potest (cũ velle vel nolle nõ habeat) huiusmodi officiũ suscipere vel exequi: nisi à superiore suo petita sup̃ hoc licẽtia & obtẽta.

ℂ *Pluribus executoribus datis: uno mortuo, uel in remotis existente, uel exequi nolẽte, unus officium executionis exercebit, ne impediatur testatoris uolũtas: nisi aliud per testatorẽ disponetur. h. d. sc̃dm Zen.*

ℂSanè pluribus à testatore simpliciter executoribus deputatis: vno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi fortè nolente. ¶ Ne voluntatem testatoris impediri, vel nimium differri contingat: poterit alius (nisi testator aliud expresserit) officium executionis iniunctẹ liberè adimplere.

ℂDe sepul-

¶De sepulturis. Titulus.xij.

¶Bonifacius octauus.

¶Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, uel electa non mutanda: sepeliendus est quis ubi aliâs erat de iure sepeliendus: & aliâs sepultus cùm omnibus sepulturæ obuentibus restituendus est: aliâs pœna incurritur hic contenta. hoc dicit secundum Zen. Capitulum.i.

Nimarum periculis & scandalis, quæ frequenter ex his proueniunt obuiare volentes, vniuersis religiosis & secularibus clericis cuiuscumque status, vel conditionis existant, * in virtute sanctæ obedientię, ac sub interminatione maledictionis æternæ, districtissimè prohibemus: ne aliquos ad vouendum, iurãdum, vel fide interposita, seu aliâs promittendum inducant, vt apud eorũ ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam vlterius non immutent. ¶Nos enim (si secùs actum fuerit) electionẽ talem decernimus nullius penitùs existere firmitatis. ¶ Statuentes, vt ij, qui sic elegerint, nec apud sic electas ecclesias vllatènus sepeliri, nec alibi (ne contra votum, iuramentum aut promissum huiusmodi à se factum materiã habeant veniendi) possint eligere sepulturã: sed contradictione quacumque cessante sepeliantur omnino apud illas ecclesias, apud quas sepeliendi de iure fuissent, si aliâs sepultura non electa forsitan decessissent. ¶ Si verò iidem religiosi, vel clerici prędictos in suis ecclesijs vel cemiterijs præsumpserint sepelire: ad restitutionem, tam sepultorum corporum (si petantur) quàm etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum peruenerint quomodolibet ad eosdem, intra decendium integraliter faciendã ipsos obligatos esse censemus. ¶ Quã nisi fecerint, ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, necnon & cimiteria earumdem, ex tunc eo ipso sint, & tamdiu maneant ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

* Vide ca. ij. de ma. & ob. vid. q.iij. sciẽdũ. & Bal. in.l. j. C. de sac. sanc. eccle.

¶Idem.

¶Ecclesiæ dimissæ nõ debetur canonica portio, sed parochiali: & pluribus si sunt plures. Capitulum.ij.

Cvm quis, cuius maiores sunt soliti ab antiquo in aliqua ecclesia sepeliri, ea dimissa eligit alibi sepulturam: canonica portio dimissę non debetur ecclesiæ, sed illi dumtaxat, in qua ille officia cõsueuit audire diuina, & ecclesiastica recipere sacramenta. ¶ Cùm ab eo, qui duo habet domicilia se collocans ęqualiter in vtroque, in loco tertio eligitur sepultura: domiciliorum ecclesiæ habebunt inter se * diuidere canonicam portionem.

* Vide Bart. in.l. hoc articu lo.ff. de hęre. institu. Ange. de ag. succes. §. pxim. Fonta.

¶In loco etiam minùs religioso, potest noua eligi sepultura. hoc dicit, secundum Zen.

¶Si quis antiqua dimissa nouam (etiam in loco minùs religioso) elegerit sepulturam, electionem huiusmodi (licèt iura super hoc videantur esse diuersa) nequaquàm volumus impugnari.

¶Idem.

h ¶*Translatio*

¶Translatio personæ ad certum locum facta ad tẽpus, ecclesiæ ius sepulturæ non aufert.hoc dicit, secundum Zen. *Capitulum.iii.*

IS,qui habens domicilium in ciuitate vel castro, quandoq; ad villam ruralem se transfert recreationis causa,vel vt ruralia exerceat in eadem:si non electa sepultura decedat ibidem,non in ecclesia dictę villę,sed in sua parochiali,vel in ea potiùs, in qua maiorũ ipsius ab antiquo sepultura extitit,sepeliri debebit.¶ Dummodò absq; periculo,ad ipsam valeat deportari.

¶Mulier mortua,quæ pluribus nupsit,cum uiro ultimo sepelitur. hoc dicit.

¶Mulier autem,quæ plures viros habuit successiuè, si sepulturam non eligat,est cum viro vltimo,cuius domicilium retinet & honorem,tumulanda.

¶Idem in eodem.

¶Ex consuetudine potest,pater impuberi eligere sepulturam,pubes autem eligit per se ipsum.& hoc dicit secundum Zen.quò ad titulum: sed non quò ad textum.unde posset addi:Et pro anima non legat,sine assensu patris bona non castrensia. Domi. *Capitulum.iiii.*

LIcèt pater minores filios,qui nequeunt antequàm ad annos pubertatis perueniant eligere sepulturam,possit(si consuetudo terræ id habeat)quò voluerit sepelire:hoc tamen non potest, vbi consuetudo huiusmodi non habetur,sed sunt cum suis maioribus,vel in parochiali ecclesia tumulandi. Quamuis autem filiusfamiliàs absq; patris assensu,sibi possit liberè eligere sepulturam,pro anima tamen sua * præter ipsius assensum(nisi peculium castrẽse, aut quasi castrẽse habeat)aliquid iudicare non potest.

*vid.Bar. in.l. q in potestate. ff.de testa. Fonta.

¶Idem in eodem.

¶Religiosi,nisi multum remoti à monasterio,nequeunt alibi eligere sepulturam.hoc dicit,secundum intellectum.Zen. *Capitulum.v.*

REligiosi,nisi à propriis monasteriis adeò forsitan sint remoti, quod ad ea cùm moriuntur commodè portari non possint, nequeunt (cùm velle vel nolle non habeant)sibi eligere sepulturam: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

¶De decimis,primicijs,& oblationibus. Titulus.xiij.

¶Gregorius nonus,fratribus prædicatoribus & minoribus.

¶Populus.ut ecclesiis iura debita persoluat, est in prædicationibus & aliis exhortandus.h.d.secundum Zen. *Capitulum.i.*

DIscretioni vestræ mandamus districtiùs inhibentes, ne talia,quæ audientes à decimarum,seu aliarum rerum ecclesijs debitarum solutione retrahãt,vel aliàs animas corrumpant audientium, in sermonibus vestris, vel alibi proponere decæterò præsumatis. ¶Imò verbo & opere informetis eosdem, vt ad solutionem prædictarum promptè voluntatis animo sint intenti.

¶Alexan-

¶ Alexander quartus.

¶ Priuilegium decimas noualium concedens, non includit decimas noualium, per alios possessas tempore impetrationis: & loca tantùm includit, ubi percipiebantur antiquae, & ad portionem antiquam. hoc dicit. usque ad. §. Statuimus, secundum Domi. Capitulum. ii.

Statuto perpetuo declaramus, quòd indultum illud apostolicum (quod plerisque côceditur) vt noualium decimas pro ea portione percipere valeant, qua veteres eos contingit, ad illas noualium decimas (quas tempore illo, quo impetratum vel obtêtum extitit hoc indultum alij * possidebant, cùm de hoc in ipso mentio nulla fiat) nullatènus se extendit: nec ad aliâs etiam, nisi in his tantum locis, vbi veteres tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipsi impetratores habebant, & pro ea solummodò portione, qua ipsi tẽpore impetrationis huiusmodi percipiebant antiquas. * vide. l. impuberi. ff. de admit. tut.

¶ Priuilegium decimarum noualium limitatum ad mensuram antiquarum, non potest ultra dimidiam includere. fallit in cisterciensibus & carthusiensibus. hoc dicit.

¶ Statuimus praeterea, quòd idem indultum obtentum, ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, vltra medietatem decimarum noualium nullatènus extendatur: quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quòd apostolica sedes pariter & similiter noualiũ decimas, in tam graue parochialium ecclesiarum dispendium indulsisset, quodque ratione talis indulti siue impetrati iam, siue impetrandi deinceps, non possit in noualibus (quae ammodò fient) vendicari & acquiri vel percipi, plus quàm medietas * decimarum ipsorũ noualium: etiam si amplius in veteribus habebatur, cùm non sit dicendum asperum, sed pium potiùs & benignum, si super decimis futurorum noualium contra parochialium ecclesiarum grauamen (quod ex distinctione * indulti huiusmodi possit accidere) taliter obuiatur. ¶ Religiosos tamen cistercien. & carthusieñ. ordinum statuto & declaratione huiusmodi (quantùm ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarũ noualiũ) comprehendi nolumus, vel cõstringi. * Ad hũc locũ vide c. sup literis. §. de rescrip. Fon. * aliâs, distinctiõe.

¶ Priuilegiati super decimis recipiẽdis, ecclesiis parochialibus gratis assignare debent portionem pro debitis oneribus supportandis. hoc dicit. Dominicus.

¶ Vbi autem per huiusmodi concessiones decimarum parochiales ecclesias adeò grauari contingit, quòd earum rectores de ipsarũ redditibus congruè sustentari, & commodè iura episcopalia exhibere non possunt: prouideatur per locorum ordinarios & ordinetur taliter, quòd eisdem rectoribus, tantum de illarum relinquatur prouentibus, ꝙ exinde competentem sustentationem habere, * & episcopalia iura soluere valeant, aliaque onera debita supportare. * Ad hec vide. l. in condẽnatione. l. inter eos. ff. de reg. iur. Fonta.

¶ Decimae per laicos ante Lateranense concilium in feudum receptae à religiosis, per eos recognitae in feudũ, nõ possunt ipsis religiosis concedi, sine dioecesanorum consensu. hoc dicit. Domi.

¶ Sanè quamuis fortè à religiosis exemptis & alijs fiant infeudationes de decimis detentis à laicis, & iidem laici, ꝙ illas ab ipsis re-

h ij ligiosis

ligiosis in feudum teneant recognoscant: non tamen licet religiosis eisdē post talem in feudationem, vel recognitionē sic de facto præsumptam huiusmodi decimas de manibus laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque diœcesanorum episcoporum assensu.¶ Illas autē decimas intelligimus posse taliter a religiosis de manibus laicorum recipi vel acquiri, quæ ante Lateranen. concilium ipsis laicis in feudum perpetuò fuere concessæ.

¶*Diœcesani compellunt religiosos exemptos soluere decimas parochialibus ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis.h.d.Domi.*

¶Diœcesani verò parochialium ecclesiarum, ad requisitionem rectorum earundem, de ipsis religiosis super decimis, quas habent vel eos habere continget, quæ quidem aliâs ad ipsas spectauerunt ecclesias (nisi de rebus exemptis agatur) exhibeant iustitiæ complementum.

¶*Religiosi etiam exempti, de possessionibus acquisitis, & acquirendis ecclesiis parochialibus soluere debent decimas, si priuilegiati nō sunt.hoc dicit.Domi.*

¶Cæterùm iidem religiosi, tam exempti, quàm non exēpti de terris & possessionibus acquisitis hactenus & ammodò acquirendis decimas integrè soluant illis ecclesiis, quibus eędem possessiones & terræ priùs fuerant decimales, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio sint muniti.

¶*Ex donatione laicorum habētes decimas antiquas, nouales superuenientes, in eodem loco non percipiunt.hoc dicit.Domi.*

¶Nec pro eo, quòd fortè in aliquib⁹ parochiis omnes maiores decimas, seu partem illarum acquirunt de manibus laicorum, possunt pro eadem vel simili portione (si de nouo postmodùm fiant noualia) in eisdem petere, vel percipere noualium decimas eorūdem: nisi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant causa subsit.

¶De regularibus & transeuntibus ad religionem. Titulus.xiiij.

¶Innocentius quartus.

¶*Si minor.xiiii.an.ingreditur religionem, in.xv.anno liber exit: nisi in ipso.xv.anno professionem fecerit, uel habitum professorum receperit, uel expressè ratam habuerit professionem priùs à se factam. Si autem per totum.xv.annum portauit habitum, ubi non est distinctus intelligitur professus, nisi tanta sit indistinctio, quòd uiuentes cum eis simili habitu induantur. Si maior.xiiii.annis ingreditur: si portat habitum per annum, quantumcumque sit indistinctus, intelligitur professus.Ioannes Andreæ.* ¶*Capitulum.i.*

IS, qui monasterium ante.xiiij. annum, vt monachus efficiatur, ingreditur: nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari profitentibus consueuit, seu professionē à se priùs factam ratā expressè habeat: liberè potest intra sequētem annum, ad seculum remeare.¶ Quòd si per totum

sequentem

sequentem annum in monasterio permanserit, vbi professorum & nouiciorum sunt habitus indistincti, professionē per hoc fecisse, vel si quam priùs fecerat ratam habuisse videtur: nisi tanta indistinctio, ibi habitus habeatur, quòd & professi & nouicij, ac etiam alij communem vitam cum eis ducentes simili penitùs habitu induantur. ¶ Qui verò post quartumdecimum annum habitū religionis assumpserit, si per annum * illum gestauerit, ex tunc religionem assumptā præsumitur veraciter esse professus: vbi professi à nouicijs dissimilitudine habitus minimè distinguuntur, etiam si alij degentes cum eis similibus vestibus coutantur: quoniam cum iam hic ad discretionis annos peruenerit, quid agat agnoscit: & ideo susceptum discretionis tempore ordinem (postq̄ huic anni' probauerit spacio) intelligitur firmiter approbasse. Secùs autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem: cùm eorum, quæ tunc agit, plenum non habeat intellectum.

*Côtinuū. c. per no. & rubri. ff. de di. & tēpo. pscrip. Itē de prepositiōe per, vide continuatione. l. vrbana familia. ff. de verbo. & re. signi. §. pernoctare. Fonta.

¶ *Hic declarat, qui sunt habitus distincti. hoc dicit.*

¶ Distinctos quoque, seu dissimiles intelligimus esse habitus, siue nouicijs, siue professis dissimiles vestes dentur: siue benedicantur cū profitentibus conceduntur: siue etiam aliquid aliud, fiat per quod nouiciorum à professorum habitu discernatur.

¶ Alexander quartus fratribus prædicatoribus & minoribus.

¶ *Prædicatores & minores intra annum probationis quemquàm ad sui ordinis professionem recipere non possunt: quod si fecerint receptus alligatus non est eorum ordini, & ipsi à receptione professionis aliorum sunt suspensi, & puniendi pœna, quæ pro grauioribus culpis eis consueuit infligi.* Ioannes Andreæ. *Capitulum. ii.*

NOn solùm & c. ¶. Licèt zelum animarum habētes eas lucrari domino solicitè cupiatis, quia tamen decet & expedit, vt conscientiæ puritati non desit iudicium rationis, ne vnde spiritalis profectus quæritur salutis dispendiū subsequatur. ¶ Vobis de fratrū nostrorū cōsilio in virtute obediētiæ, & sub pœna excōmunicationis authoritate præsentiū districtiùs inhibemus, ne ante annū probationis elapsum (qui est maximè in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus) quemq̄ ad professionem vestri ordinis, seu renunciationē in seculo faciendā recipere, nec cōstitutum intra huiusmodi annum aliquatenus impedire, quò minùs intra ipsum ad aliā religionē, quā maluerit transeat: vel (nisi maior tamē quatuordecim annis existēs, professus sit tacitè, vel expressè, aut euidenter constet illum vitā voluisse mutare: quod tamen nō præsumitur, nisi clara probatione, vel cōpetentibus indicijs ostendatur) omnino ad seculū redeat, sicut de sua sua voluntate processerit: præsumatis. ¶ Quòd si fortè cōtra hāc nostrā prohibitionē, quēquàm recipere præsumpseritis, decernimus eū (qui taliter receptus fuerit) nullatènus vestro esse ordini alligatū, vosq; à receptione quorumlibet ad professionem eiusdem ordinis fore ipso facto suspēsos, & insuper pœnę subijciendos, quę fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi grauioribus consueuit.

Bonifacius octauus.

¶ Decretalis, non solùm extenditur ad omnes mendicãtes: in aliis verò professio expressa religioni, cui fit: tacita autem generaliter obligat intra annum. h. d. secundum Zen. Capitulum.iii.

CONstitutionem Innocentianam, quæ prohibet cõuersorum professionem recipi ante annum probationis elapsum: piæ memoriæ Alexand. papa.iiij. prædecessor noster ad fratrum prædicatorũ & minorum ordines, duntaxat declarauit extendi. ¶ Vnde nos pari similitudine rationis inducti, declarationem eandem ad aliorum mẽdicantium ordines propagamus. ¶ In aliis autem religionibus professio, expressè vel tacitè fieri potest licitè intra annum. ¶ Sed expressè emissa (etiam seculari habitu non mutato) illi religioni * præcisè obligat, quam profitens est professus. ¶ Tacitè verò facta intra probationis annum per susceptionem habitus (qui profitentibus tãtum datur) non illi specialiter, cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si ætatis aptæ fẽtiã sciens & voluntarius ac triduo perseueret.

* vide.l. precib⁹.C. de impu. & ali.substitu.

¶ Idem Parisieñ. capitulo.

¶ Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis casibus hic expressis) non est alteri conferendum: interim tamẽ debebit per alium beneficio deseruiri, assignata eidem substituto cõgrua portione, unde uiuere possit. h. d. Ioan. de Fan. Capitulum.iiii.

BEneficium illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum, alicui conferendum. ¶ Nisi ad id ipsius accedat assensus, aut constet, quòd vitam voluerit absolutè mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. ¶ Sed interim eidem beneficio per alium deseruiri debebit, assignata sibi congrua, de ipsius prouentibus portione.

¶ Idem

¶ Secundum uotum solenne religionis, derogat priori simplici. hoc dicit. Ioan. de Fan. Capitulum.v.

QVi post votum à se de certa religione intrãda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur & profitetur in ipsa: potest (voto non obstante priori, cui tanquam simplici, per secundum solẽne noscitur derogatum) manere licitè in eadem. ¶ Pro voto tamẽ non completo erit eidem pœnitentia imponenda.

¶ Idem.

¶ Vacante monasterio conuentus, nouum recipit monachum, si cõmuniter ad abbatem, & eos spectat: si ad abbatem solum, secùs. hoc dicit. Dominicus. Capitulum.vi.

SI ad solum abbatem pertineat creatio monachorum: eo defuncto nequibit nouus monachus à conuentu creari. ¶ Aliàs poterit, si eorum creatio spectat in simul ad vtrumque.

¶ De voto & voti redemptione. Titulus.xv.

¶ Bonifacius octauus Biteren. episcopo.

¶ Votum

¶ Votum ſolēnizatum per ſuſceptionem ſacri ordinis, uel per profeſſionem factam, alicui de religionibus per ſedem apoſtolicam approbatis, dirimit matrimonium, poſt contractum: aliâs ſolùm impedit, & non dirimit. h. d. ſecundum Zen. Capitulum unicum.

VÒd votum debeat dici ſolenne, ac ad dirimendū matrimonium efficax, nos cōſulere voluiſti. ¶ Nos igitur attendentes, quòd voti ſolennitas ex ſola conſtitutione eccleſiæ eſt inuenta: matrimonij verò vinculum ab ipſo eccleſiæ capite rerum omnium conditore ipſum in paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtituente vnionē, & indiſſolubilitatem acceperit. ¶ Præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolùm votum debere dici ſolēne, quantùm ad pòſt contractum matrimonium dirimendū, quod ſolēnizatū fuerit, per ſuſceptionem ſacri ordinis. ¶ Aut per profeſſionem expreſſam vel tacitā factā alicui, de religionibus per ſedē apoſtolicā approbatis. ¶ Reliquà verò vota etſi quandoq; matrimonium impediant contrahēdum: & quantò manifeſtius ſunt emiſſa, tantò propter plurium ſcandalum, & exemplum durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur: non tamē reſcindere poſſunt matrimonia poſt cōtracta.

¶ De ſtatu regularium. Titulus. xvj.

¶ Bonifacius octauus

¶ Moniales tacitè, uel expreſſè profeſſæ, clauſuras monaſterii exire non poſſunt, nec alii illas intrare: niſi cauſa legitima & ſuperioris licentia interueniat. h. d. Capitulum unicum.

Ericuloſo & deteſtabili quarundam monialium ſtatui (quæ honeſtatis laxatis habenis, & monachali modeſtia ſexusq; verecūdia impudenter abiectis extra ſua monaſteria, nonnunq̃ per habitacula ſecularium perſonarū diſcurrunt, & frequenter intra eadem monaſteria perſonas ſuſpectas admittunt, in illius, cui ſuam integritatem voluntate ſpontanea deuouerunt grauem* offenſam, religionis opprobrium, & ſcandalum plurimorum) prouidere ſalubriter cupientes: præſenti cōſtitutione perpetuò irrefragabiliter valitura, ſancimus: vniuerſas & ſingulas moniales præſentes, atque futuras cuiuſcumq; religionis ſint vel ordinis, in quibuſlibet mundi partibus exiſtentes, ſub perpetua in ſuis monaſterijs debere, decætero permanere clauſura: ita, quòd nulli earum religionem tacitè vel expreſſè profeſſę, ſit vel eſſe valeat quacūq; ratione vel cauſa (niſi fortè tanto & tali morbo euidenter earum aliquam laborare conſtaret, quòd non poſſet cum alijs abſq; graui periculo ſeu ſcandalo cōmorari) monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultas: nulliſq; aliquatènus inhoneſtę perſonæ, nec etiā honeſtę (niſi rationabilis & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius, ad quem pertinuerit ſpeciali licētia) ingreſſus, vel acceſſus pateat ad eaſdem: vt ſic à publicis, & mūdanis conſpectibus ſeparatę, omnino ſeruire deo valeant liberiùs & (laſciuiendi opportunitate ſublata) eidem corda ſua, & corpora in omnia ſanctimonia diligentiùs cuſtodire.

* Innuit, q; moniales corrūpunt. & an talibus ac ijs, qui publicè nubūt ſi dandū corpus Chriſti? gl. ca. de filia. xxvij. q. j. vide doc. ſ l. ſi. qs nō dicā rape. C. de epiſ. & cle. Fō.

¶ *In monasterio non mendicantium, tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari. & ultra non valet receptio. hoc dicit.* Dominicus.

¶ Sanè, vt hoc salutare statutum commodiùs valeat obseruari: districtiùs inhibemus, ne in monasterijs ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur decætero in sorores, nisi quot poterũt, de ipsorum monasteriorum bonis siue prouentibus absque penuria sustentari: si secùs actum fuerit irritum decernentes.

¶ *Abbatissæ principibus secularibus, ad fidelitatis sacramentũ præstandum adstrictæ, si non possunt per procuratorem iurare, personaliter exeundo monasterium iurabunt, absque dilatione ad monasteriũ redituræ.* Domi.

¶ Verũm quando abbatissa vel priorissa, cuiusuis monasterij pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo principe, seu domino temporali, sibi debebit homagium, vel fidelitatis sacramentum præstare (nisi quòd per procuratorem illud præstet possit efficere apud eum) de monasterio cum honesta & decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quàm primùm commodè poterit, seu fidelitatis præstito sacramento ad ipsum monasterium è vestigio reuersuræ: sic quòd in fraudem residentiæ, siue more claustralis, nihil fiat omnino.

¶ *Compellantur domini temporales, per censuram ecclesiasticam, ut in suis curiis admittãt abbatissas, per procuratores litigare. Ecclesiastici uerò in temporalibus & spiritalibus earum procuratores admittere debent.* Domi.

¶ Porrò, ne moniales causam, seu occasionem habeant euagandi, principes seculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus & obsecramus per viscera misericordiæ Iesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilò minùs suadentes, quòd abbatissas ipsas, & priorissas, ac moniales, quascumque monasteriorum suorũ curam, administrationem, negociáve gerẽtes, quibuscumque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus, seu curijs litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus (qui atornati in aliquibus partibus nuncupantur) seu alijs huiusmodi, easdem oporteat euagari. ¶ Si qui verò contra præsumpserint exhortationi huiusmodi rationabili, atque sanctæ obtemperare nolentes, cùm sit iuri contrarium, quòd mulieres (præsertim religiosę) per seipsas litigare cogantur, & à via deuiet honestatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios ecclesiasticos * censura ecclesiastica compellantur. ¶ Episcopis autem, & alijs prælatis superiorib⁹ & inferioribus quibuscumque iniũgimus, quòd & ipsi causa seu negocia, quæ præfatæ moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curijs eorundem, siue sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud ipsa per procuratores earum fieri faciant & tractari.

* vide gl. xi.q.iij.ca. rogo no. ¶ leg. age. C. de transf.

¶ *Ordinarii locorum, in subiectis monasteriis propria, in exẽptis apostolica authoritate clausuram procurare debent: nec est propter hoc in aliis casibus iurisdictio in exemptos eis attributa. hoc dicit.* Domi.

¶ Et quoniã parum esset condere iura nisi essent, qui ea executioni debitê demandarent, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, & episcopis vniuersis districtè in virtute sanctę obedientię sub obtestatione diuini iudicij & interminatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus, quatènus eorum quilibet in ciuitate ac diœcesi propria, in monasterijs monialium sibi ordinario iure subiectis sua, in ijs verò, quæ ad Romanã immediate spectant ecclesiam sedis apostolicæ authoritate. Abbates verò & alij, tam exempti, quàm non exempti prælati ecclesiarum monasteriorũ & ordinum quorũcunq; in monasterijs huiusmodi sibi subiectis de clausura conuenienti vbi non est ipsorum monasteriorum expensis & fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent diligentiùs facienda, & de ipsis monialibus includendis, quàm primũ cõmodè poterunt prouidere procurent, si diuinæ, ac nostrę indignationis voluerint acrimoniã euitare: contradictores atq; rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. ¶ Per hoc autem in monasterijs exemptis ordinarijs locorum, quò ad alia nullam sibi credant iurisdictionem vel potestatem aliquatènus attributam.

¶ De religiosis domibus. Titulus. xvij.

¶ Gregorius. x. in concilio generali Lugdunẽ.

¶ Non licet nouum ordinem uel religionem aut habitum nouæ religionis creare & assumere. Et reuocati sunt ordines mendicantiũ per papam nõ approbati, creati post concilium. Domi. Capitulum unicum.

Eligionum diuersitatẽ nimiã (ne confusionẽ induceret) generale conciliũ consulta prohibitione vetauit. ¶ Sed quia nõ solùm importuna petentiũ inhibitio illarũ postmodùm multiplicationẽ extorsit, verũetiam aliquorũ præsumptuosa temeritas diuersorũ ordinum præcipuè mẽdicantiũ (quorũ nõdum approbationis meruere principium) effrenatam quasi multitudinem adinuenit, repetita constitutione districtiùs inhibentes: ne aliquis decætero nouum ordinem aut religionem adinueniat, vel habitũ nouę religionis assumat. ¶ Cunctas affatim religiones & ordines mendicantes post dictum concilium adinuentos, qui nullam confirmationem sedis apostolicę meruerunt perpetuę prohibitioni subijcimus, & quatènus processerant reuocamus.

¶ Religiosi mendicantes per papã post concilium approbati & instituti nõ possunt aliquẽ ad professionẽ recipere, domũ uel locũ de nouo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis prædicare, cõfessiones eorũ audire, uel ad sepulturã admittere. Et contrà factum non tenet: & cõtrà faciens excõmunicatus est. h. d. Do.

¶ Cõfirmatos autẽ p sedẽ eandẽ, post idẽ tamẽ cõcilium institutos, quib⁹ ad congruã sustentationẽ reditus aut possessiones habere professio siue regula quęlibet interdicũt, sed per quęstum publicũ tribuere victum solet incerta mẽdicitas: modo decernimus subsistere infrà scripto, vt videlicet professoribus eorũdẽ ordinum ita liceat in illis

remanere

remanere si velint, quod nullum deinceps ad eorũ professionem admittant, nec de nouo domũ vel aliquẽ locũ acquirãt, nec domos seu loca, quę habent alienare valeant sine sedis eiusdem licentia speciali. ¶ Nos enĩ ea dispositioni sedis apostolicę reseruamus in terrę sanctę subsidiũ, vel pauperũ, vel alios pios vsus per locorũ ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa cõmiserit conuertẽda. ¶ Si verò secùs presumptũ fuerit: nec personarũ receptio, nec domorũ vel locorũ acquisitio, aut ipsorũ, sed cęterorũq; bonorũ alienatio valeat, & nihilò minùs cõtrariũ faciẽtes sentẽtiã excõmunicationis incurrãt. ¶ Personis quoq; ipsorũ ordinũ omnino interdicimus, quò ad extraneos prædicationis & audiendę confessionis officium, aut etiã sepulturam.

¶ *Reuocatio ordinum mẽdicãtium: prædicatores, minores, heremitanos, & carmelitas nõ comprehendit. hoc dicit. Dominicus.*

¶ Sanè ad prędicatorũ & minorũ ordines (quos euidẽs ex eis vtilitas ecclesię vniuersali proueniens perhibet approbatos) pręsentem non patimur cõstitutionem extendi. ¶ Cęterùm heremitarum sancti Augustini & Carmelitarum ordines, quorũ institutio dictũ cõcilium generale pręcessit, in solido statu volumus permanere.

¶ *Existens de ordinibus reuocatis: non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. hoc dicit. Dominicus.*

¶ Ad hęc personis ordinum (ad quos constitutio præsens extenditur) transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita, quòd nullus ordo ad alium, vel conuentus ad conuẽtum se ac loca sua totaliter transferat, sedis eiusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

¶ De capellis monachorum. Titulus. xviij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Instituti in ecclesiis monachorum ad curam populi per episcopum ad ipsorum præsentationem: per eundem (si causa subsit) sunt destituendi. hoc dicit. Dominicus.* Capitulum unicum.

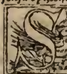

Presbyteri, qui ad curam populi per monachos in eorum ecclesiis præsentantur episcopis, & instituuntur ab ipsis: (cùm debeant esse perpetui) consuetudine vel statuto, quouis contrario non obstante, ab eisdem nequeunt ecclesiis (nisi per episcopos, & ex causa rationabili) amoueri.

¶ De iure patronatus. Titulus. xix.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Donatio iuris patronatus laici facta loco ecclesiastico, etiã sine consensu epi, tenet: nõ tamẽ præiudicat iuri episcopi. h. d. Domi. Cap. unicũ.*

Si laicus ius patronatus ecclesiæ sibi competens, eidem vel alteri ecclesiæ seu loco religioso duxerit conferendum: huiusmodi collatio (quãuis absq; assensu episcopi facta fuerit) efficax est cẽsenda. * ¶ Per pręfatam tamẽ collationẽ iuri episcopi, qui eidem assensum nõ prębuit: nolumus in aliquo derogari.

* Vide. l. cùm à matre. C. de re. ven. & l. peto. §. fratre. ff. de leg. ij.

¶ *Laicus quadrimestre tẽpus habet ad præsentandũm ecclesia verò semestre*

semestre,licèt à laico acquisiuerit ius patronatus.hoc dicit.Domi.

¶ Verùm licèt patronus laicus ad presentãdum tẽpus habeat quadrimestre dumtaxat:ecclesia tamen (vel monasterium,cui facta est à laico iuris patronatus collatio)tempus habet semestre. ¶ Et omnino quãtùm ad præsentationem pertinet,non vt patronus laicus, sed vt patronus debet ecclesiasticus reputari.

¶ De censibus , exactionibus & procurationibus. Titulus.xx.

¶ Innocentius quartus.

¶ *Archiepiscopus uolens prouinciam uisitare,priùs debet uisitare ecclesiam,ciuitatem,& diœcesim propriam,clericos & laicos earidem. hoc dicit.Dominicus.* Capitulum.i.

Romana ecclesia:& infrà. ¶ Statuimus,vt quilibet archiepiscopus suam volens visitare prouinciam , priùs ecclesiæ sue capitulum ac ciuitatem & diœcesim propriam plenè visitare procuret:nec sit solùm erga maiorum sed etiam minorũ ecclesiarũ, nec circa clericorum tantùm , sed etiam populorum visitationem intentus. ¶ Et si cõmodè vel absq; difficultate accedere ad vnãquãq; non poterit:de pluribus locis ad vnum congruum clericos & laicos studeat conuocare,ne in illis visitatio postponatur.

¶ *Visitata sua diœcesi, archiepiscopus in parte uel in totũ uisitat omnia loca ecclesiastica,clerum & populum prouinciæ:procurationem à uisitatis recipiendo.hoc dicit.Dominicus.*

¶ Deinde liceat ei per totam prouinciam vel eius partẽ visitationis officium exercere,ciuitates & diœceses,suffraganeos suos & eorum subditos, cathedralium & aliarũ ecclesiarũ capitula & monasteria, ecclesias & alia religiosa & pia loca,cleros & populos liberè visitãdo,ac procurationes à locis tantùm recipere visitatis.

¶ *Archiepiescopus post inceptam uisitationem in una diœcesi transiens ad aliam , ad primam redire non potest: nisi de nouo reiteret in tota prouincia.Dominicus.*

¶ Ex quo tamen aliquã de ipsis diœcesibus visitare cœperit : nunq; postea siue totam siue partem eius visitauerit,reuertatur causa visitationis ad illam priùsq; omnes reliquæ ipsius prouinciæ diœceses in in toto vel in parte (quas securè visitare poterit) & sua denuò fuerint visitatę.Quòd si fortè eadem diœcesis vel aliqua ibi ecclesia plùs aliis indiguerit visitari:tũc aliarũ visitatiõe intermissa redeat ad eãdẽ,si à loci diœcesano requisitus extiterit,vel de omniũ aut maioris partis episcoporũ eiusdẽ ꝓuincię ꝓcesserit cõcilio & assẽsu:ad quod idem se pronos exhibeãt,ne animarũ ꝓfectus aliquatenus negligat. ¶ Si verò maliciosè in his difficultatem adhibuerint: archiepiscopus licentiam super hoc à sede apostolica postulet confidenter.

¶ *Expedita uisitatione non reiterat illam archiepiscopus sine cõcilio suffraganeorũ,& definitione in scriptis priùs facta:debet tamẽ reincipere ab illis,qui in prima nõ fuerant uisitati.h.d.Dominicus.*

¶ Postquàm

¶Postq̃ autem semel omnes prouinciæ suæ dioeceses visitauerit, licitum sit ei postea (priùs tamẽ suffraganeorũ suorũ requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita corã eis, quæ in scriptis redigi volumus, vt possint alijs esse nota) visitationẽ per eandem recitare prouinciã, iuxta modum superiùs annotatũ: etiã si nõ interueniat in hoc suffraganeorũ ipsorũ assensus: illam semper prouidentiam adhibendo, vt in posterioribus visitatiõibus illas ecclesias eósque cleros & populos priùs visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit alijs visitationis officium opportunum.

¶*Archiepiscopus uisitans debet proponere uerbum dei, inquirere de uita ministrorum, & de pertinentibus ad diuinum officium, absq; iuramento: infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat. hoc dicit. Dominicus.*

¶Sanè huiusmodi impensurus officium, proposito verbo dei quærat de vita & conuersatione ministrantium in ecclesijs & locis alijs diuino cultui deputatis, ac cæteris, quæ ad officium ipsum spectant absq; coactione & exactione qualibet iuramenti, ad ipsorum emẽdationem per salubria monita: nunc leuia nunc aspera iuxta datam sibi à deo prudentiam diligenter intendens. ¶Quòd si de aliquibus orta fuerit infamia: contra eos ordinariis ipsorum (vt super his solẽniter inquirãt) denunciet, si viderit expedire. ¶Notoria verò crimina, quæ examinatione non egeant (cùm super his meritò notari possit ordinariorum negligentia eorũdem) liberè corrigat pœnam pro illis debitam infligendo.

¶*Visitator non in pecunia, sed uictualibus recipiet procurationem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam prætextu officii, nec ipse nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. hoc dicit. Dominicus.*

¶Procurationes autẽ recipiat, secundum quòd est in canonibus cõstitutũ: nullã tamẽ pecuniã ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicuius officij aut cõsuetudinis, seu quolibet alio modo earũ nomine, sed in victualibus expẽsas tantũ recipiat moderatas. ¶Caueat insuper, ne ipse vel quisq̃ suorũ aliquod munus quodcũq; sit & qualitercũq; offeratur, præsumat recipere: vt nõ, quæ sua sunt videat quærere, sed quæ Iesu Christi. Quòd si fuerit cõtra præsumptum, recipiens maledictionẽ incurrat, à qua nunq̃ (nisi duplum restituat) liberetur. volumus enim in his fraudem quamlibet penitùs euitari.

¶*Forma uisitatiõis præmissa seruari debet in episcopis & aliis prælatis inferioribus: regularium cõsuetudinibus exceptis. h.d. Domi.*

¶Hanc autem visitandi formã ab vniuersis etiam episcopis alijsq; prelatis ordinario iure suos subiectos visitantibus, plenè obseruari præcipimus: saluis super hoc rationabilibus & approbatis religiosorum consuetudinibus & regularibus institutis.

¶Gregorius.x. in generali concilio Lugdunensi.

¶*Quia decreta. Innocen. iiii. suprà proxi. non bene seruabatur in illo capitulo, quo præceperat procurationis in uictualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in uictualibus à locis non uisitatis: illam confirmat pœnas adiiciens. Ioannes*

annes Andreæ. *Capitulum.ii.*

EXigit peruersorum audacia, vt non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus. ¶Constitutionem itaque felicis recordationis Innocen. papæ quarti prædecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procuratoribus ac super receptione munerũ visitantibus eorũq familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inuiolabiliter obseruari, eam decernimus pœnę adiectione iuuandam. Statuentes, vt vniuersi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, vel aliâs constitutionem ipsam recipiendo munera, siue visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare præsumpserint duplum eius, quod receperint ecclesiæ, à qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneãtur. ¶ Alioquin ex tunc patriarchę, archiepiscopi, episcopi, duplũ ipsum vltra prędictũ tẽpus restituere differentes, ingressum sibi ecclesiæ sentiant * interdictũ. Inferiores verò ab officio & nouerint se suspensos, quousq de duplo huiusmodi grauatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendant, nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

* In veteri exẽplari deest, sentiant.

¶Bonifacius octauus.

¶*Visitator recipere potest procurationem in pecunia uolentibus uisitatis. Sed una die ultra unam procurationem non recipiet, licèt plura uisitauerit loca. hoc dicit. Domi.* *Capitulum.iiii.*

FElicis recordationis Gregorius papa.x. prędecessor noster prohibuit in concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam præsumerẽt, vel etiam recipere à volente. ¶ Verùm quoniam rerum experientia nos instruxit ex hoc tam personis visitantibus, quàm locis & ecclesiis visitatis, multa incommodorum dispendia prouenire concedimus, vt patriarchę, archiepiscopi, episcopi, & alii, quibus ex officio cõpetit visitare, à volentibus ecclesiarum & locorum visitatorum rectoribus seu personis pecuniam licitè recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus diebus, quibus visitationis officiũ personaliter exercebunt. ¶ Adiicientes, quòd non liceat visitanti nisi vnam procurationem recipere vna die, siue vnum locum solùm visitauerit siue plura: etiam si locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationẽ integrã persoluendam, cùm eidem sufficere debeat, vt tẽporalia metat à locis personaliter visitatis pro diebus, quibus eis spiritalia subministrat. ¶ Cætera verò, in eiusdem prædecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

¶Idem

¶*Si uniuersitas uel singularis persona ecclesias uel ecclesiasticas personas compulerit soluere pedagia, uel guidagia, uel exactiones pro rebus suis, quas causa negociationis non deferunt, uel pro personis: singulares sunt excõmunicati, & uniuersitas interdicta: nec prodest cõtraria cõsuetudo. ¶ & hoc addit, quòd diœcesani, quibus cõstat aliquos*

aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere obseruari. eo. tit. præsenti. Ioan. And. Capitulum. iiij.

QVamquàm pedagiorũ exactiones tam iure canonico, quàm ciuili regulanter meritò sint damnatę: tanto tamen districtius ne ab ecclesiis & personis ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat maioris inde transgressionis reatus incurritur, & offensa euidentior comprobatur. ¶ Cùm igitur ecclesiæ ecclesiasticæq́ personæ ac res * ipsarum non solùm iure humano, quinimmò & diuino, à secularium personarum exactionibus sint immunes. constitutionem felicis recordationis Alexandri papæ quarti prædecessoris nostri (qui statuit ecclesias & personas ecclesiasticas ad pedagia & guidagia penitùs non teneri, nec ad exhibendum vel soluendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negociandi deferunt vel deferri faciunt seu transmittunt.) Volentes propter multorũ insolentiam & abusum pœnę adminiculo adiuuare, adiicimus districtiùs inhibendo (contraria consuetudine quorũcũq́, quæ dicenda est corruptela veriùs non obstante) vt nec collegium, nec vniuersitas, nec aliqua etiam singularis persona cuiuscumq́ sit dignitatis, cõditionis aut status, à præfatis ecclesiis, aut personis pro personis ipsis aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, per se vel per alium suo nomine vel etiam alieno, aut eas ad huiusmodi persoluenda compellat. ¶ Qui verò contrà fecerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis: si autem collegium vel vniuersitas ciuitatis castri seu loci alterius cuiuscumq́, ipsa ciuitas castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter.

* vide. l. si publican⁹. §. de reb⁹ ff. de pub. Fon.

¶ Idem.

¶ *Archiepiscopus uisitare potest prouinciam ac etiã iterare, licèt suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium audire, absoluere, & pœnitentias imponere. h. d. Dominicus.* Capitulum. v.

PErpetuo declaramus edicto, archiepiscopum posse, secundum tenorem constitutionis felicis recordationis Innocẽtii papę quarti prędecessoris nostri super hoc editę, suã prouinciã visitare liberè, licèt nõ sint eius suffraganei negligentes, & iterare visitationẽ eandẽ, ac procurationes à locis recipere visitatis. ¶ Cõsuetudine (si qua forsan ab ipsis suffraganeis vel ab aliis allegetur) pręmissis cõtraria nõ obstante. ¶ Potest etiã idem archiepiscopus dum visitat confessiones subditorum suffraganeorum audire, ac absoluere confitentes, & ipsis pœnitentias iniungere salutares.

¶ De cõsecratiõe ecclesię vel altaris. Ti. xxj.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Polluta ecclesia pollutũ est cimiteriũ illi cõtiguũ, sed nõ remotũ. Pollutio cimiterii ecclesiam nõ polluit, licèt cõtigua existat. Polluto vno cimiterio, aliud illi contiguum pollutum non est, licèt per portã de uno in aliud detur ingressus. h. d. Dominicus.* Capitulum unicum.

Si eccle-

I ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione cõtingat, ipsius cimiteriũ si contiguũ sit eidẽ cẽsetur esse pollutum: vnde antequàm reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. ¶ Secũs si remotum fuerit ab eadem. ¶ Nõ sic quoq; in casu conuerso sentimus; vt videlicet polluto cimiterio (quãuis ecclesiæ contiguo) debeat ecclesia reputari polluta: ne minus dignum maius, aut accessorium principale ad se trahere videatur. ¶ Non vnum, sed plura cimiteria esse noscuntur, quæ quãuis sibi cohærentia, pariete tamen medio seiunguntur. Ideoq; violato eorum altero, alterum (licèt de vno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) nõ propter hoc reputabitur violatum.

¶ De reliquijs & veneratiõe sctõrũ. Ti. xxij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Festa duodecim apostolorũ, quatuor euangelistarũ, & quatuor doctorum & confessorum ecclesiæ sancti Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi, sub officio duplici debent solenniter celebrari.

Ioannes Andreæ. *Capitulum unicum.*

Loriosus deus in sanctis suis, & in maiestate mirabilis, cuius ineffabilis altitudo prudẽtię nullis inclusa limitibus, nullis terminis cõprehẽsa recti cẽsura iudicij cęlestia pariter & terrena disponit, etsi cũctos eius ministros magnificet, altis decoret honoribus, & cęlestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamẽ (vt dignis digna repẽdat) potiorib⁹ attollit insignijs dignitatũ, & pręmiorũ vberiori retributiõne prosequit, quos * digniores agnoscit, & cõmendat ingentior excellentia meritorũ. ¶ Sic & alma mater ecclesia eius sacra vestigia prosequens, & exẽplo ducta laudabili, licèt vniuersos in regnis cęlestibus constitutos studijs honorare solicitis & sonoris efferre præconijs non desistat: gloriosissimos tamen Christianę fidei principes athletas dei electos, iustos seculi iudices, lumina vera mũdi, videlicet Christi redemptoris apostolos numero duodeno contentos, qui viuentes in carne prædictam ecclesiam suo pręcioso sanguine plantauerunt, ipsam erigendo sublimiter, & disciplinis sanctissimis dirigendo: Reuerendissimos etiam patres virosq; clarissimos quatuor euangelistas domini, per quorum diligentissima & fidelissima studia eidem ecclesiæ sacra euangelia illuxerunt: Egregios quoq; ipsius doctores ecclesiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis apostolicę curam gessit, Augustinum & Ambrosium venerandos antistites, ac Hieronymum sacerdotij præditum titulo, eximios confessores summis attollere vocibus, laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Horũ quippe doctorum perlucida & salutaria documenta prędictã illustrarunt ecclesiam, decorarunt virtutibus, & moribus informarunt: per ipsos prӕterea quasi luminosas ardentesq; lucernas super candelabrum in domo domini positas (errorum tenebris profugatis) totius corpus ecclesiæ tanq̃ sydus irradiat matutinũ: eorum etiã fœcũda facundia cęlestis

*Vide tex. lxxxix. di. ca. ad hoc. Fon.

cęlestis irrigui gratia influente scripturarum ęnigmata reserat,soluit nodos,obscura dilucidat,dubiaq; declarat:profundis quoq; ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius ecclesiæ fabrica velut gemmis vernātibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscat. ¶ Ideóque circunspecta prudentia dictę sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis,libenter & solerter exequitur, quæ sunt dei) præmissa solicitè dignèq; considerans,& debita meditatione perlustrans, ad diuini nominis honorem & gloriam,exaltationem catholicæ fidei salutemq; fidelium,meritò censuit riteq; prouidit,apostolos, euāgelistas, & confessores eosdem in vniuersali ecclesia honorificentię potioris impēdijs attollendos: vt ab ea tantò propensiùs honorari se sentiāt,quantò ipsam prę cæteris excellentiùs illustrarunt. ¶ Nos itaq; pijs ducti consilijs, dignisq; studijs excitati, nonnullos prædecessores nostros Romanorum pontificum (qui specialis deuotionis prosequētes affectum,aliquorum festa sanctorum sub duplici ordinauerunt officio celebranda) imitari solicitè intendentes:eorūdem apostolorum,euangelistarum & confessorum festiuitates præcipuas (de fratrum nostrorum consilio & assensu) sub officio duplici per vniuersas orbis ecclesias volumus,statuimus,& præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

¶ De immunitate ecclesiarū, cimiteriorū,& aliorum locorum religiosorū. Titulus.xxiij.

¶ Alexander quartus.

¶ Seculares potestates ab ecclesijs uel ecclesiasticis personis tallias uel exactiones pro rebus uel possessionibus acquisitis uel acquirendis exigere nō præsumant: nec eos compellere ad ipsas distrahendum, uel extra manum suam ponendum.h.d.Ioan.Andreæ. Capitulum.j.

Via nonnulli habentes tēporale dominium,vel potestatis gerētes officium secularis libertatē & immunitatem ecclesiasticā lędere ac minuere tanq̄ honoris & priuilegij ecclesiarū inuidi moliuntur: expedit,q; per diligētiam & authoritatē sedis apostolicę (quæ curā habet ecclesiarum omniū & tutelam) contra talium ausus,& conamina opportunū remedium apponatur, * vt ecclesiæ ipsæ in plenitudine iuris sui & libertatis integritate lętētur,ac detestabilis malignorū audacia & insolentium nefaria temeritas propulsetur. ¶ Sanè intelleximus,q; in regno Franciæ cōmunię,scabini,seu consules & alij domini tēporales,& ij,qui iurisdictionē in ipsis cōmunijs,ciuitatibus,castris & villis tēporalem exercent,vel quibus in illis cōmissa est executio iusticiæ secularis, molesti sunt nimium ecclesijs super pluribus & infesti:& inter cætera nituntur & studene, vt illis collectas & tallias & alia huiusmodi eędem ecclesiæ prætextu bonorū,quæ acquisiuerūt tribuant & persoluant,vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita. ¶ Volentes itaq; super his omnibus(prout expedit) solicitè prouidere,totiq; temerarijs ausibus

* vide.l. proximè. ff.de ijs, q in testam. delen.

congruis

congruis præsidiis obuiare, authoritate apostolica præhabita cũ fratribus nostris diligẽti deliberatione decernimus non licere præfatis cõmunibus, scabinis, & iis, qui in eis iurisdictionem temporalem obtinent, vel iustitiã tẽporalem exercẽt, tallias vel collectas seu exactiones quascũq; ecclesiis vel personis ecclesiasticis imponere vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscũq; possessionibus ab eisdem ecclesiis, vel personis ecclesiasticis legitimè hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiã si ipsę ecclesiæ vel personæ, vel res hmõi sint intra illorum districtum vel territorium constitutæ. Nec etiam liceat illis ipsas ecclesias vel personas ad distrahendum vel alienandum, aut extra manum suam ponẽdum, * acquisita iam vel quæ deinceps acquirent aliquatẽnus coarctare.

*Hoc verbũ latiũs patet q̃ alienare. vñ nõ poterit cõcedere. similiter ponere in manu, latum verbũ est. Bal. cõ si. clxvii. ii. volu. doc. Fõ.

¶ Gregorius. x. in generali concilio Lugdunẽ.

¶ *In ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus insisti: exclusis clamoribus & seditionibus, consiliis uniuersitatis laicorum, & eorum publicis parlamentis, uanis colloquiis, negociationibus, & nũdinis ac iudiciis secularibus, & maximè criminalibus. hoc dicit. usq; ad. §. ordinarii. Dominicus.* Capitulum. ii.

Decet domum domini sanctitudo, decet vt cui⁹ in pace factus est locus, eius cultus sit cum debita veneratione pacificus. ¶ Sit itaq; ad ecclesias humilis & deuotus ingressus, sit in eis quieta conuersatio deo grata, inspiciẽtibus placita, quæ considerantes non solùm instruat, sed & reficiat. Conueniẽtes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen (à quo aliud sub cælo non est datum hominibus, in quo saluos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Iesu Christi, qui saluum faciet populum suum à peccatis eorũ) exhibitione reuerentiæ specialis attollant, & quod generaliter scribitur, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. singuli singulariter in seipsis implentes (præcipuè dum aguntur missarum sacra ministeria) gloriosum illud nomen qñcũq; recolitur, flectãt genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testẽtur attẽdãtur in locis eisdem intẽtis precor diis sacra solẽnia, deuotis orationib⁹ insistatur, nullus in locis eisdẽ, in quib⁹ cum pace ac quiete vota cõuenit celebrari, seditionem excitet, cõclamationem moueat, impetũmve cõmittat. ¶ Cessent in locis illis vniuersitatũ & societatũ quarũlibet concilia, conciones & publica parlamẽta. ¶ Cessent vana & multò forti⁹ fœda & ꝓphana colloquia. ¶ Cessent cõfabulationes quælibet. Sint postremo quęcũq; alia, quæ diuinum possunt turbare officium, aut oculos diuinę maiestatis offendere, ab ipsis prorsùs extranea: ne vbi peccatorum est venia postulãda, ibi peccãdi detur occasio, aut depręhẽdãtur peccata cõmitti. ¶ Cessent in ecclesiis earũq; cemiteriis negociatiões, & pręcipuè nũdinarum ac fori cuiuscũq; tumultus, omnis in eis seculariũ iudiciorũ strepitus cõquiescat, nulla inibi causa per laicos criminalis maximè agitetur, sint loca eadem à laicorum cognitionibus aliena. Phili. 2.

¶ *Locorum ordinarii exequi debent hic contẽta, & sentẽtiæ in ecclesiis habitæ sunt nullæ: & contrà facientes puniri debent. h. d. Domi.*

¶ Ordinarii locorum hoc faciant obseruari suadẽda suadeãt, interdicta hui⁹ canonis authoritate compescãt, ad hoc alios etiã in ecclesiis

ipsis magis assiduos, & in præmissa idoneos deputãdo. Et nihilò minùs processus iudicum secularium, ac specialiter prolatæ sententiæ in eisdem locis omni careãt robore firmitatis. ¶ Qui verò præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint: pręter processum ordinariorum & deputandorum ab ipsis, diuinæ vltionis & nostræ poterũt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum à similibꝰ firmato proposito deliberauerint abstinere.

❡Bonifacius.viij.

❡*Ponit excessus laicorum, qui clericis collectas, tallias & onera imponebant: & excessus clericorum, qui talibus consentiebant.* Cap.iii.

CLericis laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod & pręsentium experimẽta temporum manifestè declarãt, dum suis finibꝰ non cõtẽti nitũtur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendũt, q̃ sit eis in clericos ecclesiasticásve personas & bona interdicta potestas: ecclesiarùm prælatis, ecclesijs, ecclesiasticisq́ꝫ personis regularibus & secùlaribus imponunt onera grauia, ipsosq́ꝫ talliant & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum prouentuum vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam vel quãuis aliam portionem aut quotam exigunt & extorquent, eosq́ꝫ moliuntur multifariẽ subijcere seruituti, sueq́ꝫ submittere ditioni: & (quod dolenter referimus) nonnulli ecclesiarum prælati ecclesiasticęq́ꝫ personæ trepidantes vbi trepidandum non est, trãsitoriam pacem quærentes, plus timentes maiestatem temporalem offendere, q̃ ęternam, talium abusibus non tam temerariè, q̃ improuidè acquiescunt: sedis apostolicæ authoritate seu licentia non obtenta.

❡*Præcipit personas ecclesiasticas pro rebus suis uel ecclesiarum nil laicis soluere debere absq; licẽtia apostolicæ sedis, sub quocũq; colore mutui, subuẽtionis doni, uel alio quolibet: ut etiam ipsi laici tallias non exigant uel recipiant: nec occupent quocũq; modo deposita ecclesiarum uel personarum ecclesiasticarum: singulares cõtra facientes excommunicat, uniuersitates interdicit: quæ pœnæ locum habeãt in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem, si postmodùm soluantur uel recipiantur: & ab his sententijs solus papa absoluit, præterquàm in mortis articulo. h.d.*

❡Nos igitur talibus iniquis actibus obuiare volẽtes: de fratrum nostrorum consilio apostolica authoritate statuimus, ꝙ quicũꝙ prælati ecclesiasticęq́ꝫ personæ, religiosę vel seculares quorũcũꝙ ordinum conditionis seu status, collectas vel tallias, decimam, vicesimam, seu centesimam suorum & ecclesiarum prouentuum vel bonorum laicis soluerint vel promiserint, vel se soluturos cõsenserint, aut quãuis aliam quãtitatem, portionem, aut quotam ipsorũ prouẽtuum vel bonorum æstimationis vel valoris ipsorum sub adiutorij, mutui, subuẽtionis, subsidij vel doni noĩe, seu quouis alio titulo modo vel quęsito colore absꝙ authoritate sedis eiusdẽ: necnõ ĩperatores, reges, seu principes, duces, comites, vel barones, potestates, capitanei, vel officiales, vel rectores, quocũꝙ nomine censeantur, ciuitatum, castrorũ, seu quorũcũꝙ locorum constitutorum vbilibet: & quiuis alij cuiuscũꝙ pręeminentiæ conditionis & status, qui talia imposuerint, exegerint

gerint, vel receperint, aut apud ędes sacras deposita ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum vbilibet arrestauerint, saisiuerint, seu occupare præsumpserint, vel arrestari, saisiri aut occupari mādauerint, aut occupata, saisita, seu arrestata receperint: necnon omnes, qui sciēter dederint in prędictis auxilium, cōsilium, vel fauorem publicè vel occultè, eoipso sententiā excōmunicationis incurrāt. ¶ Vniuersitates quoq; quæ in his culpabiles fuerint, ecclesiastico supponim⁹ interdicto. ¶ Prælatis & psonis ecclesiasticis suprà dictis in virtute obediētiæ, & sub depositionis pœna districtè mādātes, vt talibus absq; expressa licētia dictę sedis nullatènus acquiescāt: quoq; prætextu cuiuscūq; obligationis, promissionis, & cōfessionis factarum hactenus vel faciēdarum in antea, priusq; hmōi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad noticiam ipsorū peruenerit nihil soluāt, nec suprà dicti seculares quoquo modo recipiāt. Et si soluerint, vel prædicti receperint, in excōmunicationis sententiam incidāt ipso facto. ¶ A suprà dictis autem excōmunicationum & interdicti sentētijs nullus absolui valeat (præterq; in mortis articulo) absq; sedis apostolicæ authoritate & licētia speciali. Cùm nostræ intētionis existat tam horrēdum secularium potestatum abusum nullatènus sub dissimulatione transire.

¶ *Omnia priuilegia derogantia huic constitutioni cassat & irritat.*

¶ Non obstātibus quibuscūq; priuilegijs sub quibuscūq; tenoribus formis seu modis, aut verborum cōceptione cōcessis imperatoribus, regibus & alijs suprà dictis, quę contra præmissa in nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari. ¶ Idem.

¶ *Excommunicati sunt, qui impediunt super causis, quæ ad forum ecclesiasticum de iure uel de consuetudine pertinent literas à sede apostolica impetrari, uel super ipsis coram ordinarijs uel delegatis ecclesiasticis litigari. Io. and.* *Capitulum. iiii.*

QVoniam (vt intelleximus) quorūdam iustitiariorum, balliuorū, iudicūmve secularium ac temporalium dominorum in quibusdam partib⁹ præsumptuosa temeritas sic excreuit, vt in terris eorum sine districtibus literas apostolicas impetrātes, vel ad iudices ordinarios ecclesiasticos recurrentes super causis, negocijs, seu quęstionibus, quæ ratione personarum aut rerum de iure aut antiqua consuetudine ad forum * ecclesiasticum pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios iudices vel apostolicas literas iustitiæ cōplemētum, quin potiùs super illis recurrere ad iudicium seculare, vel à lite causa seu quęstione desistere cōpellūtur. ¶ Nos iustitiam nostram & ecclesiæ sponsæ nostræ nolentes negligere, qui alios in sua iustitia confouemus: statuimus districtiùs inhibēdo, ne quis impetratores literarum nostrarū, vel alios in foro ecclesiastico delegato seu ordinario litigātes, seu litigare volentes, siue ambę partes hoc voluerint, siue vna super causis ecclesiasticis, siue quæ ad forum ecclesiasticum ratione personarum, negociorum, vel rerum de iure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quęstionibus huiusmodi litigandum per eorūdem iudicū ecclesiasticorum vel impetrātium, aut litigantiū seu volētium litigare, aut ꝓpinquorum ipsorum seu rerum illorum,

*Quę sint illæ causæ vide in ca. licèt. de foro cōpe. in anti. Bart. in extrauagan. ad reprimēdā. in verbo, denunciatione.

aut ecclesiarum suarum etiã captionem, modisve alijs quibuscũq; cõpellat seu compelli faciat vel procuret: nec per se aliósve impediat, quò minùs corã iudicibus ecclesiasticis delegatis seu ordinarijs quę relãtes de causis, quæ (vt præmissum est) ad cognitionem pertinent eorũdem, possint liberè iustitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, cõcilium, vel fauorem. ¶ Si quis verò cõtrà pręsumpserit, excõmunicationi se ipso facto nouerit subiacere: à qua (nisi tã iudici, cuius cognitio fuerit impedita, vel iurisdictio vsurpata, q̃ parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui iurisde iniuria, dãnis, expensis, & interesse priùs per eundem integrè fuerit satisfactum) nullatenus absoluatur.

¶ Idem.

¶ Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis ecclesiasticis contrahant, uel communia obsequia exhibeant: ipso facto excommunicationem incurrunt. h.d. Do. *Capitulum.v.*

Eos, qui temporale dominium obtinẽtes suis subditis, ne prælatis aut clericis seu personis ecclesiasticis quicquam vendãt aut emãt aliquid ab eisdem, neq; ipsis bladum molant, coquãt panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquãdo interdicũt (cùm talia in derogationem libertatis ecclesiasticę pręsumantur) eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subiacere.

¶ Ne cleri vel monachi secularibus negocijs se immisceant. Titulus.xxiiij.

¶ Bonifacius.viij.

¶ Capitulum super specula prohibẽs audiẽtiam legum uel physicæ, non includit parochiales ecclesias habentes, nisi sint plebaniæ habẽtes sub se capellas, in quibus clerici perpetuò instituãtur. hoc dicit. Dominicus. *Capitulum.i.*

STatutum felicis recordatiõis Honorij papę tertij pręcessoris nostri, q̃uod decanis, archidiaconis, pręposi tis, plebanis, cantoribus, & alijs clericis habẽtib⁹ personatus audire leges vel physicam interdicit: ad eos, qui parochiales ecclesias obtinere noscũtur, pię memoriæ Clementis papæ quarti prædecessoris nostri vestigijs inhęrẽtes, declaramus pręsentis cõstitutionis oraculo ratione ecclesiarum hmõi non extẽdi. ¶ Nisi eędem ecclesię fuerint plebanię sub se capellas habẽtes, in quib⁹ instituantur clerici perpetui nequeuntes ab ipsis absq; causa rationabili amoueri.

¶ Idem.

¶ Excommunicatus est ipso facto religiosus professus habitum temerariè dimittens, uel ad quæcũq; studia accedens, non obtenta licentia prælati & conuentus. Doctores scienter docentes, uel in scholis retinentes ad leges uel physicam tales religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. h.d. Do. *Capitulum.ii.*

VT periculosa religiosis euagandi materia subtrahatur, districtiùs inhibem⁹, ne decęterò aliq̃s quacũq; religionẽ tacitè vel expressè p̃fessus, in scholis vel alibi temerè habitum religionis suæ dimittat: nec

nec accedat ad quævis studia literarum, nisi à suo prælato cum consilio sui conuentus vel maioris partis eiusdem sibi eundi ad studium, licentia primitùs sit cõcessa. ¶ Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. ¶ Doctores quoq; siue magistri, qui religiosos habitu suo dimisso leges vel physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.

¶ Idem.

¶ *Clericus in loco temporalis iurisdictionis suæ super delicto ibi commisso delegans, ut ueritate inquisita iustitiam exequatur, irregularis non efficitur, licet pœna sanguinis inferatur. h. d. Domi. Capitulum. iii.*

EPiscopus, seu quicũq; alius prælatus, vel clericus iurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in iurisdictione sua cõmisso, balliuo suo aut alij cuicũq; iniũgat, vt super hoc veritatem inquirẽs iustitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet, quis ipse balliuus vel alius cõtra malefactores ad pœnam sanguinis processerit iustitia mediante. ¶ Nam licèt clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cùm iurisdictionem obtinent temporalem) debent & possunt metu irregularitatis cessante alijs delegare.

SEXTI DECRETALIVM LIB. IIII.

¶ De spõnsalibus & matrimonijs. Titu. j.

¶ Bonifacius. viij.

¶ *Sponsalia pura & certa ex consensu ualida, licèt aliàs nulla, inducunt publicam honestatem: quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.* *Capitulum unicum.*

EX spõsalibus puris & certis etiam si consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quauis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensus * oritur efficax ad impediendum & dirimẽdum sequẽtia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissoluendum, impedimentum iustitiæ publicę honestatis. ¶ Quare ille, qui sponsalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & postmodùm cum secũda prioris consanguinea

* No. hic Do. Phi. q actus iure naturali aliqs, põt iure positiuo effici nullus.

idem fecit,ex priorũ spõsaliorum vigore (quib⁹ per publicę honestatis iustitiam ex secũdis sponsalib⁹ subsecutam minimè derogatur) ad matrimonium cõtrahẽdum cum prima remanet obligatus.

¶ *Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante euentum.h.d.Io.and.*

¶ Ille verò, qui spõsalia cũ aliqua muliere * sub cõditione * cõtraxit,si postmodùm ante cõditionis euẽtum cũ alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsenti: cũ secũda remanere debebit. Cùm ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extãtem sicuti consensum non habentibus, & in certis nulla publicę honestatis iustitia oriatur.

* No.Do. hic illã dici mulierẽ que nõdũ matrimonio copulata ẽ. Fõ.
* vide.l. cũ ad pręsens.ff.si cer.pe.Fõ.

¶ De desponsatione impuberum. Titu.ij.

¶ Bonifacius.viij.

¶ *Sponsalia amborum infantium uel alterius tantùm per superuenientiam maioris ætatis non ualidãtur, nec publicam honestatem inducũt: nisi fuerint ratificata tacitè uel expressè.hoc dicit usq; ad.§.Idem quoq;.Domi.* *Capitulum.unicum.*

SI infantes ad inuicem,vel vnus maior septennio & alter minor spõsalia cõtraxerint:ipsi vel parẽtes pro eis nisi per cohabitationem eorũ mutuam, seu aliàs verbo vel facto ipsorum liquidò appareat eosdem in eadem volũtate factos maiores septẽnio perdurare:sponsalia hmõi,quæ ab initio nulla erant,per lapsum dicti tẽporis minimè conualescunt: & ideo cùm sint nulla ratione defectus cõsensus,publicę honestatis iustitiam non inducunt.

¶ *Sponsalia per uerba de præsenti cõtracta inter impuberem & puberem,uel inter impuberes non proximos pubertati,ualent ut sponsalia de futuro:nec in matrimonium trãseũt ex sola perseuerãtia ætatis: nisi aliter approbẽtur:inducũt tamen publicam honestatem.h.d.Do.*

VIS

¶ Idem quoq; si pubes & impubes, vel duo impuberes non pximi pubertati,& in quibus ætatem malicia non supplebat,per verba cõtraxerint de præsenti. sponsalia enim illa,quę iuris interpretatione tantùm fuerũt sponsalia de futuro (licèt verba consensum exprimẽtia de præsenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahẽtes) per aduẽtum pubertatis in matrimonium non transeũt de præsenti: nec matrimonium (quod vt matrimonium ætate non tenuit prohibẽte) per lapsum dicti temporis conualescit: nisi per carnis copulam subsecutam,vel aliquẽ modum alium contrahẽtes eosdem cùm eiusdem perseuerãtia volũtatis ad pubertatis tẽpora peruenisse cõstiterit euidẽter.per dictũ tamen cõtractum, qui valuit vt potuit non sicuti agebatur,publicę honestatis iustitia est inducta.

¶ *Sponsalia pro absentibus filiis non tenẽt:nisi ipsis præsentibus,uel nisi approbauerint tacitè uel expressè ex pòst facto.h.d.Domi.*

¶ Porrò ex sponsalibus,quæ parẽtes pro filiis puberibus vel impuberibus plerũq; contrahunt, ipsi filij si expressè consenserint vel tacitè,vt si præsentes fuerint nec contrà dixererint obligantur: & ex eis oritur iustitia publicę honestatis. ¶ Et est idem si filij tempore sponsaliorum

saliorum absentes & etiam ignorãtes eadem sponsalia pòst sciẽtes ratificauerũt tacitè * vel expressè:aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filijs,nec ipsi filij obligantur,nec publicę honestatis iustitia inde surgit.

* vide Bar to. l.l. quo enim. ff. rẽ ra. ha. Fõ.

De cognatione spirituali. Titulus.iij.

Bonifacius.viij.

Inter baptizatum & leuantem filios,& uxorem leuantis antè carnaliter cognitã,& suscipientem & patrem & matrem suscepti & similiter de baptizante,spiritalis contrahitur cognatio.h.d.usq; ad.§. Ex confirmatione.Dominicus. *Capitulum.i.*

Edum inter baptizatum & illum,* qui eum suscepit de baptismo,ac inter eũdem baptizatum & suscipiẽtis filios & vxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem:imò etiã inter suscipientem, patrẽq; baptizati & matrem, cognationem spiritalem in baptismo cõtrahi iure constat:quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit,& dirimit pòst cõtractum. ¶ Et eadem quæ de suscipiente sunt dicta,sunt etiã de baptizante censenda.

* Procedit si ille est christian°. xxx.q.j.c. ij. de cõse. di.iiij. ĩ baptismate. Io.and. in reg.ex eo. .J.de re.iu.

Confirmatio frõtis,inducit spiritalem cognationem sicut baptisma. hoc dicit.Dominicus.

Ex confirmatione quoq; seu frõtis chrismatione,spiritalis cognatio eisdem modis contrahitur:matrimonia similiter impediens contrahenda & dirimens pòst contracta.

Idem.

Compaternitas per cathecismum contracta,impedit matrimonium sed non dirimit.Io.and. *Capitulum.ii.*

PEr cathecismum,qui præcedit baptismum sacramẽtorum fundamentum & ianuam reliquorum, cognatio spiritalis contrahitur: per quam contrahendum matrimonium impeditur. ¶ Vt ex prædecessoris nostri Clementis papæ tertij decretali colligitur euidenter: dicẽdo enim, ꝙ talis res vix cõtrahẽdo matrimonio impedimẽtum afferret,velle videtur ꝙ afferat: nam quod vix fit,fieri tamen dubiũ nõ existit. ¶ Per illam tamen cognationem matrimonium post eam contractum minimè separatur.

Idem.

Vnus tantùm interuenire debet in leuatione infantis de sacro fonte uel chrismatione frõtis:tamen si plures interueniunt,cognationem contrahunt spiritalem. Et ex aliis sacramentis cognatio non contrahitur.h.d.Domi. *Capitulum.iii.*

QVàuis non plures * ꝙ vnus vir vel vna mulier accedere debeãt, ad suscipiendum de baptismo infantem, iuxta sacrorum canonum instituta:si tamen plures accesserint, spiritalis cognatio inde contrahitur:matrimonia contrahenda impediens, & etiam pòst contracta dissoluens. ¶ De confirmatione insuper,quãtum ad hoc,idem iudicium est habendum. ¶ Ex datione verò aliorum sacramentorum,cognatio spiritalis nequaquàm oritur, quæ matrimonium impediat vel dissoluat.

* Vide.l. ad testiũ. §.fi.ff.de testa.

SEXTI DE- CRETALIVM LIB.V.

De accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus. Titulus.j.

Bonifacius octauus.

Ex cõfessione corã delegato inquirẽte super certis criminibus deputato facta, punitur cõfitẽs, licèt dicat se prius diffamatum nõ fuisse, uel inquisitionis capitula non habuisse. h.d.Do. Capitulum.i.

Ost quàm coram eo, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus eadem crimina fuisti confessus, frustra confessionem tuam (quò minùs puniaris ex ea, put iustitia suadebit) eo pretextu impugnare contendis, ꝙ super eisdem criminibus non fueras anteà diffamatus. ¶ Vel ꝙ per eũdem inquisitorem capitula super quibus contra te volebat inquirere tibi tradita non fuerunt.

Idem.

Valet inquisitio facta super veritate criminum omissa inquisitione infamiæ, si reus præsens tacuit. hoc dicit. secundum Io.and. Capitulum.ii.

SI is, cui cõtra te cõmissa fuerat simpliciter inquisitio sup certis criminib⁹ faciẽda, ꝓcesserit te pręsente, nec reclamãte, aut quicq̃ sup hoc excipiẽte (infamiæ inquisitione omissa) ad veritatem eorũdem criminum inquirẽdam: ꝓcessum huiusmodi ex eo ꝙ non fuit de infamia primitùs inquisitum, vlteriùs impugnare nequibis.

De hæreticis. Titulus.ij.

Gregorius.ix. Remeñ. archiepiscopo, & suis suffraganeis.

Propter crimen hæresis clericum in quibuscũq; sacris ordinibus cõstitutum, solus ei⁹ episcopus degradare poterit. h.d.Do. Capitulum.i.

Voniã episcoporũ numerus ad degradationẽ clericorũ à canonib⁹ cõstitut⁹ nõ potest de facili* cõuenire. ¶ Cõcedimus, vt sacerdotẽ vel aliũ clericũ in sacris ordinib⁹ cõstitutũ (cùm pro hęresi fuerit curię seculari relinquẽdus, aut ꝑpetuò immurãd⁹) cõuocatis abbatib⁹, aliisq; prelatis & religiosis ꝑsonis atq; literatis suæ diœcesis, de quib⁹ expedire videbitur, suus solus possit episcopus degradare.

* Not. hic ꝙ propter difficultatẽ relaxat iuris solennitas: vt habes. ca. ñ.e. & l.l. §. fi. ff. de vẽ. in pos. mit. Fon.

Alexander.iiii.

¶ Excõicatione incurrit sepeliẽs sciẽter hæreticos, uel eorũ receptatores, defẽsores, uel fautores, nec absoluitur nisi exhumet eorũ corpora, locus uerò priuatur sepultura. h. d. usq; ad. §. Inhibemus. Do. Cap. ii.

Quicunq; hæreticos, credẽtes, receptatores, defensores, vel fautores eorũ sciẽter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ vsq; ad satisfactionẽ idoneã excõicationis sentẽtiæ se nouerint subiacere. ¶ Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publicè extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. ¶ Et locus ille perpetua careat sepultura.

¶ Excommunicari debent laici publicè, uel occultè disputantes de fide. hoc dicit. Domi.

¶ Inhibemus quoq;, ne cuiq̃ laicæ personæ liceat publicè, vel priuatim de fide catholica disputare. ¶ Qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

¶ Non ualet promotio hæreticorum, eis credentiũ, fautorũ, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorũ vsq; ad secundã generationẽ, ad beneficia ecclesiastica, uel officia publica. h. d. Domi.

¶ Hæretici autẽ, credẽtes, receptatores, defensores, & fautores eorũ, ipsorum'q; filij vsq; ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. ¶ Quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

¶ Priuati sũt habẽtes beneficia ecclesiastica ad preces hæreticorũ: & inhabiles efficiũtur ad alia obtinẽda, si sciẽter talia receperũt. h. d. Do.

¶ Ad hæc quoscunq; viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentiũ personarũ dignitates personatus, & quæcũq; alia ecclesiastica beneficia sunt adeptiex nunc priuamus taliter acquisitis, volentes, q̃ tales & habitis careant perpetuò: & si receperunt illa scienter, ad alia vel similia nequaq̃ in posterum admittantur.

¶ Nulla est emancipatio filiorum uel subditorum per hæreticos facta etiam si postea uicium detegatur. h. d. Domi.

¶ Illorũ autẽ filiorũ emãcipationẽ, quorũ parẽtes post emãcipationẽ, etiã huiusmodi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hæreticæ superstitionis inuiũ declinasse, nullius volum⁹ esse momẽti, velut factã de hoĩbus sui iurisicũ dignũ sit, vt ꝓpter tanti atrocitatẽ delicti, filij esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

¶ Idem inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

¶ Filii uel hæredes petentium in infirmitate sua hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non sana mente, uel perdita loquela susceperint, si constat quòd erant sanæ mentis, uel si priùs suspecti, uel diffamati erant de hæresi: aliàs admittuntur. s. per testes fide dignos non suspectos. h. d. Domi. Cap. iii.

Filii, vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent petierunt hæreticos cõsolaturos, vt ab eis per manus impositionẽ consolationẽ reciperent secundũ pessimã consuetudinẽ eorũdem, sicq; viam fuerint vniuersæ carnis ingressi ad probãdum, q̃ ipsi defuncti cõsolationem illã, imò veriùs desolationẽ nõ *sanæ mẽtis effecti susceperint, vel post perditã iam loquelã (cùm tamen moris sit (vt dicitur) apud eos, q̃ nullum taliter cõsolẽtur, qui non sit sanæ mentis

*Quod ex verbis & actibus ꝓbatvr no. l. l. si cũ do tẽ. §. finau tẽ. ff. solu. mat. c. hoc habet. xlvi dis. c. legimus. xcii dist. nõ tñ.

mentis, & memoriā habeat ordinatam) admitti non debentisi dum viuebant diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitimè constiterit, ꝙ sanę mentis existentes huiusmodi hæreticos petierunt. ¶ Alioquin admitti poterunt prædicti filij, vel hæredes ad probandū pręmissa. ¶ Nō tamē per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

¶ Idem eisdem.

¶ Relapsi in hæresim sunt tradēdi curiæ seculari, licèt pœniteat eos & ad fidem redeāt: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ. h.d. Domi. Cap.iiii.

SVper eo, quod scriptum legitur, ecclesia nulli claudit gremium redeūti. quod'q; ij, qui post abiurationē erroris, vel postq̃ se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratā hęresim recidisse, seculari decernuntur iudicio sine vlla penitùs audięntia relinquendi: cùm scripturæ huiusmodi videātur sibi inuicē aduersari, quid tenendum sit per sedem edoceri apostolicā postulastis. ¶ Nos itaq; inquisitioni vestræ de fratrum nostrorū cōsilio respōdemus, ꝙ taliter deprehensis, etiā si (vt dictum est) sine vlla penitùs audiētia relinquendi sint iudicio seculari, si tamen postmodū pœniteāt, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaq̃ sunt (humiliter petita) sacramenta pœnitentiæ, ac eucharistiæ denegāda.

¶ Idem eisdem.

¶ Excōicati, participes, & socii criminis, admittūtur in testes cōtra hæreticos, si sciāt ueri similiter ueritatē deponere. h.d. Do. Cap.v.

IN fidei fauorem. ¶ Concedimus, vt in negocio inquisitionis hæreticę prauitatis excōicati & participes, vel socij criminis ad testimonium admittantur. ¶ Præsertim in probationū aliarū defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus cōiecturis. ¶ Et ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, q̃ eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circunstantijs sic testificantes falsa non dicere pręsumātur.

¶ Idem eisdem.

¶ Ordinarii, uel eorū delegati, & inquisitores sine pœna excōicationis facere habēt executionem iustitiæ cōtra hæreticos, per habētes iurisdictionem secularem in loco: licèt excōicati sint, uel de facto tātū illā iurisdictionem possideant. h.d. Domi. Cap.vi.

PRæsidentes regimini alicuius ręgni, prouincię, siue loci (licèt excōmunicati, vel de facto tantùm, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiāles ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticę prauitatis non valentium sine moris dispendio, vel negocij periculo recursum habere ad superiores, qui legitimè in locis ipsis possint iustitiā exequi) possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum iustitiam, & suum officium exercere. ¶ Nec requirentes huiusmodi excōicatos, propter hoc sententiam excōicationis incurrunt. ¶ Nō tamen pręsidētibus pręlibatis, vel officialibus eorūdē ꝓpterea in alijs casibus intelligatur cōcessum aliquid vel ꝑmissum.

¶ Idem eisdem.

¶ Excōi

¶ Excõicatus propter cõtumaciam nõ respõdẽdi super hæresi, de qua erat suspect⁹, post annũ dãnatur, ut hæreticus. h.d. Do. Cap. vii.

CVm contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiiciat vehementẽ: si suspectus de hęresi vocatus à vobis, vt de fide respõdeat, excõicationis vinculo (pro eo ꝙ parêre subterfugit, aut cõtumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quã si per annũ animo sustineat pertinaci, ex tũc velut hæreticus condẽnetur. ¶ Idem eisdem.

¶ Abiurans in iudicio hæresim propter uehementẽ præsumptionem: si iterato labitur (licèt non fuisset probatum plenè) relapsus dicitur. secus si leuis erat præsumptio. h.d. usq; ad. §. Ex uerò. Do. Cap. viii.

ACcusatus de hæresi vel suspectus, contra quẽ de hoc crimine magna, & vehemens suspicio orta erat, si hęresim in iudicio abiurauit, & postea cõmittit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus: licèt ante abiurationem suam hæresis crimen plenè probatũ non fuerit cõtra ipsum. ¶ Si autem leuis & modica suspitio illa fuerit, (ꝗ ꝗ ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

¶ Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter postea abiurando, relapsus dicitur si cõmittit etiã in aliĩs articulĩs separatĩs. h.d. Do.

¶ Eum verò, qui in vna hæresis specie vel secta cõmisit, aut in vno fidei articulo, seu ecclesiæ sacramento errauit, & postmodùm hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si ex tunc in aliam etiã hæresis speciem siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat. volumus, vt relapsum in hæresim iudicari.

¶ Qui post abiurationem hæresis, de qua conuictus fuerat, uel postea conuincitur, facto uel uerbo hæreticis communicat in rebus hic prohibitis: relapsus dicitur. h.d. Domi.

¶ Ille quoꝗ, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nunc constatsi post illam hęreticos acceptet, deducat, visitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione: (vt verbis vestris vtamur) meritò debet iudicari relapsus, cũ illũ ex approbata à se priùs erroris cõsequentia nõ sit dubium id fecisse.

¶ Testis in causa hæresis falsum deponens, licèt periurus sit, probat dicendo contrariũ: dum tamen ex indiciis constet dictum nõ corruptionem, sed ueritatem continere. h.d.

¶ Licèt verò periuri à testimonio, etiam post pœnitentiam repellantur: si tamen ii, qui coram inquisitoribus iurantes, tam de se, ꝗ de aliis super facto hæresis dicere veritatem, eam cęlando deierant, & postmodùm velint corrigere dictum suum contra se, ac alios suos cõplices deponendo: cùm crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit tales, non animi leuitate, aut odii fomite, seu corruptione pecunię, sed zelo fidei orthodoxę dictum suum velle corrigere, ac modo (quæ priùs tacuerant) reuelare in fauorem fidei (nisi aliud obsistat) stari debet, tam contra se, ꝗ contra reliquos attestationibus eorundem.

¶ Inqui-

¶ Inquisitores super hæresi deputati, nō se intromittāt de diuinationibus uel sortilegiis nō sapiētibus hæresim manifestā. h.d. Domi.

¶ Sanè cùm negociū fidei (quod summè priuilegiatū existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis inquisitores hæreticæ à sede apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegijs (nisi hæresim saperent manifestè) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

¶ Inquisitores hæresis de quæstionibus usurarum se intromittere non possunt. hoc dicit.

¶ De quęstionibus preterea vsurarū motis, & cōtra illos, quib⁹ restitutionē vsurarū in pœnitētia, p hæresis crimine iniunxerūt, ac illi se & sua ad hoc faciēdū in iudicio ecclesię obligarūt, intromittere se nō possunt: ne per causas huiusmodi offēdiculū negocio fidei pparetur.

¶ Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendum pœnitentiam iniunctam in bonis temporalibus: secùs si mortui sint antequàm fuerit pœnitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

¶ Si verò pro ijs, quę in hæresi receptādo, vel defendēdo hęreticos, seu eis fauendo, nō tamē existēs hæreticus, quis cōmiserit, sub obligatione bonorū suorū inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendā ab eis pœnitentiam & cōplendā: & ea licèt iniuncta, nō tamen peracta decessit: si per huiusmodi pœnitentiā onus impositū fuerit, pficiens ad salutem, in bonis eius tēporalibus exequendū, ad cōplementū ipsius per inquisitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos cū suo onere bona huiusmodi deuenerunt. ¶ Porrò, si propter huiusmodi hæreticorū receptationē, defensionē, seu fauorē, quis ad faciendā pœnitentiā, quam inquisitores ipsi iniūgere vellent, bona sua obligauerit eisdē: & antequā ei pœnitentia iniungeretur decesserit: eius hæredibus non est satisfactio, pro extincto iam crimine iniungenda.

¶ Post mortem hæretici declarari potest eum hæreticum fuisse, ad finem confiscandi. Domi.

¶ In eo verò casu, quo hæredes ad successionē nō debent ob hæresim sui authoris admittinō obstāte, ꝙ authore ipso viuēte hoc non fuerit (interueniēte ipsius morte) per sententiā declaratū, ad confiscationē bonorū post mortem eiusdē nihilò minùs procedatur.

¶ Clerici instruētes testes, ne inquisitores ueritatē inuestigēt, puniri possunt per eos: & religiosi grauius puniuntur. h.d. Domi.

¶ Sacerdotes insuper, & alij clerici, qui negociū inquisitionis instruēdo citatos hæreticos, vel eorū credētes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando inuenti fuerint impedire (cùm non sit dubium eos ipsa facere in fauorem hæreticę prauitatis) per inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. ¶ Religiosi etiam sunt immutationis * pœna, vel alia grauiùs puniendi quàm seculares: si inuenti fuerint in hæresi, vel consimilibus deliquisse.

* Quæ sit illa dixi. ꝫ e.c.j. & ista pœna est à cc.nō.ll.i. uēta.l. aut dānū. §. solent. ff. de pœ.c. q̄uis de pœ.j.e.

¶ Vrbanus quartus.

¶ Non ualent statuta per quæ inquisitoris hæresis officium impeditur,

tur, vel retardatur. Cap.ix.

STatutum ciuitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negociũ inquisitionis hæreticę prauitatis, directę vel indirectę (ne in eo liberè procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari nullius existere firmitatis. ¶ Ipsiusq; ciuitatis vel loci dñm, potestatem, capitaneum, consules, vel rectores, per quem vel quos eadem ciuitas, seu locus regitur, quocunq; nomine censeantur, ad statutũ huiusmodi loci diœcesano, vel eius vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis pręfatæ, sine morę dispendio exhibendum: & si tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatènus moderandum, q; per illud inquisitionis processus non impediatur, vel aliquatènus retardètur per censuram ecclesiasticam decernim⁹ cõpellẽdos.

¶ Clemens quartus inquisitoribus hæreticę prauitatis.

¶ *Officiũ inquisitoris hæresis morte cõcedẽtis nõ expirat: etiam quò ad negocia priùs non cepta uel exorta. hoc dicit.* Cap.x.

NE aliqui dubitationem solicitam excitantes in dubiũ reuocent, an officium inquisitionis hæreticę prauitatis solicitudini vestrę intra certos limites ab apostolica sede cõmissum, expiret per mortẽ Romani pontificis, qui commisit. ¶ Præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solùm quò ad negocia viuente mãdatore incepta, imò etiam, quò ad integra & non cepta, & quod plus est quantum ad ea, quæ tunc nequaquàm emerserant in fauorem fidei post committentis obitum perdurare. ¶ Idem eisdem.

¶ *Informat inquisitores ad deũ, ut eius timorẽ hominũ metui antepònant, in procedendo simul uel separatim cõtra hæreticos & suos fautores: & etiam in eos absoluendo cùm uerè redierint.* Cap.xi.

VT officium inquisitionis cõtra hæreticos in prouincia, in qua vobis idem officium est commissum authoritate apostolica possitis efficaciùs adimplere, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatènus vbiq; in pręfata prouincia simul vel separatim, aut singulariter (prout negocij vtilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon cõtra infamatos de hæresi vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuinoq; timore pòst posito) procedatis. ¶ Si verò aliquis ex prædictis hæretica labe primitùs abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatem: ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficiũ impendatis, & iniungatis eidẽ quod iniungi talibus consueuit: prouiso solerter ne simulata cõuersione redeant fraudulenter, & vos (imò se ipsos) fallentes sub agni specie lupum gerant.

¶ *Instruit inquisitores in modo examinationis testium: & in personis, quæ testificata scribere debeant. hoc dicit.*

¶ Verùm, quia in tam graui crimine cum multa oportet cautela ꝓcedi (vt in reos sine vllo proferatur errore durè, ac dignè seueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumq; cõtingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas: in quarum præsentia per publicam (si commodè potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribãtur.

¶ Ad

¶ Ad conscribendas quoq; huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officiũ pertinent, teneri districtè precipimus, cùm per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo tabellionatus officium habuisse, aut exercuisse noscuntur, & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negocij fidei fuit ab apostolica sede commissum, & in posterum committetur: concedentes huiusmodi fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si ijdem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi liberè officium ipsum, quò ad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocũq; vallato munimine potestatem.

Instruit inquisitores circa personas, per quas impediri posset, vel differri inquisitionis negocium. h.d.

Compescendi præterea monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, prædicatores questuarios (vbi cõtigerit pro inquisitionis seu fidei negocio congregationem fieri, vel aliàs eidem negocio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatènus pertinet (quorum interest tantùm charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam si fortè habent exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus authoritate præsentium facultatem. ¶ Deniq;, vt circa præmissa plenè vobis & singulis vestrum coërcionis expedita, & inuiolabilis assit authoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione pòst posita cõpescendo. Non obstantibus aliquibus priuilegijs vel indulgentijs, quibuscunq; personis, cuiusuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunq; verborum expressione, vel forma à memorata sede concessis, vel in posterũ * concedendis, cùm ex huiusmodi, vel alijs priuilegijs, vel indulgentijs nullum vobis in tantę pietatis negocio velimus obstaculum interponi: & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. ¶ Statuimus insuper, vt potestas, capitaneus, seu rector, vel consules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut prerunt in futurum, ad requisitionem diœcesanorum, vel vicariorum suorum, seu inquisitorum hæreticę prauitatis, iurent precisè attendere inuiolabiliter & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tẽpore sui regiminis, in terris suę iurisdictioni regiminive subiectis cõstitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorumq; filios & nepotes à sede apostolica ꝓmulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui iurare noluerit & seruare, vt infamis, & tanquàm hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio, & hono-

* Hic papa videt̃ iponere legẽ successori, cõtra c.fi. de rescrip.li.eo. & loquit̃ hic tex. de priuilegio p̃sonæ & ordi. scd̃m Lapum.

& honore sui regiminis spolietur: nec vlteriùs, potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut decæterò in aliquam digni tatem, vel officium publicum vlteriùs assumatur: & quæ vt potestas, balliuus, consul, vel rector fecerit: nullam obtineant firmitatem.

¶ Bonifacius octauus inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

¶ *Comprehendit ista decre. plura utilia pro expediendo officio inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes. dat potestatem uocandi peritos clerum & populum, ut eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt. dat potestatem repetendi libros & processus, commutandi & mitigandi pœnas, priuandi & priuatos nunciandi officiis & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de diœcesanorum, uel in eorum absentia uicariorum suorum consilio: nisi iidem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Io. an.* Capitulum. xii.

VT commissi vobis officij debitum vtiliùs & vberiùs exequamini, sanctæ memoriæ Innocen. Alexan. & Clementis prædecessorum nostrorum vestigijs inhærentes, vobis & vestrum singulis committendi citationes & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. ¶ Aduocandi quoq; prout expedierit peritos, quoslibet, vt vobis assistant, & in huiusmodi ferendis sententijs præbeant consilium opportunum, ac eis, q̃ super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi. ¶ Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumq; locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) ¶ Et contra illos, quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum hæresis crimen constiterit commisisse (licèt ad alias partes se transferẽdos duxerint) procedendi. ¶ Necnon facienda à quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscũq; authoritate sedis apostolicæ, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur: & illorum, qui vestris mandatis obedientes humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro reclusi, pœnam vnam cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt mitigandi vel mutandi, cùm videritis expedire. ¶ Priuandi præterea, vel priuatos nunciandi dignitatibus, ac alijs beneficijs ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, & officijs publicis, ac honoribus, quibuscũq; eosdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumq; filios & nepotes plenam concedimus facultatem. ¶ Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nunciando priuatos beneficijs & huiusmodi requirendi. Nisi fortè constaret legitimè, q̃ iidem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potiùs à suo iudice puniendos.

¶ Idem.

¶ Christiani

¶ *Christiani ad iudaismum transeuntes & redeuntes,hæretici reputantur.hoc dicit,secundum Zen.* *Capitulum.xiii.*

Contra Christianos,qui ad ritum transierint,vel redierint Iudæorum(etiam si huiusmodi redeuntes,dum erant infantes,aut mortis metu,non tamen absolutè,aut præcisè coacti baptizati fuerunt) erit tanquã contra hæreticos,si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos,seu Iudæos conuicti.¶ Et sicut contra fautores,receptatores, & defensores hæreticorum:sic contra fautores,receptatores,& defensores talium est procedendum. ¶ Idem.

¶ *Non confiscantur dotes vxorum innocentium propter hæresim maritorum.hoc dicit,secundum Zen.* *Capitulum.xiiii.*

Decreuit felicis recordationis Inno.papa quartus, ꝙ propter hæresim maritorum,vxorum catholicarum dotes non debeant cõfiscari.¶ Quod intelligendum fore censemus:nisi fortè mulieres ipsę cum viris matrimonia contraxissent,quos hæreticos tunc sciebant.

¶ Idem.

¶ *Filii hæreticorum vsq; ad secundam lineam paternam,ad primam verò maternam,sunt inhabiles ad beneficium ecclesiasticum,vel officium seculare,si patres ante mortem ecclesiæ reincorporati non fuerint.hoc dicit,secundum Dominicum.* *Capitulum.xv.*

Statutum felicis recordationis Innocentij & Alexandri prędecessorum nostrorum:inne videlicet hæretici,credẽtes,receptatores, defensores,& fautores eorum,ipsorumq; filij vsq; ad secũdam. generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum,seu publicum officium admittantur,quod si secùs actum fuerit,sit irritum & inane.¶ Primũ & secũdum gradũ per paternam lineam comprehẽdere declaramus: per maternam verò ad primum dũtaxat volumus hoc extendi. Hoc sanè de filijs & nepotibus hæreticorum,credentium,& aliorũ huiusmodi,qui tales esse,vel tales etiam decessisse probãtur, intelligẽdum esse videtur:nõ autẽ illorum,quos emendatos esse constiterit,& reincorporatos ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesię pœnitentiam recepisse:quã ipsi vel iã perfecerũt,vel humiliter prosecutioni eius insistũt, vel parati fuerint ad recipiendam eam.

¶ Idem.

¶ *Inquisitor papæ super hæresi,sine speciali mandato non inquiri contra episcopum:sed si eum culpabilem sciuerit, nunciabit papæ.hoc dicit.Ioannes Andreæ.* *Capitulum.xvi.*

Inquisitores hęreticę prauitatis ab apostolica sede,seu alio vel alijs quibuslibet deputati,de huiusmodi crimine inquirere cõtra episcopos nequeũt,aut ei⁹ prætextu ꝓcedere cõtra eos.¶ Nisi in literis cõmissionis apostolicę,ꝙ hoc possint,cõtineatur expressè.¶ Si tamẽ inquisitores ipsi episcopos,vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimẽ hęreseos commisisse,aut eos de hoc diffamatos existere,vel suspectos:id tenebuntur sedi apostolicę nunciare.

¶ Idem.

¶ *Non derogatur ordinariis super processu hæreticorum,licet papa generaliter alteri deleget.Et super eodẽ facto episcopos & inquisitor possunt procedere cõiter,vel diuisim,vel proferre sentẽtiam, in qua si discordant,*

discordât, debent papæ referre. Et episcopi qualitercunq; procedât, debent seruare modû inquisitoribus impositû. h.d. Domi. *Capitulum.* xvii.

PEr hoc, quòd negocium hæreticę prauitatis alicui, vel aliquibus ab apostolica sede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis episcopis, quin & ipsi authoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodê procedere valeant, nolumus derogari. ¶ Verùm, vt dictum inquisitionis negocium efficaciùs, meliùs, vtiliusq; procedat, côcedimus, q per episcopos ipsos, & per inquisitores de facto eodem inquiri valeat cômuniter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicê cômunicare processus, vt p hoc possit meliùs veritas inueniri: & nisi hoc casu inquisitores in sententię prolatiône diœcesanis vel ê contra duxerint deferendum, per vtrosq; simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conuenerint, per vtrosq; negocium sufficienter instructum, ad sedem apostolicâm remittatur. ¶ Siue autem ordinaria, siue delegata episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem inquisitores possunt & debent per iura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis apostolicæ obseruare.

¶ *Episcopis & inquisitoribus hæresis non resistant, sed omnino pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoscant: aliâs, prout dicitur hic puniuntur.* h.d. *secundum Zen. Capitulum.* xviii.

VT inquisitionis negocium contra hæreticam prauitatem, ad dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges, * quasdam per Federicum olim Romanorum imperatorê, tûc in deuotione Romanæ persistentem ecclesiæ promulgatas (quatênus dei, & ecclesiæ sanctæ suę honorem promouent, & hæreticorû exterminium prosequûtur, & statutis canonicis non obsistût) approbantes, & obseruari volêtes: vniuersos seculi potestates & dominos temporales, ac prouinciarû, terrarum, ciuitatû, aliorumq; locorû rectores, quibuscunq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeâtur, requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis episcopis & inquisitoribus hæreticę prauitatis, à sede apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareât, & intendât in hæreticorû, & credentium fautorum, receptatorû, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cùm ab eis fuerint requisiti: & vt præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcere episcoporum, aut inquisitorû dictorum, vel ad locû, de quo ipsi vel aliqui ex eis mâdauerint, intra eorûdem dominorum potestatem, vel rectorum districtum ducât, vel duci faciant sine mora: vbi per viros catholicos à præfatis episcopis, seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta & diligenti custodia teneâtur, donec eorum negocium per ecclesiæ iudiciû terminetur. Vtq; de hęresi à diœcesano episcopo vel inquisitore, seu inquisitoribus côdênatos. præfati potestates domini têporales, siue rectores, vel eorum officiales, seu nûcij sibi relictos statim recipiât indilatê animaduersione debita puniêdos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorû nequitię filiorû: cû tam secûdû ordinationem prædecessorû nostrorû, q secundû legê imperialem,

* Vide Bart. in. l. Aureli9. §. idê q̃rit. ff. de li. le. l. in causa. ff. de pcu. Inno. c. cû venerabilis. de excep. Fon.

imperialem,appellationis & proclamationis beneficium expressè sit hæreticis & credētibus,ac eorum receptatoribus,fautoribus, & defensoribus interdictū.¶ Prohibemus quoq; districtiùs potestatibus, dominis temporalibus,& rectoribus, eorūdem'q; officialibus suprà dictis,ne ipsi de hoc crimine (cùm merè sit ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant vel iudicent,siue captos pro eodem crimine absque dictorum episcoporum,siue inquisitorum, aut saltē alterius eorundem licentia,vel mandato à carcere liberent, aut executionem, sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel inquisitorib⁹,seu inquisitore iniunctam,promptè(prout ad suum spectat officiū)facere seu adimplere detractent:vel aliàs diœcesanorum, aut inquisitorum iudicium,sententiā,seu processum,directè vel indirectè impedire præsumant.¶ Si quis verò de prædictis potestatibus,dominis temporalibus,rectoribus,vel eorum officialibus,seu balliuis,contra prædicta fecerit,aut præfato fidei negocio sæpefactis diœcesano episcopo vel inquisitoribus incūbenti se opponere fortè præsumpserit,vel ipsum aliquatenùs impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium,cōsilium vel fauorem,excommunicationis se nouerit mucrone percussum:quam si per annum animo sustinuerit pertinaci,ex tunc velut hæreticus condemnetur.

¶Idem.

¶*Bona hæreticorum,ipso iure sunt confiscata:quod probatur triplici argumento legali.Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem,nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum,qui hoc possit.* Ioannes Andreæ. Capitulum.xix.

CVm secundum leges ciuiles nefarias, naturæ contrarias, incestas nuptias contrahentes, eoipso suarum dominium rerum perdant.¶ Et mulier humanam legem transgrediens,&(præsertim parentibus suis nōn consentientibus) raptoris nuptias eligens, bona omnia,quæ per legem sibi obuenerant à raptore,ac aliis consortib⁹ raptus,ipso iure amittat:certo'q; casu deferantur in fiscum.¶ Ac etiā illicitas species transuehens.¶ Aut rerum vectarum professionem omittens,earundem specierum & rerum proprietate hoc ipso priuetur: & fisco rerum & specierum dictarū proprietas acquiratur. ¶Bona hæreticorum(qui grauius,horribilius,ac detestabilius,quàm prædicti delinquunt) ipso iure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata.¶ Confiscationis tamen huiusmodi executio,vel bonorum ipsorum occupatio fieri nō debet per principes,aut alios dominos temporales(iuxta Gregorij papæ prædecessoris nostri declarationem)anteq̄ per episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam,quę super hoc habeat potestatem,sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

¶Idem.

¶*In causa hæresis proceditur simpliciter & de plano, & dicta testium & accusatorum non publicantur,si periculum timeatur. hoc dicit,secundum Zen.* Capitulum.xx.

STatuta quædam felicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis

additis recensentes:concedimus,quòd inquisitionis hęreticæ prauitatis negocio procedi possit simpliciter & de plano,& absq; aduocatorum ac iudiciorū strepitu & figura. ¶ Iubemus tamen, φ si accusatoribus vel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus(propter potentiam personarum,contra quas inquiritur)videant episcopus vel inquisitores graue periculum imminere,si contingat fieri publicationem nominum eorūdem:ipsorum nomina nō publicè,sed secretò corā diœcesano episcopo vel eo absente ipsius vicario,quando inquisitores procedunt:quādo verò procedit episcopus coram inquisitoribus si haberi commodè possit copia eorūdem, ac nihilò minùs siue episcopus,siue inquisitores processerint,aliquibus alijs personis prouidis & honestis,iurisq; peritis(quas ad hoc vocari,& eis per totum processum super hoc deliberādum est seriosè manifestari,ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus)exprimātur:sicq; (nō obstante,quòd illis contra quos huiusmodi deposuerūt, nomina ipsorum nō fuerint publicata)adhibeatur ad cogniti onem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. ¶ Et vt eorundem accusatorum & testium periculis efficaciùs occuratur, & cautiùs in inquisitionis negocio procedatur: præsentis constitutionis authoritate permittimus,quòd episcopus vel inquisitores secretum possint indicere illis quibus(vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt:& in eos si archana consilii, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem episcopo,vel inquisitoribus patefacta præter eorum licentiam alijs patefecerint,excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur)promulgare: sic tamen, quòd inquisitores episcopum, vel episcopus inquisitores non excommunicent hac de causa, sed episcopi ex iniuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. ¶ Cessante verò periculo suprà dicto, accusatorum & testium nomina (prout in alijs fit iudicijs)publicentur. ¶ Cæterùm in his omnibus præcipimus,tam episcopos,quàm inquisitores puram & prouidam intētionem habere,ne ad accusatorum vel testium nomina supprimenda, vbi est securitas periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant,vbi tale periculum immineret,super hoc eorūdem conscientias onerantes. ¶ Constitutiones verò,ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorū in negocio hęreticę prauitatis facta,concessa,seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprà scriptis super eadē ęditis prauitate non obuient, in suo volumus robore permanere.

¶ De schismaticis. Titulus.iij.

¶ Bonifacius octauus

¶ In prima parte ponit arengam usque ad uer. Iacobum uidelicet. in qua dicit,quòd Columnēn. Iacobus & Petrus olim cardinales & filij Ioannis,fratres. scilicet dicti Petri,diutius expectati noluerunt ad cor

redire, sed in profundum malorum descendentes sua aggrauabant delicta: quare uarias pœnas tulit in eos, quas ad certitudinem præsentium & memoriam futurorũ hic inserit. Secundò ponit pœnas, quas protulit in ipsos Iacobum & Petrum, usque ad uer. contra natos. Ibi tertiò ponit pœnas, quas tulit contra filios & posteros dicti Ioannis: usque ad uer. omnem. Ibi quartò imponit pœnas, iis, qui decæterò deliberatè dictos Iacobum & Petrum pro cardinalibus habuerint, uel eis uel prædictis natis Ioannis fauorem præbuerint: usque ad uer si. hæc & alia. Ibi quintò & ultimo ratificat, innouat, & confirmat prædicta, & ea præcipit inuiolabiliter obseruari: & iubet similes excessus puniri similibus pœnis in posterum. hoc dicit. Ioannes Andreæ.

Capitulum unicum.

D succidendos infructuosos palmites pestiferos & nociuos, quos (quasi ficus fatua) domus de columna produxit, nesciẽtes in semitis iustitiæ dirigere gressus suos, ad cor reuerti, & agere pœnitentiæ dignos fructus, licèt diutiùs expectatos (Iacobum, videlicet de columna & Petrum nepotem ipsius olim sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, & filios quondam Ioannis de colũna fratris dicti Iacobi, & patris Petri præfati posteros & fautores & sequaces eorum) in virtute altissimi exurgentes, spiritaliter & temporaliter, contra eos duximus procedendum. ¶ Consequenter dictis Iacobo & Petro, descendentibus in profundum malorum, & molientibus in consutilem tunicam domini, sanctæ videlicet ecclesiæ scindere vnitatem, & vt gladium acuentibus linguas suas & prorumpẽtibus, non tã in verba blasphemiæ & schismatica, q̃ in sana, quæ in scriptis redacta sub sigillis, quibus antequàm essent depositi vtebantur, per vrbem & diuersa mundi climata destinauerũt, æstimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientiæ bonæ signum, & conficta materia disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacerare conuiciis præsumpserunt: quorum dicta licèt possemus superiori assertione conuincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus, non dare responsum, vt contrita eorum rabies, authoritate sonora præsidentis in supremo iudicis soliò frangeretur, & patens veritas per seipsam veniret in publicam notionem, nostrumq; silentium in supplicium eis foret: processus tamẽ contra ipsos & alios fecimus successiuè varios, diuersisq; temporib⁹ spirituales & temporales pœnas, & sententias continentes, & mulctas: quorum (quia totum tenorem constitutionis in præsenti inserere longum esset) ex eis quædã compẽdiosè collata huic nostrę cõstitutioni duximus inserenda, ad certitudinem pręsentium & memoriam futurorũ: videlicet, q ex causis, quæ rationabiliter nos mouerunt, de fratrũ nostrorũ consilio deposuimus dictos Iacobũ & * Petrũ à cardinalatibus eiusdẽ ecclesiæ, & ab omni cardinalatus commodo & honore, ipsosq; iudicauimus schismaticos & blasphemos, & tanq̃ hereticos puniendos expositis personis eorũ à fidelibus capiẽdis, oĩbus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò priuãtes eosdẽ, & reddẽtes inhabiles ad habẽda, cũctis eorum

* vide. l. si seruus. §. pluriũ. ff. si qs cau. & l. demõstratio. ff. de condi. & demõ. Fõ.

eorum bonis mobilibus & immobilibus,iuribus & iurisdictionibus publicatis.¶Cōtra natos insuper & posteros dicti Ioānis spiritualiter & tēporaliter duximus multipliciter procedendū, eorū bonis & iurib⁹ publicatis & confiscatis,ipsisq; posteris dicti Ioānis p masculinā & fœmininā lineam descēdentibus in dignis perpetuo redditis ad cardinalat⁹ honorē,& quælibet officia,beneficia,& ministeria in ecclesia memorata vel eius curiæ alibi verò vsq; ad quartā generationē.¶ Omnē personā pręsentē & futurā cuiuscūq; fuerit præeminētiæ,cōditionis,dignitatis,aut status ecclesiastici vel mundani(etiā si foret sanctę Romanę ecclesiæ cardinalis) quę ipsos Iacobū & Petrum,vel eorū alterum sciēter & deliberatè pro cardinalibus habuerit & tenuerit,aut ad cardinalatū admiserit,seu votū eorū vel alicui⁹ ipsorū suffragiū in electione Romani pōtificis admiserit,aut in pōtificē Romanum elegerit, nominauerit,assumpserit,vel receperit,seu dederit in his vel ad hoc auxilium,cōsilium,vel fauorem,excōmunicationis sententia duximus innodandū,à qua(absq; expressa licētia Ro.ponti.)non possit absolui,nec etiā per collegiū apostolicę sedis, eadē sede vacāte,eamq; prælatione,dignitate,statu & honore ecclesiasticis omnino priuamus:nihilò minùs oēs,qui dictis Iacobo & Petro,aliàs & natis dicti Ioānis fauorē prębuerint,vel auxiliū in rebellione vel schismate persistētibus, excōmunicationis sententia innodātes.¶ Hæc & alia p nos facta in prædictis nostris processibus, & in literis nostris bullatis super eis cōfectis cōtenta, hac cōstitutione perpetuò valitura ratificamus,cōfirmamus,& etiā innouamus, eandemq; de nouo facimus,de fratrū nostrorū cōsilio prædictorū. ¶Et vt dictorum malicia non inueniat successorem, & punitę transgressionis exēplar, retrahat alios ab offensa, ac in obliuionē veritas veniēs,nō vagetur incerta:statuimus atq; decreuimus,vt & ipsa inuiolabiliter obseruentur:& quòd similes excessus & culpę pœnis similibus in posterum puniantur.

¶De homicidio. Titulus.iiij.

¶Innocentius quartus,in concilio generali Lugdunensi.

¶*Per assassinos faciens,uel tantùm mandans aliquem interfici, tanquàm ab omnibus diffidatus absque alicuius prolatione sentētias incurrit excommunicationis & depositionis ab officio & beneficio. hoc dicit,secundum Zen.* Capitulum.i.

PRo humani redēptione generis,de summis cælorū ad ima mūdi descēdens,& mortem tandē subiēs tēporalē dei filius Iesus Christus, ne gregē sui precio sanguinis gloriosi redēptum ascēsurus,post resurrectionē ad patrē absq; pastore desereret,ipsius curā beato Petro apostolo(vt suę stabilitate fidei,cęteros in Christiana religione firmaret,eorūq; mentes ad salutis opera suę accēderet deuotionis ardore) cōmisit.vnde nos eiusdē apostolí effecti (disponente dño,licèt immeriti)successores,& ipsius redēptoris locum in terris, quāq; indignè tenentes,circa gregis eiusdē custodiā solicitis excitati vigiliis, & animarū saluti iugis attētione cogitatiōis intēdere sum-

mouẽdo noxia,& agẽdo profutura debemus,vt excusso à nobis negligẽtię somno,nostriq́ cordis oculis diligentia sedula vigilãtibus, animas deo lucrifacere sua nobis cooperãte gratia valeamus.¶ Cùm igitur illi,qui sic horrẽda inhumanitate,detestãdaq́ sęuitia mortem sitiũt aliorũ,vt ipsos faciãt per assassinos occidi, nõ solùm corporũ, sed mortẽ procurent etiã animarũ(nisi eos exuberans gratia diuina præuenerit,vt sint armis spiritalibus præmuniti, ac omnis potestas tribuatur à domino ad iusticiã rectumq́ iudiciũ exercẽdum.)¶ Nos tanto periculo volentes occurrere animarũ, & tam nefarias pręsumptiones ecclesiasticę animaduersionis mucrone ferire(vt metus poenę, meta huiusmodi pręsumptionis existat) pręsertim cùm nõnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorũdẽ assassinorũ domino impetrare,sicq́ ab eo nõ absq́ Christianę dignitatis opprobrio redimere, quodãmodò vitam suam.¶ Sacri approbatione concilij statuimus,vt quicunq́ princeps, pręlatus seu quæuis alia ecclesiastica secularisve persona, quempiã Christianorũ per prædictos assassinos interfici fecerit,vel etiã mandauerit (quãuis mors ex hoc forsitan nõ sequatur)aut eos receptauerit, vel defenderit seu occultauerit,excommunicationis & depositiõis à dignitate, honore,ordine,officio,& beneficio incurrat sentẽtias ipso facto: & illa liberè alijs per illos(ad quos eorũ collatio pertinet)conferãtur. sit etiã cũ suis bonis mundanis omnibus tanq̃ Christianæ religionis ęmulus,à toto Christiano populo perpetuò diffidatus.& postq̃ probabilius constiterit argumẽtis * aliquem scelus tã execrabile commisisse,nullatẽnus alia excõmunicationis,vel depositionis,seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur.

* vide.l. nõ oẽs.§. à barba.ff. de remi.

¶Bonifacius octauus.

¶Sine pœna irregularitatis possunt clerici, de suis malefactoribus conqueri,coram iudice seculari:etiam de criminibus, ex quibus debetur pœna sanguinis,expressè protestando, quòd ad pœnam sanguinis non intendunt,hoc dicit.Ioannes Andreæ. Capitulum.ii.

PRælatis vel clericis quibuscunq́, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes secularem iudicem deponentes, petunt emendã sibi fieri,& prouideri,ne cõtra eos talia decetærò præsumantur,protestando expressè,q̃ ad vindictam seu pœnã sanguinis nõ intendunt, imputari nõ debet:quamuis aliàs in tali casu de iure debeat pœna sanguinis irrogari, si iudex mortem illis inferat iusticia exigente. ¶ Alioquin si prælati aut clerici propter metum huiusmodi(quia iudex ad pœnam sanguinis posset procedere de suis malefactoribus) taliter conqueri nõ auderent,daretur plerisq́ materia trucidãdi eosdem,& ipsorum bona liberè deprędandi.

¶Idem.

¶Mandãti aliquem uerberari,secuta mors imputatur.hoc dicit,secundum Zen: Capitulumiii.

IS,qui mandat aliquem verberari(licèt expressè inhibeat ne occidatur vllatẽnus,vel membro aliquo mutiletur) irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat. ¶ Cùm

¶ Cùm mandando in culpa fuerit, & hoc euenire poſſe debuerit cogitare.

¶ De vſuris. Titulus.v.

¶ Gregorius decimus in generali concilio Lugdunenſi.

¶ Primò innouat & obſeruari præcipit Lateranē. conci. cōtra uſurarios æditum, uſque ad uer. & quia. Vbi præcipit omnibus dominis & uniuerſitatibus terrarū, ne permittāt alienigenas in terris ſuis conducere domos, ad exercēdum fœnus uel conductas habere, & quòd aliquis eis ad hoc domos non locet, uſque ad uerſi. qui uerò. Vbi imponit pœnam clericis contrà facientibus, uſque ad uerſi. cæterùm. Vbi impo nit pœnam laicis, & hoc facit uſque in finem. Ioannes Andreæ. Cap. i.

VSurarum voraginē (quæ animas deuorat, & facultates exhaurit) compeſcere cupientes, cōſtitutionem Lateranenſis concilij cōntra vſurarios editam, ſub diuinæ maledictionis interminatione præcipimus inuiolabiliter obſeruari. ¶ Et quia, quò minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eò magis adimetur fœnus exercendi libertas, hac generali conſtitutione ſancimus, vt nec collegium, nec alia vniuerſitas, vel ſingularis perſona cuiuſcunque ſit dignitatis, conditionis aut ſtatus, alienigenas & alios non oriundos de terris ipſorum publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: ſed huiuſmodi vſurarios manifeſtos omnes intra tres menſes, de terris ſuis expellant, nunꝙ aliquos tales decætero admiſſuri: nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel ſub alio titulo quocunꝗ concedat. ¶ Qui verò cōtrà fecerint, ſi perſonę fuerint eccleſiaſticę, patriarchę, archiepiſcopi, epiſcopi ſuſpenſionis: minores verò perſonæ ſingulares excommunicationis: ſi autem collegium, ſeu alia vniuerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe nouerint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerit indurato, terrę ipſorum (quamdiu in eis iidem vſurarij commorantur) ex tunc eccleſiaſtico ſubiaceāt interdicto. ¶ Ceterùm ſi laici fuerint, per ſuos ordinarios ab huiuſmodi exceſſu (omni ceſſante priuilegio) per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

¶ Idem.

¶ Manifeſtis uſurariis licèt mandauerint uſuras reſtitui, eccleſiaſtica ſepultura negabitur, niſi primò ſatisfiat: uel ſecundum formam huius decre. idoneè caueatur. Sepelientes eos contra hanc cōſtitutionem, Latera. conci. pœnam incurrunt. Teſtamenta ipſorum aliter facta non ualent, nec debet eis aliquis intereſſe, uel eos abſoluere, uel ad confeſſionem admittere. hoc dicit Ioannes Andreæ. Capitulum.ii.

QVāꝗ vſurarij manifeſti de vſuris, quas receperāt ſatisfieri expreſſa quātitate vel indiſtinctè in vltima volūtate mādauerint: nihilò minùs tñ eis eccleſiaſtica ſepultura denegetur, donec de vſuris ipſis fuerit (pro ut patiunt facultates eorū) plenariè ſatisfactū: vel illis

k iiij quibus

p10

quib⁹ faciẽda est restitutio, si presto sint ipsi, aut alijs, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut eius vices gerẽti, siue rectori parochie, in qua testator habitat coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidem ordinario vicario, & rectori prædicto modo, cautionem huiusmodi eorum nomine liceat præsentis cõstitutionis authoritate recipere: ita, quòd illis perinde actio acquiratur) aut seruo publico de ipsius ordinarij mandato idoneè de restitutione facienda sit cautum. Cæterùm si receptarũ vsurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volum⁹: alioquin aliam recipientis cautionem huiusmodi arbitrio moderandam, ipse tamen scienter nõ minorem, quàm verisimiliter creditur, moderetur: & si secùs fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. ¶ Omnes autem religiosos & alios, qui manifestos vsurarios, cõtra præsentis sanctionis formam ad ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, pœnę Lateranensis concilij, contra vsurarios promulgatę statuimus subiacere. ¶ Nullus manifestorum vsurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent (vt præmittitur) idoneam cautionẽ. ¶ Testamenta quoque manifestorum vsurariorum, aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure.

¶ De excessibus prelatorum. Titulus.vj.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Mendicantes non possunt acquirere noua loca ad habitandum, uel antiqua alienare uel mutare, absque speciali licentia papæ: quæ de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro heremitica uita ducenda, cessat prohibitio. hoc dicit. Ioãnes Andreæ.

Capitulum unicum.

Cvm ex eo, quòd prædicatores, minores, & religiosi alij mendicantes, in ciuitatibus, castris, villis, aut alijs locis ad habitandum domos vel loca de nouo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diuersa scandala quandoq; proueniãt, & frequentes clamores, ad sedem apostolicam perferantur. ¶ Nos super hoc prouidere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis vel aliqui de prædictis quibuscunq; super hoc priuilegijs muniti existant (quæ ipsis contra tenorem cõstitutionis præsentis nullatenus volumus suffragari) in aliqua ciuitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de nouo recipere, seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cuiusuis alienationis titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque sedis apostolicę licentia speciali, plenam & expressam faciente de prohibitione huiusmodi mentionem: si secùs egerint, irritum decernẽtes. ¶ Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint heremiticam, seu solitariam eligẽdam, de maiorum suorum licentia (quin cellas, mansiones seu habitacula in heremo, siue locis vbi non sit hominum habitatio de propinquo,

pinquo, possint acquirere ac mutare) non intelligimus interdictum.

De priuilegijs. Titulus. vij.

In nocentius. iiii. in concilio generali Lugdunen.

Exempti uel priuilegiati, ut non teneantur, nisi sub certo iudice respondere, ratione delicti, contractus aut rei, si hæc sint inita uel sita in loco non exempto, conueniuntur coram ordinario: sed ratione domicilii non. Capitulum. j.

Volentes libertatem (quã nõnullis apostolica sedes priuilegio exẽptionis indulsit) sic integram obseruari, vt & illam alij nõ infringant: & ipsi eius limites nõ excedant, * declaratione irrefragabili definimus, q quãtũcũq sic exẽpti gaudeant libertate, nihilò minus tamen ratione delicti siue cõtractus, aut rei, de qua cõtra ipsos agitur, ritè possunt coram locorũ ordinarijs conueniri, & illi quò ad hoc suam in ipsos iurisdictionẽ (prout ius exigit) exercere. ¶ Nunquid ergo carẽt omnino in his cõmodo libertatis? nõ vtiq. quia nec corã ordinarijs ipsis, dũmodò sit in loco exẽpto cõmissum delictum, vel cõtractus initus, aut res litigiosa, nec vbi domiciliũ habent si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, cõueniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorũ prætextu locorũ dioecesani (si vbi deliquerunt vel contraxerũt aut res ipsa consistit, illi conueniantur) remittẽdi eos illuc, vel ipsis vt illic respondeant iniungendi habeant aliquã potestatẽ. saluis nihilò minùs casibus aliis, in quibus eos episcoporũ iurisdictioni subesse canonica precipiunt instituta. ¶ Et idipsum decernimus circa illos, quibus vt nõ nisi sub vno certo iudice teneantur de se cõquerentibus respondere: apostolico priuilegio est concessum.

*Priuilegiatus, nõ debet excedere metas priuilegiorum. ad hoc. §. eo. sanè. & c. porrò.

Monasterio priuilegiato ut eius monachi à quocũq; interdici, suspẽdi, uel excõmunicari nõ possint, cessat in illis ordinariorum iurisdictio quò ad illa: nisi illi monachi mitterentur ad prioratus subiectos ordinariis: quia tunc etiam licẽt utrobiq; sint monachi, ordinarij etiã quò ad prædicta illos iudicant, quãdiu ibi manent. h. d.

In eos autẽ, quibus ne interdici, suspẽdi vel excõmunicari à quoq valeant, à sede apostolica est indultum (sicut sunt religiosi, quã plures) in quorũ priuilegijs cõtinetur, ne quisquã episcopus vel archiescop⁹ monasteriorũ suorũ monachos p vlla causa vllo ve loco interdicere, suspendere, vel excõmunicare prẽsumat: iidem ordinarij iurisdictionẽ suam quãtum ad ista vbicũq illi fuerint, penitùs exercere nõ possint. ¶ Nisi forsan ipsi monachi ad monasteriorũ suorũ prioratus ordinarijs eisdem subiectos (vt vel gerãt eorum regimẽ, vel in eos tanq proprijs locorũ ipsorũ monachi residēant) fuerint destinati: tunc enim etsi liberè possint ad eadẽ monasteria reuocari, ac tam illorũ, q ipsorũ prioratuum monachi reputẽtur (cùm nõ sit incõueniens aliquẽ vtrobiq locũ habere monachicũ) vnũ alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur depẽdere, ratiõe tamẽ eorũdem prioratuum dicti ordinarij sua iurisdictione in ipsis etiã quò ad premissa (q diu morantur in illis) licitè vti possunt. Idem.

Curia

¶Curia Romana habet studium generale, & eius priuilegia. hoc dicit. Ioannes Andreæ. *Capitulum.ij.*

CVm de diuersis mundi partibus multi confluāt ad sedē apostolicā quasi matrē nos ad cōmunē tam ipsorū, q̄ aliorum omniū cōmodū & profectū paterna solicitudine intendentes (vt sit eis mora huiusmodi fructuosa) prouidimus, ꝙ ibidē decætero regatur, & vigeat studium iuris diuini & humani, canonici videlicet & ciuilis. ¶Vnde volumus & statuimus, vt studentes in scholis ipsis penes sedē eandē talibus priuilegijs omnino libertatibus & immunitatibus gaudeant, quib⁹ gaudent studētes in scholis vbi generale regitur studium, ac recipiant integrè prouētus suos ecclesiasticos sicut illi.

¶Alexander quartus.

¶Dicit quomodò intelligatur priuilegium, quod habent quidam abbates de populo benedicendo, & quibus possint abbates conferre tonsuram. Ioan. And. *Capitulum.iij.*

ABbates, quos apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populū speciali priuilegio insigniuit in ecclesijs, quæ ad eos ptinent pleno iure, quando in eis diuina officia celebrant, possunt post missarū solēnia & vespertinas ac matutinas laudes bn̄dictionē solennem sup populū elargiri. ¶ Alibi autē publicè aut per vias, ciuitates, castra, & villas, populis & plebibus benedictionē facere vel impartiri nō valeāt. ¶ Nisi hoc eis expresso apostolico priuilegio sit concessum. ¶ Nec eis licitū sit alijs, quàm monasteriorū suorum conuersis, & qui ad illa conuolauerint, & in quos ecclesiasticā & quasi episcopalem iurisdictionē obtinent, primā clericalem conferre tonsuram. ¶ Nisi eis id competat ex pleno pręfatę sedis indulto.

¶Idem.

¶Exempti in locis nō exemptis oratoria uel capellas sine diœcesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia papæ. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorū liberorum hominū in se: etiam si illi sint sui censuales. Ioan. And. *Capitulum.iiij.*

AVthoritate sedis apostolicę de fratrū nostrorū cōsilio statuimus, quòd oratoria vel capellas, in locis nō exemptis sine diœcesanorum locorū ipsorum licentia exēpti construere nō pręsumāt: neq; in sic cōstructis nec tēpore interdicti (casibus expressis in iure dūtaxat exceptis) celebrent, vel faciant celebrari diuina. ¶ Quòd si talia pręsumpserint, ab his per locorū ipsorū ordinarios compescantur. ¶ Et si quas propter hoc exemptorū ipsorum cōseruatores in eos sententias protulerint, illas penitùs reuocamus. ¶ Inhibemus insuper, ne in locis etiā exēptis hoc ipsi exempti facere audeant: nisi super his licētiam vel priuilegiū habeant sedis apostolicę speciale. ¶Causas quoq; siue lites proprias suorum hominum liberorum, quæ videlicet tantùm ad ipsos homines pertinent, idem exempti suo nomine, siue vt actores siue defensores aliquatenus nō assumant. ¶ Etiam si sint ipsis dicti homines censuales: cū id nequaq̄ licitum sit eisdem.

¶Clemens quartus.

¶Priuilegium papæ, quòd quis excōmunicari, suspendi, uel interdici non possit, non extenditur ad sententias ordinariorum: nisi talè priuilegium

legium concessum regibus, reginis, uel ipsorum filiis, uel religioso loco uel ordini. hoc dicit. Ioan. And. *Capitulum. v.*

NE aliqui de indultis apostolicis confidentes, alios cõfidentiũs in suo iure molestent, & ordinariorũ iurisdictionẽ contẽnant pariter & eludãt. ¶ Omnes indulgẽtias & priuilegia quibuscũq; singularibus personis ecclesiasticis vel secularibus cuiuscũq; sint pręeminẽtię, dignitatis, conditionis aut status, q̃ interdici à quocũq; vel excõmunicari nõ possint, nec terrę vel ecclesię ipsorũ ecclesiastico interdicto supponi, sub quacũq; forma verborũ concessa (Illis per quę regibus & reginis eorũq; filiis, necnon & religiosis quibuscũq;, nõ personarũ tantũ, sed ordinũ priuilegiatorũ vel locorũ ratione in hoc immunitas huiusmodi cõceditur dũtaxat exceptis) de fratrũ nostrorũ cõsilio ad ordinariorũ sententias & processus edicto perpetuo prohibemus extendi. ¶ Idem.

¶ *Inferiores prælati, quibus per priuilegium conceditur usus mitræ, si sunt exempti in prouincialibus & episcopalibus conciliis, uti possunt mitris aurifrisiatis non habentibus laminas aut gemmas. Et si nõ sunt exempti, albis & planis utentur, in aliis locis utantur ut indulta permittunt.* *Capitulum. vi.*

VT apostolicę sedis benignitas (quę nõnullis abbatib⁹, aliisq; prȩlatis, quibus non cõpetit ex propria dignitate, concessit in ecclesiarum suarũ gloriã & honorem, q̃ mitra & aliis pontificalibus vti possint) prouideat ne inde scandala oriantur, sic tamẽ, q̃ ipsi priuilegiati suorũ priuilegiorum nõ frustrẽtur effectu, & ex maioritate ac decore maiori ornatuum, maioritas appareat dignitatum. ¶ De fratrum nostrorũ cõsilio pręsenti decreto statuimus, vt abbates, & alii, quibus mitrę vsus est ab eadem sede concessus. ¶ Exẽpti quidem in prouincialibus conciliis, & episcopalibus synodis (quibus nonnulli eorum interesse tenentur) mitris tantũmodò aurifrisiatis (nõ tamen aureas vel argẽteas laminas, aut gẽmas habẽtibus) vti possint. ¶ Nõ exempti verò simplicibus, & albis ac planis vtantur. In aliis verò locis exemptis, & nõ exemptis mitris liceat illis vti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *In prima parte demonstrat, quid iuris, cùm quis solo priuilegio se dicit exẽptum. In secunda ibi, si autem. quid iuris cùm super hoc præscriptionem allegat. In tertia ibi, quòd si tales. quid iuris, cùm allegat utrũq;. Ioan. And.* *Capitulum. vii.*

CVm personę ecclesiasticę tã religiosę, q̃ seculares plura presumãt, quę ipsis infamiã pariunt & aliis inferunt lęsionẽ, prętextu exẽptionis vel libertatis: quam asserunt se habere: ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugientes, ac eorũ forum siue iudicium declinantes. ¶ Nos volentes super hoc de salubri remedio prouidere, statuimus, vt ii, qui se asserũt per priuilegia seu indulgentias apostolicę sedis exẽptos: à locorũ ordinariis requisiti, huiusmodi priuilegia vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis ordinariis in loco congruo & securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspicione carentibus, ad hoc per dictos ordinarios deputatis,

intra

intra terminum competētem pro facti qualitate ipsorū ordinariorū, vel delegatorū suorū arbitrio moderandū, iusto impedimēto cessante ostendere, ac ad legendū integraliter* exhibere: necnon de articulis, de quibus cōtrouersia fuerit, transcriptū tradere teneantur. ¶ Si autē ad fundandam intētionē suam sup huiusmodi libertate solummodò prescriptionem canonicā duxerint opponēdam: eisdē ordinariis vel delegatis ab eis viris prudētibus non suspectis, de prescriptione huiusmodi facere debēt fidē. ¶ Quòd si tales priuilegio & prescriptione asserāt se munitos: priuilegium quidē ipsum exhibeant, vt in primo huiusmodi cōstitutionis articulo superius est expressum. Et si priuilegiū exhibitū nō ad plenū per se sufficiat ad exēptionē seu libertatē huiusmodi comprobādam, sed tale est, quod saltem causam præbeat prescribēdi: corā personis predictis annorū.xl. prescriptionē teneantur probare: prescriptionisq; probatione pendente, licèt ordinariorū intentio de iure cōmuni fundetur: tamen quia de priuilegio (quod saltem causam prescribēdi prebet) faciunt fidem in libertatis vel exemptionis possessione: nō violenta, nō clamdestina, nec cōcessa precario, de qua fidem corā eisdē fecerint nō turbētur. ¶ Si verò priuilegium per se sufficiens, quando solo priuilegio se defendunt, vel saltē tale, qd prescriptioni canonice causam prestet, cū prescriptionē allegant, nō exhibuerint, vt est dictū (cū de iure cōmuni ordinariorū intentio sit fundata) sua iurisdictione vti possint in eosdē liberè: donec de prescriptione canonica (vt premissum est) fecerint plenā fidem.

*Vide Bar. in rubri. ff. de noui ope. nun. & §. prætor. ff. de edē. Fon.

¶ Idem.

¶ Interdictus est ingressus ecclesiæ regularibus uel secularibus (quāuis exemptis) qui scienter celebrant uel celebrari faciunt diuina in ciuitatibus uel locis interdictis: nisi secundum permissionē iuris. uel qui excōmunicatos uel interdictos publicè ad diuina officia sacramenta uel sepulturam admittunt. h. d. Ioan. And. Capitulum. viii.

EPiscoporum & aliorum prælatorū querelis frequentibus & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares aut regulares quātūcūq; exemptionis seu libertatis sedis apostolice priuilegiis cōmuniti, cuiuscūq; ordinis, religiōis, status vel cōditionis existant, scienter celebrent vel faciāt celebrari diuina in ciuitatibus, castris, villis (nisi quatènus eis à iure conceditur) seu locis aliis interdictis ab ordinariis siue delegatis iudicibus vel à iure: aut excōmunicatos publicè vel interdictos ad diuina officia seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticā sepulturā admittant. ¶ Qui verò contrà presumpserint (præter alias pœnas à iure statutas) ingressum ecclesie sibi nouerint interdictum: donec de trāsgressione huiusmodi ad arbitriū eius, cuius sententiā contēpserūt, satisfecerint competenter.

¶ Idem.

¶ Primò ponit, quādo eximitur ecclesia quid importet. Secundò, quādo ipsius canonici. Tertiò, quando clerici. Et ista ordinatè declarat, in qualibet partium affirmatiuè & negatiuè loquendo, secundum Ioannem Andreæ. Capitulum. ix.

PEr exemptionē ecclesiæ concessam, ipsa ecclesia & ipsius monachi vel canonici, clerici etiā & cōuersi, perpetuoq; oblati (nō autē

ecclesiæ

ecclesiæ eiusdem presbyter,qui parochianorũ curã habet,quò ad ea, quæ ad curã eandẽ pertinent,nec ipsi parochiani etiam)intelligũtur exempti.¶ Verùm si canonici alicuius ecclesiæ eximãtur:ipsi soli canonici,nõ autẽ ecclesia vel alij eius clerici,sunt exẽpti.¶ Si autẽ clerici cuiusuis ecclesię eximãtur:tũc tam canonici,q̃ alij clerici eximuntur,nõ tamẽ ecclesia:nisi aliud in exẽptionis priuilegio exprimatur.

¶Idem.

¶*Formas priuilegiorum ponit hæc decretalis:quarum quædam exẽptionem conferunt,quædam non.Ioan.Andreæ.* *Capitulum.x.*

SI papa in aliquo priuilegio vel scriptura non facta principaliter super donatione vel sententia exemptionis seu etiam libertatis; aliquam ecclesiã ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ pertinere,vel consimilia verba narret : non propterea illius ecclesiæ exemptio est probata,nisi de libertate aliter doceatur. ¶ Si autem ecclesiæ vel monasterio exemptionis priuilegium cõcedẽdo,vel super ipsius exemptiones sentẽtiando (cùm de ipsius exemptionis negocio agetur) asserat ipsam ecclesiam fore exẽptam:aut eam iuris beati Petri existere:siue ad ius & proprietatem Romanę ecclesiæ,vel ad Romanã ecclesiam specialiter aut sine medio,vel etiã simpliciter pertinere:per hoc plenè debet exempta huiusmodi ecclesia iudicari. cùm enim iure cõmuni omnes ecclesiæ per orbem diffusę ad Romanam ecclesiam pertineant,si id alicui cõcedatur ecclesiæ,vel de ea per sententiam iudicetur,ex hoc ipsius cõprobatur exemptio : vt priuilegij nihil aliàs allatura concessio ei, cui cõceditur, & sentẽtia nullum aliter datura subsidium,ecclesiæ (pro qua fertur) prærogatiuam (cùm verba aliquid operari debeant) cõferat gratię specialis.¶ Et est idem si priuilegium contineat,vel ipse papa per modum exprimat suprà scriptum,φ ecclesia sit libera:seu φ potiatur Romanę ecclesię libertate:vel φ in hoc prærogatiua gaudeat speciali : aut si dicat indefinitẽ,φ ecclesiæ Romanæ annuum censum soluat, ad perceptæ indicium libertatis : siue φ ipsam ecclesiam eximit ab ordinarij potestate:vel φ nõ audeat illic episcopus cathedram collocare,aut imperãdi (seu ordinationẽ quãuis leuissimã faciendi) exercere aliquam potestatẽ. ¶ Similiter si aliqui recipiantur in proprios & speciales subiectos:censentur exempti.¶ Non sic si in proprios & speciales filios Romanę ecclesiæ sint suscepti:tales quippe exempti propterea non existunt.Si verò dicatur simpliciter,φ aliqua ecclesia Romanę ecclesiæ annuum censum soluat : nõ propter hoc exẽpta ecclesia dici debet.¶ Idem dicimus si circa aliqua per priuilegium concedatur libertas,& clausula de censu annuo persoluendo sequatur: vt si aliquibus φ ab alio , quàm à papa seu eius legato excõmunicari suspendi aut interdici nõ possint,vel aliquid aliud specialiter à sede apostolica sit indultum : vel etiam dicatur,φ in speciales Romanæ ecclesiæ filios sint assumpti,& sequatur in priuilegio, quòd ecclesiæ Romanæ ad indicium libertatis perceptę annuum censum soluant.His em̃ & cõsimilibus casibus sic in certis priuilegiati articulis , ordinariorum iurisdictioni quantum ad alia sunt subiecti. ¶ Licèt autem sic diuersos priuilegiorum,quibus ecclesiæ ac monasteria eximuntur,tenores ad

litium materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen alijs exemptionum (si reperiantur) seu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

¶Idem.

¶*Priuilegiati ut tempore interdicti celebrare possint diuina clausis ecclesiis, alios etiã extraneos admittere nõ possunt. Et si fuerit singularis persona super hoc priuilegiata, familiares suos admittit: secus in familia conuentus taliter priuilegiati. Hoc priuilegio nõ gaudet ille, cuius culpa ponitur interdictum. hoc dicit. Dominicus.* Capitulum.xi.

LIcet vobis concessum existat, vt interdicti tempore ianuis clausis, excõmunicatis & interdictis exclusis, voce submissa diuina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos etiã si aliunde venerint (nisi super hoc priuilegiati existant) recipere nulla ratione debetis. ¶Cũ cõceditur singulari personę, vt modo premisso tẽpore interdicti celebrare valeat vel audire diuina: eius familiares domestici ad audiendum cũ ea, & celebrandũ sibi diuinũ officiũ, licitè admittũtur. ¶ Non sic autè in familiaribus alicuius cõuẽtus, seu collegij est censendũ: illi enĩ nisi priuilegiati fuerint, admitti nõ debẽt. ¶ Huiusmodi quoq; cõcessione gaudere non potest is, cuius causa seu culpa, dolo vel fraude fuit sentẽtia interdicti prolata, seu, qui ad perpetrãdum delictũ, cuius occasione lata extitit, prębuit consilium, auxilium, vel fauorem.

¶Idem.

¶*Episcopi cũ altari uiatico celebrare possunt, & sibi facere celebrari: ita tamẽ, quòd nõ uiolent interdictũ. h.d. Io. And.* Capitulum.xij.

QVoniam episcopi eorũq; superiores se habent diuersis ex causis à suis ecclesijs & diœcesibus absentare frequẽter, nec semp possunt cõmodè ad ecclesias accedere pro missa celebrãda vel audiẽda in ipsis, sine qua eos transire nõ decet absq; causa rationabili vllã diem: pręsenti cõstitutione indulgem⁹ eisdẽ, vt altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari vbicũq; absq; interdicti transgressione illis permittitur celebrare vel audire diuina.

¶De iniurijs, & damno dato. Titulus.viij.

¶Gregorius.x.in concilio generali Lugduneñ.

¶*Represaliæ contra personas ecclesiasticas concedi, uel concessæ extendi nõ debent: contrà facientes (nisi reuocent intra mensem) singulares sunt excõmunicati, uniuersitates interdictæ. Io. An. Cap. unicũ.*

ETsi pignorationes, quas vulgaris eloquutio * represalias nominat, in quib⁹ alius pro alio pręgrauatur, tanq̃ graues legib⁹, & ęquitati naturali cõtrarię, ciuili sint cõstitutione prohibitę. ¶Vt tamẽ earũ prohibitio in personis ecclesiasticis tãtò amplius timeatur, q̃tò in illis specialius inhibentur: eas cõcedi cõtra personas prędictas, seu bona ipsorum, aut quãtumcunq; generaliter prætextu cuiusuis consuetudinis (quã potiùs reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtiùs inhibemus. ¶ Illi autem, qui cõtrà fecerint, aduersus personas easdem pignorationes, seu represalias concedendo, vel extẽdendo ad eas (nisi præsumptionem huiusmodi reuo-

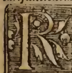
* vide.l.li brorũ. §. qđ tamen Cassius.ff. de leg. iij. Bar.l.l.Labeo.ff. de supp.leg.

di reuocauerint à concessionis vel extensionis tempore intra mensem) si personę singulares fuerint, sententiā excōmunicationis incurrant: si verò vniuersitas, ecclesiastico subiaceat interdicto.

De pœnis. Titulus.ix.

Innocentius quartus.

De ueteri iure poterit archiepiscopus cùm in prouincia sua iurisdictionem suam exequitur, punire notorios iniuriantes sibi, nuncijs, & familiæ suæ, si per id sua iurisdictio impeditur: aliàs non. nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales iniurias tunc punit, etiam si iurisdictionem non impediant. hoc dicit. Capitulum.i.

Romana ecclesia: & infrà. Licèt autē Remeñ. archiepiscopo suam prouinciam visitanti eos, qui tunc sibi, vel suę familię, aut alijs, quos ꝓpter hoc p eandē prouinciā dirigit, & etiā quādo conciliū cōuocat, eos, qui nūcijs suis, quos pro illo vel aliàs p prouinciā ipsam sua debita iurisdictiōe vtendo trāsmittit, iniuriari pręsumūt, si hac occasiōe sua in his impediat iurisdictio, ꝓ iniuria hmōi (dūmodò existat notoria) ꝓpria authoritate punire: nisi amplius ei de Remeñ. ecclesię cōsuetudine cōpetere dinoscat. Sibi etiā & metropolitanis alijs in suis prouincijs (dum sic in illis iurisdictionem exercent) puniendi manifestas & notorias offensas tunc eisdē illatas vel suis (etiā si exinde impediri iurisdictionē huiusmodi nō contingat) libera sit de nostra speciali concessione facultas.

Bonifacius octauus Bittereñ. episcopo.

Docet hæc Decretalis, quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus uestibus, ornamentis, libris & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus uerbis utatur ipse degradans. Ioannes Andreæ. Capitulum.ii.

Degradatio qualiter fieri debeat, à nobis tua fraternitas requisiuit. Sup quo tibi taliter respōdemus, ꝙ verbalis degradatio seu depositio ab ordinib⁹ vel gradib⁹ ecclesiasticis est à proprio episcopo sibi assistēte in degradatione clericorū in sacris constitutorū ordinibus, certo episcoporū numero definito canonib⁹ facienda: quāq̄ proprii episcopi sentētia sine aliorū episcoporū pręsentia sufficiat in degradatione eorū, qui minores dūtaxat ordines receperūt. Actualis verò siue solennis cęlestis militię militis, id est clerici degradatio (cū ad eā fuerit procedēdum) fiet vt exauthorizatio eius, qui militię deseruit armatę, cui militaria detrahūtur insignia, sicq̄ à militia remotus castris reijcitur, priuatus consortio & priuilegio militari. Clericus igitur degradādus vestibus sacris indutus, in manib⁹ habēs librū, vas, vel aliud instrumentū seu ornamentū ad ordinē suū spectās, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad episcopi pręsentiā adducatur: cui episcop⁹ publicè singula, siue sint vestes, calix, liber, seu quęuis alia, quę illi iuxta morē ordinādorū clericorū, in sua ordinatione ab epō fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimēto seu ornamēto, quod datū vel traditū fuerat vltimū inchoando, & descēdēdo gradatim degradationē cōtinuet vsq̄ ad primā vestē, quę

datur in collatione tonsurę: tuncq́ radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsurę seu clericatus vestigium remaneat in eodem. ¶ Poterit autem episcopus in degradatione huiusmodi vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quę in collatione ordinum sunt prolata, dicẽdo presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus: sicq́ in remotione reliquorum insignium similibus verbis vtens in ablatione vltimi, quod in collatione ordinum fuit primũ, infrà scripto, vel alio simili modo pronunciet siue dicat: Authoritate dei omnipotẽtis patris & filii & spiritussancti ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & priuilegio clericali.

¶ Idem.

¶ Quamuis inuentio carceris fuit ad custodiam: tamẽ potest quis puniri pœna carceris perpetuò & ad tempus. Ioan. And. Capitulum.iii.

QVamuis ad reorum custodiam nõ ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur. ¶ Nos tamen non improbamus si subiectos tibi clericos cõfessos de criminibus seu conuictos (eorum excessibus & personis cæterisq́ circunstantiis prouida deliberatione pensatis) in perpetuum vel ad tempus prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.

¶ Idem.

¶ Pœna alicui imposita, & eius posteris, non extenditur ad posteros lineæ fœmineæ: nisi aliud in iure, vel sententia sit expressum. hoc dicit. Zen. Capitulum.iiii.

VBicunq́ alicui & eius filiis seu posteris vsq́ in certam generationem pœna imponitur ab homine vel à iure, pœna ipsa eos tãtum afficit, qui per masculinã nõ per fœmininã lineam descendere dinoscuntur. ¶ Nisi aliud in iure vel sententia sit expressum.

¶ Idem.

¶ Primò punit insequentes, percutientes, aut capiẽtes cardinales, & eius criminis socios. Secundò, eorum filios & nepotes. Tertiò, ipsis infectatoribus pœnam addit. Quartò, quam satisfactionem cùm absoluẽtur facere debeant: & quid per absolutionem consequantur. Quintò, de nudis consiliariis, uel simpliciter fauentibus huic crimini. Sextò, ad collaterales permittit pœnas extendi. Septimò, ponit de insequentibus clericos uel religiosos familiares papæ uel cardinalium. Octauò, ponit de occidentibus cardinales. Nonò, dicit potestates seculares nihilò minùs pœnis legalibus contra tales uti debere, & hanc constitutionem etiam facere obseruari: & contrà facientibus pœnam imponit. Ioannes Andreæ. Capitulum.v.

FElicis recordationis Honorii papę.iii. prædecessoris nostri vestigiis inhęrentes, quibusdam additis & detractis de cõmuni fratrũ nostrorum concilio, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus vt si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit, ꝙ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut cœperit vel socius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit, aut cõsilium dederit vel fauorem, aut postea

recepta-

receptauerit vel defensauerit scienter eũdem: sicut reus criminis lesę maiestatis perpetuò fit infamis, diffidatus, nihilò minùs & bãnitus, sit intestabilis, vt nec testamẽti liberam habeat factionem, nec ad alicuius bona ex testamẽto vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicaq; repulsa confusus minùs inueniat suæ maliciæ successorem: fiãt habitationes eius desertæ, & vt non sit, qui eas inhabitet, dentur cũcta ipsius ædificia in ruinam, & vt perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita reddere, nullus respondere in iudicio teneatur: quicquid etiam in bonis inuenitur ipsius fisci, vel rei publicę dominio applicetur, vt ex illis nil transmittat ad posteros, sed potiùs cum ipso quodãmodo dãnẽtur & sua. Si qua verò feuda, locationes, officium vel beneficium spiritale vel tẽporale ab aliquib⁹ ecclesijs obtinet, sit eis ipso iure priuatus, quæ sic liberè ad ecclesias reuertantur, q; ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. ¶ Quòd si quis prædictorum filium vel filios habeat, nepotem vel nepotes per rectam lineam descendentes: beneficiatum seu beneficiatos quouis beneficio (etiam si põtificalem adeptus vel adepti fuerint dignitatem) sint eis ipso iure priuati: spe promotionis omnino sublata. ¶ Nulli præterea talium filiorum atq; nepotum ex virili sexu descendẽtium ab eisdem, alicuius aperiatur ianua dignitatis, aut honoris ecclesiastici vel mundani, seu ad alicuius loci regimen sit ascensus, sit eis postulandi negata facultas, sit notoriè iudicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictum: in iudicijs eorum assertio contra quẽquam nihil fidei, nihil credulitatis inueniat, vt ad testimonium prorsus reddantur indigni: sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium vel officium ecclesiasticum denegatus accessus, & (vt maius famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eisdem super aliquo præmissorum, omni spe dispensationis adempta. ¶ Præsenti nihilò minùs adijcimus sanctioni, vt ex insecutione prædicta, sicut ex iniectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sentẽtiam quis incurrat: & tam insecutor, quàm alij suprà dicti tanti mali participes, quãdiu in sua contumacia perdurarint, singulis diebus dominicis & festiuis pulsatis campanis & candelis accensis, per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon ciuitatum & diœcesum vicinarum excommunicati publicè denuncientur: nec ab alio, quàm à Romano pontifice possint absolutionis beneficium obtinere: nisi duntaxat in mortis articulo constituti. ¶ Cùm autem fuerint absoluendi: primò sufficiẽter & idoneè caueãt q; inferendæ pœnę parebunt, & auxiliãte domino pœnitẽtiam peragent iniungendam: deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorũq; locorum diebus dominicis & solẽnibus incedãt nudi coram populo, femoralia tantùm habẽtes, & ferulas deferẽtes in manibus, cum quibus per easdem ecclesias publicè fustigẽtur: ituri postmodùm vltra mare, & ibidem acturi pœnitẽtiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodùm reuersuri absq; sedis apostolicę licentia speciali. ¶ Verùm cùm talis gratiam reconciliationis meruerit (be-

neficio absolutionis obtento) indulgeatur ei licentia vt suam & suorum iniuriam prosequatur & debitorum illorum, quæ cōtracta fuerint, de postmodùm acquisitis repetitio non negetur. ¶ Illud autem non duximus omittendum, φ si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici fauore culpabilis, iudex in talem pœnam metiatur ex culpa vt secundum φ excessus exegerit, vindicta procedat. ¶ Ceterùm, quia dignum est, vt nefandi ratione flagitij vltionis seueritas ampliùs extendatur, & propter enormitatem culparum plagarum modus exuberet, nec pœnis solitis contētetur statuimus, vt ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium possit extendere pœnas in hmōi nostra constitutione contētas, circūspectio Ro. pon. prout circunstantiæ rationabiles suadebunt. ¶ Præmissis etiam dignum censuimus annectendum: vt si quisquàm aliquo prædictorum excessuum quēquàm de clericis vel religiosis nostræ familiæ, vel cardinalium afficere fortè præsumpserit, proportionetur pœna delicto: ita φ vindicta ex æquo excessu respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine vltionis, quas dei vel nostra, seu fratrum nostrorum reuerentia non coërcet. ¶ Si qs verò per se vel per alium occiderit cardinalem (qd absit) vel dederit causam mortis: vltra q̄ præmissa contineant, sic in eum potestas iurisdictionis insurgat, sic rigor vltionis insiliat, φ contra vitæ subsidium mortis solatium inuocet, viuens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ. ¶ Per hoc quoq; secularibus potestatibus non adimimus facultatem vtendi legibus cōtra tales, quas aduersus sacrilegos catholici principes ediderunt. quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis rector securitate gaudebit, si Romana ecclesia (quæ omnium ecclesiarum disponente dōmino caput est & magistra) casibus istis subijcitur, si eius filij speciales huiusmodi periculis exponuntur? Quem ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera non moueret? Porrò si filius est, dolebit si fidelis, matre fidei læsa lædetur. ¶ Quapropter si princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus siue rector contra præsumptores prædictos præsentis constitutionis tenorem non fecerit obseruari: tam ipse, quàm officiales ipsius intra mensem (postq̄ res ad notitiam eorum peruenerit) eoipso sentētiam excommunicationis incurrant. ¶ Ciuitas verò quęuis alia, præter vrbem, quę talia facienti vel facientibus seu præsumentibus, in his consilium vel auxilium dederit aut fauorem, vel intra mensem saltē taliter delinquētes (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali & supra sit eoipso dignitate priuata, & nihilò minùs remaneat interdicta.

¶ De pœnitentijs & remissionibus. Titu. x.

¶ Innocentius. iiij. in concilio Lugdunen.

¶ *Quæstores non citant aliquos, licèt eos monere possint. Et in concedendis indulgentijs non excedant archiepiscopi statutum concilii generalis. hoc dicit. Zen.* Capitulum. i.

Romana

Omana ecclesia &c. §. Questorib⁹ autē fabricę Remen. ecclesiæ, Remen. archiepiscopus seu ei⁹ officiales citādi suffraganeorū ipsius ecclesiæ subditos (quos iidem questores sibi resistere, aut nolle parêre dixerint) vt su per hoc compareant coram ipsis, nequaquàm tribuāt potestatem. ¶ Super benigna verò ipsorum receptione ac subuentione ipsi fabricę faciendai possunt eosdem suffraganeos & alios Christi fideles Remen. prouincię charitatiuè monere. ¶ In cōcedendis quoq; indulgētijs non excedat Remen. archiepiscopus statutum concilij generalis.

¶ Bonifacius. viij.

¶ Concessio generalis confessoris non tāgit episcopo specialiter reseruata, nec obtentu consuetudinis potest quis sibi eligere confessorem. hoc dicit. Zen. Capitulum. ii.

SI episcopus suo subdito concesserit, vt sibi possit idoneum eligere confessorem: ille quē is elegerit, in casib⁹, qui eidem episcopo specialiter reseruātur, nullam habet penitùs potestatem. ¶ Cùm in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Nulla quoq; potest consuetudine introduci, q̄ aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit soluere vel ligare. ¶ Idem.

¶ Decretalis, cum ex eo. in plurib⁹ episcopis indulgentibus locum habet. h. d. Zen. Capitulum. iii.

INdulgētiæ, quæ ab vno vel pluribus episcopis in ecclesiarum dedicationibus vel alijs quibuscūq; casib⁹ concedūtur: vires non obtinent, * si statutum excesserint concilij generalis. * Vide. l. iusiurandū qd ex conuentione. §. i. ff. de iureiur. & l. fals⁹. ff. qd cū fal. tu. Fon.

¶ De sentētia excommunicationis, suspensionis, & interdicti. Titulus. xj.

¶ Innocentius. iiij. in concilio Lugdunen.

¶ Iudex, qui excommunicat, suspendit, uel interdicit in scriptis hoc faciat, & causam conscribat, & requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contrà fecerit, per mensem ab ingressu ecclesiæ & diuinis est suspensus: & relaxabitur illa sentētia per superiorem absq; difficultate, & condemnabitur lator in expensis & aliâs pœna condigna. Si sic suspensi celebrāt ut priùs, sunt irregulares: nec absoluuntur ab alio quàm à papa. h. d. Io. and. Capitulum. i.

Vm medicinalis sit excōmunicatio nō mortalis, disciplinās non eradicās, dum tamen is, in quem lata fuerit non contemnat: cautè prouideat iudex ecclesiasticus, vt in ea ferenda ostendat se prosequi, q̄ corrigētis fuerit & medentis. ¶ Quisquis igitur excōmunicat, excōmunicationem in scriptis proferat, & causam excōmunicationis expressè conscribat, propter quam excōmunicatio profeatur. Exemplum verò huiusmodi scripturę teneatur excōmunicato tradere intra mensem si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumētum vel literas testimoniales confici si-

gillo authentico consignatas. ¶ Si quis autẽ iudicum huiusmodi con stitutionis temerari⁹ extiterit violator, per mensem vnũ ab ingressu ecclesiæ * diuinis officijs nouerit se suspensum. ¶ Superior verò, ad quẽ recurritur, sentẽtiam ipsam sine difficultate relaxans, * latorem excõmunicato ad expensas, & omne interesse condẽnet, & aliàs puniat animaduersione cõdigna, vt pœna docẽte discant iudices q̃ graue sit excõmunicationum sententias sine maturitate debita fulminare. ¶ Et hęc eadem in suspensionis & interdicti sententijs volumus obseruari. ¶ Caueant autem ecclesiarum prælati & iudices vniuersi, ne prædictam pœnam suspensionis incurrantiq; si contingeret eos sic suspensos diuina officia exequi sicut priùs, irregularitatẽ non effugient iuxta canonicas sanctiones: super qua non nisi per summum pontificem poterit dispensari.

* Not. hìc ex mente Do. q̃ nõ potent domi in oratorio celebrare. Fõ.

* vide. l. prolatam. C. de sent. & inter. om. iudi. Font.

¶ Idem in eodem.

¶ Qui petit absolui ad cautelam, dicens excommunicationis sententiam in se latam esse nullam: absoluetur cuiuscunq; contradictione non obstante: nisi dicatur & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat se excõmunicatum post appellationem: probatione pendente in iudiciis euitabitur, extra iudicium uerò non. hoc dicit. Io. and. Capitulum. ii.

Solet à nonnullis in dubium reuocari, an cùm aliquis per superiorem absolui postulat ad cautelã, dum in se latam excõmunicationis sententiam asserit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolutionis impendi? Et an ante absolutionem hm̃oi is, qui se offert in iudicio probaturum se post appellationem legitimam excõmunicatione innodatum, vel intolerabilem errorẽ in sententia fuisse potenter expressum: sit in cęteris (excepto probationis illius articulo) euitandus. ¶ In prima igitur dubitatione sic statuim⁹ obseruãdum, vt petenti absolutio non negetur, q̃uis in hoc excõmunicator vel aduersarius se opponat. Nisi eũ excõmunicatum pro manifesta dicat offensa. In quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicẽti, vt si probauerit quod opponit, non relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens pręstetur emenda: vel competens cautio de parendo iuri, si offensa dubia proponatur. ¶ In secunda verò quęstione statuimus, vt is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cęteris, quę vt actor in iudicijs attentauerit, interim euitetur. Extra iudiciũ verò in officijs, postulationibus, & electionibus, ac alijs legitimis actibus nihilò minùs admittatur.

¶ Idem in eodem.

¶ Excõmunicatio lata in participantes excõmunicatis in locutione & similibus (canonica monitione non præmissa) non tenet. Io. an. Cap. iii.

Statuimus, vt nullus iudicum participãtes cum excõmunicatis ab eo in locutione & alijs, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicã excõmunicare maiori excõmunicatione præsumat: saluis constituionibus contra illos legitimè promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnato. ¶ Quod si ex locutione & alijs quibus participans labitur in minorem, excõmunicatus fortiùs induręscat: poterit iudex post monitionem

nem canonicam huiusmodi participantes consimili dānare censura. ¶ Aliter autem in participantes excōmunicatio prolata non teneat & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

¶Idem in eodem.

¶*Episcopi nullam interdicti uel suspensionis incurrunt sententiam, nisi in sententia sint expressi.h.d.Io.and.* *Capitulum.iiii.*

Quia periculosum est episcopis & eorū superioribus, propter exe cutionem pōtificalis officij, quod frequēter incūbit, vt in ali quo casu interdicti vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto. ¶ Nos deliberatione prouida duximus statuēdum, vt episcopi & alij superiores prælati nulli⁹ constitutionis occasione, sentētiæ siue mā dati prędictam incurrāt sentētiam vllatenus ipso iure. ¶ Nisi in ipsis de episcopis expressa mentio habeatur.

¶Idem.

¶*Hui⁹ decretalis quinq; sunt dicta. Primum, quòd archiepiscopus sen tētias latas à subditis suorum suffraganeorum, nisi hoc habeat de cō suetudine non relaxet. Secūdum, quòd generalis sentētia archiepisco pi ligat tantùm subditos. Tertium, quòd pro præteritis uel præsentib⁹ culpis, monitione non præmissa, ab eis lata sententia est iniusta. Quar tum, quòd pro futuris culpis uel iam commissis, scilicet nisi satisfaciāt, excōmunicare non debent: nisi mora, culpa, uel offensa, uel alia iusta causa subsit. Quintum, quòd in uniuersitatem uel collegiū non feratur excommunicationis sentētia, sed in illos, qui culpabiles extiterūt. Ioan nes andreæ.* *Capitulum.v.*

Romana ecclesia: &.§. ¶ Cęterùm interdicti, suspensionis, vel excō municationis sententias latas ab officialibus archidiaconorum, seu quibuslibet alijs iurisdictionem habentibus suffraganeorum Re meñ. ecclesiæ subditis, Remeñ archiepiscopus & ei⁹ officiales (omis sis ipsis excōmunicatoribus) non relaxent: salua contraria super hoc consuetudine, si quam habent. ¶ Porrò excommunicationum senten tiæ à Remeñ. archiepiscopo, suisq; officialibus generaliter promul gatę, subiectos eiusdem iurisdictioni archiepiscopi tantùm ligāt. Sed nec in specie nec in genere pro culpis & offensis præteritis vel præ sentibus, excōmunicationum sententias, absq; competenti monitio ne præmissa promulgent: & si contrà præsumpserint, iniustas noue rint esse illas. ¶ Caueant etiam, ne tales sententias excommunicatio nis, siue specialiter, siue generaliter in aliquos pro futuris culpis, vi delicet si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis sub hac for ma, si de illis intra tale tempus minimè satisfecerint, proferre præsu mant: nisi mora in exhibēda satisfactione vel culpa seu offensa præ cesserit, quibus meritò ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipsis sententijs exprimant) causa subsit. ¶In vniuersitatē vel col legium proferri excōmunicationis sentētiam penitùs prohibemus: volētes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cùm nonnunquam contingeret innoxios huiusmodi sententia irretiri: sed in illos dūtaxat, de collegio vel vniuersitate: quos culpabiles esse cō stiterit promulgetur.

¶ Idem in eodem.

¶ Prælatus contra potentiam temporalem etiam spiritali gladio, scilicet ecclesiastica censura se tueri potest.h.d.Io.and. Capitulum.vi.

Dilecto filio decano Aurelianẽsi.&c.s. ¶ Præterea cùm omnes leges,omniaq; iura vim vi repellere, cunctisq; sese defensare permittant:licuit vtiq; ipsi decano(si prędictus balliuus eum bonis suis mundanis iniuriosè spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit:vt superiùs est expressum) contra illius violentiam iniuriamq; se tueri. ¶ Et quoniam aduersus eius nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, potuit se etiam spiritaliter gladio videlicet vtendo ecclesiastico defensare:ac recurrere propter hoc ad arma spiritalia, quæ sunt ecclesiæ propria, & pro suo munimine illis vti,: præsertim cùm dictus balliuus post latas in eum ab eodem decano ex alijs causis excommunicationis sentẽtias (sicut idem decanus asseruit) ipsum tanquàm exinde prouocatus, sententijs ipsis contemptis,bonis spoliasset eisdem:& propter hoc postmodùm ipse decanus sententiam tulerit interdicti,tanquàm spiritali se mucrone defendens contra illius iniuriam & violentiam sibi ab eodem occasione prædictarum sententiarum, & in ipsarum contẽptum illatam. ¶ Et quidẽ cùm liceat cuilibet suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius iniuria suum impartiri auxilium, imò si potest & negligit: videatur iniuriã tam fouere,ac esse particeps,ei⁹ culpę:licuit ꝓfectò ipsi decano proprio sibimet subuenire subsidio, & suammet temporalem iniuriam sua ꝓpria spiritali defensione tueri:sicq; vtrũq; quodammodò gladium & temporalem & ecclesiasticum alterum videlicet altero adiuuare : maximè quia hi duo gladij consueuerunt (exigente necessitate) sibi ad inuicem suffragari, & in iuuamen alterius subuentione mutua frequentiùs exerceri.

¶ Idem.

¶ Excõmunicatos à subditis suffraganeorum, archiepiscopi non possunt absoluere:sed excõmunicatos à suffraganeis uel officialibus bene,si ad eos appellatum fuerit.h.d.Io.and. Capitulum.vii.

Venerabilibus : &c.s. ¶ Cęterùm Rothomageñ. archiepiscopo vel eius officiali non licèt excõmunicatis ab archidiaconis vel alijs subditis suffraganeorum ipsius archiepiscopi(cùm nec excommunicantium nec excommunicatorum sint iudices) absolutionis beneficium impartiri:excõmunicatos autem ab ipsis suffraganeis vel eorũ officialibus possunt absoluere,si ab ipsis litigãtib⁹ ad eos fuerit prouocatum.Neutra verò partium appellante,si qua ipsarum per archiepiscopum vel eius officialem ab excõmunicatione contra eam lata pro reliqua postulet se absolui : vel aliàs coram eis de parte aduersa querimoniã sine appellationis interpositione deponat:nõ est in hoc ab ipsis(cùm sui non sint iudices)audienda.Sed si excommunicatus deponat apud eos de suffraganeo,vt imponatur ei pœna,& pro suo interesse super iniusta excommunicatione querelam : audire vtiq; debent eum . secùs autem si conqueratur de ipso,vt relaxetur huiusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata:quoniam tueri hanc causam non ad ipsum suffraganeum, sed ad eum, pro quo est sententia

sententia lata, spectat. Attamen si suffraganeus vel extra iudicium pro suorum defensione * iurium, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio * inquirendo, videlicet vel simile quid agendo aliquem excommunicet: in hoc casu conueniendus est ipse suffraganeus coram archiepiscopo, vel ei⁹ officiali: quia ipsius interest defendere causam suam.

*Vide no. in c. nouit. de off. leg. & Inno. c. ex pte. 3. de verb. signi. Fon.

*Vide Inno. c. humilis. de maio. & obe. Bart. l. l. ij. de adul. ff. Fontanus.

¶ *Archiepiscopus in casibus, in quibus iurisdictionem habet, ante cognitionem causae absoluit excommunicatum ad petitionem partis uel ex officio, nisi dicatur excōmunicatus pro manifesta offensa uel cōtumacia, & cōtumaciae praesūptae & manifestè ponit exepla. h. d. Io. an.*

¶ Porrò archiepiscopus vel eius officiales excommnnicatos à suffraganeis, semper antequàm audire causam incipiāt, in casib⁹, in quibus eis iurisdictio competit, iuxta ecclesiae formam debent absoluere: vtpote si post definitiuam fuerit excommunicationis sententia promulgata, & ad eos fuerit appellatum: exceptis casibus, in quibus iura prohibent post sententiam appellare. Similiter si suffraganeus extra iudicium excommunicet aliquem pro eius offensa, vel pro sui defensione iuris, & super hoc querimoniam ille proponat, est ille primitùs iuxta formam ecclesiae absoluendus: nisi suffraganeus probaturum se offerat ꝙ pro manifesta offensa excommunicationis eum vinculo innodauit. Idem est etiam si quēquā pro praesumpta contumacia (videlicet quia citatus praefixo sibi termino non comparuit) excommunicatione constringat: quia si sic ligatus proposita querimonia petat ab archiepiscopo se absolui, siue quando suffraganeus ex suo processit officio, siue quando est ad ipsum archiepiscopum ante sententiam definitiuam appellatum, & ab aduersario proponatur ꝙ absoluēdus non sit, nec pandi ei debeat iudicij aditus, nisi priùs expensas restituat, & iudicio sisti exhibeat cautionem: ipseque respondeat ꝙ rectè contumax reputari non debet, pro eo ꝙ in itinere captus, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparère nequiuit: tūc protinus sibi iuxta formam ecclesiae beneficium debet absolutionis impendi. ¶ Secùs autem si se contumacem confiteatur, vel aliàs de contumacia sua constet, quia fortè praedixerat in iudicio ꝙ minimè comparèret: tunc enim (cùm manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensa) non est ei: nisi primò expensarum satisfactione, ac de stando iudicio cautione praestita) absolutio impendenda. ¶ Et hoc ipsum est in similibus obseruandum: sicut si aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum, & iudex postea in eum (quia non probauit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget: nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolui (cùm probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est procul dubio audiendus, cùm praesumpta solummodò eius contumacia videatur. Sed si iudex pronūciasset locum illum esse idoneum & securum, & ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem: ipse postmodùm super hoc (nisi post latam interlocutoriam intra decendium prouocasset) nullatenus audiri debet.

¶Excõmunicatio lata post appellationem interpositam ex causa probabili,non statim pronunciatur nulla,sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequàm incipiat de ueritate causæ cognoscere. Idem si dicatur lata per intolerabilem errorem: & in contrarium error ille probabiliter defendatur. Io.and.

¶Sed si ex causa legitima seu probabili quis appellet:puta quia locus non est tutus, & post appellationem huiusmodi excommunicatione ligetur, ac deinde constet superiori,quòd ad ipsum ex tali causa extitit prouocatum:non tamen ilico pronunciare debet excõmunicationis sententiam fore nullam,sed potest eam ad cautelam iuxta formam ecclesiæ relaxare.

¶Si certum est excõmunicationem esse iustam, fit remissio.si certum est eam iniustam,non fit.si est dubium,fieri potest relaxatio: sed honestiùs est remittere: tenet tamen relaxatio ubi archiepiscopus est iudex,licèt non fiat remissio.h.d.Io.and.

¶Sanè si certum est excommunicationis sentẽtiam esse iustam,velut cùm propter manifestum excessum est in aliquẽ promulgata:superior iudex(nisi periculum sit in mora)excommunicatum ad excõmunicatorem prorsùs remittere debet:nec debet eum absoluere, nisi excommunicator requisitus malicioſè illi absolutionis beneficium deneget exhibere. ¶Si verò constet huiusmodi sententiam esse iniustam,nequaquàm remittendus est,ad suum excommunicatorem excõmunicatus:sed debet sine difficultate aliqua mox absolui. ¶Quòd si dubitetur, vtrum iusta sit vel iniusta, superior (nisi excommunicatori deferat)relaxare iuxta formam ecclesiæ potest illam : quàquàm honestiùs & conuenientiùs agat,si ei deferat in hoc casu. ¶Vbi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere, absolutio seu relaxatio,quã ipse fecerit,tenet,licèt forsitan sit iniusta : quoniam etsi contra ius litigatoris, non tamen contra ius constitutionis absoluit.

¶Archiepiscopus in casibus,in quibus excõmunicare potest, si consuetudo habet,emendas pecuniarias exigere potest.h.d.Io.and.

¶Deniq; à subditis suffraganei emẽdas pecuniarias * potest archiepiscopus secũdum cõsuetudinem regionis exigere in casib9, in quibus eis licet eos excommunicationis vinculo innodare.

* De Ancha.hic remittit ad xxiij. q.v. cap.si vos. xxj.q.v. si qs cuiuslibet. Fon.

¶Summatur.Ꝫ.in.§.Sed si ex causa.ibi uideas.

¶Potest quoq; archiepiscopus beneficium absolutionis iuxta formam ecclesiæ nonnũquam impendere ad cautelam:vtpote si asseritur in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum,id est,aliquid sub vi præcepti vel mandati apertè in ea cõtineri, quod communiter vel in suo genere est peccatum: veluti si dicat fortè aliquis se à suffraganeo excommunicatum fuisse pro eo ꝙ eleemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud,quod in se bonũ est, aut quia non operabatur id,quod suo actu illicitum est & prauum,& suffraganeꝰ ipse asserat ꝙ pro digna & rationabili causa, vel pro conseruanda vel exequenda iusticia hoc illi prohibuisset,vel etiam iniunxisset: nam tunc archiepiscopus ad cautelam absoluere potest eum.

¶Sũmarium

¶ *Summarium habes.ſ.in.§.Sed ſi ex cauſa.ibi uide.*

¶ Similiter ſi aliquis proponat ſe ante definitiuam ſententiam in iudicio, vel extra, poſt appellationem ex cauſa legitima interpoſitam, vinculo excōmunicationis adſtrictū: poteſt archiepiſcopus poſtꝗ ſibi de hoc conſtiterit (etiam priusꝗ incipiat de veritate cauſæ appellationis cognoſcere) abſolutionis illi beneficiū ad cautelam iuxta formam eccleſiæ impartiri.

¶ Alexander quartus.

¶ *Iudex eccleſiaſticus cōpellit iudicē laicū repellere excōicatos ab actibus iudiciariis ſibi prohibitis.h.d.Io.and.* Cap.viii.

DEcernimus, vt iudices ſeculares per cenſuram eccleſiaſticā ab eccleſiaſticis iudicibus (canonica monitione præmiſſa) repellere excommunicatos ab agendo patrocinando * & teſtificando in ſuis curiis & iudiciis compellantur.

¶ Grego.x.in concilio gñali Lugduneñ.

¶ *Nō ualet excōicatio lata in participātes, niſi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, quæ habet dierū interualla: niſi neceſſitas facti aliud ſuadeat. hoc dicit.Io.and.* Cap.ix.

COnſtitutionem felicis recordationis Innocētii papæ quarti prædeceſſoris noſtri, quæ prohibet participantes * excōicatis ea participatione, quę ſolam minorem excōicationem inducit (monitione canonica nō præmiſſa) maiori excōicatione ligari, decernēs promulgatam aliter excōicationis ſententiam nō teneri ad tollendū omnē ambiguitatis ſcrupulū declarantes decernimus, ita demū eſſe monitionē canonicā in hoc caſu, ſi aliis ritè ſeruatis eos, qui monentur exprimat nominatim. ¶ Statuimus quoꝗ, vt inter monitiones, quas (vt canonicè promulcetur excōicationis ſentētia) ſtatuunt iura pręmitti iudices ſiue monitionibus tribus vtātur, ſiue vna pro omnibus, obſeruent aliquorum dierum competentia interualla. ¶ Niſi facti neceſſitas aliter ea ſuaſerit moderanda. *

¶ Idem eodem.

¶ *Relaxatio ad cautelam, in generali interdicto non habet locum. hoc dicit.Domi.* Cap.x.

PRæſenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quò ad interdicti ſententias, in ciuitates, caſtra, vel quęlibet alia loca, ſiue terras aliquas generaliter promulgatas, locum aliquatènus non habere.

¶ Idem in eodem.

¶ *Primò excōmunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in perſonis uel rebus ſuis, uel ſuorū: exercētes contra aliquos eccleſiaſticam cēſuram, uel exerceri faciētes, uel illam ſeruantes. Secundò ibi, eadē pœnam prorogat ad utentē, uel motu proprio id agentē. Tertiò ibi, qui autem. pœnam aggrauat. h.d.Io.and.* Cap.xi.

QVicūꝗ pro eo, ꝙ in reges, principes, barones, nobiles, balliuos, vel quoſlibet miniſtros eorū, aut quoſcūꝗ alios excōicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti ſententia fuerit promulgata: licentiam alicui dederint occidendi, capiendi aliâs in perſonis, aut bonis ſuis, vel

*Qđ lucratur patrocinādo debet excōicat⁹ reſtituere, vel erogare ī pauperes: q̄a male eſt q̄ſitū c.cū ſit. de iude. Fon.

* vide Frā. are. l.i. ff. de ver.ob. c.lex diuīg xxvii q.ii. & nutu dicimur loq. etiam vbi lex exp̄ſſe meminit de verb.c. cū apud. de ſpō.F.

* vide Bal. l.i. de pci. impe.offe. Do.Fon.

*vide Bal. in.l.his rebus. ff. solu.matri. Bar. i.l.nã & seruius. ff. de neg. gest. & .l. qm̃ multa C.ad.l.iul. de vi.&.c. sicut nob. de testi. F.

vel suorum * grauandi eos,qui tales sententias protulerũt,siue quorum sint occasione prolatę,vel easdem sententias obseruantes,seu taliter excõicatis cõicare nolentes (nisi licentiã ipsam re integra reuocauerint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum,nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spacium restituta aut satisfactio pro ipsis impensa) eoipso sentẽtiam excõicationis incurrant. ¶ Eadem quoq; sententia sint innodati omnes,qui ausi fuerint prædicta licentia data vti,vel aliquod præmissorum,ad quę cõmittenda dari licentiam prohibuimus: aliâs committere suo motu. ¶ Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spacio:ex tunc ab ea non possint,nisi per sedem apostolicam, absolutionis beneficium obtinere.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Si malefactor captus à iudice laico dicit se clericum: huius rei cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat. Et si notoriè uel publica fama,uel communi æstimatione habetur pro clerico: statim fit remissio. Item si priùs se gerebat pro clerico: & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem priùs se gerebat pro laico,licèt modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non fiet remissio, donec fuerit de clericatu probatum:sed interim contra eum iudex in nullo procedet. hoc dicit. Ioan. and. Cap.xii.

SI iudex laicus malefactorem captum detineat, & is se clericum dicens,ad curiam ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquàm suum clericum repetat,iudice illum inficiante clericum, ac ob hoc minimè remittẽdũ:dubitationis huiusmodi,an scilicet sit,qui reperitur clericus,ad iudicem ecclesiasticum (quia de re ecclesiastica & spiritali,vocato tamen iudice seculari, vel alio,cuius interest) cognitio pertinebit. ¶ Et si notorium fuerit, q idem malefactor sit cleric⁹, qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat, statim absq; alia cognitione,vel fama publica de hoc extiterit, aut ipse pro clerico cõmuniter habebatur:incontinenti etiam ante cognitionem de clericatu, ecclesiasticę curiæ debet reddi. ¶ Idem esse censemus si reus ipse ante deprehensionem pro laico publicè se non gerens,deprehẽsus fuit in habitu clericali:tonsuram videlicet,& vestes deferens clericales:nam talem debemus clericum (donec constet de contrario) reputare. Sicut de illo,qui in possessione ingenuitatis existit: si dicatur ab alio libertinus,legalis sanxit authoritas, vt probandi necessitate non ipse, sed aduersarius adstringatur. Iustum est enim, vt ipse talis,quem gestat ex habitu (quousq; appareat aliud) præsumatur, qualis is esse,cuius fert habitum comprobatur. Ex stigmate nãq; consueto Fabricẽsibus imprimi,latitans Fabricensis agnoscitur. Et custodes aquarum (quos hydrophilatos nominant) quæ eis ĩ figi solet annotatione signati manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Isq; status alicuius esse videtur,in quo ipse deprehenditur,donec contrarium doceatur. ¶ * Non sic autem volumus obseruari, si ante deprehensionem pro laico publicè se gerebat, ac pro tali communiter habebatur,quãuis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali

*vide ca. tuã.de ordi. cog. l. pręsens.C. ad.l.iul.de Plag.

ricalis tunc enim restituendus non est, quousq; fidem de titulo fecerit clericali, cuius eidem probationis onus incumbat, propter præsumptionem, quæ aduersus ipsum orta est ex delatione laicalis habitus præcedenti. Contra eum tamen interim, quiuis processus iudicis penitus conquiescat.

¶ Idem.

¶ Nõ tenet suspensio uel interdictũ lata in participãtes nõ præmissa monitione canonica. h.d. Io. and. Cap. xiii.

Statutum Gregorij papæ. x. factum ad declarationem constitutionis Innocentianæ, quæ prohibet participantes excõicatis ea participatione, quæ solum minorem inducit, maiore excõicatione ligari monitione canonica non præmissa: in suspensionis & interdicti sententijs (quæ pro huiusmodi participatione pleruq; ab ordinarijs vel delegatis iudicibus promulgãtur) præcipimus inuiolabiliter obseruari. ¶ Decernentes easdem sententias non tenere aliter prmulgatas.

¶ Idem.

¶ Per negligentiam non prosequentis debito tempore appellationẽ, excõmunicatio post eã lata nõ cõualescit: sed poterit tũc denunciari, & debebit vitari, donec de sentẽtiæ nullitate docuerit. h.d. Io. an. Ca. xiiii.

Licèt excommunicationis sententia post appellationem legitimã promulgata, per negligentiam appellantis appellationem suam minimè prosequentis non ratificetur, nec etiam conualescat. ¶ Excõmunicatus tamen nominatim, vel specialiter & expressè, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam: si appellationem eandem intra tempus ad ipsam prosequendam ab homine, vel à iure statutum non fuerit (vt debuit) prosecutus, lapso eodem tempore excommunicatus publicè nunciari, & nedum in iudicialibus, sed etiam in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actibus remoueri debebit, quousq; post appellationem legitimam excommunicatus fuerit: vel aliàs de ipsius sententiæ docuerit nullitate.

¶ Idem.

¶ Prælatus capi faciens, & includens, etiam per laicos clericũ nondum incorrigibilem, excommunicatus non est: nec etiam ipsi capiẽtes. Secundò dicitur, si talis dat fideiussores de parendo iuri, detineri non debet: nisi iusta causa id suadeat. h.d. Ioan. And. Capitulum. xv.

Si clericos tuæ iurisdictioni subiectos propter commissos excessus etiam per laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœna debita postea castigandos includas: te vel capientes eosdem (licèt nondum appareat incorrigibiles illos esse) nulla credimus excommunicatione nodari. ¶ Cum in his (nisi aliàs ex proposito excedatur in ipsis) temeritas vel iniuria nequeat deprehendi. ¶ Eosdem quoq; clericos si de parendo iuri tibi fideiussoriam dederint cautionem, detinere non debes. ¶ Nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

¶ Idem.

¶ Interdicto

¶ *Interdicto clero non est interdictus populus, nec è conuerso. Interdicta ciuitate propter delictum domini, ciues nō interdicti extra ipsam audiunt diuina. Interdicto populo, singulares de populo intelliguntur interdicti. hoc dicit. Io. and.* Cap.xvi.

SI sententia interdicti proferatur in clerū, non intelligitur (nisi aliud sit expressum in ea) interdictus populus: nec etiam è cōuerso. ¶ Vnde vno interdicto ipsorū, alius licitè admittitur ad diuina. ¶ Cęterùm cùm propter delictum dn̄i, vel rectoris est ciuitas interdicta: ciues eiusdem (qui culpabiles non existunt, dūmodò & ipsi propter dn̄m, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) possunt extra ipsam licitè interesse diuinis. ¶ Cùm verò alicuius terrę populus interdicto nodatur, singulares ex eo personę, quas interdictas esse cōstat, (ne sententia effectu careat, cū diuinorū auditio, & sacramentorum perceptio populo, vt vniuersis non competant) non debet alicubi (casibus expressis à iure dūtaxat exceptis) audire diuina, vel ecclesiastica recipere sacramenta.

¶ Idem.

¶ *Interdicta ciuitate, suburbia & continentia ædificia dicuntur interdicta. Et interdicta ecclesia: capella contigua, & cimiterium contiguum, dicitur interdictum. h. d. Io. and.* Cap.xvii.

SI ciuitas, castrum, aut villa subijciantur ecclesiastico interdicto: illorū suburbia, & continentia ędificia eoipso intelligi volumus interdicta. ¶ Nā licèt prædicta videātur aliàs murorū ambitu terminari: hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieret si posset in ipsorum suburbijs, vel continētibus ædificijs licitè celebrari, vt priùs) expedit interpretationem fieri latiorē. ¶ Ratione quoq; simili si sit ecclesia interdicto supposita, vel subiecta: nec in capella eius celebrari, nec in cimiterio ipsius eidem ecclesiæ contiguis poterit sepeliri. ¶ Secùs si ei contigua non existant.

¶ Idem.

¶ *Celebrans scienter in ecclesia polluta, uel præsente excōicato maiori excōicatione: irregularitatē non contrahit. Domi.* Cap.xviii.

IS, qui in ecclesia sanguinis, aut seminis effusione polluta. ¶ Vel qui pręsentibus maiori excōicatione nodatis, sciēter celebrare præsumit: licèt in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen (cùm id non sit expressum iu iure) laqueum non incurrit.

¶ *Scienter celebrans in loco interdicto, in casibus non permissis: irregularis & ineligibilis est. h. d. Domi.*

¶ Is verò, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto (nisi super hoc priuilegiatus existat, aut à iure sit cōcessum eidem) irregularitatē incurrit: à qua nequit per aliū, q̄ per Romanū pōtificē liberari, & adeò efficitur ineligibilis, q; nec ad eligendum cū alijs debebit admitti.

¶ Idem.

¶ *Tempore interdicti chrisma die cœnæ domini confici potest. hoc dicit.* Capitulum.xix.

QVoniam in baptismo & confirmatione (quæ nedum pueris, sed & adultis propter moræ periculum exhiberi possunt, licitè tempore

tempore interdicti) chrismatis vtimur vnctione : posse (licèt terra interdicta existat) chrisma die cœnæ domini confici, dubium non existit. ¶ Idem.

¶ *Suspensus ab ingressu ecclesiæ, in ea diuina celebrans est irregularis. Et moriens impœnitens suspensione illa durante, caret ecclesiastica sepultura. Et suspensio ab ingressu ecclesiæ uel officio, per appellationem sequentem non suspenditur. h.d.Do.* Cap.xx.

IS, cui est ecclesiæ interdictus ingressus (cùm sibi per consequens censeatur in ipsa diuinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum huiusmodi diuinis in ea se ingerat : in suo agens officio sicut priùs. ¶ Talis quoq; si hoc interdicto durante decedat: non debet in ecclesia vel cimiterio ecclesiastico (nisi pœnituerit) sepeliri. ¶ Sanè sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu ecclesiæ lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minimè suspenduntur.

¶ Idem.

¶ *Religiosum clericum uerberantem, absoluit episcopus eo casu, quo absolueret clericum. h.d.Domi.* Cap.xxi.

RElìgioso, qui manus violentas in clericum secularem iniecit (ne hoc prætextu habeat materiam euagandi) poterit ab episcopo eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo seculari clerico posset si alium clericum percussisset.

¶ *Verberãs nouicium religionis, excõicationẽ incurrit. h.d.Domi.*

¶ Quãuis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cũ effectu non possit, donec sit tacitè vel expressè professus: si quis tamen violentas manus in eum iniiciat, excommunicationis latè à canone vinculum non euadit.

¶ Idem.

¶ *Absolutus propter mortis periculum, uel aliud impedimentum ab eo, à quo aliâs non poterat : si cessante impedimento se non præsentat cùm commodè potest, ei à quo aliâs absolui debebat: recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto, qui se debet alicuius conspectui præsentare, si hoc non faciat. Io.and.* Cap.xxii.

EOs, qui à sententia canonis vel hominis (cùm ad illum, à quo aliâs de iure fuerant absoluendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absoluũtur: si cessante postea periculo, vel impedimento huiusmodi se illi, à quo his cessantibus absolui debebant, quã citò commodè poterunt contẽpserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerãt humiliter recepturi & satisfacturi, prout iusticia suadebit: decernim⁹ (ne sic censuræ illudant ecclesiasticæ) in eandem sententiam recidere ipso iure. ¶ Idem statuimus de his, quibus (cùm à sede apostolica, vel à legatis ipsius absolutionis beneficium, à quibusuis sententiis consequuntur) iniungitur, vt ordinariorum suorum, vel aliorũ quorumlibet suscepturi pœnitentiam, ab eisdem se conspectui repræsentent, & passis iniuriam, seu iis, quibus propter hoc obligati existunt

stunt, satisfactionem exhibeant competentem: si hæc cùm primùm commodè poterunt non curauerint adimplere.

¶ Idem.

¶ Si percussionem in clericum sine meo mandato, tamē nomine meo factam ratam habeam, excōicatus sum: secùs si meo nomine nō sit facta. Ioan.andreæ. Cap.xxiii.

CVm quis absq; tuo mandato manus inijcit in clericum tuo nomine violentas: si hoc ratum habueris, excōicationem latam à canone incunctanter incurris. ¶ Cùm ratihabitio retrò trahatur, & mandato debeat comparari. ¶ Si verò iniectio eadem tuo nomine non sit facta: tunc licèt pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excōmunicationis vllius vinculò innodaris. ¶ Cùm quis ratum habere nequeat, quod eius nomine non est gestum.

¶ Idem.

¶ Tempore interdicti etiam sani ad pœnitentiam admittuntur, nisi sint excommunicati: qui non nisi in mortis articulo admittentur, uel nisi causam dederint interdicto: qui non admittētur, nisi satis faciant, uel caueant prout possunt. Item illo tempore missæ, & alia diuina officia sub pœna distributionum, sicut priùs in ecclesijs celebrātur ianuis clausis: planè sine excommunicatis & interdictis, & sonitu campanarum. Et quater in anno altè cum campanis & ianuis apertis celebrare possunt, & exclusis excōmunicatis interdictos admittere: ita tamen quod hi, propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In cæteris seruādum est interdictum. Et reuocata sunt priuilegia, ultra id quibuscūq; concessa. h.d.Io.and. Cap.xxiiii.

ALma mater ecclesia plerunq; nonnulla rationabiliter ordinat & consultè: quæ suadente subiectorum vtilitate, postmodùm consultiùs, ac rationabiliùs reuocat, * in meliùsve commutat. ¶ Sanè à nostris dudum fuit prędecessoribus constitutum, vt in terris seu locis ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & sacramentis exceptis) diuina celebrentur officia, vel ministrentur ecclesiastica sacramenta. ¶ Quia verò ex districtione huiusmodi statutorum excrescit indeuotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgūt: ac ecclesijs sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti concedimus: ꝙ tempore interdicti ab homine, vel à iure prolati: non tantummodò morientes, sed etiam viuentes, tam sani etiam ꝗ infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem hominum ad peccandum, summè necessaria est) licitè admittantur: dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (præterquā in mortis articulo) nolumus ad eandem. ¶ Illis etiam propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cuius occasione ipsum interdictum est latum, præbuerunt auxilium, consilium, vel fauorem: nisi de ipso delicto (si sint tales, ꝙ id facere valeant) priùs satisfecerint, vel de satisfaciēdo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeūt, vel huiusmodi cautionem præstare iurauerint, ꝙ cùm potemnt satisfacient: & ad satisfactionem huiusmodi per eum, vel per eos, qui facere

*vide.l.i. C.de cadu. tol. vbi dicit Bal. ꝙ sicut medicus scdm tēpora alterat medicinas, ita legislator leges. Fon.

facere ipsam debent, & possunt, praestandam dabunt consilium, & auxilium, ac iuxta posse suum fideliter laborabunt: non est poenitentię beneficium aliquatenus concedendum. ¶ Nec tunc etiam quò ad istos vel alios, qui circa hoc minimè deliquerunt (vbi ciuitas vel locus alius, seu vniuersitas interdicti existunt) facienda est relaxatio interdicti, sed est eis solummodò iniungenda poenitentia salutaris. ¶ Adiicimus praeterea, ꝙ singulis diebus in ecclesiis & monasteriis missae celebrentur, & alia dicantur diuina officia sicut prius: submissa tamen voce & ianuis clausis, excommunicatis, ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis. Et tam canonici quàm clerici ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianę illis, qui horis intersunt canonicis tribuuntur: si ad officia non venerint suprà dicta, distributiones easdem amittant: sicut interdicto perderent, non extante si diuinis officiis non adessent. ¶ In festiuitatibus verò natalis domini, paschae, ac penthecostes, & assumptionis virginis gloriosae campanae pulsentur, & ianuis apertis alta voce diuina officia solenniter celebrentur, excommunicatis prorsùs exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reuerentiam dictarum solennitatum (vt ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis effectum faciliùs inclinentur) praefatis diebus participationem permittimus diuinorum: sic tamen ꝙ illi, propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. ¶ Cęteris, quae circa obseruationem interdictorum à nostris sunt praedecessoribus instituta, in suo robore duraturis: non obstantibus, quibùsvis priuilegiis, ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis ecclesiasticis, secularibus, vel regularibus exemptis & non exemptis, sub quauis forma vel expressione verborum ab apostolica sede concessis, quae contra tenorem praesentis constitutionis nullis volumus suffragari, cùm quibuslibet, tam secularibus, quàm regularibus sufficere debeat, vt tempore interdicti modo pręmisso diebus celebrent suprà dictis.

ℂ De verborum significatione. Titulus. xij.

ℂ Innocentius quartus.

ℂ Declarat hic Inno. quid significet uerbum priuilegii: recepimus uos in proprios filios ecclesiae Romanae: & quis locus dicatur esse desertus. h. d. Io. and. Cap. i.

Eniens: & infra. Per illa verba priuilegii, in speciales & proprios ecclesiae Romanae filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipsos ex illo in proprios eiusdem ecclesiae filios fuisse receptos, ꝙ ab alio ꝗ à Romano pontifice, vel legato ab eius latere destinato interdici vel excõicari à quoꝗ nõ valeant declaramꝰ. ¶ Illũ locũ desertũ in pmissis intelligimꝰ, qui nõ habitatꝰ penitùs, neq̧ cultus fuerit, vel vltra memoriã hoĩm, scdm indulgentiã Lucii est sub Sarracenorũ ptãte detẽtꝰ: cẽsentes ecclesias in talibꝰ desertis

desertis locis, à fratribus ipsis constructas, seu etiam cõstruendas in eo plena libertate gaudere: vt secundum indulgentiam Lucii, nihil ab ipsis legis diœcesanę nomine valeat per episcopos exigi, quæ (secundum priuilegium Alexandri) non possint interdicto, seu excommunicationi supponi: quas in locis huiusmodi dicti fratres habeant potestatem (petita à sede apostolica licentia) construendi, easque cum suis plebibus per suos clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi episcopis præsententur: vt ab eis curam recipiant animarum, cùm plebes episcopis sint subiectę. ¶ Cæterùm dicti fratres decimas de laboribus & nouालibus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aut aliis bonis sibi à deo præstitis, conuenientibus clericorum ordinis sui (à quibus quarta vel tertia, nullatenus exigatur) cùm integritate persoluant: salua moderatione cõcilii generalis. ¶ In aliis eorũ possessionibus iure cõi, seu quolibet alio ecclesiis parochialibus, & diœcesano episcopo reseruato. ¶ Per declarationẽ autẽ huiusmodi nolumus defensionibus aliis, seu iuribus partium derogari.

¶ Nicolaus tertius.

¶ *Declarat manifestum & euidens esse sinonyma, & idẽ significare, quò ad casum decretr. de elect. Si forte. Io. and.* Cap. ii.

Constitutionem felicis recordationis Gregorii papæ prædecessoris nostri ęditam in concilio Lugdunensi, vt si fortè inter cætera quæ obiiciuntur electo, aut postulato, seu aliàs promouendo ad aliquam dignitatem euidentem scientiæ, vel alium personæ defectum opponi contingat de illo primitùs cognoscatur, & si opponentem inuentum fuerit destitui veritate: à causæ illius prosecutione totaliter sit exclusus, & aliàs puniatur, ac si in obiectorũ probatione omnium defecisset: in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu, & aliis corporis sensibus, nec non & in memoria, & etiã intellectu opponit electo locum habere: ac quò ad intentionem constitutionis ipsius manifestum & euidens, idem supponere declaramus.

¶ *Declarat conspiratores & coniuratores, qui iurauerunt & statuerunt de non recipiendo aliquem in canonicum ad mandatum papæ, donec possent resistere. Io. and.*

¶ Cęterùm canonicos cuiusuis ecclesiæ, qui statutum fecerunt solẽniter, & iuramento firmarunt, quod ecclesiam suam, & seipsos cõtra omnes impetrantes canonicatum ipsius ecclesię defenderent vsque ad ius vel sententiam, quantùm possent ad iudicium domini papę, vel specialis mandati eiusdem: & quod communibus expensis, ac cum procuratorio sigillo capituli sigillato eadem defensio fieret: & quod quãdiu aliquis de canonicis eiusdem ecclesiæ defensionem huiusmodi, & oppositionem vellet prædicto modo subire, alii canonici non possent, nec deberent recipere in canonicum, nec habere pro canonico in capitulo, vel extra capitulum impetrantem: conspiratores & coniuratores contra sanctam Romanam ecclesiam, ac libertatem, obedientiam & authoritatem ipsius decernimus, & eosdem tanquàm conspiratores ac cõiuratores, secũdũ sanctiones canonicas puniẽdos.

¶ *Statutum de non recipiendo aliquem ad papæ mandatum: multis ex causis est detestabile & illicitum. hoc dicit.*

¶ Statutum

¶ Statutũ quoque ipsum (quod capitulo prælibato & singulis eius personis libertatem, obedientiam eidem ecclesiæ Romanæ debitam exhibendi saltem vsque ad sententiam & pontificum Romanorum iudicium, seu speciale mandatum liquidò interdicit, promptum futu rorum grauaminum & expensarum discrimen ingerens, contra legitimas sanctiones laudabile votum execrantium lites vetat: iniustã litem mouere compellit, iniquę controuersiæ, seu liti cedendo: bonam fidem seu conscientiam agnoscere prohibet, & adigit ad peccãdum) conspirationem & coniurationem continere contra libertatẽ & authoritatem sedis apostolicę manifestè: ac aliàs detestabile prorsus q; illicitum reputamus.

¶ Idem.

¶ *Constitutio amplissima pœnæ cunctas declarans hæsitationes, quæ circa diui Francisci regulam contingere possunt: præsertim an fratres minores (quos cordigeros uocant) illius regulæ professores sint ad omnia euangelii consilia obligati. Et utrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, legataque sibi relicta agnoscere ualeant: cum multis aliis ambiguitatibus hic luculentissimè resolutis. Capitulum. iii.*

EXiit, qui seminat seminare semen suum. ¶ De sinu patris in mundum veste, scilicet humanitatis indutus dei filius Iesus Christus, verbum euangelicum saturus in singulos probos & reprobos, insipientes & ignaros, studiosos & desides, & iuxta prophetam colonus futurus, in terram semen suum doctrinam euangelicam sine delectu dispersit in omnes, qui omnia tracturus ad se, omnes saluare venerat: qui tãdem seipsum deo patri pro salute omnium in redemptionis humanæ precium immolauit. ¶ Licèt autem hoc semen in singulos cõmunicatiua dei charitate dispersum, aliud ceciderit secus viã, super corda scilicet dęmonum suggestionibus peruia: aliud supra petram, corda scilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter spinas, corda scilicet hominum diuiciarum sollicitudinibus lacerata. ¶ Et ideo vnum prauis affectibus cõculcatum: aliud aridum, quia gratię carebat humore: reliquum verò legitur inordinatis solicitudinibus suffocatum. ¶ Aliud tamen mite cor, & docile terra bona suscepit, hoc est minorum fratrum mitis & docilis in paupertate ac humilitate per almum Christi confessorem Frãciscum radicata religio: qui ex illo vero semine germinans germen illud, per regulam sparsit in filios, quos sibi & deo per suum ministerium in obseruatione euangelii generauit. ¶ Isti sunt filii, qui docente Iacobo verbum æternũ dei filium insitum humanæ naturæ in orto virginalis vteri potens saluare animas in mansuetudine susceperunt. ¶ Hi sunt illius sanctæ regulæ professores, quæ euangelico fundatur eloquio: * vitæ Christi roboratur exemplo: fundatoris militantis ecclesiæ, apostolorum eius sermonibus actibusq; firmatur. ¶ Hæc est apud deum & patrẽ munda & immaculata religio, quæ descẽdens à patre luminum per eius filium exẽplariter & verbaliter apostolis tradita, & deinde per spiritum sanctum beato Francisco, & eum sequentibus inspirata: totius in se quasi continet testimonium trinitatis. ¶ Hæc est, cui (attestante Paulo apostolo) nemo decætero debet esse molestus: quam

* Nõ tñ pœna, vt in extrauag. quorũdã. §. adhuc. Fonta.

Christus stigmatibus suæ passionis confirmauit, volens institutorē ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri. ¶ Sed nec sic contra fratres ipsos minores & regulam hostis antiqui cessauit astutia, quin potiùs contra eos nitens superseminare zizaniam, interdum ęmulatores agitatos inuidia, iracundia, & indiscreta inscitia concitauit: mordentes fratres & eorum regulam, quasi illicitam, inobseruabilē, & discriminosam caninis latratibus lacerantes, non attendentes hāc sanctam regulam (vt prædicitur) præceptis ac monitis salutaribus institutam apostolicis obseruationibus roboratam, per plures Romanos pontifices * approbatam, & etiam per sedem apostolicam cōfirmatam, tot diuinis testimonijs cōmunitam, quę credibilia facta sunt nimis in tot sanctis viris * in obseruantia huius regulę agentibus & finientibus dies suos, quorum nonnullos sanctorum catalogo sedes eadem ex eorum vita, & miraculis fecit asscribi. ¶ Ac nouissimè, quasi diebus istis per pię memorię Gregorium papam nonū prędecessorem nostrum approbatam esse ex euidenti vtilitate, quā de ipsa consequitur vniuersalis ecclesia in generali Lugdunen. concilio declaratur. ¶ Nec nos minùs attendimus, imò profundiùs cogitamus, sicut pensare debent subtiliùs cæteri catholicę fidei professores: quia ipse deus ordinem prædictum & eius obseruatores inspiciens, sic eos ab insurgentibus in ipsos rancoribus salutari subsidio præseruauit, quòd nec ipsos fluctus tempestuosus allisit, nec animos in ordine ipso degentium constrauit: quin potiùs in vigore regulari concrescant & amplientur, in suorum obseruantia mandatorum. ¶ Veruntamen, vt ordo prædictus (quibuslibet præcisis anfractib9) distincta & pura vigeat claritate, & sicut fratres eiusdem ordinis nuper in generali capitulo congregati prouiderant: dilectis filijs generali & nōnullis alijs prouincialibus eiusdem ordinis ministris, qui in capitulo ipso conuenerant, in nostra pręsentia constitutis, cùm ad plenam obseruationem regulæ eiusdem in vigore spiritus eorū feruere noscatur intentio. ¶ Visum est nobis (vt mordacibus huiusmodi mordendi vias præcluderemus) aliqua, quę in ipsa regula videri poterant dubia declarare: nonnulla per prędecessores nostros etiam declarata pleniori claritate differere: in aliquibus etiam regulam ipsam contingentibus puritati eorundem conscientiæ prouidere. ¶ Nos autem, qui à teneris annis ad ordinē ipsum affectus nostros * ereximus in illis succedendo: cum aliquibus eiusdem confessoris socijs, quibus eius vita & cōuersatio nota erat: super ipsa regula & sancta ipsius beati Francisci intentione frequenti collatione tractauimus. Et tandem cardinalis ac postmodùm eiusdem ordinis p prędictam sedem gubernator & protector & corrector effecti, cōditiones prædicti ordinis ex imminenti nobis cura palpauimus in apostolatus officio: tam de pia intentione confessoris prędicti, quàm de ijs, quæ regulam ipsam & eius obseruantiam contingunt: ex prædictis longa etiam experientia informati, nostros ad ordinem præfatum conuertimus cogitatus. Et tam ea, quæ per eosdem prędecessores approbata & declarata esse noscuntur: quàm etiam ipsam regulam & eam cōtingentia, maturitate plena discussimus. ¶ Nonnulla in præ-

* Honorium. iij. Innoc. iij. Gregorium. ix. Fon.

* quos posuit An. circa finē. iij. partis suæ chronicæ.

* Idē dicit Ioā. xxij. in extrauag. quorūdam. ver. nūc verò. post principiū. Fon.

senti serie statuimus,declarauimus,certiùs approbauimus, approbata confirmauimus, edidimus,& concessimus. plura etiam ordinando seriosiùs & clariùs,quę infrà scriptis articulis pleniùs exprimuntur. ¶ In primis,quia(sicut intelleximus) ab aliquibus hæsitatur,an fratres eiusdem ordinis,tam ad consilia quàm ad pręcepta euangelij teneantur,tum quia in regulæ prædictæ principio habetur.Regula & vita minorũ fratrum hęc est:scilicet domini nostri Iesu Christi sanctum euangeliũ obseruare,viuendo in obedientia, sine proprio, & in castitate:tum ex eo,ꝙ in eadem regula continetur sic. Finito verò anno probationis recipiantur ad obedientiam,promittẽtes vitam istam semper & regulam obseruare:tũ etiam,quia in fine ipsius regulę cõtinentur hæc verba,paupertatem,& humilitatem, ac sanctum euangelium domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promisimus obseruemus. ¶ Licèt Fe.re:Grego.papa.ix.prede.no. hunc articulum & nonnullos alios ejusdẽ regulę declarauerit:quia tamẽ eius declaratio propter aliquorũ insurgentiũ in fratres & regulam inordinatos vel mordaces insultus,& multorum posteà emergentiũ casuum considerandos euentus, in aliquibus obscura, in aliquibus semiplena,& in multis etiam contentis in ipsa regula insufficiens videtur.Nos obscuritatẽ ac insufficiẽtiã huiusmodi pręfatę interpretationis declaratione amouere volẽtes,& cuiuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem singulorum mẽtibus plenioris expositionis certitudine amputare. ¶ Dicimus, ꝙ cùm in principio regulę non absolutè,sed cum quadam modificatione,seu specificatione ponatur.Regula & vita minorum fratrũ hæc est:scilicet domini nostri Iesu Christi sanctũ euãgelium obseruare,viuendo in obedientia,sine proprio, & in castitate:quæ tria eadem regula multùm arctè prosequitur, & nihilò minùs alia nonnulla subnectit pręcipiendo,prohibendo,consulendo,monendo,hortando, & sub alijs verbis,ad aliquẽ modorũ reducibilibus prędictorum:de intentione regulæ liquere valet apertiùs: vt illud,quod in professione, quasi absolutè subnecti videtur, promittentes vitam istam semper & regulam obseruare. & quod in fine subiũgitur,& sanctum euangelium domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promisimus obseruemus:totũ ad ipsius regulę modificatũ vel determinatũ seu specificatũ principiũ reducatur: videlicet ad obseruantiã euangelij(vt prædicitur,per ipsam regulam in illis tribus modificatam vel determinatam,seu specificatam. ¶ Cùm non sit verisimile ipsum sanctum verbum,ab ipso semel cum quadã modificatione, vel determinatione, seu specificatione prolatum: licẽt quasi succinctoriè repetitum voluisse in sui repetitione data sibi per eum modificatione seu specificatione sine certa causa carere. Et vtriusque iuris argumenta nos doceant, ea quæ in principio ad medium & ad finem: illa verò, quę in medio ad finem atque principium,& ea,quæ in fine ad vtrumque vel eorũ alterum sępe referri. ¶ Et dato,quòd absolutè diceretur omnino,promitto sanctũ euangelium obseruare,non professor huiusmodi intenderet se ad omniũ consiliorum obseruantiam obligare:quod vix aut nunꝗ posset ad literam obseruare, propter quod talis promissio illaqueare profi-

tentis animum videretur.¶ Clarè videtur promissionem huiusmodi
ad aliū intellectum absq; intentione promittentis non debere per-
stringi: nisi vt obseruātia euangelij, sic sicut tradita reperitur à Chri-
sto, videlicet, ꝙ præcepta, vt præcepta, & consilia vt consilia à pro-
mittētibus obseruētur.¶ Quē intellectū etiā in eisdē verbis habuisse
idem beatus Franciscus in serie sui processus in regula patēter osten
dit: cùm aliqua euangelica consilia indicat, vt consilia sub verbis mo
nitionis, exhortationis & consilij, nōnulla verò sub prohibitione ac
verbo præcepti: per quod patet, quòd non fuit loquentis intentio*
ꝙ fratres ex professione huiusmodi regulę ad oīa cōsilia, sicut ad
præcepta euangelica tenerentur, sed solùm ad illa cōsilia, quæ in ea-
dē regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis ęquipollenti-
bus sunt expressa.¶ Vnde nos ad fratrum eiusdē ordinis consciētias
plenariè serenandas declaramus, quòd ex professione eiusdē regulæ
fratres ipsi ad ea tantùm euāgelica obseruanda cōsilia sunt adstricti,
quæ in ipsa regula pręceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis ęqui-
pollentibus exprimuntur.¶ Ad nonnulla verò alia per euangelium
data consila eò magis, secūdum exigentiā sui status tenentur plus ꝙ̄
cæteri Christiani, quò per statum perfectionis, quē per professionem
huiusmodi assumpserunt se: obtulerunt domino holocaustum medul
latum per cōtemptum omniū mūdanorū.¶ Ad omnia autē, quæ in
ipsa regula cōtinentur, tā pręcepta ꝙ̄ consilia, ꝙ̄ cætera ex voto pro-
fessionis huiusmodi, nō aliter tenētur, ꝙ̄ eo modo, quo in regula ipsa
tradūtur: vt scilicet teneantur ad eorū* obseruantiā, quæ in eadē re-
gula ipsis sub verbis obligatorijs indicūtur.¶ Cæterorū verò obser-
uantiā, quæ sub verbis monitorijs, exhortatorijs, informatorijs, &
instructorijs, seu quibuscunq; alijs continentur: eatènus magis con-
decet de bono & ęquo eos prosequi, quo imitatores tanti patris effe-
cti Christi semitas elegerunt.¶ Porrò cùm ipsa regula expressè con-
tineat, ꝙ fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec
aliquam rem: sitq; declaratum per eundem prædecessorem nostrum
Gregorium nonū & nonnullos alios hoc seruare debere, tam in spe-
ciali, ꝙ̄ etiam in communi: quam sic arctam abdicationem venenosis
obtrectationibus aliquorū insensata dānauerit astutia, ne fratrū eo-
rundem perfectionis claritas in taliū imperitis sermonibus lacere-
tur: dicimus, ꝙ abdicatio proprietatis huiusmodi omniū rerū non tā
in speciali, ꝙ̄ etiā in cōmuni propter deū meritoria est & sancta: quā
& Christus viā perfectionis ostendēs, verbo* docuit & exēplo firma
uit: quāq; primi fundatores militantis ecclesię, prout ab ipso fonte
hauserāt, volētes perfectè viuere, per doctrinę ac vitę exēpla in eos
deriuarunt.¶ Nec his quisꝙ̄ putet obsistere, ꝙ interdū dicitur Chri-
stum loculos habuisse: nā sic Iesus Christus, cuius perfecta sunt ope-
ra, in suis actibus viā perfectionis exercuit, ꝙ interdum infirmorum
imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, &
imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic infirmorū perso
nam Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis alijs infirma hu-
manæ carnis assumens (prout euangelica testatur historia) non tan-
tùm carne, sed & mente condescendit infirmis.¶ Sic enim humanā
naturam

* Ecce ex verbis colligit intē-tio. Fon.

* Verba obligato-ria sunt: te-neant, ha-beāt, & a-lia declara-ta in cle. exiui. §. vt autē hæc. §. præter-ea cū. Fō.

* Extraua. quia quo-rūdā. decla-rat hęreti-cū assere-re, ꝙ Chri-stus nec in speciali, nec in cōi ꝓpriū ha-buerit. Fō.

naturā assumpsit, ꝙ in suis operibus perfectus existēs, in nostris factus humilis: in proprijs permansit excelsus. ¶ Sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdam nostræ imperfectioni cōformes inducitur, ꝙ à summę perfectionis rectitudine non curuatur. ¶ Egit nāq; Christus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma sicut interdum & in fuga patet & loculis: sed vtrumq; perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui vtrosq; saluare venerat: qui tandē mori voluit pro vtrisq;. Nec quicquàm ex his insurgat erroneè, ꝙ taliter propter deum proprietatem omnium* abdicantes tanquàm homicidæ sui vel tentatores dei viuendi discrimini se committant: sic enim seipsos committant diuinę prouidentię in viuendo, vt viam non contēnant prouisionis humanæ: quin vel de ijs, qui offeruntur liberaliter, vel de ijs, quæ mendicantur humiliter, vel de ijs, quę conquiruntur per laboricium sustententur, qui triplex viuendi modus in regula prouidetur expressè. ¶ Profectò si (iuxta promissum saluatoris) nunq̄ deficiet fides ecclesiæ: per consequens nec opera misericordiæ subtrahentur* ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidētię cuiuslibet videtur esse sublata. Et quidem vbi (quod non est aliquatènus pręsumendum) hæc cuncta deficerent, sicut nec cæteris: sic nec ipsis fratribus iure poli in extremę necessitatis articulo ad prouidendum sustentationi naturę via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur: cùm ab omni lege extrema* necessitas sit exempta: nec talē abdicationem proprietatis omnimodè, renunciationem vsus rerum cuiquàm videatur inducere. nam cùm in rebus temporalibus sit considerare pręcipuum, proprietatem, possessionem, vsumfructū, ius vtēdi, & simplicem facti vsum, & vltimò tanquā necessariò egeat, licèt primis carere possit vita mortalium: nulla prosùs potest esse professio, quę à se vsum necessarię sustentationis excludat: verùm condecens fuit ei professioni, quę spontè deuouit Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium & rerum sibi concessarum necessariò vsu fore contentam. Nec per hòc, quòd proprietatem vsus & rei cuiusq; dominiū à se abdicasse videtur, simplici vsui omnis rei renunciasse conuincitur: qui inquam vsus non iuris sed facti tantummodò nomen habens, quod facti est tantùm: in vtendo prębet vtentibus nihil iuris: quinimmò necessariarum rerū, tam ad vitę sustentationem, q̄ ad officiorum sui status executionem (excepto quod de pecunia infrà subiūgitur) moderatus vsus: sed secundū eorū regulā & veritatē omnimodā cōcessus est fratribus: quibus reb⁹ fratres licitè vti possent durante cōcedētis licētia, & iuxta id, quòd in præsenti serie continetur. Nec his obuiarè dinoscit, quod ciuilis ꝓuidētia in humanis reb⁹ humanè cōstituit: videlicet nō posse vsum vel vsumfructū à dominio perpetuo* separari: quod ne dominiū dominis (semp abscedēte vsu) redderetur inutile, tēporalē vtilitatē tantùm in cōstituēdo ꝓspiciēs ista decreuit. Retētio nāq; dominij talium rerum cū cōcessione vsus facta pauperibus, non est infructuosa domino, cùm sit meritoria ad ętetna & ꝓfessioni paupetū opportuna, quæ tantò sibi cēsetur vtilior, quanto cōmutat tēpora-

*vide hic quęst. vesperialem Almain. doc. Parisiensis. Fō.

* Imò possint laici cōpelli officio iudicis eleemosynas facere. glo. c. j. di. j. ca. dño sctō. l. dist. c. exigunt. j. q. vij. Abb. c. j. de emp. & vē. Fō.

*De cōsecra. dist. j. sicut. & .ī. eo. dist. iiij. ca. sanctū. c. quod nō est. cū glo. de reg. iur. Fonta.

* Vide. l. oīm. ff. de vsufruct. l. antiquas. C. eo. Fon.

lia pro æternis. Profectò non fuit confessoris Christi regulã institu-
tis intẽtio: quinimmò cõtrariũ in ipsa cõscripsit, cõtrariũ viuẽdo ser
uauit, cùm & ipse tẽporalib⁹ ad necessitatẽ vsus fuerit, & in plurib⁹
locis in regula vsum talẽ licere fratribus manifestet. Dicit nãq; in
regula, ꝙ clerici faciãt diuiniũ officium, ex quo habere poterũt bre-
uiaria: ex hoc patenter insinuans, ꝙ fratres sui habituri essent vsum
breuiarij & librorum, qui sunt ad diuinum officium opportuni. ¶ In
alio quoq; capitulo dicitur, quòd ministri & custodes pro necessita
tibus infirmorum, & alijs fratribus induendis: per amicos spiritua-
les solicitam curam gerãt, secũdum loca & tempora, & frigidas re-
giones: sicut eorum necessitati viderint expedire. ¶ Alibi etiam ex-
hortãs fratres per cõgruũ laboris exercitium ad ocium euitandum:
dicit quòd de mercede laboris, pro se & suis fratribus corporis ne-
cessaria recipiant. ¶ In alio quoq; capitulo continetur, ꝙ fratres va-
dant ꝓ eleemosynis cõfidenter. ¶ Habetur etiã in eadẽ regula, quòd
in prædicatione, quã fratres faciũt, sint examinata & casta eorũ elo.
quia ad vtilitatem & ædificationem populi: annunciando eis vicia,
& virtutes, pœnam & gloriam. Sed constans est, ꝙ hæc præsuppo-
nunt scientiam: scientia requirit studium: exercitium verò studij con
uenienter haberi non potest, sine vsu librorũ. ¶ Ex quibus omnibus
satis claret ex regula ad victum, vestitum, diuinum cultum & sapien
tiale studium: necessarium rerum vsum fratribus esse cõcessum. ¶ Pa
tet itaq; sanè intelligentibus ex prædictis regulã, quò ad abdicatio-
nem huiusmodi non solùm obseruabilem possibilem & licitam: sed
meritoriam & perfectam, & eò magis meritoriam quò per ipsam
professores ipsius magis à tẽporalibus propter deum (sicut prædici-
tur) elongãtur. ¶ Ad hæc cùm fratres ipsi nihil sibi in speciali acqui-
rere, vel eorũ ordini possint etiã in communi, & cùm aliquid ꝓpter
deũ ipsis offertur, conceditur, vel donatur, ea (si secùs non exprimat
offerẽtis, concedentis, vel donãtis, verisimiliter credatur intentio, vt
rem huiusmodi oblatã, cõcessam, vel donatã perfectè concedat, do-
nec auferatur: à se abdicet, ac in alios transferre cupiat propter deum.
nec sit persona, in quam loco dei cõgruentiùs huiusmodi rei domi-
niũ transferat, ꝙ̃ sedes præfata vel persona Ro. pon. Christi vicarij,
qui pater est omniũ & fratrũ minorũ nihilò minùs specialis. ¶ Ne ta
liũ rerũ sub incerto videatur esse dominiũ cum patri filius suo mo-
do seruus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas, conces-
sas vel donatas acquirant, omniũ vtensiliũ & librorũ, ac eorũ mobi-
liũ præsentium & futurorum, quę & quorum vsumfructũ, scilicet or
dinibus vel fratribus ipsis licet habere proprietatem & dominium
(quod & ferè Inno. papa. iiij. prædecessor noster fecisse dinoscitur)
in nos & Romanã ecclesiam plenè & liberè pertinere hac præsenti
constitutione in perpetuũ valitura sancimus. ¶ Præterea loca empta
de eleemosynis diuersis & oblata seu concessa fratribus, sub quacun-
que forma verborum (licèt fratres sibi cauere debeant, ꝙ huiusmodi
verbis statui suo incõpetentibus nõ vtãtur) à diuersis seu pro indiui-
so possidentibus seu certas partes in ipsis locis habẽtibus, in quibus
ipsi possidentes pro indiuiso, seu certas partes habentes nihil sibi in
oblatione

oblatione seu concessione huiusmodi reseruarint; similiter & in ius
& dominium ac proprietatem nostram & ecclesiæ prædictę eadem
authoritate suscipimus. ¶ Loca veró seu domos pro habitatione fra-
trum à singulari persona vel collegio vel ipsis fratribus ex integro
concedenda seu etiam offerenda (si talia de voluntate conferētis fra
tres inhabitare contigerit) perseuerante tantùm voluntate conce-
dentis inhabitent. ¶ Ac illa liberè præter ecclesiam & oratoria ad ec
clesiam destinata, & cemiterium, quæ tam ad præsentia, quàm ad fu
tura in ius ad proprietatem nostram & prædictę Romanæ ecclesiæ
simili modo & authoritate recipimus; mutata concedentis volun-
tate, ac ipsis fratribus patefacta dimittant: in quorum locorum do-
minio seu proprietate nihil nobis, vel præfatæ Romanæ ecclesiæ
retinemus omnino: nisi ea specialiter de nostro seu ipsius Romanæ
ecclesię recipiantur assensu. & si in eisdem locis reseruauerit domi-
nium, sibi in concedendo concedens, præter inhabitationem fra-
trum speciale * dominium in ius ecclesiæ sępe dictę non transeat:

> *aliâs, tale

sed potius plenè liberum maneat concedenti. ¶ Insuper nec vtensi-
lia, nec alia præter eorum vsum ad necessitatem & officiorum sui
status executionem (nō enim omnium rerum vsum habere debent,
vt dictum est) ad vllam superfluitatem, diuitias, seu copiam, quę de-
roget paupertati, vel ad thesaurizationem, vel eo animo, vt ea distra
hant, siue vendant, recipiant, nec sub colore prouidentiæ in futu-
rum: nec alia occasione: quinimmò in omnibus appareat in eis, quòd
ad dominium omnimoda abdicatio, & in vsu necessitas. Hoc autem
secundum exigentiam personarum & locorum, ministri & custodes
simul & separatim in suis administrationibus & custodijs cū discre-
tione disponant: cùm de talibus interdū personarum qualitas, tēpo-
rum varietas, locorū conditio, & nonnullę alię circūstantię plus mi-
nùsve ac aliter prouideri requirāt. ista tamē sic faciant, ꝙ semꝑ in eis
& eorū actibus paupertas sancta reluceat: prout ipsis ex eorū regula
inuenitur indicta. ¶ Cæterùm cū in eadē regula sit sub præcepti di-
stributione prohibitū, ne fratres recipiant per se vel per alios dena-
rios vel pecuniā vllo modo: idq; fratres in perpetuū seruare cupiāt,
& velut iniunctū necesse habeāt adimplere: ne ipsorū puritas in hu-
iusmodi obseruatione præcepti maculetur in aliquo, & ne fratrū cō
scientiæ aliquibus aculeis stimulentur. ¶ Articulū istū propter detra
hensium morsus profundiùs, ꝙ nostri pędecessores fecerint assumē-
tes, ac ipsum clarioribus determinationibus prosequentes: dicimus
in primis, quòd fratres ipsi à mutuis contrahendis abstineant, cū eis
mutuū cōtrahere (ipsorum statu considerato) nō liceat: * possint ta-
men ipsi pro satisfactione faciēda pro eorū necessitatibus, quę ꝓ tē-
pore occurrerint (cessantibus eleemosynis, de quibus satisfieri com-
modè tūc non posset) citra cuiuslibet obligationis vinculū dicere, ꝙ
per eleemosynas & alios amicos fratrum ad solutionem huiusmodi
faciendam intendant fideliter laborare. ¶ Quo casu procuretur à fra
tribus, quòd ille, qui dabit eleemosynam, per se vel per alium nō no
minandum ipsis si fieri poterit. ¶ Sed ab eo potiùs juxtà suum
beneplacitum assumendum: huiusmodi satisfactionem faciat in

> * Quia ibi de meo sit tuū. qđ ꝓ nomē fra- tri minori nō conue- nit & hāc ꝓuisionē circa pecu niā appro bat cle. ex- iui. ibi vi- de à. §. ⁓ Porrò, vs- que ad. §. proinde. Fonta.

totum vel in partem prout sibi dominus inspirabit. ¶ Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non posset, vel quia recessus eius immineat, aut quia quibus hoc velit committere noticiam non habet fidelium personarum, seu quacunque alia occasione vel causa: declaramus & dicimus, quod in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipsius obseruantia maculatur, si fratres ipsi alicuius vel aliquorum sibi curent dare noticiam, vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiã præsentare: cui vel quibus si eleemosynam facienti placuit, committi possit executio prædictorum: ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus infrà scriptis. ¶ Ita tamen, quòd penes ipsum dãtem dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecuniæ cũ libera potestate reuocandi sibi pecuniam ipsam semper vsq; ad conuersionem ipsius in rem deputatam plenè liberè ac integrè remanẽtibus, in ipsa pecunia nihil omnino fratres iuris habeant nec administrationem, seu dispensationem, nec contra personam nominatam vel non nominatam ab eis cuiuscunque conditionis existat, in iudicio, vel extra actionem, persecutionem, aut aliquod aliud ius intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione huiusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare, ac specificare, vel exponere personæ prædictæ, ac eam rogare, quòd soluat. ✠ ¶ Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quod fideliter in re commissa se habeat, & animæ suæ saluti in commissa, sibi executione prouideat. ¶ Ita tamen, quòd ab omni eiusdem pecuniæ administratione seu dispensatione, & contra prædictam personam actione seu persecutione (vt prædictum est) fratres abstineãt omnimodò. ¶ Si verò personam huiusmodi nominatam, vel non nominatam à fratrib⁹ (quò minùs per se possit exequi, quod prædicitur) contigerit per absentiam, infirmitatem, voluntatem, seu locorum distantiã, ad quæ ipse nollet accedere, in quibus esset solutio seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediri: liceat fratribus cũ conscientiæ puritate quandam aliam personam subrogandam ad præmissa in nominando & alijs (si ad primum dantem non possint vel nolint habere recursum) cum ista persona facere, sicut suprà proximè declarauimus eis licere cum prima. duarum enim personarum ministerium per viam subrogationis (vt dictum est) communiùs & generaliùs videtur posse in prædictorum executione sufficere: cùm prædicta satisfactio præsumatur posse celeriter expediri. ¶ Si tamen (vt interdum dictum est) propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circunstantias, aliàs casus emergeret, in quo videretur plurium personarum subrogandarum ministerium opportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu iuxta negocij qualitatem (seruato modo prædicto) plures personas assumere, nominare, seu præsentare ad istud ministerium exequendum. ¶ Et quia oportet & expedit fratrum necessitatibus, non solùm illis, pro quibus iam esset solutio, seu satisfactio facienda (vt superiùs proximè dictum est) sed etiam imminentibus, siue tales necessitates ingruentes immineant, quę breui tempore expediri valeant, siue tales licèt paucę cõparatiuę, quarũ prouisio ex sui cõditiõe necessariò tractum

✠ Quid de hæredibus talis personæ. vide. §. eo. §. in eo casu. Fon.

tractum temporis habet: vt in libris scribendis: ecclesiis seu ædificiis ad vsum habitationis ipsorum construendis: libris & panis in locis remotis emendis, & aliis similibus, si quę occurrerint cum modeтamine suprà dicto salubriter prouideri. ¶ Sic in istis necessitatibus claré distinguimus: sic in eis fratres posse tutè & salua cõsciẽtia procedere declaramus: videlicet vt ingruenti vel imminenti necessitate, quæ breui tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circunstãtiis nõ sic breui (vt suprà in proximo casu dictum est) valeat expediri: tam quò ad dantem eleemosynam, quàm quò ad nominatum vel substitutum in omnibus & per omnia (sicut in articulo solutionis pro necessitatibus pręteritis faciendę suprà proximé declarauimus) procedatur. ¶ In ea verò necessitate quãtũcunq; præsentialiter ingruenti, quæ tamen ex qualitate sui (vt prędicitur) tractum temporis habet annexum, quia in eo casu verisimile est, quòd tum ratione distantię locorum, quę expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret: tum etiam circunstantiarũ ipsius necessitatis ratione pensata frequenter casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis huiusmodi oporteret, quòd per diuersas manus & personas transiret pecunia necessitati huiusmodi deputata: quarum omniũ personarũ impossibile quasi esset dominũ principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem seu etiã substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto (si casus talis accideret) postea subrogatum habere notitiam: declaramus & dicimus, quòd in hoc articulo præter dictos duos modos in necessitatibus pręteritis & ingruentibus, quę possint breui tempore vel interdum non breui (vt suprà exprimitur) expediri (vt prędiximus) obseruandos, ad obseruandam ipsius regulę ac professorum eius omnimodam puritatem. Quòd si præsto sit eleemosynæ huiusmodi elargitor, vel eius nuncius, qui possit hoc facere & velit: expressè illi prędicatur à fratribus, quòd sibi placeat vt (dominio talis pecuniæ cùm libera potestate reuocandi sibi pecuniã ipsam penes ipsum semper vsq; ad cõuersionẽ * ipsius in rem deputatam liberè remanente, vt in aliis duobus casibus superiùs dictum est) per quorũcũq; manus pecunia seu eleemosyna ipsa tractetur, siue personas ab eo vel à fratribus nominatas totum suo consensu: voluntate ac authoritate procedat, quo assensum suum prębente prędictis: securè fratres re empta vel acquisita de illã pecunia, per quęcũq; (iuxta modum annotatũ superiùs) vti possint. ¶ Ad maiorem autẽ prędictorum omniũ claritatem ac in perpetuum valitura prouisionis serie, declaramus, quòd fratres (præfatis modis vt prædicitur circa pecuniam in supportandis eorum præteritis & ingruentibus necessitatibus obseruatis) nõ intelligantur nec dici possint p se vel per interpositam personam pecuniam recipere, contra regulam vel professionis sui ordinis puritatem: cùm manifestè pateat ex præmissis ipsos fratres non solùm à receptione, proprietate, dominio siue vsu ipsius pecuniæ: verũetiam à contractione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitùs alienos. ¶ In eo verò casu quãdo (anteq̃ ipsa pecunia in licitum rei habendę vel vtendę cõmercium sit conuersa) concedentem pecuniam mori contigerit: si concedens in cõcedendo dixerit vel

* Quõ p batur illa, vide Bart. in l. ciuitas. ff. si cer. pe. docto. auethen. hoc ius porrectum. C. de sacro sanc. eccle. Fon.

rit vel expresserit, quòd persona deputata pecuniam ipsam in necessarium vsum fratrum expenderet: quicquid de ipso concedente viuendo vel moriendo contingeret, siue concedens huiusmodi hæredem reliquerit siue non: possint fratres ad personam deputatam (non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere: * sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. ¶ Quia verò puritatem ipsius ordinis intima cordis affectione zelamur: cùm in prædictis casibus ad determinatam necessitatem (vt prædicitur) per aliquam pecuniã concedi contigerit, concedens pecuniã rogari possit à fratribus, ꝙ si quid de pecunia ipsa (habita necessitate determinata) supererit, consentiat ipse cõcedens, quòd residuum prefatæ pecunię in res alias pro aliis ipsorum fratrũ prædictis necessitatibus conuertatur, quò nõ cõsentiente prædictis ipsum residuum (si quod fuerit) restituatur eidem. ¶ Caueant tamen fratres, quòd solicitè se coaptent: vt non plus scienter concedi consentiant, quàm verisimiliter ęstimari possit rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur valituram. ¶ Et quia prædictorum seriosa expositione à dante vel recipiente de facili possit errari: vt clarius vtilitati dantium, puritati ordinis, simplicitati aliquorum simplicium, saluti animarum hincinde securiùs consulatur: intellectum illum, qui satis in hoc casu à sane intelligente percipitur, pręsentis ac in ęternum valiturę constitutionis serie lucidamus, volentes illum ad cõmunẽ deduci noticiam: videlicet ꝙ semp quando pecunia fratribus ipsis mittitur vel offertur (nisi expressè ꝑ mittentem vel offerẽtẽ aliud exprimatur) prædictis modis prorsùs oblata intelligatur & missa. ¶ Nõ enim verisimile est aliquem eleemosynæ suę sine expressione modum illum pręfigere, per quẽ & donans meritò, vel illi, quorum necessitatibus intendit per donum huiusmodi prouideri, vel effectu doni vel suę conscientiæ puritate fraudentur. ¶ Ad hæc, quia fratribus ipsis interdum in vltimis voluntatibus sub diuersis modis nõnulla legantur, nec expressè, quid de his agendum sit, in regula vel pędecessorum nostrorum declarationibus continetur: ne in ipsis dubitari contingat in posterum prouidendo legantibus, & fratrum conscientiis præcauendo declaramus, ordinamus, & dicimus, ꝙ testator modum, secundum quẽ fratribus (eorũ conditione inspecta) recipere non liceret, exprimat in legando: vt si legaret fratribus vineam vel agrum ad excollẽdum, domũ ad locãdum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in reliquẽdo seruaret: à tali legato & eius receptione per omnem modum fratres abstineant. ¶ Si verò modũ licitum fratribus in legando testator expresserit: vt si diceret, lego pecuniã pro fratrũ necessitatibus expẽdendam: vel domũ, agrum, vineam & similia, ad hoc, ꝙ per certam personã vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta in ędificia vel alia fratrũ necessaria conuertatur, aut in legãdo similibus modis vel verbis vtatur. ¶ In hoc casu illud in omnibus & per omnia (cõsideratis eorũ necessitatibus & moderaminibus suprà dictis) quãtum ad fratres seruari decernimus, quod per nos superiùs in cõcessis pecuniariis eleemosynis declaratũ. Ad quæ legata soluẽda

*Obseruatis modo & forma. §. ita tñ. §. eo. Fonta.

soluenda tam hæredes testatorũ:quàm executores se liberales exhibeant. * Et etiã prelati & seculares, quibus de iure vel consuetudine prouisio ista cõpeteret (cùm expedierit) se ex officio suo promptos exhibeant ad pias voluntates deficientium adimplendas. ¶ Nõ & nos etiam per modos licitos & fratrum regulæ congruos intendimus prouidere, ꝙ heredum cupiditas legitimis ictibus feriatur: ne pia defunctorũ destituatur intentio: ac ipsi fratres pauperes opportunis auxilijs nõ fraudentur. Si verò fratribus ipsis generaliter aliquid absq; modi expressione legetur: in hoc legato sic indeterminatè relicto in omnibus & per omnia intelligi ac seruari volumus, & in perpetuum præsenti constitutione iubemus, quod suprà in pecunia seu eleemosyna fratribus indeterminatè oblata vel missa voluimus, ac expressimus obseruari: videlicet vt sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum: ita ꝙ nec legans merito nec fratres ipsi effectu relicti fraudentur. ¶ Quia verò libros & alia mobilia, quibus tam ordo, quàm fratres vtuntur, quorũ dominiũ (cùm nõ sint dominij aliorum) ad prefatã ecclesiam specialiter spectare dinoscitur: interdum contingit seu expedit vendi vel etiã cõmutari: fratrũ vtilitatibus & eorum conscientijs prouidere volentes, eadẽ authoritate cõcedimus, vt cõmutatio talium rerũ, & ad eas res, quarum vsum fratribus licet habere de generalium & prouincialiũ ministrorũ in suis administrationibus coniunctim vel diuisim authoritate procedat: quib⁹ etiã de dispositiõe vsus taliũ rerũ cõcedimus ordinare. ¶ Si verò res huiusmodi æstimato precio vendi cõtingat: cũ fratribus ipsis per se vel p aliũ recipere pecuniã (regula prohibente) nõ liceat: ordinamus & voluimus, ꝙ talis pecunia seu precium recipiatur & expẽdatur in rem licitam: cuius vsum fratrib⁹ licet habere p * pcuratorẽ à prefata sede vel à cardinali: gubernationẽ per ipsam sedẽ gerẽti eiusdem ordinis deputãdum iuxta modum: in superioribus necessitatib⁹ preteritis & ingruentibus ordinatũ. ¶ De vilibus * autem mobilibus vel parum valentibus liceat ex presenti nostra cõcessione fratribus (pietatis seu deuotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa) obtẽta super hoc priùs superiorũ suorũ licentia, iuxta quod inter fratres in generali vel in prouincialibus capitulis, tã de ipsis rebus vilibus seu parũ valentibus & earum valore, ꝗ præfata licentia scilicet, à quibus & qualiter sit habenda extiterit ordinatum: intra & extra ordinem alijs elargiri. ¶ * Licèt autẽ contineatur in regula, quòd fratres habeant vnam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse instituentis intentio, quòd necessitate cessante pluribus nõ vtantur: declaramus, quòd possint fratres de licentia ministrorum & custodum coniunctim & diuisim in administrationibus sibi commissis cùm eis videbitur (pensatis necessitatibus & alijs circircunstantijs, quæ secundum deum & regulam attẽdendę videtur) vti pluribus, nec per hoc videant à regula deuiare: cũ etiã in ipsa dicatur expressẽ, ꝙ ministri & custodes de infirmorũ necessitatibus & fratribus induendis sollicitã curã gerant, secundum loca & tẽpora & frigidas regiones. Et quãꝗ predicta regula contineat, ꝙ de fratribus induendis & necessitatibus infirmorũ ministri tantũ & custodes sollicitam

* No. ꝙ iudex secularis interponit se circa legata pia. Fon.

* Tales procuratores reuocãtur p extrauag. ad cõditorem. §. tue sus. Fon.

* Qñ cõsideratur vilitas rei. gl. est in verbo, vilitas. in Cle. exiui. eo. Fon.

* Vide Cle. exiui. §. preterea. & extrauagan. quorũdã. §. in primis. Fon.

licitam curam gerenti& dictio illa tantùm adeò ministros & custodes in hac cura perstringere videatur, ꝙ ab ea cæteros prima facie excludat:quia tamen solicitè considerare nos conuenit & tẽpus regulę institutę,quo fratres isti ad comparationẽ præsentem numero pauci erãt,& forsan ministri & custodes videbãtur tunc ad ista procuranda posse sufficere:ac nihilò minùs multiplicationes fratrum & moderni temporis qualitatẽ:nec sit verisimile beatũ Franciscũ institutorem regulę vel ipsis ministris & custodibus impossibilitatis iugum voluisse præfigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus,quod ipsi ministri & custodes possint per alios huiusmodi curę solicitudinem exercere.Debent etiam & alij fratres curam huiusmodi,quę præfatis ministris & custodibus præcipuę incumbit ex hac regula,cùm sibi ab illis commissa fuerit gerere diligenter. ¶ Continetur quoq; in regula,quòd fratres,quibus gratiam dedit dominus laborandi,laborent fideliter & deuotè. Ita quòd (excluso ocio animæ inimico) sanctæ orationis & deuotionis spiritum non extinguant.Quia verò ex verbo isto fratres ipsos de ociositate vitę & de regulę transgessione improbè notare interdum hactenus aliqui sunt conati: nos morsus huiusmodi nefarios reprimentes,declaramus,quòd consideratis verbis prædictis & forma seu modo loquendi,sub quibus fratres ad huiusmodi exercitium inducuntur,nõ videtur ea fuisse instituentis intẽtio,quòd vacantes studio vel diuinis officijs & ministerijs exequẽdis manuali labori seu operationi subijceret: vel ad hoc illos arctaret. ¶ Cùm exemplo Christi multorũ sanctorũ patrum labor iste spiritalis tantò illi præponderet,quãtò,quæ sunt animæ corporalibus pręferuntur. ¶ Ad alios verò, qui se in prædictis spiritalibus operibus non exercent,* nisi tales aliorum fratrum licitis seruitijs occupentur(ne ociosè viuant)verba prędicta declaram⁹ extẽdi. ¶ Nisi & tales tam excellentis,& notabilis contẽplationis & orationis existerent,quòd meritò ꝑpter hoc non essent à tanto bono pro huiusmodi exercitio subtrahendi.fratres enim quicũq; studio vel diuinis ministerijs non vacãtes,sed aliorum fratrum studio:vel alijs diuinis officijs & ministerijs vacantiũ seruitijs inhærentens tantùm,pro seruitijs eisdem cùm ipsis, quibus seruiunt sustentari merentur: quod astruitur illa ęqua lege, qua strenuus pugnator ille Dauid iustè decreuit,videlicet,ꝙ descendentium ad prẹlium,& remanẽtium ad sarcinas,portio ęquaretur. ¶ Verùm,quia expressè continetur in regula: quòd fratres nõ prẹdicent in episcopatu alicuius episcopi,cùm ab eo illis fuerit contradictum: nos in hoc & deferentes regulæ,& nihilò minùs authoritatem apostolicę plenitudinis conseruantes, dicimus, quòd prędictum verbum ad literam sicut regula ipsa protulit,obseruetur:nisi per sedem apostolicam circa hoc pro vtilitate populi Christiani sit concessum vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur,seu etiã ordinetur. * Et quia in eodem capitulo regulæ immediatè subiungitur,ꝙ nullus fratrum populo penitùs audeat prędicare,nisi à ministro generali fuerit examinatus & etiã approbatus: ac ab eo prædicationis officiũ sibi sit concessum. ¶ Nos & statum præteritum

* Hoc est, nõ concionãt ad plebẽ,nõ psallunt,nõ legũt.Fon.

* Nota bñ ꝙ papa potest constituere expressè contrà cõstitutionẽ alicuius sancti: etiã si vita & cõstitutio sua sit ꝑ alios põtifices approbata. Fon.

teritum ipsius ordinis in paucitate sui, & modernũ in ampliato fratrum numero ac vtilitatem animarũ (vt condecet) aduertẽtes: concedimus nedum generalem examinare & approbare fratres prędicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicãdi, quatenus personę idoneitatem & prędicationis officium licentia ipsa respiceret, prout in regula continetur: verũetiam prouinciales ministri hoc possint in capitulis prouincialibus cum definitoribus, quod etiã hodie obseruari dicitur, & in fratrum priuilegijs contineri: quã quidam licentiam prefati ministri reuocare & suspendere valeant & arctare: sicut & quando id eis videbitur expedire. ¶ Sed quoniã in desiderijs nostris hoc geritur, vt ad dei gloriã salus proficiat animarum: ac dicto ordini, per quem iugiter ad amorem diuinum affectio Christianę religionis accenditur: meritum & numerus augeatur: concedimus & pręsenti statuto firmamus licere, nõ solùm generali, sed etiã prouincialibus ministris personas fugientes à seculo in fratres recipere, quę ministrorum prouinciarũ licentia per ipsum generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. vicarij verò prouincialium ministrorum ex officio vicarię licẽtiam hac sibi nouerint interdictam: nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere vicarijs & alijs licere decernimus) hoc ipsis vicarijs specialiter cõmittatur. ¶ Caueant tamẽ ipsi prouinciales, ꝙ hoc nõ indiscretè, nõ passim sed sic cõsideratè cõmittant, vt illos, quibus hoc cõmitti contigerit, fidelibus consilijs fulciant, quæ omnia discretè procedant. Nec indifferẽter omnes admittantur ad ordinem: sed illi tantùm, qui suffragãtibus eis literatura, idoneitate, vel alijs circũstantijs possint vtiles esse ordini: sibiꝗ per vitæ meritum, ac alijs proficere per exẽplum. ¶ Insuper dubitantibus fratribus prędicti ordinis, àn pro eo, ꝙ in regula dicitur, vt decedente generali ministro, à prouincialibus ministris & custodibus in capitulo pẽthecostes fiat electio successoris, omniũ custodum multitudinem oporteat ad generale capitulum conuenire: aut (vt omnia cùm maiori tranquillitate tractẽtur) sufficere possit, vt aliqui de singulis prouincijs, qui vocem habeant aliorum, intersint. Taliter respondemus, vt scilicet singularum prouinciarũ custodes vnum ex se constituant, quem cum suo prouinciali ministro pro seipsis ad capitulum dirigant: voces aut vices suas cõmittẽtes eidem. Quod etiã constituerint per seipsos: statutum huiusmodi duximus approbandum. Quod idem prędecessor noster Grego. ix. in casu huiusmodi dicitur respondisse. ¶ Deniꝗ quia continetur in regula suprà dicta, ꝙ fratres nõ ingrediantur monasteria monacharum, præter illos, quibus à sede prędicta cõcessa fuerit licentia specialis: quãꝗ hoc de monasterijs pauperum monialium inclusarum fratres attentiùs intelligendum esse crediderint: cùm eorum sedes præfata curam habeat specialem, & intellectus huiusmodi per constitutionẽ quandam tẽpore, regulę datę, viuente adhuc beato Francisco, per prouinciales ministros fuisse credatur in generali capitulo declaratus: iidem fratres certificari nihilò minùs postulauerunt, an hoc de omnibus generaliter, cùm regula nullum excipiat, an de illis solum monasterijs monialium prędictarum debeat intelligi? ¶ Nos vtiꝗ generaliter id

esse prohibitū de quarūlibet cœnobiis monialiū rñdemus:& nomine monasterij volumus claustrū,domos,& officinas interiores intelligi: pro eo,q ad alia loca vbi homines seculares cōueniunt,possunt fratres illi causa prędicationis vel eleemosynę petēdę accedere eis,quibus id à superioribus suis pro sua fuerit maturitate vel idoneitate cōcessum exceptis,seu pro prędictarum monasterijs inclusarum,ad quę nulli datur accedendi facultas sine sedis eiusdē licentia speciali:quod etiam ipsum idem prędecess.nost.Grego.ix.in eo casu dicitur respondisse. ¶ Cæterùm sanctę memorię confessor Christi Franciscus mandasse dicitur circa vltimū vitę suæ (cuius mandatum ipsius dicitur testamentū) quòd verba ipsius regulæ non glossentur, & (vt verbis vtamur eiusdem) quòd sic,vel sic intelligi debeat non dicatur: adijciens,quòd fratres nullo modo literas aliquas ab apostolica sede petant:& alia quædam interserens, quæ non possent sine multa difficultate seruari: propter quod fratres hęsitantes,an tenerētur ad obseruantiam testamenti prædicti, dubitationem huiusmodi per eundem prędecessorē nostrū Grego.ix. petierunt de ipsorum conscientijs amoueri:qui (sicut asseritur) attendens periculum animarum & difficultates,quas propter hoc possent incurrere, dubietatē de ipsorum conscientijs amouendo,dixit fratres ipsos ad ipsius mādati obseruantiam non teneri.quod sine consensu fratrum & maximè ministrorum,quos vniuersos tangebat obligare nequiuit, nec successorem suum quomodolibet obligauit: cū non habeat imperium par in parem. Nos autem circa præsentem articulum nihil duximus innouandum.¶ * Ad hoc à nōnullis prædecess.nostris Roma.pōti.circa declarationē ipsius regulę & ipsam regulam contingentia diuersas literas intelleximus emanasse.Sed nec per hoc mordaciū prędictorū contra regulam ipsam & fratres quieuit insultus: nec per ipsas literas statui fratrum prouidere in multis, in quibus de nouo vel aliter necessariò prouidendum esse multorū postea casuum cōtingentium experientia indicauit. ¶ Nos itaq; ne literarum huiusmodi & præsentis cōstitutionis diuersitas vel intellectus aduersitas in prędictorum obseruatione fratrū animos perturbaret:& vt pleniùs,clariùs,& certiùs eorū statui & obseruātię prędictæ regulę cōsulatur in oībus, & singulis illis articulis,quos cōstitutio ipsa continet, quāq; ipsi vel eorum aliqui cōtineantur in alijs literis apostolicis suprà dictis. Hāc nostrā constitutionē,declarationē, seu ordinationē tantùm à fratribus ipsis præcisè, ac inuiolabiliter decernimus perpetuis temporibus obseruandam. ¶ Cùm igitur ex prædictis & alijs per nos cum multa maturitate discussis,regula ipsa licita,sancta,perfecta,& obseruabilis,nec vlli patens discrimini euidenter appareat: illa & omnia suprà scripta per nos statuta,ordinata,concessa,disposita,decreta,declarata etiam & suppleta, de apostolicæ potestatis plenitudine approbamus,confirmamus, & volumus existere perpetuę firmitatis. In virtute obedientiæ districtè præcipientes,quòd hæc constitutio sicut cæteræ constitutiones, vel decretales epistolæ legatur in scholis. Et quia sub colore liciti nonnulli contra fratres ipsos & regulam in legendo, exponendo,atque glossando possent dirum virus suæ

*vide hūc §. &.§.qa sub colore authen. si qua mulier.C. de sacro sanc. eccle. & Bal.l. non dubiū.;de leg.Fon.

suæ iniquitatis effunderet ac ipsius constitutionis intellectum ipsum in diuersas & aduersas sententias producentes suis adinuentionibus deprauare: & opinionum diuersitas ac distortio intellectus multorum pios animos posset inuoluere, & à religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda peruersitas cogit nos viam ipsis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus præfinire. ¶ Itaq; sub pœna excommunicationis & priuationis officij ac beneficij districtè præcipimus, vt præsens constitutio cùm ipsam legi contigerit, sicut prolata est sic fideliter exponatur ad literam: concordantię, contrarietates, seu diuersæ vel aduersæ opiniones à lectoribus seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsan, per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam vel intelligibiliùs exponatur.) Nec intellectus ipsius per legentem deprauetur in aliquo seu distorqueatur ad aliud, quàm litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores huiusmodi oporteat vlteriùs laborare: vniuersis ac singulis cuiuscunq; præeminentiæ, conditionis, aut status districtè præcipimus, ne contra prædictam regulam & statum fratrum prædictorum seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata dogmatizent, scribant, determinent, prædicent, seu praue loquantur publicè vel occultè. Sed si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictę sedis apostolicæ deducatur, vt ex authoritate apostolica sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta concedere, & edita declarare. ¶ Glossantes verò in scriptis constitutionem ipsam aliter, quàm eo modo, quem diximus, Doctores verò insuper & lectores dum docent in publico ex certa scientia & deliberatæ intellectum constitutionis huiusmodi deprauantes, facientes quoq; commentum, scripturas, seu libellos, ac ex certa scientia & deliberatè determinantes in scholis, seu prædicantes contra prædicta, vel aliqua seu aliquod prędictorum (non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, aut literis apostolicis, quibuscunq; dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunq; forma vel expressione verborum cõcessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ, quam nunc in ipsos proferimus se nouerint subiacere: à qua per neminem nisi per Romanum pontificem possint absolui. * Infuper tam istos con tra quos per nos excõmunicationis est prolata sententia, quàm alios (si qui fuerint) contra prҽmissa vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratę volumus deduci noticiã: vt quos prouisus modus æquitatis non arcet à vetitis: compescat rigor apostolicæ vltionis. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, ordinationis, concessionis, & dispositionis, suppletionis, approbationis, confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. ¶ Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indig

* In isto versi. not. q papa potest sibi rebellantes excõicare, & vltra adhuc aliter punire. F.

rit, indignationem omnipotẽtis dei & beatorum Petri & Pauli, apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Siriani. xviij. Calendas Septembris. pontificatus nostri anno secundo.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Exemptis cellis alicuius monasterii, quid appellatio cellae significet, hic ostendit. Ioannes And. *Capitulum. iiii.*

PRiuilegium monasterio tuo cõcessum, vt monachi siue fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibuus habitantes, ab alio, quã à papa, vel eius legato excõmunicari, aut suspendi, vel ipsę cellę interdicto supponi nõ possintnon fratres in prioratibus, ecclesijs, seu capellis eiusdem monasterij cõmorãtes, aut ipsos prioratus ecclesias vel capellas ab ordinariorum iurisdictione in aliquo, sed residentes tantùm in cellis, & cellas ipsas (hoc est loca secreta & solitaria, quae ab hominum separata conuictu sunt ad contemplandum, & deo vacandum specialiter deputata) defendat.

¶ Idem.

¶ Priuilegiato aliquo, ut possit cõferre beneficia clericorũ suorũ: quid appellatio clericorũ suorũ designet, ostendit. Ioan. And. *Capitulum. v.*

SIcut nobis significare curasti, tibi gratiosè concessimus, vt beneficia clericorum tuorum cedentium, vel decedentium possis conferretquodq; iidem clerici praebendarum suarum fructus percipiant, ac si in suis ecclesijs personaliter residerent. ¶ Verùm quia dubitas, qui clericorum tuorum appellatione debeant contineri: Breui respondemus oraculo, quòd illos in his & similibus casibus tuos volumus intelligi clericos, qui per te non quęsiti, propterea vel recepti sine fraude & fictione qualibet verè tui clerici familiares existunt, & in tuis expensis continuè domestici cõmensales. Etiam si quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negocijs abesse contingat.

¶ De regulis iuris.

¶ Bonifacius octauus.

Eneficium ecclesiasticum nõ potest licitè sine institutione canonica obtineri.

¶ Idem. Regula. ij.

POssessor malę fidei vllo tempore non prę̃scribit.

¶ Idem. Regula. iij.

SIne possessione praescriptio non procedit.

¶ Idem. Regula. iiij.

PEccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

¶ Idem. Regula. v.

PEccati venia non datur nisi correcto.

¶ Idem. Regula. vj.

NEmo potest ad impossibile obligari.

¶ Idem. Regula. vij.

PRiuilegiũ personale personã sequitur, & extinguitur cũ persona.

¶ Idem. Regula. viij.

Semel malus semper præsumitur esse malus. N 13
¶Idem. Regula.ix.
Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.
¶Idem. Regula.x.
Ratihabitationem retrò trahi, & mandato non est dubium comparari.
¶Idem. Regula.xi.
Cvm sunt partium iura obscura, reo fauendum est potiùs, quàm actori.
¶Idem. Regula.xii.
IN iudiciis non est acceptio personarum habenda.
¶Idem. Regula.xiii.
IGnorantia facti, non iuris excusat.
¶Idem. Regula.xiiii.
Cvm quis in ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere.
¶Idem. Regula.xv.
Odia restringi, & fauores conuenit ampliari. + F9
¶Idem. Regula.xvi.
DEcet concessum à principe beneficium esse mansurum.
¶Idem. Regula.xvii.
INdultum à iure beneficium, non est alicui auferendum.
¶Idem. Regula.xviii.
NOn firmatur tractu temporis, ꝙ de iure ab initio non subsistit.
¶Idem. Regula.xix.
NOn est sine culpa, qui rei, quę ad eum non pertinet, se immiscet.
¶Idem. Regula.xx.
NVllus pluribus vti, defensionibus prohibetur.
¶Idem. Regula.xxi.
Qvòd semel placuit, ampliùs displicere non potest.
¶Idem. Regula.xxii.
NOn debet aliquis, alterius odio prægrauari.
¶Idem. Regula.xxiii.
SIne culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.
¶Idem. Regula.xxiiii.
Qvod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur: cùm habeat parère necesse.
¶Idem. Regula.xxv.
MOra sua, cuilibet est nociua.
¶Idem. Regula.xxvi.
EA, quæ fiunt à iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt.
¶Idem. Regula.xxvii.
SCienti & consentienti non fit iniuria neque dolus.
¶Idem. Regula.xxviii.
Qvæ à iure communi exorbitant, nequaquàm ad consequentiā sunt trahenda.

n ¶Idem.

¶Idem. Regula.xxix.

Qvod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

¶Idem. Regula.xxx.

IN obscuris minimum est sequendum.

¶Idem. Regula.xxxi.

Evm, qui certus est, certiorari vlterius no n oportet.

¶Idem. Regula.xxxii.

NOn licet actori, quòd reo licitum non existit.

¶Idem. Regula.xxxiii.

Mvtare consilium quis non potest, in alterius detrimentum.

¶Idem. Regula.xxxiiii.

GEneri per speciem derogatur.

¶Idem. Regula.xxxv.

PLus semper in se continet, quod est minus.

¶Idem. Regula.xxxvi.

PRo possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

¶Idem. Regula.xxxvii.

VTile non debet, per inutile viciari.

¶Idem. Regula.xxxviii.

EX eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare

¶Idem. Regula.xxxix.

Cvm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequũtur ex illo.

¶Idem. Regula.xl.

PLuralis locutio, duorum numero est contenta.

¶Idem. Regula.xli.

IMputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

¶Idem. Regula.xlii.

ACcessorium naturam sequi congruit principalis.

¶Idem. Regula.xliii.

QVi tacet, consentire videtur.

¶Idem. Regula.xliiii.

IS, qui tacet, non fatetur: sed nec vtique negare videtur.

¶Idem. Regula.xlv.

INspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consueuit

¶Idem. Regula.xlvi.

IS, qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille vti debebit.

¶Idem. Regula.xlvii.

PRæsumitur ignorantia, vbi scientia non probatur.

¶Idem. Regula.xlviii.

LOcupletari non debet aliquis cum alterius iniuria, vel iactura.

¶Idem. Regula.xlix.

IN pœnis benignior est interpetatio facienda.

¶Idem. Regula.l.

ACtus legitimi, conditionem non recipiunt neque diem.

¶Idem.

¶ Idem. Regula.li.

SEmel deo dicatum, non est ad vsus humanos vlteriùs trāsferēdū.

¶ Idem. Regula.lii.

NOn præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectū.

¶ Idem. Regula.liii.

CVi licet, quod est plùs, licet vtique, quod est minùs.

¶ Idem. Regula.liiii.

QVi prior est tempore, potior est iure.

¶ Idem. Regula.lv.

QVi sentit onus, sentire debet commodum, & è contra.

¶ Idem. Regula.lvi.

IN re communi potior est conditio prohibentis.

¶ Idem. Regula.lvii.

COntra eum, qui legem dicere potuit apertiùs: est interpretatio facienda.

¶ Idem. Regula.lviii.

NOn est obligatorium, cōtra bonos mores præstitum iuramentū.

¶ Idem. Regula.lix.

DOlo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

¶ Idem. Regula.lx.

NOn est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

¶ Idem. Regula.lxi.

QVod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispēdium retorquendum.

¶ Idem. Regula.lxii.

NVllus ex consilio, dummodò fraudulentū non fuerit, obligatur.

¶ Idem. Regula.lxiii.

EXceptionem obiiciens, non videtur de intentione aduersarii confiteri

¶ Idem. Regula.lxiiii.

QVæ contra ius fiunt: debēt vtiq; pro infectis haberi.

¶ Idem. Regula.lxv.

IN pari delicto vel causa potior est, conditio possidentis.

¶ Idem. Regula.lxvi.

CVm non stat per eum ad quem pertinet, quo minùs conditio impleatur: haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

¶ Idem. Regula.lxvii.

QVod alicui suo non licet nomine: nec alieno licebit.

¶ Idem. Regula.lxviii.

POtest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

¶ Idem. Regula.lxix.

IN malis promissis fidem non expedit obseruari.

¶ Idem. Regula.lxx.

IN alternatiuis electoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

¶ Idem. Regula.lxxi.

QVi ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus.

¶ Idem. Regula.lxxii.

QVi facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.
¶Idem. Regula.lxxiii.
FActum legitimè retractari non debet, licèt casus posteà eueniat, à quo non potuit inchoari.
¶Idem. Regula.lxxiiii.
QVod alicui gratiosè conceditur, trahi nõ debet alijs in exẽplũ.
¶Idem. Regula.lxxv.
FRustrà sibi fidem quis postulat, ab eo seruari, cui fidem à se præstitam seruare recusat.
¶Idem. Regula.lxxvi.
DElictum personæ, non debet in detrimentũ ecclesiæ redũdare.
¶Idem. Regula.lxxvii.
RAtioni cõgruit, vt succedat in onere, qui substituitur in honore.
¶Idem. Regula.lxxviii.
IN argumentum trahi nequeunt, quę propter necessitatem aliquãdo sunt concessa.
¶Idem. Regula.lxxix.
NEmo potest plus iuris transferre in alium, quàm sibi competere dinoscatur.
¶Idem. Regula.lxxx.
IN toto partem, non est dubium contineri.
¶Idem. Regula.lxxxi.
IN generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.
¶Idem. Regula.lxxxii.
QVi contra iura mercatur bonam fidem, pręsumitur non habere.
¶Idem. Regula.lxxxiii.
BOna fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur.
¶Idem. Regula.lxxxiiii.
CVm quid vna via prohibetur alicui, ad id alia nõ debet admitti.
¶Idem. Regula.lxxxv.
COntractus ex conuentione, legem accipere dinoscuntur.
¶Idem. Regula.lxxxvi.
+74 DAmnũ, quod quis sua culpa sentit, sibi debet nõ alijs imputare.
¶Idem. Regula.lxxxvii.
INfamibus portę non pateant dignitatum.
¶Idem. Regula.lxxxviii.
CErtum est, quòd is committit in legem: qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.
DAta Romæ apud sanctum Petrum.v.nonas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

❧ CONSTITVTIONES CLEMENTIS papæ quinti, in concilio Vienensi ædite, ab innumeris penè mendis iã-dudũ restitutæ & vindicatæ.

Oannes episcopus seruus seruorum dei dilectis filijs, doctoribꝰ, & scholaribꝰ vniuersis Bononiæ commorantibus salutem & apostolicam benedictionem.* QVoniam nulla iuris sanctio, quantũcunque perpenso digesta consilio ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes eius inopinabiles sufficit, nec ad decisionem lucidam suæ nodosæ ambiguitatis attingit: eò præsertim, ꝙ vix aliquid adeò certũ clarumq; statuitur, quin ex causis emergentibus (quibus iura iam posita mederi non possint) in dubium reuocetur. ¶ Quia etiam ab adolescẽtia viri procliuis ad malum sensualitas humana declinat: per quod morum subuersio in clero & populo frequenter obrepit, necessaria est superioris authoritas: vt, tam per determinationis opportunę suffragiũ tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obscura succidat, ꝙ per cultoris prouidi sarculũ extirpet vicia, virtutes inserat, corrigat excessus moresq; reformet. ¶ Hæc sanè felicis recordationis Clemens papa. v. prædecessor noster prouidenter attendens, & prouidè cupiens deformatorum reformationi prospicere, soluere difficilia, ac sanctiones quæstionibus & negocijs imminentibus consonas promulgare. ¶ Dudum nedum in concilio Vienensi, quinetiã ante & post ipsum conciliũ constitutiones plurimas ędidit, in quibus multa vtilia statuit atq; salubria, & nonnulla dubia in iudicijs & extra frequentata decidit. ¶ Et licèt eas collectas in vnum volumen, & sub congruis titulis collocatas mittere decreuisset, & dare in commune subiectis: assidua tamẽ occupatio circa magna, ac sortis humanæ cõditio, quę ipsum de medio sustulit, in causa fuerũt, quare suũ in hac parte ꝓpositũ nõ impleuit. ¶ Nos etiã (qui sicut eidẽ licèt immeriti) in apostolatꝰ officio, dño permittẽte, successimus, sic & in affectus plenitudine, in ijs, quę cõpẽdiũ vniuersi cõcernũt successisse debemꝰ, tot grã-

* Hãc benedictionẽ primò ĩtroduxit papa Cletus, loco cuiꝰ scribit ab ecclesia precisis, Spiritũ sanioris consilij. Et licèt ista benedictio oĩbꝰ prosit, q tñ nõ studẽt, nõ gaudẽt priuilegio studij. Z. Vã. Fonta.

dibus agẽdis & arduis fuim⁹,à nostrę ꝓmotiõis exordio circũsepti, ꝙ tã ex hoc,ꝙ ex causis rationabilib⁹ alijs,quas sub silẽtio ꝓuidim⁹ cõmittẽdas, prędictas vobis cõmunicare cõstitutiões fuimus hacte- nus impediti.¶ Nũc igit(opportunitate captata)illas vobis sub bul la nostra trãsmittimus.¶ Vniuersitati vestrę p apostolica scripta mã dãtes,quatenus eas prõpto affectu suscipiatis,& studio alacri, eis sic vobis manifestatis & cognitis vsuri decẽterõ ĩ iudicijs & ĩ scholis. Data Auiniõ.*viij.Calẽdas Nouẽbris pontificatus nostri.anno.ij.

* De his vide.C. de cõtrahen. & con.sti- pu.l. opti- mã.ij.q. vl ti. libello- rũ.de pro- ba.qm̃. de re iu.abba te.li.vj. de quo ĩ spe. de instru. edi. §. re- stat.ver. quid si lo- cus.Za. 1.Corin.3.

¶ De summa trinitate & fide catholica. T.j.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ *Fatetur cõcilium unicum dei filium inessentia dei æternaliter sub sistentem, uerum corpus humanum assumpsisse de uirgine, & in eo passum, & iam mortuum lãcea perforatũ, approbans in hoc ordinem, quem tradidit euangelista Ioannes.h.d.* Capitulum.i.

Idei catholicæ fundamẽto,pręter quod (teste apostolo) nemo po- test aliud ponere,firmiter inhærẽ tes iapertẽ cũ sancta matre eccle- sia cõfitemur vnigenitũ dei filiũ, in ijs oĩbus, in quibus deus pater existit vnã cum patre æternaliter subsistentem ipartes nostræ natu- ræ simul vnitas (ex quibus in se verus deus existẽs.fieret ver⁹ ho- mo)hũanũ,videlicet corp⁹ passi- bile,& animã intellectiuã, seu ra- tionabilẽ,ipsum corpus verẽ p se & essentialiter informantẽ,assum psisse ex tempore,in virginali thalamo ad vnitatẽ suæ hypostasis & psonę.Et,ꝙ in hac assumpta natura,ipsum dei verbũ ꝓ oĩm operã- da salute,non solũm affigi cruci,& in ea mori voluit,sed etiã emisso iã spiritu pforari lãcea sustinuit latus suũvt exinde ꝓfluctib⁹ vndis aquę & sanguinis,formaret vnica & imaculata,ac virgo sancta,ma- ter ecclesia,cõiunx Christi. Sicut de latere primi hoĩs soporati, Eua sibi in cõiugiũ est formatavt sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (q secũdũ apostolũ est,forma futuri)in nostro nouissimo Adã,id est, Christo veritas respõderet.¶ Hæc est,inquã, veritas illius prægrãdis aquilę vallata testimonio,quã ꝓpheta vidit Ezechiel animalib⁹ cæ teris euãgelicis trãsuolantẽ,beati Ioãnis,videlicet apostoli & euãge listę,qui sacramẽti huius rẽ gestã narrãs & ordinẽ in euangelio suo, dixit:Ad Iesum autẽ cũ venissent,vt viderũt eũ iã mortuũ,nõ frege- rũt ei⁹ crura,sed vn⁹ militũ lãcea lat⁹ ei⁹ aperuit,& continuõ exiuit sanguis & aqua:& q vidit testimoniũ phibuit,& verũ est testimoniũ ei⁹ & ille scit:qa vera dicit,vt & vos credatis. ¶Nos igit ad tã pcla- rũ testimoniũ ac sanctorũ patrũ & doctorũ cõmunẽ sentẽtiã aposto- stolicę cõsideratiõis(ad quã dũtaxat hæc declarare ptinet)aciẽ con uertẽtes,sacro approbãte cõcilio:declaram⁹ prędictũ apostolum & euangelistam

Gene.2. Rom.5. Ezech.1. Ioan.19.

euangelistā Ioannē rectū in præmissis factę rei ordinē tenuisset narrādo, ꝙ Christo iā mortuo, vnus militū lancea latus eius aperuit.

¶ *Reprobat & hæreticam iudicat doctrinam, quæ habet, quod substātia animæ rationalis, seu intellectiuæ ueræ, & per se humani corporis, non sit forma. Ioan. And.*

¶ Porrò doctrinā omnē, seu positionē temerè asserētē, aut vertentē in dubiū, ꝙ substātia animę ratiōalis, seu intellectiuę, verè ac ꝑ se humani corporis nō sit forma: velut erroneā, ac veritati catholicę inimicam fidei, prædicto sacro approbante cōcilio reprobamus. ¶ Definiētes, vt cunctis vota sit fidei syncerae veritas, ac præcludat vniuersis erroribus aditus, ne subintrent, ꝙ quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter pręsumpserit, ꝙ anima rationalis, seu intellectiua, nō sit forma corporis humani per se & essentialiter: tanꝗ hæreticus sit censendus.

¶ *Asserens confitendum unum baptisma, sicut unum deum & unam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam paruulis (quo ad habitum) informantem gratiam & uirtutes. Ioan. And.*

¶ Ad hoc baptisma vnicū baptizatos oēs in Christo regenerās est, (sicut vnus deus ac fides vnica) ab oībus fideliter cōfitendū. ¶ Quod celebratū in aqua, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti credimꝰ esse tā adultis, ꝗ paruulis, cōmuniter perfectū remediū ad salutem. ¶ Verū, q̃a quantū ad effectū baptismi in paruulis, reperiūtur doctores, quidā theologi opiniones cōtrarias habuisse. ¶ Quibusdā ex ipsis dicētibus, per virtutē baptismi paruulis, quidē culpā remitti: sed gratiā nō cōferri. ¶ Alijs ē cōtra asserētibus, ꝙ & culpa eisdē in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infundunt, quò ad habitū, & si non pro illo tēpore, quò ad vsum. ¶ Nos autē attendentes generalē efficaciā mortis Christi, (q̃ per baptisma applicatur pariter oībus baptizatis) opinionē secundā (quę dicit, tā paruulis, ꝗ adultis cōferri in baptismo informantem gratiā & virtutes) tanꝗ probabiliorē, & dictis sanctorū, ac doctorū modernorū theologiæ magis cōsonam, & cōcordem, sacro approbāte concilio duximus eligendam.

¶ De rescriptis. Titulus. ij.

¶ Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶ *Maior prælatus pro membris suis (etiam si sunt de mensa) reū conuenire non potest, per rescriptum apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contrà faciens in expensis & interesse punitur, & processus est irritus. Ioan. And.* Capitulum. i.

Abbates, aut alij religiosi, quibuslibet administrationibus præsidentes, occasione prioratuum, seu aliorum locorum subditorū eisdem, nullū authoritate literarū apostolicę sedis, vel legatorū ipsius, quomodolibet valeāt cōuenire: ¶ Nisi vbi, & corā qbꝰ, prioratuū & locorū ipsorū prioribꝰ, aut alijs gubernatoribꝰ hoc liceret. ¶ Nec occasione locorū ad mēsas pertinētiū eorundē, aliud in ipsis super hoc liceat, ꝗ si loca sic præmissa speciales, sub eis gubernatores haberēt. ¶ Si quis autē aliquem contra hæc vexare præsumpserit, in

expensis sibi & interesse per iudicem (corã quo vexatio fiet huiusmodi) condẽnetur, omnisq́ processus cõtra præmissa habitus sit irritus ipso iure.

¶Idem in eodem.

¶*Principalis officialis episcopi & prior conuentualis, licèt obedientiarius, delegari possunt à papa: officialis uerò foraneus, uel prior claustralis non. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

*vide.l.si. C. de edic. diui Adri. Bart. I.l.j. §.j. ff. de se.tab.c.vltima volũtas.xij.q.ij.Fon.

ET si principalis officialis episcopi, *aut religiosus cõuentualem obtinens prioratum (quãuis ad prioratum eundem prior nõ consueuerit per electionem assumi) à sede apostolica, vel legato eiusdẽ, dari valeat delegatus. ¶In officiali tamen foraneo aut religioso, monasterij sui priore claustrali, nequaq̃ hoc volumus obseruari.

¶Idem in eodem.

¶*Breuius non potest summari.* Capitulum.iii.

*vide.l. si prin.ff. de op.no.nũ. & Bar.I.l. cũ fundũ. §. si seruũ tuũ imprudens. ff. si cer.pe.Fõ.

AVditor in Romana curia deputatus à nobis, de beneficio (quod pronũciabit, alicui de iure fore debitum) poterit sibi absq́ commissione alia* (vt euitetur circuitus) prouidere. ¶Idem.

¶*Expectans beneficiũ perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat de iure tenere non potest. Ioan.And.* Capitulum.iiii.

GRatiæ, vt de dignitate, vel beneficio curato tibi prouideatur, renũciare videris, *si ante adeptionẽ eiusdẽ aliud beneficiũ pacificè assequaris, quod simul de iure cum dignitate, vel beneficio virtute dictę gratiæ tibi debito, retinere non posses, licèt illud resignaueris, aut sis resignare paratus. ¶Idem.

*vide.c.i de iud.l.diui fratres. ff. de lib. cau.Bar.in l.q̃d tñ. §. si arbit. ff. de arbi.

¶*Gratia super uacaturo non comprehendit beneficium, post datam in substantia creatum. h.d. Ioan. de Imola.* Capitulum.v.

LIteras nostras super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium post datã ipsarum creatũ, statuimus non extendi.

¶De electione & electi potestate. Titulus.iij.

¶Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶*Religiosus eligi non potest ad prælaturam non episcopalem alterius religionis uel habitus: si contra fiat est irritum. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* Capitulum.i.

* vide.c. capitulum sanctę crucis. de rescrip. l. ex facto.ff.de vulg.& pupil.

CVm rationi non congruat, vt homines disparis professionis vel habitus, simul in eisdem monasterijs socientur. ¶Prohibemus, ne religiosus aliquis in abbatẽ, vel prælatum alterius religionis, vel habitus decætero eligatur. ¶Quòd si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum & inane.*¶Per hoc autem, quin religiosus in episcopum secularis, vel cuiuslibet regularis ecclesiæ, licitè possit eligi, non intendimus prohibere.

¶Idem.

¶*Cœtus cardinalium sede uacante iurisdictionem papalem nõ exercet, nisi in quantum permittit concilium Lugdunẽse, nec illud, uel eius partem alterare potest. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

Ne Romani

NE Romani electioni põtificis indeterminata opinionum diuersitas aliquod possit obstaculum vel dilationẽ afferre. Nos inter cętera pręcipuè attẽdentes, ꝙ lex superioris p inferiorẽ tolli nõ potest, opinionẽ astruere (sicut accepimus) satagentem, ꝙ constitutio felicis recordatiõis Greg. papę. x. prędecessoris nostri, circa electionẽ pręfatã ędita in concilio Lugduñ. per cœtũ cardinaliũ Romanę ecclesię (ipsa vacãte) modificari possit corrigi, vel immutari, aut quicꝗ ei detrahi. siue addi, vel dispensari quõlibet circa ipsam seu aliquam eius partẽ, aut eidẽ etiã renunciari per eũ, tanꝗ veritati nõ cõsonã de fra. nostrorũ cõsilio reprobamꝰ, * irritũ nihilò minùs & inane decernẽtes, quicquid potestatis, aut iurisdictionis ad Romanũ, dum viuit, pontificẽ pertinẽtis (nisi quatẽnus in cõstitutione prędicta pmittitur) cœtus ipse duxerit (eadem vacãte ecclesia) exercendum. * Ad hæc Vide. L. ei. §. §. fin. ff. de iurisdi. om. iudic. Fon.

¶ *Officium camerarii uel pœnitentiariorum papæ durat eo mortuo, qui si deficiant, poterit cœtus cardinalium pro tẽpore uacationis alios surrogare. Ioan. Andreæ.*

¶ Eo tamẽ prouiso, ꝙ si eiusdẽ ecclesię camerarium, aut maiorẽ, vel aliquos alios ex pœnitentiariis (quorum officiũ p obitũ eiusdẽ pontificis nolumus expirare) per mortẽ, vel aliàs deficere quouismodo cõtingat, valeat idẽ cœtus ad tẽpus vacationis huiusmodi, p numero deficientiũ, vel ampliori etiã, ꝗtum ad pœnitentiarios (si hoc eidem cœtui cõcorditer expedire videbitur) alios surrogare.

¶ *Determinans diœcesim intelligi id, quod in concilio dicitur de territorio & districtu, statuit moriente papa extra curiã, ipsius electionẽ fieri debere, in loco, ubi erat causarũ & literarũ audientia, licèt suspẽsa: nisi priùs ordinatum esset de curia transferenda. Io. And.*

¶ Sanè cũ iuxta constitutionẽ prædictam papa extra ciuitatem, in qua, cum sua erat curia, moriente in ciuitate, in cuius districtu seu territorio moritur, fit regulariter successoris electio celebranda, districtiõs, seu territorii nomine, diœcesim hoc casu intelligendã fore cẽsemus. Eo tñ adiecto, ꝙ si in certo loco causarũ & literarũ apostolicarũ audientia remanẽte, papã alibi mori contingat, nõ ibi, sed vbi prędicta fuerit audientia, memorata electio celebretur: etiam si eadem audientia tẽpore mortis huius vacare noscatur: nisi forsan ante mortẽ eandem, ordinatum esset per papam de curia transferenda, quo casu seruetur prouisio constitutionis prædictæ.

¶ *Prouidet casui, quo cõtingeret cardinales omnes exire conclaue.*

¶ Porrò si Romano nõ electo pontifice, cardinales omnes simul vel successiuè (quod absit) exire contingeret cõclaue deputatũ eisdẽ: ii, (ad quos pertinet executio cõstitutionis prędictę) illos ex ipsis, quibus infirmitas corporis aut nota debilitas excusationẽ nõ dabit, idẽ conclaue (quã citò poterũt) reintrare compellant. * Pœnas in dicta constitutione contẽtas (nisi hoc fecerint) incursuri. Cardinales autẽ huiusmodi conclaue reintrãtes, ad electionem iam dictã procedant: & aliàs constitutionẽ pręfatã obseruent, secundum statũ, in quo erãt in eodem cõnclaui, quãdo ipsum (vt pręmittitur) exiuerunt. * Vide Bar in. l. si fide iussor. §. meminisse ff. de leg. i.

¶ *Statuit cardinales per exceptionem excõmunicationis, suspẽsionis, uel interdicti, ab electione non repelli. Ioan. And.*

¶ Cęte-

¶ Cęterũ, vt circa electionẽ prędictã, eò magis vitẽtur dissentiones, & schismata, quo minor eligẽtibus adierit dissidẽdi facultas: decernimus, vt nullus cardinaliũ cuiuslibet excõicationis, suspẽsionis, aut interdicti pretextu, à dicta valeat electione repelli. Iurib⁹ aliis circa electionem eandem hactenus ęditis, plenè in suo robore duraturis.

¶ *Electos & alios (qui mittere uel ire tenentur ad curiam) adstringit ad id sede uacante. hoc dicit. Ioan. And.*

¶ Verùm, quia tam ex prouisis remediis, q̃ ex orationibus ad deum super huius negocio effundendis, ꝙ breuiter huiusmodi celebret electio, presumẽdum est probabiliter, & sperandum: * statuimus, vt electi & aliis (qui ex quacũq; causa ad sedem apostolicã venire vel mittere sunt adstricti) ad ipsam cùm vacat ac si nõ vacaret * venire vel mittere teneantur. ¶ Idem.

* Vide Bal. in l.j. col. iiij. C. de Lati. liber. tol. q̃q̃.

* Cõsule. l. mortuo. ff. de iudi. ca. caueãt. iij. q. ix. Panormit. in d. ca. licet, Fõ.

¶ *Primò, ponit formã, secundũ quã appellans appellationẽ intimat appellato, ut per ipsam causa beneficialis ad curiam deuoluatur. Secũdò prouidet cũ appellatus vel ipsius specialis procurator nequit haberi. Tertiò, prouidet cũ ꝑ metũ appellati, uel suorum intimatio fieri nõ potest. Quartò, uiciat intimatione aliter factã. Quintò, prorogat hũc modũ intimandi ad alios casus. h. d. Ioan. And.* Capitulum. iij.

Causam electionis, postulationis, seu prouisionis, per appellationẽ ab ipsa vel occasione ipsius, ad sedẽ apostolicam emissam: tunc demũ ad sedẽ eãdẽ deuolui cẽsemus, cũ in appellati aut procuratoris eiusdẽ in ipsa causa specialiter constituti pręsentia interposita fuerit, aut eorũ alteri intra mẽsem ab interpositione ipsius vel saltẽ post lapsum eiusdẽ mẽsis (q̃ citò cõmodè fieri poterit) legitimè intimata: porrecto videlicet sibi sub scriptura authentica vel perlecto * illius tenore & copia modo cõsimili (si petita fuerint) inde facta. ¶ Quod si forsan appellatũ abesse, & procuratorẽ talẽ nõ inueniri cõtingat, in domo, quã ipse appellatus habitare cõmuniter cõsueuit: vel (si domus eadẽ in remotis existat) in ecclesia cathedrali, in cuius ciuitate vel diœcesi cõsistit beneficiũ: & nihilò minùs vtroq; casu in ecclesia vel bñficio, de quo agitur, volumus appellationẽ huiusmodi publicari, ac de ipsa qñcũq; petitũ fuerit, copiã modo pręmisso fieri appellato. ¶ Verũ, si propter appellati aut suorũ metum, vel potentiã intimatio fieri nequeat (vt prefertur) appellationẽ eandẽ in loco aliquo publico sic solẽniter volumus publicari, ꝙ ad appellati seu eius ꝓcuratoris noticiã possit verisimiliter peruenire. ¶ Intimatio verò aliter facta, omni careat iuris effectu. Nec causa per appellationẽ eandem ad sedẽ cẽseatur deuoluta prędictã, nisi ad appellatum eius plena & certa noticia, intra tẽpus prędictum aliter peruenisset. ¶ Idem quoq; in aliis casibus obseruari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda. ¶ Idem.

* No. idẽ eẽ scripturã legere, aut legẽdã exhibere. Vide. l. nẽ apud Labeo. §. conuicium au tẽ. iũcta. l. lex Cornelia. §. si quis libe.

¶ *Decretalis, vt circa. locum non habet, cũ appellans ius suum uel ecclesiæ directè prosequitur: sed cũ in formã uel personas opponit crimina uel defectus: quorũ circũstantias, si nõ specificat, super illis nõ auditur etiã si iuret illas didicisse de nouo. Nec etiã in eadẽ causa super illis auditur alius nõ appellãs & prosequẽs cõmune nõ propriũ interesse: potest tamẽ assistere appellanti. Appellans, qui nõ seruat formã,*

etiam

etiam si appellationi renanciat, per uiam querelæ nõ prosequitur obiecta, nec etiam alia: nisi in casibus exceptis. Omissio formæ licèt appellātē à probatione repellat, nõ tamē infirmat probationē sup his legitimè factā aduersarii cõfessione uel aliter. h.d. Ioan. And. Capitulũ. iiij.

COnstitutionē, Vt circa. ęditā in concilio Lugdunensi, locũ decernimus nõ habere, quãdo quæ opponuntur, directè respiciunt ius ecclesiæ vel opponẽtis personæ. sed tantùm vbi per competitorem vel oppositorem quẽlibet appellantem in formam aut personas defectus vel crimina opponuntur. ¶ Cęterùm cùm circa crimina vel defectus debitam circunstantiarum specificationem prædictus omittit appellans, non est postmodùm in prosecutione negocij, super his audiendus, etiam si circunstãtias huiusmodi vel probationes earum per iuramentũ asserat, ad se peruenisse de nouo. ¶ Sanè, si quis cuius interest ab electione, postulatione, vel prouisione, duxerit appellandum, opponendo crimina vel defectus, forma dictæ constitutionis omissa. eodem postmodùm appellationem huiusmodi prosequente, alius superueniens non appellans, contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet, pro interesse cõmuni eosdem articulos prosequendo, licèt appellanti possit assistere ne colludat: non tamen ei propter hoc prosecutionem proprij interesse denegamus. ¶ Insuper si appellans ab electione, postulatione, vel prouisione per viam querelę simplicis causam agat, vel eã appellato agente defendat, repellitur ab obiectibus in appellatiõe sua expressis & alijs, nisi constiterit ipsum formã seruasse prędictam, pręterquàm in casibus in constitutione pręmissa exceptis: etiã si appellationē suam nõ prosequatur, nec exhibeat, & illa se asserat nolle vtidũ tamē de ipsa corã iudice fiat fides: quia per ipsam ius repellendi eundem aduersario est quęsitum. ¶ Illius verò constitutionis formę omissio, licèt appellantem ab obiectibus in formã electionis, vel personas eligentiũ, vel electi propositis vel proponendis, & eorũ facienda probatione repellat: pbationē tamē factã, sup his per aduersarij confessionē, vel aliàs legititimè nõ infirmat.

Idem.

Sine speciali licentia papæ nullus prouidere potest ecclesiæ cathedrali clero carēti & populo Christiano. Religiosus p prælatũ licētiari nõ debet ut tali prouisioni cõsentiat: cõsenties, etiã si fuerit cõsecratus priori prælato subiacet: nec in episcopũ recipitur, nec ad aliquē honorē promouetur, quæ cõtra fient irrita decernit. Ioan. And. Capitulum. v.

IN plerisq; ecclesijs nedũ (quod dolentes referimus) præsidio facultatum priuatis: sed & clero carētibus & populo Christiano multos frequenter & religiosos pręsertim improuida superiorũ prouisio ad pontificatus assumit honorem, qui nec (vt expediret) prodesse, nec præesse (vt deceret) valentes, in stabilitate vagationis & mendicitatis opprobrio serenitatem pontificalis obnubilant dignitatis. ¶ Volentes igitur cõtra temeritatē tam facientium, quàm vt frequētiùs recipientiũ prouisiones huiusmodi prouidere: de consilio fratrũ nostrorum statuimus, vt nullus decæterò, quãtacũq; dignitate præpollens (nisi speciali sup hoc authoritate sedis apostolicę fulciatur) de pastore, puideat cathedrali ecclesię sibi qualitercũq; subiectę, quæ clero

clero careat & subditis Christianis. Nullusq; religiosus à suo vnquã, ꝙ prouisioni tali consentiat, licétietur prelato. ¶ Quòd si licentiatus etiã huiusmodi prouisioni consenserit, & in episcopum se fecerit aut permiserit cõsecrari, in episcopali nullatenus recipiatur honore. Sed in tantę ambitionis pœnã sub religionis, aut monasterij sui prælato semper sic degat humilis, iaceatq; prostratus, ꝙ nullus eidem in religione sua vel extra, ad gradum honoris vel administrationis cuiuslibet sit ascensus. ¶ Nos enim quicquid contra præmissa vel aliquod premissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus & inane: contraria quacunq; consuetudine non obstante. ¶ Sanè circa præfatas ecclesias præmissa sic specialiter prouidenda, decernimus, quòd circa prouisionẽ quarũlibet aliarũ, facultatẽ superiorũ, nec coarctare intendimus, nec vltra iuris cõmunis limites ampliare.

¶ Idem.

¶ *Capitulum, Quorũdam. quò ad discordiam & minoritatem numeri, intelligitur, quò ad uoces facti: non secundum iuris fictionem. hoc dicit. Ioan. Andreæ.* Capitulum.vi.

Quod circa religiosorum electiones super discordia & minoritate numeri Bonifaciana constitutione cauetur, de discordia & numeri minoritate, quæ in facto nõ in fictione vel iuris effectu consistunt, debere intelligi declaramus. ¶ Idem.

¶ *Emolumentum ex iurisdictione sigillo curiæ, uel aliàs pertinens ad prælatum cathedralis ecclesiæ uel collegiatæ ea uacante: nõ obstante consuetudine (deductis expensis) reseruandum est successori nisi tunc certæ dignitati competat iurisdictio cum ipsius emolumento. Ioannes Andreæ.* Capitulum.vij.

513 Statutum super bonis à prælatis cathedralium regularium & collegiatarum ecclesiarũ dimissis, aut obuenientibus tẽpore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reseruandis ęditum: locum declaramus habere in omni emolumento, quod prouenit ex iurisdictione, & sigillo curię ecclesiasticę vel secularis: aut aliàs vndecũq;, quod ad prælatos (ecclesijs nõ vacantibus) pertineret, cõsuetudine qualibet cõtraria nõ obstãte: ita tamẽ, ꝙ in istis & similibus rationabiles deducãtur expẽsę. ¶ Cæterũ ad singulares personas, ad quas ratione dignitatũ, quas obtinent iurisdictio cũ eius emolumẽto deuoluitur, sede vacante de consuetudine, priuilegio, vel iure alio speciali, nolumus presentẽ constitutionẽ extendi. ¶ Idem.

¶ *Concessio licentiæ generalis religioso de consentiendo electioni factæ uel fiendæ, nõ ualet. Ioan. de Imol.* Capitulum.viij.

Cum concessa religioso à superiore suo licentia, vt electioni vel prouisioni (si quam de ipso contigerit fieri) suum dare possit assensum, ambitionis vicio viam paret: nullius eam existere volumus firmitatis.

¶ De renunciatione. Titulus.iiij.

¶ Clemens.v. in concilio Viennensi.

¶ *Renunciatio dignitatis uel beneficij facta, per procuratorẽ ad hoc constitutum, tenet: licèt priùs procurator fuerit reuocatus, ipso tamẽ & superiore,*

superiore, cui fiebat cessio ignorante: nisi per maliciam ipsorum uel aliorum reuocatio ipsis fuerit occultata. Io. And. *Capitulum unicum.*

Vm illusio & variatio in personis ecclesiasticis maximè sint vitādę: præsenti constitutione sancimus, vt, si quis ad cedendū pōtificali aut alij cuilibet dignitati, vel beneficio procuratorem spontè ac liberè constituerit, & ipsum ignorantē postmodùm duxerit quomodolibet reuocandum: teneat cessio facta per eum, antequàm ad ipsius vel illius (in cuius manibus cessio fuerat facienda) noticiam reuocatio huiusmodi sit deducta. Nisi fortè per ipsos aut alios maliciosè factum fuerit, quò minùs ad eos vel eorū alterū ante cessionem potuerit reuocatio peruenisse.

¶De supplenda negligentia prælatorum. Titulus. v.

¶Clemens. v. in concilio Vienensi.

¶Si prælati regulares non conferunt intra sex menses prioratus administrationes, & ecclesias uacantes, quæ non sunt de mensa, sed solent speciales. (licèt obedientiarios rectores) habere: diœcesani authoritate sua, uel apostolica, si sint exempta, conferunt illa personis, quibus per prælatos fuerant conferenda. Nec permittunt illa applicari mensis prælatorum uel pensionibus grauari. Declarantur etiam *decre. de offi. ordi. præsenti. & de præbē. cū singula. in talibus prioratibus & ecclesiis locum habere. Ioan. And.* *Capitulum unicum.*

Via regulares prælati prioratus, ecclesias, administrationes, aut quęuis alia beneficia, ad eorū dispositionē spectantia cū vacant, interdū cōmittere negligūt, vel conferre intra tēpus in Lateranē. cōcilio constitutum: diœcesani locorū in nō exēptis sua, in exemptis verò apostolica authoritate negligētiā super hoc suppleāt eorūdem. Prioratus, ecclesias, administrationes & beneficia huiusmodi, illa videlicet, quæ consueuerunt per seculares clericos gubernari, secularibus clericis: alia verò, quæ religiosis, duntaxat cōmitti sunt solita vel conferri, religiosis monasteriorū, quorum prælati huiusmodi negligentes fuerint conferendo. ¶ Eadem quoque authoritate diœcesani suffulti nullo modo permittāt, quòd iidem prelati prioratus, ecclesias, administrationes, aut beneficia huiumodi applicent mensis suis: pensionésve nouas eis imponant aut veteres augeant, siue, quòd ipsis de nouo impositę, siue auctę soluant. ¶ Præmissa verò de prioratibus, ecclesijs, administrationibus, & beneficijs, intelligimus, quæ non sunt de mensa prelatorum ipsorum, sed speciales priores, administratores seu rectores consueuerunt habere, licèt priores, seu administratores huiusmodi liberè possint ad claustrum (cùm oportuerit) reuocari. ¶ In quibus etiā constitutionē Bonifacij papæ octaui prędecessoris nostri bona beneficiorū vacantium occupari, à prelatis vel alijs prohibentem, ac nihilò minùs in prioratibus huiusmodi & ecclesijs illud Bonifacij eiusdem statutum, quod religiosum quemcūque

pluribus

pluribus præesse prohibet prioratibus, aut eccle fijs curam animarũ habentibus (etiã si cura ipsa non per eum, sed per alium habeat exerceri) locum sibi censuimus vendicare: licèt etiam eisdem prioratibus cura non immineat suprà dicta.

¶De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum. Titulus.vj.

¶Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶*Diœcesani seruare debent, & à suis subditis seruari facere iura loquentia, de qualitate personarum præficiendarum ecclesijs. Ioannes Andreæ.* Capitulum.j.

Cum ecclesiæ, quibus præficiũtur personæ minùs idoneæ scientia, moribus vel ætate, grauia propter hoc (vt docet experientia) nonnũquàm perferant in spiritualibus & temporalibus detrimenta. ¶ Nos volentes per locorum diœcesanos, quibus ratione officij hoc competit, pręcipuè super hoc diligentiùs præcaueri: eis districtè iniungimus, vt ipsi statuta canonica, quæ super præficiendis personis in huiusmodi ecclesijs hactenus emanarunt, diligentiùs per seipsos obseruent: & faciant à suis subditis inuiolabiliter obseruari: si diuinam offensam & sedis apostolicæ debitam vitare voluerint vltionem. ¶Idem.

¶*In capitulo cathedralis ecclesiæ uel collegiatæ uocem non habet, qui est subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi priùs (impedimento cessante) promoueatur ad illum, in capitulo uocem non habet donec fuerit ordinatus, & interim perdit distributionem dimidiam. Ioan. And.* Capitulum.ij.

Vt ij, qui diuinis in cathedralibus vel collegiatis secularibus vel regularibus ecclesijs sunt mancipati officijs, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos sacros ordines propensiùs inducantur: statuimus, vt nullus decæterò in huiusmodi ecclesijs vocem in capitulo habeat (etiam si hoc sibi ab alijs liberè concedatur) nisi saltem in subdiaconatus ordine fuerit constitutus. ¶ Illi verò, qui dignitates personatus, officia, vel præbendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacificè nunc obtinent in eisdem ecclesijs vel obtinuerint in futurum: nisi (iusto impedimento cessante) ad huiusmodi ordines se promoueri fecerint intra annum, ex tunc donec ad eos promoti fuerint: nullo modo vocem in capitulo habeant earũdem. Ipsisq; distributionum, quæ dantur ijs, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur: non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis. Pœnis alijs, quæ contra tales promoueri, ad ordines recusantes statuuntur in iure, nihilò minùs in suo robore permansuris.

¶Idem.

¶*In.xviij.anno ad subdiaconatum. In.xx.ad diaconatum. In.xxv.ad presbyteratũ potest quis liberè promoueri. h.d. Io. And.* Capitulum.iij.

Generalem ecclesiæ obseruantiã volentes antiquis iuribus in hac parte præferri: decernimus, vt (alio non obstante impedimento cano-

to canonico) possit quis liberè in decimo octauo ad subdiaconatus, in vigesimo ad diaconatus, & in vigesimoquinto ætatis suæ anno, ad presbyteratus ordines promoueri.

De officio vicarij. Titulus.vij.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Iura loquentia de ecclesiis curatis, locũ habent, quo ad tria in vicariis perpetuis ecclesiarũ parochialiũ.Ioan.And. Capitulum unicum.

Væ de ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similiũ amittendis. ¶ Ac de ipsarum rectoribus promouendis ad sacerdotium. ¶ Et de eorum ætate, à iure statuta nascuntur: in perpetuis ecclesiarum parochialium vicariis & assumptis, ad eas volumus obseruari.

De officio & ptotestate iudicis delegati. Titulus. viij.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Iudex ad receptionem testium in ciuili, & executor, ad prouidendum certæ personæ, cognitione præmissa à papa deputati licitè subdelegant. Capitulum unicum.

Vdices super receptione testiũ in causa ciuili. ¶ Necnon executores ad prouidendum aliquibus: si per inquisitionem solertem eos esse vitæ laudabilis & conuersationis honestę repererint, à sede apostolica deputati, aliis possint cõmittere licitè vices suas.

De officio ordinarij. Titulus.ix.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Episcopi ita debent corrigere clericorũ excessus, quòd metu pœnæ ipsi arceantur, & alii pertimescant. Ioan.And. Capitulum.i.

T clericorũ audacia, qui pretextu priuilegii clericalis ordinis impunitatẽ excessuũ obtinere sperantes, * nõ nulla multoties cõmittũt enormia, per quę nimirũ diffamatur ecclesia, & scandala grauia in populo generãtur, potissimè cũ talia per episcopos, ad quos horũ spectat correctio deferãtur (vt plurimũ) incorrecta, ꝑpẽsiùs cõpescat. ¶ Eisdẽ epis districtè iniũgim⁹, quatènus sic circa correctionẽ clericorũ hm̃õi vigilãter intẽdãt, & diligẽter sui officii debitũ exequãtur, ꝙ & iidẽ clerici metu pœnę, à suis arceant insolẽtiis, & alii eorũ exẽplo ꝑterriti ꝓsilire ad similia meritò ꝑtimescãt. ¶ Idẽ.

Valet collatio beneficii facta à collatore quolibet citra legatum apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. hoc dicit. Ioan.And. Capitulum.ij.

Etsi ab apostolicę sedis legato, de beneficio facta collatio beneficium aliud obtinenti, non valeat, nisi de illo, quod obtinet facta fuerit mentio specialis. ¶ In aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus, hoc nolumus obseruari.

* Debent meritò ſpẽ frustrari: p l. sed si ex parte. §. q̃. ff. qđ cũ co. l. relegatorũ. §. fi. ff. de inter. & rele. l. pe. ff. de iur. dot. p quã. l. hoc no. Bal. e. ex pte. de consue. facit. l. etiã. §. i. ff. sol. ma. & tex. in. l. i. §. i. ff. si quis testa. li. eē. Fon.

De procu-

R7

De procuratoribus. Titulus.x.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Qui sciens sine protestatione recipit instrumentum, uel literas suæ procurationis, quibus constituens pro ipso cauebat: super inclusis in procuratorio dominum defendere cogitur. Ioan.And. Capitulum.j.

Nstrumento vel literis, quibus te aliquis in causis suis procuatorē constituens pro te debito modo cauit, simpliciter (nulla facta protestatione) à te scienter receptis nō potes posteà recusare defensionem illius: imò cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis & negocijs, ad quę prædicta instrumenta seu literę se extēdunt. Cū per hæc ad oīa tuū prętitisse videaris assensum. Idem.

Procurator habens mandatum iurandi & omnia faciendi, quæ requirunt speciale mādatum, contra electum uel prouisum, opponere nō potest crimina uel defectus. Ioan.And. Capitulum.ij.

NOn potest procurator ad agendum vel defendendum, iurandūq; de calumnia & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quę speciale mandatū exigunt constitutus (nisi aliud sup hoc in mādatis habeat) opponere in psonā electi seu eius, cui est prouisio faciēda vel facta, crimina vel defectus. Cùm sub gnalitate tali grauiora nō veniant, vel maiora, q̄ in ipso procuratorio sint expressa.

Idem.

Religiosus etiā pro conreligioso, nisi pro cōsorte eiusdē litis, nō potest procurator cōstitui sine licētia superioris: nec etiā alium cōstituere, nec substituere: licèt hoc habeat in mandatis. Io.An. Capitulum.iij.

REligiosus procurator, etsi per alium religiosum sui vel alterius monasterij fuerit cōstitutus, sicut nō potest sine sui superioris licentia procurationis officiū suscipere, nisi pro suo in eadem lite cōsorte. ¶ Ita nō potest alium procuratorem cōstituere seu substituere: etiam si per constituentē hoc sibi expressè fuerit commissum.

Idem.

Per obitum rectoris ecclesiæ reuocatur procurator ab eo pro ecclesia constitutus, etiā quò ad iam cœpta. Capitulum.iiij.

*vide ca. si tibi absēti. de præbē. lib. vj.

PRocuratorem à prælato, rectore vel alio quolibet, pro ecclesia * sua vel beneficio constitutum, per mortem constituentis reuocari censemus. ¶ Etiā quò ad negocia iam incœpta, & causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem huiusmodi contestata.

De restitutione in integrum. Titulus.xj.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Ecclesia probās se læsam p lapsum tpis, ad illud tēpus tantū restituitur, & intra quadriēniū à tpe læsiōis. Capitulū unicū.

B ecclesia aduersus lapsum tēporis, in quo se læsam affirmat, in integrum restitutio peti potest: & causa restitutionis huiusmodi finiri debet, intra quadrienniū continuum à tempore læsionis, etiā si minus quadriennio tempus lęsionis existat. ¶ Sed non fiat restitutio nisi ad tantum

tantum tempus, quantum se læsam fore probabit.

CLEMENTINARVM LIBER SECVNDVS.

De iudicijs. Titulus. j.

Clemens quintus in concilio Vienensi.

Constitutio Bonifacii, quæ habet, quod citationes etiam extra dies solennes publicæ factæ, de mandato papæ, in audientia literarum apostolicarum, uel papali palatio affixæ ianuis maioris ecclesiæ loci, in quo papa cum curia sua degit, arctent citatum, ac si ad eum personaliter deuenissent: restringitur ad eos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio peruenire, uel quorum domicilium tutè non potest adiri. Ioannes Andreæ. Capitulum. i.

Vdum Bonifacius papa octauus prædecessor noster constituit, vt citationes authoritate apostolica de personis quibuscunque, ac etiã vndecunque ad instar ædictorum in albo prætoris propositorũ, etiam extra dies solẽnes, in quibus Romani pontificis processus consueuerũt facere generales, ipso papa specialiter, & ex certa scientia, id mandante factę, in apostolicarum audientia publica literarum, vel in papali palatio publicè postmodũ maioris ecclesiæ loci, in quo Romanus pontifex cum sua curia residebit, ianuis affigendæ, sic valeãt, atque arctent citatos post lapsum terminum, quem (considerata distantia locorum) citationibus ipsis apponi conuenit competentem, ac si ad eos personaliter deuenissent. ¶ Quia verò statutum ipsum rationabiliter ęditum, propter maliciam temporis, tunc instantis nonnullis nimis rigorosum videtur. ¶ Nos rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum, & præfatum modum citandi restringimus ad illos tantùm, & in illis locum volumus sibi vendicare, qui faciunt, impediũt, vel procurant per se vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio peruenire: vel quorũ domicilia siue loca non possunt tutò liberéve adiri. ¶ Porrò ei, quod circa citationes absentium, tam diebus solẽnibus, quàm alijs, ecclesia Romana diuersis ex causis interdum facere consueuit, per pręsentem constitutionem seu moderationem, in nullo volumus derogari. Idem.

In causis etiam pendentibus beneficialibus, decimarum, matrimonialibus, & usurarum, & ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter & de plano, absque iudiciorum strepitu & figura. Ioannes Andreæ. Capitulum. ii.

96

Dispendiosam prorogationem litium (quam interdum ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione causarũ docet experientia prouenire) restringere in subscriptis casibus cupientes. ¶ Statuimus, vt in causis super electionibus, postulationibus, vel prouisionibus, aut sup dignitatibus, personatibus, officijs, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusuis beneficijs ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiã præstationem possunt, qui tenentur ad eas præmoniti censura ecclesiastica coerceri, necnõ super matrimonijs vel vsuris, & eas quoquo modo tangentibus ventilandis procedi valeat, decætero simpliciter & de plano ac sine strepitu iudicij & figura. ¶ Volentes non solũ ad futura negocia, sed ad præsentia, & adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

¶ De foro competenti Titulus.ij.

¶ Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶ *Concedit conciliũ certo casu episcopis expulsis à suis sedibus, quòd in locis aliarum diœcesum seruata forma, quam limitat, possint procedere contra expulsores, consiliatores, & fautores, & inter subditos ius dicere. Ioannes Andreæ.* *Capitulum unicum.*

Quamuis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis episcopus iurisdictionem in diœcesi exerceat alienã: nos tamen episcopis, qui à suis sedibus propter saeuitia impiorum expulsi non audẽt, propter metũ persequentium in suis ciuitatibus vel diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec iurisdictionẽ ad se spectantem per se, vel per aliũ inibi exercere, ne iniuria in eorũ expulsione ipsorum irrogata ecclesijs hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, vt in diœcesibus alienis in ciuitatibus videlicet, vel locis insignibus suis ecclesijs vicinioribus, in quibus poterunt securè morari, & iurisdictionẽ suam liberè exercere possint, cõtra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios & fautores (dũmodò ciuitates, vel loca huiusmodi eisdẽ expulsoribus, consiliarijs, & fautoribus sint secura, & ipsi personaliter vel ad domũ si hoc tutè fieri valeat: alioquin publicè in ecclesia cathedrali loci vel domicilij eorundẽ citati fuerint) liberè procedere, prout iusticia suadebit. ¶ Si verò dicti episcopi ausi nõ fuerint huiusmodi suos expulsores, vel eorũ consiliarios, aut fautores dicto modo citare, vel ipsi maliciosè impedimentũ præstiterint, ne potuerint sic citari, licitũ sit eisdem episcopis, vt expulsores, consiliarios, & fautores eosdem diebus aliquibus dñicis vel festiuis cũ populus cõuenerit ad diuina: vt sic facta citatio, ad eos peruenire verisimilius præsumatur: citẽt vel citari faciant publicè in ecclesijs ciuitatum vel locorũ insigniũ prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino cõpetenti corã eisdẽ episcopis noluerint comparere: ac si citati legitimè aliàs extitissent. ¶ Eisdem etiam episcopis indulgemus, vt inter suos subditos (ne ob defectum iusticiæ dispendium aliquod patiantur) possint in diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodò per se vel per alium hoc in suis pro-

prijs

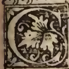
519:

prijs diœcesibus facere non audeant, vel nõ possint) iurisdictionem suam omnimodam exercere. ¶ Ita tamen, quod subditi, qui expulsores vel eorum fautores, aut consiliarij non fuerint vltra duas dietas, à fine suæ diœcesis non trahantur. ¶ Volumus insuper, vt ante ofa à diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis: quam si obtinere nequiuerint, procedat nihilô minùs, prout superiùs est expressum. ¶ Sanè si prædicti episcopi asseruerint, se non fuisse ausos præfatos expulsores, cõsiliarios, vel fautores, personaliter, vel ad domũ, aut publicè (vt præmittitur) in eorũ ecclesia cathedrali citare: vel ipsos maliciosè præstitisse impedimẽtũ, ne per eos potuerint, sic citari: aut, ꝙ in suis diœcesibus iurisdictionẽ per se vel per aliũ cõtra ipsos exercere nequeũt, vel nõ audent : stari super his volumus assertionibus eorũdem. ¶ Ipsis districtiùs iniũgẽtes, sub interminatione diuini iudicij, ne circa pr̨emissa, cõtra conscientiam, quicꝗ mendaciter, aut dolosè afferant vel cõfingant. ¶ Eorũdẽ autẽ episcoporũ sententias & processus, quos in pr̨emissis casibus, in alijs diœcesibus duxerint faciendos, denũcient seu denũciari faciant, per suas diœceses cõuicini episcopicũ ab eis fuerint requisiti. ¶ Per pr̨emissa quoꝗ nullũ ex trãscursu tẽporis quãticunꝗ, vel aliâs quoquo modo locorũ diœcesanis, vel alijs quibuscũꝗ iurisdictionẽ habẽtib⁹ in locis pr̨emissis, in quibus prædicti episcopi, sic expulsi iurisdictionem (vt prædicitur) exercebunt, præiudicium generetur.

¶ De causa possessionis & proprietatis. Titulus.iij.

¶ Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶ *In causa beneficiali delata, etiam per appellationem ad curiam, utraꝗ pars potest petitorium & possessorium intentare. Et ante causæ cõclusionem potest spoliatus suspenso petitorio suo uel aduersarii, possessorium prosequi. Ioannes Andreæ.* *Capitulum unicum.*

Ausa beneficiali per appellationem, ad sedem apostolicam legitimè deuoluta, tam appellanti, quàm appellato licere decernimus, nedum petitorium, sed & possessorium intentare. ¶ Et in spoliantis odium ante causæ conclusionem suspendere petitorium à se, & ab aduersario intentatum : in solo possessorio procedendo.

¶ De dolo & contumacia. Titulus.iiij

¶ Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶ *Appellans ante definitiuam, etiam, à definitiua lata eo absente citato uel non, appellare potest: nisi prima appellatio fuerit friuola manifestè: quo casu non appellat, tanquàm manifestus contumax. Ioannes Andreæ.* *Capitulum unicum.*

I ante definitiuam sententiam, à iudice quis appellādo recedat, & iudex suæ appellationi non deferens eo citato, vel etiam non citato vlterius in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam definitiuam promulget, poterit idem appellans à dicta sententia, intra tempus debitū appellare. ¶ Nisi eius prima appellatio esset friuola manifestè.

¶ Vt lite pendente nil innouetur. Titulus.v.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ *Si duo litigantes super beneficio, moriantur: siue uterque in curia, uel solus possidens, uel neutro possidente alter tantùm, altero alibi moriente: ad papam & in conuersis casibus ad ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantùm moritur: si superstes, uel alius, cuius intersit litem prosequitur, ex futuro euentu apparebit, ad quē collatio spectat. Ioan. And.* Capitulum.i.

I duobus in Romana curia, super beneficio sibi collato litigātibus, in eadē curia mori cōtingat vtrūq;, collationem huiusmodi benefici!, ad Romanū pōtificē: si verò extra dictā curiā ad ordinariū decernimus pertinere nisi forsan alius ab eis in dicto beneficio ius haberet. Quòd si vnū in dicta curia, alterū verò extra mori cōtingat: si moriēs in curia beneficiū possidebat, ad Romanū pontificem: si verò alius, ad ordinariū pertineat collatio suprà dicta. Neutro autē ipsorū beneficiū possidēte, erit Romanus pōtifex, ꝓpter autoritatis prærogatiuā, in collatiōe huiusmodi pręferēdus. ¶ Si verò alter tātūmodò siue possessor, siue petitor decedat: si sup̄stes, vel aliꝰ, cuius intersit, causam nihilò minùs prosequatur (cū interim beneficiū de iure cōferri nō possit) ad quē collatio eius pertineat, futurus declarabit euētus. ¶ Nā si ad defunctū pertinuisse beneficium fuerit declaratū: pertinebit ad papā, si ille in curia: vel ad ordinariū, si extra curiam sit defunctus. ¶ Quòd si ad neutrū illud spectasse cōstiterit: ad ordinariū collatio pertinebit. ¶ Salua tamen, in præmissis oībus Ro. pon. potestate: ad quem ecclesiarum, personatuū, dignitatū, aliorūq; beneficiorum ecclesiasticorū plena & libera dispositio, ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere. ¶ Idem.

¶ *Lis dicit pendere, quò ad hoc, ut nihil debeat innouari cum citatio legitimè peruenit ad partem, uel per eā stetit, quò minùs perueniret, cū tali expressione, quòd potuit instrui super quo conueniatur. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

CVm lite pendente, nihil debeat innouari: litem quò ad hoc pendere censemus, postquàm à iudice competēti, in ea citatio emanauit, ad partem citatam peruenit: vel per eam factum fuit, quò minùs ad eius noticiam perueniret. ¶ Dum tamen in citatione prædicta talia sint expressa, per quæ plenè possit instrui, super quibus in iudicio conuenitur.

¶ De seque-

¶De sequestratione possessionum & fructuum. Titutus.vj.

¶Si super beneficio contra ipsius possessorem, qui triennio nō possedit in petitorio uel possessorio una definitiua fertur in curia, etiam si nulla fore dicatur, ipsius beneficii sequestratio per loci ordinariū fieri debet, quam impediens, uel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est: & si est de litigantibus, cadit à iure suo, & respicit pēdentia. Ioan. Andreæ. *Capitulum unicum.*

AD compescēdas litigātiū malicias, definimus, vt vna cōtra possessorem definitiua sententia super beneficio apud sedem apostolicā, duntaxat in petitorio vel possessorio promulgata, beneficiū ipsum, etiā si dignitas, vel personatus existat, & curā habeat animarum, à possessore huiusmodi (dū tamen triennio * pacificè anteà ab eo possessum non fuerit) per loci ordinariū, apud aliquam personā idoneā sequestretur: quæ plenā de ipso & debitā curā gerēs, id, quod de fructibus ipsius (debitis eiusdē supportatis oneribus) superesse contigerit, illi restituat, qui finalē in causa victoriam obtinebit. ¶Si quis autē sequestrationē huiusmodi impedire, vel fructus sequestratos, quoquo modo presumpserit occupare, excōmunicationis incurrat sententiā ipso factoià qua (nisi impedimēto priùs amoto, & occupatis per eum fructibus restitutis) nullatènus absoluatur. ¶ Et nihilo minùs, si de litigātibus fuerit: à iure (quod si in huiusmo di beneficio, vel ad ipsum forsitan cōpetebat eidē) hoc ipso se nouerit cecidisse. ¶ Præmissis nedū circa futura, sed etiā circa, per appellationem pendentia negocia obseruandis. ¶ Non obstante, si cōtra prefatam sententiam, de nullitate forsan opponatur.

* vide. c. commissa. de elec. in vi. no. Bar. & moderni. in. l. Celsus. ff. de vsuca. Fō.

¶De probationibus Titulus.vij.

¶Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶Verba literarum apostolicarum, quibus papa proprium factū narrat, plenè probant, si super illis gratia, uel intetio papæ fundatur. Ioannes Andreæ. *Capitulum unicum.*

LIteris nostris, quibus nos dignitates quaslibet seu beneficia collationi nostræ, vel sedi apostolicę reseruasse, aut resignationem beneficij alicuius recepisse, vel recipiendi potestatem, alij commisisse, vel aliquem excōmunicasse, seu suspendisse, seu aliquem capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia, vel intentio nostra fundatur fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam. ¶ Volentes ad præterita & pendentia (etiam per appellationem) negocia hoc extendi.

¶De testibus. Titulus.viij.

¶Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ Per testes Christianos conuinci possunt Iudæi & Sarraceni, non obstantibus contrariis priuilegiis regum & principum quibus si utātur, subtrahitur illis Christianorum commercium. Io. And. **Capitulum.i.**

Vm Iudæi quidam & Sarraceni sicut accepimus, quod super ciuilibus aut criminalibus conuinci, per Christianos non possint, se priuilegijs regum & principum tueantur (quia id nedum iuri contrarium, sed & Christianæ religioni opprobriosum est, quàm plurimum & aduersum) reges eosdem & principes * in domino exhortamur, ne concedant huiusmodi decætero priuilegia, vel seruent aut seruare permittant, etiam iam concessa. ¶ Quòd si Iudæi, aut Sarraceni priuilegijs talibus vti præsumpserint: Christianorum communio eis subtrahatur, sic, quòd Christiani ab eorum abstinere communione censura ecclesiastica (si opus fuerit) compellātur.

> * Qui debēt Iudæos punire. vide. l. si qs in hoc gen⁹. C. de episc. & cle. & gloss. in c. Iudæi. it. de Iudæ. Fon.
> * vide. l. j. §. adeunt ædilē. ff. de ædil. ædic. & l. apud eū. §. imperator. ff. de manumis.

¶ Idem.

¶ Publicatis attestationibus, testes produci non possunt (etiā in causa appellationis) super eisdem articulis uel directè contrariis. Ioannes Andreæ. **Capitulum.ii.**

Testibus ritè * receptis, & eorum attestationibus publicatis, sicut non licet super eisdem vel directo contrarijs articulis alios vel eosdem testes in principali causa producere, sic non debet in appellationis causa licere. ¶ Cùm non minùs in appellationibus, quàm in principali causa subornatio sit timenda.

¶ De iureiurando. Titulus.ix.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ Iuramenta, quæ Romanæ ecclesiæ præstant Romani principes, fidelitatis existunt. Ioannes Andreæ. **Capitulum unicum.**

Omani principes orthodoxę fidei ꝓfessores, sacrosanctam Roma. eccle. cuius caput est Christus redemptor noster, ac Romanū pontificē eiusdem redēptoris vicarium, feruore fidei & claræ deuotionis promptitudine venerātes, eidē Romano pontifici, à quo approbationē personæ, ad imperialis celsitudinis apicē assumendę, nècnon vnctionē, consecrationē, & imperij coronam accipiunt, sua submittere capita, non reputarunt indigna, seq; illi & eidē ecclesiæ, quæ à Gręcis imperiū trāstulit in Germanos, & à qua ad certos eorū principes ius & potestas eligēdi regem in imperatorē, postmodùm promouendū peruenit, adstringere vinculo iuramēti, prout tā mos obseruationis antiquę temporibus nouissimis renouatæ, q̄ forma iuramenti huiusmodi sacris inserta canonibus manifestat. ¶ Dudū sanè inter quondā Henricū imperatorē, tunc Romanorū regem, & charissimū in Christo filiū nostrū Robertum Siciliæ regem, grauis discordia suscitata. ¶ Nos multis grādibusq; periculis, q̄ exinde ꝓuētura verisimiliter timebātur, intendentes celeri & opportuno remedio obuiare, quibusdā ex fratribus nostris san. Ro. eccle. car. existētibus, tunc in vrbe pro reformanda pace, & solidanda concordia inter reges eosdē literas nostras, sub certa forma duximus destinādas,

inter

inter alia inferentes in eis, quòd cùm ipsi reges eiusdem ecclesię speciallissimi filij, sibi iuramento fidelitatis, & aliàs multipliciter essent adstricti ipsi⁹ ecclesiæ debeāt esse promptissimi defensores. ¶ Dictis autem literis in noticiam dicti Henrici ad imperium iam promoti sic deductis, idem Henricus ab eisdem cardinalibus requisitus, vt super contentis in illis suum propositum responderet: quasi molestè tulisset, quòd de iuramento fidelitatis huiusmodi, per eum præstito in dictis literis mentio haberetur, non familiariter nec secretè, vt tractandę pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis & requisitis ab eo, quòd de responsionibus suis conficerent publica instrumenta, inter cætera publicè (præsente multitudine hominum copiosa) respōdit, * se non fore cuiquàm ad iuramētū fidelitatis adstrictum, & quòd nunquàm fecerit iuramentum, propter quod foret ad iuramentum fidelitatis alicui obligatus, & quòd ipse nesciebat quòd antecessores sui Romani imperatores vnquàm iuramentum huiusmodi præstitissent: simulans se immemorem iuramentorū, quæ nobis ante coronationem suam præstiterat, & post coronationem etiā innouarat. ¶ Nos itaq; attendentes, quòd huiusmodi responsio, si sub dissimulatione pertranseat, vel silentio pallietur, posset in magnū & euidens præiudiciū Ro. eccle. redūdare, dignum admodum & opportunum fore prospeximus, vt de iuramentis huiusmodi constitutioni præsenti aliqua breuiter annectamus. ¶ Dictus nāq; H. quàm primū fuit in regē Romanorū electus, solennes * ad nos nuncios destinauit. dans eis per suas patētes literas plenum & speciale mādatum exponendi nobis pro eo deuotionem ipsius & reuerētiam filialem, quam ad nos & Ro. eccle. syncero gerere se dicebat affectu: nécnon petendi & impetrandi à nobis fauorem & gratiam consuetos: offerendi quoq; nobis & præstandi pro eo, & in ipsius animam debitæ nobis, & eidem ecclesiæ fidelitatis, & cuilibet alterius generis iuramētum, ac nihilò minùs petendi à nobis per nostras sibi manus impendi vnctionem, consecrationem, & Romani imperij diadema. ¶ Præfatis itaque nuncijs in nostra & fratrum nostrorum præsentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati Auinione, vbi tunc eramus cum nostra curia residentes in publico consistorio, in quo erat prælatorū & aliorū, tā clericorū, q̄ laicorū nō modica multitudo, præmissis per eos corā nobis expositis supplicādo petitis humiliter, & oblatis. Nos eodē mādato & decreto electiōis eiusdē H. ex parte principū tā ecclesiasticorū, q̄ secularium, q eūdē elegerāt, nobis p dictos nūcios p̄sentatis, plenā cū eisdē fratrib⁹ deliberatione discussis, factaq; nobis de electione hmōi concordi & legitima plena fide, examinata quoq; p̄sona ipsius H. prout absentia patiebatur eiusdē, & de ipsius fide, p̄bitate, & alijs, quæ in persona imperatoris sunt meritò requirēda, cū plurib⁹ p̄latis, & alijs magnę authoritatis viris, q eiusdē H. mores, conditionē, & statū pleniùs nouerāt, inquisito, eiusq; persona, cuius etiā nos & fratres nostri aliqualē priùs notitiā habebam⁹, ꝑpter qđ faciliùs trāsiuim⁹ in examinatiōe huiusmodi idonea reputata, ipsum nominauim⁹, denūciauimus, & declarauimus regē Romanorū, ipsi⁹ approbātes personā, eūq; sufficiētem & habilē declarantes, ad susci-

* Vide Bar. in l. sciendū. ff. de verbo. obliga.

* Vide. c. ad apostolicæ. de re iu. li. vj. s. q. j. c. estote. & xlvj. di. nobilissimus. Fō.

piendam imperialis celsitudinis dignitatem,ac decernentes vnctionem,consecrationem,imperij'q; Romani coronam, per manus nostras debere concedi. ¶ Et subsequenter à præfatis nuncijs, sufficiēs ad hoc ab eo(vt præmittitur)mandatum habentibus,secundum formam in decretis,quæ incipit.Tibi domino cōprehensam fidelitatis, recepimus iuramentum.Postq; idem H. cōsecrationis & coronationis suę tēpore aliud eisdē cardinalibus, quos ad impendendum sibi huiusmodi consecrationis & coronationis insignia miseramus, ad vrbem illud nostro nomine recipientibus iuramentum prę stitit corporale,quod in libro pontificali Rom.præstandum ponti.per imperatorem coronationis suę tempore continetur,cuius tenor dinoscitur esse talis. Ego H.Romanorum rex annuente domino futurus imperator,promitto,spondeo & polliceor,atq; iuro coram deo,& beato Petro me decæterò protectorem,procuratorem & defensorē fore summi pontificis,& huius sanctæ Roma.eccle. in omnibus necessitatibus,& vtilitatibus suis custodiendo & conseruando possessiones, honores,& iura eius, quantùm diuino suffultus adiutorio fuero, secundum scire & posse meum recta & pura fide,sic me deus adiuuet, & hæc sancta dei euangelia. ¶ Cæterùm,quin iuramenta huiusmodi fidelitatis existant,à retrò Romanis principibus, non fuit hactenus hæsitatum: imò tam quondam Albertus rex Romanorum immediatus prædecessor memorati Henrici Bonifacio papæ octauo prędecessori nostro tempore approbationis eiusdem Alberti, quàm Rodolphus pater ipsius,& alij prædecef. eiusdem Romanorum reges diuersis nostris prædecessoribus iuramentum fidelitatis & obedientiæ præstiterunt. Idem'q; Bonifa.memoratum A. iuramento huiusmodi ab eo recepto,de fratrum suorum consilio (pręsente prælatorum,& aliorum multitudine copiosa)authoritate apostolica recepit in specialem suum filium & ecclesiæ memoratę, ipsum'q; in regem Romanorum assumpsit, in imperatorem postmodùm promouendum. ¶ Verùm, quia sępe factus H. qui in proximis diebus fuit, de hac luce subtractus,non virtutem & mentem,sed nudum verborum insectans corticem, sensum'q; confundens iuramenta restringendo prædicta,curiosè videbatur asserere (vt præfertur) illa ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi: nouo modo curiositatis huius lu culētę veritatis antidotum ipsius declarationis oraculo prouidimus apponendum. ¶ Quia ergo capitulis iuramento fidelitatis contentis solicita meditatione pensatis ipsa capitula in præfatis imperatoris iuramentis,quantùm ad effectum,mentem, & virtutem ipsorū non est dubium contineri. ¶ Nos præmissis & alijs rationibus,ne quis in Romanum assumptus principem, vel in posterum assumendus, an iuramenta huiusmodi per dictum H. imperatorem præstita, & per successores ipsius in futurum præstanda fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat,vel super his contrarium astruere veritati:authoritate apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus illa iuramenta prædicta fidelitatis existere,& censeri debere. ¶ Porrò præter iuramenta prædicta,idem Henricus suorū inhærens prędecessorum vestigijs, priusquàm ingrederetur Italiam, vel ibidē iura aliqua

ra aliqua exerceret, sub testimonio suarum patētiū literarum in manibus dilecti filij Ioannis de Mollianis scholastici ecclesiæ Talensis capellani nostri ad hoc specialiter per nos missi, nostro & præfatæ ecclesiæ nomine recipientis promisit, & tactis sacrosanctis euangelijs iuramēto firmauit, ꝙ eandem ecclesiam & fidem catholicam pura fide totisq; viribus conseruaret reuerenter, & etiam defensaret: omnēq; hæresim, schisma, & hæreticos quoslibet, fautores, receptatores, & defensores ipsorum exterminaret pro posse: ac nunq̃ cum Sarraceno, pagano, schismatico, seu alio quolibet cōmunionem * catholicę fidei nō habēte, aut cum aliquo alio pręfatę ecclesię inimico, vel rebelli, seu eidem manifestē suspecto vnionē quamlibet, seu parētelam aut confœderationē iniret: sed tam nostram, quàm successorū nostrorū personas, honorē & statum manuteneret, defenderet, & cōseruaret conta omnes homines cuiuscunq; existerent præeminētiæ, dignitatis, vel status. Eidem etiā adijciens iuramēto, ꝙ manuteneret semp atq; seruaret priuilegia oīa per prędecessores suos reges ac imperatores Romanos, pręfatæ Romanæ, & alijs quibuslibet ecclesijs quocūq; cōcessa tpe, & cōtinentię cuiuscūq;. ¶ Ipsaq; omnia & specialiter ac pręcipuè per clarę memorię Constantinū, Karolum, Henricum, Ottonem quartū, Fedricū secūdum, atq; Rodolphum pręde-cessores ipsius super concessione, recognitione, aduocatione, annotatione, quitatione, & libera dimissione terrarum & prouinciarū Romanę ecclesiæ vbilibet positarū, quarum etiam multas nominatim expressit, sedi apostolicę Romanisq; pontificibus super quocūq; tenore cōcessa recognouit, cōfirmauit, & ex certa sciētia innouauit, ac etiā de nouo cōcessit: & terras ipsas atq; puincias recognouit ad ius & proprietatē ipsius ecclesiæ plenissimè pertinere: easq; nihilò minùs ex abundanti de nouo ecclesię sępe fatę donauit, sub prędicto se obligās iuramento, ꝙ ipsas aliquàve ipsarū partem nullo vnq̃ tēpore occuparet, seu (quātùm in eo esset) ab alio permitteret occupari. ¶ Nec in eis aut aliqua parte ipsarū iura aliqua, possessiones, aut tenuitas haberet, seu quomodolibet possideret, nec in eis etiā potestarię seu cuiusuis capitanię, aut iurisdictionē quācūq; per se, vel per alium exerceret, quòdq; (vt princeps catholicus & sæpe dictę ecclesiæ aduocatus atq; defensor) ipsam iuuaret, & consilijs, & auxilijs illi adsisteret opportunis, cōtra quoscūq; inobediētes & rebelles eidē: & pręcipuè contra occupātes seu turbātes terras prędictas seu prouincias vel partem quamlibet earūdem. Sub eodem etiam iuramēto promisit, quòd tam ipsam Romanā ecclesiam, quàm alias ecclesias, libertatem ecclesiasticā, bona iura, prælatos, & ministros ecclesiarū ipsarum manuteneret, conseruaret, atq; defenderet suo posse. ¶ Et quòd ecclesiæ Romanæ vasallos contra iusticiam nullatènus offensurus deuotos ac fideles ecclesiæ etiā in imperio constitutos benignè tractaret, nec eos opprimeret cōtra iusticiam aut (quātùm in eo esset) per alium opprimi sustineret: sed in suis potiùs iuribus & iusticijs cōseruaret. Hoc quoq; iuramentū & etiā pristinum pro eo nobis per suos nūcios (vt pręmittitur) pręstitū receptis suę coronationis insignijs innouauit, prout in patētibus ante coronationē ipsam eius regio magne

*Ad hæc vide. l. nō dubito. ff. de cap. & Inn. c. j. de schismati. doc. in ca. quod sup his. de vo. Fonta.

gno sigillo & aliis post coronationẽ eandem eius in imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis (quas in archiuis Romanę ecclesię reponi & diligenter conseruari fecimus) plenius continetur.

De exceptionibus. Titulus.x.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Exceptio excõmunicationis opponitur dilatoriè, quandocũq; peremptorio non obstante.Ioan.And. Capitulum unicum.

Xcõmunicationis exceptio dilatoriè, in qualibet parte litis opponi potest, termino peremptorio per iudicem assignato, ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias, nõn obstante. ¶ Seruata tamẽ constitutione felicis recordationis Innocentij papæ quarti ędita, circa hoc in concilio Lugdunensi.

De sententia & re iudicata. Titulus.xj.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

Qui tres sententias contrarias, in quauis causa reportauit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executione nõ facta: & respicit etiam pendentia.Ioan.And. Capitulum.j.

T calumniis litigantiũ occurratur, is, qui in beneficiali vel alia quauis causa tres, cõtra se in petitorio vel possessorio sententias reportauit, ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicuius, ex eis nullatenus admittatur, donec huiusmodi sententiæ plenariè fuerint executioni mandatę. ¶ Similiter si ille, contra quem tres sententię definitiuę latę fuerint, ab interlocutoria vel grauamine ante prolationem ipsarum vel earum alicuius se appellasse, & causam appellationis huiusmodi adhuc pendere proponat; sententiarũ prędictarũ executionẽ tali prętextu nolumus impediri. ¶ Quæ ad causas qualitercunq; etiã per appellationẽ pendentes duximus extendenda.

Idem.

Sententia lata contra citatum extra citantis territoriũ existentem, nulla est ipso iure.hoc dicit.Ioan.And. Capitulum.ij.

PAstoralis cura solicitudinis nobis diuinitùs sup cũctas Christiani populi nationes iniuncta, nos inuigilare remediis subiectorũ, eorũdem periculis obuiare, & scandala remouere cõpellit. ¶ Sanè cùm iamdudum inter quondã Henricũ imperatorẽ Romanũ, & charissimũ in Christo filiũ nostrũ Robertũ Sicilię regẽ, grauis fuisset materia turbationis exorta, asserente deinde imperatore prędicto, φ cum quibusdã ipsius subditis rex cõfœderationes & cõspirationes fecerat in ipsius maiestatis offensam. ¶ Quòdq; tractauerat & ordinauerat, vt ciuitates quędã sub imperij & imperatoris eiusdẽ obedientiã cõsistentes, cõtra eũ & imperium rebellarẽt, gẽtesq; suiipsius fultę subsidio; nonnullas alias imperij ciuitates & castra (inde violenter eiectis ipsius imperatoris officialibus) occuparunt, & pro ipso rege occupata tenebant. ¶ Ac aliàs etiã in vrbe & alibi in imperij, & in imperatoris eiusdem contẽptum, & suę maiestatis iniuriam, & reipublicę detri-

cę detrimentũ multa grauia fuerunt,per regẽ eũdem ac maliciam & inſtigationẽ ipſius tam à ſuis ſtipendiarijs,q̃ à ſubditis imperatoris cõmiſſa. ¶ Prĕhabitis per imperatorẽ eũdem quibuſdam proceſſibus contra eum,abſentem tamen,quãuis legitimè (iuxta imperatoris aſſertionem) citatum:ac quòd ſuprà dicta erant notoria per imperialem interlocutoriã declarato: imperator ipſe regem affirmans propter pręmiſſa læſę maieſtatis criminis reum eſſe, in eum peremptoriè (vt dixit) & ſufficienter citatum,ſed cõparère cõtumaciter recuſantem,tanq̃ rebellem,proditorẽ & hoſtem imperij,ac reum criminis ſuprà dicti,priuationis omniũ dignitatũ quocũq; cõprehẽſarum titulo,& in quibus ſe intitulabat rex ipſe,authoritatũ quoq; honorũ, prouinciarũ,terrarũ,bonorũ, iuriũ & iuriſdictionũ,tam perpetuorũ, quàm tẽporaliũ,& ſi quãdo veniret in ſuã & imperij fortiã, mutilationis * etiã capitis ſententiã promulgauit,omnẽ ſupplendo defectũ ſi quis foſitan fuerat ex ſolennitate iuris omiſſus in proceſſibus memoratis:præmiſſa (vt aſſeruit) faciens exigente iuſticia,& de imperiali etiã poteſtate. ¶ Verũ,quia huiuſmodi ſententia,quę nõ à diſcretione matre virtutũ,ſed à nouerca iuſticię voluntaria,ſcilicet,iudicãtis pręcipitatione proceſſit, partus forſan ſe deteriores haberet,ſi ipſius ſententię inefficacia in publicum pręcone iuſticia non prodiret. ¶ Nos circa eã tali vti ꝓuiſione volẽtes,quę (detectis ipſius defectibus) ſeminata ꝑ eam extinguat pericula,& in ratiõe reddẽdo ſit poſteris profutura,ipſam ſubijciendã eſſe prouidimus limę iuſticiæ, ac rectę libramini rationis. ¶ Eiuſdẽ igitur cauſis & cõtinẽtia nécnõ cõditione illorũ,à quo,& in quẽ lata fuit diligenti & debita conſideratione penſatis,potenter ex eis illius aſtruitur euidentia nullitatis, & manifeſtè arguitur temeritas promulgãtis. ¶ Notoriũ quippe ac indubitatũ exiſtit,ꝙ grandis exercitus tẽpore dictorũ proceſſuum & ſentẽtiæ,continuè imperatori aſſiſtens,regẽ ipſum & ſuos perſequebatur odio capitali. Piſanaq; ciuitas,in qua lata fuit memorata ſentẽtia,regẽ capitali habebat odio notorio & antiquo. ¶ Eſto igitur,ꝙ rex ipſe,aliâs ad pręmiſſa fuiſſet legitimè per imperatorem citatus: nũquid venire debuit ad iudicẽ exercitu feroci ac grandi, ipſiq; citato (vt pręmittitur) odioſo ſtipatum? ¶ Nunquid etiã debuit comparère in loco admodum populoſo,multũ potenti, ac præfato in eum odio prouocato? ¶ Quis enim auderet,vel qua ratione audere aliquis teneretur conſiſtorij talis ſubire iudiciũ, & ſe in hoſtium ſinu reponere,ac ad mortẽ per violentam iniuriam nõ per iuſticiã inferẽdam vltroneum ſe offerre? ¶ Hæc quidem iure timentur,hæc de more vitantur,hęc humana fugit ratio,hęc abhorret natura. ¶ Deſiperet igitur,qui citationẽ huiuſmodi ſaperet arctaſſe citatũ. Vt illud tanq̃ notiſſimũ nullatènus omittamus,ꝙ regẽ extra diſtrictũ imperij in regno,ſcilicet,Sicilię,notoriè ac cõtinuè tẽpore ſuprà dicto morãtem citare nõ potuit impator,nec citatio,ſi quã forſan de ipſo intra imperij fines fecit,citatũ extra imperiũ cõſtitutum arctauit. ¶ Nos quoq; regis ordinarius iudex,quòd ad imperatoris iudicium citaremus,vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaq̃ fuimus requiſiti: imò licèt ad nos & curiam noſtram temporibus illis rumores frequenter

*vide.l.rei capitalis. ff. de pœ. & l.tranſigere.C. de tràſac.cũ.l, criminali. C.de iuriſ. olm iudi. atq; in.l.ſ. C.ne Chriſti. ma.& Feli.in.c. ex literis. xi.col.de conſtit.

de curia

de curia imperatoris venirent,& iuxta eum etiã quidam ex fratribus nostris essent,prius tamen dictę sententię promulgatio,quàm aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostrã peruenit.¶ Denicq; licèt rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum,nõ tamẽ in eis,sed in regno prędicto domicilium suum fouebat. vnde imperator in ipsius personã nullam ratione terrarũ huiusmodi (nisi ex natura feudorum)debitam superioritatẽ habebat.¶ Quòd si punitio criminis,intra districtum imperialem cõmissi,ad imperatorem forsan pertinuisse asseratur. ¶ Verùm est,quidem si in eodem districtu fuisset inuentus delinquens,vel ad illum de more remissus. ¶ Dici ne ergo sentẽtia meruit,quæ à iudice,qui per regem tutè adiri non potuit,vt in loco notoriè (vt prefertur) nõ tuto,in absentem nec citatum legitimè ac inauditum per consequens & indefensum nõ maturo fuit iudicio,sed pręcipitio,& de tanto pręsertim crimine promulgata.Rursùs nõ est silentio relinquendum,ꝙ ipse rex noster & ecclesiæ Romanę ratiõe regni prędicti notoriè subditus homocq; ligius & vasallus,ac in eodem regno non,vt pręmittitur,in imperio certum continuum & notorium suum habens domicilium ac originem inde trahens,imperatori eo modo nõ subfuit,ꝙ in eũ crimen * læsę maiestatis cõmiserit,quãtumlibet omnia in sentẽtia suprà dicta contẽta veritatem indubiam continerent,sicq; nedum non iure,imò nec cum iuris colore tulit imperator sententiam suprà dictam in regem,ex causa,quę veritatis subsistentiam nõ habebat,propter quam etiã quatènus in eo fuit regem eundem priuando regno & regia dignitate ac terris etiã alijs, & iurisdictionibus perpetuis & tẽporalibus,quæ sub eo nullatènus vel ab eo,sed à nobis,& sub nobis tenebat:necnon procedendo contra regem eũdem ex illis,quę per ipsius stipendiarios ac nonnullos imperatoris eiusdem subiectos per maliciam & instigationẽ regis ipsius,contra eum fuisse cõmissa in vrbe dicebat.¶Cum etsi illa fuissent ibidem reuera cõmissa,punitio tamen eorum in regem veluti extra districtum imperij cõmissorũ ad imperatorem nullatènus pertineret:inhibẽdo etiã in eadem sententia sub magnarũ appositione pœnarum,quarum aliquas sibi applicari mandauit,ne quis dicto regi pręsumeret in suis respondere debitis,in ipsiusve familiaritate vel seruitio remanere , aut eidem contra ipsum imperatorẽ quouis modo impẽdere consilium,auxilium,vel fauorẽ, cùm debitores,seruitores, & auxiliatores huiusmodi extra imperiũ & regno constituti prædicto nullatènus imperatori subessent,nec ex cõmittendis in regno eodem dictis possent pœnis adstringi vel aliqualiter condemnari per ipsum:absoluendo quocq; ab omni fidelitate,obligatione,seruitio,promissione , ac pacto prouincias omnes,ciuitates, & castra,& loca,ipsiusq; vasallos, & feudatarios , & alios quoslibet eidem regi quomodolibet obligatos,cum includerentur in absolutione huiusmodi terræ & personæ nobis & ecclesię Romanę subiectę,proprię terminos potestatis excessit, in messem nostrã mittens perperã suam falcem. ¶ Cæterùm defectus suppletio circa processus adhibita suprà dictos,nõ tantùm valet ad iustificationẽ ipsorum & sententiæ suprà dictę,quãtùm ad eorum sugillationẽ & notam,

* vide. l. Pantomimus.ff. de acquiren. hęredi.

tam,cùm nullam sup præmissis potestatem haberet Imperator in regem,sibi aliàs,quàm vt præfertur nõ subditum,non citatum * legitimè aut remissum,& extra districtum ipsius continuè ac notoriè cõsistentẽ:nec prædicta suppletio circa subditum,etiam ad ea potuisset de ratione referri,per quę de crimine pręsertim sic graui delato defensionis (quę à iure prouenit naturali) facultas adimi valuisset:cũ illa imperatori tollere non licuerit,quæ iuris naturalis existunt. ¶ Vt igitur sicut memorata sententia iuris caret effectu, sic authoritate & nomine rei careat iudicatę,vt nec in opinione cõmuni aut vulgi labijs nomen habere sententię mereatur:vt etiã in magnum iusticię ac pacis obsequium scandalosis occurratur periculis, quæ cùm nostra & ecclesiæ prouinciarũ multarum,regnorum & gentium turbatione non modica possent occasione ipsius,pro tẽpore suboriri. ¶ Nos tam ex superioritate,quàm ad imperiũ nõ est dubium nos habere, quàm ex potestate,in qua (vacante imperio) imperatori succedimus:& nihilò minùs ex illius plenitudine potestatis,quam Christus rex regũ, & dominus dominantium nobis licèt immeritis in persona beati Petri concessit,sententiã & processus omnes pręedictos,& quicquid ex eis secutum est vel occasione ipsorũ,de fratrũ nostrorũ consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos & inanes, nullumq́ʒ debere aut debuisse sortiri effectũ seu nocumẽtum vel notam afferre cuiquàm vel quomodolibet attulisse. ¶ Ipsosq́ʒ nihilò minùs, quatenus processerunt de facto, & quicquid ex eis secutum est, vel ob eos vel in posterum sequi posset,in irritum reuocamus.

* De hac re vide Vl. daticũ Zasiũ. l. ij. §. eodẽ tẽpore. ff. de orig. iu. Bal. in. l. fin. C. de leg.

De appellationibus. Titulus. xij.

Clemens. v. in concilio Vienensi.

Valet appellatio coram maiore parte pluriũ iudicũ. Sed appellato est appellatio,delatio,& termini præfixio intimanda. Io. And. Cap. j.

SI à iudicibus duobus aut pluribus fuerit appellãdum, quia fortè de facili eorum pręsentia simul haberi non posset:liceat coram ipsis vel maiori parte ipsorum appellare,& apostolos petere separatim,valebitq́ʒ appellatio talis,ac si simul fuisset in eorum præsentia ab omnibus appellatum. ¶ Est tamen appellato ignoranti appellationis,necnon delationis eorũ & termini pręfixionis,si subsecutę fuerint,intimatio legitimè facienda.

Idem.

Sufficit apostolos peti uno contextu sæpiùs & instanter: ad quos recipiendos,si iudex certum terminum statuat,appellans illos non potens in termino appellationi renunciat. Idem cum iudex statuit terminum iuris incertum,intra quem appellans illos debitè non petiuit,uel oblatos recipere renuit. Capitulum. ij.

QVãuis rigor iuris exposcat eum,qui appellat debere petere apostolos congruo loco & tempore sępiùs & instanter. Nos tamen antiquam & cõmunẽ obseruantiã litigantium sequi & ęquitatem rigori pręferri volentes,decernimus sufficere,ꝙ per appellantẽ simul vno contextu apostoli instanter & sæpiùs postulentur. ¶ Verũ si iudex

si iudex à quo appellatur, certũ terminũ ad recipiendos apostolos appellanti assignet, & appellans in assignato sibi termino non comparueat coram eo, nec petat apostolos sibi tradi: appellationi suę renunciasse videtur. Similiter si iudex appellãti responderit intra iuris terminum apostolos se daturũ, appellationi suę renunciasse appellans intelligitur, nisi intra dictũ terminũ congruo loco & tẽpore instãter & sæpiùs saltem vno contextu petat apostolos ab eodem iudice sibi dari, vel si recipere recusat ablatos.

Ponit tres casus, quibus appellans non habens apostolos, appellationem prosequi potest. hoc dicit. Ioan. Andreæ.

Quòd si iudex in termino ad dandũ apostolos præfixo, ꝑ eũ ipsos appellanti petẽti nõ dederit: aut si dũ peterẽtur apostoli responderit se daturũ eosdẽ, nullo termino certo sibi præfixo: vel intra iuris terminũ se eos asseruerit velle dare, & posteà ꝑ appellantẽ congruo loco & tempore sæpiùs & instanter vno cõtextu etiã requisitus, eos nõ curauerit intra eundẽ terminũ exhibere: appellationẽ suã ex tunc ꝓsequi possit appellãs, acsi expressẽ fuissent eidẽ apostoli denegati.

* Ad ista facit. l. cũ filius. §. fi. ff. de verb. obliga. per Bar. Petr⁹.

Idem.

Appellans, prosequi & finire tenetur appellationem, extra iudicialem intra annum à die interpositæ appellationis uel illati grauaminis: quo non facto (impedimento iusto cessante) appellatio est deserta. hoc dicit. Capitulum. iij.

Sicut appellationẽ iudicialem sic extraiudicialem intra annũ à die interpositionis ipsius, vel à die illati grauaminis vbi à futuro grauamine appellatur, prosequi & finire tenetur appellans. Quod si iusto impedimento cessante non fecerit: debebit eius appellatio deserta censeri. Idem.

Tempus ad prosequendam appellationẽ ab homine uel à iure præfixum, non currit appellanti cõpromisso durante, uel de partium expresso cõsensu: nisi periculo imminẽte ex mora iudex aliud decernat. Capitulum. iiij.

Qvamdiu appellationis prosecutio per cõpromissum vel aliàs de partiũ expresso cõsensu differtur: tẽpus ad prosequẽdũ eãdem ab homine vel à iure præfixũ, currere nolum⁹ appellanti. Nisi fortẽ iudex videns, ex dilatione periculũ imminere, præciperet in illa procedi. Idem.

Ante definitiuã appellanti nõ licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas. Nec processus primi iudicis iustificari uel impugnari potest, nisi ex actis coram eo. Capitulum. v.

Appellanti ab interlocutoria vel à grauamine iudicis, non licet alias causas prosequi, quàm in appellatione sua nominatim dũtaxat expressas. Nec processus primi iudicis ex nouis, aut de nouo probandis iustificari potest, vel etiam impugnari: sed tantùm ex illis, quæ acta fuerunt vel exhibita coram ipso. Idem.

Prosecutio appellationis desertæ nõ impedit, quin sententia censeatur in rem iudicatã transiuisse. h. d. Ioan. And. Capitulum. vj.

Si appellationẽ per negligentiam appellantis desertam appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se & principaliter prose-

prosequatur: non ideo minùs in rem iudicatam censebitur transiuisse sententia, à qua fuerat appellatum. ¶ Idem.

¶ *A peremptoria repulsa ex alio, quàm propter ineptitudinem, secundò appellans & succumbens non auditur super ea, in appellatione à definitiua. hoc dicit, Ioan. And.* Capitulum. vij.

Cvm à repulsione exceptionis peremptoriæ, secundò appellans succumbit, non est causa appellationis postmodùm à definitiua emissa audiendus vlteriùs super ea. ¶ Nisi tunc ritè proposita, ex eo priùs repulsa fuisset, quia proponebatur ineptè.

CLEMENTINARVM LIBER TERTIVS.

¶ De vita & honestate clericorũ. Titulus. j.

¶ Clemens. v. in concilio Vienensi.

¶ *Punit clericos coniugatos & alios personaliter, & publicè carnificum & tabernariorum officium exercentes, qui per diœcesanos nominatim & tertiò moniti, illud officium nõ dimittunt, uel dimissum reassumunt. Excitat etiam diœcesanos cõtra illos clericos, qui sæculares actus exercent. Ioannes Andreæ.* Capitulum. j.

Diœcesanis locorum districtè præcipimus, vt clericos carnificũ seu macellariorũ aut tabernariorũ officiũ publicè & personaliter exercẽtes, nominatim & tertiò moneant, vt sic ab huiusmodi officiis infra conuenientem terminum monentium ipsorum arbitrio moderãdum desistant, & quòd ipsa nullo vnquàm tempore reassumãt. ¶ Qui si aliter moniti, ab his non destiterint, aut ipsa (vt præmissum est) exercendo resumpserint, quandocũq; coniugati omnino, nõ coniugati verò in rebus: & si oĩno incedant vt laici, in psonis priuilegiũ clericale, q̃ diu pręmissis institerint, eoipso amittãt. ¶ Aduersus verò alios clericos negociationib⁹ vel cõmerciis secularib⁹ vel officiis nõ cõuenientib⁹ clericali ꝓposito publicè insistẽtes, vel arma portãtes, sic canonica seruare studeant instituta, ꝙ & illi ab excessib⁹ cõpescãtur hmõi, & ipsi de dãnabili, circa hęc negligẽtia nequeãt reprehẽdi. ¶ Idem.

¶ *Præmisso exordio, punit primò clericos beneficiatos utentes publicè uirgata uel partita ueste. Secundò, subdiaconos, & diaconos. Tertiò, omnes clericos tonsuram publicè cum tali ueste portantes. Quartò, habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, & sacerdotes & religiosos publicè portantes talem uestem uel infulã. Quintò, punit omnes prædictos utẽtes tabardo notabiliter breui, integrè soderato. Sextò, certas caligas clericis interdicit. Ioã. And.* Capitulum. ij.

Quoniã

QVoniã,qui abiectis vestibus,pprio cõgruẽtibus ordini,alias assumere & in publico portare rationabili causa cessante præsumit,professorũ illius ordinis prærogatiua se reddit indignũ,præsenti cõstitutione sancimus, ꝙ quicũq; clericus virgata vel partita veste publicè vtetur (nisi causa rationabilis subsit) si beneficiatus extiterit,per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet,sit eoipso suspensus.¶Si verò beneficiatus nõ fuerit,in sacris tamen ordinibus citra sacerdotium constitutus: per idem tempus reddatur eoipso inhabilis ad ecclesiasticũ beneficium obtinendum.¶Idẽ quoq; censemus, de clericis alijs vestem talem simul & tonsuram publicè deferentibus clericalem. ¶ Dignitatem verò personatũ,seu beneficium aliud obtinens,cui cura immineat animarũ,necnon cæteri in sacerdotio constituti ac religiosi quilibet,quos oportet per decentiam habitus extrinseci,morum intrinsecam honestatem ostendere,si (præterquàm ex causa rationabili) publicè vestem ferant huiusmodi,aut infulam seu pileum lineum publicè portent in capite:sint eoipso beneficiati videlicet à perceptione fructuum beneficiorum,quę obtinent suspensi per annũ.Cæteri verò sacerdotes & religiosi quilibet, per idem tempus reddãtur inhabiles,ad quodcũq; beneficium ecclesiasticum obtinendum. ¶Sed & tales & cæteri quicũq; clerici vtenti epithogio seu tabardo foderato vsq; ad oram, & ita breui,ꝙ vestis inferior notabiliter videatur:epithogium ipsum seculares clerici & religiosi,administrationem habẽtes,teneantur intra mensem, dare pauperibus. Cæteri verò religiosi administrationẽ nõ habẽtes, intra idem tẽpus illud teneantur suis superioribus assignare in pios vsus aliquos conuertendum. Alioquin beneficiati suspensionis, cæteri verò inhabilitatis pœnas prædictas,p idẽ tẽpus se nouerint incurrisse.¶ Huic insup adijcim⁹ sanctioni,vt clerici,pręsertim bñficiati,caligis scacatis,rubeis,aut viridibus publicè nõ vtantur.

ℭDe prębendis & dignitatibus. Titulus.ij.

ℭ Clemens.v.in concilio Vienensi.

ℭ*Clausula inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam prouideri mãdatur, ne animarum cura si dignitati imminet negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis:non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam,uel ad quam quis per electionem assumitur.hoc dicit.Ioan.And.* Capitulum.I.

Vis

SI dignitatẽ habenti de alia prouideri mandemus dispensantes cum eo, vt simul vtramq; valeat retinere, de animarum cura, quæ illis vel alteri earum imminet nõ habita mentione,gratia huiusmodi velut surreptitia nullius penitùs est momenti:quãquàm confectis super ea literis sit insertum,quòd animarum cura (si dignitatibus ipsis vel alteri earum immineat) nullatẽnus negligatur.¶Ad hoc si alicui prouideri mandemus,de dignitate ad cuiuscunq; vel quorũcũq; collationẽ prouisionẽ seu quãuis dispositionẽ aliam in certa ecclesia pertinente,quam intra mensem duxerit acceptandam;inhibentes illi vel illis, ad quorum collationem,prouisionem,seu

nem, seu electionem, dignitates in ipsa ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum, seu prouisionem procedant, vel quenquam eligant, ad easdem de dignitate, ad quam consueuit quis per electionem assumi, impetrāti non poterit prouideri: cùm in concessione gratiæ (ad quam non augendam, sed exequendā debent, quæ de inhibitione sequuntur referri) nullam de electione fecerimus mentionem.

¶ Idem.

¶ Literæ super prouisione clericorum non includunt hospitalia, & loca similia, & habentia iura spiritualia: nisi id exprimatur. hoc dicit. Ioannes Andreæ. *Capitulum. ii.*

PEr literas à sede apostolica, vel legatis ipsius super ꝓuisione quorumlibet clericorum directas, de xenodochiis, leprosariis, eleemosynariis, seu hospitalibus (etiam si ecclesias vel capellas, decimas aut alia spiritalia iura noscātur habere) nulli posse decernimus prouideri. ¶ Nisi hoc in apostolicis literis caueatur expresse.

¶ Idem.

¶ Quo casu uacat una dignitas, per receptionem alterius, uacāt etiā plures. *Capitulum. iii.*

SI plures obtinens dignitates, aliam dignitatem aut beneficium curam animarum habens acceptet, dispensatione super hoc legitimè non obtenta: eius possessione adepta pacificè, dignitates, quas prius habebat ipso facto vacare cēsemus. ¶ Sicut si dignitatem vnicam obtinenti alia similis conferatur, eius pacifica possessione habita prima de iure vacaret.

¶ Idem.

¶ Valet prouisio facta proprio motu papæ tacentis beneficia prouisi quæcunque sint, & quotcunque. hoc dicit. Ioan. Andreæ. *Capitulum. iiii.*

SI Romanus pontifex de beneficio alicui motu proprio prouideat, de beneficiis, quæ obtinet non habita mentione: prouisionem seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus: qualiacunque fuerint beneficia, dignitates, aut personatus, cum cura vel sine cura, & in numero quantocunque, quæ is habebat, cùm sibi prouisio facta fuit.

¶ Idem.

¶ Expectans beneficium, ad collationem episcopi deuolutum, ad illius capitulum obtinere non poterit: deuolutum tamen ad episcopum, uel etiam ad papam ex cuiuscunque negligentia poterit obtinere. *Cap. v.*

SI de beneficio ad cuiuscunque episcopi collationem spectante alicui conferendo scribamus: sibi illud cōferre non poterit, cuius collatio ex negligentia ipsius episcopi, ad eiusdem capitulum deuoluta existit. Licèt prouideri sibi possit, de illo etiam, cuius ad ipsum episcopum ex sui capituli vel alterius cuiuscunque, siue ad nos ex ipsius episcopi, & aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit deuoluta.

¶ Idem.

¶ Adeptus in ecclesia dignitatem habentē præbendā annexā, perdit primā præbendā, quā habebat in illa. h. d. Ioan. And. *Capitulum. vi.*

P Si iuxta

SI iuxta nostri formam mandati canonicatum & præbendam ecclesiæ Rutinensis adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandā ibidem expectet: archidiaconatum inibi post vacantem, non obstante, quòd certa sit sibi annexa præbenda, poterit acceptare. ¶ Prima
præbenda hoc ipso vacabit, quòd secundā cum archidiaconatu prędicto pacificè fuerit assecutus.

¶ De concessione præbendæ, & ecclesię non vacantis. Titulus.iij.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ Decretum conditionale ante conditionis euentum non afficit potestatem ordinarii, uel alterius collatoris: secus, quando acceptationi beneficii tempus adiicitur cum decreto. Et qui beneficium uacans ab executore petit uel recipit, illud intelligitur acceptasse: quæ uacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publicè scitur.

Capitulum unicum.

45:

CVm ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per inquisitionem executoris, sibi deputati à nobis repertus fuerit esse vitæ laudabilis, & conuersationis honestę, de beneficio certi valoris, alicui prouideri mandamus, adiicientes, quòd de beneficio minoris valoris possit eidem, si voluerit prouideri, ac ex tūc etiam inane decernentes & irritum, si secūs à quoquàm quauis authoritate contigerit attentari. Quia decretum huiusmodi in euentum duntaxat prædictarum conditionum suum sortitur effectum: antequàm extet prima conditio, beneficium prętaxati valoris & etiam minoris priusquàm suam impetrans super valore huiusmodi volūtatem declaret, conferri liberè poterit per ordinarium, aut alium executorem à nobis ad prouidendum, de tali beneficio deputatum. ¶ Secùs autem fore censemus, quum decreto apposito alicui prouideri mandamus de beneficio, quod intra mensem à vacationis ipsius noticia duxerit acceptādum: vt apposito mensis eiusdem aliquid afferat impetranti. Quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petēdo sibi per suum executorem conferri, aut recipiendo sibi pręsenti collatum: ipsum ex hoc acceptare & collationem taliter sibi factam valere censemus. ¶ Ceterùm, vt tam diuturnis vacationibus, quàm fraudibus & litibus occurratur: prędictę vacatiónis noticiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco, vel ecclesia huiusmodi beneficij publicè nota erit. Imputet quidem sibi si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se vel per alium scire potuerit, ignorauit.

¶ De rebus ecclesiæ non alienandis. Titulus.iiij

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ Religiosus, qui concedit alicui ad uitam uel certum tempus iura, redditus uel possessiones administrationis, cui præest, suspensus est

ab officio

ab officio, nisi duo concurrant: nec ualet concessio. duos casus excipit. hoc dicit. Ioannes Andreæ. Capitulum. i.

Onasteriorum, & aliarum administrationum regularium dispendijs occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto, ne quis religiosus monasterio, prioratui, ecclesiæ seu administrationi cuiuis præsidens, iura, redditus aut possessiones eiusdem, alicui ad vitã eius, seu aliud certum tẽpus, pecunia etiam inde recepta quouismodo concedat: nisi necessitas aut vtilitas monasterij, prioratus, ecclesiæ aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, cõuentus sui, aut si cõuentum non habeat, prælati proprij assensu, ad hoc nihilò minùs accedẽte. ¶ Si quis autẽ contra hoc fecerit, pœnã suspẽsionis ab officio eoipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti, ius aliquod acquiratur. ¶ Verùm præmissa ad locationes vel etiam redditeum aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus vllatenus non extendi.

¶ Idem.

¶ *Episcopus unire potest ecclesiam alteri, uel loco religioso donare, etiam non uocato rectore, uel defensore. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* Capitulum. ii.

SI vna ecclesia alteri ecclesiæ, seu dignitati alicui vel præbendæ per episcopũ, suo consentiente capitulo, vniatur, aut religioso loco donetur, ex eo, quod rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat defensor ei, super hoc datus nõ extitit: nequaquam id poterit impugnari. ¶ Quòd si episcopus (sui etiã capituli accedente consensu) mensæ suæ, vel ipsi capitulo aliquam duxerit ecclesiam vniendam: hoc irritum esse decernimus, & inane, contraria quauis consuetudine non obstante.

¶ De rerum permutatione. Titulus. v.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ *Collatio de beneficiis causa permutationis uacantibus facta aliis, quàm permutantibus, non tenet. hoc dicit. Ioan. And.* Capitulum unicum.

E concessione iuris vtentibus præsertim circa spiritalia illudatur, si qua beneficia ex causa permutationis, ab aliquibus resignata, alijs, quàm ipsis permutare volentibus conferantur, nullius hoc esse volumus firmitatis.

¶ De testamentis & vltimis voluntatibus. Titulus. vj.

¶ Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶ *Ordinarius loci rationem exigit à religiosis, etiam exemptis de testamẽtorum executionibus, quas gesserunt, & si circa id deliquerint, illos punit.* Capitulum unicum.

Eligiosis etiam exemptis,deputatis,ad executionẽ cuiuslibet vltimę voluntatis,circa ipsius executionis officium(quod vtique non possunt,nisi à superiori suo petita super hoc licentia & obtenta suscipere) volentes præscindere materiam delinquendi. Præsentis constitutionis authoritate statuimus, quòd tales (etiam si prælationis fungantur officio) locorum ordinariis debitam reddere, ipsisq; ordinarijs ab eisdem absque dolo,fraude seu negligentia de susceptę executionis officio teneantur exigere rationẽ. ¶ Illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum pœna debita (quocunque non obstante priuilegio)punituri.

¶De sepulturis. Titulus.vij.

¶Clemens quintus in concilio Viennensi.

¶Excommunicati sunt etiam exempti,qui in casibus nõ permissis defunctos sepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti:uel qui scienter sepeliunt excommunicatos publicè, nominatim interdictos,uel manifestos usurarios.Ioannes Andreæ. *Capitulum.i.*

Os,qui proprię temeritatis audacia defunctorum corpora,non sine contemptu clauium ecclesiæ, in cœmeterijs interdicti tempore, in casibus non concessis à iure,vel excõmunicatos publicè, aut nominatim interdictos,vel vsurarios manifestos scienter sepelire præsumunt,decernimus ipso facto excõmunicationis sententiæ subiacere,à qua nullatènus absoluantur,nisi priùs ad arbitriũ diœcesani episcopi eis,quibus per præmissa fuerit iniuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem. ¶ Nullo eis circa pręmissa exemptionis,vel quouis alio priuilegio,sub quacunq; forma verborum concesso aliqualiter suffragante.

¶Idem in eodem.

¶Pars,quæ titulum respicit,hoc intẽdit: Prædicatores & minores in locis suis liberè sepeliunt illos,qui hoc liberè elegerint. De funeralibus tamen,& quibuscunq; obuentionibus & relictis,etiam de quibus, aliâs non debetur canonica,quartam & non ultrà soluent ecclesiæ parochiali.hoc dicit.Ioannes Andreæ. *Capitulum.ii.*

Dvdum à Bonifacio papa octauo prædecessore nostro infrà scripta ędita decretali,Benedictus papa vndecimus prędecessor noster aliam illius reuocatoriam promulgauit:quæ quia (vt probauit effectus) nedum pacis ab authore ipsius sperate fructum non attulit,quinimmò discordiæ,pro qua sedanda processerat, fomentũ non modicum ministrauit,nos eam omnino cassantes, aliam à præfato Bonifacio ęditã,sacro instante & approbante concilio innouamus, subijcientes tenorem illius,qui dinoscitur esse talis. ¶ Bonifacius episcopus seruus seruorum dei, ad perpetuam rei memoriam. ¶ Super cathedram præeminentiæ pastoralis diuina disponente clementia constituti:etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curię alueum vndiq; confluunt,quasi torrens,prægrauemur negocijs, curis excitemur innumeris,cogitationibus plurimis distrahamur:circa id tamen

tamen feruentibus votis intendimus, vacamus instantiùs, ac operosè studium solicitudinis impartimur, vt ad diuini nominis gloriam, exaltationem catholicę fidei, & profectum fidelium animarum (pręcisis radicitùs dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omnino subductis) inter ecclesiarum antistites, ad curam & regimē gregis dominici deputatos, cæterasq; personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, feruor charitatis exęstuet, inualescat concordiæ vnitas, animorum identitas perseueret. ¶ Scimus enim, & ex euidentia facti colligimus, quòd non nisi in pacis tempore bene colitur pacis author: nec ignoramus, quòd dissensiones & scandala prauis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. ¶ Ab olim si quidem inter prælatos & rectores, seu sacerdotes & clericos parochialium ecclesiarum, per diuersas mundi prouincias constitutos ex vna parte, & prædicatorum & minorum ordinum fratres, ex altera (pacis ęmulo, satore zizanię procurante) grauis & periculosa discordia extitit suscitata, super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentijs iniungendis eisdem, & tumulãdis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum ecclesias, siue loca noscuntur eligere sepulturam. ¶ Nos autem (pij patris more laudabili) molestè ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactę considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicitè reuoluentes, quàm sit plena periculis, quàm onusta dispendijs, quàmque in diuinæ maiestatis conspectu, reddatur exosa discordia suprà dicta. ¶ Et propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illam prorsùs euellere, ac omnimodè submouere, nullis vnquàm futuris temporibus fauente domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupiētes, vt huiusmodi negocium, quod potissimè insidet cordi nostro, finem salubrem & celeram per apostolicę solertię studium consequatur, diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem dei & exaltationem catholicę fidei, quietū statum partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio, authoritate apostolica statuimus & ordinamus: vt dictorum ordinū fratres in ecclesijs & locis eorum, ac in plateis communibus * liberè valeant clero & populo prædicare, ac proponere verbum dei, hora illa dumtaxat excepta, in qua locorum prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquàm si aliud de prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali. ¶ In studijs autem generalibus, vbi sermones ad clerum ex more fieri solent diebus illis, quibus prædicari solenniter consueuit, ad funera etiam mortuorū, & in festis specialibus, siue peculiaribus eorundem fratrum, possunt ijdem fratres, & liceat eis liberè prædicare: nisi fortè illa hora, qua solet ad clerum in prędictis locis dei verbum proponi, episcopus vel prælatus superior clerum, ad se generaliter conuocaret, aut ex aliqua ratione, vel causa vrgēte clerū ipsum duceret congregandum. ¶ In ecclesijs autem parochialibus fratres illi nullatènus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere ver-

* vide.l. sicut loc. §.fi.ff.quę ad. serui. amit.

bum dei: nisi fratres prædicti à parochialibus sacerdotibus inuitati fuerint vel vocati, & de ipsorum beneplacito & assensu, seu petita licentia fuerit & obtētam: nisi episcopus vel prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret. ¶ Statuimus etiam & ordinamus authoritate prędicta, vt in singulis ciuitatibus & dioecesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dinoscuntur, vel in ciuitatibus & dioecesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca huiusmodi non habētur, magistri priores prouinciales prædicatorum, aut eorum vicarij & generales: & prouinciales ministri & custodes minorum ordinū prædictorum, ad præsentiam prælatorum eorundem locorum se conferant per se vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putauerint, humiliter petituri, vt fratres, qui ad hoc electi fuerint in eorum ciuitatibus, & dioecesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire liberè valeant, & huiusmodi confitentibus (prout secundum deum expedire cognouerint) poenitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. ¶ Ac deinde præfati magistri, priores, prouinciales & ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas atque peritas, ad tam salubre ministerium & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas representent, vel faciant præsentari prælatis, vt de eorum licentia, gratia, & beneplacito in ciuitatibus & dioecesibus eorundem huiusmodi personæ, sic electę confessiones confiteri, sibi volentium audiant, imponant poenitentias salutares, & beneficium absolutionis in posterum impendant, prout superiùs est expressum: extra ciuitates & dioeceses, in quibus fuerint deputatę, per quas eas volumus, & non per prouincias deputari, cōfessiones nullatenus auditurę. ¶ Numerus autem personarum assumendarum, ad huiusmodi officium exercendum, esse debet prout vniuersitas cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. ¶ Et si iidem prælati petitam licentiam confessionum huiusmodi audiendarum concesserint: illam præfati magistri, ministri & alij cum gratiarum recipiant actione, dictæq; personæ sic electę cōmissum sibi officium exequantur. ¶ Quòd si fortè iam dicti prælati, quēquàm ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad huiusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel subtracto loco ipsius, similiter eisdem pręsentandus prælatis possit, & debeat illius surrogari. ¶ Si verò iidem pręlati pręfatis fratribus ad confessiones (vt premittitur) audiendas electis, huiusmodi exhibere licentiam recusarint: nos ex nunc ipsis, vt confessiones sibi confiteri volentiū liberè liciteq; audire valeant, & eisdem poenitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impartiri gratiosè concedimus, de plenitudine apostolicę potestatis. ¶ Per huiusmodi autem concessionem nequaquàm intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis, vel parochialibus sacerdotibus est à iure concessa: nisi forsan eis ecclesiarum prælati vberiorem, in hac partę gratiam specialiter ducerent faciendam. ¶ Huiusmodi quoque

statuto

statuto, & ordinationibus nostris adiicimus, vt fratres dictorum ordinum in ecclesiis, vel locis suis vbilibet constitutis liberam (vt sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quòd omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & ecclesiis memoratis. ¶ Verùm ne parochiales ecclesiæ & ipsarum curati, siue rectores, qui ministrare habent ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de iure competere, prædicare, seu proponere verbum dei, & confessiones audire fideliũ, debitis & necessariis beneficiis defraudẽtur: cùm operariis mercedis exhibitio debeatur, authoritate apostolica constituimus & ordinamus eadem, vt dictorũ ordinum fratres, de obuentionibus omnibus tam funeralibus, quàm quibuscunque & quomodocunque relictis distinctè vel indistinctè,* ad quoscunque certos, vel determinatos vsus, de quibus etiã quarta, siue canonica portio dari, siue exigi non consueuit, vel non debet de iure: nécnon de datis vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit quomodocunque directè vel indirectè fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem quartam partem (quam authoritate apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus sacerdotibus, & ecclesiarum rectoribus, seu curatis largiri integrè teneantur. Facturi & curaturi, quòd nec alii, nec aliis, à quibus quarta huiusmodi minimè deberetur, ad ipsorum fratrum vtilitatem, vel commodum huiusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data, vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis huiusmodi dandum, vel donandum fratribus ipsis existeret: in eorundem dantium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent. ¶ In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare: vt si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude, quidquàm in hac parte agi fortasse contigerit (præter id, quod eos propterea dictis sacerdotibus, rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio, in extremi iudicii examine requiratur ab eis. ¶ Vltra portionem autem huiusmodi, nihil valeant parochiales rectores, curati & prælati exigere suprà dicti, neque illis dicti fratres ampliùs impẽdere sint adstricti, neque ad id, à quoquàm possint aliqualiter coërceri. ¶ Nos etenim (vt in cunctis æqualiter & pacificè fauente domino procedatur) vniuersa priuilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto, sub quacunque forma vel expressione, seu conceptione verborum, à nobis vel prædecessoribus nostris Romanis pontificibus cuicunque ordinum prædictorum concessa, nécnon consuetudines, conuentiones, statuta & pacta in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitùs reuocamus, vacuamus, cassamus & irritamus: quinimmò cassa, vacua & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsùs existere firmitatis. ¶ Cæterùm vniuersos ecclesiarum prælatos cuiuscunq; preeminẽtiæ status, vel dignitatis existant, ac sacerdotes, parochiales & curatos, siue rectores prædictos, præsentium tenore rogamus, & hortamur attentè, nihilò minus'q; eis districtè pręcipiendo mandamus, quatènus pro diuina & apostolicę sedis reuerẽtia, prędictos ordines & professores eorũ habẽtes affectu beneuolo cõmendatos, fratribus ipsis

* Vide. l. tutor petitur. §. 1. ff. de cast. pe. l. à filio. §. fi. ff. de ali. & ciba. leg. Fon.

ipsis non se difficiles, graues, duros, aut asperos, sed potiùs fauorabiles, propicios, ac benignos, piáque munificentia liberales se studeant exhiberet sic eos in prædicationis officio & propositionibus verbi dei, ac in omnibus alijs suprà dictis, tanquàm cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes prompta benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant, vt proinde illis æternæ beatitudinis premium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. ¶ Nec ipsos lateat, quòd si secùs ab eis agi fortasse contigerit in hac parte: apostolicę sedis benignitas, quæ ordines & professores eosdem vbere fauore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immeritò turbaretur, nec eadē æquanimiter pati posset, quin super hoc prouisionis opportunè remedium adhiberet: ipsosq; nihilò minùs cælestis indignatio principis digna pro meritis rependentis, cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minimè præteriret.

¶De decimis, primicijs, & oblationibus. Titulus.viij.

¶Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶Ponit quatuor casus: in quibus religiosi grauantes, uel fraudantes ecclesias, circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt intra mensem, uel de usurpatis uel retentis, intra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus, & beneficiis: & talia non habentes sunt excommunicati. Secundus, tertius, & quartus casus ibi, Seu qui. Ioannes Andreæ. *Capitulum.i.*

Religiosi quicunque, qui noualium aut alias decimas, ecclesijs debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectātes appropriare sibi præsumpserint, aut exquisitis fraudibus, siue coloribus vsurpare. ¶ Seu, qui de animalibus familiarium & pastorum suorū, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium. ¶ Seu, qui de animalibus, quæ in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptáque tradunt venditoribus vel alijs ab ipsis tenenda. ¶ Seu, qui de terris, quas tradunt alijs excolēdas decimam solui ecclesijs non permiserint, aut prohibuerint: nisi post requisitionem per eos, quorum intererit super hoc eis factam à præmissis destiterint intra mensem, aut si de ijs, quæ contra præmissa vsurpare vel retinere præsumpserint, intra duos menses damnificatis ecclesijs emendam non fecerint competentem: sint & tamdiu maneāt ab officijs, administrationibus & beneficijs suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, vt superiùs est expressum. Quòd si religiosi huiusmodi administrationes, vel beneficia non habeant: eo casu, quo alij suprà dicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrāt, ante satisfactionē condignā nullatènus absoluendi: priuilegijs

priuilegiis non obstantibus quibuscunque. ¶ Caeterùm praemissa extendi nolumus ad animalia, quae per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur: dum tamen illi religiosis eisdem cum effectu donauerint, aut obtulerint se & sua.

¶ Idem in eodem.

¶ *Decima beneficiorum alicui concessa, sibi debetur secundum taxationem, & de moneta currente. Nec possunt collatores propter hoc distrahere, uel occupare ornamenta diuinis officiis deputata. hoc dicit. Ioannes Andreae.* Capitulum. ii.

SI beneficiorũ decima cuiuis simpliciter concedatur ad tempus, secundum taxationem decimę in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem cõmuniter ipsa decima leuari poterit & debebit. ¶ Nec per collectores, leuatores, siue exactores ipsius decimę, ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta diuinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distractionis capi vel recipi volumus, nec distrahi, seu quomodolibet occupari.

¶ De regularibus & transeuntibus ad religionem. Titulus. ix.

¶ Clemens. v. in concilio Viennensi.

¶ *Professi ordinum mendicantium, etiã licitè transeuntes ad nõ mendicantes, licèt administrationes habeant, non habent uocem in capitulo, etiam si alii de capitulo id concedant: nec deinceps consequi possunt administrationes, prioratus uel officia, etiam tãquàm uicarii: nec pro se uel aliis animarum curam gerere: & irritat contra factum. Vltimò ponit casum exceptum. Ioannes And.* Capitulum. i.

VT professores cuiusuis paupertatis ordinis eò libètius, in qua vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non mendicantiũ ordinẽ in eodem conuersari quietiùs studeant, quò in ipsis discordiarum & schismatum productiua ambitio reprimetur. ¶ Sacro concilio approbante statuimus, mendicantes quoslibet, qui ad non mendicantium ordines etiam authoritate apostolica transibũt in posterum, quiue hactènus transiuerunt, quãuis nunc prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum vel regimen quodcunque obtineant inibi, vocem aut locum in capitulo non habere: etiã si hoc sibi ab aliis liberè concedatur. ¶ Ad prioratus quoque, administrationes, aut quęcũque in antea nõ assumi officia, etiam tanquàm vicarios seu ministros vel locum aliorum tenẽtes: quódque animarũ curam & regimen, nec pro se possint, nec pro aliis exercere. ¶ Quicquid autem in contrariũ attentatũ fuerit, sit irritum ipso iure, quouis priuilegio non obstante. ¶ Ad illorum autem mendicãtium ordines, quos apostolica sedes eo modo subsistere voluit, vt eorum professoribus, ita in illis remanere liceret, quòd nullum ex tunc admitterẽt ad professionem eorũ, quibuscũque cõcessit licentiã generalem ad approbatos alios ordines transeundi, pręsentem nolumus constitutionem extendi.

¶ Idem.

¶ *Pubes*

¶ Pubes per annũ deferẽs habitũ nouitiorũ non patenter distinctũ ab habitu professorũ,intelligitur professus.Ioan.And. Capitulum.ij.

EOs,qui deinceps in discretionis constituti ętate nouitiorum habitum in aliqua religione per annum portauerint,hoc ipso religionem illam decernimus esse professos. ¶ Nisi huiusmodi habitus in colore,scissura, vel forma se distinctũ patenter exhibeat,ab habitu professorum.

¶ De statu monachorum vel canonicorum regularium. Titulus.x.

¶ Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶ Præmittit exordiũ breue,in quo constitutiõis causam ponit,& generale interdictũ monachorũ nigrorũ,circa exquisitũ ornatũ uel notabilẽ excessum in uestibus,cibis,potibus,equitaturis,& lectisternijs. Cap.j.

NE in agro dominico,sacra videlicet monachorum nigrorũ religione,indecorũ aliquid obrepat, aut vitiosum quicq̃ perniciosẽ in segetẽ coalescat,sed vt in illa potiùs flores honoris & honestatis fruct⁹ in vbertate succrescãt:eis in vestib⁹ inordinatũ oẽm seu exquisitũ ornatũ aut cultũ, necnõ in cibis & potibus,equitaturis & lectisternijs,quęuis notabilem interdicentes excessum.

¶ Specialiter prouidet,circa uestes habitui proximas, almutias,caputia,calceamenta,zonas,cultellos,calcaria, sellas, & frenos ipsorum: & ultimò,circa habitum superiorem.Ioan.And.

¶ Statuimus,vt superior vestis ipsorum habitui proxima,nigri,bruni,aut albi coloris existat, iuxta morem apud eos seruari solitum in regione,qua degunt,nec in qualitate panni regularis excedatur modestia,nec quæratur, quod preciosiùs & subtiliùs, sed quod vtiliùs valeat inueniri.¶ Sit etiam vestis ipsa rotunda per circuitum & non scissa,nec longitudine nimia,aut breuitate notanda:largas etiam manicas habeat vsq; ad pugnum protensas, non consutitias vel quomodolibet botonatas. ¶ Almutijs de panno nigro vel pellibus caputiorum loco cum caputijs habitus,quem gestauerint sint contenti: iuxta tamen dispositionem abbatis scissis super humeros, & honestis caputijs vti possint. ¶ In vestibus sendatum pro foderaturis non portent. Æ stiualibus largis aut botis altis pro calceamentis vtãtur. ¶ Nullus zonam,cultellum, calcaria cum ornatu deferre,aut cũ sella clauorum ornatu decorata superfluo,vel nimis aliàs sumptuosa,siue cum freno ferraturam ad ornatum habente equitare præsumat.¶ Rursùs in locis,in quibus fuerit congregatio duodecim monachorum aut supra,intra septa monasterij, abbas, prior, aut alius præsidens portet flocum de panno,pro flocis aut cucullis in ipso monasterio consueto: monachi verò alij in monasterijs, in quibus flocos soliti sunt portare,debent etiam vti eis. ¶ In alijs autem monasterijs & intra domos & alios prioratus, vbi non est tanta congregatio monachorum, cucullas clausas deferant & honestas. ¶ Cùm verò abbates,priores,aut alios præsidentes & monachos alios extra mo-

tra monasterium proficisci continget: flocum, cucullam, aut capam clausam habeant, & subtus capam si eam portauerint cucullam deferant, aut si maluerint scapulare. ¶ Cùm autem ad seruiẽdum in diuinis officijs albis vel sacris vestibus induentur, aut cum occupabuntur in operib⁹, vti eis liceat scapulari. Verùm ne ex diuersa acceptione, quam in diuersis regionibus huiusmodi vocabula flocus, videlicet, & cuculla dicuntur habere, hęsitandi circa præmissa materia relinquatur: cucullę nomine habitum longum & amplum, sed manicas non habentem: nomine verò floci habitum, qui longas & amplas habet manicas, nos intelligere declaramus.

¶ *Prouidet circa monachorum confessionem, cõmunionem, expositionem regulæ, & instructionem nouitiorum. Ioan. And.*

¶ Sane * singulis mensibus tũ in monasterijs, q̃ extra (sublata occasione quacũq;) ad confessionẽ saltẽ semel accedant omnes & singuli monachi. ¶ Et in prima dominica mensis cuiuslibet in monasterijs semp cõmunicẽt, nisi ex causa fortè, quã abbati, priori, aut pœnitentiarijs monasteriorũ non differant intimare, eorũq; iudicio vel abstineant vel accedant. ¶ Regula quoq; cũ in capitulo legitur ab illo, qui preest ipsi capitulo, vel alio, cui ipse iniunxerit, propter iuniores vulgariter exponatur. Nouitijs etiam fidelis deputetur instructor, tam in diuinis officijs, quàm in obseruantia regulari.

*Iste. §. cõprehendit canonicos regulares, ne rubrica sit superflua contra. l. si quãdo. ff. de leg. j. & c. solitę. de maiori. & obedien.

¶ *Prouidet circa uenationes & aucupationes monachorũ. Ioan. And.*

¶ Porrò à venationibus & aucupationibus, omnes semper abstineant, nec eis interesse, aut canes, vel aues venaticos per se vel alios tenere præsumant, nec à familiaribus secum morantibus teneri permittant, nisi saltus, viuaria, vel garenas proprias, vel ius venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi vel ferę alię forsan essent, quo casu hoc eis permittitur: dum tamen intra monasteria seu domos, quas inhabitant, aut eorũ clausuras venaticos canes nõ teneãt, nec venationi præsentiam exhibeant personalem.

¶ *Punit certos prædictorum transgressores: omnes alios puniri iubens iuxta disciplinam regulæ. Ioan. And.*

¶ Si quis autẽ præmissorum temerarius extiterit violator, regulari subiaceat disciplinæ. Et nihilò minùs si sotulares non corrigiatos & altos, aut caputia (vt præfertur) non fissa portare præsumpserit, si quidem abbas, vel prior non habens abbatem proprium fuerit, per annum se nouerit à beneficiorum collatione suspensum. ¶ Si verò alius fuerit: ab administratione, si quam obtinet, sit per annum suspensus. ¶ Quòd si nullam habeat: eoipso per annum reddatur inhabilis ad administrationem & ecclesiasticum beneficium obtinendum. ¶ Si qui verò eorum venationi aut aucupationi clamosẽ, vel aliàs, cum canibus aut auibus ex proposito interfuerint: iuxta præmissam personarum distinctionem dictarum suspensionis & inhabilitatis pœnas, per biennium ipso facto incurrant. ¶ Abbate autem vel priore à collatione (vt præmittitur) beneficiorum suspenso, ad priorem claustralem, cũ consilio & assensu conuẽtus vel maioris partis ipsius, eorũdem beneficiorum collatio deuoluatur.

¶ Prouidet

¶ Prouidet contra professos euntes ad curias principũ,uel aliàs uagantes,uel intra septa monasterij arma tenentes.Ioan.And.

¶ Quia verò nonnulli monachorũ ipsorum (sicut accepimus) suaui iugo obseruantiæ regularis abiecto,interdum (proprijs relictis monasterijs se in eis securè morari non posse fingentes,vel alio colore quæsito) per curias principum euagando discurrunt: & nisi à prelatis eorum petita pensio vel subuentio assignetur eisdem,conspirantes in illos,eisq; proditionem vel alia grauia imponētes,eos capi & incarcerari,ipsorũq; monasteria cōburi procurant, & interdum monasteriorum ipsorum bona in totum vel in partem nõ modicam occupare præsumunt. ¶ Nos eorum in hac parte reprobis ausibus obuiare volentes,hoc ędicto perpetuo prohibemus,ne monachi aut regulares canonici administrationem aliquam non habentes,ad curias principum absq; speciali prelatorum suorũ licentia,se conferre præsumant. ¶ Quòd si vt suis prælatis aut monasterijs damnum aliquod inferant,* ad dictas curias se conferre præsumpserint,excōmunicationis sententiã eos incurrere volumus ipso facto. ¶ Prælatis eorum districtè nihilò minus iniungētes,vt ipsos à prædictarum curiarum accessu & alijs quibuslibet vagationibus & discursu diligenter compescere,ac super hoc nõ parentes eisdē,seuerè corrigere nõ omittãt. ¶ Pręfatę quoq; sentētię,monachos infra septa monasteriorũ,sine licentia abbatum suorum arma tenentes,decernimus subiacere.

* vide.l. quisq̃s. C. ad leg. Iuliã maie. & Ioã. And. i c. i pœnis. de reg. iur. lib. vi.

¶ Prouidet circa monachorum solitudines.Ioannes Andreæ.

¶ Ad hęc prædecessorũ nostrorũ vestigijs inhærētes,perpetuo prohibemus ędicto,ne monachi singuli in singulis sibi cōmissis administrationibus vel prioratibus habitare præsumant. Sed si prouentus prioratuum seu administrationum huiusmodi duobus fortè nõ sufpetant, iidem prioratus seu administrationes, nisi per abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis alijs vicinioribus,ad eorum monasteria pertinētibus,vel ipsorum monasteriorum officijs,aut inter se inuicem prout erit cōmodiùs,cum consilio & assensu abbatum per locorũ ipsorum ordinarios vniantur. Monachis locorum,quæ alijs vnientur prioribus,ad claustrum primitùs reuocandis,& clericis seruituris ibidem: de locorum ipsorum prouentibus prouisione debita facienda.

¶ Prouidet de priorum ætate, & ipsorum sacerdotio,professione, & habitatione.Ioannes Andreæ.

¶ Cæterùm prioratus conuentuales alicui, nisi.xxv.annum attigerit: alijs verò curam animarum habentes,etsi cura ipsa per sæculares habeat presbyteros exerceri, cuiquàm nisi.xx.annum peregerit,cōferri nequeant aut cōmitti. ¶ Qui autem prioratus istos vel illos habuerint,intra annum computãdum à tēpore collationis seu cōmissionis sibi factę de eis & possessionis eorum adeptę,vel intra vigesimumquintum ętatis suę annum,si ante annum ipsum nõ conuetuales prioratus eis cōmissi fuerint,aut collati,se faciant ad sacerdotium promoueri.Quod si (cessante rationabili causa) non fecerint,eo ipso nulla etiam monitione præmissa,prædictis prioratibus sint priuati: qui ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur. ¶ Sanè prioratus

aliquis

aliquis siue administratio committi alicui vel conferri nō possit, nisi expresse professus fuerit ordinem monachalem: neq; prioratus aut administrationes extra monasteria obtinentes, permittantur in monasterijs, sed teneantur in ipsis prioratibus seu administrationibus (quacūq; nō obstante cōsuetudine) residere: nisi ex studiorū vel aliā causa rationabili ad tēpus forte ab huiusmodi residētia excusentur.

¶ *Prouidet de monachorū ordinatiōe & ipsorū doctrina. Ioan. And.*

¶ Ad ampliationem autē cultus diuini, statuimus, q monachi quilibet ad monitionē abbatis se faciant ad omnes ordines sacros (excusatione cessante legitima) pmoueri. Rursus, vt ipsis monachis proficiendi in scientia, via opportuna non desit: in singulis ipsorum monasterijs, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur magister, qui eos in primitiuis scientijs instruat diligenter.

¶ *Confirmat & innouat decretalem suprà eodem, cùm ad monasterium. & cap. In singulis. hoc dicit. Ioan. And.*

¶ Premissa igitur omnia & ea nihilo minùs, quę felicis recordationis Innocentius papa quartus prędecessor noster, circa statum monachorum ipsorum pro vberiori cultu obseruantię regularis, quò ad vsum camisiarum, abdicationem proprietatis, silentium & esum carnium, ac de eorum capitulis de triennio in triennium celebrandis, & etiam quò ad quęlibet alia statuit (quę omnia innouamus & approbamus) expresse volumus & statuimus firmiter obseruari.

¶ Idem in eodem.

¶ *Moniales, quæ nulli subsunt nisi papæ, & canonici sæculares, per ordinarios: & alia exempta per suos prælatos debent annis singulis uisitari. Et ponit numerum personarum uisitationi interesse debentium. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* *Capitulum. ii.*

Attendentes, q vbi gubernaculum disciplinæ cōtēnitur, restat, vt religio naufragetur: prouidendum censuimus esse præcipuè, ne per contēptum huiusmodi in iis, quę se Christo voto celebri desponderunt, quidquàm reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honestatis gloria maculam, & diuinā meritò possit offendere maiestatem. ¶ Hoc igitur sacro approbante concilio duximus statuēdum, vt singula monialium monasteria per ordinarios exempta, videlicet, quæ ita sedi apostolicę, q nulli alij subiecta noscuntur apostolica: nō exempta verò ordinaria authoritate, ac exempta alia per alios, quibus subsunt annis singulis debeant visitari. ¶ Visitatores autē huiusmodi solicitudinis studium diligenter impēdant, vt moniales ipsæ, quarum nōnullas dolentes audiuimus in subscriptis excedere pannis sericis, variorum foderaturis, sandalicijs, comatis & cornutis crinibus, scacatis & virgatis caputiolis non vtantur: non choreas, nō festa sęcularium prosequantur, nō die noctùve per vicos & plateas incedant, aut voluptuosam, aliàs, vitam ducant, eas solertiùs retrahant, ab insolentijs quibuslibet & mundi huius illecebris, ac inducant easdem ad impendendum in monasterijs suis deuotum & debitum virtutum domino famulatum. ¶ Ad quæ omnia obseruanda moniales easdem (nō obstantibus exemptionibus & priuilegijs quibuscunq;, quibus tamē, quò ad, alia nolumus pręiudiciū generari) per illos, de

quibus

quibus suprà dictum est, compelli iubemus remedijs opportunis. ¶ Statuimus insuper, vt quęuis ad regimen abbatiarum assumptæ in monasterijs, in quibus abbatissæ sunt solitę benedici, intra annum à suæ confirmationis tempore computandum, munus benedictionis suscipiant: alioquin à iure suo (nisi subsit causa rationabilis) prorsùs se nouerint cecidisse, per illos, ad quos id pertinet prouisione de abbatissis monasterijs ipsis canonicè facienda. ¶ Illas quoq; mulieres, quæ vulgò dicuntur canonicè sæculares, & vt sæculares canonicæ vitam ducunt, nō renunciantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptę nō fuerint: si verò exemptę fuerint apostolica authoritate præcipimus visitari. Per hoc tamen non intendentes earum statum, regulam seu ordinem approbare. ¶ Ipsos autem visitatores notarijs duobus, & personis duabus suæ ecclesiæ quatuorq; viris alijs honestis vtiq; & maturis præcipimus in ea, quam visitando facient inquisitione fore contentos. ¶ Si qui verò visitatores ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu aliquo præmissorum (nisi moniti resipiscant) ipso facto excommunicationis sententiam se nouerint incursuros, priuilegijs, statutis, & consuetudinibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

¶ De religiosis domibus, vt episcopo sint subiectę. Titulus.xj.

¶ Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶ *Mulieres statum beguinarum sectantes & de nouo assumentes, ac religiosi in hoc dantes consilium uel fauorem, ipso facto sunt excommunicati: status tamen pœnitentialis, per hoc non interdicitur, secundum Paulum.* Capitulum.j.

Vm de quibusdam mulieribus beguinabus vulgariter nuncupatis (quæ cum nulli promittant obedientiam, nec proprijs renūcient, neq; profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosè nequaquàm existunt, quàquàm habitum, qui beguinarum dicitur deferant, & adhæreant religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earumdem) nobis fide digna relatione insinuatum extiterit, quòd earum aliquę quasi perductę in mentis insaniam, de summa trinitate ac diuina essentia disputent & prædicent, ac circa fidei articulos & ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducant, & multos super his decipientes simplices eos in errores diuersos inducant, aliaq; quàplura periculum animarum parientia sub quodam velamine sanctitatis faciant & committant. ¶ Nos tam ex his, quàm ex alijs, de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas meritò suspectas habentes, statum earumdem sacro approbante concilio perpetuò duximus prohibendum, & à dei ecclesia penitùs abolendum: eisdem & alijs mulieribus quibuscunq; sub pœna excōmunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, iniungentes expressè, ne statum huiusmodi

huiusmodi dudum forte ab ipsis assumptum quoquo modo sectentur vlterius, vel ipsum aliquatenus de nouo assumant. ¶ Prędictis verò religiosis, per quos eędē mulieres in huiusmodi beguinagij statu foueri, & ad ipsum suscipiēdum induci dicūtur, sub simili excōicatiōis pœna, quā eoipso, ꝙ secùs egerint se nouerint incursuros, districtiùs inhibemus, ne mulieres aliquas prędictū statū (vt premittitur) dūdū assumptū sectātes, aut ipsum de nouo forsitan assumētes quomodocūꝗ admittant in ipsis sup eo sectādo vel assumēdo prębētes vllo modo consiliū, auxiliū, vel fauorē, nullo cōtra pręmissa priuilegio valituro. ¶ Sanè per prędicta prohibere nequaꝗ intendimus, quin si fuerint fideles aliquę mulieres, quæ promissa continentia vel etiam nō promissa honestè in suis cōuersantes hospitijs, pœnitentiā agere voluerint, & virtutū domino in humilitatis spiritu deseruire, hoc eisdē liceat, prout dominus ipsis inspirabit. ¶ Idem.

¶ *Ponens constitutionis causam, statuit hospitalia reformari per collatores ipsorum, & cogi rectores eorum ad conseruationem locorum & suorum iurium, & ad hospitalitatem tenendam: statuens per locorum ordinarios suppleri defectum vel negligentiam collatorum, etiam circa exempta. Ioan. And.* *Capitulum. ij.*

QVia contingit interdum, quòd xenodochiorum, leprosariarum, eleemosynariarum, seu hospitalium rectores, locorū ipsorū cura pòst posita, bona, res, & iura ipsorum interdum ab occupatorū & vsurpatorum manibus excutere negligunt: quinimmò ea collabi & deperdi, domos & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quòd loca ipsa ad hoc fundata & fidelium erogationibus dotata fuerunt, vt pauperes infectiꝗ lepra reciperentur inibi, & ex prouentibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere: prouentus eosdem in vsus suos damnabiliter conuertentes, * cùm tamen ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium ad illum debeant nō ad alium (salua quidem sedis apostolicę authoritate) conuerti. ¶ Nos incuriam & abusum huiusmodi detestantes, hoc sacro concilio approbante sancimus, vt ij, ad quos id de iure vel statuto in ipsorum fundatione locorum apposito, aut ex consuetudine præscripta legitimè vel priuilegio sedis apostolicę pertinet, loca ipsa studeant in prædictis omnibus salubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebitè in statum reduci debitum faciant, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem & sustētationem debitam, iuxta facultates & prouentus locorum ipsorum rectores prædictos compellere non omittant. In quo, si fortè comiserint negligentiam vel defectum, ordinarijs locorum iniungimus, vt etiā si pia loca prædicta exemptionis priuilegio munita consistant: per seipsos vel alios impleat omnia pręmissa & singula, & rectores eosdem vtiꝗ non exemptos propriai excēptos verò & alios priuilegiatos apostolica ad id authoritate cōpellant. Contradictores cuiuscūꝗ status aut conditionis existant, ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxiliū, vel fauorē, per censurā ecclesiasticam & alijs iuris remedijs cōpescendo: nullum tamē per hoc exemptionibus seu priuilegijs ipsis, quo ad alia pręiudicium generando.

*Ad hunc locū, vide l. legatā. ff. de admin. re. ad ciui. pti. reue•ra. de cōse. dist. ij. ver. no. c. quāuis. de pœ. lib. vi.

+x15

¶ *Præcipit*

Praecipit hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus: & reprobat contrariã consuetudinem, subnittens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa cõmittitur, & de ipsorum iuramento, inuentario & ratione reddenda: & decretum apponit. Ioan. And.

Vt autem praemissa promptiùs obseruentur: nullus ex locis ipsis saecularibus clericis in beneficium conferatur: etiam si de consuetudine (quam reprobamus penitùs) hoc fuerit obseruatum: nisi in illorum fundatione secùs constitutum fuerit, seu per electionem sit de rectore locis huiusmodi prouidendum. Sed eorum gubernatio viris prouidis, idoneis, & boni testimonij committatur, qui sciant, velint, & valeant loca ipsa, bona eorum ac iura vtiliter regere, & eorum prouentus & redditus in personarum vsum miserabilium fideliter dispensare, & quos in vsus alios bona prędicta cõuertere praesumptio verisimilis non existat: in quibus sub obtestatione diuini iudicij illorum, ad quos dictorum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio seu administratio committetur: ad instar tutorum & curatorum iuramentum praestare, ac de locorum ipsorum bonis inuentaria conficere, & ordinarijs seu alijs, quibus subsunt loca huiusmodi, vel deputandis ab eis annis singulis, de administratione sua teneantur reddere rationem. ¶Quòd si secùs à quoquàm fuerit attentatum: collationem, prouisionem, seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmitatis.

Declarat constitutionem non extendi ad hospitalia religiosorum uel militarium ordinum. hoc dicit.

Pręmissa verò ad hospitalia militariũ ordinum aut religiosorum etiam aliorum extendi minimè volumus: quorum tamen hospitalium rectoribus in sanctae obedientiae virtute mandamus, vt in illis secũdum suorũ ordinum instituta & antiquas obseruãtias prouidere pauperibus, & hospitalitatẽ debitã in illis tenere procurẽt: ad quod per superiores eorum arcta districtione cogantur, statutis aut cõsuetudinibus quibuslibet non obstantibus in praemissis.

Conseruat antiquas consuetudines talium locorum, circa diuina officia & sacramenta. Ioan. And.

Caeterùm nostrę intentionis existit, quòd si qua sint hospitalia, altare vel altaria, & coemeterium ab antiquo habentia & presbyteros celebrantes & sacramenta ecclesiastica pauperibus ministrantes: seu si parochiales rectores consueuerint in illis exercere praemissa: antiqua consuetudo seruetur, quò ad exercenda & ministranda spiritalia suprà dicta.

De iure patronatus. Titulus. xij.

Clemens. v. in concilio Viennensi.

Si praesentatis ad ecclesias per patronos ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueuerunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminũ cõpetẽtem congrua portio: dioecesanus eam assignare debebit. Quod locum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. hoc dicit. Ioan. And. Capitulum. j.

Vt consti-

T constitutio,quę ad ecclesiam aliquam,quemuis etiã ad exemptorum præsentationem admitti consuetudine non obstante cõtraria prohibet, nisi pręsentatio de prouentibus eiusdem ecclesiæ, talis coram diœcesano portio fuerit assignata, vnde iura possit episcopalia soluere,& sustentationem habere congruam, sicut expedit obseruetur,ipsam declarare,ac quædam adijcere consilio huiusmodi sacri concilii approbatione prouidimus. ¶ Diœcesanis sub obtestatione diuini iudicij districtius inhibentes, ne præsentatũ aliquem per quamcunque personam ecclesiasticam ius pręsentandi,ad ecclesiam aliquam habẽtem admittant, nisi intra certum terminum competentem per diœcesanos ipsos pręsentantibus * pręfigendũ, ipsi pręsentato fuerit coram eis(vt pręscribitur)congrua de prouentibus ecclesię portio assignata. Quam si forsan iidem, pręsentantes, intra terminum ipsum assignare neglexerint:ne factum eorum noceat pręsentato,statuimus,vt ex tunc diœcesani debeant præsentatum(nisi aliud canonicum obsistat)admittere,& in pœnam pręsentantium,ad diœcesanos ipsos potestas assignationis huiusmodi deuoluatur. Præcipimus autem diœcesanis eisdem, sub ipsius obtestatione diuini iudicij,ipsorumq́; conscientias oneramus, quòd moderationem portionis ipsius debitè faciãt,nec odio vel fauore,vel aliàs in pluri vel minori,circa illam scienter excedant. ¶ Sanè in prioratuum vel aliorum,tam regularium,quàm secularium locorum ecclesijs,in quibus religiosi vel alij, ad quos eorum redditus pertinere noscuntur, prædicta consueuerunt onera supportare, præmissa nullatenus obseruentur:sed onera omnia,quę ecclesiarum ipsarum perpetuis presbyteris,aut vicarijs incumberent, si dicta eis assignatio facta esset,religiosi & alij suprà dicti plenè subire, ac presbyteros, seu vicarios ipsos decenter tractare,nécnon sustentationem eis præstare sufficientem, & congruam teneantur. ¶ Ad quæ omnia integraliter adimplenda,& nihilò minùs ad obseruationem debitam assignationis per diœcesanum in casu alio(vt præmittitur)faciendæ, religiosos prædictos, & alios quoslibet à diœcesanis eisdem ecclesiastica volumus censura compelli. Non obstantibus exemptionibus aut alijs quibuslibet priuilegijs, consuetudinibus, vel statutis, quæ circa præmissa, vel eorum aliquod religiosis ipsis aut alijs, in nullo volumus suffragari.

* Vide.l. est verũ.C. de incol. & de mu. & hono.l. rescriptũ. §.1.&.c.fi. de paro.& Auth. I.c. I. de Imu. eccle. ad fi.lib.vi.

¶ Idem.

¶ In plures hæredes unius ex pluribus patronis transit ius patronatus per stirpes.hoc dicit.Ioannes Andreæ. Capitulum.ii.

PLures ab vno ex patronis ecclesiæ relicti hæredes, vocem dumtaxat vnius habebunt in præsentatione rectoris. ¶ Et (vt faciliùs prouideatur ecclesijs) non inconueniẽs reputamus, patronos ipsos inter se posse liberè cõuenire,de rectore ab eis alternis vicibus pręsentando. ¶ Quibus etiam ex eadem causa permittimus,vt plures ad vacãtem ecclesiam possint eo modo præsentare personas,quòd vna ex eis eligi per episcopum valeat,& admitti.

318

De censibus, exactionibus, & procurationibus. Titulus.xiij.

Clemens quintus in concilio Vienensi.

Religiosi subire tenentur onera, quae incumbebāt ecclesiis per eos ante hoc cōcilium acquisitis: nisi priuilegio, exemptione uel alia iusta causa iuuentur: quae priuilegia uel exemptiones non iuuant in ecclesiis post concilium acquirendis. hoc dicit. Ioan. And. Capitulum.i.

Cum sit naturae consonum illos non recusare onera, quae rerum commoda complectuntur, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt religiosi quicunque pro monasteriis, & ecclesiis, quae ad eos quocunque sint titulo deuoluta, procurationes legatorū sedis apostolicae, ac iura episcopalia, & alia praestari pro ipsis antequàm ad eos peruenissent, solita prompté soluere studeant: nisi forsan sedis apostolicę priuilegio, exemptione, vel alia causa legitima, ab his se valeant excusare. ¶ Priuilegia verò, seu exemptiones huiusmodi ad monasteria, seu ecclesias, quae ad eos obuenire continget, in posterum volumus, non extendi.

Idem.

Ponit quaedam grauamina, quae praelati inferebant exemptis, praecipuè Cistercensibus, & illa fieri prohibet: statuēs, quòd episcopi, qui in monasteriis Cistercensis ordinis charitatiuè procurantur, sint contenti cibariis, quae per illos sibi ministrantur. Si uerò procurantur ex debito, ipsis uolentibus carnes ministrari, debent extra septa monasterii, uel saltem extra portā, quae dicitur regularis. Ipsorum etiam eleemosynarii fragmenta mensarum possunt pauperibus erogare. hoc dicit. Ioannes Andreae. Capitulum.ii.

Ad nostrum (quod dolentes referimus) peruenit auditum, quòd ecclesiarum pręlati ad monasteria Cistercièsis ordinis accedentes, licèt ab eis charitatiuè recipiantur, & eis curialiter necessaria ministrètur, cibis tamē regularibus nō cōtenti, contra priuilegia dicti ordinis carnes petūt: & si eis nō ministrètur, auferūt violenter. & licèt in locis eisdem fiant eleemosynę cōpetèter, ipsi tamē praelati ipsis religiosis inuitis alias eleemosynas faciūt, etiā in aliquibus locis, in quibus procurationes nō habent, de cōsuetudine vel de iure. Pro equitaturis quoque ferrandis, licèt ferris non egeant, & coci eorū sui officij ratione pecuniā exigunt & extorquent. Nec cōpositiones super procurationibus inter praelatos ipsos & eos initas eis seruant. Ipsis etiam in recipièdis procurationibus, ita graues existūt, quòd ipsis in eorum monasterijs & ecclesijs procurationes recipiētibus longi tèporis victum breuis hora cōsumūt: & dū procurationes recipiūt, canes venaticos, falcones & accipitres secum habent. Et nisi voluntati satisfiat eorum, valuę monasteriorum, seu ecclesiarum per violentiam sępe franguntur, & ornamenta ecclesiae exportantur: pluresque procurationes recipiunt vna die sedis apostolicae priuilegio non suffulti, interdum in pecunia numerata, visitationis etiam officio non impenso,

penso,& occasione dictarum procurationum,iidem prælati ab ipsis frequenter exigunt,quæ illis soluere non tenentur,intolerabilia eisdem grauamina cumulantes. Sunt & nõnulli,qui procurationes nũciorum apostolicę sedis,aliaq; extraordinaria onera exẽptis, & aliis religiosis pro maiori parte imponunt: vt se ac presbyteros liberent sęculares religiosos ad ordinandum huiusmodi onerum distributionem minimè assumentes. In multis etiam aliis pręfati prælati,exẽpta monasteria,& ipsorum ecclesias vtroque illis iure subiectas,grauant in procurationibus recipiendis,& oneribus insolitis imponendis.¶ Nos igitur super his volentes, de opportuno remedio prouidere,sacri approbatione cõcilii duximus statuendum, vt si episcopi non causa visitationis,sed charitatiuę hospitalitatis, ad monasteria venerint suprà dicta,victualia gratiosè recipiant,quæ charitatis gratia eis fuerint ministrata.Ipsis autem episcopis,ad monasteria veniẽtibus suprà dicta & procurationes ibidem recipientibus sibi debitas de iure communi,consuetudine,priuilegio, vel iure alio speciali: in domibus ipsorum monasteriorum extra tamen septa ipsorum existentibus,si quę fuerint ad hoc aptę alioquin intra septa ipsa,non tamen intra portam,quam regularem appellãt, carnium pro congruentia temporis si voluerint(priuilegio non obstante quocunq;)cibaria ministrentur. Nec inconueniens reputamus,si fragmenta,quę de mensis ipsorum episcoporum & suorum familiarium colligũtur,per ipsorum episcoporum eleemosynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem grauaminibus expressis superiùs, prælati diligẽter abstineant, si dei & apostolicę sedis indignationem voluerint euitare.

¶Idem in eodem.

¶Diœcesani,quibus hoc constat,illos qui exigendo à clericis pedagia,uel guidagia excommunicati sunt uel interdicti,publicari debẽt.
Ioannes Andreæ. *Capitulum.iii.*

PRæsenti constitutione iubemus,vt locorũ diœcesani contra eos, qui ab ecclesiis vel personis ecclesiasticis pro earum rebus propriis,quas non negociandi causa deferũt, aut deferri faciũt,vel trãsmittunt,pędagia vel guidagia suo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum suarum periculum,& eorum à quibus ea exigunt,præiudicium & grauamen excommunicationis & interdicti sententias à iure prolatas: postquàm de his ipsis constiterit, omnino publicent,vel à suis subditis,tamdiu faciãt publicari,donec illi sic exacta restituerint, & de transgressione huiusmodi satisfecerint competenter.

¶De celebratione missarum,& alijs diuinis officijs. Titulus.xiiij.

¶Clemens quintus in concilio Vienensi.

¶Prælati,ad quos spectat correctio,& illis negligẽtibus, superiores ipsorum debent esse soliciti,ut horis debitis in cathedralibus regularibus & collegiatis ecclesiis horæ canonicæ deuotè psallantur: &

quòd in ecclesiis aliis celebretur conuenienter & debitè diurnum offi- cium & nocturnum. principaliter hoc intendit. Ioannes Andreæ. Capitulum.i.

Raui nimirum turbatione mouemur, quòd ex nõnullorum rectorum negligentia, quæ dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consueuit in subditis, plerique ecclesiarum ministri modestia ordinis clericalis abiecta, dum offerre deo sacrificium laudis fructum labiorum suorũ in puritate conscientiæ & animi deuotione deberẽt, horas canonicas dicere, seu psallere, transcurrendo syncopãdo, extranea quidem & plerumque vana, prophana & inhonesta intermiscendo colloquia, tardè ad chorum conueniendo, seu ecclesiam ipsam absque rationabili causa ante finẽ officij exeundo frequenter. aues interdũ portando, seu faciendo portari, canesque secũ ducendo venaticos, ac quasi nihil prætendentes de clericali militia, in corona vestibus & tonsura diuina etiam celebrare, aut eis interesse nimis indeuotè præsumunt. ¶ Nonnulli etiam tã clerici, quàm laici præsertim in festorum certorum vigilijs, dum in ecclesijs deberent orationi insistere, non verentur in ipsis earũque cœmeterijs choreas facere dissolutas, & interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus ecclesiarum & cœmeteriorum violationes, inhonesta variaque delicta quandoque sequuntur, & ecclesiasticum plerumque perturbatur officium, in diuinæ maiestatis offensam, & astantium scandalum populorum. ¶ In multis insuper ecclesijs cum vasis, vestimentis, & cæteris ornamentis ad diuinum cultum necessarijs, indecentibus vtique (pẽsatis earum facultatibus) deseruitur. ¶ Ne igitur transgressiones inualescant huiusmodi, alijsque veniant in exemplum, sacri concilij approbatione hoc fieri prohibẽtes, sancimus, vt illi, ad quos id pertinet, & in eorum si vtique exempti non sint negligentiam, vel defectum locorum ordinarij, si verò exempti fuerint, aut aliàs circa hoc priuilegiati: superiores ipsorum (omni negligentia vel incuria penitùs relegata) circa reformanda præmissa, & eorum singula corrigenda, nẽcnon, vt in cathedralibus regularibus & collegiatis ecclesijs horis debitis deuotè psallatur. In alijs verò conuenienter & debitè celebretur diuinum, diurnum, & nocturnum officium, si dei & apostolicę sedis indignationẽ euitare voluerint, solicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram ecclesiasticam (dũmodò ad eos illam exercere pertineat) alijsque opportunis remedijs compescendo, facientes prout ad eos spectat in his, & alijs, quæ ad diuinum cultum, & morum reformationem pertinent. ad ecclesiarum & cœmeteriorum respiciunt honestatem, sacrorum statuta canonum, ad quę sciẽnda diligẽs curent adhibere studium irrefragabiliter obseruari.

¶ Idem in eodem.

¶ Clerici etiam religiosi, domestici, cõmensales cardinalium uel episcoporum, se possunt illis in diuinis officiis coaptare. hoc dicit. Ioannes Andreæ. Capitulum.ii.

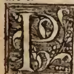
Dignum

DIgnum prorſus & congruum arbitrantes, quòd clerici tam reli-gioſi, quàm alij cardinalium ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac quorumcunque pontificum gratiam, & communionem apoſtolicæ ſedis habentium, commenſales domeſtici ſe poſſint ipſis, in diuinis officijs coaptare, vt illud, quod idem cardinales, ſeu pontifices di-cent, officium licitè dicere valeant. ¶ Nec ad dicẽdum aliquod aliud teneantur ſacri approbatione concilij indulgemus.

ℭDe baptiſmo & eius effectu. Titulus.xv.

ℭClemens quintus in concilio Vienenſi.

ℭ*In fontibus eccleſiarum, non in priuatis domibus, debet baptiſma cõcedi. duos caſus excipit, & trãſgreſſores puniri præcipit. Ioãnes Andreæ.* *Capitulum unicum.*

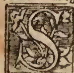

PRæſenti prohibemus ædicto, ne quis decætero in aulis vel cameris, aut alijs priuatis domibus, ſed dumtaxat in eccleſijs, in quibus ſunt ad hoc fontes ſpecialiter deputati, aliquos (Niſi regum vel principum, quibus valeat in hoc caſu deferri, liberi extiterint. Aut talis neceſſitas emerſerit, propter quam neque-at ad eccleſiam abſque periculo, propter hoc acceſſus haberi) audeat baptizare. ¶ Qui autem ſecùs præſumpſerit, aut ſuam in hoc præ-ſentiam exhibuerit, taliter per epiſcopum ſuum caſtigetur, quòd alij attentare ſimilia non præſumant.

ℭDe reliquijs & veneratione ſanctorum. Titulus.xvj.

ℭClemens quintus in concilio Vienenſi.

ℭ*Feſtum corporis Chriſti celebrari debet feria quinta, poſt octauam pentecoſtes, & certæ indulgẽtiæ conceduntur, iis, qui in feſto uel intra octauam officio uel horis intererunt. hoc dicit. Io. And.* *Cap. unicũ.*

SI dominum in ſanctis eius laudare iubemur, dignum profectò iuſtum & ſalutare nobis exiſtit, vt ſibi in ſui quo nos quotidie ſpiritualiter reficit memoriam corporis, laudes feſtiuę venerationis & gratias referamus. ¶ Hac igitur conſideratione inducti, conſtitutionem à bonæ memoriæ Vrbano papa quarto prędeceſſore noſtro ſuper hoc ęditam, de fratrum noſtrorum conſilio dſ ſtrictè præcipimus obſeruari: cuius tenor ſequitur in hæc verba. ¶ Vrbanus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, & alijs eccleſiarum prælatis &c. ¶ Tranſiturus de hoc mũdo ad patrem ſaluator noſter dominus Ieſus Chriſtus, cùm tẽpus ſuę paſſiõis inſtaret ſumpta cœna, in memoriam mortis ſuæ inſtituit ſummum & magnificum ſui corporis, & ſanguinis ſacramentum, corpus in cibum, & ſanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem domini annunciamus. In inſtitutione quidem hu-

Pſalm. vltimo.

tus sacramenti dixit ipse apostolis,hoc facite in meam commemorationem:vt pręcipuũ & insigne memoriale sui amoris eximij, quo nos dilexit,esset nobis hoc pręcelsum, & venerabile sacramentum: memoriale,inquam,mirabile ac stupẽdum,delectabile,suaue, tutissimum, ac super omnia preciosum,in quo innouata sunt signa,& mirabilia immutata,in quo habetur omne delectamentum,& omnis saporis suauitas,ipsaque dulcedo domini degustatur,in quo vtique vitæ suffragium consequimur & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum,memoriale sacratissimum,& memoriale saluificũ, in quo gratam redemptionis nostrę recensemus memoriam, in quo à malo retrahimur & in bono confortamur,& ad virtutum & gratiarum proficimus incremẽta,in quo profecto proficimus ipsius corporali pręsentia saluatoris. ¶ Alia namque,quorum memoriam agimus, spiritu menteq; complectimur:sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus. In hac verò sacramentali Christi commemoratione Iesus Christus præsens sub alia quidem forma in propria verò substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cælum dixit apostolis,& eorum sequacibus. Ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus vsque ad consummationem sęculi:benigna ipsos promissione cõfortans,quòd remaneret & esset cum eis,etiam præsentia corporali.¥ ¶ O digna & nunquàm intermittenda memoria:in qua mortem nostram recolimus mortuam,nostrumq; interitum interisse,ac lignum viuificum ligno crucis affixum,fructũ nobis attulisse salutis. ¶ Hæc est commemoratio gloriosa,quæ fidelium animos replet gaudio salutari,& cum infusione lęticię deuotionis lachrymas subministrat. Exultamus nimirum nostram memorãdo liberationem,& recolẽdo passionem dominicam,per quam liberati sumus vix lachrymas continemus. In hac itaque sacratissima commemoratione assunt nobis suauitatis gaudium simul & lachrymæ:quia & in ea congaudemus lachrymantes & lachrymamur deuotè gaudentes,lætas habendo lachrymas,& lęticiam lachrymantem. nam & cor ingenti perfusum gaudio,dulces per oculos stillat guttas. ¶ O diuini amoris immensitas,diuinę pietatis superabundantia, diuinæ affluentia largitatis: dedit enim nobis dominus omnia, quæ subiecit sub pedibus nostris, & super vniuersas terræ creaturas contulit nobis dominij principatum. ¶ Ex ministris etiam spirituum superiorum nobilitat & sublimat hominis dignitatem. Administratorij namque sunt omnes in ministerium,propter eos,qui hæreditatem salutis capiunt destinati. Et cùm tam copiosa fuerit erga nos eius munificentia volẽs, adhuc ipse in nobis suam exuberantem charitatem præcipua liberalitate monstrare,semetipsum nobis exhibuit,& transcendens omnem plenitudinem largitatis,omnem modum dilectionis excedẽs attribuit se in cibum. ¶ O singularis & admiranda liberalitas,vbi donator venit in donum,& datum est idem penitùs cum datore. Quàm larga & prodiga largitas,cùm tribuit quis seipsum. Dedit igitur nobis se in pabulum:vt quia per mortem homo corruerat,& per cibum ipse releuaretur ad vitam.cecidit homo per cibum ligni mortiferum, releuatus est homo per cibum ligni vitalis. In illo pepẽdit esca mortis, in isto

¥ vide gl. l.l.j.ff. qd met.cau. & gloss. in l.ij. C. in quib9 cau. colo.li.xj.

in isto pependit vitę alimentum. Illius esus meruit lęsionem, istius gustus intulit sanitatem: gustus sauciauit, & gustus sanauit. vide, quia vnde vulnus est ortum, prodijt & medela: & vnde mors subijt, exinde vita euenit. De illo siquidem gustu dicitur, quacunque die comederis morte morieris. De isto verò legitur, si quis comederit ex hoc pane viuet in æternum. hic est cibus, qui plenè reficit, verè nutrit, summeq́ impinguat: non corpus sed cor, non carnem sed animam, non ventrem sed mẽtem. Homini ergo, qui spiritualia alimonia indigebat, saluator ipse misericors, de nobiliori & potentiori huius mundi alimento pro animæ refectione pia dispositione prouidit, decens quoq́ liberalitas extitit, & conueniens operatio pietatis, vt verbum dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus est & refectio, factũ caro, se rationabili creaturæ carni & corpori homini, videlicet, in edulium largiretur: panem enim angelorum manducauit homo, & ideo saluator ait, Caro mea verè est cibus. Hic panis sumitur, sed verè nõ consumitur, mãducatur, sed non transmutatur: quia in edentẽ minimè trãsformatur: sed si dignè recipitur, sibi recipiens cõformat. Gen. 2. Ioan. 6. Psal. 77. Ioan. 6.

¶ O excellẽtissimũ sacramentũ. O adorandũ, venerandũ, colendũ, glorificandũ, pręcipuis magnificandũ laudibus, dignis præconijs exaltandũ, cunctis honorandũ studijs, deuotis prosequendũ obsequijs, & syncetis mentibus retinendũ. ¶ O memoriale nobilissimum intimis cõmendandũ pręconijs, firmiter animo alligandũ, diligẽter reseruãdum in cordis vtero & meditatione, ac celebratione sedula recẽsendũ. ¶ Huius memorialis cõtinuã debemus celebrare memoriã, vt illius, cuius ipsum fore memoriale cognoscimus, semp memores existamus, quia cuius donũ, vel mun⁹ frequẽtiùs aspicit, hui⁹ memoria strictiùs retinet. ¶ Licèt igit hoc memoriale sacramẽtũ in quotidianis missarũ solẽnijs frequẽtet: cõueniẽs tamen arbitramur & dignũ, vt de ipso semel saltẽ in anno, ad cõfundendã specialiter hęreticorũ pfidiã & insaniã, memoria solẽnior, & celebrior habeat. In die nãq́ cœnę dñi, quo ipse Christus hoc instituit sacramentũ, vniuersalis ecclesia ꝓ pœnitẽtiũ recõciliatione, sacri cõfectione chrismatis, adimpletione mãdati circa lotionẽ pedũ & alijs, ꝙ plurimũ occupata, plenè vacare nõ potest celebrationi hui⁹ maximi sacramẽti. Hoc enim circa sanctos, quos per anni circulũ veneramur, ipsa obseruat ecclesia, vt (ꝙuis in letanijs & missis, ac alijs etiã ipsorũ memoriã sępius renouem⁹) nihilò minùs tñ ipsorũ natalitia certis dieb⁹ p annũ solẽniùs recolat, festa ꝓpter hoc eisdẽ dieb⁹ specialia celebrãdo. Et qa in his festis circa solẽnitatis debitũ aliquid per negligentiã aut rei familiaris occupationẽ, aut aliàs, ex humana fragilitate omittitur, statuit ipsa mater ecclesia certã diem, in qua generaliter omniũ sanctorum cõmemoratio fieret: vt in hac ipsorum celebratione communi, quicquid in proprijs ipsorũ festiuitatib⁹ omissum existeret, solueretur. Ioan. 3.

¶ Potissimè igit exequendũ est, ergo hoc viuificũ sacramentũ corporis & sanguinis Iesu Christi, qui est sanctorũ omniũ gloria & corõa, vt festiuitate ac celebritate pręfulgeat speciali, quatènus in eo, quod in alijs missarũ officijs, circa solẽnitatem est forsitan prætermissum deuota diligentia suppleat, & fideles (festiuitate ipsa instãte) intra se

præterita memorantes,id quod in ipsis missarum solennijs sęculari- bus forsan agendis impliciti,aut aliàs,ex negligentia vel fragilitate humana minùs plenè gesserunt, tunc attentè in humilitate spiritus & animi puritate restaurent. ¶ Intelleximus autem olim,dum in mi- nori essemus officio constituti,quòd fuerat quibusdam catholicis di- uinitùs reuelatum festum huiusmodi generaliter in ecclesia celebrã- dum. ¶ Nos itaque ad corroborationem, & exaltationem catholicæ fidei,dignè ac rationabiliter duximus statuendum, vt de tãto sacra- mento,pręter quotidianam memoriam, quam de ipso facit ecclesia, & solennior & specialior annuatim memoria celebretur: certum ad hoc designantes & describẽtes diem, videlicet,feriam quintam pro- ximam,post octauam pentecostes:vt in ipsa quinta feria deuotæ tur bę fidelium propter hoc ad ecclesias affectuosè concurrant, & tam clerici,quàm populi gaudentes,in cantica laudum surgant:tũc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos persoluant lęticiæ sa- lutaris:tũc psallat fides,spes tripudiet,exultet charitas,deuotio plau dat,iubilet chorus, puritas iocũdetur:tunc singuli alacri animo pro- naq; voluntatate conueniant,sua studia laudabiliter exequendo,tãti festi solennia celebrantes:& vtinam ad Christi seruitium, sic eius fi- deles ardor inflammet, vt per hęc & alia proficientibus ipsis meri- torum cumulis apud eum,qui sese dedit pro eis in precium,tribuitq; se ipsis in pabulum, tandem post huius vitæ decursum eis se in prę- mium largiatur. ¶ Ideoq; vniuersitatem vestram monemus,& horta mur in domino,& per apostolica scripta in virtute sanctę obedien- tię districtè pręcipiendo mandamus, in remissionem peccaminum iniungentes,quatènus tam excelsum,& tam gloriosum festum præ- dicta quinta feria singulis annis deuotè ac solenniter celebretis, & faciatis studiosè per vniuersas ecclesias ciuitatum vestrarum & dioe- cesum celebrari:subditos vestros in dominica,dictam quintam feriã proximè procedẽte,salutaribus monitis solicitè per vos & per alios exhortantes,vt per veram & puram confessionem, eleemosynarum largitionem,attentas & sedulas orationes,& alia deuotionis & pie- tatis opera taliter se studeant præparare,quòd huius præciosissimi sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintq; ipsum susci- pere reuerenter, ac eius virtute augmentum consequi gratiarum.

¶ Nos enim Christi fideles ad colendum tantum festum & celebran- dum donis volentes spiritualibus animare,omnibus verè poeniten- tibus & confessis,qui matutinali officio festi eiusdem in ecclesia, in qua idem celebrabitur interfuerint,cẽtum. Qui verò missę,totidem. Qui autem in primis ipsius festi vesperis interfuerint, similiter cen- tum. Qui verò in secundis,totidem. Illis verò,qui primæ, tertiæ, & sextæ,nonæ ac completorij officijs interfuerint, pro qualibet ho- rarum ipsarum,quadraginta. Illis autem, qui per octauas illius festi matutinalibus vespertinis,missæ ac prædictarum horarum officijs interfuerint, centum dies singulis octauarum ipsarum diebus de omnipotentis dei misericordia, ac beatorum apostolorum eius Pe- tri & Pauli authoritate confisi, de iniunctis sibi poenitentijs rela- xamus.

¶ De immuni-

De immunitate eccleſiarũ. Titulus.xvij.

Clemens.v.in concilio Vienenſi.

Reuocat & pro infectis uult haberi decretalem, Clericis.eo.tit.lib.vi.cum ſuis declarationibus.Ioannes Andreæ. *Capitulum unicum.*

Voniam ex conſtitutione Bonifacij papę octaui prędeceſſoris noſtri, quę incipit, Clericis laicos.& ex declaratione ſeu declarationib⁹, ex illa poſtmodùm ſubſecutis, nõnulla ſcandala, magna pericula, & incõmoda grauia ſunt ſecuta, & ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccurratur) pręſumitur veriſimiliter in futurum. ¶ Nos de conſilio fratrum noſtrorũ conſtitutionẽ & declarationem, ſeu declarationes prædictas & quicquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitùs reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis. ¶ Volentes & firmiter ſtatuentes illud (contra quoſcũq; laicos exigentes ſeu extorquentes ab eccleſijs eccleſiaſticisq; perſonis talias, ſeu collectas aut exactiones quaſcũq;, & contra dantes ad id faciendum cõſilium, auxilium, vel fauorem, nécnon & circa pręſtandas ſubuentiones laicis ab eccleſiarum prælatis ac alijs viris eccleſiaſticis) inuiolabiliter obſeruari, quod ſuper his à pręde.noſt.in Lateraũ.& generalibus cõcilijs, quæ nos ſub obteſtatione diuini iudicij præcipimus obſeruari diſtrictè, ſalubriter eſt prouiſum.

CLEMENTINARVM LIBER QVARTVS.

De cõſanguinitate & affinitate. Tit.vnic⁹

Clemens.v.in concilio Vienenſi.

Scienter contrahens matrimonium in gradu conſanguinitatis uel affinitatis prohibito, uel cum moniali: excõmunicatus eſt ipſo iure. & publicari debet & uitari. Idem in profeſſo & profeſſa uel conſtituto in ſacris.Ioannes Andreæ. *Capitulum unicum.*

Os, qui (diuino timore pòſt poſito in ſuarum periculum animarum) ſcienter in gradibus conſanguinitatis & affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cũ monialibus contrahere matrimonialiter non verentur. Nécnon religioſos & moniales ac clericos in ſacris ordinibus cõſtitutos matrimonia contrahentes, refrenare metu pœnę ab huiuſmodi eorũ temeritatis audacia cupientes. Ipſos excõmunicationis ſentẽtiæ ipſo facto decernimus ſubiacere. ¶ Pręcipientes

eccleſiarũ

ecclesiarum prelatis, vt illos, quos eis constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publicè tamdiu nuncient, seu à suis subditis faciant nũciari, donec suum humiliter recognoscentes errorem separentur abinuicem, & absolutionis obtinere beneficiũ mereãtur. ¶ Per prædicta quoq; iuribus, quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt, in nullo volumus derogari.

CLEMENTINARVM LIBER QVINTVS.

De magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. Titulus.j.

Clemens.v.in concilio Vienensi.

In studiis Romanæ curiæ, Parisien. Oxonien. Bononien. & Salamantino, debent esse magistri catholici scholas regentes in lingua Hebraica, Arabica, & Chaldæa, duo scilicet, pro qualibet lingua. Et statuitur, per quos eis debeat de stipẽdiis & sumptibus prouideri.
Capitulum.j.

Nter solicitudines nostris humeris incũbentes, perpeti cura reuoluimus, vt errantes in viam veritatis ĩducere, ipsosq; lucrifacere deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus: hoc est, quod profectò desiderãter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectũ, ac circa illud diligẽti studio & studiosa diligentia vigilamus. ¶ Non ambigimus autem, quin ad huiusmodi nostrũ desiderium assequendum diuinorũ eloquiorũ sit expositio congrua, ipsorũq; fidelis prędicatio admodum opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noscantur inaniter vacuaq; redire, si auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoq; illius, cuius vicem in terris (licèt immeriti) gerimus imitantes exemplum, qui ituros per vniuersum mundum ad euangelizandum apostolos, in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis noticiam linguarum habentibus, quibus vtuntur infideles præcipuè abundare sanctam affectamus ecclesiam, qui infideles ipsos sciant & valeant sacris institutis instruere, christicolarũq; collegio, per doctrinam Christianæ fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare. ¶ Vt igitur peritia linguarum huiusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obti-

neri.

neti. Hoc ſacro approbante concilio ſcholas in ſubſcriptarum linguarum generibus vbicunq; Romanam curiam reſidere contigerit, nécnon in Pariſien. & Oxonien. Bononien. & Salamantino ſtudiis prouidimus erigendas. Statuentes, vt in quolibet locorum ipſorum teneantur viri catholici ſufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldeæ linguarum noticiam: duo videlicet, vniuſcuiuſq; linguæ periti, qui ſcholas regant inibi, & libros de linguis ipſis in latinum fideliter transferentes, alios linguas ipſas ſolicitè doceant, earumq; peritiam ſtudioſa in illos inſtructione transfundant: vt inſtructi & edocti ſufficienter in linguis huiuſmodi, fructum ſperatum poſſint (deo authore) producere, fidem propagaturi ſalubriter in ipſos populos infideles. ¶Quibus equidem in Romana curia legentibus per ſedem apoſtolicam, in ſtudiis verò Pariſienſi, per regem Franciæ, in Oxonien. Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, ac Vualiæ, in Bononienſi, per Italiæ, in Salamantino, per Hiſpaniæ prælatos, monaſteria, capitula, conuentus, collegia exempta & non exempta, & eccleſiarum rectores in ſtipendiis competentibus & ſumptibus volumus prouideri: contributionis onere ſingulis, iuxta facultatum exigentiam imponendo. Priuilegiis & exemptionibus quibuſcunq; contrariis nequaquàm obſtantibus, quibus tamen nolumus, quò ad alia præiudicium generari.

¶Idem.

¶Is, ad quem ſpectat magiſterium vel doctoratum tribuere, priùs à doctorando recipiat iuramentum, quòd in ſolennitate ſua non expédet ultra ſummã trium milium turonen. argenteorum. Quod ſi non fecerit, etiam ſi ſit epiſcopus, per menſes à collatione magiſterij eſt ſuſpenſus. hoc dicit. Ioan. And. Capitulum. ii.

CVm ſit nimis abſurdum, vt quis cum vanitate & imperitia ad honorem aſcendat peritiæ literarum, non ſine turbatione miramur illum apud ſcholaſticos inualuiſſe abuſum, quòd plerîq; eorum, qui in quauis ſcientia ad doctoratus vel magiſterii aſſumuntur honorem, cum ſua ſolenniter principia faciunt, aut ſui recipiunt inſignia doctoratus, circa cibos, veſtes, & alia ſic in expenſis excedunt, quòd & ipſi tranſeunte expenſarum huiuſmodi vanitate vacui plerûq; remaneant & grauati. Et cęteri, qui vel nolunt vel nequeũt ſimiles expenſas ſubire, hac occaſione frequenter à receptione honoris huiuſmodi retrahuntur. ¶Volentes igitur de opportuno ſuper his remedio prouidere, illis, ad quos vbilibet pertinet honorem tribuere memoratum, diſtrictè præcipimus, vt quoſcunq; ab eis decætero dictum recipientes honorem, iuramento priùs adſtringant, ne vltra tria milia turonen. argenteorum in ſolennitate, circa huiuſmodi doctoratum aut magiſterium quomodolibet adhibenda expendant. Ipſosq; nihilò minus (niſi forſan notabilis conditionis extiterint) vt intra ſummã prædictã huiuſmodi moderentur expẽſę, efficaciter exhortantes: ac ſi hoc illorum congruere ſtatui viderint iuramentum, exigentes ab eis, quòd certos, intra ſummam præfatam taxandos, ab ipſis expenſarum terminos non excedant. ¶Si quis autem pontifi-

pontificali etiam dignitate præfulgens, non recepto prius iuramento præfato, honorem cuiquàm tribuerit suprà dictum: à collatione magisterij seu doctoratus cuiuslibet, per sex menses sequentes eoipsò nouerit se suspensum.

¶De Iudæis & Sarracenis. Titulus.ij.

¶Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶Principes Christiani cōpescere debent Sarracenos sibi subiectos, ab inuocatione publica nominis Machometi, & à peregrinatiōe, quam facere solent ad sepulchrū ipsius. hoc dicit. Ioan. And. Capitulū unicum.

CEdit quidem in offēsam diuini nominis & opprobriū fidei Christianæ, quòd in quibusdam mundi partibus principibus Christianis subiectis, in quibus interdum seorsum, interdum verò permixtim cū Christianis habitant Sarraceni, sacerdotes eorū Zabazala vulgariter nuncupati, in templis seu Mesquitis suis, ad quę ijdem Sarraceni conueniunt, vt ibidem adorent perfidum Machometum diebus singulis certis horis in loco aliquo eminenti eiusdem Machometi nomen (Christianis & Sarracenis audientibus) alta voce inuocant & extollunt, ac ibidem verba quędam in illius honorem publicè profitētur. ¶ Ad locum insuper vbi olim quidam sepultus extitit Sarracenus, quem vt sanctum Sarraceni alij venerantur & colunt, magna Sarracenorū earūdem partium & etiā aliarū confluit publicè multitudo, ex quibus nostrę fidei non modicum detrahitur, & graue in cordibus fidelium scandalum generatur. ¶ Cùm autē hæc in diuinæ maiestatis displicentia non sint vllatènus toleranda, sacro approbante concilio ipsa in terris Christianorum districtiùs fieri deinceps inhibemus, vniuersis & singulis principibus catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur, & fiunt prędicta, sub obtestatione diuini iudicij obnoxius iniungentes, quatènus ipsi tanquàm veri catholicæ & Christianæ fidei seduli zelatores, opprobium, quod tam ipsis, quàm cæteris Christicolis per præmissa ingeritur, debita consideratione pensantes: ipsum (vt proinde æternæ beatitudinis prēmium assequantur) de terris suis omnino auferant, & à suis subditis auferri procurent: inhibendo expressè, ne prefata inuocatio seu professio nominis ipsiꝰ sacrilegi Machometi publicè, aut peregrinatio prelibata ab aliquo in eorum existente dominio audeat attētari decæterò, vel quomodolibet sustineri. ¶ Ij verò, qui secùs prēsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis: ꝙ alij eorū exemplo perterriti à prēsumptione simili arceantur.

¶De hæreticis. Titulus.iij.

¶Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶Præmittit constitutionis causam. Ioannes Andreæ. Capitulum.I.

Multorum

x15:

Vltorum querela sedis apostolicę pulsauit auditum, quod nonnulli inquisitores per sedem eandem, contra prauitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt suę potestatis officium, vt quod in augmentum fidei per circunspectam eiusdem sedis vigilantiā salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxij) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionē de officio inquisitionis exercēdo per diœcesanos & inquisitores: primò ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ nō potest, & decretū apponit submittēs, quomodò impeditus uel interesse nolens cōmittit alij uel cōsentit. Ioan. And.

Propter quod ad dei gloriam & augmentum eiusdem fidei, vt negocium inquisitionis huiusmodi eò prosperetur felicius, quò deinceps eiusdem labis indago solennius, diligentius, & cautius peragetur ipsum tam per diœcesanos episcopos, quàm per inquisitores à sede apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cuiuslibet cōmodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri. ¶ Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere, ac tutè custodię mancipare, ponendo etiā in compedibus vel manicis ferreis si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, nécnon inquirere cōtra illos, de quibus pro huiusmodi negocio, secūdum deum & iusticiā viderit expedire. ¶ Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormētis exponere illos, aut ad sentētiam procedere cōtra eos, episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel episcopali sede vacante, capituli super hoc delegato, si sui adinuicē copiam habere valeant intra octo dierum spacium, postquàm se inuicem requisierint, non valebit. ¶ Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. ¶ Verùm si episcopus vel eius capituli sede vacante delegatus cum inquisitore, aut inquisitor cum altero eorūdem, propter pręmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire: possit episcopus vel eius seu capituli sede vacante delegatus inquisitori, & inquisitor episcopo vel eius delegato, seu sede vacante illi, qui ad hoc per capitulū fuerit deputatus super illis cōmittere vices suas vel suum significare per literas consilium & consensum.

Prouidet circa muros uel carceres hæreticorum, ipsorum claues, custodes, & custodum ministros. Ioan. And.

Sanè, quia circa custodiam carcerū hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupātur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas. Nos volentes sup hoc prouidere, statuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quē decætero episcopo & inquisitori prædictis volumus fore cōmunem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios & fideles: vnum, quē volet episcopus & prouidebit eidem, alium, de quo voluerit inquisitor, cui etiam prouidebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclaui eiusdem carceris siue muri erunt duę claues diuersę: quarū vnam vnus, aliam

aliud

alius tenebit prædictorum custodum,& eam cum officio ministrandi,quæ incarceratis fuerint ministranda,suo poterit committere vel subdelegare ministro.

Ponit iuramentum custodum,ministrorum suorum, & notariorum, & aliorum officialium.Ioan.And.

Porrò corā episcopo vel capitulo sede vacāte & inquisitore prædictis vel substitutis ab eis custodes suprà dicti,anteq̄ suū officiū exequatur,iurabūt ad sancta dei euāgelia corporaliter à se tacta,ꝙ in custodia immuratorū & aliorū,pro crimine suprà dicto in sua custodia positorū & ponendorum omnē diligentiā & solicitudinē,quam poterunt fideliter adhibebunt.Et ꝙ alicui incarcerato nihil vnus in secreto loquetur,quin hoc audiat alter custos. Et ꝙ prouisionē,quam incarcerati recipiunt ex ordinatione cōmuni,& illud quod à parētibus & amicis vel alijs personis fidelibus offeretur eisdē(nisi episcopi & inquisitoris vel suorū cōmissariorū ordinatio refragetur) ipsis fideliter & absq; diminutiōe aliqua ministrabūt,nec in his fraudē aliquā adhibebūt.Et idē iuramētum & corā eisdē personis ministri custodū priùs,q̄ suū exerceant officiū exhibebunt. Et quia sæpe cōtingit episcopos ꝓprios habere carceres,sibi & dictis inquisitoribus nō cōmunes:volumus & districtè præcipimus,vt custodes ad incarceratorum,pro dicto crimine custodiā per episcopos,vel sede vacāte per capitulū deputandi,& eorū ministri corā dictis inquisitorib⁹vel substitutis ab eis præstent simile iuramentū. Notarij quoq; inquisitionis coram episcopo & inquisitore vel substitutis ab eis,iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad prædictum officium exequendum.

Punit episcopos inquisitores & eorum substitutos,qui faciendo uel omittendo delinquunt in officio.hoc dicit.

Verùm,quia nimis est graue ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere,quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit: graue est quoq; & damnatione dignissimū malitiosè insontibus eandem imponere prauitatem: episcopo & inquisitori prædictis ac alijs ad dicti executionem officij substituendis ab eis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus,vt sic discretè & promptè contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedant, ꝙ maliciosè aut fraudulenter tātam labem, seu ꝙ ipsos in executione officij inquisitionis impediat, falsò alicui non imponant.Quòd si odij gratiæ,vel amoris, lucri aut cōmodi tēporalis obtentu,cōtra iustitiā & conscientiā suam omiserint,contra quēq̄ procedere vbi fuerit procedendum sup huiusmodi prauitate,aut obtētu eodem prauitatē ipsam vel impedimētū officij sui alicui imponēdo,eū sup hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas,pro qualitate culpæ imponēdas eisdē) episcopus aut superior suspēsionis ab officio per trienniū,alij verò excōmunicationis sentētias eoipso incurrāt.A qua quidē excōmunicationis sentētia,qui eandē incurrerint:nisi per Romanū pontificē nequeant, præterq̄ in mortis articulo,& tūc satisfactione præmissa,absolutionis beneficiū obtinere:nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Confir-

¶ *Confirmat antiqua iura huic constitutioni nō obuia. Ioan. And.*
¶ Alia sanè, quę circa pręmissum inquisitionis officiū à nostris sunt pręedecessorib⁹ instituta (quatènus pręsenti decreto nō obuiāt) sacri approbatione concilij roborata, in sua volumus firmitate manere.

¶ Idem in eodem.

¶ *Primò, ponens constitutionis causam, determinat ætatem inquisitorum. Secundò, punit inquisitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquent, uel ob delictum clericorum ecclesiarū bona confiscant. Tertiò, præcipit notarijs, officialibus & socijs, ut hoc facientes reprehēdant, & superioribus denūcient si probare possunt. Quartò, prohibet inquisitoribus abusum armorum, & circa quantitatem uel qualitatem officialium. h. d. Ioan. And.* *Capitulum. ij.*

NOlentes splendorem solitum negocij fidei, per actus indiscretos & improbos quorūuis inquisitorū hæreticę prauitatis, quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari: hoc sacro concilio approbante statuimus nullis ex nunc, nisi, qui quadragesimū ætatis annum attigerint, officium inquisitionis prædictę cōmitti inquisitoribus. Et tam ipsorum, quàm episcoporum seu capitulorum sede vacante super hoc deputatis commissarijs, quibuscunq; districtiùs iniungentes, ne prætextu officij inquisitionis quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum prædicti occasione officij fisco etiam ecclesiæ applicare. Quòd si secùs in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subiacere decernimus ipso facto. A qua nō possint absolui, præterquàm in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserint, plenè satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc valituris. Notarij verò & officiales dicti officij, nècnon fratres & socij inquisitorum & commissariorum ipsorum, qui dictos inquisitores aut commissarios, secretè nouerint talia commisisse (si indignationem dei & apostolicæ sedis vitare voluerint & offensam) ipsos grauiter arguere & corrigere studeant in secreto. Quòd si taliter ea sciuerint, vt ea probare valeant: si sit opus, hæc prælatis inquisitorum & commissariorum eorūdem, ad quos id pertinebit, nunciare solicitè debeant. Qui equidem prælati inquisitores & commissarios prædictos reos inde repertos ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debitè seu corrigere teneantur. Prælatis autem inquisitorum id negligentibus agere, præmissa omnia nunciari per prædictos locorum ordinarios volumus, quibus, vt ea in apostolicę sedis noticiam perferant, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus & mandamus. ¶ Porrò inquisitoribus ipsis districtiùs inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

¶ Idem in eodem.

¶ *Damnat sectam beguardorum & beguinarum Alemaniæ, & octo ipsius errores, excitans diœcesanorum & inquisitorum officium, cōtra illos. hoc dicit. Ioan. And.* *Capitulum. iij.*

Ad nostrum

AD nostrum (qui desideranter in votis gerimus, vt fides catholica nostris prosperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi peruenit auditum, quòd secta quędam abominabilis quorũdam hominum malignorũ, qui Beguardi, & quarũdum infidelium mulierum, quæ Beguinę vulgariter appellantur in regno Alemaniæ (procurante satore malorũ operum) damnabiliter insurrexit: tenens & asserens doctrina sua sacrilega & peruersa inferiùs designatos errores. Primò, videlicet, ꝙ homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd redderetur penitùs impeccabilis, & ampliùs in gratia proficere non valebit: nam (vt dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri. Secundò, quòd ieiunare non oportet hominẽ, nec orare postquàm gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfectę spiritui & rationi subiecta, quòd homo potest liberè corpori concedere quicquid placet. Tertiò, quòd illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis & spiritu libertatis, non sunt humanę subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur: quia (vt asserunt) vbi spiritus domini, ibi libertas. Quartò, ꝙ homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata. Quintò, quòd quęlibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quòdq; anima non indiget lumine glorię ipsam eleuante ad deum videndum, & eo beatè fruendum. Sextò, quòd se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes. Septimò, quòd mulieris osculum (cùm ad hoc natura non inclinet) est mortale peccatum. Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non est: maximè cùm tentatur exercens. Octauò, quòd in eleuatione corporis Iesu Christi, non debent assurgere, nec eidem reuerentiam exhibere: asserentes, quòd esset imperfectionis eisdem, si à paritate & altitudine suæ contemplationis tantùm descenderent, quòd circa ministerium seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt & cõmittunt, quæ oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum. ¶ Cùm autem ex debito cõmissi nobis officii huiusmodi sectam detestabilem, & pręmissos ipsius execrandos errores (ne propagẽtur vlteriùs, & per eos corda fidelium damnabiliter corrũpantur) extirpare ab ecclesia catholica necessariò habeamus. Nos sacro approbãte concilio, sectam ipsam cũ præmissis erroribus damnamus & reprobamus oĩno, inhibẽtes districtiùs, ne quis ipsos decæterò teneat, approbet vel defendat. Eos autẽ, qui secùs egerint, animaduersione canonica decernimus puniẽdos. ¶ Porrò diœcesani & illarũ partiũ inquisitores hęreticę prauitatis, in quibꝰ Beguardi & Beguinę huiusmodi cõmorãtur, suũ officiũ circa eos diligenter exerceant, inquirẽtes de vita & cõuersatione ipsorũ, qualitérve sentiãt de articulis fidei & ecclesię sacramẽtis. In illos verò, quos culpabiles reperient (nisi abiuratis spontè pręidctis erroribus pœnituerint, & satisfactionẽ

tisfactionem exhibuerint competentem) debitã exerceant vltionẽ.

¶De homicidio voluntario,vel caſuali. Titulus.iiij.

¶Clemens.v.in concilio Vienenſi.

¶Furioſus,infans,vel dormiens,hominẽ mutilans,vel occidens,non efficitur irregularis:nec etiam ille,qui aliter mortẽ uitare nequiens, ſuum inuaſorem occidit,uel mutilat.h.d. Capitulum unicum.

SI furioſus,aut infans ſeu dormiens,hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. ¶ Et idem de illo cenſemus,qui mortem aliter vitare non valens,ſuum occidit,vel mutilat inuaſorem.

¶De vſuris. Titulus.v.

¶Clemens.v.in concilio Vienenſi.

¶Officiales communitatum facientes,dictantes,uel ſcribentes ſtatuta ſuper uſuris ſoluendis,non repetendis,uel non reſtituendis,uel iudicãtes ſecundũ illa,uel nõ delentes illa(ſi poſſunt)intra tres mẽſes de libris communitatum,uel illa ſeruantes,excommunicati ſunt. Ioannes Andreæ. Capitulum unicum.

EX graui ad nos inſinuatione peruenit, quòd quorundam cõmunitates locorum in offenſam dei, & proximi,ac contra iura diuina pariter & humana vſurariã approbantes quodãmodò prauitatẽ,per ſtatuta ſua iuramento quandoq; firmata,vſuras exigi,& ſolui nedũ concedunt,ſed ad ſoluendas eas debitores ſcienter cõpellunt, ac iuxta ipſorum continentiam ſtatutorum grauia imponendo plerumque vſuras repetentibus onera, aliiſque vtendo ſuper his diuerſis coloribus,& fraudibus exquiſitis repetionem impediunt earumdem. ¶ Nos igitur perniciofis his auſibus obuiare volentes,ſacro approbante concilio ſtatuimus,vt quicunq; communitatũ ipſarum poteſtates,capitanei,rectores,conſules, iudices, conſiliarii, aut alii quiuis officiales ſtatuta huiuſmodi decætero facere,ſcribere, vel dictare,aut quòd ſoluantur vſuræ,vel quòd ſolutæ cùm repetuntur non reſtituantur plenè ac liberè,ſcienter iudicare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam ſententiã incurſuri,niſi ſtatuta huiuſmodi hactenus ędita de libris communitatum ipſarum(ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleuerint,aut ſi ipſa ſtatuta ſiue conſuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præſumpſerint obſeruare.

¶Fœneratores in cauſis uſurarum ædere coguntur libros rationum ſuarum.Ioannes Andreæ.

¶Cæterùm,quia fœneratores ſic vt plurimum cõtractus vſurarios occultè ineunt,& doloſè,quòd vix cõuinci poſſunt,de vſuraria prauitate,ad exhibendum cùm de vſuris agetur ſuarum, codices rationum,cenſura ipſos decernimus eccleſiaſtica compellendos. X15

¶Pertinaciter aſſerens exercere uſuras non eſſe peccatum,hæreticus eſt.Ioannes And.

X15 ¶ Sanè, si quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præsumat exercere vsuras nō esse peccatum, decernimus eum velut hæreticū puniendū: locorū nihilò minùs ordinarijs, & hæreticæ prauitatis inquisitoribus districtiùs iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos inuenerint, aut suspectos, tanq̄ contra diffamatos, vel suspectos de hæresi procedere non omittant.

¶ De excessibus prælatorum. Titulus.vj.

¶ Clemens.v.in concilio Viennensi.

¶ Prouiderat Grego.contra.xxvii.grauamina, quæ prælati religiosis inferebant.e.ti.Nimis.i.& .ii.hoc uerò concilium prouidet contra. xxx.à quibus prælatos cessare præcipit, & per suos subditos cessare facere iubens ipsorū priuilegia, & iura seruari.h.d.Io.An.Capanick.

Frequens, & assidua nos quorundam religiosorū querela circūstrepit, q̄ plerique episcopi, & eorum superiores, ac cæteri ecclesiarum prælati ipsorum religiosorum quietem iniustè in subsequentibus multipliciter inquietāt. ¶ Quidam enim exemptos capiunt, & incarcerant in casibus nō concessis à iure. ¶ Quidā per grauium interminationem pœnarum impediunt, ne debentes exēptis decimas seu redditus illos soluant eisdem. ¶ Néve aliqui missas eorum audiant. ¶ Molentes in molendinis, & coquentes in furnis eorum. Seruientes quoque, & vasallos, & domesticos eorundē. vel alios qualitercunque cōtrahentes, & participantes cum ipsis suspendūt, interdicunt, & excommunicant absque causa rationabili pro libito voluntatis. Bona illorum interdum nihilò minùs illicitè occupantes. Et appellationibus, quas prædicti exempti ob prædicta, vel alia grauamina rationabiliter interponunt, quandoque minimè deferentes, appellantes occasione appellationum huiusmodi interdum capiūt, aut capi faciunt, & carceri mancipari. ¶ Quidam præterea capellanos in ecclesijs pleno iure spectantibus ad eosdem (licèt nulla causa subsit legitima) celebrare non sinunt, nec ministrare parochianis ecclesiastica sacramenta. ¶ Nonnulli etiam indebitè abbates, monachos, & conuersos exemptos, nécnon & clericos ipsis pleno iure subiectos, si eis non pareant in ijs etiam, in quibus non tenentur eisdem, inconsulta facilitate suspendunt, excommunicant, capiunt, & incarcerant ac loca & ecclesias interdicunt ipsorū. ¶ In exigendo insuper ab ipsis exemptis ipsorumque subditis subsidia charitatis excedunt nimiū contra eos. Et insolitas ac indebitas ipsis contra iura exactiones imponunt. ¶ Nouos census, & indebita onera parochialibus imponunt ecclesijs, in quibus exempti ius obtinent patronatus. ¶ Processus iustè factos, seu sententias iustè latas à delegatis sedis apostolicæ, vel à cōseruatoribus pro exēptis, publicari seu executioni mandari à suis subditis non permittunt. ¶ Tabellionibus publicis inhibēt, ne instrumenta conficiant. Et iudicibus ne iusticiam faciant, ac iurisperitis ne consiliū, vel auxiliū prebeāt in causis, seu negocijs eorūdē. ¶ Presentatos per exēptos ad ordīes, vel beneficia, quorū presentatio ad eos ptinet, nolūt admittere, nisi presentātes ponāt obediētiā, salutatione li-

ne literatū,quas pro huiusmodi presentatione trāsmittūt.¶ Ecclesiis quoq; vacantib⁹,in quib⁹ monasteria ius obtinent patronat⁹(repulsis psonis idoneis presentatis ad eas)personas instituūt inhabiles & indignas.¶ Quidā etiā ecclesias curā aīarū habentes ad mensam abbatū spectātes,quarū fructus qnq; clericis secularibus tradunt seu cōcedunt ad firmā clericis ipsis decedētib⁹.suis conferūt clericis,q̄ q̄ ipse ꝓpter hoc ecclesiae in veritate non vacēt.¶Nōnulli quoq; in ecclesiis monachorū iura ipsorū iniustè sibi appropriāt, & de ipsorum redditib⁹,vt volūt ordināt,ita,ꝙ rectorib⁹ earū nō remanet vnde valeat sustētari.¶ Quidā cum armis & erecto vexillo, molēdina,& alia bona cōtra iusticiā destruūt exēptorū,quę etiā tāto tēpore possederūt,ꝙ de cōtrario memoria nō existit.¶ Mittūtq; frequēter ad monasteria suarū ciuitatū,& dioecesum suos cōsanguineos, & nepotes,& interdū aīalia sua cū custodib⁹,vt eis de bonis monasteriorū debeat ꝓuideri.¶ Abbates insup,& priores monasteriorū frequēter cōpellūt,vt suis cōsanguineis,& nepotib⁹ monasteriorū suorū seu prioratuū possessiones cōcedāt in ꝑpetuū,vel ad tēpus,quas quidā cōcessiones,vel pēsiones nos nullas esse volum⁹ ipso iure.¶ Eosdē quoq; abbates,& priores qnq; cōpellunt ad præsentādū sibi ad ecclesias vacātes,in quib⁹ ius obtinēt patronatus,& ad monachandū interdum suos familiares cōsanguineos,vel nepotes.¶ Frequēter etiā permittūt,& tacitè cōsentiunt,ꝙ in suo dñio tēporali per milites,vasallos, & ipsorū tēporales officiales monasteriorū bona mobilia,& immobilia per violentiā occupent,in casib⁹ nō permissis à iure,& alię varię iniurię psonis ecclesiasticis,& monasteriorū hoībus irrogentur.¶ Preterea interdū iniustè abbates,priores,ac alios bñficiatos beneficiis suis priuāt,vt sic fruct⁹ bñficiorū illorum ꝑcipere valeāt primo anno pretextu priuilegii,qđ asserūt se habere,ꝙ vsq; ad certū tēpus fruct⁹ bñficiorū vacātiū possint percipere primi anni.¶ Quib⁹ nō cōtenti equos, boues,& thesaurū,& alia bona monasteriorum,& bñficiorū vacātiū illicitè occupāt,quę essent futuris successorib⁹ reseruāda.¶ Quidā militib⁹,& aliis potentib⁹ dignitatū suarū reddit⁹,& ꝓuētus vēdunt ad tēpus,vt per ipsos exēpti vicini forti⁹ opprimant.¶ Nōnulli etiā indebitè monasteria dirimunt.¶ Alii domos & hospitalia,& alia bona monasteriorū mobilia, & immobilia frequēter occupāt,et detinēt occupata.¶ Pluries quoq; sine causa iusta impediūt, ne exēpti loca sua valeāt reparare.¶ Quidā statuta faciūt, ꝑ quæ derogat priuilegiis exēptorum.Et gñaliter,q̄ plures prælati religiosis presertim exēptis,& priuilegiatis in psonis,& rebus suis ac iuribus spūalib⁹,& tpalibus graues inferūt,contra iusticiā,& eorū priuilegia iniurias,& iacturas.¶ Verū,quia vna est regulariū,& seculariū prelatorū,& subditorū exēptorū,& non exēptorū vniuersalis ecclesia,extra quā null⁹ oīno saluat,quorū oīum vn⁹ est dñs,vna fides,& vnū baptismaidecet, vt oēs,q̄ eiusdē sunt corpis,vni⁹ etiā sint volūtatis, & sicut fr̄es adinuicē vīculo charitatis sint adstricti.Decet igit,vt & ꝑlati,& alii tā exēpti,q̄ nō exēpti suis iurib⁹sint cōtēti,& alter ī alteri⁹ īiuriā nō ꝓsiliat,seu iacturā.Vniuersis itaq; ꝑlatis ecclesiarū pñtis sāctiōis ędicto districtè ꝑcipiēdo mādam⁹,q̄tēn⁹ipi à ꝑdictis graua-

minibus omnino cessantes, & cessare suos subditos facientes, viros religiosos, exemptos, priuilegiatos, & non exemptos, mendicantes, & non mendicantes charitatiuè tractent, & foueant, & sua iura, & priuilegia inuiolabiliter eis seruent. ¶Et quoniam plus solet timeri, quod specialiter, quàm quod generaliter inhibetur, eisdem prælatis districtissimè inhibemus, vt abbates, priores, & alios religiosos, ne ad sua generalia, vel prouincialia vadãt capitula, impedire quomodolibet non præsumant.

¶De priuilegijs, & excessibus priuilegiatorum. Titulus.vij.

¶Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶Ponit sex casus, in quibus religiosos excommunicat, & absolutionem papæ reseruat: & priuilegiis, & exceptionibus non obstantibus eos per ordinarios locorum denunciari præcipit. Ioan. And. Cap.i.

Religiosi, qui clericis aut laicis sacramentum vnctionis extremæ, vel Eucharistiæ ministrare, matrimoniàve solennizare, non habita super his parochialis presbyteri licentia speciali, aut qui excommunicatos à canone, præterquàm in casibus à iure expressis, vel priuilegia sedis apostolicæ concessis eisdem, vel à sententijs per statuta prouincialia aut synodalia promulgatis, seu (vt verbis eorũ vtamur) à pœna & culpa absoluere quemquàm præsumpserint: excommunicationis incurrant sententiam ipso facto per sedem apostolicam dũtaxat absoluẽdi, quos etiam locorum ordinarij (postquàm de hoc eis constiterit) excommunicatos faciant publicè nunciari, donec de absolutione ipsorum eis fuerit facta fides, nullo religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio priuilegio suffragante.

¶Ponit septem culpas religiosorum, à quibus eos præcipit abstinere sub certis pœnis, quas eis imponi iubet, & quas prælatis ipsorum imponit, si non satisfecerint. Ioan. And.

¶Quibus etiam in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtiùs inhibemus, ne in sermonibus suis ecclesiarum prælatis detrahant. Aut etiam retrahant laicos ab ecclesiarum suarum frequentia, vel accessu, seu indulgentias pronuncient indiscretas. Neve (cum confectionibus testamentorum interrerunt) à restitutionibus debitis, aut legatis matricibus ecclesijs faciendis retrahant testatores. Nec legata, vel debita, aut malè ablata in certa sibi aut alijs singularibus sui ordinis fratribus, vel cõuentibus in aliorum præiudicium fieri seu erogari procurent. Nec etiam in casibus sedi apostolicæ, aut locorum ordinarijs reseruatis quemquàm absoluere. Aut personas ecclesiasticas præsertim coram iudicibus delegatis à nobis suam contrà eos iustitiam prosequẽtes vexare indebitè, aut ad loca plura, & præsertim multùm remota cõuenire præsumãt. ¶Si qui verò præmissa, vel aliquod de præmissis attentare præsumpserint, per duos menses subiaceant pœnis illis, quæ secundum eorum regulam, vel statuta pro grauibus criminibus seu culpis eis con

suueuerunt

fuerant imponi. Super quibus absq; manifesta necessitate cum eis non valeat dispensari. Cæterùm prælati eorum nisi de iis, quæ occasione præmissorum excessuum, ad eos quoquo modo peruenerint, ecclesiis aut personis ecclesiasticis dānificatis, vel læsis satisfactionē plenariam exhibuerint intra mēsem, postquàm super hoc fuerint requisiti, suspensionis sententiam vsq; ad satisfactionem debitam eo ipso incurrant, non obstantibus præmissis statutis, aut quibuslibet priuilegiis cuiuscumq; tenoris existant.

¶ *Ponit moderationem circa duos primos casus. hoc dicit. Ioan. And.*

¶ Sanè religiosis illis, quibus est ab apostolica sede concessum, vt familiaribus suis domesticis aut pauperibus in hospitalibus suis degētibus, sacramenta possint ecclesiastica ministrare: nullum ex prēmissis volumus, quò ad hoc præiudicium generari.

¶ Idem in eodem.

¶ *Archiepiscopi per loca exempta prouinciæ suæ faciunt crucem ante se deferri: ipsi etiam & diœcesani ibi benedicunt, audiunt diuina, & illa celebrant, & faciunt celebrari: per hoc tamen exēptis, uel priuilegiatis in aliis nullum fit præiudicium. Io. And.* *Capitulum. ii.*

ARchiepiscopo per quęuis loca exempta suę prouinciæ facienti transitū, aut ad ea forsan declinanti, vt crucē ante se liberè portari faciat, benedicat populo, diuina officia priuatim, vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in pontificalib⁹ celebret, & faciat in sua pręsentia sine pontificalibus celebrari (quouis priuilegio contrario non obstante) sacro approbāte concilio præsentis cōstitutionis serie duximus concedendum. ¶ Simili modo concedimus episcopo, vt in locis eisdem suę diœcesis possit populo benedicere, audire diuina officia, & ea etiam celebrare, & in sua præsentia facere celebrari. ¶ Sic tamen, quòd prætextu concessionis huiusmodi, in locis ipsis exēptis, vel circa hoc priuilegiatis, nullam aliam iurisdictionem idem archiepiscopus, vel episcopus exerceat, nec personis exemptis, vel priuilegiatis molestiam inferat, vel grauamen, nullumq; exemptioni, vel priuilegiis eorundem aliud præiudicium generetur, nec ipsis archiepiscopo, vel episcopo ius aliud quomodolibet acquiratur.

¶ De pœnis. Titulus. viij.

¶ Clemens. v. in concilio Viennensi.

¶ *Percutiens episcopum, capiens, & banniens, uel hoc mandans, uel ratificans, socius, cōsiliarius, fautor, & defensator, cum suis posteris, ciuitas in hoc delinquens, & eius officiales, pœnis uariis per concilium puniuntur. Io. And.* *Capitulum. i.*

SI quis suadente diabolo in hoc sacrilegii genus proruperit, quòd quemuis pōtificem iniuriosè, vel temere percusserit, aut ceperit, seu banniuerit, vel hęc mādauerit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut concilium in his dederit, aut fauorem, seu scienter defensauerit eundem: in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationē per iam ęditos canones nō subiret, sit huius nostrę cōstitutionis authoritate (non ob-

stante quacumq; consuetudine, quam reputamus approbante sacro cõcilio potiûs corruptelam)anathematis mucrone percussus,à quo nequeat, nisi per summum pontificem(preterquàm in articulo mortis)absolui.¶ A feudis insuper,locationib⁹,officijs,& beneficijs spiritualibus siue temporalibus,quæ ab ecclesia,cui sic offensus præest episcopus,obtinet,cadat hoc ipso,ac ad eandem ecclesiam liberè reuertantur.Ipsius filij per masculinam descendentes lineam vsq; ad generationem secundam(omni spe dispensationis adempta)reddãtur ipso facto inhabiles ad ecclesiastica beneficia in ciuitate, & diocesi,in quibus idem episcopus præsidet obtinenda. Terra quoq; ipsius(dum tamen vltra vnam diœce.non contineat) vsq; ad condignam satisfactionem eiusdem.Nécnon locus aut loca,in quibus captus episcopus detinebitur quamdiu detentio ipsa in eisdem durauerit,ecclesiastico subiaceant interdicto. Quòd si terra eiusdem duas diœceses,vel vltra contineat,diœcesis domicilij principalis ipsius, & illa etiam,in qua fuerit delictum commissum,si sua sit,& duę alię, quæ sub ipso sint eidem loco magis vicinę,interdicto subiaceant suprà dicto.Et quia eo maior erit ipsius confusio,quò sua fuerit culpa patentior,quousq; dignam satisfactionem præstiterit, per omnes illius loci,in quo commissum est facinus,nécnon ciuitatum , & diœce.vicinarum ecclesias quibuslibet diebus dominicis, & festiuis,pulsatis campanis,& candelis accensis excommunicatus publicè nuncietur. Et cùm absoluendus fuerit,sufficienter & idoneè caueat, ꝙ inferendæ pœnę parebit,& auxiliante domino pœnitentiam peraget iniungendam.¶ Ciuitas autem,quæ premissa,vel eorum aliquod in episcopum suum commiserit interdicto(donec satisfecerit) subiaceat memorato.¶ Potestas verò,consiliarij,balliuus,scabini, aduocati,consules,rectores,& officiales ipsius,quocũq; nomine censeantur,in premissis culpabiles existẽtes, similiter excõmunicationis sententiæ,à qua(nisi vt premittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium,sint subiecti.¶ Quæ omnia tantò magis in episcoporum interfectoribus sunt seruanda,quantò in eos seuerior, quàm in præfatos pœna debet exurgere,& grauioris indignationis aculeus desęuire.

¶*Excusat rigorem dicens,quòd grauiores pœnæ deberent imponi. Ioannes Andreæ.*

¶Nec super hæc quisquàm miretur,ꝙ præmissa perpetrãtibus pœnas non inferimus grauiores:licèt enim(qđ dicere pudet)hæc proh dolor frequenter occurrant,multisq; grassantibus opus esset exemplo,& ex dignitate offensi pœnam metiri deceat offendentis.¶ Episcopi enim dicuntur sanctissimi, Christi legati existunt, spirituales sunt patres,nostriq; fratres & coëpiscopi,columnę cõprobantur ecclesiæ:quare grauem oporteret esse pœnam culpę violantis dignitatem tantę præeminentiæ adęquandam.Volumus tamen ad præsens in pœnarũ exaggeratione temperare rigorem: ad pœnas aliàs processuri,si proteruitatem delinquentiũ hoc exposcere videamus.

¶*Repetit ius antiquũ de absolutis in mortis articulo, qui sanati reincidunt,si non satisfaciant.Ioannes Andreæ.*

¶Sanc

¶Sanè, si quis in aliquo casuum prædictorum fuerit ab excõmunicationis sentẽtia in mortis articulo absolutus, nisi postquàm pristinę restitutus fuerit sanitati, quàm citò commodè poterit conspectui Romani pontificis se præsentare curauerit, eius mãdatum humiliter recepturus, prout iusticia suadebit: in eandẽ excõmunicationis sentẽtiã reincidat ipso facto. ¶ Quãuis enim sup hoc satis plenè in iure aliquibi sit, puisum: ne tñ aliq̃s in hoc ex ignorãtia iuris se satagat, excusare, hoc expressè præmissis duximus annectẽdum. ¶Idem.

¶*Procurantes capi uiros ecclesiasticos, vt renuncient beneficiis, vel ne citati nõ uadant ad curiam: præter pœnã excõmunicationis, quam per canones antiquos incurrũt, si sint prælati, à perceptione fructuum per trienniũ sunt suspensi, inferiores uerò beneficiis sunt priuati. Eãdẽ pœnã incurrũt ipsi citati, qui se capi procurãt. Resignatio etiã sic facta non tenet: etiam si per prælatos recepta fuerit, vel ratificata. hoc dicit. Ioannes Andreæ.* Capitulum.ii.

MVltorum ad nos grauis querela deduxit, ꝙ nonnulli obtinentes tẽporale dominiũ viros sępe ecclesiasticos capere, captosq; donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad apostolicam sedem ab homine, vel à iure venire ad ipsam valeant ausu detinere sacrilego non verentur: citatos eosdem in exitu eorum districtuũ, vt plurimum capiẽtes. ¶Considerantes igitur, quantùm ex his tam nostro, & apostolicæ sedis honori, q̃ personarum ecclesiasticarum quieto, & prospero statui non sine damnanda exempli pernicie derogetur: sacro approbante concilio statuimus, vt præter sententiã canonis, quã facientes, & fieri procurantes præmissas incurrere dinoscuntur, procurantes ipsi personę ecclesiasticæ existentes: à perceptione fructuũ ecclesiarum suarum si fuerint prælati triennio sint suspensi. ¶ Quòd si inferiores extiterint, eo ipso obtentis beneficiis sint priuati. ¶ Illis pœnam incursuris eandẽ, qui ne citati (vt præmittitur) ad sedẽ apostolicam veniant, sed vt se sub obtentu huiusmodi à veniendo excusent à potestate sęculari se capi (vt interdum contigisse audiuimus) procurarint. ¶ Sanè resignationes beneficiorum modo suprà dicto extortas (licèt à resignantiũ ipsorum prælatis receptę, aut ratę habitę fuerint) nullius omnino decernimus ✱ esse firmitatis. ¶ Locorum ordinariis iniungentes, vt postq̃ eis constiterit aliquos sibi subiectos pœnam, & sententiam incurrisse præmissas, ipsas publicare non differant; executioniq; debitę (prout ad eos pertinuerit) demandare.

✱ Vide.c. abbas. qd me.cau. & l.q in carcerẽ.ff. qd me.cau. Fon.

¶Idem.

¶*Excommunicat religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifa. de exces. præla. cap. uno. lib. vi. Item omnes religiosos, qui in sermonibus, uel alibi proferunt aliqua, ut retrahant à solutione decimarum; quarum solutionem certis diebus, & in confessionibus suadere tenentur sub certis pœnis, quas incurrũt. Nisi sint tales, quorum monasteriis, uel ecclesiis cõpetat percipere decimas. Io. An. Ca. iii.*

CVpiẽtes eos, quos ad obseruatiã iuriũ virtutũ pręmia non inducũt, tã adiectarũ exaggeratione pœnarũ, q̃ adiiciẽdarũ de nouo formidine à temerariis ausib⁹ refrenare, trãsgressores cõstitutiõis, quę religiosis mẽdicãtibus domos ad habitãdũ, vel loca quęcũq; de no-

no recipere, recepta hucusq; mutare, vel ea transferre in alios cuiuscunq; alienationis titulo interdicit. ¶ Illos etiam religiosos, qui aliqua vt audientes à decimarum ecclesiis debitarum solutione retrahant, in sermonibus suis, vel alibi proferre præsumunt: excommunicationis subiacere sententiæ decernimus ipso facto. ¶ Et quia nisi fiat, qđ bonum est, à malo abstinere non sufficit: religiosis omnibus iniungimus sub obtestatione diuini iudicii, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties populo prædicabunt in prima dominica, quarta, & vltima quadragesimę, & in festis ascensionis dominicę, Pentecostes, natiuitatis beati Ioãnis Baptistę, assumptionis, & natiuitatis beatissimę virginis Mariæ matris dei, audientes expressè studeãt informare si ab ecclesiarum rectoribus, vel vicariis, aut loca tenentib⁹ eorundem requisiti fuerint. Nẽcnon & iis, quorum confessiones audient conscientiam facere, quod decimas soluere non omittãt. Quòd si fòrte in prædicationibus hoc ipsum suprà dictis dieb⁹ suadere sciẽter omiserint, per superiores eorum grauiter arguantur. ¶ Quibus etiam superioribus in virtute sanctæ obedientiæ districti præcipimus, vt contra taliter omittentes statuta pœnalia faciant: secundum quæ sic acriter puniant transgressores, quòd pœna eorum sit cæteris in exemplum. Constitutione bonę memorię Gregorii papę decimi prædecessoris nostri, circa hęc ædita in suo nihilò minùs robore duratura. ¶ Qui verò scienter pòst posuerint cõfitentibus consciẽtiam facere de soluendis huiusmodi decimis, ab officio prædicationis, tamdiu maneant ipso factò suspensi, donec confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint) conscientiã fecerint. ¶ Exinde excommunicationis incursuri sententiam ipso facto, si prædicari præsumpserint prædicta negligentia (vt præmittitur) non purgata. ¶ Ad religiosos tamen monasteriorum, vel rectores ecclesiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi.

¶ *Excommunicat uiolatores Decre.i.de sepul.lib.vi. & absolutionem papæ reseruat. hoc dicit. Ioan. And.*

¶ Sanè temerarios violatores constitutionis illius, quæ religiosis & clericis sęcularibus prohibet, ne aliquos ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum inducant, vt sepulturã apud eorum ecclesias eligant, vel iam electam vlteriùs non immutent: similem sententiam (pœna in dicta constitutione contenta in suo perdurante robore) incurrere volumus ipso facto: ab alio, quàm à sede apostolica (pręterquàm in mortis articulo) nullatenus absoluendos: nullis priuilegiis, aut statutis cuiuscunque tenoris existant, super his valituris.

¶ De pœnitentijs, & remissionibus. Titulus.ix.

¶ Clemens.v.in concilio Vienensi.

¶ *Damnatis ad mortem hoc petentibus, pœnitentia concedi debet: nec ualet contraria consuetudo. Secundò, locorum ordinarios ad hoc exequendum excitat: ibi, Locorum. h.d. Ioan. An.* Capitulum I.

Cùm

Cum secundum statuta canonica vltimo deputãdis supplicio, negari (si petant) nõ debeat pœnitentiæ sacramentum abusum damnabilem, in quibusdam partibus contra hoc introductũ aboleri omnino volentes, iusticiarios omnes & dominos tẽporales, vt ab huiusmodi desistant abusu hortamur in dño, & obsecramus per viscera misericordiæ Iesu christi. ¶ Locorum ordinarijs nihilò minùs iniungentes, vt eos ad hoc cùm primùm commodè poterunt diligẽter monere, & (si necesse fuerit) ecclesiastica censura compellere nõ omittant. ¶ Idem.

¶ *Repetit concilium generale, de quæstoribus non admittendis, sine literis apostolicis uel diœcesanorum. Et addit per diœcesanos literas apostolicas prius examinari. h. d. Io. an.* Cap. ii.

Abusionibus, quas nonnulli eleemosynarum quæstores in suis proponunt prædicationibus, vt simplices decipiant, & aurũ subtili, vel fallaci potiùs ingenio extorqueant ab eisdem: cũ in animarũ cedat periculum, & scandalum plurimorũ, viam (prout est nobis possibile) præcludere cupientes, iuxta statuta concilij generalis duximus prohibendum districtè, ne quæstores aliqui (nisi apostolicas vel diœcesani episcopi literas exhibuerint) quomodolibet admittantur, nec permittãtur (cũ solùm ipsis cõpetat indulgentias sibi concessas insinuare populo, & charitatiua postulare subsidia suppliciter ab eodẽ) vllatenus ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quàm quod in literis cõtinebitur suprà dictis. ¶ Literas quoque apostolicas diœcesani episcopi (ne quid fraudis cõmitti valeat, per easdem) antequàm admittant quæstores ipsos examinent diligenter.

¶ *Ponit octo reprehensibiles actus quæstorum, quos fieri prohibet: & contraria priuilegia reuocat. Ioan. an.*

¶ Ad hæc cùm aliqui ex huiusmodi quæstoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, indulgẽtias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, à periurijs, homicidijs, & peccatis alijs sibi confitentes absoluant, malè ablata incerta (data sibi aliqua pecuniæ quantitate) remittant, tertiam, aut quartam partẽ de pœnitentijs iniunctis relaxent, animas tres, vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, de purgatorio (vt asserunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradisi perducãt, benefactoribus locorum, quorum quæstores existunt, remissionẽ plenariam peccatorum indulgeãt, & aliqui ex ipsis eos à pœna, & à culpa (vt eorum verbis vtamur) absoluant. ¶ Nos abusus huiusmodi, per quos censura vilescit ecclesiastica, & clauium ecclesiæ authoritas ducitur in contemptum, omnimodè aboleri volentes. ¶ Ea per quoscunque quæstores fieri vel attentari decæterò districtiùs inhibemus. ¶ Omnia & singula priuilegia, si quæ super præmissis, vel eorum aliquo sint aliquibus locis, ordinibus vel personis quæstorum huiusmodi quomodocunque concessa (ne ipsorum prætextu sit eis materia, talia vlteriùs præsumendi) authoritate apostolicâ, quantùm ad præmissa penitùs reuocantes.

¶ *Delinquen-*

¶ *Delinquentes quæstores per episcopos puniri præcipit, non obstantibus priuilegiis.h.d.Ioan.and.*

¶ Quæstores autem, qui deinceps in premissis, vel aliquo premissorum deliquerint, vel aliâs etiã quibuscunq; suis priuilegijs abusi fuerint, sic per locorũ episcopos puniri volumus (nullo prorsùs eisdem quæstoribus in hac parte priuilegio suffragante) q̃ à suis temerarijs ausibus, qui vbiq; (vt communis habet assertio) nimium excreuerũt, pœne formidine propensiùs compescantur.

¶ De sentẽtia excõmunicationis, suspensionis, & interdicti. Tit.ix.

¶ Clemenen.v.in concilio Vienensi.

¶ *Religiosi etiam exempti uiolantes interdictum positum per sedem apostolicam uel ordinarium loci, uel generalem cessationem diuinorum factam per prouinciale concilium, uel eum, qui hoc possit, seruatam per cathedralẽ, uel matricem ecclesiam loci, excõmunicati sunt ipso facto. Non obstantibus priuilegiis, conuentionibus, consuetudinibus & statutis: & respicit pendentia.h.d.Io.an.* Cap.i.

EX frequẽtibus prælatorum querelis accepimus, & nosipsi experientia certa probauimus in minoribus constituti, q̃ plerũq; religiosi nũc patenter excusationibus fucatis, & friuolis innitentes, nunc latenter ecclesiarũ suarum ianuis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis alijs exquisitis non absq; dãno cathedralium, & parochialium ecclesiarũ, & scandalo plurimorũ, dirũpendo neruum ecclesiasticę disciplinæ, ciuitatum, terrarum, & aliorum locorũ generalia interdicta præsumptione dãnabili violare pręsumunt. ¶ Nos igitur in sancta dei ecclesia, cui (disponente dño) præsidemus, quę quidem vnica est, & vnum deum prædicat atq; colit, vnam fidem firmiter & simpliciter confitetur, vniformitatem (quantùm cõmodè possumus) conseruare volentes, circa interdictorum obseruantiam prędictorum authoritate sedis apostolicæ, vel à locorum ordinarijs positorum, de fratrum nostrorum consilio districtè præcipiendo mandamus, quatènus religiosi, quicũq; tam exempti, q̃ non exempti, cuiuscũq; ordinis & conditionis existant, cùm cathedralem vel matricem, seu parochialem loci ecclesiam illa viderint, aut sciuerint obseruare (non obstantibus quibuscunq; appellationibus, anteà etiam ad eandem sedem, vel alium, seu alios interiectis, & alijs obiectibus, quibuscunq;) absq; dolo & fraude cum moderatione tamen decretalis, Alma. inuiolabiliter ea seruent. ¶ Alioquin non obseruantes, excõmunicationis sententiæ, hoc ipso volumus subiacere.

¶ Quod etiam in interdictis, & in cessationibus à diuinis indictis per prouincialium conciliorum statuta, vel ipsorum authoritate, cũ maius sit prouinciale concilium, q̃ singularis prelati prouinciæ, ac iudicium integrum, quod plurimorum sentẽtijs comprobatur, volumus obseruari. ¶ In cessationibus verò generalibus à diuinis ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel

aliâs

aliàs capitula,collegia,vel conuentus secularium,aut regularium ecclesiarum sibi vendicant (quia ipsos hoc vnico lumine ad repellendas iniurias eis factas priuare nolumus, nec debemus) idem intelligimus obseruandum. ¶ Ipsi verò sint diligenter attenti, vt statuta Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum super his edicta,diligenter obseruent. ¶ Porrò hanc sanctionem ad pendentia trahimusnon obstantibus priuilegijs,conuentionibus, statutis, & consuetudinibus quibuslibet,quæ contra præmissa, seu aliquod præmissorum religiosis ipsis in nullo volumus suffragari.

¶ Idem.

¶ *Domini temporales,qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare diuina, uel qui per præcones faciunt, tunc ad illa audienda populum euocari, uel prohibent, ne publicè excommunicati uel interdicti super hoc,per illos,qui missas celebrant moniti ecclesias exeant, & ipsi nominatim moniti,qui non exeũt excommunicati sunt, & per papam absoluendi.h.d.Io.an.* Cap.ii.

GRauis ad nos prælatorum querela perduxit, ꝙ nobiles quidam, & dñi temporales (terris eorum ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorũ suorũ capellis,sed & in collegiatis & alijs insignium locorũ ecclesijs missas,& alia diuina officia publicè, & solenniter faciunt celebrari. ¶ Ad officia eadem celebranda,nũc hos,nũc illos vocantes,& interdum (quod est deteriùs)cõpellentes:hisq; nõ contenti excessibus,per cãpanarũ non solùm pulsationẽ, sed & voce preconia populos etiã interdictos,vt (interdicti non obstante sentẽtia) ad audiendas missas huiusmodi veniant, faciunt euocari.
¶ Nonnulli quoq; ipsorũ suis plerũq; subiectis, ne (licẽt excõmunicationis,vel interdicti sententia publicè sint nodati) de ecclesijs,dum in ipsis missarum celebrantur solennia, instantibus etiam celebrantibus exeant,precipere non verentur. ¶ Ex quo frequenter contingit,ꝙ (non sine dei offensa clericq;, ac populi scandalo) ipsa missarum solennia remanent inexpleta. ¶ Ne igitur excessus sic graues excedentium impunitate trahantur ab alijs in exemplum, præsumptores præfatos,qui in locis interdicto suppositis, quẽq; decetero diuina celebrare officia,quomodolibet cogere.¶ Aut qui modo prędicto,ad officia eadem audienda aliquos excõmunicationis prẹsertim, vel interdicti ligatos sententia euocare. Seu, qui ne excommunicati publicè, aut interdicti de ecclesijs, dum in ipsis missarum aguntur solennia, à celebrantibus moniti, vt exeant prohibere. Nécnon excommunicatos publicè & interdictos, qui in ipsis ecclesijs nominatim à celebrantibus, vt exeant moniti remanere præsumpserint: excommunicationis sententia (à qua per sedem dumtaxat apostolicam possint absolui) sacro approbante concilio innodamus.

¶ Idem.

¶ *Fratres minores si tempore interdicti recipiunt in suis ecclesijs ad diuina fratres & sorores tertii ordinis, excommunicati sunt, nec priuilegia iuuant.h.d.Io.an.* Cap.iii.

Cùm ex

CVm ex eo, quod religiosi viri fratres minores in suis recipiuntur ecclesiis ad audienda diuina officia tempore interdicti, fratres & sorores de ordine tertio (quem beatus Franciscus instituit) existentes, qui continentes, seu de pœnitentia nuncupantur, scandalum aliorum, qui ab his excluduntur mentibus generetur, censura vilescat ecclesiastica, & minoris authoritatis interdicti sententia reputetur. ¶ Eisdem fratribus minoribus districtius inhibemus, ne decętero aliquem, vel aliquos prædictorum (etiam si super hoc, hi, vel illi priuilegiis quibuscunque muniti extiterint, quæ ipsis in nullo prorsus, quod ad hoc volumus suffragari) ad diuina in suis ecclesiis tempore interdicti quoquo modo admittant. ¶ Quod si fecerint, eoipso excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, à qua per alium, quàm per Romanum pontificem, vel satisfactione præmissa, per locorum episcopos (quos authoritate apostolica fungi volumus in hac parte) absolutionis beneficium nequeant obtinere.

¶ Idem.

¶ *Si papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc nō absoluit, nisi exprimat hoc se uelle. Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet uel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Ioan. and.* Cap.iiii.

SI summus pontifex scienter etiam excommunicato participet literis, verbo, vel osculo, seu alio quouis modo: ipsum per hoc absoluere nulla ratione censetur, nisi sese velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. ¶ Similiter quoque, si quem sub titulo cuiuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione, vel literis nominet, honoret, seu quouis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere noui iuris.

¶ De verborum significatione. Tit.xj.

¶ Clemens. v. in concilio Vienensi.

¶ *Declaratur in aliquibus cap. Exiit. e. ti. lib. vi. præsertim an fratres minores teneantur ad obseruationem eorum omnium, quæ in regula sub uerbis imperatiui modi ponuntur: deinde multa inseruntur, ad quæ fratres ipsi obligantur. Et consequentur eorum nouem excessibus prolixè discussis, de electione ministri ipsorum luculentissimè tractatur.*

Capitulum primum.

EXiui de paradiso, dixi rigabo ortum plantationum, ait ille cælestis agricola, qui verè fons sapientiæ, verbum dei à patre in patre manens genitum ab æterno, nouissimè diebus istis (fabricante sancto spiritu) in vtero virginis caro factum, exiuit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum, exemplar se dādo cęlestis vitæ prębens hominibus semetipsum. ¶ Verùm, quia plerunque mortalis vitæ solicitudinibus præssus homo, mentis aspectū ab exēplaris huiusmodi intuitu diuertebat: verus noster Salomō in solio militantis ecclesiæ ortum voluptatis inter cæteros quēdam fecit, à procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietiùs ac securiùs va-

caretur

taretur contemplandis,seruandisq; huiusmodi operibus exemplaris in hunc mundum introiuit ipse,vt rigaret ipsum fœcũdis aquis spiritualis gratię & doctrinæ. ¶ Hic ortus siquidem est fratrũ minorum sancta religio,quæ muris regularis obseruantiæ firmiter vndiq; circũclusa,intra se solo contenta deo adornatur abundè, nouellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus dei filius mortificantis pœnitentię myrrham metit cum aromatibus,quæ suauitate mira vniuersis odorem attrahentis sanctimoniæ circunfundunt.

¶ Hæc est illa cęlestis vitæ forma & regula,quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus, ac seruandam à suis filiis verbo docuit pariter & exemplo. ¶ Quia verò dictæ sanctæ regulę professores,ac æmulatores deuoti,vt & alumni,& veri filii tanti patris affectabant,sicut & feruenter affectant,ad purum, & ad plenum præmissam regulam firmiter obseruare. Attendentes quædam,quæ dubium poterant afferre sensum in ipsius regulæ serie contineri,pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicẽ apostolicæ dignitatis,vt certificati per ipsam,cuius pedibus etiã per ipsam regulam sunt subiecti,possent domino (pulsis cunctis dubiis) cum plena charitate conscientiæ deseruire. ¶ Horum autem piis, ac iustis supplicationibus, plures prædecessores nostri Romani pontifices successiuè (sicut dignum erat) applicantes aures & animũ,declarauerunt ea,quæ dubia videbanturię,ediderunt nonnulla,& aliqua cõcesserunt, sicut expedire videbant fratrum conscientiis, ac purę obseruantiæ status. Verùm,quia plerũq; vbi culpa non est, eam timere solent cunscientiæ timoratę,quæ in via dei,quodcũq; deuium expauescunt,non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conscientiæ quietatę,quin circa aliqua ad regulam ipsorumq; statum pertinentia, dubitationũ in ipsis fluctus aliqui generentur & oriantur, sicut ad aures nostras pluries, & de ꝗpluribus in publicis & priuatis consistoriis est perlatum. ¶ Quapropter per ipsos fratres nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus prædictis dubiis,quæ occurrerant,& quæ possunt occurrere in futurũ,adhibere opportuna declarationis remedia,de benignitate sedis apostolicæ curaremus. ¶ Nos igitur,cuius animus ab ætate tenera pia deuotione efferbuit ad huiusmodi professores regulæ, & ad ordinem ipsum totum,nunc autem ex cõmuni cura pastoralis regiminis,quã immeriti sustinemus,ad ipsos fouendos dulciùs,& attentiùs gratiosis fauoribus prosequendos, tantò prouocamur ardentiùs, quantò frequentiùs intenta mente reuoluimus fructus vberes,quos ex eorum exemplari vita & salutari doctrina toti vniuersali ecclesię continuè cernimus prouenire. tam pia supplicantium intentione commoti ad peragendum diligenter,quod petitur studia nostra duximus conuertenda.ipsaq; dubia,per plures archiepiscopos & episcopos, & in theologia magistros,& alios literatos, prouidos, & discretos examinari fecimus diligenter. ¶ Cùm igitur in primis ex eo, ꝙ in dictæ regulæ principio habetur.Regula & vita fratrũ minorum,hæc est.s.dñi nostri Iesu Christi sanctum euangelium obseruare,in obedientia viuendo sine proprio,& in castitate. Item infrà, Finito verò anno probationis

tionis recipiãtur ad obedientiam, promittentes vitã istam semper & regulam obseruare. Item circa finem regulæ, paupertatem, & humilitatem, & sanctum euangelium dñi nostri Iesu Christi, quod firmiter promisimus obseruemus. Fuit hęsitatum, an fratres eiusdem ordinis ad omnia, tam præcepta, q̃ consilia euangelij ex professione suæ regulæ teneantur. Quibusdã dicentibus, ꝙ ad omnia, alijs autẽ asserentibus, ꝙ ad sola illa tria consilia, videlicet, viuere in obedientia, in castitate, & sine proprio, & ad ea, quæ sub verbis obligatorijs ponuntur, in regula obligantur. ¶ Nos circa hunc articulũ prædecessorum nostrorũ vestigijs inhęrentes, ipsumq́ articulum, quò ad aliquid clarius prosequentes, dictę hęsitationi duximus respondendũ, ꝙ cũ votũ determinatum cuiuslibet habeat cadere sub certo, vouẽs regulam nõ potest dici teneri ex vi voti huiusmodi ad ea consilia euangelica, quæ in regula nõ ponuntur. ¶ Et quidem beati Francisci conditoris regulæ, hæc ꝓbatur fuisse intentio, ex hoc, ꝙ quędã euãgelica cõsilia in regula posuit alijs pretermissis. Si em̃ per istud verbũ, regula, & vita fratrũ minorũ hæc est &c. intẽdisset eos ad omnia cõsilia euangelica obligare, superfluè & nugatoriè quędã eorũ (suppressis cæteris) in regula expressisset. ¶ Cum autẽ natura termini restrictiui hoc habeat, ꝙ sic excludit ab ipso extranea, ꝙ cuncta ad ipsum pertinentia concludit. * Declaramus & dicimus, ꝙ dicti fratres non solũ ad illa tria vota nudè & absolutè accepta, ex ꝓfessione suæ regulæ obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quæ sunt pertinẽtia ad hæc tria prædicta, quæ regula ipsa ponit. Nam si ad hæc tria prædicta tantùm præcisè & nudè promittentes se seruare regulam viuendo in obedientia, castitate, & sine proprio, & non etiam ad omnia contenta in regula, quæ hæc tria modificant, arctarentur: pro nihilò & vanè proferrentur hæc verba. Promitto semper hanc regulam obseruare, ex quo ex his verbis nulla obligatio nasceretur.

* vide. l. ob ęs. C. de prędijs & alijs rebus & mi. Bar. i. l. serui noïe. ff. de vsuca. l. fin. C. de reuo. doñ. Bart. l. viros. C. de diuer. offi. lib. xij.

¶ Nec tamen putandum est, ꝙ beatus Franciscus professores huius regulæ, quantùm ad omnia contenta in regula modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa intenderit, æqualiter esse obligatos: quin potiùs aperte discreuit, ꝙ quò ad quædam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, & quò ad quædã alia non. Cùm ad quædam ipsorum verbum apponat præcepti, vel æquipollentis eidem, & quò ad aliqua verbis alijs sit contentus. ¶ Item, quia præter ea, quæ expressè verbo pręcepti, ac exhortationis, seu admonitionis ponuntur in regula: nonnulla verbo imperatiui modi negatiuè vel affirmatiuè appositio inseruntur, hactenus extitit dubitatum, an tenerentur ad ista, vt ad habentia vim præcepti. ¶ Et, quia (vt intelleximus) non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, ꝙ felicis recordationis. Nicola. papa tertius prædecessor noster noscitur declarassè, ꝙ fratres ipsi ex professione suę regulæ sunt adstricti ad ea consilia euangelica, quæ in ipsa regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis ęquipollentibus exprimuntur: & nihilò minùs ad eorum omnium obseruantiã, quæ in ipsis in eadem regula sub verbis obligatorijs indicuntur: supplicauerunt prædicti fratres, vt ad ipsorum

cõscię-

conscientias seruandas declarare, quæ horum censeri debeant, præceptis æquipollentia ac obligatoria dignaremur. ¶ Nos itaque, qui in synceris horum conscientijs delectamur: attendentes, quod in iis, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graues remorsus conscientiæ pars securior est tenenda: * dicimus, quod licet fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperatiui modi ponuntur in regula sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium obseruantiam teneantur. Expedit tamen ipsis fratribus ad obseruandam puritatem regulæ & rigorem, quod ad ea sicut ad æquipollentia præcepti se nouerint obligatos: quæ hic inferius annotantur. ¶ Vt autem hæc, quæ videri possunt, æquipollentia præceptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiæ, de qua agitur, seu ex vtroque sub compendio habeantur: declaramus, quod illud, quod ponitur in regula, de non habendo plures tunicas, quàm vnam cum caputio, & aliam sine caputio. Item, de non portandis calceamentis, & de non equitando extra casum necessitatis. Item, quod fratres vilibus induantur. Item, quod ieiunare à festo omnium sanctorum vsque ad natale domini, & in sextis ferijs teneantur. Item, quod clerici faciant diuinum officium secundum ordinem sanctæ Romanæ ecclesiæ. Item, quod ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis solicitam curam gerant. Item, quod si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alij fratres debent ei seruire. Item, quod fratres non prædicent in episcopatu alicuius episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Item, quod nullus audeat penitùs populo prædicare, nisi à generali ministro, vel alijs, quibus secundum declarationem prædictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, & ad hoc institutus. Item, quod fratres, qui cognoscerent se non posse præmissam regulam spécialiter obseruare, debeant, & possint ad suos ministros recurrere. Item, quod omnia, quæ ponuntur in regula ad formam habitus, tam nouitiorum, quàm etiam professorum: necnon ad receptionis modum, ac professionem spectantia, nisi recipientibus, quò ad habitum nouitiorum (sicut dicit regula) secundum deum aliter videatur. Hæc, inquàm, omnia sunt à fratribus, tanquàm obligatoria obseruanda. ¶ Item ordo communiter sensit, tenet & tenuit ab antiquo, quòd vbicunque ponitur in regula hoc vocabulum, teneantur, obtinet vim præcepti: & obseruari debet à fratribus sicut tale. ¶ Cæterùm, quia Christi confessor prædictus agendorum, ac seruandorum circa recipiendos ad ordinem ministris & fratribus modum præbens: dixit in regula, quòd caueant fratres, & eorum ministri, ne sint soliciti de rebus suis temporalibus, vt liberè faciant de eis, quicquid ipsis à domino fuerit inspiratum: licentiam tamen habeant ipsi ministri mittendi eos, ad aliquos deum timentes, si consilium requiratur, quorum cõsilio sua bona pauperibus erogẽtur. Dubitauerũt & dubitãt multi fratrũ, an liceat ipsis de bonis ingredientiũ quicquam recipere si donetur, & si ad dãdum personis & cõuẽtibus possint eos inducere sine culpa: si etiã ad disponendum de distributione rerũ talium debeant ipsi ministri, seu fratres dare cõsiliũ, vbi ad consulendũ alij, quàm ex ipsis, ad quos ingressuri mittantur,

* Ad hæc vide. c. cõsiliũ. & gl. de obser. ieiu. c. iuuenis. de spõ. c. in lectũ. xxx. iiij. q. ii.

mittantur,possint idonei inueniri. ¶ Nos autem considerantes attente intendisse sanctum franciscum,suæ regulæ professores, quos fundauerat in maxima paupertate, ab effectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter & totaliter elongare: vt quātùm est ex parte fratrum ipsorum receptio ad ordinem sancta & purissima appareret,& ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantū diuino seruitio mācipandos:dicimus decęterò debere tam ministros,quàm fratres cęteros à dictis inductionibus ad sibi dandum & suasionibus, nécnon & dandis circa distributionem consilijs abstinere:cùm per hoc ad timētes deum status alterius mitti debeant non ad fratres, vt verè cūctis pateant esse,tam salubris instituti patrum studiosi,zelatores seduli & perfecti. ¶ Cum verò facere de rebus suis, quod dominus inspirabit, ipsamet regula ingredientibus liberum velit esse: non videtur,quin liceat eis recipere,consideratis.f.eorum necessitatibus,& moderaminibus declarationis iam dictę,si quid de bonis suis intrās,sicut & cęteris pauperibus per modum eleemosynę liberè velit dare.Cauere tamen in acceptione oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorū quantitate notabili præsumi possit sinister oculus contra ipsos.

¶ Præterea cùm dicatur in regula, ꝙ illi,qui iam promiserunt obedientiam, habeant vnam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio,qui habere voluerint. Item,ꝙ fratres omnes vestimentis vilibus induantur. Nosq́ prædicta verba declarauimus ęquipollere præceptis:volentes hæc determinari pleniùs,dicimus quantùm ad numerum tunicarum, ꝙ pluribus vti non licet: nisi in necessitatibus, quæ haberi possunt ex regula, secundū ꝙ hunc passum memoratus prædecessor noster pleniùs declarauit. ¶ Vilitatem autem vestium,tā habitus,ꝗ interiorum tunicarum illam intelligi debere dicimus,quę secundum consuetudinem,vel conditionem patriæ debeat, quantū ad colorem panni, & precium vilitatis meritò reputari, non enim quò ad regiones omnes potest determinatus vnus modus in talibus assignari. Huiusmodi etiam vilitatis iudiciū ministris & custodibus, seu guardianis duximus cōmittēdum,eorum super hoc conscientias onerantes:ita tamen,ꝙ seruent in vestibus vilitatem.Quorum etiam ministrorū,custodū,& guardianorū iudicio eodē modo relinquimus, ꝓ qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare. ¶ Deinde, cū duobus tēporibꝰ annotatis in regula.f. à festo omniū sanctorum, vsq; ad natiuitatē dñi,& maximè quadragesimę, in quibus ieiunare tenētur,inferatur in eadē regula. Alijs autē temporibus non teneantur,nisi sexta feria ieiunare: & ex hoc voluerūt aliqui dicere, ꝙ dicti ordinis fratres non tenentur, nisi ex cōdecentia ad alia ieiunia, ꝗ ad ista. declaramus debere intelligi eos nō teneri ad ieiuniū alijs tēporibus,prætérꝗ in ieiunijs ab ecclesia cōstitutis:non est enim verisimile,ꝙ vel institutor regulæ,vel etiā cōfirmator absoluere ipsos intenderit à seruandis illis ieiunijs,ad quę de cōmuni statuto ecclesię obligantur cæteri Christiani. ¶ Porrò cū dictus sanctus,volēs fratres suos super omnia à denarijs,seu pecunia esse totaliter alienos,pręcepit firmiter fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant

recipiant per se vel interpositam personam:istum'q; articulum declarans idem prędecessor noster casus & modos posuerit,quibus seruatis à fratribus non possint dici,nec debent per se,vel per alium pecuniæ receptores contra regulam, vel sui ordinis puritatem,dicimus fratres teneri cauere summoperè,quòd pro aliis causis,& sub modis aliis,quàm ponat dicti prædecessoris nostri declaratio,ad dantes pecunias,siue deputatos nuncios non recurrant:ne(si secùs ab ipsis attentatum fuerit)transgressores præcepti, & regulæ meritò possint dici. Nam vbi aliquid, alicui generaliter prohibetur, quod expressè non cōceditur,intelligitur denegatum. Quocirca quęstus omnis pecuniæ,ac oblationum pecuniarum receptio in ecclesia,vel alibi cippi vel trunci ordinati ad offerentium,seu donantium pecunias reponendas,nécnon & quicunque recursus alius ad pecunias,seu habentes ipsas,qui per declarationem prædictam non conceditur,hęc inquam omnia sunt eis simpliciter interdicta. Cùm etiam recursus, ad amicos speciales expressè tantùm in duobus casibus, secundum regulam concedatur,videlicet, pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis:id'q; piè & rationabiliter cōsiderata necessitatę vitę,ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes, cessantibus eleemosynis,seu etiam ingruentes,ìpedictus prædecessor noster duxerit extendendum. Attendant fratres præfati, quòd pro nullis causis aliis, quàm prædictis vel similibus in via vel alibi recurrere licet eis ad amicos huiusmodi:siue sint dantes pecunias, seu deputati per ipsos,siue nuncii vel depositarii,seu alio quouis nomine appellentur,etiam si concessi per eandem declarationem modi,circa pecuniam integrè seruarentur. ¶ Denique cùm idem confessor,summè affectauerit suæ regulæ professores, totaliter esse abstractos, ab affectu & desiderio terrenorum, & specialiter à pecunia & eius vsu totaliter inexpertos,sicut probat prohibitio de recipienda pecunia, in regula sæpius repetita:curare fratres vigilanter necesse est, quòd cùm ex causis prædictis & modis ad habentes pecunias deputatas pro ipsorum necessitatibus recurrere oportebit,ad tenētes ipsas quicunque hi fuerint principales,vel nuncii in omnibus sic se gerant,quod se cunctis ostendant in dictis pecuniis(sicut nec habent)penitùs nil habere. Quapropter præcipere, quòd & qualiter pecunia expendatur,computum'q; exigere de expensa, eam quomodocunque repetere siue deponere,aut deponi facere capsulam pecuniæ, vel eius clauem deferre,hos actus & consimiles sibi fratres illicitos esse sciant. Prędicta enim facere ad solos dominos pertinet,qui dederūt & eos, quos ipsi deputauerunt ad hoc ipsum. ¶Proinde cum vir sanctus, paupertatis præmissæ in regula modum exprimēs dixerit in eadē, fratres nihil sibi approprient,nec domum, nec locum, nec aliquam remi sed tanquàm peregrini & aduenę in hoc sęculo in paupertate, & humilitate domino famulantes vadant pro eleemosyna confidēter. ¶ Sic'q; declaratum extitit per nonnullos prædecessores nostros Romanos pontifices hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali,quàm etiam in communi,propter quod & rerum omnium cōcessarum,oblatarū, & donatarū fratribus (quas & quarum vsum

facti,scilicet ordini vel ipsis fratribus licet habere)proprietatē & dominiū in se, & Ro.eccle.receperūt,dimisso ipsis fratribus in eis tantummodò vsu facti simplicis.¶ Ad nostrū fuerant deducta examen, quæ in ordine fieri dicebantur,& videbantur prædicto voto & puritati ordinis repugnare: videlicet,vt ea prosequamur ex ipsis,quæ remedio credimus indigere,ꝙ se institui hæredes,nō solùm sustinēt, sed procurant.Item, ꝙ redditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quod conuentus habētes totaliter inde viuunt. Item,quòd cùm ipsorum negocia,etiam pro rebus temporalibus in curijs agitantur, assistunt aduocatis & procuratoribus, & ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repræsentāt.Item,quod executiones vltimarum suscipiunt voluntatum,& gerūt,seq; intromittunt quandoq; de vsurarum vel malè ablatorum dispositionibus,seu restitutionibus faciendis.Item, quòd alicubi, non solùm excessiuos ortos, sed etiam vineas magnas habenti de quibus tam de oleribus, quàm de vino multùm colligitur ad vendendum. Item,quòd temporibus messium, vel vindemiarum sic copiosè granum, & vinum mendicando,vel aliunde emendo colliguntur a fratribus & in cellarijs & granarijs reconduntur, ꝙ per anni residuum, & absq; eorum mēdicatione possint transigere vitam suam. Itē,ꝙ ecclesias vel alia ædificia faciunt,vel ꝓcurant fieri in quantitate & curiositate figuræ & formæ,ac sumptuositate notabiliter excessiua, sic ꝙ non vidētur habitacula pauperum sed magnatū.Paramenta etiam ecclesiastica in plerisq; locis tam multa habent,& tam notabiliter preciosa,ꝙ excedunt in his magnas ecclesias cathedrales.Equos insuper & arma eis oblata in funeralibus recipiunt indistinctè.Tamen communitas fratrum,& specialiter rectores ipsius ordinis asserebant, ꝙ prædicta, seu plura ex ipsis in ordine non fiebant, ꝙ & si qui reperiūtur rei in talibus,rigidè puniuntur,nécnon cōtra talia,ne fiant,sunt facta plu ries ab antiquo statuta in ordine multùm stricta.¶ Cupientes igitur nos ipsorum fratrum prouidere conscientijs,& cuncta dubia(quantum possibile nobis est)de ipsorū pectoribus remouere, ad prædicta modo,qui sequitur respondemus.¶ Cùm enim ad veritatē vitæ pertineat,vt id,quod exteriùs agitur,interiorem mentis dispositionem & habitum repræsentet,necesse habent fratres,qui se expropriatione tanta à tēporalib⁹ abstraxerunt,ab omni eo,quod dictę expropriationi esset,vel posset videri cōtrariū,abstinere.Quia igitur in successionibus transit,non solùm vsus rei,sed & dominium suo tēpore in hæredes.Fratres autē præfati nihil sibi in speciali acquirere,vel eorū ordini possunt etiā in cōmuni. Declarādo dicim⁹, ꝙ successionū huiusmodi,quæ etiā ex sui natura indifferēter ad pecuniā,& etiā ad alia mobilia & immobilia se extendūt(cōsiderata sui puritate voti) nullatenus sunt capaces.¶ Nec licet eis valorē hæreditariū taliū,vel tantā earū partē,ꝙ præsumi posset hoc in fraudē fieri,quasi sub modo & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere,quin potiùs ista sic fieri ab ipsis simpliciter ꝓhibemus.¶ Cūq; annui redditus inter mobilia cēseanī à iure,ac hmōi redditus obtinere paupertati,& mēdicitati repugnet,nulla dubitatio est,ꝙ prædictis fratrib⁹

redditus

redditus quoscunq;,sicut & possessiones,vel eorũ etiã vsum(cum eis non reperiatur concessus)recipere vel habere(cõditione considerata ipsorum)non licet.¶ Amplius cùm non solùm,quod malum esse dignoscitur,sed & omne,quod speciẽ habet mali sit à viris perfectis specialiter euitandũ.Ex talibus autem assistẽtiis in curiis & instigationibus,cùm de rebus agitur in ipsorum cõmoda cõuertendis, creduntur verisimiliter ex iis,quæ foris patent(de quibus habent homines foris iudicare)in ipsis rebus fratres assistentes aliquid quęrere tanquàm suũ:nullo modo debent huiusmodi voti,& regulæ professores se talib⁹ curiis & litigiosis actibus immiscere,vt & testimoniũ habeant ab iis,qui foris sunt,& puritati satisfaciant voti sui, ac euitetur per hoc scandalum proximorum.¶ Verũetiam cùm dicti ordinis fratres,non solũ à receptione,ꝓprietate,dominio,siue vsu ipsius pecuniæ,verũetiam à cõtradictione qualibet ipsius,& ab ea sint penitùs alieni,quemadmodũ sæpedictus prædecessor noster in declaratione huiusmodi regulę planè dixit. Cùmq; dicti ordinis ꝓfessores ꝑ nulla re tẽporali possunt in iudicio experiri,prædictis fratrib⁹ non licet,nec cõpetit,quin potiùs(cõsiderata sui puritate status) debent sibi scire interdictũ, ꝙ huiusmodi executionibus & dispositionibus se exponant:cùm hæc sæpius absq; litigio & cõtractione,vel administratione pecuniæ nequeant expediri.Verũtamen in his exequendis dari consilium ipsorum statui non obsistit, cùm ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla iurisdictio,siue actio in iudicio,siue dispensatio tribuatur. ¶ Licèt verò,non solùm sit licitum,sed & multũ conueniens rationi,ꝙ fratres,qui in laboribus spiritalibus orationis & studij sedulè occupantur,ortos & areas habeant competentes ad recollectionem,vel recreationem sui,& interdum ad seipsos post labores huiusmodi corporaliter deducendos,nécnon ad habenda necessaria ortalicia pro seipsis:habere tamen ortos aliquos, vt colant, ac olera & alia ortalicia precio distrahantur,nécnon & vineas,repugnat suæ regulæ,& ordinis puritati,secundũ quod dictus prædecessor declarauit,ac etiam ordinauit:ꝙ si talia ad vsus proximè dictos, vt puta agrum,vel vineam ad colendum,& consimilia fratribus legarentur,per omnem modum fratres à receptione taliũ abstinerent: cùm etiam præmissa habere,vt precium fructuum suis temporibus habeant, ad naturam & formam proṽẽtuum appropinquet.¶ Rursus cùm predictus sanctus tam in exemplis vitæ,quàm verbis regulæ ostenderit se velle,ꝙ fratres sui,& filij diuinæ prouidentiæ innitentes suos in deum iacerẽt cogitatus, qui volucres cæli pascit,quæ non congregant in horrea,nec seminant,nec metunt:non est verisimile voluisse ipsum eos habere granaria,vel cellaria,vbi quotidianis mẽdicationibus deberẽt sperare posse transigere vitam suã.Et idcirco non ex timore leui relaxare se debent ad congregationes & cõseruationes huiusmodi faciendas:sed tunc tãtùm cùm esset multum credibile ex iam expertis, quòd non possent vitæ necessaria aliter inuenire.¶ Hoc autem ministrorum, & custodum simul, & separatim in suis administrationibus & custodiis(cum guardiani & duorum de conuentu loci discretorum sacerdotum, & antiquorum in

ordine fratrum consilio & assensu) duximus iudicio relinquendum, eorum super hoc specialiter conscientias onerantes. ¶ Hinc est etiam, quòd cùm vir sanctus fratres suos in paupertate summa ac humilitate fundare voluerit, quò ad affectum pariter & effectum, sicut ferè regula tota clamat, conuenit ipsis, quód nullo modo deinceps fieri faciant vel fieri sustineant ecclesias, vel alia quæcunque ædificia, quę (considerato fratrum inhabitantium numero) excessiua in multitudine & magnitudine debeát deputari. Ideoq; volumus, quòd vbique in suo ordine deinceps temperatis & humilib⁹ ædificijs sint contenti, ne huic tantæ paupertati promissę, quod patet oculis, contrarium foris clamet. ¶ Quamuis etiam paramenta & vasa ecclesiastica ad honorem diuini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manũ, nec per illas sibi vult seruiri, quæ suorum seruitiorum conditioni & statui dissonarent, propter quod sufficere debent eis vasa & paramẽta ecclesiastica decentia in numero, & magnitudine sufficientia competenter. Superfluitas autem, aut nimia pręciositas, vel quæcunque curiositas in his, seu alijs quibuscunque non potest ipsorum professioni, vel statui conuenire: cùm enim hæc sapiant thesaurizationẽ, seu copiam, paupertati tantæ, quò ad humanum iudicium derogant manifestè. Quapropter præmissa seruari à fratribus volumus, & mandamus. ¶ Circa equorum verò & armorum oblationes, illud decernimus in omnibus, & per omnia obseruandum, quod per declarationem prædictam in pecuniarijs, noscitur eleemosynis definitũ. ¶ Ex præmissis autem succreuit, non parum scrupulosa quæstio inter fratres: videlicet, vtrum ex suæ professione regulæ obligentur ad arctum & tenuem, siue pauperem vsum rerum. Quibusdam ex ipsis credentibus & dicentibus, quòd sicut quò ad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctissimam, ita ipsis quò ad vsum arctitudo maxima & exilitas est indicta. Alijs in contrariũ asserentibus, ꝙ ex professione sua ad nullum vsum pauperẽ, qui non exprimatur in regula obligantur: licèt teneantur ad vsum moderatũ teperantiæ, sicut & magis ex cõdecenti, ꝙ cæteri Christiani. ¶ Volẽtes itaq; conscientiarũ prædictorũ fratrũ prouidere quieti, & his altercationibus finem dare, declarãdo dicimus, ꝙ fratres minores ex professione suę regulæ specialiter obligantur, ad arctos vsus, seu pauperes, qui in ipsorum regula continentur, & eo obligationis modo, sub quo continet, seu ponit regula dictos vsus. ¶ Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibentur, quód hæreticum sit tenere vsum pauperem includi vel nõ includi, sub voto euangelicę paupertatis, pręsumptuosum & temerarium iudicamus. ¶ Demum, quia ex eo, quòd dicta regula per quos & vbi fieri debeat ministri generalis electio tradens, nullã fecit de ministrorum prouincialium electione vel institutione penitùs mẽtionem, oriri super hoc poterat dubitatio inter fratres. ¶ Nos volẽtes posse ipsos claré ac securè procedere in omnibus factis suis, declaramus, statuimus etiã & ordinamus in hac cõstitutione in perpetuũ valitura, vt cùm alicui ꝓuincię de ministro fuerit prouidẽdũ, ipsius

ipsius ministri electio penes capitulum prouinciale resideat, quā idē capitulum die sequenti, qua fuerit congregatum facere teneatur. ¶ Ipsius autem electionis confirmatio, ad ministrum pertineat generalem. ¶ Et si quidem ad electionem huiusmodi, per formam scrutinii procedatur (votis in diuersa diuisis) electiones plures in discordia celebrari cōtingat, illa, quæ à maiori parte capituli numero (nulla zeli vel meriti collatione, aut cōsideratione habita) fuerit celebrata, exceptione seu contradictione quacunq; alterius partis non obstante, per dictum generalem ministrum de consilio discretorum de ordine, priùs tamen ex officio prout spectat ad ipsum diligenti examinatione premissa) confirmetur vel etiam infirmetur, prout eis secundum deum visum fuerit expedire. ¶ Et si fuerit infirmata, ad capitulum prouinciale electio huiusmodi reuertatur. ¶ Cæterùm, si capitulum memoratum die prædicta ministrum eligere pretermittat: ex tunc ministri prouincialis prouisio, ad generalē ministrum liberè deuoluatur. ¶ Verùm si ministro prædicto & capitulo generalibus ex certa manifesta ac rationabili causa videretur aliquando in prouincijs vltramarinis Hybernię, seu Græciæ, seu Romæ, in quib⁹ hactenus alius prouidendi modus dicitur ex causa certa & rationabili fuisse seruatus, expedire ministrum prouincialem per ministrū generalem, cùm proborum ordinis consilio potiùs, q̃ per capituli prædicti electionem præfici in prouincijs Hybernię, etiā vltramarinis irrefragabiliter. ¶ In Romana verò vel Gręcia, quando minister dictæ prouinciæ moreretur, vel absolueretur citra mare: illa vice seruetur absq; dolo, parcialitate & fraude (super quo eorū cōscientias oneramus) quod super hoc dictus minister cum dictorū proborū consilio duxerit ordinandum. ¶ In destitutione verò dictorum ministrorum prouincialium, seruari volumus, quòd super hoc hactenus de ipso ordine extiterit obseruatum. ¶ Cæterùm si contingeret eosdem ministro generali carere, per vicarium ordinis fiat super hoc, quod faciendum fuerit per eundem ministrum vsquequò prouisum fuerit, de generali ministro. ¶ Porrò, si quid de huiusmodi ministro prouinciali secùs attentari fortè contigerit, illud ipso facto sit irritum & inane. ¶ Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostrarū declarationum dictorum commissionis, responsionis, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, iudicationum, & volūtatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. ¶ Si quis autem &c.

¶ Idem Clemens quintus.

¶ *Determinat & declarat, quid significent hæc verba inserta in iudicialibus commissionibus, quæ fiunt à principe uel à iure: scilicet, quòd procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicii.* *Ioannes Andreæ.* Capitulum .ii.

SÆpe contingit, quòd causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus: de quorum significatione verborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat dubitatur. ¶ Nos autem dubitationē huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura cōstitutione sancimus, vt iudex, cui taliter cau-

ſam committimus,neceſſariò libellum non exigat,litis conteſtatio nem non poſtulet,in tempore etiam feriarum ob neceſſitates hominum induitarum à iure procedere valeat, amputet dilationum materiam,litem quantò poterit faciat breuiorem,exceptiones,appellationes dilatorias,& fruſtratorias repellendo,partium aduocatorum, & procuratorum,contentiones & iurgia,teſtiumq́ ſuperfluã multitudinem refrenando.¶ Nõ ſic tamen iudex litem abbreuiet,quin ꝓbationes neceſſariæ,& defenſiones legitimè admittantur.¶ Citationem verò,ac præſtationem iuramenti de calumnia vel malitia, ſiue de veritate dicenda,ne veritas occultetur,per commiſſionem huiuſmodi intelligimus non excludi.¶ Verùm quia iuxta petitionis formam pronunciatio ſequi debet,pro parte agentis,& etiã rei, ſi quid petere voluerit,eſt in ipſo litis exordio petitio faciẽda,ſiue ſcriptis, ſiue verbo:actis tamen continuò(vt ſuper quibus poſitiones & articuli formari debeant,poſſit haberi plenior certitudo,& vt fiat definitio clarior)inſerenda.¶ Et quia poſitiones ad faciliorem expeditionem litium,propter partium confeſſiones,& articulos ad clariorem probationem vſus longęuus in cauſis admiſit.¶ Nos vſum huiuſmodi obſeruari volentes,ſtatuimus,vt iudex ſic deputatus a nobis(niſi aliud de partium voluntate procedat)ad dandum ſimul vtroſq́ terminum dare poſſit,& ad exhibendũ omnia acta & munimenta,quibus partes vti volunt in cauſa poſt dationem articulorũ diem certã quandocunq́ ſibi videbitur,valeat aſſignare,eo ſaluo, quòd vbi remiſſionem fieri contingeret,pro teſtibus producendis poſſint etiam inſtrumenta produci, aſſignatione huiuſmodi nõ obſtante.¶ Interrogabit etiam partes,ſiue ad earum inſtãtiam,ſiue ex officio vbicũq́ hoc equitas ſuadebit.¶ Sententiam verò definitiuam(citatis ad id, licèt non peremptoriè partibus)in ſcriptis,&(prout magis ſibi placuerit)ſtans vel ſedens proferat:etiam(ſi ei videbitur)cõcluſione nõ facta,prout ex petitione & probatione,& alijs actitatis in cauſa fuerit faciendum.¶ Quæ omnia etiam in illis caſibus,in quibus per aliã conſtitutionem noſtrã,vel aliàs procedi poteſt ſimpliciter,& de plano,ac ſine ſtrepitu & figura iudicij,volumus obſeruari.¶ Si tamẽ in præmiſſis caſibus ſolennis ordo iudiciarius in toto,vel in parte non contradicentibus partibus obſeruetur,nõ erit proceſſus propter hoc irritus,nec etiam irritandus.¶ Data Auinione.xiij.Calẽ.Decembris, pontificatus noſtri,Anno ſecundo.

¶ Clementinæ conſtitutiones accuratè caſtigatæ , cũ ſummarijs admodũ familiaribus finiunt.

Extrauaganes

EXTRAVAGANTES SEV CONSTITUTIONES viginti, à Ioanne papa. xxij. æditæ, nunc demum diligenti cura castigatę vnà cũ summarijs.

De electione & electi potestate, Titulus. j.

Electi, qui pro suarum electionum negocio ad curiam uenire tenētur, etiam sede uacante non tenentur de necessitate in ipsa curia moram trahere: & licèt alibi morētur, nullum eis præiudicium generatur. facit cle. ne Romani. §. fina. eo. titu. *Capitulum. j.*

Donus apostolicæ seruitutis supna dispositione vocati ambiguitates, ex quibus possent ecclesijs dānosa prouenire dispēdia tollere cupientes, de potestatis plenitudine, ac fratrum nostrorum consilio ordinamus, quòd quibuscūq; electis, qui ad sedem apostolicam venire, vel mittere tenebātur, ac ipsorum electionum instructoribus, qui in veniendo ad sedē ipsam, & se prę-sentando ipsa sede vacante, vel nō vacante seruauerūt tempora à canonib⁹ instituta (dummodò præsentialiter assint in ciuitate Lugd. vel fuerint Auinione in Calendis Octobris) vbicunq; sede vacante moram traxerint nullum ipsis, seu eorum iuri præiudicium ex mora interim facta vbilibet generetur, sed eorum iura circa electiones huiusmodi hoc non obstante perinde seruentur illęsa, ac si apud sedem apostolicam morā cōtraxissent. ¶ Non obst. prædecessorum nostrorum cōstitutionibus quibuscūq; quib⁹ tamē quo ad alia nullū volumus præiudiciū generari. ¶ Nulli ergo &c. nostræ ordinationis infringere &c. Datum Lugduni. viij. idus Septembris, Anno primo.

Beneficio uacante, cuius fructus ad certam tempus debentur alicui annalia habenti, uel alii, qualiter debeāt fructus ipsi diuidi inter ipsū annalia habentem, & beneficiatū: & diuisione facta, cuius sit electio, hæc declarat cōstitutio. Et potuisset poni sub tit. de rescript. uel ne sed. ua. uel ut ec. benefi. uel de uerborum signifi. *Capitulum. ij.*

Vscepti regiminis nos cura solicitat,vt quę in eccle-
sijs non absque dispendio ministrorum,& cultus de-
trimento diuini seruari viderimus,per appositionem
cõgrui moderaminis in melius reformemus. ¶ Cùm
itaque in nonnullis ecclesijs obseruetur , & à longis
retrò temporibus fuerit obseruatũ,quòd fructus pri-
mi vel secundi,aut alterius cuiuscunque sequentis anni beneficiorũ
vacantium in eisdem defuncto vel fabricę,aut ecclesijs,vel personis
habentibus annalia de consuetudine,priuilegio,vel statuto applicã-
tur in totum:ita,quòd illi, qui huiusmodi beneficia canonicè obti-
nent,& ad quos aliâs de iure fructus ipsi spectare deberent,nihil in-
de percipiunt:vnde illud inconueniẽs sequitur,quôd commodè ne-
queunt,ad impendendum seruitium debitum residere in ecclesijs,in
quibus beneficiati existunt. ¶ Nos * de illo super his remedio proui-
dere volentes,per quod hi & illi in fructuum prædictorum perce-
ptione participent,& ecclesiæ debitis seruitijs non fraudentur,præ-
senti decreto statuimus,de fratrum nostrorum consilio,quòd illi,qui
fructus prædictos sibi hactenus integrè vendicabant ex priuilegio,
consuetudine vel statuto,nihil exinde vltra summam, pro qua vnũ-
quodque beneficiorum ipsorum consueuit in solutione decimę taxa
ri,prætextu cuiusuis priuilegij,consuetudinis,vel statuti quouis mo
do percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omni-
no contenti:totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansu
ro:nisi forsan illi,qui fructus eosdem soliti fuerant(vt pręfertur) cũ
integritate percipere,pro se mallent ipsum habere residuum,& obti
nẽtibus ipsa beneficia summam dimittere memoratã:i quo casu per-
cipiendi,quod maluerint illis relinquimus optionem:sic,quòd intra
decem dies,postquàm sciuerint beneficia ipsa vacare, ijs,quibus an-
nalia ipsa debentur ex priuilegio,consuetudine,vel statuto,vel ipso-
rum annalium collectores,quam partem habere voluerint , an scili-
cet decimę taxationem,vel illa dimissa residuum,nulla subhastatio-
ne præmissa eligere teneantur. Quam electionem,si intra dictos de-
cem dies non fecerint(vt dictum est)ex tunc ad eum,cuius est bene-
ficium huius optio vel electio transeat ipso iure. ¶ Et hoc in eccle-
sijs & partibus illis,in quibus beneficia maiora, & alia quæ ad solu-
tionem decimę sunt taxata,volumus obseruari. In illis verò eccle-
sijs & partibus,in quibus decimarum taxatio non est facta seruetur,
quòd fructus & obuentiones beneficij tunc vacantis , quod * deci-
mam soluere consueuit per medium diuidantur : quorum medieta-
tem habeat is,cui annalium per alterum de prædictis modis perce-
ptio est cõcessa.Reliquam verò medietatem percipiat ille, cui bene-
ficium est concessum,pro sustẽtatione sua & alijs ecclesiæ oneribus
supportandis.Quòd si alter de prædictis præfata medietate nolue-
rit esse contentus,altero contentari volente,pars nolentis transeat
ad volentem:* & volẽns fructus & obuẽtiones illius beneficij perci
piet vniuersos,eidẽ beneficio cõgruè faciẽs deseruiri, ac eius suppor
tans onera cõsueta. ¶ Et si quicq́ aliquis prędictorũ vltra præmissa.
perceperit, illudq́ his,ad quos pertinebit intra mensem non resti-
tuerit

* Vide.l. fundos.C. de omni agro deser.lib.xi.

* aliâs, quos.

* Vide.l.si totã. ff.de acqui.hære.l. hæc scriptura. §.fi.ff.de condi.& demõ.Fõ.

fuerit cum effectu: eò ipso episcopus vel superior prælatus fuerit, à pontificalibus & ingressu ecclesiæ sit suspensus. Si autem capitulum vniuersitas vel collegium: interdicto se nouerint (donec prædicta cum integritate restituerint) subiacere. Si verò aliqua singularis persona ecclesiastica vel mundana id fecerit: excõmunicationis incurrat sententiam ipso facto, à qua sine restitutione præmissa, preterquàm in mortis articulo minimè absoluatur. ¶ Non obstãtibus quibuscũq; priuilegiis vel indulgentiis aut contrariis consuetudinibus & statutis iuramento * confirmatione sedis apostolicę, aut alia quacũq; firmitate vallatis, quæ omnia, quò ad hoc authoritate apostolica reuocamus, & nullius deinceps esse volum⁹ firmitatis. Nulli ergo &c. nostrę cõstitutionis, reuocatiõis, cassationis, irritationis & volũtatis &c.

* Vide ca. cũ nõ deceat. de electio. li. vj. & i verbo, pacta. Cle. dudum. de sepul.

¶ De maioritate & obedientia. Titulus. ij.

¶ *Quia multi assumebant dominium & se creari faciebant potestates & capitaneos in comitatu sabinæ & aliis locis hic nominatis, qui sunt de patrimonio ecclesiæ Romanæ, inhibetur ne tales decæterò assumantur, neq; illis tanq̃ talibus obediatur: & quòd nullus huiusmodi præeminentiã sibi audeat asscribere sine speciali licentia sedis apostolicæ. Et si sint aliquæ ciuitates, quæ habeant ius eligendi tales capitaneos per sedem apostolicam confirmandos, ætat papa, quòd ante confirmationẽ debitam nulla eis tanquàm talibus præstetur obediẽtiã.*

Capitulum vnicum.

Ecclesiæ Romanæ suorũq; fidelium dispendia dissimulare nõ possumus, quin postquàm nobis cognita fuerint, aduersus ea opportunis remediis occurramus. ¶ Attendentes igitur grauia nocumenta, quæ nonnullis ciuitatibus, terris, castris, intra patrimoniũ beati Petri in Tuscia comitatum Sabinæ & terram Arnolphorum constitutis eidem ecclesiæ Romanæ subiectis & personis singularibus eorũdem, ex diuersorum tam nobilium, quàm etiam aliorum vsurpato regimine prouenerunt, & volentes super hoc in posterum eorum dispendiis præcauere. ¶ Omnibus & singulis comitatibus, seu vniuersitatibus, & singulis personis ciuitatum, terrarum, castrorum & locorum intra patrimonium comitatum & terrã prædictos constitutis, in quibus videlicet nobis, seu quibusuis officialibus nostris ius * competit deputandi vel instituendi aut eligendi seu ponẽdi potestates, capitaneos, dominos vel rectores aut officiales quoslibet alios, ne ipse potestatem, capitaneum, dominũ, rectorem vel defensorem seu quẽcũq; alium officialem, quocũq; nomine censeatur, in ciuitatibus, castris, terris & locis prædictis, aut eorum aliquo eligere, assumere, vocare vel recipere, retinere aut iam electo vel assumpto, vocato seu recepto, tanquàm potestati seu capitaneo, rectori seu defensori vel officiali obedire quoquo modo præsumãt: neue taliter electus, assumpt⁹, receptus seu vocat⁹, huiusmodi potestariæ, capitaneat⁹, dominii vel rectorię, seu defensarię, aut quodcũq; aliud cuiusuis nominis officiũ recipere, acceptare, assumere vel gerere (nisi de nostra & apostolicæ sedis licẽtia speciali) quomodolibet audeat: sed assumptũ

* Vide ca. Cõstãtin⁹. xxvj. dist. & xxiij. q. viij. con uenior. de cle. cõiug. c. ex parte. in authen. quõ opor. episco. col. j. in prin.

assumptum omnino dimittat. Vbi verò ad cõmunitates seu vniuersitates,& singulares personas ciuitatum,terrarum,castrorũ, & locorum prædictorum,vel eorum aliquem ius competit eligẽdi potestatem,capitaneũ,dominum vel rectorem seu officialem quẽlibet aliũ, qui per nos seu quosuis officiales nostros debeat aut cõsueuerit cõfirmari,ne ante debitam confirmationẽ obtentam ipse,vel earum aliquę sic electo tanq̃ potestati seu capitaneo,rectori vel defensori seu officiali in quibusuis obediant,néue taliter electus quousq; cõfirmationem habuerit(vt præfertur)huiusmodi potestarię,capitaneatus, dominij vel rectorię seu defensoriæ,aut cuiusuis alteri⁹ nominis officio se immiscere,vel illud gerere,aut exercere quouismodo præsumat,authoritate apostolica districtiùs inhibemus. ¶ Decernentes ex tunc irritum & inane,quicquid contra huiusmodi inhibitionis tenorem cõtigerit attentari. ¶ Nulli ergo &c.nostrę inhibitionis,& cõstitutionis infringere. Datum Auinione.iiij.nonas Augusti.anno.ij.

¶De præbendis,& dignitatibus. Titu.iij.

¶Tempore huius ca.obtinentes plures dignitates,personatus,uel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione,uirtute illius nõ poterunt retinere, nisi unum,& reliqua tenebuntur resignare uerbaliter,& realiter coram ordinario sub testimonio publico intra mensem à tempore notitiæ huius ca.nisi fuissent cardinales aut regum filii. Illi autẽ,qui plura talia sine dispensatione obtinebãt,potuerũt ultimum retinere,reliquis forma præscripta,& sub eodẽ tẽpore resignatis. Qui verò deinceps tale habuerit beneficiũ,si cũ illo secundũ simile receperit,q̃primũ illius possessionem habuerit,uel per eũ steterit quò minus habeat,primùm quo est ipso iure priuatus,modo prædicto resignare tenetur:aliàs utrumq; perdit,& inhabilis fit ad sacros ordinès suscipiẽdos,& ad quodcũq; beneficiũ habendũ. Tãdem,qui dicãtur ordinarii,q̃tum ad præmissa,& quæ sint beneficia curã animarũ habẽtia hic manifestatur.h.d.hæc extrauagans,quæ est notabilis, & multùm practicabilis,& grauiùs obligat,quàm ca.de multa.eo.titu.in anti.vt patet ad oculum.

Q6 Xecrabilis quorundã tam religiosorum,q̃ secularium ambitio,quę semper plus ambiẽs eò magis fit insatiabilis quò sibi ampli⁹ indulgetur, & improbitas importuna petẽtium à nobis,& prædecessoribus nostris Romanis pontificibus nõ tam obtinuisse,q̃ extorsisse plerunq; noscuntur,ꝙ vnus interdũ etiã ad vnũ beneficiũ ecclesiasticũ minùs idoneus,in diuersis ecclesijs nedũ vicinis,sed etiã ab inuicẽ longe distãtibus,imò nõnunq̃ in diuersorũ regnorum partibus situatis,duas aut tres,aut plures dignitates, personatus, officia seu prioratus,aut diuersa ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispẽsatiuè(cũ aliàs non liceret de iure cõmuni)recipere,& simul licitè retinere. Vnde inter cętera incõueniẽtia,subscripta sequũtur,ꝙ videlicet interdũ vnus,qui vnicũ,q̃uis modicũ vix officiũ implere sufficeret plurimorũ sibi vendicet stipẽdia,quę multis literatis viris vitę puritate ac testimonio bonę famæ pollentibus,qui mendicant

mendicāt possent abundè sufficere æqua distributione collata, habentibus ipsa paratur vagādi materia, diuinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficijs debita nō seruatur. Et dū non sunt sui in vnaquaq; regione rectores, ecclesiarum detrahitur cōmodis & honori, quę carētes defensorū auxilio in iuribus suis, & libertatibus multipliciter collabūtur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificētia extruxerat decessorū & (quod amariùs est dolendū) animarū cura negligitur, & vitiorū sentib⁹ fomētū periculosè præbetur. ¶ Nos itaq; tot malis tantisq; discriminibus occurrere cupiētes, oēs & singulas dispēsationes super receptione aut retentione pluriū dignitatum, personatuū, officiorū, prioratuū aut beneficiorū, quib⁹ cura animarum sit annexa, sub quacūq; forma, vel expressione verborū à nobis, vel prædictis prædecessoribus cuicunq; psonæ cōcessas. (Cardinalibus tamen sanctæ Romanę ecclesiæ, qui circa nos vniuersali ecclesiæ seruiendo singularū ecclesiarū cōmoditatibus se impedūt, ac regū filijs, qui propter sublimitatē eorū ac generis claritatē sunt potioris prærogatiua gratiæ attollēdi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligēti, de ipsorū cōsilio, & ex certa sciētia nostra, in forma subscripta duxim⁹ taliter moderādas, ꝙ per moderamē nostrū effrenatā circa easdē personas taliū beneficiorū multitudinē refrenemus, ipsiq; impetrātes fructu dispēsationū huiusmodi totaliter non frustrent. ¶ Statuimus itaq; & de fratrū ipsorū cōsilio ordinamus, ꝙ obtinētes nūc ex dispēsatione legitima pluralitatē huiusmodi dignitatū, psonatuū, officiorū aut prioratuū seu beneficiorū, quę aliàs absq; dispēsatione obtinere neqbāt, vnū tātū ex dignitatib⁹, psonatib⁹, officijs, prioratib⁹, ecclesijs vel beneficijs huiusmodi, quib⁹ cura imminet animarū, cū dignitate, psonatu vel officio, prioratu, ecclesia vel beneficio sine cura, quę habere maluerit, prętextu dispēsationis sufficiētis circa id eisdē indultę possint licitè rętinere. Quę tamē teneant eligere intra mēsem numerandū à tēpore notitię cōstitutionis istius: cæteris beneficijs cum cura, vel sine cura, quæ ipsi⁹ dispēsationis prætextu tenebāt, & quę aliter nō poterāt de iure absq; dispēsatione licitè retinere, quę nos ex tunc vacare decernim⁹, corā ordinario sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter, & realiter cum effectu dimissis, absq; eo ꝙ ad illa nunq̃ sine noua collatione ab eo, qui facere poterit facienda redire, aut eorū administrationi se immiscere præsumant. Alioqui tam his, quàm alijs omnibus beneficijs, quæ virtute huiusmodi nostri moderaminis retinere poterant (vt præfertur) sint ipso iure priuati, & prorsùs inhabiles ad similia beneficia obtinenda. ¶ Per hoc autem ijs, qui dignitates, personatus, officia, vel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, quæ ius tribuat iuxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum, vel aliàs eorundem prædecessorum authoritate literarum expectanticum quibus est, vt illa cùm vacauerint recipere, & vnà cum obtentis retinere licitè valeant dispēsatum, nolumus derogari, quin ea cùm vacabūt intra dicti tēporis spaciū possint eligere, & dimissis alijs recipere in forma præscripta ac licitè retinere: pœnas similes

similes incursuri, si eius nostræ contraire præsumpserint sanctioni. ¶ Porrò, quia quorũdam oculos sic auarę cupiditatis vitium excęcauit, ꝙ plurima talia beneficia simul absq; dispensatione canonica retinere præsumunt. Nos de illis præsenti decreto statuimus, vt omnia & singula beneficia sic detenta, illo tantùm retento, quod vltimò receperunt, dũmodo in eo ex collatione canonica competat ius eisdẽ, intra tempus, vt præscribitur limitatũ, verbo & facto ac sine fraude coram ordinario sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiã illo sint ipso iure priuati, in quo ius eis aliàs competebat: & inhabiles penitùs ad quæcũq; obtinenda ecclesiastica beneficia censeantur. ¶ Qui verò deinceps receperint dignitatem, vel personatũ, seu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam: si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso iure postquàm secundi possessionẽ habuerint, vel per eos omni dolo & fraude cessantibus, quò minùs habeant steterit, priuati noscuntur) absq; more dispendio in ordinariorũ manibus dimittere debeant pari modo. Alioqui ex tunc sint ipso iure secundo priuatis & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcũq; beneficiũ ecclesiasticũ inhabiles reputarentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura (vt præmittitur) vel dimissa nostrę & sedis apostolicę dispositioni de ipsorũ fratrum consilio reseruamus. ¶ Inhibentes, ne quis præter Romanũ pontificem quacũq; sit super hoc authoritate munitus, de huiusmodi beneficijs disponere, vel circa illa per viã permutationis, vel aliàs innouare quoquo modo prę sumat. Nos enim si secùs actum seu attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. ¶ Cæterùm ordinarios intelligimus in casibus suprà scriptis episcopos, in quorum ciuitatibus vel diœce. consistunt beneficia seu aliquod eorum, quæ debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere commorantur, vel ecclesijs cathedralibus vacantibus capitula eorundem: & hi de beneficijs tam dimissis, quàm (vt præmittitur) perditis, nos vel apostolicam sedem certificare studeant, quã primùm cõmodè poterunt indilatè, vt de illis salubriter disponere valeamus. ¶ Quantùm autem ad modificationem attinet ante factam, illa duntaxat, & non alia beneficia ecclesiastica quocũq; nomine nuncupentur, curam animarũ habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarũ cura, nõ per vicarios perpetuos, sed per rectores aut ministros beneficiorũ ipsorum vel illorum tẽporales vicarios exercendam: necnon & illa, quorum ministris ratione beneficiorum huiusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspẽdere, excõmunicare, seu ab excõmunicationis & suspensionis sententijs absoluere de consuetudine vel de iure: iuribus alijs de animarum cura loquentibus in suo robore quò ad cætera permansuris. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, statutorum, constitutionum, reseruationis, inhibitionis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autẽ hoc attentare præsumpserit, indignationẽ omnipotentis dei ac beatorũ Petri & Pauli apostolorũ eius se nouerit incursurum. Datum Auinione. xiij. Calen. Decẽbris. anno. ij.

¶ De con-

De concessione præbendæ & ecclesiæ nõ vacantis. Titulus.iiij.

Executores gratiarũ & iudices causarũ à sede apostolica deputati, in diœcesibus iam diuisis procedere possunt, sicut ante diuisionẽ poterant. Et congruè ponitur *sub hoc titulo, cum loquatur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in titu.de cõces.præbẽ.lib.vi.* patet in.c.Executor.c.Si capitulo.&.c.Si soli. Et *potuisset situari sub titu.de rescrip.uel de offi.delega.uel de paro.* Capitulum.i.

Sedes apostolica in suis actibus veritatem prosequẽs, lucem amans, libenter euitat nodosq; ambiguitatis inuolucrum, illamq; sibi semper in suis ordinationibus reseruare cautelam intendit, vt de illis ita proueniat cõmodum, q alijs nõ immineat detrimẽtum. ¶ Sanè pridem ad diuini cultus augmẽtum, & ad salutem populi, quem nõnulli ciuitatibus ac diœcesibus sic multiplicauit altissimus, quòd in earum singulis singulorum vultus nequibat (vt eum decet) vnicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere salubriter intendentes: in ipsis diœcesibus, quarum nonnullas in plures diœceses duximus diuidẽdas, certas ciuitates, & ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas & limitatas diœceses iussimus assignari. ¶ Verùm quia plures ante ordinationẽ seu diuisionem nostram huiusmodi tam à nobis, quàm à prædecessoribus nostris Romanis ponti. apostolicas obtinuerunt literas super beneficijs ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœce. vacaturis: quarum nonnullę restant adhuc executioni mandandę. ¶ Nos amouere volentẽs cuiussuis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super huiusmodi beneficijs concessarum posset forsan incidere, & prouidere considerãtes attentiùs, quòd per ordinationem seu diuisionem nostram prædictam ius ad rem expectantibus dicta beneficia antea competens ex ratione mutari non debet, quin adeo efficax in diuisis diœcesibus maneat, sicut prius erat: auctoritate præsentium declaramus, quòd omnes, & singulę gratiæ super beneficijs vacaturis ante diuisionem huiusmodi in ipsis quondã integris diœcesibus à nobis, vel prædictis prædecessoribus personis quibuscunque concessę, tam in ipsis nunc diuisis, quàm in alijs diœcesibus decisis ab illis eisdẽ modo, & forma possint suo ordine * per executores inde datos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante diuisiones sæpefatas poterant, & debebant. ¶ Idem etiam declaramus, quò ad literas apostolicas iusticiam continentes: vt videlicet iudices dati per illas in causis quarumlibet personarum, que nunc de huiusmodi diœcesibus diuisis existunt, possint iuxta earum tenorem prouidè procedere, ac si dictę diœceses, de quibus mentio in literis eisdẽ habetur, integrè remansissent. Nulli &c.

* Ad hæc vide gl.in ti.de defẽ. ciui.§.quę igitur.col. iij.

Nullus impediat capitula, archidiaconos, & alias personas in iuribus, quæ sibi competebant in ecclesiis integris, quin illa iura percipiant

piant post diuisionem ipsarum, sicut antè soliti erant percipere: quoniã in beneficiis diuisis habet quis eadẽ iura, quæ habebat in integris. Et *hoc cap. sub hoc tit. fuit positũ, quoniam declarat præcedens, ut clare patet. Concor. ca. quia monasterium. de relig. domi. in antiquis.* Cap. ij.

D apostolatus nostri peruenit auditum, quòd aliquarum ecclesiarũ per nos ab aliis ecclesiis ex certis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, authoritate apostolica diuisarum, prælati & subditi capitulis, archidiaconis, & aliis personis ecclesiarum, à quibus suprà dictæ ecclesię sunt diuisæ, multipliciter iniuriari præsumunt, non permittentes eos vti iurisdictionibus, & iuribus suis, sicut ante diuisionem huiusmodi vtebantur. ¶ Quia igitur intentionis nostræ non extitit, nec existit per diuisionem episcopatuum ecclesiarum, à quibus diuisiones factę sunt capitulis, archidiaconis, vel aliis personis velle aliquatenus derogare, nisi quatenus in diuisionum huiusmodi literis apostolicis continetur expressè. ¶ Nos præsentis authoritate statuti vniuersis prælatis, capitulis, & aliis quibuscũq; personis ecclesiasticis ecclesiarum decisarum, & in cathedrales ecclesias per nos authoritate apostolica erectarum præcipimus, & mandamus, ne capitula, archidiaconos, & alios personatus, vel dignitates, officia, seu beneficia in prædictis primariis ecclesiis obtinẽtes: quò minùs visitationes exerceant, procurationes recipiant, iurisdictiones, & iura archidiaconalia, & alia bona obtineant in prædictis decisis diœcesibus, sicut ante diuisionem huiusmodi obtinebãt, nisi quantùm in diuisionum huiusmodi literis apostolicis caueaẽ expressè, impediant quoquo modo quousq; per sedem apostolicã aliud fuerit ordinatum. ¶ Si enim aliqui contra præsens præceptum agere, vel facere præsumpserint: nos præsumptores tales digna curabimus animaduersione punire. Nulli &c. nostrorum præcepta, & mãdati infringere &c. Datum Auinione. v. Calend. Octobris. Anno. v.

¶ Ne sede vacãte aliquid innouetur. Tit. v.

¶ *Vacante sede imperiali, cùm iurisdictio ad papam deuoluatur, sub pœna excommunicationis hic prohibetur, quòd nullus tunc nomen uicarii, iperatoris, uel alterius cuiuscũq; officii retineat, assumat, uel resumat, nullusq; ei obediat, uel auxilium præbeat: aliàs excommunicatio in personas, & interdictum in terras (nisi intra duos menses resipuerint) profertur. Tandem modus huius processus publicandi exprimitur. hoc dicit.* Capitulum vnicum.

I fratrũ & coëpiscoporũ nostrorum, & aliorũ quorũlibet iura illibata seruari, & ab omni fore dispẽdio diminutionis extranea cupimus, & ad illud libẽter nostrę solicitudinis studium adhibemus: multò fortiùs equidẽ ꝓ nostris & Romanæ ecclesiæ sponsæ nostrę iuribus & honoribus conseruãdis ex iniuncto nobis officii debito apostolicæ prouisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris vsurpationis iniuriam subeant, aut detrimentum cuiusuis derogationis incurrant. Sanè in nostram & fratrũ nostrorum

strorum deductum est(fama diuulgante)notitiam,quòd licèt de iure sit liquidùm,& ab olim fuerit inconcussé seruatum,quòd vacante imperio sicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur,cùm in illo ad sęcularem iudicem nequeat haberi recursus,ad summum pontificem,cui in persona beati Petri terreni simul & cęlestis imperij iura deus ipse commisit, imperij prædicti iurisdictio,regimen & dispositio deuoluuntur, & ea ipse(durante ipsius vacatione imperij)per se,vel alium seu alios exercuisse noscit in imperio memorato:nonnulli tamen in Italiæ partibus potestatis,& dignitatis fastigium illicitè ambientes, in nostrā & Romanę sanctę matris ecclesię(quantum in eis est)præiudicium euidens,ac diminutionem honoris & iuris,vicariatus seu alterius cuiuscunq; nomen officij,quod ipso imperatore viuente ex ipsius commissione gerebant in certis terris,territorijs siue locis post decessum ipsius absq; nostra,vel apostolicę sedis petita,vel obtenta licētia retinere sibi,& nonnulli etiam de nouo assumere,quod non gesserant, aut gestum antea posteaq; dimissum resumere temerarijs ausib⁹ prę-sumpserunt,quo vel quibus adhuc non verentur abuti,& sub eius, vel eorū colore multa facere,& fecisse noscūtur,quæ in nostrā,& ecclesiæ prædictæ iniuriā apertè redundāt,non abhorrētes per id varijs inuolui criminibus,nec diuinę maiestatis formidātes offensam. ¶ Quia igitur error,cui non resistitur approbari videtur,& latū pandit delinquentibus sinum,qui eorum peruersis conatibus non resistit.Nos volentes nostris & ecclesię sponsę nostræ iuribus, & honoribus in hac parte prospicere,& malis ac scandalis,quę ex retentione,assumptione,seu resumptione huiusmodi orta sunt hactenus,& quæ periculosę possent in antea suboriri celeriter obuiare, nécnon periculis animarum huiusmodi retinentium,assumentium,seu resumentium nomina,& eis abutentium(vt præfertur)salubriter occurrere cupientes,præsentium authoritate monemus sub excommunicationis pœna omnes,& singulos cuiuscunq; status praeminentiæ, dignitatis,aut conditionis existant,etiam si patriarchali,vel quauis alia superiori siue episcopali, vel regia,seu alia quacunq; præfulgeant dignitate,qui post vacationē imperij absq; nostra,vel sedis prædictæ licentia huiusmodi vicarij seu cuiusuis alterius officij nomen vbilibet retinuerunt,assumpserunt,seu resumpserunt & retinent: & qui assument,vel resument fortassis in posterum,& sub talis donationis pallio abusi sunt,& abutuntur,vel etiam abutentur potestate, vel iurisdictione quacunque seu eius exercitio publicè,vel occultè, quatenus decæterò etiam à denominatione huiusmodi seu cuiuscūq; assumptione,resumptione ac retentione prędictis nécnon vsu,potestate & exercitio suprà dictis prorsùs abstineant, & omnino desistant.Inhibētes insuper sub pœna prædicta omnibus, & singulis patriarchis,prælatis,& etiam alijs superioribus ac regibus,ciuitatibus, comitatibus,vniuersitatibus,capitaneis,potestatibus, rectoribus,comitibus,vicecomitibus,baronibus,& alijs omnibus cuiuscunq; sint dignitatis,cōditionis aut status,ne prædictum huiusmodi nomē,seu aliud quodlibet in eodē iperio retinentes(vt pręfert)aut assumētes,

vel

vel eorũ aliqui sub denominatiõe, vel titulo huiusmodi nominũ, seu procuratores, cõmissarios, iudices, aut vices eorũ gerentes quocunq; colore quæsito recipiant, vel admittant, nec vt vicarijs seu vicario aut officialibus imperij pareant, vel intendant, aut pareri, vel intendi faciant, vel permittant, nec in his eis, vel ei quomodolibet pręstẽt auxilium, consilium, vel fauorem. Alioqui in omnes, & singulos patriarchas, prælatos, & superiores, & inferiores reges, & cæteros denominationem prædictam (vt præmissum est) retinentes, assumentes, seu resumentes, ac illius prætextu exercentes quæcunque officia, potestates, seu iurisdictiones, & recipientes eos, vt vicarios, vel officiales imperij, aut commissarios eorum, vt talium, & in parentes seu obedientes eis, vt talibus, aut præstantes in hoc sibi consiliũ, auxilium vel fauorem, nisi intra duorum mensium spacium à die datæ præsentium numerandum penitùs resipuerint, vel se licentia sedis apostolicę super hoc ostenderint communitos, excommunicationis in singulares personas, & in terras, & loca ipsorum, & quaslibet communitates, vniuersitates, ciuitates, aut villas interdicti sentẽtias de fratrum nostrorum consilio publicè promulgamus. Contra eos nihilò minùs spiritaliter, & tẽporaliter grauiùs processuri prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. ¶ Et vt quibuslibet parẽdi talibus tollatur occasio: omnes & singulos, qui huiusmodi vicariatus nomen retinentibus, assumentibus, seu resumentibus iuramento fidelitatis tenentur adstricti, à iuramento huiusmodi, quantùm ad hoc, de potestatis plenitudine absoluentes, authoritate apostolica firmiter inhibemus eisdem, ne talibus, vt vicariis, vel officialibus imperij aliquatenus pareant, vel intendant. Et insuper omnes pactiones, obligationes, confœderationes, & colligationes à quibuscũq; super hoc quomodolibet initas, iuramento vel quacũq; firmitate vallatas omnino dissoluimus, viribus vacuamus, irritamus, & quatenus de facto processerint, reuocamus. Ac huiusmodi, & quælibet alia iuramenta quibuslibet super his præstita, per quæ posset in prædictis nostris, & ecclesiæ nostræ prædictę iuribus derogari, præsertim cùm iuramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. ¶ Cæterùm vt huiusmodi processus veriùs ad communẽ omnium notitiam deducatur, chartas seu membranas processum continentes eundẽ, in ecclesia Auinioñ. appendi, vel affigi ostijs seu superliminaribus faciemus, quę processum ipsum suo quasi sonoro præconio, & patenti iudicio publicabunt: Ita quòd omnes & singuli, quos processus ipse contingit, & cõtingere potest, nullam postea possint excusationem prætendere, q ad eos talis processus non peruenerit, vel quòd ignorauerint cundemcùm non sit verisimile remanere quò ad ipsos incognitum, vel occultum, quod tam patẽter omnibus publicatur. Datum Auinioñ. in domo episcopali. ij. Cal. Aprilis. Anno primo.

¶ De voto, & voti redemptione. Titu. vj.

¶ Votum per susceptionem sacri ordinis solẽnizatum, licèt impediat matrimonium sequens, non tamen præcedens: etiam si nondum esset per carnis

per carnis copulam consummatum. Et durante matrimonio, etiam nondum cõsummato, nullus praesumat accipere aliquẽ de sacris ordinibus: quod si fecerit dissoluto etiam matrimonio, nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam de religionibus approbatis ingrediatur, & eius regulam expresse, uel tacite profiteatur. Est autem talis coniugatus sic ordinatus per dioecesanum monendus, ut religionem ingrediatur, si matrimonium nondum est consummatum: quod si renuerit, & uxor institerit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii consummationem. hoc dicit. Et est casus notabilis: & qui satis efferri non posset. **Capitulum vnicum.**

Ntiquae concertationi finem cupientes imponere, ac animarũ periculis inde prouenientibus salubriter prouidere, de fratrum nostrorum consilio praesenti declaramus edicto, quòd licèt votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantùm ad impediendum matrimonium contrahẽdum, ac ad dirimẽdum, si pòst contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandũ: ad dissoluendum tamen prius contractum, etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum (cùm nec iure diuino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum) inualidum est cẽsendũ. ¶ Authoritate apostolica districtiùs inhibentes, ne quispiã durante matrimonio, nondum etiam consummato aliquem de sacris ordinibus praesumat suscipere, nisi prout sacris canonib⁹ nouerit cõuenire. ¶ Quod si secùs à quoq̃ forsitan attentatum fuerit, ordinamus, quòd nec matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines prouehi, nec ad aliquod beneficium, vel officium ecclesiasticũ valeat promoueri. Nisi aliquam de religionibus approbatis (quarum professio ad castitatis custodiam, & abdicationem temporaliũ, & sui superioris obedientiam suos professores adstringat) ipsum canonicè contingerit ingredi, ac eius regulam expressè, vel tacitè profiteri: quo casu dioecesanus super praemissis & singulis praemissorũ cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obsistat. Ad ingressum huiusmodi sic ordinatum (si matrimonium consummatum non fuerit) per dioecesanum instanter moneri praecipimus, & induci: quod si forsan renuerit adimplere, ipsum (si sponsa eius institerit) per censuram ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare. Nulli &c. nostrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, praecepti, & constitutionis infringere. Datum Auinioñ. Calen. Decembris. Anno septimo.

¶ De religiosis domibus. Titulus. vij.

¶ Secta & religio fratricellorum, siue beguinorum, qui se dicebant de tertio ordine beati Francisci cassatur, quoniam inter caeteros errores ecclesiastica sacramenta despiciebant. Et sub poena excommunicationis omnibus iniungitur, ut nulli decaeterò talem ritum assumãt, & ne episcopi ipsum concedere praesumant. Vide cap. fina. eod. titul. in an. & cap. j. eod. titu. lib. vj. **Capitulum vnicum.**

* vide. l. q̃ sub conditione. ff. de cõdi. insti. l. non erit. §. diu⁹. ff. de iureiur.

Ancta Romana atque vniuersalis ecclesia, cui authore domino licèt immeriti pręsidemus, sicut religiosa & pia vota benigno fauore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentium hominum * detestatur, videlicet ne sub ouina pelle gregem dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imagine virus hereticę prauitatis obrepat, & sub prætextu conuersationis angelicę incautis mentibus spiritus malignus illudat: cuius rei gratia sacris canonibus est interdictum, ne aliquis nouum ordinem aut religionem inueniat, vel habitum nouę religionis assumat: sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnam de religionibus approbatis. ¶ Nonnulli tamen profanę multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli seu fratres de paupere vita, Bizochi siue Beguini vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italię, nécnon in insula Siciliẽ. comitatu prouincię Narboñ. & Tholosaneñ. ciuitatib⁹, & diœcesibus, & prouinciis, aliisq́ diuersis cismarinis & vltramarinis partibus, contra dictos canones habitum nouę religionis assumere, congregationes & conuenticulas facere, & superiores sibiipsis eligere, quos ministros seu custodes vel gardianos aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, & loca de nouo construere seu constructa recipere, in quibus habitant in communi publicè mendicare (quasi eorum secta foret vna de religionibus per sedem apostolicam approbatis) temeritate damnabili pręsumpserunt, & pręsumunt etiam incessanter. Et vt ipsorum error veritas & impietas religio reputetur, plurimi eorum regulam seu ordinem fratrum minorum, quem sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad literam conseruare confingunt: quanquàm in obedientia generalis, vel prouincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur: prætẽdentes se à sanctę memorię Celestino papa quinto pędecessore nostro huius status seu vitę priuilegium habuisse: quod tamen etsi ostẽderent non valeret, cum bonę memoriæ Bonifacius papa octauus pędecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia ab ipso Celestino pędecessore nostro concessa, quę per ipsum Bonifacium nõ contingeret approbari, viribus penitùs vacuauerit, dictumq́ vitæ priuilegium non inueniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidem autem eorum dictum habitum, & viuendi ritum à quibusdam episcopis seu eorum superioribus, vel aliis ecclesiarum prelatis habuisse profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci pœnitentium vocato, pędictum statum & ritum eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare: cùm tamen in regula ipsius tertii ordinis talis viuendi ritus nullatenus sit concessus. ¶ Et quia in errorum baratrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrum definitionibus anteponunt: ipsorum quàm plurimi (sicut fidedigna relatione percepimus) à veritate catholicę fidei deuiantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios studẽt multipliciter seminare. ¶ Cùm itaque talium dãnanda temeritas in eiusdẽ fidei detrimentũ, fidelium scandalũ, pęfati minorũ & aliorũ ordinum

ordinum opprobrium & etiā suarū & aliarū animarum perniciē redundare noscatur, sectā, ritū & statū huiusmodi non obstātibus pręmissis eorū excusationibus, quas friuolas reputam⁹, & quicquid per eos cōmuniter vel diuisim sub religionis cōuentus, collegij seu congregationis nomine vel colore attentatum extitit, vel existit, de fratrū ipsorum cōsilio authoritate apostolica nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerūt de consilio & authoritate pręmissis reuocamus omnino, ac perpetuę prohibitioni subijcimus, & ab ecclesia dei penitùs abolemus. Eisdem personis & alijs qbuscūq; sub pœna excōmunicatiōis, quā eas (si secus fecerint) incurrere volumus ipso facto, iniūgētes expressè, ne statū siue sectā & ritū huiusmodi ab ipsis assumptū sectētur vlteriùs, vel ipsum de nouo assumere quoquo modo pręsumāt. ¶ Episcopos quoq; & eorū superiores & etiā alios pręlatos quoscūq;, qui prędictis personis vel alijs ritū, viuēdi & habitū suprà dictos, pręter specialē apostolicę sedis authoritate deinceps cōcesserint, prędictę excōmunicationis pœnę ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim, vt adulterinas plātationes, quas nō pater cęlestis, sed humanę temeritatis audacia plantat, apostolici culminis censura diuellat: nec patiatur in agro dñico peruersę cōgregationis vepres excrescere, cui propriū est (diuina opitulante gratia) virtutes serere, ac vitia radicitùs extirpare. Nulli ergo &c. Datū Auinioñ. iij. Calēd. Ianuarij. anno. ij.

¶ De Iudæis & Sarracenis. Titu. viij.

¶ *Vt Petrus filius regis Castellæ pio ductus proposito facilius Agarenos infideles à regno Granatæ expelleret, ita fuit excommunicationis sententia in omnes prohibita portātes ipsis infidelibus & Sarracenis præfati regni Granatæ. Concor. c. ita quorundam. & c. ad liberandam. eo. tit. in an.* Capitulum vnicum.

Copiosus in misericordia dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suę maiestatis obsequia deuotionis ardore succendit, præcordijs dilecti filij nobilis viri Petri infantis nati claræ memoriæ Sanclij regis Castellę adeò copiosè gratiam cælestis inspirationis infudit, quòd sibi delectabile reputat propriam exponere in ipsorum prosecutione personam. Pio quidem nobilis ipse ductus proposito, tanquàm strenuus athleta domini negocium impugnationis perfidorum Agarenorum, à quibus regnum Granatę in dei contumeliam detinetur, tutorio nomine, charissimi in Christo filij nostri Alfonsi Castellæ regis illustris, q sub teneritudine puerilis ętatis adhuc dignoscitur cōstitutus: assumpsit sub spe cęlestis auxilij feruenter, & viriliter prosequendum. ¶ Cùm igitur omnia cupiamus obstacula remouere, per quæ dicti negocij prosecutio posset quomodolibet impediri, vniuersis & singulis cuiuscunq; conditionis, præeminentiæ vel status existant, districtiùs inhibemus, ne arma, equos ferrum, ligamina, victualia & alia quæcunq; prohibita per Romanos pontifices prædecessores nostros, ad terras Ægypti deferri ad Sarracenos dicti regni Granatę intra trienniū incipiendū à Cal. Apri

 lis

lis proximè secuturũ, quomodolibet deferre præsumãt. ¶ Nos enim omnes & singulos, qui ad dictũ regnũ arma, equos, ferrum, ligamina & victualia suprà dicta, & quæcunque prohibita cõtra tenorẽ huius nostrę prohibitionis deferre pręsumpserint, illis pœnis & sentẽtijs, quas deferẽtes huiusmodi prohibita in Alexandriã, vel ad Ægypti partes incurrũt, decernim⁹ subiacere. Et nihilò minùs omnes & singulos, qui Sarracenis Granatæ præstabunt (dicti negocij prosecutione durante) auxilium, consilium, vel fauorem: aut prosecutionem dicti negocij directè vel indirectè, secretè vel publicè impedire, vel turbare fortè præsumpserint: excommunicationis sentẽtiam incurrere volumus ipso facto. ¶ Nulli ergo nostræ inhibitionis, constitutionis, & volũtatis &c. Datũ Auinioñ. v. Calẽ. Martij. Anno primo.

De torneamentis. Titulus. ix.

Constitutio Clementis in quibusdam regnis torneamẽta inhibens sub pœnis excommunicationis & interdicti, hic reuocatur: & illi, qui huius occasione sententias incurrerant, absoluuntur. Capitulũ vnicũ.

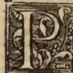
Quia in futurorum euentibus sic humani fallitur incertitudo iudicij, vt quod coniectura probabili ex nunc interdum attenta consideratio vtile pollicetur, reperiri damnosum quandocunque cõtingat: nonnunquàm quod consultè statuitur, ex sanioris inspectione iudicij consultius reuocatur. ¶ Sanè fœlicis recordationis Clemens papa quintus, prædecessor noster attentè considerans generale passagium in concilio Vieñ. pro terræ sanctæ subsidio saluberiter ordinatum, per torneamenta & hastiludia, siue iuxtas non leuiter impediri: tum quia frequenter sic ipsum passagij negociũ prosecuturos exinaniunt, quòd ad eius executionem efficiuntur impotentes: tum quia interdum quàm plures à crucis assumptione retrahunt, dum ab illis abstinere (alijs ea exercentibus) erubescũt: torneamenta ipsa & hastiludia, siue iuxtas in regnis Franciæ, Angliæ, & Alemaniæ, & alijs nonnullis prouincijs, in quibus ea consueuere frequentius * exerceri specialiter interdixit: in facientium ea, vel ad id eis præstantium opem, consilium, vel consensum, & illorum etiam in quorum locis, vel districtibus fierent non prohibentiũ hoc cùm possent, & illorum procedentes ad illa in domibus suis recipiẽtium, vel commercium quomodolibet exercẽtium cum eisdem personas excommunicationis, & in terras interdicti sententias promulgando, absolutione ab excommunicatione huiusmodi præterquàm in mortis articulo sedi apostolicæ reseruata. ¶ Verùm quoniam (vt intelleximus) per sententiam huiusmodi periculum animabus ingeritur, & pro eo maximè negocio dicti passagij derogatur: quia nonnulli militari cingulo abstinent, & quia vacare militię metu præsertim ipsius sententiæ non præsumunt, propter quod idoneos & voluntarios ad terræ prędictæ subsidium in regnis eisdem contingit pauciores solitò reperiri. ¶ Nos ad dilectum filiũ nobis viri Philippi claræ memoriæ regẽtis Franciæ, & Nauarrę regis, & aliorũ de domo regia, nécnon quàm plurium magnatũ & nobilium, tam in regno Franciæ,

* vide gl. in. l. tale pactum. §. fi. ff. de pactis. l. scire oportet. §. fi. ff. de excu. tu. gl. in verbo, pręsidẽtes reputata sing. cle. j. de rescript. & l. j. C. de rapto. virgi. & Bal. i. c. j. §. si quis rusticus. de pa. te. Fõ.

gno Franciae, quàm aliunde considerãtium praemissa discrimina repetitae supplicationis instantiam, sententias excommunicationis & interdicti praefatas praemissorum supplicationibus inclinati, & dicti cõsiderationib⁹ antè dictis, & ex causis etiam rationabilibus aliis in fauorem saepefati negocii, de fratrum nostrorum consilio reuocamus eos, qui propter exercitiũ torneamẽtorũ seu hastiludiorũ ipsorum huiusmodi sententias incurrerunt absoluentes ab illis, & cũ eis, qui sic ligati, vel in locis propterea interdictis diuina celebrarũt officia, super irregularitate inde cõtracta authoritate apostolica dispẽsantes. Datum Lugduni. xvj. Calen. Octobris. Anno primo.

¶ De crimine falsi. Titulus. x.

¶ *Falsificantes monetam regis Franciae, & aliorum locorum circũuicinorum aliquo de quatuor modis hic prolixè declaratis, ipso facto excommunicationem incurrunt: à qua absolui non possunt, nisi à papa, praeterquàm in mortis articulo. De falsificantibus sigillum ipsius regis Franciae habes. c. ad audientiam. eo. tit. in an.* Capitulũ vnicum.

PRodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum scelerarorum funesta cupiditas eos in perniciem praecipitare conatur, dum sequi miserabilem eius ingluuiem satietatis nescientem moderamina non verentur. ipsi etenim turpium lucrorũ se fecibus immergẽtes, ambitiosis nexibus inuoluuntur, dei timorem damnabili cęcitate postponunt, & quasi ambulantes in tenebris nõ vitãt excidia personarum. ¶ Nuper si quidem ad nostri apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quòd nonnulli nullã habentes authoritatem iuris, vel consuetudinem, seu priuilegium faciendi, monetam falsam ostendunt, & fabricant in regno Franciae, & locis circũuicinis. ¶ Alii verò monetam falsam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum & Nauarrę illustris studiosè deprauãt, & ex hoc cadit à suo recto põdere. Quàm plures etiã in locis circũuicinis, quibus de iure, aut consuetudine, seu priuilegio ius competit fabricandi monetam, signum proprium monetae regię monetae suae, quam fabricant imprimere, seu insculpere moliuntur, eiusdem quantitatis & iocunditatis, literarum figurae, quã habet moneta regia monetae suae, quã fabricant, quãtùm possunt similius, speciem & formam insculpunt, constituunt, & imponunt: & quãuis moneta praedicta eorum ad vsurpatam similitudinem perducta deficiat à iusto pondere argenti, & solitò in regia moneta, & more, & cõsuetudine obseruato simplices tamen & populares personae nõ habentes inter monetas tantae similitudinis peritiam discernendi, fallũtur quotidie ea occasione in vsu monetarum, recipientes monetas falsò assimilatas pro veris. Sunt & alii, qui scienter falsãs monetas extra regnum praedictum emunt: & post intra regnum ipsum eas portãt, vendunt & expendunt. ¶ Nos igitur attendentes, quòd iidẽ falsarii & fabricatores monetarum talium, & emptores praedicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos, qui (vt praemittitur) praemissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum praedictum

scienter præsumpserint fœli. rec. Clementis papæ quinti prædecessoris nostri vestigijs inhærentes, excommunicationis sententia innodamus absolutione prædictorum nobis, & successoribus nostris præterquàm in mortis articulo reseruata. Nulli &c. nostræ innouationis infringere &c. Datum Auinioñ. v. nonas Iulij. Anno. vj.

¶De priuilegijs. Titulus. xj.

¶Priuilegia, si qua sint, quibus aliqui nobiles Campaniæ & Maritinæ dicebant se munitos circa bannitorum receptationẽ, hæc cõstitutio propter causas hic insertas reuocat & annulat. Capitulũ vnicum.

Ad nostri apostolatus peruenit auditum, quòd nonnulli nobiles & comitates intra nostras Campaniæ, Maritinæq; prouincias constituti, asserentes per priuilegia sedis apostolicæ sibi fore concessum, quòd de prouincijs ipsis per rectorem eorum, qui est pro tempore, vel officiales curiæ rectoris eiusdem banniti in terris, ciuitatibus, castris, & locis eorum morari liberè possint, nec in illis idem rector bannitos ipsos capere valeat: eosdem bãnitos in dictis terris, ciuitatibus, castris & locis, non absq; derogatione sedis apostolicæ manifesta recipiunt, & receptant. ¶ Nos igitur, qui beneuoli more patris in prouinciarum ipsarum tranquillitatis, & pacis commodis delectamur, super hoc (prout ad nostrum spectat officium) pro communi bono prouinciarũ ipsarũ de congruo volentes remedio prouidere, priuilegia suprà dicta, cuiuscunq; tenoris existant, maximè cum ipsorũ prętextu maleficia remaneãt in eisdẽ ꝓuincijs impunita, pãdatur ausus excessibus, cultus lędat iusticię: dictiq; rectoris multipliciter impediat officiũ, ac prouinciarũ ipsarũ status pacis fœdere violato, nõ absq; grandi reipublicę detrimẽto subuerti posset scandalis, scissuris, ex nũc authoritate apostolica ex certa sciẽtia reuocam⁹, annullamus, & etiã irritam⁹, ac nullã habere decernim⁹ roboris firmitatẽ. ¶ Nulli &c. nostrę reuocatiõis & annullatiõis, cessatiõis, irritationis, & cõstitutiõis infringere. Data Auinioñ. vij. id⁹ Aug. Anno. vj.

¶De pœnis. Titulus. xij.

¶Narratis facinoribus hominum marchiæ, qui suos rectores & officiales occidere soliti erãt, post enumerationem. xvij. modorum offensæ, totidem pœnas exprimit, quas incurrẽt, qui decæterò talia præsumpserint: & propter patrum iniquitatem filios a quibuscunq; honoribus, & beneficiis tanquàm indignos repellit. Concor. cap. ad aures. & ca. in quibusdam. eo. titu. in anti. & cap. fœlicis. eo. tit. lib. vj. iuncta Clemẽ. si quis suadente diabolo. etiam in eod. titu. Capitulum vnicum.

Dierum crescente malitia videmus mũdum in deteriora iugiter prolabi, sic (hominum mentes assueta deprauante nequitia) malis passim cumulum superaddi, vt & boni, qui aliàs odirent virtutis amore delinquere, interdum cum peruersis admixti, concurrere cum illis in illicitis habeant, & in apertam malitiam prosilire. Est enim compescenda malorum audacia, vt saltem pœnæ formidine

formidine retrahantur à noxijs, sicq; boni sectando virtutem meliores effecti, non cogantur cum illis perire. ¶ Sanè vulgaris famæ notorium publicat, & longè lateq; ipsa iniuriosa transgressus euidētia manifestat, quòd nonnulli de marchia Anchonitana prouincia nobis & Romanæ ecclesię subiecta, nedum olim temporibus diuersorum prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum gressus fidelitatis egressi, declinauerunt ad infidelitatis reprobe deuium, sed in diebus, non longè præteritis contra nos, & ecclesiam eandem, & dilectum filium Amelium præpositum bellimontis capellanum nostrum prouinciæ memoratæ rectorem ceruicem rebellionis erigere præsumpserunt, & in quosdam officiales & familiares suos crudeliter sæuientes, post graues illatas iniurias & reprobrosas contumelias irrogatas eisdem, & post bona ipsorum violenta prædatione subtracta, eos cruentæ mortis supplicijs in ore gladij tradiderūt. inter quos pars dicitur fuisse non modica, cui mens sanior inerat, & tantę temeritatis excessus non leuiter displicebat, sed habuerunt, vel inuiti furori confusæ multitudinis cedere, dum illius nequiuerūt conatibus obuiare. ¶ Nos igitur, vt mali pœnarū impositionibus grauium territi vereantur inantea in consimilis erroris inuium relabi, ac boni persistentes in sua fidelitate constanter non habeant propter illorum claudicare perfidiam: remedijs, quibus possumus præcauere volentes, & animarum suarum saluti, dictæq; prouinciæ pacifico statui paternis affectibus prospicere cupiētes: de fratrum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt quicunq; de prouincia ipsa, vel aliunde in eam prouinciam morā trahens, clericus vel laicus famæ suæ prodigus (ipsius ecclesiæ calcata reuerentia) in hoc sceleris genus irrepserit, quòd rectorem, seu rectores, qui pro tempore regimini dictæ prouinciæ in spiritualib⁹ & tēporalibus authoritate apostolica præfuerint, vel ipsorum aliquem, aut eorum, vel alicuius ipsorum vicarium, aut iudicem, vel iudices, vel ipsius ꝓuinciæ thesaurarium, aut locum tenentē eiusdem (quod absit) occiderit, aut ad offendendum illum, vel illos insecutus extiterit, ceperit, captiuauerit, detinuerit, percusserit, aut etiam vulnerauerit, aut ipsorum aliquid, vel aliàs in locum, vbi moram traxerint insultum fecerit, aut ipsum, vel ipos obsederit, siue de suo regimine, vel officio forsan expulerit, vel fugauerit, vel socius fuerit facientis, aut illum vel illos bonis aliquibus spoliauerit, vel prouinciæ suprà dictę alicuius ciuitatis, castri vel loci de ꝓuincia ipsa populum, comitatem vel vniuersitatē, aut aliquos ex eis, vel quosuis alios de prouincia ipsa directè vel indirectè contra nos, & præfatam ecclesiam, seu rectores, officiales & locum tenentes prædictos, vel ipsorū aliquem ad seditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionē, seu conspirationem per se, vel per alium, seu alios facere, vel ꝓcurare præsumpserit, vel ad ea, siue ipsorum aliquod dederit auxilium, consiliū, vel fauorē, directè vel indirectè, publicè vel occultè, cuiuscunq; cōditionis, ordinis, dignitatis aut status, ecclesiastici vel mundani fuerit, etiam si patriarchali, vel archiepiscopali, seu episcopali, vel superiori præfulgeat dignitate, perpetuò sit infamis: vt nec ad testimo-

nium, vel alios actus legitimos admittatur. Sit intestabilis, vt nec testandi liberam habeat factionem, vel ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocetur. Nullus ei super quocunque negocio respondere, sed ipse alijs respondere teneatur. Nec quæuis causæ ad audientiam perferantur illius. Nec valeant eius sententiæ, vel processus. Nullus ei in quacunque causa, vel negocio patrocinium præstare præsumat. Nec ipse ad patrocinandum alijs admittatur. Instrumenta confecta per eum, si fortè officium tabellionatus exerceat, nullam habeant firmitatem: sed potiùs cum authore damnato damnentur. Dignitatibus, officijs, & beneficijs ecclesiasticis, vel mundanis, quæ obtinet, quæcunque sint, & quocunque nomine cēseantur, sit eo ipso priuatus, ac inhabilis, & indignus ad ea, & quælibet alia in posterum obtinenda. Filij eius ad nullos honores ecclesiasticos, vel mundanos, ad nullas dignitates, vel beneficia ecclesiastica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus & etiam immunitatibus realibus & personalibus, priuilegijs & indulgentijs quibuscunque sub quacunque forma verborum, ab apostolica sede concessis ex tunc penitùs careant. Vasalli & homines à iuramento fidelitatis, & alia quauis obligatione, quibus tenentur eidem sint penitùs absoluti. Feuda quoque iura, honores, ac officia, & alia quæcunque bona immobilia, quæ in dicta prouincia Marchiæ, & alibi vbicunque à prædicta Romana obtinent ecclesia, sint eo ipso penitùs confiscata. Alijs verò feudis, iuribus, honoribus, officijs, & bonis immobilibus, quæ quibuscunque alijs tenent ecclesijs, sint eo ipso priuati: quæ sic ad easdem ecclesias liberè reuertantur, quòd de illis earum rectores pro sua voluntate disponant: mobilia verò bona ipsius concedimus fidelibus occupanda. ¶ Illud nihilò minùs adijcientes nostræ huiusmodi sanctioni, vt sic delinquēs excommunicationis sententiæ: Vniuersitas verò, seu communitas, quæ deliquerit in prædictis, eiusq; territorium & districtus interdicto ecclesiastico subiaceant ipso facto. A qua quidē excōmunicationis sententia nullus ab alio, q̄ à Romano pōtifice possit absolutionis beneficiū obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo cōstitutus. ¶ Per hoc autē non adimimus secularibus potestatibus facultatē vtendi legibus cōtra talē, quas aduersus sic delinquentē catholici principes ædiderūt. Dignū etenim est, vt quos timor dei à malo non reuocat, pœnarum moles in eos exaggerata compescat. Nulli &c. nostræ functionis, & sanctionis insuper &c. Datū Auinioñ. viij. Calē. Septēbris. Anno. iij.

¶ De sententia excommunicationis, suspēsionis, & interdicti. Titulus. xiij.

¶ *Taxatio gratiarum sedis apostolicæ impetratarum, tam cum clausulis consuetis, quàm nō consuetis, hic cōtinetur. Et quot literas quotq; dictiones linea complecti debeat, declaratur: ad paupertatem respectus habetur. Cōtra transgressores pœna suspensionis ab officio usq; ad sex menses, & quādoq; priuationis imponitur: & ultra illā abbreuiatoribus sentētiā excōmunicationis papa cōminatur.* Capitulū vnicū.

Cùm ad

Vm ad sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sinum, velut ad matris vbera referta dulcedine, ac ad Romani pontificis Christi vicarij successorisq; Petri clementiam tanquàm ad patris plenam prouidentiā pietatem, orbis terrarum, & qui habitant in eo gratiarum spe* assiduè confluant vniuersi, indignū credimus nostris fore temporibus, vt quibus nos, & ecclesia ipsa exuberamus in gratijs, deficiamus in donis, ne murmurandi inde præstetur occasio, vnde gratitudine necessitas aderat collaudandi, neue scriptura reddat onustū, quod liberalitas fecerat gratiosum. ¶ Qua de re circa literarum nostrarum scripturas, registri quoq; nostri, nécnon abbreuiatorum Romanę curiæ notas, illam in taxando volumus moderationem apponi, qua personę, quibus gratiæ huiusmodi conceduntur se gratias ipsas ab apo. se. liberaliter sentiant consecutas, ac literarū ipsarum scriptoribus registri etiam nostri notarumq; abbreuiatorib⁹ antè dictis, qui interdum in eis etiam multo labore desudant, de suo labore congruè satisfiat. Ad tollendos igitur excessus, difficultates, circuitus & anfractus, qui possent ex varijs literarum apostolicarum taxationibus prouenire, sancimus, vt modus subscriptus in huiusmodi taxationibus obseruetur: videlicet quòd litera gratiæ cum clausulis consuetis super canonicatu, & præbenda, & alio beneficio ecclesiastico, cum cura vel sine cura vacante, vel vacaturo, etiam si dignitas, officium vel personatus existat, decem turonen. grossis & non vltra taxetur. Executio verò eiusdem duodecim Turonensibus, & nonvltra taxetur. & idem in similibus literis beneficialibus gratiosis, puta super prioratu aliquo, administratione & huiusmodi, ac executorijs earūdem seruari debebit. ¶ Si verò eisdem literis gratiæ, & executorijs earundem (vt suprà) aliquæ clausulæ non communes, vel insolitæ apponantur, circa taxationem clausularum huiusmodi congruè poterit sic distingui, videlicet quòd non habeatur consideratio in eisdem maioris, vel minoris gratiæ eius, quod conceditur, nec quòd ipsius sint maiores, vel pauciores fructus, redditus & prouentus, & ex hoc plus minúsue taxetur, sed habeatur in taxando illa cōsideratio ad laborem, vt scilicet longior scriptura magis, & minùs breuior esti metur: hoc tamen circa huiusmodi clausulas apponēdas addito moderamine in taxando, vt si scriptura clausulæ appositæ non faciat lineam, nec ipsa clausula literæ taxationem augmentet. ¶ Si verò per se, vel saltem alijs addita clausulis faciat lineam, in quarta parte Turoñ. grosf. taxetur: & sic pro qualibet linea huiusmodi additę clausulæ in taxando quarta pars grosf. Turoñ. addatur, et si quid superfuerit, & minus linea, illud superfluum nec taxationem immutet. Lineam autem, quæ centum, & quinquaginta literas seu. xxv. continet dictiones, intelligi volumus in hoc casu: & vt taxatio huiusmodi (dū exempla ponuntur) quodammodò procedat, inserta illa clausula, verùm ne sub eo prætextu &c. quæ quatuor continet lineas, vno Turoñ. grosso taxetur. Illa etiam clausula, præbendam verò ac dignitatem, quæ cum acceptatione reseruat. quæ quatuor & paulò plus continet lineas, vno Turoñ. grosso taxetur: & in similibus clausulis additis

*Vide Innocē. viij. in regu. lxvj. qui dicit, q camera apostolica est mater pecuniarum. eundē in reg. xlvj.

additis ſecundum linearum numerum idem fiat. Eandem taxationẽ cum moderamine antè dicto,quò ad præfatas literas in regiſtro noſtro ſeruari volumus,cùm fuerint regiſtrandæ. Eandem etiam taxationẽ quò ad præfatarũ literarum notas,ſcilicet gratię cũ antè dicto numero abbreuiatores obſeruent. De executorijs verò huiuſmodi gratiarum abbreuiatores ipſi,etiam ſi clauſulę non communes,vel inſolitę apponantur,eiſdem duos tantum recipiãt Turoneñ. ¶ Hoc licèt ſic in taxatione prædictarum literarum obſeruari velimus,in forma tamen pauperum deferri volumus paupertati, & noſtram taxationem in illa,videlicet octo Turoñ.groſ. inuiolabiliter obſeruari.nam beatum fore virum,qui ſuper pauperem , & egenum intelligit,verbis propheticis edocemur. ¶ Circa taxationem autem literarum,quæ per audientiam tranſeunt,nihil ad præſens aliud duximus ordinandum:ſed rationabilis modus obſeruetur in illis , qui ſolitus eſt hactenus obſeruari:maximè ſecundum taxationem literarum ipſarum,quæ in libro prouinciali inuenitur eſſe conſcripta. In quarũ taxationibus literarum ex cauſis rationabilibus ſuſtinemus , vt Turoneñ.groſ.quandiu ſcilicet Romana curia extiterit citra montes, Romanino ſuccedat. Cæterùm vbicunq; de Turoneñ.groſ.in taxationibus prælibatis fit mentio:intelligi volumus,quandiu curia fuerit citra montes. Si verò vltra montes Romæ,ſcilicet vel in alijs locis,vel Italiæ partibus curia ipſa conſtiterit,in taxationibus antè dictis Romaninus pro Turoneñ. ¶ Ad hæc prædictæ noſtræ adijcimus ſanctioni,vt ſi forſan (quod quandoque contingit) eueniat videlicet , quòd non culpa , negligentia,vel defectu ſcriptoris,vel ex ignorantiæ cęcitate,aut torpore deſidię,vel ex occupatione, diſtractione,aut alia quauis occaſione abbreuiatoris,qui notam,ex qua litera groſſa procedit ineptè formauerat , eadem groſſa literis gratis fuerit reſcribẽda:hoc ipſi ſcriptori,vel illi,cui⁹ litera huiuſmodi fuerit reſcribenda non noceat,ſed abbreuiatori debeat imputari,in tantum,vt eidem ſcriptori abbreuiator ipſe ſatiſfaciat integrè: iuxta taxationem eiuſdem groſſę literæ reſcribendę. ¶ Cæterùm vt prædicta,quæ à nobis pro vtilitate publica ſunt inſtituta ſalubriter,eò diligentiores ſui obſeruatores inueniant,quò tranſgreſſores ipſorum maiori nouerint ſe pœna percelli:ſtatuimus,vt præfati omnes,& ſinguli tam literarum noſtrarum,quàm regiſtri noſtri ſcriptores, quàm abbreuiatores notarum ipſarum(quibus etiam abbreuiatoribus ſpecialiter vltra infra ſcriptas pœnas,quatenus prædictas taxationes obſeruẽt ſub excommunicationis pœna mãdamus)qui contra præmiſſa fecerint plus ſcilicet præfatas noſtras beneficiales literas , vel notas ipſarum,vel earundem in dicto regiſtro ſcripturas taxando, exigendo vel recipiendo pro ipſis,quàm ſuperiùs ſit taxatum:vſque ad ſemeſtre tẽp⁹ officio,in quo ſic deliquerint ſint eo ipſo ſuſpẽſi. Et ſi ſecũdo deliquerint in eodẽ,ipſo facto eodẽ officio (quod ꝗtũ in ipſis fuerat maculare conati ſunt)perpetuò ſe priuatos agnoſcãt. Nulli ergo liceat &c. Datũ Auinioñ.iiij.idus Decẽb.põtifi.nři. Anno.j.

¶ De verborum ſignificatione. Tit.xiiij.

Cùm

¶Cùm fratres minores indumentis uilibus secundum eorum regulam debeant indui, de qua uilitate sit intelligendum, hoc relinquit iudicio superiorum, præcipiens sub pœna excommunicationis illis obediri, & reprehendis fratres, qui pro arbitrio suo habitus curtos, strictos & nouitatis plenos portabant, qui transgressores regulæ non dicentur, si in hoc superioribus obsequuntur. Superiores etiam arbitrari poterunt, an habenda sint granaria, & cellaria pro necessariis ad uictum colligendis. Tandem fratres ipsos hortatur ad obedientiam, quã dicit paupertati, & castigati esse præferendam. h. d. & est ualde notabilis. Concor. c. exiit, qui seminat. eo. titu. lib. vi. & Cle. exiui. de paradiso. eo. titu. Capitulum. i.

Quorundã exigit cçcę scrupulositatis ambiguum, ac ipsorum quodammodo indocta scientia (ne dixerimus, q̃ irreligiosa horum sit vana, & in hoc superstitiosa religio) vt dum suis mauult temere sub conscientiæ velamento conceptibus, quàm prælatorum ordinis sui cum obedientiæ merito prouidè inhærere sententiis, nos post prædecessorum nostrorum, & præsertim fœli. recor. Nicolai. iiii. ac pię memoriæ Clementis. v. Ro. pon. super intellectu & obseruantia regulę ordinis fratrum minorum, declarationes salubriter ęditas, solidas quidem & claras, & lucidas, multaq́; maturitate digestas, nostras domino fauente indubias ipsorum prædecessorũ declarationibus declarationes adiũgamus, sicq́; dies diei eructet verbum, & nox nocti scientiã manifestet, ne perperàm paucorum dicti ordinis fratrum (quod absit) inscitia recta ipsarum declarationum verba conuertens in deuium, illaq́; suis eis profectò contraria accõmodãs sensibus ingrata deo, superioribus contumax, præfato ordini detrahens, odiosa confratribus, vnionem scindens, si valeat reddatur, ac grauẽ in populos scãdalum allatura, quin potiùs (vt nostra vehemẽter flagitat intentio) antè dictis profugatis incommodis, hæc sancta minorũ fratrũ religio, ad quã iamdudũ (cùm minor nos gradus haberet) dilectionis, & deuotionis feruor incãduit, nũc verò post susceptum à nobis apostolicæ seruitutis iugum, ad illius religionis gubernationem, protectionem, defensionemq́; interiùs exteriusq́; propiciam pastoralis curę solicitudo nos angit, paternę cogit prouidẽtiæ debitum, ac internę charitatis zelus accendit, quieta pace gaudeat, sancto proficiat ocio in numero ac merito, quàm & plurimum augeatur, blandeq́; in redeũtium filiorum suę scilicet professionis ruat oscula, mactet vitulum, eorumq́; liberis, & sedula corruat in amplexus, profectò cũ ipsius religionis odor trahat, charitas attrahat, sciẽtia lucidet, oratio mereat, quę in conualle lachrymarũ huius scilicet mũdi miseria, vel cordis contritione, & humiliatione purissima ascẽsiones in corde suo disposuit, vt non solũ in virtutẽ de virtute proficiat, sed in eisdẽ virtutibus permanens, quasi quibusdã harũ ad profectionẽ tendentibus gradibus de die in diẽ facta se melior ascendat in alti⁹ terrena despiciat ac cælestia cõplectatur, sicq́; tãdem diuino numine collocata in patria, tãtò deũ secundũ huius sanctę ascẽsionis gradus cognoscat aptiùs, q̃tò nũc in huius peregrinationis angustiis illos

illos cõscenderit altiores.nã secundũ Dauid prophetã eximiũ,dum sanctã ecclesiã deus suscipiet,in eius gradibus dignoscet. ¶ Quapropter tantis incommodis tantisq; eiusdem ordinis excitati periculis ac ad illa salubribus, & opportunis per eiusdem sedis prouidentiam circunspectam adhibendis summouenda remedijs, nostrę solicitudinis studium conuertentes ad dei laudem, beati Francisci praeconiũ, eiusq; praefati ordinis pacem,consolationemq; fidelium, nécnon minus cautis minusq; habentibus in obediendi, vel euagandi occasionis subducendam materiam,ad trepidandum vbi timor non aderat, scrupulosam caliginem detergendam,eosq; suauiter deducendos, vt filios ad ipsius religionis gremium velut matris. Diligenti super his perscrutatione & matura deliberatione pręhabitis de fratrũ nostrorum consilio infrà scriptas declarationes,cõmissiones,ordinationes, & praecepta,quę inferius inseruntur duximus adiungenda. ¶ In primis cùm dicatur in regula, ꝙ illi,qui promiserunt obedientiam, habeant vnam tunicam cum caputio,& aliam sine caputio, qui habere voluerint. Item ꝙ fratres omnes vestimentis vilibus induãtur,& sup praedictorum verborum sensu à pręfatis pręde cessoribus nostris Nicolao & Clemẽte declarationes(vt praemittitur)limpidè emanarũt dictusq; Clemens huius vilitatis iudicium ministris,custodibus seu gardianis ordinis praedicti duxerit cõmittendum, eorum super hoc conscientias onerando: nec ob hoc in quibusdam ex fratribus antè dicti ordinis volẽtibus plùs sapere ꝙ oportet sapere,nouarum adinuentiones ambiguitatum cessauere ꝙ plurimę: vel non omnino non vetustarum explicatio quęstionum,tam videlicet super longitudine & latitudine, ꝙ grossicie & subtilitate forma & figura vestimentorũ ipsorum: quinimò adeò huiusmodi adinuentiones & quaestiones propria excreuere licẽtia, vt ex eisdem fratribus aliqui habitus propterea curtos,strictos,inusitatos & squalidos,nouitate plenos ac dissidij non ignaros,cùm a cõmunitate ordinis discreparent,assumerẽt, nec eos ad ministrorum,custodum,gardianorum eorundem mandatum requisiti deponerent,nec alios prout eiusdem ordinis cõmunitas deferebat habitus, iuxta eorundem ministrorũ,custodum,& gardianorum arbitrium ducerent resumendos,dicentes in hoc eorundẽ pręlatorum suorum non parẽdum fore arbitrio:cùm & suum sic despectum regularem & cruciformen assererent:caeterorũ verò superfluum habitum irregularẽq; censerent. Nec huic eorũ opinioni praefati Cle. declarationem sępius repetitam obesse. Nam licèt ministris, custodibus,& gardianis pręfatis vestium vilitatis detur in illa iudicium,tamen inibi consequenter adiungitur:ita tamen,ꝙ vilitatẽ in vestibus seruent,pręsertim cùm & in declaratione praedicti Nicol. dicatur,ꝙ semper in eisdem fratribus & eorum actibus paupertas sancta reluceat,prout ipsis ex eorum regula inuenitur indicta:ac constitutionibus eiusdem ordinis generalibus caueatur(vt asserunt) ꝙ in omnibus,quae ad habitum fratrũ spectant,reluceat semper asperitas, vilitas,& paupertas. vnde cùm nec paupertatis,vel vilitatis oblatae per ministros custodes & gardianos vestes existerent, nec ipsorũ superiorum ordinis sui in deponẽdo vestes,quas gererent, nec in reassumendo

sumẽdo, quas darent sequi iudicium vlĵatenus tenebantur* generali ministro & cæteris fratribus, qui pro cõmunitate eiusdẽ ordinis aderant suis rationibus (quas breuitatis causa omittimus) cõtrarium asserentibus ex aduerso prout hæc & alia hinc inde corã nobis & eisdem fratribus nostris scripto lecta verboq́ꝫ fuere proposita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus nostris prædictis super hoc deputatis à nobis præsertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in prædictis cõmunitatibus aduersabantur eisdem fuerunt pluries repetita. ¶ Quocirca nos seriosius rationibus prædictis auditis & alijs illisq́ꝫ plenius intellectis volentes perpetuum pręfato finem dare negocio, de prædictorum fratrum nostrorum cõsilio declaramus & dicimus, ꝙ cùm (sicut prætangitur) dicatur in regula, ꝙ fratres omnes vestimentis vilibus induantur, & cùm vilitatem huiusmodi vestium, tam habitus, q̃ interiorum tunicarum illam præfatus Clemens intelligi debere decreuerit, quæ secundũ consuetudinem vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni & precium vilitas merito reputari, atq́ꝫ consequenter huius vilitatis iudicium ministris custodibus, seu gardianis prædictis (ipsorum super hoc conscientias onerando) duxerit cõmittendum: prout in eiusdem Clementis literis super hoc confectis pleniùs continetur: in eorundem ministrorũ, custodum, seu gardianorum eodem modo iudicio est relictum. Nosq́ꝫ nihilò minùs præfatorum ministrorum custodum & gardianorum iudicio præsentium authoritate cõmittimus determinare, videlicet arbitrari atq́ꝫ pręcipere: cuius lõgitudinis & latitudinis, grossiciei & subtilitatis, formę siue figuræ atq́ꝫ similium accidentium esse debeant, tã habitus ipsorumq́ꝫ caputia, q̃ interiores tunicę, quibus fratres omnes minores dicti ordinis induuntur, ac insuper cuius quantęq́ꝫ vilitatis, indui eos ipsis vestimentis oporteat, & an in vestimentis huiusmodi secundum regulam & declarationes eorundem prædecessorum nostrorum & præfatas ordinis constitutiones, reluceat asperitas, vilitas & paupertas: vtrum ne quantum ad colorem, vilitatem, paupertatẽ quoq́ꝫ ac cætera accidentia suprà dicta fratres vestimentis induantur, vt debẽt: super quibus eorundem ministrorum, custodum, & gardianorum conscientias oneramus. Statuentes & districtè præcipiendo mandantes, ꝙ in prædictis & his similibus eorum arbitrium determinationem siue iudicium, generalis quidẽ in totius ordinis: prouincialium verò in prouinciarum ministrorum ac custodũ & gardianorũ administrationibus, custodijs ac gardianis siue consimilibus ordinis memorati cõmissis eisdẽ fratres omnes & singuli sequi omnimodè illisq́ꝫ parère per omnia teneantur. Ac insuper ꝙ illorum sequendo arbitrium determinationẽ siue iudicium, illisq́ꝫ parendo nec sint nec dici possint vel debeant, nec ipsi seipsos autument suę regulæ vel constitutionum sui ordinis transgressores, maximè cùm nec expressè vel determinatè in prædicta fratrum minorum dicatur regula vel declarationibus antè dictis, quantę longitudinis, quantę latitudinis, quantę grossiciei vel subtilitatis, qualis formæ, qualisue figurę huiusmodi debeant esse vestes, sicut nec qualis quãtęq́ꝫ vilitatis eas esse oporteat exprimitur in eadem: sicq́ꝫ quodammodo eadẽ vrgente

*vide. l. si vero. §. de viro. s. vis. fallẽtia. ff. so. ma. & l. ij. C. de noxa. ac. Bar. l. oẽs. vj. q. principali. ff. de iusti. & iur. Panor. c. solitæ. j. col. de ma. & obe. Fõ.

gente necessitate, equitate nõ impari, vero sensu, vero id regulę suadentibus intellectu, eiusdem Clementis inhęrentes vestigijs pręfatorum ministrorum, custodum, & gardianorum in prædictis horumq́ similibus fore iudicium declarare compellimur, illaq́ eis (vt prædicitur) cõmittere inuitamur. Non enim particularium omnium certa potest dari scientia, neq eorum (cũm infinita sint) contingit fieri disciplinam, non ars, non regula circunstantias singulas accidentiaq́ cuncta complectitur: habent in illis minores maioribus obsequi illisq́ intendere, non in certis solum, verumetiam in dubijs: & in certis præsunt artibus, quibus obediant, pręsunt regulis singulis, quibus obtemperent disciplinis, vt illarum finis egregius debitis obsequentium ministerijs subsequatur. Sic iudicãs cuncta rimatur & discutit, leges casibus applicat, canonum decreta secernit: sic morbis aggrauatus medicum, sic virtus constans in medio sapientiæ prudentęq́ deposcit: ne si quisq regatur, vt appetit, confestim corruat, vt non quęrit, neq taliter conuiuẽtibus non ordo sed horror inhabitet: assit (qđ absit) discordia religans religio relegetur: sententiæ nãq variantur, vt capita, & crescit in stolidis opinionibus phantasia. ¶ Eodem modo eisdẽq quodãmodo rationibus inuitati, cũm præfatorum ministrorum vel custodum sub certa forma: simul scilicet & separatim in suis administrationibus & custodijs, cũm * gardiani ei duorũ de conuentu loci discretorum sacerdotum & antiquorum in ordine fratrũ consilio & assensu pręfatus Clemens iudicio duxerit relinquendum, an sit multum credibile ex iam expertis, ꝙ fratres ipsi absq granarijs & cellarijs non possint vitę necessaria inuenire: quo casu granaria & cellaria, congregationes & conseruationes huiusmodi eis ipse concessit, prout in prædictis eiusdem Clementis literis plenius continetur. Nos de prædictorum fratrum nostrorum cõsilio eorundem ministrorum & custodum sub eadem forma iudicio præsentium authoritate cõmittimus determinare, videlicet arbitrari atq præcipere, eo casu qualiter, vbi, & quando, & quoties granum, panem & vinũ pro vitę fratrum necessarijs fratres ipsi quęrere debeant, conseruare siue reponere, etiam si reponenda sint in prędictis granarijs & cellarijs conseruanda. ¶ Statuentes & districtę præcipiendo mandantes, ꝙ in prædictis & his similibus eorundem arbitrium determinationem siue iudicium, generalis quidem in totius, prouincialium verò in prouinciarum, ministrorum ac custodum simul & separatim administrationibus & custodijs ordinis memorati cõmissis eisdem, cũ gardiani tamen (vt suprà prædicitur) & duorum de conuentu loci discretorum sacerdotum & antiquorum in ordine fratrum consilio & assensu, * fratres omnes & singuli obsequi omnimode, illisq́ parêre per omnia teneantur. Ac insuper ꝙ illorum sequendo arbitrium determinationem siue iudicium, illisq́ parendo, nec dici possint vel debeant, neq ipsi seipsos autument suæ regulæ vel constitutionum sui ordinis transgressores. Ideoq́ omnes & singulos fratres antè dicti ordinis minorum, qui strictos, curtos & difformes habitus ab ipsius generalis ministri & aliorum de dicta cõmunitate habitus corã nobis, & fratribus nostris, & alijs in Romana curia detulerunt, vel deferunt,

* Vide Bar. in. l. j. §. si plures ff. de insti. Io. An. & post eum Albe. ĩ re. nullus ex cõsilio. de re. iur. li. vj & gl. positã in cle. exiui. §. rursus.

*Sub hæc vide ne ꝓ defectu. de elec. c. cũ olim. de ar bi. & .l. ij. ĩ fi. ff. man. auth. ius-

deferunt, monemus & hortamur in domino, eis nihilô minûs in virtute sanctę obediētię & sub excōmunicationis pœna per apostolica scripta mādantes, quatenus ad mandatū ipsius generalis deponant, quos deferunt habitus, & alijs iuxta eiusdem generalis arbitrium, determinationem siue iudicium (vt suprà prædicitur) induantur. Ipsiq; generali in omnibus istis & alijs, & per omnia secundum beati Francisci regulam & prędictas prædecessorum nostrorum declarationes, concessiones & cōmissiones, in ipsis declarationibus comprehensas, & nostras contentas in præsentibus, humiliter obediant, pareant & intendant non obstantibus quibuscunq; priuilegijs, indulgentijs, literis, libertatibus, immunitatibus vel exemptionibus, eis vel alicui ipsorum à præfato Clemen. concessis, vel appellationibus ab eis vel ipsorum aliquo ad se. apo. interiectis, quæ (in quātum possent derogare præsentibus) viribus vacuamus. Religio nāq; perimitur, si à meritoria subditi obedientia subtrahantur: magna quidē paupertas, sed maior integritas bonum est, obedientia maximum, si custodiatur illęsa. nam prima rebus, secunda carni, tertia verò menti donatur & animo, quos velut effrenes & liberos ditioni alterius humilis iugo proprię voluntatis adstringit. Ad hanc itaq; fratres prædicti non inuiti, sed spontè redeant, hanc velint & appetant, hāc magnis desiderijs concupiscant, illudq; notis canticorum ingeminent, osculetur me osculo oris sui, charitatis vtiq; & dilectionis religionis huius obedientia sancta purificatus. nam meliora sunt vbera tua pręceptorum, siquidem & consiliorum quædam nutrientia pocula, vino, vnguentis optimis, scilicet bonę famę fragrantia suauitatis odorem. Nec formident hi ad obedientiam ordinis de authore, dum redeunt. nam prælatos suos (vt firmiter speramus eisq; iniungimus) sibi benignos & mites inuenieīt, cæteros dulces atq; palpabiles, cùm sint & esse debeant omnes & singuli fratres in Christo, & clamitent, quis mihi det te fratrem meum communi, scilicet patre beatō Francisco congenitum, sugentem vbera matris meæ, religionis vtiq; & professionis eius velut matris contemplationis & electionis suauia & dulcia pocula, vt inueniam te foris ab eiusdem obseruantijs quodammodo disparem, & deosculer blandè, videlicet intra charitatis viscera te complexus: etiam me imò & te nemo despiciat, profectò quos foris positis multi ac si diuisos, & desides fortasse despexerant, vitijs puta intra dilectionis internę præcordia & conformis obseruantiæ claustra repositos, iam nemo despiciat, sed suscipientes eosdem dulcedine quisque dignè laudibus efferet, & susceptos. ¶ Nulli ergo &c. *furan. q& pst. ab ijs. §. & æqu col. ij. ĩ pu beribus. ff. de suspec. tut.*

¶ *Præmisso qualiter glossantes decretalem, exiit, qui seminat. eo. titu. lib. vi. excommunicationem ipso facto non obstantibus quibuscunq; priuilegiis incurrunt, illam excommunicationem usq; ad sedis apostolicæ beneplacitum suspendit. Et per istam suspēsionem contra fratres minores obloquendi non intendit tribuere occasionem.* **Capitulum. ii.**

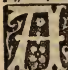
Quia

Via nonnunq̃, quod coniectura profuturum credidit subsequens experientia nociuum ostendit: non debet reprehensibile iudicari, si canonum conditor canones à se vel suis prędecessoribus ęditos, vel aliqua in eisdẽ contenta canonibus, reuocare, modificare vel suspendere studeat, si ea obesse potiùs viderit, quàm prodesse. ¶ Sanè dudum fœlicis re. Nicolaus papa quartus prędecessor noster quãdam constitutionem declarariuam, quę incipit, Exiit. super regula dilectorum filiorum fratrum ordinis minorum, quam beatus Frãciscus almus confessor instituit, promulgauit: sub certis pœnis arctiùs interdicens, ne concordantiæ contrarietates, seu aduersę vel diuersę opiniones ab ipsius cõstitutionis lectoribus seu expositoribus aliquatenus inducantur, nec super constitutione glossę fiant ab aliquibus, nisi forsan, per quas verbum vel sensus ipsius vel ipsa constitutio quasi grammaticaliter & ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legẽtem distorqueatur ad aliud, quàm constitutionis eiusdem litera ipsa sonat: glossantes autem in scriptis constitutionẽ eandem aliter, quàm superiùs est expressum, facientes quoque commenta, scripturas seu libros, & ex certa scientia & deliberatione determinantes in scholis, seu prædicantes contra contenta in constitutione prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (non obstantibus aliquibus priuilegiis seu indulgentiis aut literis apostolicis, quibuscunque personis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religiosis vel sęcularibus generaliter vel singulariter sub quacunq; forma vel expressione verborum concessis: quæ noluit aliquibus in prædictis quomodolibet suffragari) ipso facto excommunicationis sententiæ voluit subiacere. ¶ Nos autem attendentes, quòd argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur, quòd quę sub eadem litera sępe latet multiplex intellectus, nècnon esse difficile volentibus constitutionem prædictam perfectè legere ac intelligere, pœnas adiectas in constitutione huiusmodi deuitare: viam veritatis aperire volentes, & periculis, quę ex prædictis possent literatę personæ præcipuè scholasticę incurrere, salubriter obuiare, prępertim cùm de nouo suborta sint aliqua dubia, circa quæ posset periclitari veritas & erroribus via pandi, nisi liceret conferre super contentis in constitutione huiusmodi & disputare: prohibitiones & pœnas prædictas tã latas, q̃ cõminatas & earũ effectus, in fratrũ nostrorũ ac multorũ archiepiscoporum, episcoporũ, aliorũ prçlatorũ nècnon multorũ professorũ vtriusq; iuris, & multorum sacræ theologiæ magistrorũ præsentia, dũ cõsistoriũ teneremus, authoritate apostolica duxim⁹ vsq; ad sedis apostolicę beneplacitum suspendendas. ¶ Per suspensionem autem huiusmodi nequaquàm licentiam cuiquàm intendimus impartiri, q̃ contra fratrum regulam prędictorum dogmatizare, scribere seu determinare, prędicare seu prauè loqui liceat publicè vel occultè: quin imò hæc omnibus & singulis authoritate prędicta districtiùs inhibemus. ¶ Ne autem in posterum prẽmissarũ prohibitionum & pœnarum suspensio in dubium reuocari valeat, aut alicui propter defectum probationis impingi, quòd velut transgressor prohibitionum

ipsarum

ipsarum in pœnam seu pœnas inciderit antè dictas. Nos volentes super hoc de opportuno remedio prouidere, chartas seu membranas suspensionem continentes eandem, appendi seu affigi in maioris ecclesiæ Auinioñ. ostiis, seu superliminaribus faciemus, quę suspensionem prædictam suo quasi sonoro præconio iudicio publicabũt. Datum Auinioñ. vij. Calen. Aprilis. Anno. vj.

¶ *Dominium rerum, quæ perueniebant ad fratres minores retentum ab ecclesia Romana, simplici usu facti fratribus ipsis reseruato m.c. exiit, qui seminat. eo. tit. lib. vi. summus pontifex refutat multiplici ratione probans eos non posse habere in re aliqua simplicem usum facti. Et statuit quòd decætero nullum ius, nullumq; dominium habeat ecclesia Romana in huiusmodi rebus, quæ in posterum conferentur, uel offerentur ipsis fratribus. Hæc extrauagans est multum iuridica, & subtilis in plerisq; locis, præsertim ubi probat usum simplicem non posse constitui in rebus usu consumptibilibus.* Capitulum. iij.

AD conditorem canonum nõ est dubium pertinere, cũ statuta à se, vel prædecessoribus suis ædita obesse percipit potiùs, quàm prodesse, ne vlteriùs obesse valeãt prouidere. ¶ Dudum siquidẽ fœlicis re. Nicolaus. iiij. prædeces. noster attentè prospiciens in almi confessoris beati videlicet Francisci regula contineri, quòd nihil sibi approprient, neq; domum, neq; locum, neque rem aliquam aliam sui ordinis professores, ac consideràs diligenter, quod per piæ recordationis Greg. pa. ix. & nonnullos alios prædecessores eiusdẽ fuerat declaratum, hoc debere seruari, tam in speciali, quàm in communi: nécnon & consideranter attendens nonnullos fratribus ipsis detrahere, impingentes eisdem, quòd regulam & declarationes huiusmodi non obseruabant, pieq; considerans ora contra præmissos fratres oblatrantium claudere, ac professorum ipsorum conscientiis prouidere, inter alia ordinauit & sanxit omnium vtensilium & librorum rerumq; mobilium, & præsentium, & etiam futurorum, ecclesiarum quoq; & oratoriorum ac cœmeteriorum tam præsentium, quàm etiam futurorum, nécnon & aliarum emptarum, & eleemosynis diuinis oblatarum seu concessarum dictis fratribus (in quibus tamen offerentes seu concedentes ipsa nihil in ipsis sibi ducerent reseruandum) proprietatem, & dominium plenè ac liberè ad se, & Romanam ecclesiam pertinere, ipsa in se recipiens ac antè dictam ecclesiam, simplici vsu facti duntaxat in rebus, & bonis huiusmodi reseruato fratribus antè dictis. Et quia nonnunquàm libros, & alia mobilia suprà dicta vendi expedit seu etiam commutari: fratribus ipsis in eadem ordinatione concessit, vt res ipsas cum rebus aliis, quarum vsum habere licet ipsis fratribus (dummodò generalis, & prouincialium ministrorum coniunctim, vel diuisim authoritas intercederet) possent liberè commutare. Sed & quia fratribus ipsis pecuniam per se, vel per aliũ recipere ipsorũ regula districtiùs interdicit, voluit & cõcessit, q; si vendi contingeret res mobiles antè dictas precio æstimato, q; huiusmodi precium per procuratorẽ deberet recipi à præfata sede, vel cardinali gubernatore eiusdẽ ordinis deputandum, per

v procuratorem

procuratorem eundem in rem licitã, cuius vsus esset permissus eiusdem ordinis fratribus expendendum: hoc adiecto, ꝙ possent de vilibus rebus mobilibus, vel parum valentibus fratres ipsi pietatis seu deuotionis intuitu, vel pro alia honesta causa, & rationabili (obtenta tamen super hoc superiorum suorum licentia) intra vel extra dictum ordinem ordinare. ¶ Quàmq̃ autem pia consideratione motus prædecessor noster ordinauit, suprà dicta illa dicto ordini existimãs profutura: ipsa tamen attento modo vtendi fratrum ipsorum ac dictę ecclesiæ subsecuta patientia circa ipsum nõ profuisse, sed potiùs tam ipsis fratribus, q̃ multis aliis obfuisse subsequens magistra rerũ experientia noscitur declarasse. Ipsis quidem fratribus quantùm ad statum perfectionis nequaquàm profuit reseruatio dominii suprà dicta: cùm enim perfectio vitę Christianæ principaliter, & essentialiter in charitate consistat, quæ ab apostolo perfectionis vinculũ dicitur, & quæ vnit seu iungit aliqualiter in via hominem suo fini: ad quam per contemptum bonorum temporalium, & ipsorum expropriationẽ via disponitur per hoc pręcipuẽ, ꝙ solicitudo, quam tẽporalia in acquirendo conseruando, & dispẽsando exigunt, quę plerũq; ab actu charitatis retrahit, amputetur: restat ꝙ si solicitudo eadẽ post expropriationem huiusmodi, quæ ante ipsam inerat perseueret, ad perfectionẽ huiusmodi talis expropriatio valeat nil cõferre: constat autẽ, ꝙ post ordinationẽ prædictã non fuerũt in acquirẽdis ac cõseruãdis bonis prędictis in iudicio, & extra min⁹ soliciti, q̃ ante illã fuerãt fratres ipsi, q̃ q̃ sint religiosi mendicantes alii habentes aliqua in cõmuni. Adhuc nec vtiq; ꝓfuit dictis fratrib⁹ ordinatio suprà dicta, quãtùm ad hoc, ꝙ propter carentiã talis proprii se pauperiores dicere valeãt, q̃ si res ipsas cũ illo (quo carere se dicunt) dominio obtinerent. Licèt etiam prædecessor noster prędictus dominiũ earum rerũ, quæ ipsis fratribus offerri seu conferri, aut aliàs obuenire contigerit, quarum tamen vsum facti duntaxat habere, licèt ordini, vel fratrib⁹ antè dictis (vsu facti simplicis prędicti fratribus reseruato) in se Romanam'q; ecclesiam recipiendũ duxerit, ac liberè pertinere decreuerit, vt superiùs est expressum: attento tamen ipsorum fratrum vtendi modo, & eius effectu, ac patientia circa modum ipsum Romanæ ecclesiæ subsecuta, non ipse vsus fratrum dici debet, sed potiùs Romanæ ecclesiæ dominiũ esse simplex. Quis enim simplicem vsuariũ dicere poterit, cui rem vsuariam licet permutare, vendere, ac donare? proculdubio hæc naturæ repugnare noscuntur, nec ad vsuariũ pertinere, quæ tamen de rebus mobilibus, antè dictis faciunt fratres ipsi. Quòd autem dominium Romanæ ecclesię reseruatũ simplex censeri debeat: ex hoc patet, ꝙ ex illo nullum eidem ecclesiæ temporale obuenit hactenus commodum, nec speratur, ꝙ obuenire debeat in futurum, cùm nec intentio reseruãtis, nec fratrum ipsorum fuerit, ꝙ ad quemcũq; alium, q̃ ad fratres dictarum rerũ perueniret compendiũ, quod proculdubio modus vtendi fratrum ipsorum, & Romanæ ecclesiæ subsecuta patientia euidẽntia declarauit. Et ꝙ talis intẽtio fuerit ordinantis, & ex hoc patet, ꝙ illarum rerum sibi, & ecclesiæ Romanæ dominiũ duntaxat retinuit, quarum vsum facti liceret habere ordini,

ordini, vel fratribus antè dictis: talis autē dominij carentia re in præsenti ac spe in futurū omni modo denudati, quò ad paupertatē temporalem, quam altiorem (præ mendicantibus alijs in communi habentibus) sibi vendicant dicti fratres, pauperiorē non efficit non habentem. ¶ Quòd autem quò ad res, quæ vsu consumuntur, non sint censendi vsuarij fratres ipsi, ex sequentibus liquet satisdicere siquidem, ꝙ in talibus reb⁹ vsus iuris, vel facti separatus à proprietate rei seu dominio possit cōstitui, repugnat iuri & obuiat rationi, nec prædecessoris nostri prædicta fuisse videtur intentio Romanæ ecclesiæ talium bonorum dominium reseruare. Quis enim sanę mentis credere poterit, ꝙ intentio fuerit tanti patris vnius oui, seu casei, aut frusti panis, & aliorum vsu consumptibilium, quæ sæpe fratribus ipsis ad consumendum è vestigio conferuntur, dominium Romanę ecclesiæ, & vsum fratribus retinere? profectò probabile non videtur, prę sertim cùm illorum bonorum duntaxat dominium præfatę ecclesiæ reseruauerit, quorum simplex vsus facti pertinere potest ad fratres dicti ordinis, quod nequaq̄ potest in rebus vsu consumptibilibus reperiri, in quibus nec ius vtendi, nec vsus facti separata à rei proprietate seu dominio possunt constitui, vel haberi. Et ꝙ de talibus rebus non intellexerit, euidēter ostendit, dum respondet legi dicenti, non posse vsum fructum à dominio perpetuo separari, ne dominium dominis, semper abscedente vsu, inutile redderetur: quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes vnum vsus rei, & penes alium dominium possit (licèt inutile) remanere, quod nequaquā in rebus vsu consumptibilibus potest esse, cùm in illis per vsum, vel abusum vsuarij substantia talis rei esse designat, & per consequens proprietas etiā inutilis non subsistat. Cùm enim vsusfructus prout est in re constitutus, qui seruitus dicitur personalis, & pro quo reales competunt actiones, nihil sit aliud, quàm ius vtendi, nec vsus, qui etiam personalis est seruitus, sit aliud, quàm ius tantum vtendi rebus alienis salua rei substātia, id est ius percipiendi fructus, & vtilitatem aliam in totū, vel pro parte suo nomine, qui possunt ex re, in qua vsusfruct⁹ seu vsus constituitur prouenire, propter quod proprietas reputatur inutilis, à qua perpetuò abscedit vsusfructus seu vsus constitutus rebus, ex quibus ipsis stantibus vsufructuario seu vsuario nulla possit vtilitas prouenire: patet ꝙ ad hoc, ꝙ talis vsusfructus, vel vsus in re aliqua constitui valeat, requiritur, ꝙ ex re illa possint fructus, vel vtilitas (salua ipsius rei substantia) ad fructuarium, vel vsuarium peruenire. Quòd si nulla ad ipsos posset ex re ipsa vtilitas (salua rei substātia) peruenire, quales res cōstat esse vsu consumptibiles, nequaquàm posset in reb⁹ ipsis cuiq̄ vsusfructus, vel vsus cōstitui, vel à quoq̄ haberi. Adhuc nec ius vtendi, quod nec est ius in re, nec seruitus psonalis, sed merè ius personale, pro quo reales actiones nō cōpetūt in rebus talibus, vel rebus ipsis vtendi potest cōstitui, vel haberi, cū & ius tale exigat, ꝙ ex re ipsa, quæ ad vtendū conceditᷓ tali modo ad vsuarium peruenire posset vtilitas aliqua, ac cum vsu permanere vsuarij substātia salua rei, quod nequaq̄ potest (sicut ad sensum pōt pcipi) in reb⁹ vsu cōsumptibilib⁹ reperiri. Rursus nec simplex vsus, qui nec est

seruitus, nec pro illo competit ius vtendi in talibus rebus potest con stitui vel haberi: cùm enim vti re aliqua, nihil sit aliud propriè, q̄ fructus rei siue vtilitatem aliam in solidū vel pro parte recipere, qui ex ea possunt (salua rei substātia) prouenire: restat ꝙ re illa vti quis nequeat, ex qua (eius salua substantia) nulla sibi prouenire potest vtilitas, quales res vsu consumptibiles esse cōstat. Ex quibus patet, quòd nec vsus, qui est seruitus personalis, nec ius vtendi, quod non est seruitus, sed merè ius personale, nec actus ipse vtendi sine iure aliquo possunt in rebus vsu consumptibilibus constitui vel habiri, cū quodlibet premissorum exigat, ꝙ ex re ipsa (salua rei substantia) possit habenti ius vtendi, seu vtenti ex re ipsa vtilitas aliqua prouenire, quod vtique in rebus nequit vsu consumptibilibus reperiri. ¶ Nec obuiat suprà dictis, quòd idem prę. noster in ordinatione prędicta etiam illorum, quæ ad vitę sustentationem pertinent, sibi & Romanę ecclesię dominium reseruarit: hoc enim de rebus illis dūtaxat debet intelligi, quæ vsu non sunt cōsumptibiles, sine quibus humana vita non est sustētabilis, quę vtiq; non sunt pauca. ¶ Licèt autem in rebus vsu cōsumptibilibus, nec ius vtendi, nec ipsum vti possit cōstitui, vel haberi, ipsis tamen poterit ius abuti: Abuti autem (dū tractatur de rebꝰ vsu consumptibilibus) pro rei cōsumptione sumitur, quod ei opponitur, quod est vti. Vti quidē pręsupponit, ꝙ cum vsu salua rei substātia maneat, sed abuti exigit, ꝙ cū actu huiusmodi rei substantia cōsumatur: cū abuti nihil aliud, q̄ contra naturam vsus vti in hac materia propriè possit dici. Licèt autem quis re vsibili absq; iure vtendi aliquo vti possit, ipsum tamen vti etiā in re tali absq; iure vtēdi separato à dominio vel cōiuncto, nec ab aliquo potest constitui, nec à quoq; haberi. Et ꝙ talis vsus constitui nequeat, ex hoc patet, quòd dare vel constituere, quod suū non est, nec ad se pertenet, nemo potest: licèt interdū illud dare possit aliter, q̄ sit suum. Actus autē ipse vtendi ad vtētem pertinet, in quātū quis suorum actuū per liberum arbitriū & voluntatē dominus dicitur, cū per hoc illos non exercere valeat, vel etiā exercere: nō autē actus ipse vtendi ad eū pertinet, qui concedit alij, quod in re sua actū illū valeat exercere: quod vtiq; nihil est aliud, q̄ ꝙ actum suū ad rem concedētis ad actum suū vtens valeat applicare. Sicut qui equū suū alicui cōmodat, non actū equitandi cōcedit cōmodatario, sed ꝙ actum illū in equo suo valeat exercere, quod non est vtiq; actum vtēdi simplicem cōcedere sine iure, cū hæc concedere nihil sit aliud, q̄ concedere ius vtēdi: quod quidē ius vtendi separatū à proprietate, seu dominio in rebus, quæ vsu consumuntur, nequit cōstitui: vt patet manifestiùs ex prædictis. Pręterea ꝙ simplex vsus, id est sine iure vtēdi à proprietate seu dominio separatus, etiā in re vsibili haberi nequeat, sic probatur. Si enim possit haberi vsus talis aut ante actū ipsum, aut in ipso actu, aut post cōpletū actum huiusmodi haberetur. Quòd autē hoc nequeat fieri ex hoc patet, quod non est, nequaq̄ haberi potest: patet autē, ꝙ actus ipse antequàm exerceatur, aut etiā dū exercet, aut postq̄ pfectus est, in rerū natura nō est, ex quo sequit, ꝙ haberi minimè potest: licèt enim & ante actū ipsum qs facultatē illā habeat exercēdi, per hoc tamē actus ipse

in rerum

in rerum natura, nisi in potentia, nō existit: cū autē actus est in fieri, nec adhuc ꝙ ipse actus in rerum natura sit, potest dici, licèt pro eo ꝙ sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, qui est in fieri, præteriit vel futurū est, iā nō est in rerum natura, sed in memoria vel apprehē sione tm̄ est, quare, nisi prout in memoria vel apprehensione tm̄ est, haberi nequaꝗ potest. Quod autē in pręsenti fit, momentaneū vel instantaneū est, quod vtiꝗ magis intellectu, ꝗ̃ sensu percipi potest: vnde nec potest haberi pro tūc, nisi pro momēto illo seu instāti, in quo cū fit, potest dici actū, post actū cōpletum: licèt si ex facto ipso ꝓducta res aliqua fuerit, res ipsa aliqua facta haberi valeat: factū tamen ipsum, quod iā transit, nisi in memoria (prout suprà dictū est) nō habetur. Prætereà si simplex vsus absꝗ iure vtēdi haberi possit ab aliquo, cōstat ꝙ non iustus esset actus vtendi huiusmodi reputādus: cū ille vsus fuerit, cui ius nō competebat vtēdi. talis autē vsus non iustus ad perfectionis statum nequaꝗ pertinet, nec perfectioni aliquid adijcit, sed sibi repugnare potiùs ac detrahere noscitur manifestè. Quòd autē vsum nō iustum cōditor canonis fratribus ipsis intellexerit reseruare: nequaꝗ debet aliquis sapiens ęstimare, imò ꝙ de iusto intellexerit ex eo potest euidentiùs apparere, quod in eadē ordinatione curauit adijcere, ꝙ illarum rerū duntaxat in se & ecclesiam Romanam recipiebat dominium, quarū vsum facti liceret habere fratribus seu ordini antè dictis, subiungens nihilò minùs, ꝙ non rerum omnium vsum habere debeant fratres Christi: quātùm autē ad vsum facti simplicē absꝗ omni iure vtendi attinet, nulla rerū quò ad fratres differentia est censenda: sic enim vti de facto possunt prohibitis, vt permissis, quare præmissa rerum distinctio ad illū vsum facti potiùs est referēda, pro quo ipsis cōpetit fratribus ius vtendi: quarundā enim rerū vsus fratribus ipsis prohibitus noscitur, & quarundā permissus: ex quo sequitur, ꝙ vsus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui iustus sit, id est pro quo cōpetat ius vtendi, & hoc conditor ipse canonis exprimit euidenter, cū in eadem ordinatione adiecerit, ꝙ moderatus vsus in expressis priùs rebus ipsis fratribus est concessus. Prætereà si in rebus cōsumptibilibus possit vsus constitui vel haberi, nequaꝗ simplex nec à rei substantia, proprietate, seu dominio separatus vsus huiusmodi posset dici, cùm per talem vsum, id est vtendi actum & in ipso actu, & cū ipso actu res consumatur huiusmodi, ac in ipsius rei exerceatur substātia, nec sine rei ipsius consumptione esse valeat vsus talis: ex quo patet, quòd vsus talis nec simplex nec separatus à dominio potest dici. ¶ Rursus nedū fratribus ipsis ordinatio prædicta non profuit, sed etiā occasionaliter honori sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ nō leuiter detrahit & detraxit. Nunquid non præfatæ ecclesiæ derogatur honori, si ipsam oporteat nunc in foro ecclesiastico, nunc in sęculari, interdum quoꝗ coram pedaneis iudicibus, & plerūꝗ pro rebus paruis & vilibus cōtinuè litigare? Hoc autem notum est fieri, cum occasione retentionis dicti dominij omnes causæ occurrentes agendo vel defendēdo pro bonis huiusmodi nomine Romanæ ecclesiæ virtute cuiusdam priuilegij à fœ. re. Martino papa. iiij. prædecess. no. concessi, super hoc

agitẽtur,&(quod grauius est cẽsendum)procuratores causarum huiusmodi multos vexare dicuntur indebitè, licèt potestas attributa procuratoribus talibus per priuilegium antè dictum,quò ad administrationem bonorum præmissorum dudũ seruata non fuerit,nec seruetur, quæ omnia in notam & iniuriam sanctæ Romanæ ecclesiæ non est dubium redundare. Adhuc ordinatio antè dicta ecclesiarum prælatis & rectoribus grauis existere nimium & molesta monstrat. Nũquid nõ graue pręmissis potest existere,ꝙ ipsos oporteat se opponere sanctæ Romanæ ecclesiæ, quę ipsorũ caput noscitur & magistra,ac cũ ea agendo vel defendendo litigare assiduè vel cedere iuri suo:hoc tamen oportet illos facere,cũ in multis dicti fratres prædictis existere dicantur iniurij,* sicut multorũ prælatorũ & rectorum diuersarum prouinciarũ adhuc in curia existentium habet insinuatio,qui quidẽ fratres facta sua per procuratores nituntur defendere antè dictos.¶ Nos itaq;,qui veritatẽ tenemur colere,velut ille, qui illius, qui veritas noscitur, licèt immeriti vicẽ teneamus in terris,illa volentes in sancta dei ecclesia,quę nõ verbo obtinẽt tãtùm, sed quæ re potiùs obseruarii præmissis in scrutinio rectę considerationis adductis ac deliberatione cũ fratribus nostris & multis alijs præhabita diligenti, dignum arbitrantes & congruum professores dicti ordinis non verbis tantùm, non simulatis actibus,sed operibus claris,veritate suffultis perfectioris status,ac altioris paupertatis sibi prærogatiuam prę alijs mẽdicantibus vendicare,ac nihilò minùs honori sacrosanctę Romanę ecclesię,cuius obnubilari posset gloria, si tam peruersę simulationi,quæ profectò & ipsis simulãtib⁹ officit, & alijs scãdali materiam subministrat,dissimulãdo illi occurrere cõsentiret:ac insuper volentes indẽnitati prælatorum & rectorum salubriter super hoc prouidere,nolentes in posterum sub prætextu seu pallio talis dominij tẽporalis verbalis, nudi ac ęnigmatici tanta bona,quanta dicti fratres faciunt infici,ac fomẽtum tantis malis,quanta,procedunt ex simulatione huiusmodi ministrare. De fratrum nostrorum consilio hoc ędicto in perpetuum valituro sancimus, quòd in bonis,quæ in posterum cõferentur,vel offerentur, aut aliàs quomodolibet obuenire continget fratribus seu ordini suprà dictis (exceptis ecclesijs,oratorijs,officinis & habitationibus,ac vasis,libris & vestimentis diuinis officijs dedicatis vel dedicãdis,quæ ad ipsos obuenient in futurum,ad quę se nõ extendunt adeò incõuenientia suprà dicta:propter quod constitutionẽ istam ad illa extẽdi nolumus) nullum ius seu dominium aliquod occasione ordinationis prædictę seu cuiusuis alterius à quocunq; prædecessorum nostrorũ super hoc specialiter ęditę Romanæ ecclesiæ acquiratur, sed quò ad hoc habeantur prorsùs ordinationes huiusmodi pro non factis. Per hoc autem in ijs,quæ absq; dictis ordinationibus in bonis prædictis ad dictam ecclesiam prouenire vel pertinere quomodolibet poterant vel debeant,nullum eidem parari pręiudicium volumus,sed illa sibi expressius intacta & inuiolata seruamus. Et quia præfatũ Martini papę præde. nostri priuilegium dudum seruatum, quò ad administrationem bonorum præmissorum non extitit nec seruatur, ac ipsorum

* vide.l. nulli.C.de episc.& cle. l. ciuitati b⁹. de leg. j. &.l.j.§. ius publicũ.ff.de iusti.& iure.

rum procuratorum officium, qui nominantur à ministris & custodibus dicti ordinis ecclesiæ Romanæ iniuriosum, ac multis alijs molestum noscitur & etiam onerosum, districtius inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, extorquendis, defendendis seu administrandis bonis, quæ in posterum fratribus vel ordini prædictis offerri vel conferri, seu aliàs obuenire continget, quisquàm nominetur à quoquàm, seu constituatur amodò nomine sanctæ Romanæ ecclesiæ procurator: nec occasione cuiusuis priuilegij, quicũque administrationem, quorumcunque bonorum, quæ obuenire fratribus ipsis, vel ordini continget in posterum in iudicio, vel extra agendo, vel defendendo, supplicando, vel aliàs quomodolibet assumere vel exercere dictę ecclesiæ nomine audeat, nisi de sedis apostolicę licentia speciali decernentes irritum & inane, si secùs à quoq̃ in posterum contigerit attentari. Non obstantibus quibuscunq; priuilegijs, à Martino papa prædicto, vel alijs prędecessoribus nostris ipsis fratribus vel ordini, sub quacunq; forma, vel expressione verborum cõcessis. ¶ Per hoc autem dicti ordinis regulę in aliquo non intendimus derogare, nec priuilegijs fratribus ipsis, seu eorum ordini ab apostolica sede concessis (nisi duntaxat quò ad præmissa & ista tangentia) prę iudicium aliquod generare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginã nostræ sanctionis, inhibitionis, constitutionis, & intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autẽ hoc attentare præsumpserit &c. Datum Auinioñ. vj. Idus Decembris. pontifi. nostri. anno septimo.

¶ *Opinio, quæ asserit Christum, & eius discipulos nihil habuisse, & in iis, quæ habuerunt nullum ius eis fuisse, erronea est & hæretica. Hæc extrauagans est valde notabilis, & glossas habet profundas, quæ sunt ex sacræ scripturæ fontibus haustæ. Si diligenter extrauagantem præcedentem & sequentem inspexeris, locum huic aptum fuisse assignatum, mea opinione dixeris.* Capitulum. iiii.

Cum inter nonnullos viros scholasticos sępe contingat in dubium reuocari, vtrum pertinaciter affirmare redẽptorem nostrum, ac dominum Iesum Christum, eiusq; apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in cõmuni * etiam hæreticum sit censendum, diuersa & aduersa etiam sentientibus circa illud. Nos huic cõcertationi finem imponere cupiẽtes, assertionem huiusmodi pertinacem, cũ scripturę sacræ, quę in plerisq; locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicat expresse, ipsamque scripturam sacram, per quam vtique fidei orthodoxę probantur articuli, quò ad pręmissa fermentum apertè supponat continere mendacij, ac per consequens quantùm in ea est eius in totum fidem euacuans fidem catholicam reddat eius probationem adimens, dubiam & incertam, deinceps erroneam fore censendam & hæreticam de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus ędicto. ¶ Rursus in posterũ pertinaciter affirmare, quod redẽptori nostro prędicto eiusq; apostolis iis, quę ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaq̃ ius ipsis vtendi competierit, nec illa

* Ad glo. hui⁹ verbi, vide Ias. i l. serui electiõe. §. lageo. ff. de leg. j. dicẽtẽi qđ tibi cõe, nullo modo est tibi ꝓpriũ. l. si in rẽ. ff. de rei vendi.

illa vendēdi, seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamē ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expressē: cùm talis assertio ipsorum vsum, & gesta euidenter includat, in præmissis non iusta, quod vtique de vsu gestis, seu factis redemptoris nostri dei filij sentire nefas est, sacræ scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam meritò ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostrarum declarationum infringere, vel ausu ei temerario contraire. Si quis autem &c. Datum Auinioñ. ij. idus Nouembris. Anno septimo.

¶ *Reprobatur opinio illorum detractorum, qui præsumunt impugnare constitutiones. Ioã. xxii. ad conditorem canonum. & cùm inter nonnullos. suprà immediate præcedentes. Et præmissis responsionibus ad omnes eorum obiectiones, tandem declarantur tanquàm hæretici, & Romanæ ecclesiæ rebelles, ab omnibus euitandi, si deinceps scienter uerbo, uel scripto aliquid defendere, uel approbare contra illas præsumpserint. Hic habetur sub parte secunda, & tertia de clauium materia prolixa, & utilis disputatio.* Capitulum. v.

Quia quorundam mentes sic pater mēdacij dicitur excęcasse, quòd nostris constitutionibus, quarum vna incipit, ad cõditorem canonum. alia verò, cùm inter nõnullos. vtiq; tam cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, quàm cum multis archiepiscopis & episcopis, alijsq; ecclesiarũ prælatis, nécnon & compluribus sacræ theologiæ magistris, ac vtriusq; iuris professoribus deliberatione præhabita diligenti digestis, ac de præmissorũ fratrum nostrorum consilio promulgatis non absq; multa temeritate plectibili, nisi sunt detrahere, & nituntur veritatem, quã continēt per falsas insanias obfuscare. Nos tam perniciosis ausibus, ne eorum doctrina pestifera simplicium animos labefacere, ac in sui erroris deuium deducere valeat de eorundem fratrum consilio decernimus fu per hoc salubriter (vt sequitur) prouidere. ¶ Ad impugnandas autē constitutiones prædictas subscripta ratione, tam verbo, quàm scripto vsi sunt publicè, sicut fertur: illud inquiunt, quod per clauē sciētiæ in fide ac moribus semel definierunt Romani pontifices, adeò immutabile perseuerat, quòd illud successori reuocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare: licèt de ijs, quæ per clauem potestatis ordinauerint, asserant secùs esse: in confirmatione autem regulæ ordinis fratrum minorum, Honorij. iij. Grego. ix. Innocen. iiij. Alexan. iiij. Nico. iiij. prædecessorum nostrorum summorum pontificum hæc verba asserunt contineri: hæc est regula euangelica Christi, & apostolorum imitatrix, quæ nihil in hoc mundo habet proprium vel commune, sed in rebus, quibus vtuntur, habent simplicem vsum facti: his addere præsumentes præfatos summos pontifices, & multa concilia generalia per clauem scientiæ definisse paupertatem Christi, & apostolorum cõstitisse perfectè in expropriatione cuiuslibet temporalis dominij ciuilis & mundani, & sustentationē eorum in

rum in solo & nudo vsu facti etiam cōstitisse ex quibus nituntur cōcludere non licuisse, nec licere ipsorum successoribus cōtra præmissa aliquid immutare. Ideoq; cùm constitutio nostra in ratione prædicta, contra definitiones prædictorum prædecessorum nostrorum (sicut asserunt) definierit Christum & apostolos in iis, quæ habuerunt habuisse, non tantùm simplicem vsum facti, sed ius faciendi de ipsis eosq; ipsos fecisse scriptura sacra testatur: pertinacem assertionem dicentium ipsos ius huiusmodi minimè habuisse: cùm actus illorum fuisse concludant non iustos, quod de Christo nefas est dicere, hæreticam declarando, concludere satagunt, licèt falsò nobis non licuisse declarare, vel statuere suprà dicta. Item quia constitutio, ad cōditorem canonum. contra definitiones prædictas fratres minores asserit non posse habere in re aliqua simplicem vsum facti: nituntur similiter concludere contra ipsam. Quòd autē, quod in ratione prædicta præmittitur: videlicet, quòd illa, quæ per clauem scientiæ in fide ac moribus à summis pontificibus semel sunt definita, eorū successoribus reuocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare, licèt secùs sit (sicut dicunt) in iis, quę per clauem potestatis per summos pontifices ordinantur, prorsùs sit contrarium veritati, patet ex sequentibus euidenter: primò, quidem secundum illos, qui tenent clauem spiritalem nequaquàm esse scientiam, sed ligandi, atque soluendi potestatem: patet assertores prædictos ponendo esse sciētiam, errauisse: pro quibus facit clauis definitio, quæ à doctoribus datur. Clauis est specialis potestas ligandi atque soluendi, qua iudex ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno. Item quia claues, de quibus agimus in collatione sacerdotalis ordinis cōferuntur: constat autem, quòd ordinato in sacerdotem scientia communiter non confertur: quare secundum illos videtur, quòd scientia non est clauis, sed potentia tantùm ligandi atque soluendi, debeat dici clauis. Adhuc secundum illos, qui ponunt vnam clauem spiritalē esse scientiam, & secundum illos, qui authoritatem discernendi inter lepram & lepram esse asserunt clauem, & aliam potestatem ligandi atq; soluendi, noscuntur euidenter errasse. Supponunt enim per claues huiusmodi circa ea, quæ fidei sunt, & alia posse per constitutionem aliquam definiri: claues autem, quæ in sacerdotali conferuntur ordine ad talia minimè se extendunt: aliàs sequeret, quòd circa præmissa possent cōstitutiones sacerdotes simplices facere, quod falsum est euidenter. Si autem intendant claues istas extendere ad generalē potestatē attributā beato Petro, suisq; successorib⁹ in personā eiusdē in cōmissione officii pastoralis, per quā vtiq; videtur euidenter ipsis omnia concessisse, sine quibus pastoris vniuersalis conuenienter cura nequit, seu officiū expediri: adhuc claret ipsos etiā errasse. dicunt enim alium effectū habere illa, quæ per clauē sciētię, & aliū illa, quę per clauē potentię statuuntur, supponentes alia per clauem scientię, & alia per clauē potentiæ statui, seu etiam definiri, quod euidēter est falsum: per clauem enim scientiæ, siue per authoritatē discernēdi, seu cognoscendi inter lepram & lepram (si ipsam dixerimus esse clauē) nihil aliud per ipsum illi, cui datur, tribuitur, nisi authoritas cognoscendi,

ſcendi. Ei autem, cui datur authoritas de re aliqua cognoſcendi, & illa definiendi non intelligitur eſſe data. Quare reſtat, quòd ad conuenienter ſtatuendum, ſeu aliquod definiendum, vtraque clauis, ſcilicet cognoſcendi & definiendi neceſſariò requiratur: vel quòd ſoli claui potentiæ ſtatuere competat, & etiam definire: ſed ſicut lumen materiale clauigerũ in vſum clauis materialis dirigit, & quaſi quantùm ad hoc obtinebat ſcientia vicem lucis. Et hoc ſaluator noſter in promiſſione clauiũ facta beato Petro ſenſiſſe videtur expreſſè: cùm poſt illam immediatè ſubiunxerit: Et quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum & in cælis: nulla de ſcientia habita mentione. ¶ Quod autẽ ſubſequenter proponitur in ratione prædicta: videlicet, quod in cõfirmatione & decleratione regulæ fratrum minorum, nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum, videlicet Honorij. iij. Gregorij. ix. Innocen. iiij. Alexand. iiij. Nicolai. iij. verba huiuſmodi continentur: hæc eſt regula euangelica, & cætera ſuprà poſita, vſq; ibi, in nudo vſu facti, etiam conſtituiſſe patet. prorſùs obuiat veritati. Honorius quidem præfatam regulam abſq; declaratione aliqua confirmauit, in cuius confirmatione de verbis prædictis mentio aliqua non habetur, vt liquere poteſt cuilibet cõfirmationem huiuſmodi intuenti, niſi quatenus de vita euangelica habetur mentio in ipſa regula confirmata: ibi, cùm dicit: hæc eſt regula fratrum minorum, videlicet domini noſtri Ieſu Chriſti ſanctum euangelium obſeruare, viuendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate. Ex quibus verbis concludi non poteſt, quòd per ipſum prædeceſſorem noſtrum ea, quæ ipſi in verbis prædictis aſſerunt, fuerint definita: imò poteſt cõcludi potiùs, quòd vita euangelica, quam Chriſtus & apoſtoli tenuerunt, habere in cõmuni aliqua non excludat, cùm ſine proprio viuere nõ exigat, quòd ſic viuentes nihil habeant in communi. In declarationibus quoque Grego. Innocen. & Alexan. prædictorum, qui eãdem regulam abſq; confirmatione alia declarant, ſimiliter nulla prorſùs fit mentio de prædictis: imò per eas euidenter oſtenditur eorum, quæ habere licet ipſis fratribus, vſum iuris ad ipſum ordinem pertinere. Gregorius quidẽ in ſua declaratione, quantùm ad hoc interſeruit, quæ ſequuntur: dicimus, quòd nec in ſpeciali, nec in cõmuni debent habere proprietatem: ſed vtenſilium, librorum, & rerũ mobilium, quas licet habere, ordo vſum habeat; & fratres, ſecundum quod generalis miniſter, & prouinciales ordinandum duxerint, his vtantur. Innocentius autem & Alexander præfati in ſuis declarationibus ſic dixerunt: dicimus inſuper, quòd in ipſa regula contineatur expreſſè, quòd fratres nihil ſibi approprient, neque domum, neque locum, neque aliquam rem, quòd nec in communi, nec in ſpeciali debent proprietatem habere: ſed locorum, & domorum, & vtenſilium, & librorum, & eorũ, quæ licet habere, ordo vſum habeat, & fratres ſecundum quod generalis & prouinciales miniſtri ordinandum duxerint, his vtantur. Cùm enim dicatur in declarationibus ſuprà dictis, ꝙ ordo vſum rerum habeat præmiſſarum, ad vſum iuris neceſſe eſt hoc referri: facta quidem, quæ ſingulorum ſunt, perſonam veram exigunt, & requirunt: ordo autem vera perſona non eſt, ſed repræſentata & imaginaria

ginaria potiùs est censenda: quare, quæ sunt facti sibi verè conuenire nequeunt, licèt ei possint congruere, quæ sunt iuris. ¶ Adhuc licèt declaratio Nicolai. iiii. prædicti contineat, quæ sequuntur: Hi sunt illi sanctæ regulæ professores, qui euangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, fundatorumq́ militantis ecclesiæ apostolorum eius sermonibus, & actibus firmantur. Et pòst in eadem declaratione subiunxit dicens, quòd abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali, quàm in communi ꝓpter deum meritoria est, & sancta, quam & Christus vitam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmauit: quàmq́ primi fundatores militantis ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfectè viuere, per doctrinæ ac vitæ ipsorum alueos direxerunt. Ex verbis tamen prædictis nequaquàm potest colligi, quòd præfati prædecessoris nostri Nicolai intentio fuerit, dicere, quòd dicta regula quò ad omnia, quæ continentur in ea, euangelico fundetur eloquio, ac vitæ Christi roboretur exemplo: nec quòd apostolorum vita, & actibus sit firmata. Constat enim multa contineri in dicta regula, quę nec Christus verbo docuit, nec exemplo firmauit: vtpote, quòd præcepit cōditor regulæ fratribus vniuersis, vt nullo modo denarium vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam, nécnon & de multis aliis contentis in dicta regula: quæ vtique nec Christus, nec apostoli verbo docuerunt, nec firmauerunt exēplo. Nec obstat, quòd Christus portare pecuniam apostolis & discipulis, dum ipsos ad prędicandum mitteret, interdixit: quod tamen antequàm eos mitteret, ipsis fuisse legimus interdictū. Quodq́ post reditum pecuniam portauerunt, in plerisq́ locis euangelica veritas, & apostolica dicta testantur. Prætereà Augustinus dicit expressè, quòd illud nō fuit præceptum, sed potestas recipiendi necessaria ab iis, quibus prædicabāt euangelium: quam seruare apostolis licuit, vel etiam nō seruare. Sed hoc Ro. ponti. prædecessor noster Nicolaus quò ad principalia tria vota, scilicet in obedientia viuere, & sine proprio, & in castitate, ac alia, si qua euangelia reperiantur expressa, in dicta regula videtur intellexisse dicere in declaratione prædicta: quod vtique declarationibus nostris in nullo obuiat suprà dictis: adhuc nō apparet ipsum dixisse sustētationem Christi, & apostolorum eius in solo & nudo simplici consistere vsu facti: cùm quò ad Christum & apostolos nullam præfatus prædecessor noster Nicolaus in sua declaratiōe fecerit mētionem: imò sensisse satis videtur expressè, quòd ius aliud à proprietate habuisse potuerunt: cùm de sola abdicatione proprietatis nō iuris alterius in præfata declaratione, quantùm ad ipsos attinet, mentio habetur. Adhuc idem Nicolaus prædecessor noster videtur sensisse, quòd Christus & apostoli etiam quò ad proprietatem habuerūt aliquid in cōmuni. cùm enim in sua declaratione prædicta verba de abdicatione ꝓprietatis dixisset, respondēs obiectioni tacitę, quæ sibi de loculis, quos Christus habuisse in euāgelio legit, poterat fieri statim, quę sequunt, subiūxit: nec his quisꝗ putet obsistere, ꝙ interdum dicit Christū loculos habuisse. nā sic ipse Christ⁹, cuius perfecta sunt opera in suis actibus viā perfectionis exercuit, ꝙ interdū infirmorū

imperfectioni

imperfectioni condescendentes in viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic & infirmorum personam Christum asserit in loculis suscepisse. Aliàs impertinens de loculis fuisset obiectio, nisi intellexisset Christum etiam quò ad proprietatem loculos habuisse. Prętereà si diceretur Christum in loculis habuisse tantūmodò simplicem vsum facti, frustrà diceretur, ꝙ in personam infirmorum ipsos Christus habuit loculos: cùm secundum eum perfectis etiam conueniat habere simplicem vsum facti. Et si quæratur, propter quos infirmos istos loculos habuerit: Augustinus, cuius dictum insertum est in decretis, respondet dicens: habebat dominus loculos à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: vnde constat ipsum de suis discipulis hoc sensisse. Nec hoc scilicet in cōmuni & quò ad proprietatem aliqua habere derogat, iuxta dictum Grego.ix. prædicti altissimę paupertati, qui in quadam sua decretali dicit expressè fratres prędicatores & minores in altissima paupertate Christo pauperi famulari: & tamen constat ipsos prędicatores habere in cōmuni etiam quò ad proprietatem aliqua, quòd eorum regulę & statui non repugnat. Hoc etiam Alexander prędecessor noster prętatus in condemnatione libelli, contra statum prædicatorum & minorum ęditi videtur sensisse, in qua aliquando de dictis fratribus, quæ sequuntur subiunxit, cùm insuper respondet, ꝙ iidem fratres omnia, propter deū dereliquerint, exilia vitę subsidia mendicantes, Christū́q; imitentur pauperem perfectionē euangelicam amplexando, propter quod euidenter apparet eos non solùm in statu saluandorum existere, sed etiā perfectorum, & per suę religionis obseruantiam, quæ quidem ipsius perfectionis euangelicę tenet formam, in ęternæ retributionis præmio pręcellentem gloriam promereri: vbi quidē expressè dicit, prædicatores Christum pauperem imitari, ipsosq; perfectionem euangelicam amplexari, & in statu existere perfectorū: quodq; ipsorum religionis obseruantia perfectionis euāgelicę tenet formam, & tamen constat ipsos habere posse etiam quò ad proprietatem aliqua iuxta eorum regulam in cōmuni. Nec obstat, ꝙ dicūt Inno. aliàs Celestinū v. prædecessorem nostrum dixisse, altam paupertatē esse habere pauca propria propter deum: altiorem, quæ nulla habet propria, tamen habet in cōmuni: altissimam, quæ nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in cōmuni: dicimus quidem ꝙ hoc dixerit, nō vt papa, sed vt frater Petrus de Carantasia in quadam postilla sua, quare dicta pręmissorum summorum pontificum sunt ei meritò pręferenda. Dicunt etiam ꝙ apostolus de tali altissima loquitur paupertate dicens, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum: quòd euidenter est falsum: quia ibi loquitur de paupertate Macedonum, qui etiam in speciali bona temporalia obtinebant: de quibus Apostolus asserit, ꝙ supra vires suas miserant eleemosynas sanctis. ¶ Quòd autem dicitur in declaratione Nicolai prędecessoris nostri contineri, ꝙ fratres minores in rebus, quę eis obueniunt, habēt tantùm simplicem vsum facti: dicimus ꝙ si ipse intellexerit simplicē vsum facti denudatum omni iure, ita ꝙ fratres ipsi seu ordo nullum ius

sus habeant vtendi, hoc est expressè contra declarationẽ Greg. Inno. Alex. summorum pontificum prędictorum, quibus expressè ꝙ talium bonorum ordo vsum habeat continetur, quòd de vsu iuris est intelligendum necessariò: vt superiùs est probatum. Adhuc dicimus quòd est cum hoc impossibile, scilicet vsum facti simplicem absq; iure aliquo (quod nihil aliud, quàm ipsum vti propriè potest dici) posse in re aliqua etiam vsu non cõsumptibili ab aliquo obtineri, prout in decre. ad conditorem canonũ. est probatum: & Augustinus in lib. xl. de actu, tenet expressè. Prætereà si simpliciter vsus denudatus ab omni iure haberi posset ab aliquo, constat quod actus vtendi huiusmodi esset reputandus non iustus, cùm ille vsus fuerit, cui ius non cõpetebat vtendi: vsus autem non iustus ad perfectionis statum nequaquàm pertinet, nec perfectioni aliquid adiicit, sed sibi repugnare potiùs noscitur manifestè. Quòd autem vsum talem non iustum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reseruare, probabile non videtur: imò ꝙ de iusto intellexerit ex eo potest euidentiùs apparere, quòd in eadem ordinatione adiicit, ꝙ illarum rerum duntaxat in se & etiam Ro. ec. recipiebat dominium, quarum vsum facti liceret habere fratribus, seu ordini antè dictis: subiungens quòd non rerum omnium vsum habere debeant fratres ipsi. Quantùm autem ad vsum facti simplicem absq; omni iure vtendi attinet, nulla rerũ potest censeri differentia quò ad fratres: sic enim vti de facto possunt prohibitis, vt permissis. Ex quo sequitur ꝙ vsus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui iustus sit, & pro quo competat ius vtendi, & ipse videtur conditor canonis ex eo etiam sensisse, quòd in eadẽ ordinatione subiunxerit, ꝙ moderatus vsus in expensis priùs rebus ipsis fratribus est concessus. ¶ Rursus impugnatores constitutionum huiusmodi asserere publicè perhibẽtur, quòd libellum & dicta magistrorum asserentium dictam paupertatem & vitam dictorũ fratrum non esse euangelicam & apostolicam, summi pontifices dãnauerunt, districtiùs per apostolicas literas inhibentes, ne quisquàm prẽmissa vel aliquid prẽmissorũ cõtumaciter adstruere seu quomodolibet prẽsumeret defensare, statuentes, ꝙ prẽsumens contrarium tanquàm contumax, eccle. Ro. rebellis, ac vt hęreticus haberetur. Ad quod dicimus assertionem huiusmodi falsam esse, non enim cõtinetur in sentẽtia suprà dicta, quòd contra faciens, vt hæreticus habeatur, quę quidem quò ad hoc continet, quæ sequuntur. Nos enim nihilò minùs authoritate prẽsentium districtiùs inhibem⁹, ne quisquã prẽmissa vel aliquod prẽmissorũ pertinaciter asserere, vel quomodolibet defensare prẽsumat: quicunq; verò hoc præsumpserit, tanquã contumax & ec. Ro. rebellis ab omnibus fidelibus habeatur: nõ fuit adiectum quòd vt hęreticus * haberetur, vt patet in serie sententiæ condemnationis prędictę. ¶ Rursus asseruisse dicuntur publicè huiusmodi assertores, quòd abdicatio iuris in cuiuscunq; rei proprietate & in vsu eius est sancta & meritoria propter deum, & à Christo in seipso seruata, apostolis imposita & ab ipsis sub voto assumpta: nec propter hoc vsus facti ad sustentationem naturę in Christo & apostolis conuincitur esse non iustus, sed tanto iustior atq; perfectior & deo

* Nota tex. bene. & quis dicatur hęreticus, vide glos. cle. 1. de

vsu. c. here tic⁹. xxiij quest. iij. & Ioã. de turre cre. lib. iiij. pte j. c. ij. Fõ. ✠ Ockam in cõpen dio. xvij. errore. dicit fuisse Iposita per illud, Vade vende oĩa, q̃ habes, & da pauperib⁹ & sequere me. Fõta.

deo acceptior & mundo exemplarior, quantò plenius renunciatum fuerit omni iuri: per quod potest sic vtens pro vsu huiusmodi quomodolibet contendere vel in iudicio litigare. Quę quidem assertio continet multa falsa: cùm neq; Christum expropriationem prædictã omnis iuris in cuiuscunq; rei proprietate, & in eius vsu in se seruasse, nec eam imposuisse apostolis ✠ neq; sub voto ab ipsis fuisse receptã euangelica seu apostolica doceat historia: sed contrarium euidentius manifestat. Quod autem in prędicta assertione adiicitur, q̃ per abdicationem iuris prędicti, videlicet proprietatis is vsus facti ad sustentationem naturę in Christo & apostolis non cõuincitur esse non iustus, sed tantò iustior & c. impossibilitatem includit & errorem dictũ huiusmodi euidenter. Impossibile enim est actum humanum extrinsecum esse iustum, si exercens actum ipsum nullum ius habeat illud exercendi: imò non iustus seu iniustus, necessariò conuincitur talis vsus. Item est absurdum & erroneũ, quòd actus alicuius non habentis ius actum huiusmodi faciendi sit iustior & deo acceptior, quàm habentis, cùm concludat actum iniustum iustiorem & deo acceptiorem existere, quàm sit iustus. ¶ Ex premissis autem inferre nituntur, (vt fertur) q̃ prędictorum summorum pontificum definitio, quam definierunt de paupertate Christi & apostolorum ac fratrum minorum prædictorum regula (prout superiùs expresserunt) per nos nõ potuit mutari: proculdubio falsa asserunt dicendo prædeces. nostros definiuisse talia, vt superiùs est probatum: & adhuc sic loquentes, dũ per talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitutiones illas, quibus se adiuuãt ostẽdunt (si eorum falsę assertiones verę existerent) fore inualidas, erroneas & infirmas. Si enim nobis non licuit contra constitutionem Nico. iiij. prędeces. nostri, in qua se fundant, præcipuè aliquid statuere cõmune, nec sibi licuit cõtra statuta Greg. Inno. & Alexan. prędictorum statuere, aut aliquid declarare, quod tamen ipsum fecisse (secundum eorum assertionem) noscitur euidenter: cùm enim illi declarauerint, quòd ordo minorũ habet vsum earum rerum, quas licet eis habere, quod ad vsum iuris est referendum necessariò, vt superiùs est probatum: ipse verò secũdum ipsos statuit, quòd nec ordo, nec fratres ius vtendi habeant, sed tantummodò simplicem vsum facti: & insuper ordinauit, decreuit & statuit huiusmodi constitutionem, ordinationem & declarationẽ suam duntaxat à fratribus ipsis pręcisè & inuiolabiliter perpetuis temporibus obseruandam: constat non solùm, quòd contra declarationes prędecesso. prædictorum ordinauerit: sed ipsum illas quantùm ad ea, quę sua declaratio continet etiam reuocasse. Ipse quoq; prędecessor noster in sua declaratione subiunxit, ad sedis apostolicæ declarationem & ordinationem eorum & circa ea, quę ipse declarauerat pertinere, sic dicens: si quid in prędictis ambiguitatis emerserit, hoc ad culmen sedis apostolicę deducatur: vt ex authoritate apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui solùm concessum est in his statuta condere & condita declarare: cuius tamen contrarium asserunt huiusmodi assertores. Adhuc patet, quod asserunt esse falsum: licèt enim Inno. iij. prædictus in generali concilio interdixisset nouas religiones institui: tamen

men successores ipsius (non obstante interdicto huiusmodi) plures leguntur ordines confirmasse, qui etiam (aliquibus exceptis) fuerunt postea per Grego.ix. prædecessorem nostrum dissoluti certo modo in concilio generali. Si igitur post interdictum generalis concilij licuit summis pontificibus non confirmatos ordines confirmare, & eorum successoribus sic confirmatos in totum dissoluere, non est mirum, si quod declarat circa regulas ordinum solus summus pontifex vel ordinat: liceat eius successoribus declarasse, seu aliàs immutare. Patet autem, quòd neq; Honorij confirmatio, neq; Gregorij, neque Alexandri, neq; Nicolai prædictorum facta fuerit in concilio generali, cùm per nullum ipsorum fuerit generale concilium celebratum, licèt Inno.iiij. celebrauit concilium generale, tamen in illo, nec authoritate alicuius concilij facta fuit ipsius declaratio suprà dicta. Nicolaus autem.iiij. nec celebrauit generale concilium, nec aliquid circa dictam regulam declarauit. Grego. autem.ix. prędictus, nec confirmauit, nec declarauit dictam regulam: sed in generali concil. vbi cassati fuerunt nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum minorum & prædicatorum ordines non cassauit, sed asseruit approbatos, sic dicens: ad eos, quos euidens ex eis vtilitas ecclesiæ vniuersali proueniens perhibet approbatos, presentem non patimur constitutionem extendi. ¶ Pręterea dicāt nobis, vbi legunt assertiones huiusmodi, quòd ad fidem vel mores pertineat Christum & apostolos nō habuisse in iis, quę habuerunt, nisi simplicem vsum facti, profectò directè hoc ad fidem nō pertinet, cùm de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, vt patet in symbolis, in quibus articuli fidei cōtinentur: nec etiam reductè, ne quasi hoc sacra scriptura contineat, quo negato tota scriptura sacra redditur dubia: & per consequens articuli fidei, qui habent per scripturam sacram probari, redduntur dubij & incerti: hoc enim in scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. De fratribus autē minoribus prædictis constat, quòd de ipsorū paupertate & simplici vsu facti, seu de dominio eorum, quæ ipsis offeruntur, quòd summus pōtifex illud sibi & Ro. eccle. reseruauerit vel potuerit reseruare, nec quòd illud reseruatum successori abiicere non liceat, si hoc expedire viderit, seu quòd procuratores constitutos authoritate summi pontificis pro negociis ordinis prędictis succes. reuocare nō valeat, in prędictis symbolis euāgelio, neq; actibus apostolorū & epistolis mētio aliqua non habetur. Vnde non possunt ex prædictis cōcludere, nisi falsò, quin cōtra ordinata p summos pontifices circa talia valeat successor aliud ordinare: ꝙ Nicolaus pręfatus expresse in sua declaratione inseruit, vt superius plenius continetur. ¶ Nos itaq; ne fabricatores mendaciorum huiusmodi ac etiā assertores de tam pestifera, erronea & dānata doctrina, confutatione ac cōfusione vtiq; omni digna, gloriari valeāt, & alios trahere in errorem cum ausu arreptando ac petulantia improba ausi defendere publicè fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiam probare videlicet, quòd Christus, & eius apostoli in iis, quæ habuisse leguntur tantùm habuerint absque iure aliquo simplicem vsum facti, ex quo (si verum esset) sequeretur vsum
Christi

EXTRAVAGANTES COMMVNES,

à diuersis Romanis pontificibus post Sextum æditæ:iam recens ad antiquissimorum exemplarium fidem recognitæ,cũ suis(vt vocant) summulis.

¶De consuetudine. Titulus.j.

¶Ioannes.xxij.

¶Consuetudo impediens,ne legati sedis apostolicæ recipiātur, non ualet:& illa nõ obstante legati ipsi sunt ab omnibus recipiẽdi,& eos impedientes ipso facto excommunicationem incurrunt,& eorum terræ ecclesiastico subiiciuntur interdicto. *Capitulum vnicum.*

Vper gẽtes & regna Roman⁹ pontifex à domino constitutus, cùm personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis solicitudinis exercere necesse habet interdum ex debito impositæ seruitutis suos ad diuersas mũdi partes(prout necessitates emerserint) destinare legatos,qui vices supplẽdo,errata corrigant,aspera in plana conuertant,& cõmissis sibi populis salutis incrementa ministrẽt. Verũtamen aliqui huiusmodi officium,& potestatem ipsius Romani pontificis,quam non ab homine sed à deo recepit,sub suo arbitrio redigere molientes, legatos ipsos, nisi ab eis petiti fuerint,vel de beneplacito eorum transmissi,sibi terras subiectas(dicẽtes hoc eis de consuetudine cõpetere) ingredi nõ permittũt.Nos huiusmõdi consuetudinẽ,non tã irrationabilẽ,ꝙ nõnunꝙ animarũ saluti contrariã,detrahentem'ꝗ apostolicæ potestati, authotitate apostolica penitùs reprobãtes,legatos ipsos ab omnib⁹, cuiuscũꝗ preeminẽtiæ,cõditionis,aut status fuerint, deberi admitti decreuim⁹:nec eos prætextu cuiusuis cõsuetudinis impediri posse à quoꝗ Christiano nomine gloriante,quò minùs regna,prouincias & terras quaslibet,ad quæ ipsos destinari contigerit,ingrediant̃ liberẽ,

ac commissæ sibi legationis officium exerceant in eisdem. Qui verò decætero super prædictis dictos legatos, aut etiam nuncios, quos ad quascunq; partes pro causis quibuslibet sedes ipsa transmiserit, præsumpserint impedire, ipso facto sentẽtiam excõmunicationis incurrant. Regna, terræ, & loca quælibet subiecta eisdem tãdiu sint eo ipso ecclesiastico supposita interdicto, quamdiu in huiusmodi contumacia duxerint persistendum. Non obstantibus quibuslibet indulgẽtijs, aut priuilegijs, imperatoribus ac regibus, seu quibuscunque alijs sub quibuscunq; modis, tenoribus & formis à sede ipsa concessis, quæ contra præmissa nulli volumus suffragari.

¶ De postulatione prælatorum. Titulus.ij.

¶ Ioannes.xxij.

¶ *Minores.xxvii.annis sæculares, & mendicantes religiosi, ad certas ecclesias prohibentur postulari: & puniuntur tam postulantes, quàm postulati.* Capitulum vnicum.

Dispendijs & periculis varijs, quæ ex subscriptis postulationibus possent ecclesijs euenire, & vacationũ diuturnitatibus, quæ consueuerunt nonnunquàm ex postulationibus irrationabilibus prouenire, ac dispẽdijs, quæ inde frequenter ecclesiæ incurrunt, ad futuram rei memoriam obsistere cupientes, illum, qui vigesimumseptimum non attigerit annum, ad cathedralem, necnon professorẽ cuiusuis mẽdicantium ordinis ad inferiores cathedralibus ecclesias, ac monasteria extra suos ordines postulari ędicto perpetuo ꝓhibemus. Quòd si secùs postulatum fuerit, & attentatum, irritum ac nullius penitùs sit momenti. Et qui scienter processerint ad eandem, ea vice postulandi, ac eligendi potestate priuatos, ac beneficijs, quæ in ipsa obtinebũt ecclesia, ad quam postulationem huiusmodi fecerint, per triennium nouerint se suspensos. ¶ Postulatos verò, qui postulationis de se factæ negocium fuerint per se, vel per alium in Romana curia prosecuti, illud ibi proponi in publico, vel priuato consistorio facientes, etiam se duntaxat dispositioni sedis apostolicæ cõmittendo, si se annum.xxvij. non attigisse sciuerint, vt præfertur vsque ad.xxxv.annum. Cæteros verò sęculares & religiosos extra suorum administrationes ordinũ perpetuò ineligibiles, ac impostulablies esse decernimus ac prorsùs inhabiles ad quascunq; dignitates ecclesiasticas, & beneficia quælibet obtinenda.

¶ De electione. Titulus.iij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Multis probat argumentis promotos in curia non debere ad propria redire sine literis suæ promotionis. Qui si secùs fecerint: pro prælatis non sunt habendi: pœnasq; incurrunt hic expressas. Et de ista extrauaganti facit mentionem Panor. in ca. qualiter. de elect. dicens, quòd nullus antequàm habeat literas apostolicas super sua promotione, debet administrare, nec debet recipi ab ecclesia tanq̃ prælatus. aliâs recipientes, & receptus incurrũt pœnã, de qua hic.* Capitulũ.j.

Iniunctæ

Niunctæ nobis debitum seruitutis, exposcit, vt qui ad reformandos in clero mores & actus (prout nobis ex alto permittitur) solertiùs intendimus, ibi præcipuè reformationis accommodæ remedium apponam⁹, vbi maius respicimus periculum imminere. Sanè quàm periculosum existat, quòd aliquis in officio, dignitate vel gradu fore se asserat, & pro tali etiam habeatur, nisi priùs ipse, quod asserit, legitimis ostenderit documẽtis: tam ex ciuilibus, quàm ex canonicis institutis colligitur euidenter. ¶ Asserenti namq; cum mandatis principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probauerit. Nec similiter creditur se asserenti legatũ. Nunquàm enim apostolicæ sedis moris fuit absque signatis apicibus vndecunque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum sedis eiusdem, creditur vel intẽditur, nisi de mandato apostolico fide doceat oculata. Similiter clerici ad alienam diœcesim sine suorum ordinariorum literis venientes, nec in suis recipiantur ordinibus, nec ad superiores ascendãt. Clerici quoq; & monachi, qui de suis ciuitatibus ad alienam vrbem proficiscuntur (nisi muniti veniant suorum literis prælatorum) non sunt clerici vel monachi reputãdi. Si quis præterea in clerum electum se dicat, si sacerdotem sese nominet, hoc scrutandũ est: quia non sine periculo est in talibus cõmunicatio indiscussa. ¶ Quòd autem in illis, qui se episcopos, vel superiores prælatos, aut etiam abbates, priores, seu alios monasteriorum rectores quocunque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris, & diligens facienda, luculenter apparet, si scandala & pericula grauia (quæ ipsorũ parère posset communicatio indiscussa) diligentius attendantur. Hinc nos euidens euocat ratio, vt cùm præmissis alijs casibus, qui minoris existũt periculi, sit ex constitutionibus æditis iam prouisum: hunc vltimum, qui pericula grauiora minatur, nequaquàm sine prouisionis opportunæ remedio relinquamus. ¶ Præsenti itaq; perpetuò valitura cõstitutione sancimus, vt episcopi & alij prælati superiores, nécnõ abbates, priores & cæteri monasteriorum regimina exercẽtes, quocũq; nomine censeantur, qui apud dictam sedem promouentur, aut confirmationis, cõsecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad cõmissas eis ecclesias, & monasteria absq; dictæ sedis literis huiusmodi eorũ promotionẽ, cõfirmationẽ, cõsecrationem, seu benedictionẽ cõtinentibus accedere, vel bonorũ ecclesiasticorũ administrationẽ accipere nõ præsumant: nulliq; eos absq; dictarũ literarũ ostensione recipiant, aut eis pareãt vel intendãt. ¶ Quòd si forsan cõtra præsumptũ fuerit: quod per episcopos, prælatos, abbates, priores, & alios monasteriorũ regimina exercẽtes prædictos medio tẽpore actũ fuerit, irritũ habeat: nec quicq; interim iidẽ episcopi vel prælati, abbates, priores, vel regimina exercẽtes, de ecclesiarũ vel monasteriorũ ꝓuẽtibus ꝑcipiãt eorũdẽ. ¶ Capitula verò & cõuẽtus ecclesiarũ & monasteriorũ ipsorũ, & alij quicũq; ipsos absq; hmõi dictæ sedis literis recipiẽtes, vel obediẽtes eisdẽ, tãdiu sint à beneficiorũ suorũ ꝑceptione suspẽsi, donec sup hoc eiusdẽ sedis gratiã meruerint obtinere. ¶ Similiter quoq; episcopi, prælati, abbates, priores, & alij monasteriorũ regi-

mina exercētes prædicti solito fidelitatis & obedientiæ iuramento nō præstito. Illi etiam pōtifices, quos apud prędictā sedē palliū cōtinget recipere, absq; literis traditionis ipsius pallij, nequaq̄ ab eadē discedant: discedētes verò (quò vsq; huiusmodi iuramentū pręstiterint, & literas obtinuerint) nihil de ipsarū ecclesiarū & monasteriorū prouentibus percipiāt: & quicquid interim per eos (vt de alijs prædicitur) actū fuerit, viribus non subsistat. ¶ Benedictus. xj.

¶ *Si religiosus electus non petierit ipse, uel eius electores licentiā cōsentiendi intra tēpus moderandū, pro præsentia uel absentia superioris, est eo ipso priuatus iure, sibi ex electiōe quæsito, & possunt electores aliū eligere. h. d. addit ad ca. q̄ sit. de elect. in. vi.* Capitulum. ii.

SI religiosus, qui absq; sui superioris licētia electioni de se factę cōsentire nō potest, illam post electionem sibi præsentatam, vel eius electores intra tempus pro eiusdem superioris præsentia vel absentia moderandum, nequaq̄ obtineat: dat generale concilium Lugdunense electoribus ex tunc ad electionē aliā procedēdi liberā facultatem. ¶ Verùm quia frequenter dubitatū est, an etiā sit eo ipso iure (si quod ei cōpetebat ex huiusmodi electione) priuatus: statuimus illo eum hoc ipso fore priuatum. ¶ Idem.

¶ *Quatuor patriarchalibus ecclesiis uacātibus, statuitur illis nō posse prouideri Romano pontifice inconsulto: quod si secus factum fuerit, irritum decernitur.* Capitulum. iii.

SAncta Romana ecclesia, quæ disponente domino super omnes, aliàs ordinarię potestatis obtinet principatum à deo, vtpote mater vniuersorum Christi fidelium, & magistra quatuor patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam ecclesiam Constantinopolitanam primam, Alexandrinam secūdum, Antiochenam tertium, & Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasq; multis prærogatiuis & honoribus ac priuilegijs decorauit, de quarum prouisionibus cùm eas vacare contingit, tantò est accuratius cogitandum & attentius prouidendum, quantò maioris eminent altitudine dignitatis, & periculosè erraretur in prouisionibus earundē. ¶ Super hoc igitur cum fratribus nostris habita deliberatione matura, inter alia nostrę considerationi occurrit, quòd omnes (proch dolor) prædictarum sedium patriarchalium ciuitates, aut sunt destructę, aut occupatę ab infidelibus vel à schismaticis detinentur, ipsarū capitulis seu conuentibus & canonicis dispersis vndique extra ciuitates ipsas, per alias regiones, seu loca à ciuitatibus ipsis remota. Ex quo contingit (sicut experientia nuper nos docuit) quòd vacāte Cōstantinopolitana ecclesia, per mortem bonæ memoriæ Petri patriarchę, solùm per vnum duntaxat eius canonicum fuit de nouo pastore electio celebrata, alijs canonicis suis agentibus in remotis: idictus tamen electus iuri, si quod sibi ex electione huiusmodi competebat, in nostris manibus spontè, ac liberè resignauit. ¶ Ideoq; de eorundem fratrum consilio & apostolicę potestatis plenitudine statuimus, vt quandiu ciuitates ipsę schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos: canonici dictarum patriarchalium sedium, cùm eas vel ipsarum aliquam, seu aliquas vacare

contigerit

contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamuis prouisionem de præficiendo sibi patriarcha vel pastore nullo modo procedant, quo vsque ad apostolicę sedis notitiam deducatur. ¶ Nos enim à data præsentium decernimus irritum & inane, si secùs per prædicta capitula conuentus vel canonicos, aut quēuis alium vel alios scienter vel ignoranter fuerit attentatum non obstantibus quibuscunq; ipsarum ecclesiarum, vel alicuius earum consuetudinibus vel statutis, iuramento, confirmatione dictę sedis, vel quacunque alia firmitate vallatis, seu constitutionibus, priuilegijs vel indulgentijs sedis eiusdem, per quę effectus præsentium impediri posset, quomodolibet vel differri, & de quibus quorumq; totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris literis habenda esset mentio specialis. ¶ Nulli ergo &c. Data Laterani. x. Calend. Ianuarij. pontificatus nostri. anno. vij.

¶ Ioannes. xxij.

¶ *Cùm beneficia apud sedē apostolicam uacantia sint soli papæ reseruata, ostendit, quæ & quorum apud sedem uacare dicantur eandem. Et primò loquitur de reseruationibus, secundò de pensionibus.*

Capitulum. iiii.

EX debito pastoralis officij, nobis quanquàm immeritis superna dispositione commissi, periculis animarum & ecclesiarum ac monasteriorum dispendijs, quę ob ipsorum vacationes diutinas ipsis solent frequentiùs prouenire, congruis remedijs (quantùm nobis ex alto conceditur) salubriter occurrere intendentes, vt celerius & vtilius prouideatur ecclesijs, ac monasterijs antē dictis, & vt Roma. eccle. quę super ipsas ecclesias, ac monasteria ex diuina prouisione obtinere dignoscitur principatū, honor debitus impēdatur, prędecessorum nostrorum Romanorum pontificum, præsertim fœli. re. Boni. viij. q̄ dignitates, personatus, ecclesias & alia ecclesiastica beneficia, & Cle. v. qui tam huiusmodi dignitates, personatus, ecclesias, beneficia, q̄ cathedrales ecclesias quaslibet, monasteria, prioratus, administrationes & officia quæcunque, quæ apud sedem apostolicam vacarent, prouisioni apostolicę sub certis tenoribus reseruauerunt, vestigijs inhærentes. ¶ Nos ex causis rationabilibus, quæ ad id nostrum animū induxerunt, de fratrum nostrorum consilio nonnulla detrahendo, aliqua declarando, & quædam addendo de nouo episcopalis, & earum superiores sedes monasteria & regulares ecclesias, ad quæ ij, qui eis pro tempore præficiendi sunt, etiam per electionem canonicam assumuntur, prioratus, officia vel administrationes eorundē, dignitates, personatus, præbendas aliaq; ecclesiastica beneficia cū cura vel sine cura, quocunque nomine censeantur, quę apud prędictam sedem vacant ad præsens, & ex nunc in antea (donec Christi dignatio nos dignabitur vniuersalis ecclesiæ sponsę suæ regimini præsidere) vacare contigerit apud eam prouisioni nostrę de fratrum nostrorum consilio authoritate apostolica reseruamus. ¶ Huiusmodi autē sedes, monasteria, ecclesias & alia præfata beneficia ecclesiastica, per mortem vel depositionem ac priuationem eorum, qui ea obtinerent per electionum, cassationem, postulationum, repulsionem, renunciationem, quorumlibet prouisionem, translationem, siue per successionem mu-

neris consecrationis,aut benedictionis dudum à dicto Cle. præ. no. promotis impensimisi de ipsis disposuerit prædecessor,& à nobis siue authoritate nostra promouendis impendendi apud sedem ipsam, vel etiam vbicunque,aut quouis alio modo canonicè vacare, apud sedem intelligimus prælibatam. Episcopales insuper vel alias dignitates,ecclesias,monasteria, & alia prædicta fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium apud dictam sedem, per eorum obitum vacare censemus,siue inibi,siue alibi vbicũque ipsos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus & beneficiis quibuslibet(vt de aliis præmittitur)officialium nostrorum: videlicet vicecancellarij,eiusdem ecclesiæ camerarij, notariorum auditoris contradictarũ, correctorum, scriptorum literarum, ac pœnitentiariorum nostrorum,nécnon abbreuiatorum curię Romanę locum sibi volumus vendicare. ¶Rursus huius nostrę reseruationis ędictũ ad dignitates,& aliam iam dicta capellanorum nostrorum commẽsalium, & quorumlibet aliorum ratione officij, vel ex causa legitima in dicta curia morantium,quando à nobis pro nostris, & eiusdẽ sedis negocijs prosequendis, de ipsa curia quocunque modo præmissi,vel aliqui eorum transmissi aut legati vel nuncij fuerint:& eos vbilibet ante ipsorum ad præfatam curiam reditum (durante legatione, seu prosecutione ipsorum negociorum) rebus eximi contigerit ab humanis,duximus extendendum. Et idipsum etiam esse volumus in huiusmodi capellanis commensalibus:etiam si(vt præmittitur) nunc transmissi fuerint vbicunque, & ipsos rebus eximi contigerit ab humanis. ¶ Cæterùm ędictum ipsum trahimus ad sedes,monasteria,& alia suprà dicta,quæ viuente adhuc dicto Cle. prædecessore nostro vsque ad eius obitum:nisi de ipsis per eum fuerit ordinatum, & deinde vsque ad datam pręsentium apud sedem vacauerint eãdem:illáque vacare decernimus apud ipsam, dummodò in eis ius in re,licèt ad rem non sit aliquibus acquisitum. Decernentes ex tunc irritum & inane,si secùs in prædictis & singulis eorum scienter vel ignoranter, per quæcunque seu quoscunque apostolica vel alia quauis authoritate attentatum fuerit, vel contigerit in posterum attentari. Non obstantibus pię memorię Grego.x.ac Bonifa.viij.& aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus super hoc ęditis:quatenus ędicto essent, & sunt contrariæ memorato. Cæteris in ipsis constitutionibus contentis, in suo robore duraturis. ¶ Pensiones insuper annuas ab episcopis & eorum superioribus alijsq́ prælatis inferioribus,nécnon quibuscunque capellanis,conuentibus,collegijs, vel singularibus personis factas & faciendas personaliter,aliquibus ex eisdem cardinalibus,seu quibusuis alijs ex prænominatis personis,& pensiones prætereà seu assignationes quantitatum, quarumlibet super certis prouincijs, diœcesibus,ecclesijs,monasterijs, vel alijs ecclesiasticis locis aut ordinibus: etiam à quibusuis pręcessoribus nostris Romanis pontificibus factas præmissis personis,siue alicui earundem vel monasteria,prioratus,administrationes quaslibet,beneficia regularia vel alia quælibet quocunque nomine censeantur:non consueta ab olim clericis sęcularibus

laribus assignari:huiusmodi personis vel alicui earundem collata,siue concessa in commendam, vel alio quouis titulo ab eisdem prædecessoribus,seu aliis episcopis,vel superioribus prælatis, capitulis, aut conuentibus,vel collegijs sub edicto prædicto nolumus aliquatenus comprehendi,quò minùs eis cedentibus vel decedentibus : siue illa quouis alio modo dimittentibus, monasteria ipsa, prioratus, administrationes,beneficia,ac loca huiusmodi,ad ecclesias & monasteria,siue alia loca religiosa,vel alia ecclesiastica,eorumq; prælatos, siue personas,ad quas antea eorum dispositio pertinebat, seu quibus immediatè subesse noscuntur,liberè reuertantur: nisi eis, quid canonicum obstiterit,vel de ipsis aliter duxerimus disponendum,

¶De authoritate & vsu pallij. Titulus.iiij.

¶Ioannes.xxij.

¶*Pallii traditio per obiectum criminis, uel defectus retardari non debet, nisi obiiciens præmisso iuramento, de obiectis promptam fidem faciat. Et quid sit promptam fidem facere declarat.*

Capitulum vnicum.

Malitijs hominum,quę sæpe circa impediendam pallij dationem committuntur,volentes salubriter obuiare: hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt deinceps per obiectum cuiusuis criminis, seu defectus traditio pallij facienda,ijs, qui ad metropolitanarum ecclesiarum,seu aliarum regimen assumuntur, non impediatur in aliquo nec retardetur,nisi obiicientes firment corporali præstito iuramento,se id malitiosè non agere, sed obiecta vera esse se credere,ac de obiectis offerant facere promptam fidem : & nihilò minùs ad pœnam talionis,seu extraordinariam se obligent arbitrio præsidentis.Promptam verò fidem intelligimus in hoc casu, si intra bimestris temporis spacium numerandum à die collationis in antea probauerint legitimè,quod opponunt.Quod si non fecerint(eorum obiectibus nequaquam obstãtibus)ad ipsius traditionem pallij procedatur. Per traditionem autem huiusmodi : vię accusationis, denunciationis, vel inquisitionis, nullum volumus præiudicium generari.

¶De officio custodis. Titulus.v.

¶Ioannes.xxij.

¶*In religiosorum mendicantium conuentibus, plures campanæ esse non possunt, sine speciali papæ licentia: plures autem campanulas in refectoriis, capitulis & alibi, licitè possunt ipsi religiosi mendicantes habere. hoc dicit. Et est extrauagans notabilis: & quia pulsare campanas est custodis officium,ut patet eo.tit.ca.j.in ant. ideo hic non abre collocata est.*

Capitulum vnicum.

Via cunctos orthodoxæ fidei professores, & viros præsertim ecclesiasticos sic hortamur adinuicem, & quò ad alios etiam conuersari, quòd ex ipsorum gestis nullius offendatur iusticia, nec cuiquàm scandali materia præparetur. Aduertentes quòd eò, quòd nõnulli mendicantium ordinum professores in nonnullis suis conuentibus plures campanas obtinent, & in posterum satagunt obtinere. cathedrales ac ecclesiæ aliæ suæ queruntur propterea iusticiæ detrahi, & exinde ciuitatibus locorum interdum afferri diuinis officijs impedimentum, videturq; inter ipsos litigijs, & scandalis via aperiri. ¶ Nos præmissis obuiare cupientes periculis, pacemq; desiderantes inter ipsos (sine qua bene pacis author non colitur) obseruari: de fratrum nostrorum consilio hoc ædicto perpetuo ordinamus, quòd religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conuentu suo, seu loco plures campanas habeant, sine sedis apostolicæ licentia speciali, sed vna tantummodò pro loco quolibet sint contenti. ¶ Quod si forsan communitas seu vniuersitas aliqua ecclesiastica, vel mundana seu iidem religiosi pro illis in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent: non illam, sed aliam solam eorum specialiter vsibus deputatam pulsare valeant horis diurnis, & nocturnis, missis & alijs consuetis. ¶ Cæterùm religiosis eisdem permittimus, quòd vbi hactenus plures campanas sine lite, & contradictione qualibet in vsus dũtaxat proprios habuerint, & nunc habent, illis etiam deinceps liberè vti possint. Alijs quibuscunque per eos habitis intra trium mensium spacium de suis locis seu campanilibus deponendis, & nullatenus iterum reponendis. Verùm campanulas, quæ in refectorijs, sacristijs, capitulis, & alijs forsan officinis religiosorum ipsorum consueuerunt haberi, sub ista nostra ordinatione nolumus comprehendi. Nulli ergo &c. Datũ.ij. Nouembris. pontificatus nostri. anno. viij.

¶ De officio delegati. Titulus. vj.

¶ Ioannes. xxij. episcopus, seruus seruorum dei, ad perpetuam rei memoriam.

¶ Literæ apostolicæ impetratæ ad gratias seu ad lites in aliquibus ciuitatibus seu diœcesibus dum erant integræ, non obstante diuisione facta de ipsis in duas seu plures ciuitates seu diœceses, quæ diuisio facta propter diuini cultus augmentum, & populi incrementum & etiam executores seu iudices earundem, habeant sub eisdem modo & forma illum uigorem in sic diuisis, quem habebant in illis, dum integræ remanebant. *Capitulum vnicum.*

Edes apostolica in suis actibus veritatem prosequẽs, lucem amans libenter euitat nodosę ambiguitatis inuolucrum. Illamq; sibi semper in suis ordinationibus reseruare cautelam intendit, vt de illis ita proueniant commoda, quòd alijs non immineat detrimentum. ¶ Sanè pridem ad diuini cultus augmentum, & ad salutem populi, quam in nonnullis ciuitatibus, & diœcesibus sic multiplicarat

tiplicarat altissimus, quòd in earum singulis singulorum vultus nequibat, vt deceret, vnicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: salubriter intendentes in ipsis diœcesibus, quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses duximus diuidendas, certas earum ciuitates ac ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas & limitatas iussimus assignari. ¶ Verùm quoniam plures ante ordinationem seu diuisionem nostram huiusmodi tam à nobis, quàm à prædecessoribus nostris Romanis pontificibus apostolicas obtinuerunt literas, super beneficijs ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis: quarum nonnullę restant adhuc executioni mandandę. ¶ Nos amouere volentes cuiusuis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super huiusmodi beneficijs concessarum posset forsan incidere, considerantes attentius, quòd per ordinationem seu diuisionem nostram prędictã, ius ad rem expectantibus dicta beneficia ante competens ex ratione immutari nõ debet, quin adeò efficax in diuisis diœcesibus maneat, sicut in ipsis quondã integris authoritate præsentium declaramus, ꝙ omnes & singulę gratię, super beneficijs vacaturis ante diuisionẽ huiusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus à nobis, vel prædictis prædecessoribus nostris personis quibuscunq; concessę, tam in ipsis nunc diuisis, quàm in alijs diœcesibus decisis ab illis eisdẽ modo & forma possint suo ordine per executores demãdatos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante diuisiones sæpefatas poterant, & debebãt. ¶ Idem etiam declaramus quò ad literas apostolicas iustitiam continentes, vt videlicet iudices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quę nunc de eisdem diœcesibus diuisis existunt, possint iuxta earum tenorẽ perinde procedere, ac dictę diœceses, de quibus mẽtio in eisdem literis habetur, integrę remansissent. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę declarationis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius se nouerit incursum. Datum Auinione. iij. Cal. Nouembris. pontificatus nostri. anno. ij.

¶ De officio iudicis ordinarij. Titu. vij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Episcopus monasterium uisitans non tenetur accipere monachos illius monasterii pro tabellionibus: etiã si hoc haberet consuetudo. Nec in actu uisitationis debet esse solus, sed duos uel tres clericos cũ notario, qui similiter sit clericus, secum assumat. h. d.* Capitulum. i.

Ebent superioribus suis reuerentiam subditi & dum salubriter ab eis pro culpis correctionem velut curantiũ medicamenta recipiunt, obedientiam exhibere tenentur. ¶ Rursus oportet præpositos cum charitate corrigere: decet eos inferre humiliter, quod docent, & paterna subiectos dilectione fouere. Sic debitor delicatus effugitur, sic onerosus creditor minimè reperitur. ¶ Sanè dudum venerabili

nerabili fratre nostro A.episcopo Dulmeñ. ad visitandum capitulū suę ecclesiæ Dulmeñ.quæ regularis ordinis sancti Benedicti fore noscitur,descendente:prior & capitulum ipsius ecclesiæ excipientes,ꝙ de consuetudine erat ecclesiæ suprà dictę,à tempore,cuius non erat memoria inconcussè seruata,ꝙ episcopi Dulmeñ.qui fuerunt pro tēpore,per se solos absq; alijs religiosis sibi adiunctis,vel clericis, vel laicis secularibus quibuscunq; assumptis sibi,loco notarij monacho seu monachis capituli memorati,visitationem suam hactenus prefato impenderunt capitulo:supplicarunt eidem episcopo,vt omnes tā clericos,quàm laicos religiosos,& sæculares(anteq̄ visitationem actualiter exerceret)à capitulo preciperet amoueri:quibus amotis parati erant ipsum admittere ad visitationem huiusmodi peragendam. Et quia dictus episcopus eos super hoc nō audiuit,sq̄ protestaretur se velle omnes clericos suos,& alios(præter tres,vel quatuor,& notarium)remouere:& sic suam visitationem incipere & complere,idē prior & capitulum ad sedem apostolicam appellarunt. ¶ Proposito itaq; huiusmodi negocio coram nobis,& auditis,& intellectis,quæ partes dicere voluerunt:nos considerantes, ꝙ consuetudo prædicta contra communem vtilitatem,facultatem probationum(quæ nō est angustanda)restringit,propter quod etiam,vt salua scilicet sit rerum probatio,quia publicè interest,ne veritas occultetur,cautum est iure, vt curent magistratus testari,id est testificari volentibus,seipsos & alios testes,vel signatores præbere. Et statuit generale concilium,vt à iudicib⁹ adhibeatur persona publica,vel duo viri idonei, qui acta cōscribant. Quos quidem monachos ad prædicta, tum propter eorum professionem,quæ illorum vocem facit funestam,& ipsos arcet à iudicijs,& publicis siue ciuilibus actibus,nec patitur(prout constitutio nouella declarat)nisi in inquisitionis hæreticę prauitatis causa,tabellionis(cuius vicem in hac parte duo viri per suprà dictum conciliū obtinent)officium exercere:tum quia suspecti nec contra priorem, aut capitulum,quibus subsunt,quæ corrigenda inuenirētur fideliter, & rectè conscriberent,constat non esse idoneos. Attendentes quoq; quòd id episcopali non modicum detrahit dignitati,si ab episcopo, qui dignitatem propriam suo ingenio augere debet,comites honoris sui causa adhibiti abducantur,seq; solum suspectis quandoq; forsitan,quos visitat committere compellatur. Dictam consuetudinem, per quam prælibati prior, & capitulum videntur nimium delicati, tanq̄ non rationabilem reprobamus. Sed ne sit episcopus onerosus, decernimus nostrorum prædecessorum vestigiis inhęrentes,vt cùm ad visitationem decęterò faciendam in ecclesia memorata descenderit,in visitationis actu duas,vel tres honestas personas clericali charactere insignitas,quarum vna ad min⁹ sit religiosa ordinis suprà dicti,& vnum notarium clericum secum habeat,& non plures. Consuetudine aliqua obtenta,& compositione qualibet inter partes ipsas super hoc in contrarium facta hactenus,non obstāte. Nulli ergo liceat hanc pa.nostrarum reprobationis, constitutionis &c. Datum Anag. x.Calen.Augusti.pontificatus nostri.anno.viij.

¶ Ioannes.xxij.

Beneficia

¶ *Beneficia plura incompatibilia obtinens sine dispensatione, debet illa praeter ultimum in manu ordinarii intra duos menses dimittere: alias poenas incurrit hic positas. Et debet ordinarius tales plura beneficia obtinentes compellere ad ostendendam dispensationem: quod si non fecerit, ab ingressu ecclesiae suspenditur. uide cap. ordinarii. eo. titu. lib. vi. quod si diligenter notetur, haec extrauagans sub hoc titu. recte collocata dicetur.* Capitulum. ii.

VT quos virtutis amor à vitio ambitionis execrandę, & auaritiae cęcitate nō retrahit, saltem rigor coërceat disciplinę. Statuimus, vt quicunque plures dignitates, vel personatus, aut parochiales ecclesias, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio curam animarum habente, simul sine dispensatione canonica detinens, illa omnia & singula (illo dūtaxat excepto, quod vltimò receperit, quod possit, si tamen in eo ex collatione canonica ius sibi competat, retinere) intra duos menses à die notitiae huiusmodi nostrae constitutionis continuè numerandos efficaciter verbo, & facto, absque fraude aliqua in manu ordinarij dimittere teneatur: per eum, vel per eos, ad quem, vel ad quos eorum dispositio spectabit ea vice liberè disponenda. ¶ Quod si non fecerit, etiam illo sit ipso iure priuatus, in quo ius competebat eidem: & inhabilis ad quaecunque beneficia obtinēda penitùs censeatur. ¶ Qui verò deinceps receperit dignitatem, vel personatum, aut beneficium curam habens animarum annexā, si priùs simile beneficium obtinebat, primùm quò postquàm secundi possessionem habuerit, vel per eum (omni dolo, & fraude cessantibus) quò minùs habeat steterit, priuatus noscitur ipso iure, absque more dispendio in manu ordinarij omnino similiter dimittere teneatur, per eum, vel eos, ad quem seu quos collatio seu ordinatio spectauerit, disponendum: quod nisi fecerit, ex tunc secundò sit ipso iure priuatus, & inhabilis ad sacros ordines, & ad quodcunque beneficium ecclesiasticum obtinendum. ¶ Vt autem praemissorum fructus facilius subsequatur, omnibus & singulis ordinarijs in virtute sanctae obedientiae, & sub poena suspensionis ab ingressu ecclesiae, quam eos (si in exequendis subsequentibus negligentes fuerint) incurrere volumus ipso facto, districtè praecipimus, & mandamus, vt sub certa, & formidabili poena eorum arbitrio infligenda, subditis suis plures dignitates, & personatus aut ecclesias, quibus cura imminet animarum, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio, cui cura similis sit annexa, obtinentibus, iniungere debeant, quòd dispensationes authoritate, quarum huiusmodi ecclesias, personatus, vel dignitates obtinent, si quas habent, nécnon & titulos ecclesiarum, dignitatum vel personatuum eorundem intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinatiorum moderandum arbitrio, ordinarijs ipsis, vel ijs, quem, vel quos ad hoc duxerint deputandos, exhibere procurent. ¶ De processibus habendis super his exhibitis, propositis & productis, reddituri absque more dispendio per scripta publica conficienda super his, sedem apostolicam certiorem.

De maioritate

De maioritate & obedientia. Ti.viij.

Bonifacius octauus.

Omnes christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano pontifici, qui utrunq; gladium habet, & omnes iudicat, à nemine autem iudicatur. Hæc tamen extrauagans regem Franciæ & regnicolas non amplius subiicit ecclesiæ Romanæ, quàm priùs erantut patet.§. de priuile.meruit. *Capitulum primum.*

Nam sanctam ecclesiam catholicam & ipsam apostolicam vrgente fide credere cogimur & tenere. Nosq; hanc firmiter credimus & simpliciter cõfitemur: extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum. Spõso in Canticis proclamante. Vna est columba mea, perfecta mea. Vna est matri suę, electa genitrici suæ, quę vnum corpus mysticũ repræsentat, cuius caput Christus: Christi verò deus. In qua vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. ¶ Vna nempe fuit diluuij tempore arca Noe, vnam ecclesiam præfigurans, quæ in vno cubito consummata, vnum (Noe videlicet) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. ¶ Hanc autem veneramur & vnicam: dicente domino in propheta. Erue à framea deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. pro anima enim, id est pro seipso capite simul orauit & corpore, quod corpus vnicam scilicet ecclesiã nominauit, propter sponsi fidei sacramentorum & charitatis ecclesiæ vnitatem. Hæc est tunica illa domini inconsutilis, quæ scissa nõ fuit, sed sorte prouenit. Igitur ecclesiæ vnius & vnicę, vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi mõstrum, Christus videlicet & Christi vicarius Petrus, Petriq; successor. ¶ Dicente domino ipsi Petro, Pasce oues meas: meas, inquit, & generaliter non singulariter has vel illas, per quod cõmisisse sibi intelligitur vniuersas. ¶ Siue ergo Græci siue alij se dicãt Petro eiusq; successoribus non esse cõmissos, fateãtur necesse se de ouibus Christi non esse: dicente domino in Ioanne. Vnum ouile & vnicum esse pastorem. ¶ In hac eiusq; potestate duos esse gladios, spiritalem videlicet, & temporalem euangelicis dictis instruimur. Nã dicentibus Apostolis. Ecce gladij duo hic: in ecclesia scilicet, cùm apostoli loquerentur, non respondit dominus nimis esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, malè verbum attendit domini proferentis. Conuerte gladium tuum in vaginam. ¶ Vterq; ergo est in potestate ecclesię, spiritalis scilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro ecclesia, ille verò ab ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, is manu regum & militum, sed ad nutum & patientiã sacerdotis. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem authoritatem spiritali subijci potestati. Nam cùm dicat Apostolus. Non est potestas, nisi à deo: quæ autem sunt, à deo ordinatæ sunt. nõ autem ordinatę essent, nisi gladius esset sub gladio: & tanquàm inferior reduceretur per alium in suprema. ¶ Nam secundum beatũ Dionysium, lex diuinitatis est infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem vniuersi omnia ęquè ac immediatè, sed in-

fima

sima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritalem autem & dignitate & nobilitate terrenam quålibet præcellere potestatem, oportet tantò clarius nos fateri, quantò spiritalia temporalia antecellunt. ¶Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur. Nam veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem instituere habet, & iudicare si bona non fuerit: sic de ecclesia & ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Hieremię. Ecce constitui te hodie super gentes & regna: & cætera, quæ sequuntur. Ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spiritali: sed si deuiat spiritalis minor, à suo superiori. Si verò suprema, à solo deo, non ab homine poterit iudicari: testāte apostolo. Spiritalis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur. Est autem hęc authoritas (& si data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potiùs diuina ore diuino Petro data, sibiq; suisq; successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata: dicēte domino ipsi Petro. Quodcunq; ligaueris &c. Quicūq; igitur huic potestati à deo sic ordinatę resistit, dei ordinatiōi resistit, nisi duo (sicut Manichęus) fingat esse principia: quod falsum & hęreticū iudicamus: quia testante Mose. Non in principiis, sed in principio cælum deus creauit & terram. ¶ Porrò subesse Romano pōtifici omnē humanā creaturā declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Datum Laterani. pontificatus nostri. Anno. viii.

¶Ioannes.xxii.

¶*Prælati non discurrant præsertim habitu trāsformato, qui si ad curiam uenerint, inde recedere non debent, sine papæ licentia: aliâs ipsi & receptantes illos excommunicati sunt.* Capitulum.ii.

VT prælatorum inepta discursibus grauitas, & simplicitas simulationibus obuia, & ipsorum ad Christi vicarium indeuotio, religiositati quippe contraria, non immerito arguenda, cùm reuerētiam illorum sanctitas, lucem puritas, firmosq; maturitas poscat gressus, vt sint vita mundi, fama clari, proficuiq; reddantur exemplo. Verùm quia ipsorum quorundam (vt fidedignorum habet assertio) eò vana prorupit, interdum ne dixerimus perniciosa temeritas, quòd (vestib⁹ spiritalis sanctitatis abiectis, dissimulato habitu) ad remotas à suis sedibus partes se transferunt. Quinimò ad sedem apostolicam clanculò nobis non visis nec insinuato * quòd venerint, venisse, latitasse, discessisseq; dicanturnos ne tacentibus nobis non pręcisus huius modi morbus inualeat: dum prouidum creditur, quod incautum: licitum, quod impune. Omnibus episcopis superioribusq; prælatis sub obtestatione diuini iudicii inhibemus, ne absq; rationabili causa, timoris fortè vel alia, extra suarum ciuitatis, & diœcesis ac prouinciarum (mutatis habitibus) limites indiscretè discurrant. Inhibemus etiam, ne qui episcoporum & superiorum ipsorum latenter (præsertim habitu transformato) veniētes ad curiam, de ipsa (Romani pontificis non pręsentati conspectibus, vel saltem ab eo recedendi licentia non obtenta) recedant. Si qui verò episcoporum & superiorum huiusmodi

* Aliâs, intimato.

huiuſmodi noſtræ inhibitionis contradictores extiterint, & abſq; ipſius Romani pontificis recedendi licentia conceſſa, eoq; non viſo receſſerint ab eadem, nécnon ſi qui ſcienter receptauerint antè dictos, niſi id confeſtim eidem Romano pontifici vel alicui, per quem hoc ipſum ad eius crediderint deduci notitiam manifeſtare curauerint, (etiam ſi epiſcopali, archiepiſcopali, patriarchali vel quauis alia dignitate præfulgeant) eos excōmunicationis ſententia innodamus.

¶Ioannes.xxij.

¶*Prælati ad curiam non debent more noctuæ latenter uenire, nec inde ſine papali licentia recedere: aliâs infideles iudicantur, & ſententia excommunicationis ligantur.* Capitulum.iij.

ET ſi deceat quoſlibet ſubditorum curam exercere ſolicitè, & per omnia velut lucis filios ambulare: hoc tamen præcipuè ab ipſis exigitur, qui conſtituti per altitudinem dignitatis etiam ſpecula, circa commiſſas ſibi plebes paſtorum ſimul & cuſtodum partes implere tenentur, & coram ipſis laudabilium operum exemplo lucere. Ad noſtrum ſanè peruenit auditum, quòd nonnulli pōtificali præditi dignitate gregum ſuorum cuſtodiam negligentes, & abhorrentes lucē, tanquàm filij tenebrarum, non verentur ſe ab ouium ſuarum cura, mercenarij more tempore longo ſubducere, & pontificali dignitate reiecta non erubeſcunt vagari per deuia ſub habitibus trāſformatis, ac contempto de exibendo paribus & ſuperioribus honore præcepto, ſic abiecti & indecori interdum ad ſedem apoſtolicam clanculò declinare præſumunt, vbi more noctuæ, cuius intuitum nox illuminat, lux excæcat, de die latentes, horis tenebrarum, quos ſuis arbitrantur conformari deſiderijs, viſitant, ſuos eis euomentes cōceptus iniquos, & conſpirationes forſan illicitas aduerſus nos & alios pertractantes, & demum abinde (non abſq; notabili ſedis prædictæ contemptu) reuerentia tam conſueta, quàm debita non exhibita Romano pontifici, & nec ab ipſo petita licentia nec obtenta recedunt. Nos igitur & ipſius ſedis honori in hac parte proſpicere, ac talium inſolentijs finem imponere cupientes de fratrum noſtrorum conſilio generali prohibemus edicto, ne decæterò præſul aliquis ſine ſui ſuperioribus licentia, niſi pro negocijs eccleſiæ ſibi cōmiſſæ extra ſuam dicecœſim audeat pernoctare: firmiter ſtatuentes, vt quicunq; pontifex ad Romanam curiam veniens, papale palatium primitùs viſitet, ad papam (ſi hoc patiatur temporis opportunitas) intraturus, ac reuerentiam cōſuetam & debitam exhibiturus eidem: nullatenus receſſurus à curia, niſi ab ipſo ſuper hoc petita licentia & obtenta. ¶ Quòd ſi ſecùs à quoquàm ſuper his fuerit attētatum, nos quoſcunq; prælatos, quamuis etiam patriarchali dignitate fulgentes, ſic ad ſedem accedētes, & ab illa (vt prædicitur) recedentes, nécnon quoſlibet alios, qui tales apud ſedem ipſam receptare præſumpſerint, niſi ante receptionem huiuſmodi eidem Romano pontifici ſignificauerint aduentum illorum: decernimus eo ipſo notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis ſententiæ ſubiacere. Nulli ergò &c.

De treuga

De treuga & pace. Tit. ix.

Sixtus quartus.

Sixtus papa uolens discordiam ex pragmatica sanctione subortam sedare, ordinariis regni Franciae ad conferenda beneficia sex menses concedit. Facultatem concedendi sex gratias sibi retinet. Beneficia cardinalium & eorum, qui cardinalibus sunt familiares in regno Franciae existētia, suae dispositioni usq; ad certum tempus reseruat. De beneficiis promouendorum quid fieri debeat, ostendit. Causas beneficiales in prima instantia uult in partibus terminari, in quibus ante definitiuam sententiam (nisi in uno casu) uetat appellari. Quid de causis in curia pendentibus faciendum sit, narrat. Si autem eadē causa in diuersis curiis, diuersis respectibus tractatur, quonam pacto terminanda sit, hic recitatur. Taxas beneficiorum aeditas à Ioanne. xxii. seruandas censet. Tandem tempus ponit, intra quod uult ista acceptari & seruari. Scias tamen quòd huiusmodi concordata, tanquàm iuri communi & decretis Constant. & Basilien. contraria, non sunt effectū sortita. Capitulum. I.

AD vniuersalis ecclesiae regimen diuina disponēte clementia vocatis, inter alia pro commissorum populorum votiua dilectione nil occurrit praestantius, quàm exorta inter personas ecclesiasticas (principis tenebrarum astutia) discordiarum fomenta per nostrae solicitudinis occursum protinùs extinguere: vt (cuiuscuius altercationis salubriter euulsis seminibus) pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos (diuina nobis assistēte gratia) imponere & conseruare valeamus. Cupientes itaque, vt suscitata retro actis temporibus discordia (proch dolor) in regno Franciae, delphinatu, aliisq; terris & dominiis charissimi in Christo filii nostri Ludouici Francorum regis illustris, inter nonnullas ex eisdem personas occasione cuiusdam constitutionis, quae in eodem regno diutius inoleuit, quam personae praedictae pragmaticam sanctionem vocant, ne si (quod absit) maiora fomenta sumeret, damna pariter & grauiora scandala, periculaq; subsequerentur, fine debito claudatur, & totaliter secludatur. Authoritate apostolica ex certa sententia de fratrum nostrorum consilio omnibus & singulis praelatis & aliis personis ecclesiasticis regni delphinatus terrarum & dominiorum eorundem, ad quos dignitatum aliorūq; beneficiorum ecclesiasticorum, terrarum & dominiorum eorundem collatio, prouisio, praesentatio, electio, seu quęuis alia dispositio pertinet: de quibusuis dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus & praebendis, nécnon aliis beneficiis ecclesiasticis, cum cura & sine cura, saecularibus & regularibus ad eorum collationem, prouisionem, praesentationem, electionem, seu quāuis aliam dispositionē pertinentibus: quae deinceps in Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus futuris perpetuis temporibus vacare contigerit (dummodò dispositioni apostolicę ex aliqua generali reseruatione in corpore iuris clausa, aut per alterā ex constitutionibus foeli-

ciuin

cium recordationum benedicti.xiij.quæ incipit,ad regimen. aut Ioannis.xxij.Romanorum pontificum prædecessorũ nostrorum, quæ incipit,Execrabilis.seu constitutiones & regulas cancellariȩ apostolicȩ per nos super hoc ȩditas reseruata generaliter non existant)perinde ac si aliquȩ à sede apostolica,vel eius legatis expectatiuæ literæ non emanassent,liberè disponendi facultatem concedimus per prȩsentes.Et quia isti summi pontifices prædecessores nostri consueuerunt se in concessionibus gratiarum expectatiuarum personis benemeritis exhibere liberales,nostrȩ intentionis existit concedere in regno,delphinatu,terris & dominijs regni huiusmodi vltra gratias expectatiuas per nos in eisdẽ regno,delphinatu,terris,& dominijs cõcessas(quibus in aliquo præiudicare non intendimus per prȩsentes, quasq; in suo robore permanere volumus) sex personis idoneis regnicolis:sex alias gratias expectatiuas ad quãlibet collationem,prouisionem,præsentationem,seu quamuis aliam dispositionem singulorum ex prælatis,& alijs personis prædictis.Ex quibus quidem sex gratijs duæ gratiæ expectatiuæ concedentur duobus clericis regnicolis idoneis,ꝓ quibus rex ipse & charissima in Christo filia nostra regina,ac dilectus filius nobilis vir delphinus Vien. necnõ magistri & præsidentes,ac alij officiarij in aliquo ex parlamentis regis eiusdem regni nobis super hoc vnanimiter supplicabũt,qui duo nominati per regem & reginam,delphinum,magistros,præsidentes, & officiarios præfatos gaudeant prærogatiuis adinstar familiariũ nostrorum continuorum commensalium.Ipsisq; sex gratijs cõsumptis alias sex gratias similes, alijs sex gratijs personis idoneis modo & forma præmissis concedere intendimus.¶ Volumus autem,ac eisdẽ authoritate & tenore præsentium decernimus & declaramus, beneficia,quæ venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium familiares continui commensales eorum familiaritate durante in regno, delphinatu,terris, & dominijs præfatis obtinent, & in posterum obtinebũt,dispositioni apostolicæ in posterum censeri reseruata, quãdiu duntaxat cardinales præfati vitam duxerint in humanis,ac post obitum eorundem cardinalium per sex annos continuè sequentes. Quibus quidem sex annis elapsis alij, ad quos eorundem beneficiorum collatio,prouisio,prȩsentatio,electio, seu quæuis alia dispositio aliâs pertinet,de beneficijs familiariũ huiusmodi in regno,delphinatu,terris,& dominijs præfatis consistentibus,in prædictis mensibus disponere valeant, huiusmodi reseruatione non obstante.¶ Concedimus etiam, quòd beneficiorum, quæ promouendi per nos ad dignitates,seu beneficia consistorialia ipsarum prouisionum per nos de eorum personis faciendarum obtinebunt,ac in quibus,& ad quæ ius eis quomodolibet competit, ac cõpetere poterit: per ꝓmotiones ad dignitates,& ad alia beneficia cõsistorialia prædicta, ac munus consecrationis eisdem promouendis impendendum,seu lapsum temporis de consecrandis episcopis à sacris canonibus definiti vacaturorum,si ꝓmotiones ipsȩ in aliquo ex suprà dictis mensibus fiant,nisi beneficia ipsa essent, aliâs dispositioni apostolicæ(vt prȩfertur)reseruata,ad prælatos & personas suprà dictas.Si verò in alijs mensibus ꝓmotiones eisdem fieri contingat, ad nos

ad nos & Romanos põtifices successores nostros collatio, prouisio, & omnimoda dispositio pertineat. Et quoniam sedis apostolicę notariorum magnus reperitur numerus, eorundem notariorum, qui habitum per eiusdem sedis notarios gestari solitum publicè & cõtinuè gestant, & in posterum gestabunt, beneficia in eisdem regno, delphinatu, & terris consistentia, duntaxat censeantur reseruata: quodq; omnes & singulæ causæ beneficiales in partibus corã iudicibus competentibus vsq; ad definitiuam inclusiuè in prima duntaxat instantia, in qua nulli ante definitiuam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) debeat admitti, nisi ab interlocutoria, vel à grauamine negocium principale minimè concernente, quod non possit per appellationem à definitiua sententia reparari. In alijs verò instantijs in Romana curia tractentur, cognoscantur, & fine debito terminentur. ¶ Causæ verò beneficiales pendẽtes in dicta curia inter nostros, aut dictorum cardinalium familiares continuos commensales ipsis cardinalibus, in eadem curia præsentibus, seu in aliqua legatione, aut recreationis causa secedentibus, nècnon præfatæ sedis officiales, officia actu exercentes, aut alios à præmissis, qui per sex menses curiã prædictam secuti sunt, & sequuntur de præsenti, curiales, & quousq; alios eorum aduersarios, super quibusuis beneficijs eisdem aduersarijs authoritate ordinaria collatis, per illos, quibus commisisse reperiuntur, seu alios per nos ad id deputatos, seu etiam deputandos iudices audiantur, cognoscantur, decidantur, fineq; debito terminẽtur, ac executioni debitę demandentur. Cæteræ verò similes causæ beneficiales inter quoscunq; alios pendentes, & quæ quibusuis iudicibus, seu auditoribus commissę reperiantur, aliquibus iudicibus competentibus in regno Franciæ, authoritate apostolica committantur audiendæ, cognoscendæ, decidendæ, & fine debito terminãdæ, cũm necessaria earundem causarum aduocatione. ¶ Præterea, quia aliquę ex suprà dictis causis in eadem Romana curia super petitorio, & diuersis curijs ipsius regni super possessorio tractantur: volumus, quòd in eisdem causis in diuersis curijs super petitorio & possessorio vnico, & eodem contextu pendentibus (suspenso petitorio, & censuris super hoc latis) in possessorio in curijs eorundem iudicum, coram quibus causæ possessorij pendeant, de præsenti procedant, causæq; ipsę super huiusmodi possessorio intra biennium terminentur, & finiãtur. Alioqui biennio elapso liceat partibus ipsis procedere super petitorio, & vlterius dictis causis expeditis super possessorio, aut huiusmodi biennio elapso altera partium litigantium coram iudice cõpetenti, authoritate apostolica deputato poterit ius suum prosequi, ipseq; apostolicus iudex intra aliud biennium causam in petitorio terminare teneatur. Quòd si non fecerit, causa ipsa ab eo aduocata, & lis penitùs extincta censeatur. Et si forsan aliquis eorũdem iudicum cuiusuis sibi commissæ causæ expeditionem malitiosè prorogare, aut differre præsumpserit, excommunicationis, & omnium beneficiorum suorum priuationis pœnas ipso facto incurrat, à qua quidẽ excommunicationis pœna absolui nequeat, nisi à nobis & successoribus nostris Roma. ponti. præterquàm in mortis articulo: quodq;

decætero in literis expediendis in regno Franciæ,delphinatu,& terris,aliisq́ dominiis prædictis seruentur taxæ super hoc æditæ per Ioan.xxii.papam præfatum,& excessus,si qui fuerint, corrigantur. Et quia propter assiduas guerras & nouitates,quæ continuè vigent in dicto regno,prætenditur ecclesias,dum vacant grauatas, in taxa etiam reformata in cõcilio Constantiensi,quæ reducta est ad medietatem antiquæ taxæ,quòd grauatus in eadem taxa prælatus promouendus soluat cõmunia,& minuta seruitia,quæ plures ex Gallis annatam vocant,tantùm pro vera æstimatione fructuum ecclesiæ & monasterii,ad quæ fit promotus,eaq́ in dicta cancellaria, & camera apostolica inuiolabiliter obseruari mandamus.¶ Et quia in suprà dictis concessionibus regnum,ac regem maxima sumus charitate cõplexi, credendum est,nõ immeritò,vt se deuotos & obedientes erga sanctam Ro.ecclesiam exhibeant.Quare volumus & eisdem authoritate & tenore statuimus,quòd præfatus rex intra quatuor menses præmissa acceptare & obseruare,ac in regno,delphinatu & dominiis huiusmodi obseruari facere,nécnon intra alios duos præfatos quatuor immediatè sequentes menses super acceptatione & obseruatione,aliisq́ præmissis omnibus & singulis per suas patẽtes literas nos & sedem præfatam certificare teneatur.¶ Alioqui præsentes literæ, & inde secuta quæcunq́,sint cassa & irrita,nulliusq́ roboris vel momenti.Nos enim ex tunc irritum decernimus & inane,si secùs super his à quoq́ quauis authoritate scienter,vel ignoranter contigerit attentari.¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis,intentionis,voluntatis, constitutionis, declarationis,indulti,mandati,& statuti infringere,vel ei ausu temerario contraire.Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei,& beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum.Datum Romæ apud sanctum Petrum. Anno incarnationis dominicæ.M.cccclxxii.septimo idus Augusti. pontificatus nostri.anno primo.

¶ Sixtus quartus.

¶ Discordia inter religiosos mendicãtes, & ecclesiarum parochialium rectores in partibus Germaniæ quatuor delegatis commissa,per eos sub certis formis,& modis in pacem concordia conuersa fuit: quã Romanus pontifex confirmat:præcipiens sub pœna excommunicationis illam à prælatis obseruari. *Capitulum.ii.*

Vlces illius,qui supra petram ædificauit ecclesiam suam(meritis, licèt insufficientibus)gerentes in terris,& per eius immaculata vestigia(quantùm nobis ex alto conceditur)incedere satagentes,inter Christi fideles quoslibet,& præsertim sub vno atq́ eodem sacerdotii vexillo nobiscum deo militantes,pacem & charitatem inducere,& inductam confouere,vigilanti solicitudine meditamur assiduè, & quæ iis contraria sunt,falce vigilantiæ pastoralis ad radicem posita submouere,prout rerum & temporum circunstantiæ id non immeritò exposcere dignoscũtur.¶ Nuper si quidem pro parte,tam venerabilium fratrum nostrorum Maguntineñ. & Treuereñ. archiepiscoporum, ac Herbipoleñ. & Vuormacieñ.& Spireñ. episcoporum,

quàm

quàm dilecti filii nobilis viri Philippi comitis palatini Rheni, & ducis Bauariæ, qui vnus ex electoribus Romani imperij existit, ad nostrum peruenit auditum, quòd inter dilectos filios prædicatorũ, minorum, & carmelitarum ordinum professores, & nonnullos parochialium rectores, & alios etiam ecclesiarum prælatos, instigante illo, qui tanquàm leo rugiens circuit quærens, quem deuoret, in partibus Germaniæ, & præsertim in oppido Esilingeñ. Constañ. diœce. suscitata sunt nonnulla dissensionũ & scandalorum fomenta ex certis causis tunc nobis expressis, quę nisi per vigilantiã pastoralis officij celeriter succidantur, possent ad scandalum non modicum Christi fidelium illarum partium faciliter peruenire. ¶ Nos igitur attendentes, quòd sacrosancta Romana ecclesia ab eius fundatione primæua in ordine sacerdotali, quem Petrus apostolus, & eius successores obseruarunt instituta, & per viros prouidos & sacerdotes virtuosos adaucta, & longissimis temporibus fœliciter conseruata extitit. Rursusq; animaduertentes, quòd hodiernis temporibus hominum crescente malitia, nisi ager dominicus cultoribus idoneis, buccinatoribus spiritussancti, & præconibus verbi dei(qui præter cæteros in ordinibus fratrum mendicantium gratia assistente diuina in copioso numero reperiuntur) assiduè coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obruereturnon potuimus, non nisi ab intimis cordis nostri dolere, quòd inter tales viros, qui se mutua charitate diligere, & alter alterius(iuxta apostolũ) onera portare deberent, discordiæ seminarium excitaretur. ¶ Vnde cùm vellemus super his, ea qua decet maturitate cõsulere, venerabilibus fratribus nostris Guilermo Hostiensi, & Angelo Prænestiñ. episcopis & dilectis filijs nostris Iuliano tituli sãcti Petri ad vincula, ac Petro tituli sancti Sixti presbyteris cardinalibus viuæ vocis oraculo commisimus, & mandauimus, vt à singulis partibus prædictis, vel eorum procuratoribus legitimis auditis hincinde propositis, inter eas cõcordiam tractarẽt. Qui quidem episcopi & cardinales statutis loco & tempore, conuocatis, auditis, & intellectis partibus prædictis(vt præfert) & in præmissis grauiter & consultè procedentes, partes ipsas de cõmuni earundem consensu ad concordiam infrà scriptam perduxerunt. ¶ Videlicet, quòd ipsi parochiani sacerdotes decætero non dicant à mendicantibus hæreses processisse, cùm in veritate fides nostra sit illuminata, & ecclesia exaltata per eosdem, & præsertim per ordines prædicatorum & minorum, vt iura testantur. Quodq; fratres mendicantes non prædicent, populos parochianos non teneri audire missam in eorum parochijs diebus festiuis & dominicis, cùm iure sit cautum illis diebus parochianos teneri audire missam in eorum parochiali ecclesia nisi forsan ex honesta causa ab ipsa ecclesia se absentarent. quodq; etiam nec fratres, nec curati inducant aliquo modo laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & bene caueãt ꝓpter pœnas, quas imponunt canones, cùm sit libera. Quòd etiam ipsi mendicantes desistant prædicare, quòd parochiani non sint obligati, saltem in paschate proprio confiteri sacerdoti: quia de iure tenetur parochianus(saltem in paschate) proprio cõfiteri sacerdoti. Per hoc

tñ ipsi fratres mendicantes nō cẽseantur exclusi quò minùs secundū iuris cōmunis & priuilegiorū eisdẽ cōcessorū dispositionẽ, cōfessiones audire & pœnitẽtias iniūgere valeant. ¶ Quòd etiā decętero inter ipsos fratres mendicantes & curatos, quò ad effectum prędicandi,horas cantandi,& campanas pulsandi, seruetur consuetudo antiqua,quæ temporibus antiquis seruata fuit in ipso oppido Eslingensi.Et casu,quo veniat aliqua occasio siue necessitas,non fiat commutatio temporis,vel horę,in ipsis prędicationibus fiendis:nisi de consensu partium.Quòdque etiam ipsi fratres in sermonibus eorum nō detrahant pręlatis,& rectoribus parochialium ecclesiarum . Neque etiam populos à suarum ecclesiarum parochialium frequentia & accessu abstrahant,siue retrahant quoquo modo. Et viceuersa ipsi rectores & pręlati aliquo modo non detrahant mendicantibus , sed illum fauorem,quem possunt eis impendant , & in omnibus & per omnia pręstentnita,vt vera vnitas & perfecta charitas inter eos ostẽdatur.¶ Nos itaque illius vices gerentes in terris , qui apostolis suis dixit.Pacem meam do vobis,pacem meam relinquo vobis:cupientes super his opportunè prouideri,motu proprio,non ad alicuius su per hoc nobis oblatæ petitionis instantiam: sed de nostra certa scientia & mera voluntate concordiam prædictam , ac omnia & singula per præfatos episcopos & cardinales ordinata (ad hoc, vt perpetuò inconcussa persistant) authoritate apostolica , & ex certa nostra scientia approbamus,& confirmamus,ac viribus perpetuò subsistere debere decernimus. Supplentes omnes & singulos defectus , tam iuris,quàm facti,si qui forsan interuenerunt in eisdem . Iniungentes nihilò minùs archiepiscopis,episcopis,plebanis,rectoribus, curatis, nécnon prioribus, gardianis, & singulis fratribus ordinum mendicantium sub pœna excommunicationis latę sententiæ, quam contrà facientes,& quemlibet eorum contrà facientem incurrere volumus eo ipso,à qua absolui nequeant, nisi de expresso consensu partis lęsæ & debita satisfactione præuia , inuiolabiliter obseruent. Et quantùm in eis est, ab aliis obseruari faciant. ¶ Et insuper quascunque lites,& causas coram quibuscunque causarum palatii apostolici auditoribus,seu alibi occasione præmissorum , inter dilectos filios decanum & capitulum ecclesiæ Spireneñ. & curatum dicti oppidi, ac fratres prædictos indecisas pendentes.Illarum status tenores , & formas, & in eis gesta & actitata, pręsentibus pro expressis habentes , ad nos harum serie motu scientia, & authoritate prædictis aduocamus:& litem seu lites ipsas penitùs extinguimus . Et ambabus partibus prædictis litis huiusmodi consortibus, seu illis adhęrentibus perpetuum silentium imponimus . Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac priuilegiis eisdem fratribus in genere vel in specie concessis,cæterisq; contrariis quibuscunque.Nulli ergo &c. Datum Romę apud sanctum Petrum. Anno incarnationis dominicę.M.ccccLxxviii.xv.Calend.Iulii. Pontificatus nostri.Anno septimo.

EXTRAVAGANTIVM COMMVNIVM.

Liber secundus.

De iudicijs. Titulus.j.

Ioanne.xxij.

Decretalem, super cathedram, quae est in cle. in ea. dudum. innouata, iubet obseruari: neque propter illam debent religiosi mendicantes esse molesti, & graues praelatis, neque praelati ipsis religiosis. Et si sint aliquae iniuriae, uel molestationes hincinde factae: papa uult iusticiae complementum breuiter exhiberi summarie simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicii, uel aliter, prout qualitas excessuum exigit. Non obstantibus quibuscunque obstaculis, quae possent his obuiare. *Capitulum vnicum.*

Requentes imò innumerosę quodammodò de diuersis mundi partibus venerabiliū fratrum nostrorum episcoporū aliorūq; superiorū prȩlatorū, nècnon dilectorū filiorum, rectorū, curatorū, & parochialiū sacerdotum querelę cōtra dilectos filios fratres praedicatorū & minorū ordinum, nostrū & sedis apostolicę excitarūt auditū, & clamorosis insinuationibus excitare & fatigare nō cessant, quòd iidem fratres decretalem dudum editā à fœ.re. Bo.pa.viij.prȩ.no. quae incipit, super cathedra. Ac per pię me.Cle.papam.v.prę.no. in Vieñ.conci.innouatam temere obseruare nō curāti sed ipsam transgredi nō timentes, in eiusdē sedis contemptū, animarū suarū periculum, & eorundē & ecclesiarū parochialiū praeiudiciū & grauamen. ¶ Intelleximus quoq;, φ plerunq; praefatis dictorum praedicatorum & minorū, nècnō eremitarū sancti Au.& carmelitarū ordinū fratribus, in cuius ordinis dictorū eremitarū personis idē prȩdecessor Bo. constitutionē praedictā, in qua tñ de ipsis praedicatorū & minorum cauebatur ordinibus, per omnia voluit post modū integraliter & inconcussē seruari. Et ad quē prȩdictorū carmelitarū fratrum ordinē, nos subsequenter constitutionem eandē, quò ad omnia in ea cōtenta duximus extendendam: à praedictis episcopis, prȩlatis, rectorib⁹, curatis, & sacerdotibus, cōtra tenorē cōstitutiōis prȩdictę graues iniurię atq; molestię in diuersis partibus inferuntur. Nuper pro parte Vieñ. fratris nostri archiepiscopi Burdega. & dilectorū filiorū capitulorū maioris Burdega. & aliarū ecclesiarū, prioratuū, cōuentuum, rectorū, curatorū, sacerdotū, & vicariorū parochialiū, ac clericorū, tam

regulariū,ꝗ secularium ciuitatis & dioecesis prædictarū nobis extitit intimatū,ꝙ prędicti eorundē prędicatorū, aliās prędictorū minorū eremitarū,& carmelitarū ordinum fratres cōtra tenorem decretalis eiusdē,multa eisdē & eorū singulis grauamina & iniurias inferūt & iacturas.Quia igitur parum esset iura cōdere,nisi qui ea tueatur existat.Nos volētes de fratrū nostrorū cōsilio decretalē prędictā,sup cathedrā,irrefragabiliter obseruari.Dis.v.p apostolica scripta mandamus,quatenus vos,vel duo,aut vnus vestrū p vos,seu aliū,vel alios,etiā si sint extra loca,in quib⁹ estis cōseruatores, seu iudices deputati,tā eisdē archiepō,capitulis,priorib⁹,cōuentibus,rectorib⁹,curatis,sacerdotibus,vicariis,ac clero ciuitatis & dioecesis prędictarū,& eorum cuilibet aduersus prędictos,ꝗ econuersō eisdē fratrib⁹ aduersus archiepm,capitula,prę latos,priores,cōuentus,rectores, sacerdotes, vicarios,ac clerū,prę fatos & singulos eorundē efficacibus defensionibus præsidio assistētes,ac facientes decretalē prędictā, quó ad oīa eius capitula,prout iacent firmiter obseruarinō pmittatis cōtra tenorē ipsius p memoratos fratres dictorū ordinū eisdē archiepis, capitulis,prę latis,prioribus,cōuentib⁹,rectoribus,curatis,sacerdotib⁹, vicariis, ac clero,vel alicui seu aliquib⁹ eorundē, nec etiā prędictos archiepm,capitula,prę latos,cōuentus,rectores,curatos, sacerdotes, vicarios, ac clerū,seu aliquem vel aliquos ipsorū eisdē fratribus grauamina,ac iniurias irrogari.Facturi ipsis hincinde,de quibuscunque iniuriis,molestationib⁹,grauaminibus,& dānis vicissim illatis hactenus,& etiā in posterū inferendis eisdem cōtra tenorem cōstitutionis eiusdē,in illis videlicet,ꝗ iudicialē requirūt indaginē,summariē simpliciter & de plano,sine strepitu iudicij & figurarin aliis veró prout qualitas ipsorū exigit iusticię cōplementū. ¶ Molestatores minores & maiores huiusmodi,nécnon contradictores quoslibet & rebelles quandocunqꝫ & quotiescūqꝫ expedierit,p cēsurā ecclesiasticā appellatione postposita cōpescēdo.Nō obstātibus quibuscūqꝫ exceptionibus,specialib⁹ vel generalibus,tā fratrib⁹ & ordinib⁹ prædictis,vel alicui,seu aliquibus fratrū & ordinū eorundē,ꝗ prę fatis archiepō,capitulis,prę latis,priorib⁹,cōuentibus,rectoribus,curatis,sacerdotib⁹, vicariis,ac clero,seu ipsorū alicui vel aliquib⁹,communiter vel diuisim,sub quacūqꝫ forma,vel expressione verborū ab eadē sede cōcessis:ac eiusdē Bo.quo cauetur ne aliquis extra suā ciuitatē vel dioecesim,nisi in certis exceptis casib⁹,& in illis vltra dietā vnā á fine suæ dioecesis ad iudiciū euocetur.Seu ne iudices, & conseruatores á sede deputati,prædicta,extra ciuitatē & dioecesim,in quibus deputati fuerint,cōtra quoscūqꝫ procedere,siue alij vel aliis vices suas cōmittere, aut aliquos vltra vnā dietā á fine dioecesibus eiusdē trahere præsumant:dūmodó vltra duas dietas aliquis extra suā ciuitatē authoritate præsentium non trahatur.Seu,ꝙ de manifestis iniuriis, molestiis, & aliis,quæ iudicialem indaginē exigunt (poenis in eos si secùs egerint,& etiā id procurātes adiectis)cōseruatores se nullatenus intromittant,ꝗ aliis quibuscunqꝫ cōstitutionibus á Romano pontifice, tā de iudicibus delegatis & conseruatoribus,ꝗ personis vltra certū numerum per literas apostolicas ad iudicem non vocādis,aut aliis ędictis

ctis,quæ nostræ possent iurisdictioni,aut potestati eiusq; exercitio li bere quomodolibet obuiare.Seu si tam eiusdem fratribus,vel eorum ordinibus,aut alicui,seu aliquibus fratrũ & ordinum prædictorũ, q̃ archiepiscopo,capitulis,prælatis,prioribus,cõuẽtibus,rectorib⁹, curatis,sacerdotib⁹, vicatijs, ac clero prędictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusuis alijs cõmuniter,vel diuisim à præfata sede sit indultũ, ꝙ excõmunicari,suspẽdi,vel interdici,seu extra vel vltra,circa vel alio quocũq; modo ad iudiciũ euocari nõ possint,per literas apostolicas nõ faciẽtes plenã & expressam,ac de verbo ad verbũ de indulto huiusmodi & de eorũ ꝑsonis,locis,hominib⁹,ordinib⁹, & nominib⁹ ꝓprijs mentionẽ.Et quibuslibet alijs indulgẽtijs,seu priuilegijs dictę sedis gñalibus vel specialibus,quorũcũq; tenorũ existant, ꝑ quæ pręsentibus nõ expressa,vel totaliter non inserta nostrę iurisdictiõis explicatio in hac parte valeat,quomodolibet impediri.Et de quibus quorũq; totis tenorib⁹,de verbo ad verbũ specialem oporteat in nostris literis fieri mentionem.¶ Cæterùm iudicibus, seu cõseruatorib⁹ quibuscũq; ꝑ literas apostolicas sub quacũq; alia,q̃ pręsenti verborũ forma vel expressione cõfectas,eisdem prædictorũ prædicatorum, minorum,eremitarum,ac carmelitarũ ordinũ fratribus, seu ipsis ordinibus cõmuniter vel diuisim,super damnis & iniurijs,& alijs quibuscunq; rebus,seu negocijs aliàs deputatis , & subdelegatis eorum præsentibus & futuris authoritate pręsentiũ districtiùs inhibem⁹ne aliquẽ seu aliquos authoritate literarũ papalium prætextu seu occasione quorũcunq; dãnorum vel iniuriarũ,siue grauaminũ cõtra tenorem prædictæ cõstitutionis,sup cathedrã ipsis fratrib⁹,seu eorũ ordinibus antè dictis cõmuniter,vel diuisim à quibuscũq; ꝑsonis illatorũ hactenus,& etiã inferẽdorũ in posterũ,coram se alicubi deinceps ad iudiciũ vel aliàs quoquo modo vocare,seu in causam aliquatenus trahere præsumant.Inhibitionẽ huiusmodi nõ solùm ad futura, sed etiã ad quouis modo adhuc pendentia,& incœpta negocia volentes extendi:ac decernentes præfatas literas,& processus eorum authoritate quacunq; habitos & habendos ad dãna,grauamina, & iniurias huiusmodi cõtra tenorẽ dictę cõstitutiõis illata & inferẽda(vt dictũ est)deinceps aliquatenus non extendi:ac etiã irritũ & inane,si secùs super præmissis per quoscunq; sciẽter vel ignorãter contigerit attẽtari.¶ Vobis nihilò minùs iniungentes,vt inhibitionẽ nostram huiusmodi ad dictorum iudiciũ,seu cõseruatorum & subdelegatorũ notitiã,de quibus vobis expedire videbitur,deducere procuretis.Insup volumus & authoritate apostolica decernimus , ꝙ quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiã per aliũ inchoatum,q̃uis idẽ inchoãs nullo fuerit impedimẽto præpedit⁹ canonico,quodq; à data præsentium sit vobis & vnicuiq; vestrũ in præmissis omnibus & eorũ singulis cœptis & nõ cœptis,præsentibus & futuris & preteritis,licitũ procedere,ac si prædicta omnia & singula corã vobis cœpta fuissẽt, & iurisdictio vestra,& cuiuslibet vestrũ in prędictis oib⁹ & singulis ꝑ citationẽ vel modũ aliũ legitimũ perpetuata extitisset: cõstitutiõe prædicta super conseruatoribus,& quomodolibet in cõtrariũ æditą nõ obstãtę.Datũ Auinioñ.x.Calẽd. Februarij.ponti.nostri.anno.xi,

¶ De dilationibus. Titulus.ij.

¶ Præmisso eleganti exordio, ostensisq; periculis, quæ proueniũt ex falsorum florenorum fabricatione, citantur peremptoriè fabricantes, data sibi dilatione trium mensium, intra quos coram papa compareãt: aliâs contra ipsos, eorum absentia non obstante, procedetur, prout iustitia suadebit. Capitulum vnicum.

N delictorum diuersorum nexibus ac tenebris inuolutos, plerunq; trahit in maiorum scelerum præcipitium moles præponderans peccatorum. nam etsi diuersos diuersa delicta coinquinent, sunt tamen nõnulli, qui propriæ salutis immemores, delictis communibus, & vulgaribus non contenti, ad profana, & vetita prorumpentes, sic damnata cupiditate lucrorũ, ac inexhausta eorum voragine deuoluuntur, q̃ dummodò suas ingluuies, ad quas inhiant, expleant, se lucris illicitis, imò iacturis spiritalibus temere immergentes, honori dei, & animarum saluti, ac sacrorum canonum, & imperialibus edictis, & iuribus communibus, capturas nefarias, & lucra illicita anteponunt. ¶ Sanè iamdudum ad nostri apostolatus auditum multorum fide digna relatio sæpius etiam repetita perduxit, & fama iam publica per facti euidentiam diuulgata effecit notoriũ, nonnullos esse in Lombardiæ superioris, & marchię Ianuen. partibus, qui licentiæ temerariæ laxatis habenis licere sibi præsumentes illicita, cudunt & fabricãt, seu cudi, & fabricari faciunt florenos auri, secundum formam, & signum, & coinum ac circunferentias literarũ, qui in ciuitate Florentiæ (à tempore, cuius non extat memoria) cudi & fabricari sunt soliti, & cuduntur, & fabricantur etiam in præsenti. Et quamuis dicti floreni ad veram florenorum de florentia similitudinem fabricati in vero, & solito florenorum eiusdem ciuitatis pondere communiter, & bonitate auri, & vero florenorum valore deficiant, ipsi tamẽ (simulata eorum effigie) personas, vt plurimum simplices, & quandoq; etiam in huiusmodi rebus expertas decipiuntq; fasq; damnis rerum, & periculis personarum exponũt, dum pro veris florenis ipsos recipiunt. Cùm etiam præterea in talibus plurimi non habeant inter florenos, & florenos tantę similitudinis peritiam discernendi. ¶ Nos itaq; tantis, & præcipuè animarum periculis affectu paterno occurrere cupientes monemus omnes, & singulos taliũ præsumptores, ipsis nihilò minùs districtiùs inhibentes, quatenus deinceps à cusione, & fabricatione florenorum huiusmodi cessent, realiter & effectualiter resipiscant. Nihilò minùs præsentis ædicti peremptorij authoritate citantes eosdem, ac eorum singulos sub pœna priuatis iuris, si quod eis super cudendis florenis competit, quam ipsos cessante iusto impedimento (si in exequendis mandatis nostris huiusmodi remissi, seu negligentes fuerint) incurrere volumus ipso facto vt intra trium mensium spacium à data præsentium numerãdum per se, vel per procuratorem idoneum apostolico conspectui se prę sentent, propositurí, quo iure ipsis florenos competat ius cudendi, ac

di,ac exhibituri priuilegium,si quod super hoc habeant, vel ius alii ud,si quod sibi credant competere ostensuri. Et nihilò minùs super prædictis facturi,& recepturi,quod iusticia suadebit. Intimantes eisdem, ꝙ si non venerint, nos contra ipsos super præmissis,& ea tangentibus procedemus,prout expedire viderimus, & suadebit iusticia,ipsorum absentia non obstante. ¶ Vt autē huiusmodi nostra nūciatio atq; citatio ad communem omnium notitiam deducatur,chartam siue membranam citationem atq; monitionem huiusmodi continētes,in maioris ecclesiæ Auinioñ. affigi ostiis faciemus. Quę processum huiusmodi suo quasi sonoro pręconio,& patulo indicio publicabunt:vt prædicti moniti,& citati,& alii quicunq;,qui sua crediderint interesse,vel quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem prætendere,ꝙ ad eos processus huiusmodi non peruenerit,vel ignorauerint eundem,cùm non sit verisimile remanere, quò ad ipsos incognitum,vel occultum,quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Auinione.vi.Calen. Decembris. pontificatus nostri.anno.ix.

¶De dolo & contumacia. Titu.iij.

¶Bonifacius octauus.

¶Citationes etiam extra dies solennes publicè factæ de mandato papæ,in audientia literarum apostolicarum,uel papali palatio affixæ ianuis maioris ecclesiæ loci,in quo papa cum curia sua degit,arctant citatum ac si ad eum personaliter deuenissent. Restringitur tamen hæc extrauagans ad illos,qui impediunt,ne ad eos possit citatio peruenire,uel quorum domicilium tutè adiri non potest.ut.c.i.de iudi.in cle. *Capitulum vnicum.*

Em non nouam aggredimur, neq; viam insolitam ambulamus:sed anterioris iuris calcatam vestigiis præsentis constitutionis indubitato roboramus suffragio,& inconcusso munimine stabilimus. ¶ Est siquidem iam sancitum,quòd propositum publicè citationis ędictum eum arctet,qui impedit aut facit etiam se cęlando,ne ad eum possit peruenire citatio,appareatq; contumax, qui sic agit. Quodq; in albo prætoris huiusmodi ædicta proposita suæ iurisdictioni subiectos arceant,& adstringant magis,quàm si voce præconia(quæ innotescit paucis)vel literis citarentur. Ius enim, quod talem modum citationibus proposuit,violenter præsumpsisse credendum est.vt quæ in eodem alba tot ipsius albi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda,ad citati notitiam deuenirēt. Vnde ad præbendam omnibus eorum,quæ sanciuntur plenam lectionem,& notionem mandatur legem tabulis,aut lapidibus sculptam,sanctissimæ ecclesiæ describi porticibus,& affigi. ¶ Præmissis igitur in debitā cōsiderationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appensis:nos,qui vniuersis(disponente domino)præesse dignoscimur, volētes per hanc nouellam constitutionem aliquid circa prædicta statuta expressiùs inueniri:declaramus de fratrū nostrorū cōsilio,& nihilò minùs hoc ędicto perpetuo valituro firmamus,

& statuimus,

& statuimus, vt citationes authoritate apostolica de quibuscũq; personis vndecunq;, & vbicũq; sint, cuiuscũq; status, dignitatis vel praeeminentiae ecclesiasticae, vel mundanę, etiam si imperiali, vel regali fulgeant dignitate: praesertim si impediant, vel faciant per se, vel per alios quoquo modo, ne citationes ipsę ad eos perueniãt, ex quacũq; causa faciendo, vt citandorum domicilia, siue loca tutè, vel liberè adiri non possint: cùm (prout scriptum est) existimare debeamus, an eò ire liceat vbi est citatio facienda, perinde adinstar aedictorum praefatorum propositorum in albo praetoris: etiam extra solennes dies, in quibus Romani pontifices suos facere consueuerunt generales processus, publicè id nobis specialiter, & ex certa scientia iubentibus, factę in audientia literarum nostrarum, aut in aula nostri palatij postmodum affigendę ianuis maioris ecclesiae loci, in quo Romana cõmunis omnium Christiani populi nationum residebit curia: vt cũctis possint patère, & ita deferri citatis sic valeant ac arctent citatos post terminum lapsum, quem (considerata locorum distãtia) volumus citationibus ipsis competentem apponi: sicut si eos personaliter apprehendissent. ¶ Non obstantibus aliquibus priuilegijs, indulgentijs, & literis apostolicis generalibus, aut specialibus quibuscunq; personis pontificali, imperiali, regali, vel alia ecclesiastica, seu mundana dignitate praedictis: alijsq; inferioribus ecclesijs, monasterijs, locis, collegijs, & vniuersitatibus in quacunq; forma verborũ cõcessis: per quę talium citationũ effectus possit quomodolibet impediri: etiã si de ipsis, & eorũ totis tenorib⁹ de verbo ad verbũ, aut de ppriis nominib⁹ personarũ, monasteriorũ, ecclesiarũ, locorũ illorũ, quib⁹ cõcedunt, vel eorũ ordinib⁹, aut dignitatib⁹ oporteat ĩ nostris literis fieri mẽtionẽ.

EXTRAVAGANTIVM COMMVNIVM.

liber tertius.

¶ De vita & honestate clericorum. Titu.j.

¶ Ioannes.xxij.

¶ *Praemissa musicae artis plurima laude, cantorum lasciua melodia reprobatur, qui contra honestatem clericalem, quod ore cantabant gestibus simulabant. Et cantores ipsi tam exempti, quàm nõ exempti per octo dies ab officio suspenduntur. Posset etiam haec Extrauagãs aptè locari sub ti. de cele. mis.* *Capitulum vnicum.*

Octa sanctorum patrũ decreuit authoritas, vt in diuinę laudis officijs, quae debitae seruitutis obsequio exhibẽtur: cunctorũ mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentiũ grauitas placida modulatione decantet. Nam in ore eorũ resonabat sonus dulcis, dulcis quippe omnino sonus in ore psallẽtiũ resonat, cùm deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis: in ipsum quoq; cantibus deuotionẽ accẽdunt. inde etenim

etenim in ecclesiis dei psalmodia cantanda præcipitur, vt fidelium deuotio excitetur. in hoc nocturnum diurnumq; officium, & missarum celebritates assiduè clero ac populo sub maturo tenore, distinctaq; gradatione cantantur: vt eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Sed nonnulli nouellæ scholæ discipuli dum temporibus mensurandis inuigilant: nouis notis intendunt fingere suas, q antiquas cantare malunt, in semibreues, & minimas ecclesiastica cantantur: notulis percutiuntur. nam melodias hoquetis intersecāt, discantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nonnunq inculcant, adeò, vt interdum antiphonarii, & gradualis fundamenta despiciant, ignorent super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt imò confundunt: cùm ex earum multitudine notarum ascēsiones pudicæ, descensionesq; temperatæ, plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur adinuicem obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt, aures inebriant, & non medētur: gestibus simulant, quod depromūt, quibus deuotio quærenda contemnitur, vitāda lasciuia propalatur. Non enim, inquit, frustrà ipse Boëtius, lasciuus animus, vel lasciuioribus delectatur modis, vel eosdē sæpe audiens emollitur, & frangit. Hoc ideo dudū nos, & fratres nostri correctione indigere pcepimus: hoc relegare imò prorsùs abiicere, & ab eadem ecclesia dei profligare efficaciùs properamus. Quò circa de ipsorum fratrū consilio districtè præcipimus, vt nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis præsertim horis canonicis, vel cum missarū solennia celebrant, attētare præsumat. Si quis verò contrà fecerit, per ordinarios locorū vbi ista cōmissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exēptis, in exemptis verò per præpositos seu prælatos suos, ad quos aliàs correctio, & punitio culparum, & excessuum huiusmodi, vel similiū pertinere dignoscitur, vel deputādos ab eisdem per suspēsionē ab officio per octo dies authoritate huius canonis puniatur. Per hoc autē non intēdimus prohibere, quin interdū diebus festis præcipuè, siue solennibus in missis, & præfatis diuinis officiis aliquæ cōsonātiæ, quæ melodiā sapiunt, puta octauæ, quintæ, quartæ, & huiusmodi supra cantū ecclesiasticū simplicē proferātur: sic tamē, vt ipsius cātus integritas illibata pmaneat, & nihil ex hoc de bene memorata musica immutetur: maximè cùm huiusmodi cōsonātiæ auditū demulceāt, deuotionē prouocēt, & psallentiū deo aīos torpere nō sinant. Actum & datum &c.

¶ De præbendis & dignitatibus. Titulus. ij.

¶ Bonifacius octauus.

¶ *Cùm beneficia in curia uacantia idoneis debeant conferri personis, illorum collationē papa sibi reseruat. uide ca. ii. & iii. & ca. præsenti. eo. ti. lib. vi.* Capitulum. i.

Ræ solicitudinis studio ducimur, vt dignitates, personatus, præbendæ, aliaq; beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, quæ apud sedē apostolicā vacare noscuntur, personis cōferant idoneis: per quas in eis debita impēdātur obsequia, & diuinorū cultus exerceat solicitè in in eisdē. Inde fit, q nos huiusmodi dignitates,

tates,personatus, prębendas, ecclesias & alia ecclesiastica beneficia, quæ apud sedem eandem intra vnum mēsem à data pręsentium hactenus in curia vacauerint computādum,& quæ ex nunc apud eam vacauerint,in futurum prouisioni sedis eiusdem authoritate apostolica reseruamus. Decernentes ex nūc irritum & inane, si secus in hac parte scienter vel ignoranter,per quēcunq; seu quoscunq; , apostolica,vel alia quauis authoritate contigerit attētari. Nulli ergo &c. Datum Later.iiij.nonas Maij.anno.j.

¶Clemens quintus.

¶*Prouisiones sub titulo commendæ factas de ecclesijs patriarchalibus,archiepiscopalibus,episcopalibus , & monasterijs ad petitionem regum uel quoruncunq; magnatum,reuocat.* *Capitulum.ii.*

EX supernę prouidentia maiestatis,cuius vniuersa dispositione reguntur,ad apostolicę pręeminentiam dignitatis(licēt insufficientibus meritis)euocati,gregem dominicum nostræ vigilantię creditum vndiq; contemplamur,illūq; salubri studemus pastoris more vigilis(quantùm nobis ex alto permittitur)obseruantia custodire, vt de illo possimus ad ipsius laudem, cuius exercemus vices in terris, dignam in extremo iudicio reddere rationem. Ideoq; nos diligens cura solicitat,continua pulsat instantia, & curiosa solicitudo perurget,vt circa fidelium statum salubriter dirigēdum sic efficacibus studijs & promptis operibus intēdamus,quod per nostræ cooperationis ministerium erga sanctam matrem ecclesiam deuotio filiorū concrescat,ipsorum cessent grauamina,& trāquillitatis ei proueniat incrementum:quod tunc rectè agere credimus,cùm molestis euētibus viam pręcludimus,indirecta dirigimus,subtractamus noxia,& salubria procuramus. Sanè pridem nos licēt insufficientibus meritis ad summum apostolat⁹ apicem (sicut domino placuit)euocati,ab ipso nostrę promotionis exordio antiquę notitię regum,pręlatorum,magnatum,& aliorum nobilium personarum ecclesiasticarum & sęcularium memores existentes,ac ipsorum aliquibus,tum, quia in terris morantes eorum gradum huiusmodi promotionis habuimus, tum quia solitę ad eos amicitię specialib⁹ affectibus ducebamur. Aliquibus vero ex assueta Romanorum pontificum liberalitate, quam in suis exercere sunt soliti nouitatibus. Volentes honoris & liberalitatis affluentia complacere,ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias,nonnullis clericis , & personis ecclesiasticis, religiosis & sęcularibus diuersorum ordinum,dignitatis cōditionum & statuum patriarchales & archiepiscopales & episcopales,ecclesias ac monasteria distincta pastoribus,sub cōmendę vel custodię, seu curę vel guardiæ,aut administrationis titulo,nomineve notabili duximus perpetuò,ad vitam seu ad certi temporis spacium cōmittenda, super his,an tales videlicet tantasq; gratias per nos fieri decuisset variorum arduorum negociorum multiplicitate distracti,vsq; ad tempus,quo infirmitate satis periculosa nos his diebus visitauit omnipotens,nequiuimus cogitare plenariè. Verùm in debilitate ipsius ægritudinis constituti,à negociorum vtcunq; discussione semoti, ad hoc sub diligenti examine direximus aciem nostræ mentis,demūq; pro-

speximus

speximus euidenter, quòd ecclesiarum & monasteriorum eorundem cura negligitur, bona & iura dissipātur ipsorum, ac subiectis eis personis & populis spiritaliter plurimùm & temporaliter derogatur, eisqꝫ redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac nedum ipsis, sed etiam Romanę matri ecclesię, quæ disponente domino ipsorū caput fore dignoscitur & magistra, grauiora inde futura timentur pericula. Nolentes igitur his tot & tantis dispendijs vlteriùs causam relinquere: sed volentes potiùs opportunum & debitum in hac parte remedium adhibere, omnes & singulas promissiones huiusmodi per nos (vt pręmittitur) factas, quibuscūqꝫ cuiuscūqꝫ ordinis, dignitatis, aut status: sed etiam sanctę Romanę ecclesiæ cardinalibus quocunqꝫ modo vel tempore factę noscantur, authoritate apostolica ex nunc ex certa scientia reuocamus, cassamus & annullamus, & decernimus decæterò non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergo &c. Datum apud Pisatum Burdegaleñ. diœce. x. Calen. Martij. Anno. ij.

¶Clemens quintus.

¶*Beneficia maiora & minora uacantia & uacatura, præsertim in prouincia Burdegalen. Clemen. v. certis ex causis suæ dispositioni reseruauit, cum appositione decreti.* *Capitulum. iii.*

ETsi in temporalium dispositione bonorum habēda sit discretionis cautela, præcipuè, vt ea dignè & laudabiliter disponantur: in ecclesiasticis tamen rebus multò fortius inuigilare nostra debet intētio, vt iuxta personarū conditiones & status, ad diuini nominis laudem; & ipsarum vtilitatem prouideatur ex merito ecclesiasticis personis: secdm iuxta canonicas sanctiones nihil sit, quod ecclesiæ dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur ad regimen animarum. Hac igitur consideratione moti specialiter Burdegalen. ecclesia, de qua licèt immeriti sumus nouiter ad hūc statum summi apostolatus assumpti, & monasterium sanctę crucis Burdagalē. ordinis sancti Benedicti etiam vacans per obitum quondam fratris Guillermi de Bōbio abbatis eiusdem. Et generaliter patriarchales, archiepiscopales, episcopales ecclesias, monasteria, prioratus, & quoslibet personatus, dignitates vel officia, cuiuscunqꝫ ordinis & conditionis existāt, nēcnon canonicatus, præbendas, ecclesias cum cura vel sine cura, & alia quęlibet beneficia ecclesiastica quocunqꝫ nomine appellentur, quæ apud sedem apostolicam vacare noscuntur ad pręsens, & quæ toto nostri pontificatus tempore vacare cōtigerit in futurum, prouisioni, collationi & dispositioni nostrę & sedis eiusdē hac vice authoritate apostolica reseruamus. Decernētes ex nunc irritum & inane, si quid contra hoc per quoscunqꝫ quauis authoritate scienter vel ignorātet attentatum est hactenus, vel in posterum contigerit attentari: Constitutione Clementis. iiij. & Bonifa. viij. Ro. pon. pde. no. & alia quælibet in contrariū ędita non obstante. Et quia plus timeri solet, quod specialiter iniūgitur, quàm quod generaliter imperatur, hac reseruatione nostra & decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullā nostram non habemus ad pñs, ad cautelam pręsentium & memoriam futurorum huiusmodi reseruationem cū pręmissi interpositione decreti

creti scribi & in publicam formã redigi iussimus per Bernardum caprarij publicum notarium infrà scriptum, quam etiã sigilli (quo vtebamur olim Burdegaleñ.eccle.præsidentes) fecimus appensione muniri. Datum Burdegaleñ.ij.Calẽ.Augusti.ponti.nostri.anno.I.

¶ Ioãnes.xxij.episcopus seruus seruorũ dei, ad ppetuã rei memoriã.

¶ Papa hic primò ambitionem & importunitatem quorundã religiosorum & sæcularium super obtinẽdis pluribus beneficiis dispensatiue, qui insufficientes quandoq; erant pro uno, in diuersis locis, regnis & aliis locis distantibus recitans, apponit plures ex hoc contingẽtes inconueniẽtias: & tandem statuit, quod omnes (exceptis cardinalibus ac regum filiis) qui super pluralitate beneficiorum, quæ aliàs de iure non poterant obtineri dispensationem obtinent, unum cum cura, aliud sine cura, possint à tempore notitiæ eligere intra mensem, & alia cũ effectu dimittere teneantur: aliàs omnibus sic dispensatis sint ipso iure priuati. Et idẽ de beneficiis, in quibus ius est ad rem dum uacabunt: de pluribus etiam talibus, iniuste tamen & sine dispensatione detentis, ordinat quòd ultimum retineat & omnia alia dimittant intra mensem, alioqui omnibus sint priuati. Item uult quòd qui amodò talia receperint, dimissionem de primo faciant coram ordinario cum effectu, alioqui sint omnibus ipso iure priuati. quæ omnia sic uacantia dispositioni apostolicæ sedis reseruat, interpretans ordinarios in hoc casu solos diœcesanos beneficiorũ sic dimissorum. Item hoc uult de solis beneficiis intelligi, in quibus quis per se uel uicarium suum temporalem curam animarum uel spiritalem iurisdictionem exercet de consuetudine uel de iure. h.d. de Lau. Capitulum.iiii.

Execrabilis quorũdam tam religiosorum quàm secularium ambitio, quæ super plus ambiens, eò magis insatiabilis creditur, quò sibi amplius indulgetur, & improbitas importuna petentium à nobis & prædecessoribus nostris Romanis põtificibus non tam obtinuisse, quàm extorsisse plerũq; noscuntur, vt vnus interdum etiã ad vnum beneficium ecclesiasticum minùs idoneus, in diuersis ecclesiis nedum vicinis, sed abinuicem longè distantibus, imò nonnunquã in diuersorum regnorum partibus situatis, plures quàm duas vel tres, aut plures etiam dignitates, vel personatus, officia, seu prioratus, aut diuersa ecclesiastica beneficia curã animarum habentia possit dispensatiuè cùm aliàs non liceret de iure cõmuni recipere, & simul licitè retinere. ¶ Vnde inter cætera inconuenientia infrà scripta nascũtur, quòd videlicet interdum vnus, qui vnum quãuis modicũ vix officiũ implere sufficeret, plurimorũ sibi vendicat stipendia, quę multis literatis viris vitę puritate ac testimonio bonę famę pollẽtibus, qui mẽdicant, possent abundè sufficere, ęqua distributio collata. Habentibus ipsa paratur vagandi materia, diuini cultus minuuntur. Hospitalitas in ipsis beneficiis debita non seruatur: & dum non sunt sua in vnaquaq; regione rectores ecclesiarum, detrahitur commodis & honoris quæ carentes defensorum auxilio in iuribus suis & libertatibus multipliciter collabuntur ruinis patent ędificia nobilia, quę magnificẽtia extruxerat decessorum. Et (quod amarius est dolẽdum) animarũ

cura

cura negligitur:& vitiorum sentibus fomētum periculosē prębetur. ¶ Nos itaq; tot malis tantisq; discriminibus occurrere cupientes : omnes & singulas dispensationes super receptione ac retentione plurium dignitatū,personatuum,officiorum,prioratuū aut beneficiorū, quibus cura sit animarū annexa,sub quacūq; forma vel expressione verborum à nobis vel dictis prędecessoribus nostris cuicunq; personę concessas(Cardinalibus tamen sanctæ Romanę ecclesiæ,qui circa nos vniuersali ecclesiæ seruiendo singulatum ecclesiarū cōmoditatibus se impēdunt,ac regū filijs,qui propter sublimitatem eorū ac generis claritatem sunt potioris pręrogatiua gratiæ attollendi, duntaxat exceptis)deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti,de ipsorū consilio & ex certa nostra scientia in forma subscripta duximus taliter moderādas,q; per moderamē nostrū effrenatam circa easdē personas taliū beneficiorum multitudinē refrenem⁹, ipsisq; impetrātes fructu dispensationū huiusmodi totaliter nō frustrentur.¶ Statuimus itaq; & de fratrū nostrorum cōsilio ordinamus, q; obtinentes nunc ex dispēsatione legitima pluralitatē huiusmodi dignitatum,personatuū,officiorū,aut prioratuum seu beneficiorum, quæ aliâs absq; alia dispēsatione legitima obtinere nequibāt, vnum tantum ex dignitatibus,personatibus, officijs, prioratibus, ecclesijs vel beneficijs huiusmodi, quibus cura immineat animarū, cū dignitate,personatu,vel officio,prioratu,ecclesia vel beneficio sine cura,q̄ habere maluerint prętextu dispēsationis sufficiētis circa id eisdē indultę possint licitè retinere:que tamē teneantur eligere intra mēsem numerandū à tēpore notitiæ cōstitutionis istius.¶ Cæteris beneficijs cū cura vel sine cura,quæ ipsius dispēsationis pretextu tenebāt, & q̄ aliter antè non poterant de iure absq; dispēsatione aliqua licitè retinere,quę nos ex tūc vacare decernimus,corā ordinarijs sub testimonio publico intra idē tēpus verbaliter vel realiter cū effectu dimissis: absq; eo,q; ad illa nunquā sine noua collatione ab eo,qui facere poterit faciēda redire,aut eorū administrationi se immiscere pręsumāt. Alioqui tam his, q̄ alijs omnibus beneficijs, quę virtute huiusmodi nostri moderaminis retinere poterāt,vt præfertur, sint ipso iure priuati,& prorsus inhabiles ad similia beneficia obtinēda.¶ Per hoc autem ijs,qui dignitates,personatus,officia,prioratus vel alia beneficia curam animarū habētia ex dispēsatione,quę ius tribuat iuxta nostrā moderationē pręscriptā obtinent,& alia similia beneficia nostrarum vel eorūdē prędecessorū authoritate literarū expectāt, cū quibus est, vt illa cū vacuerint recipere,& vnà cū obtētis retinere licitè valeant dispensatū:nolumus derogari,quin ea cū vacauerint intra dicti tēporis spaciū possint eligere,& dimissis alijs recipere in forma pscripta ac licitè retinere:pœnas similes icursuri,si huiusmodi nostrę cōtraire pręsumpserint sanctioni.¶ Porrò quia quorundā oculos sic auarę cupiditatis vitiū excæcauit,q; plura talia beneficia simul absq; dispēsatione canonica retinere pręsumunt:nos de illis pręsenti decreto statuimus,vt omnia & singula beneficia sic detenta (illo tamē retento, quod vltimò receperunt, dūmodò in eo ex collatione canonica cōpetat ius eisdem)intra tēpus,vt pręscribitur limitatū verbo & facto ac sine

ac sine fraude, coram ordinariis sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si nõ fecerint, & illo sint ipso iure priuati, in quo ius eis aliàs cõpetebat,& inhabiles penitùs ad quæcunq; obtinenda ecclesiastica beneficia censeantur.¶ Qui verò deinceps receperint dignitatem vel personatum,seu officium, aut aliud beneficiũ curam animarum habens annexam,si antea simile beneficium obtinebant,illud,quo ipso iure (postquàm secundi possessionem habuerint,vel per eos omni dolo,& fraude cessantib⁹,quò minùs habeăt, steterit)priuati noscuntur,absq; more dispendio in ordinariorũ manibus dimittere debeant, pari modo. Alioqui ex tũc sint ipso iure secundo priuati,& nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunq; aliud ecclesiasticum beneficium inhabiles reputentur.¶ Quæ omnia & singula beneficia vacatura ,vt præmittitur,vel dimissa nostræ & sedis apostolicæ dispositioni,de ipsorum fratrum consilio reseruamus. Inhibentes, ne quis præter Ro.ponti. quacunq; sit super hoc authoritate munitus,de huiusmodi beneficiis disponere,vel circa illa per mediũ permutationis,vel aliàs innouare hoc quoquo modo præsumat.Nos enim si secùs actum,seu attentatum fuerit,irritum decernimus & inane.¶ Cæterùm ordinarios intelligimus in casibus suprà scriptis episcoposi in quorum ciuitatib⁹ vel dicecesibus consistunt beneficia,seu aliquod eorum,quæ debent secundum præmissa dimitti,aut ipsi,qui ea debent dimittere cõmorantur,vel ecclesiis cathedralibus vacantibus capitula earundem. Et hi de beneficiis,tam dimissis,quàm(vt præmittitur)perditis nos,vel apostolicam sedem certificare studeăt,quàm primùm commodè poterunt indilatè,vt de illis salubriter disponere valeamus. ¶ Quãtùm autem ad modificationem personatuum attinet antè fatam, illa dũtaxat,& non alia beneficia ecclesiastica quocunq; nomine nuncupẽtur,curã habere censemus,quæ parochias habent,in quibus est animarum cura annexa, non per vicarios perpetuos, sed per rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum,vel illorum temporales vicarios exercenda. Nécnon etiam illa,quorum ministris ratione beneficiorum huiusmodi competit visitare,inquirere, procurationes recipere,suspendere,excommunicare,seu ab excommunicationis & suspensionis sententiis absoluere de consuetudine, vel de iure. iuribus aliis de animarũ cura loquentibus in suo robore,quò ad cætera permansuris.Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostrorum moderationis,statutorum,constitutionum,reseruationis,inhibitionis,& volũtatis infringere,vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,indignationẽ omnipotentis dei, & beatorũ Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datũ Auinione.xiij.Cal.Decẽbris.põtificatus nostri. anno secũdo.

¶Ioannes.xxij.

¶Episcopatus Tholozanus,in redditibus plurimùm abundãs,in nouam metropolim,propter multiplices causas hic expressas erigitur, cui pro suffraganeis ecclesiis sunt deputatæ quatuor uillæ in nouas ciuitates erectæ,adiecta cum illis ecclesia Appamiarũ.Et quibus episcopis & archiepiscopus prius suberăt, quidq; earum cuilibet pro redditibus sit assignatũ,hic exprimitur: & tandem cẽsuræ ecclesiasticæ in rebelles

in rebelles proferuntur. Aduerte, quòd ecclesia de Vauro, & ecclesia de Mirapicæ, sunt sub ecclesia Tholozana tanquàm suffraganeæ, licèt de illis hic mentio nulla fiat. Vtilitas ex hoc capitulo habetur, quoniam cognoscimus causas erigendi, & diuidendi ecclesias, aliâs aliis subiiciendi, & aliâs ab aliis eximēdi, & ad solū papā hæc omnia spectare: cui in singulari priuilegio maiores causæ maioraq; negocia reseruantur. patet in cap. I. de transla. episco. cum suis concord. Cap. v.

SAluator noster, cuius nutui cuncta seruiunt, in agro mundi huius messem multam aspiciens, & operariorum raritatem attendens dominum messis rogandum esse, vt in illam operarios mitteret, censuit: & ipse idem etiam exiens mane, veluti paterfamiliâs diligens, horis diei variis operarios in vineam suam misit. Romanus itaq; pōtifex, sicut eodem domino disponente vicarius eius in terris esse dignoscitur, sic & ipsius actibus (in quātum sinit humana fragilitas) se conformare tenetur. Vbi ergo superexcrescere messem populi, videlicet multitudinem viderit, operarios debet opportunos adiicere, & iuxta propheticum verbum augere custodiam: custodes & cultores idoneos in dominicam vineam destinare. Sanè considerantes attentius, & intra pectoris claustra meditatione solicita reuoluentes, quòd in tanta multitudine populi, quanta fœcundauit altissimus ciuitatē, & diœcesim Tholozanam: singulorum vultus nequibat (vt condecet) vnicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: quodq; durum erat, atq; difficile per talem latam & diffusam diœcesim ad vnum tantum à personis ecclesiasticis, & mundanis recursum haberi. Attendentes etiam, quòd licèt Tholozanus episcopatus redditibus abundaret immensis, non tamen supererat hucusque memoria, quòd ex suorum opulentia copiosa reddituum aliquid in ecclesia, vel diœcesi Tholozana prouenisset in diuini cultus augmentū: imò sic ex adipe prodierat, & prodibat iniquitas, vt multo iam tempore luxus circa carnis desideria euectionū pompa, immensitas cliētelæ, immoderata diffluxio in parentes, sumptus enormes, aut vsus extraordinarii sibi vendicassent ibidem, quasi totum patrimonium crucifixi, & verendum erat, ne præsul vnicus Tholozanus incrassatus & dilatatus & excelsiuis huiusmodi opibus, aliàs superbus periculosè recalcitrans, deum factorē derelinqueret, & à suo salutari recedens, perniciosum exemplum in subditos deriuaret. Pensantes quoque, quòd sanctæ memoriæ Clemens papa quintus prædecessor noster eodem etiam tempore, quo ciuitas & diœcesis antè fatæ longè minùs in populo, ac redditibus affluebant, tamen ex tunc benedicēte domino incredibiliter creuerint in vtroque, & iugiter crescere dignoscātur, spiritu beatę considerationis inductus, ad diuisionem episcopatus eiusdem firmiter, dum viueret intendebat: licèt morte præuentus suum in hac parte nequiuerit implere conceptum. Nos pium prædecessoris nostri propositum in effectum volentes adducere, & tam dissipare malum, quod prædictorum reddituum copia excessiua produxit, quàm etiam cultum augere diuinum, & spiritalē animarum profectuum, quos (si iuxta facultatis exigētiam, & diffusam latitudinem dictæ diœcesis sufficiēs numerus in eadē vtilitate præ-

sulum deputetur)in dubio prouenire speramus, promouere salubriter intendentes.Præmissis & alijs suadentibus iustis causis, ex certa nostra scientia de fratrum nostrorum consilio concordi, & apostolicæ plenitudine potestatis,ad laudem dei,exaltationẽ ecclesiæ, fideliumq́ salutem,episcopatum ipsum dictamq́ diœcesim Tholozanã apostolica authoritate diuidim⁹ in quinq́ diœceses, quas per certos distingui limites faciemus.Volẽtes ac decernentes, quòd præter ciuitatem Tholozanã,quę suam propriam & distinctam habebit diœce. certis finibus limitandam,subscriptę quatuor villæ,quarum quãlibet,eisdem consilio & authoritate in ciuitatẽ erigimus, & ciuitatis vocabulo insignimus: scilicet de monte Albano, pridẽ de Caturceñ. diœce. cui adijcietur certa pars dictæ quondam diœcesis Tholozanæ:ac sancti Pauli de riuis,& de Lumberijs,de ipsa quondã Tholoza.diœce.existentes.iiij.separatas diœce.habeant certis limitibus distinguẽdas.Quodq́ beati Martini de monte Albano,vbi corpus sancti Theodori confessoris dicitur esse reconditum,prædictæ ciuitatis monti Albani, & beati Papuli dictæ ciuitatis sancti Papuli. Mariæ de Lumberiaco,ciuitatis præfatæ Lumberiaci,nẽcnon beatæ Marię de Riuis ecclesiæ ipsius ciuitatis Riueñ.sint decætero, & habeantur perpetuò ecclesiæ cathedrales.Et quia ecclesia Tholozana, sicut solẽniori statu,& conditione potiori refulget, sic & grãdioris honoris titulis efferenda est,ipsam hucusq́ suffraganeam ecclesię Narboñ. ac totam quondam diœce.Tholoza.de fratrum nostrorum consilio,& ex certa nostra scientia,& apostolica plenitudine potestatis,ab omni iurisdictione,potestate, ab subiectione archiepiscopi,capituli & eiusdem ecclesiæ Narboñ.penitùs eximentes,eam ad laudem diuini nominis,& honorem ecclesiæ sanctæ suæ in archiepiscopalem,seu metropolitanam erigimus,eamq́ honoribus & insignijs sedis metropolitæ decoramus: authoritate apostolica decernendo,vt ex nunc pro metropolitana ecclesia in perpetuũ habeatur.Et quia etiam dignum est,vt ex quo de filia facta mater metropoliticæ dignitatis suscepit insignia,suffraganearum congruum numerum filiarum,ac decentem prouinciam habeat:vt ad iudicium archiepiscopi Tholosani, qui ꝓ tempore fuerit,omnes causæ suffraganeorum episcoporum & personarum ecclesiasticarum,ac ciuitatum eiusdem prouincię iuxta sacrorum statuta canonum referantur.¶ Nos præfatas.iiij.ciuitates & ecclesias cathedrales cum earum diœce.(vt præmittitur) distinguendas,nẽcnon ciuitatem & ecclesiam Appaniarum cum sua diœcesi, ex nunc ipsius ecclesiæ Tholozanæ suffraganeas, ac de prouincia Tholozana in perpetuum fore decernimus.& iure metropoli. subijcimus,& subiectas esse volumus eas illi.Prænominatas montis Albani,quæ de diœce. Caturceñ.& Bituriceñ.prouincia & Appamiarum ciuitates, & ecclesias, quæ de prouincia Narboneñ. hactenus fuisse noscuntur. Nẽcnon reliquas tres ciuitates, & ecclesias sancti Papuli Riueneñ.& Lumberiaceñ,quæ ab olim de diœce. Tholoza. fuerunt, cum earum diœce. conuentibus, collegijs, siue capitulis à iurisdictione, potestate,ac subiectione quacunque Bituriceñ.& Narboneñ.archiepiscoporum ac Caturceñ.& quõdam Tholoza.episcoporum,

porum, capitulorum, & abbatum atq; conuentuum, & ordinariorum quorumlibet aliorum ecclesiasticorum, quibus quomodolibet fuerãt hucusq; subiectæ, authoritate præsentiũ perpetuò eximẽtes de prædictorum consilio, & plenitudine potestatis. De bonis autẽ redditibus, ꝓuentibus, & iuribus dicti quondam episcopatus Tholoza. ipsi Tholoza. decẽ milia & singulis alijs prædictis ecclesijs (Appamiarum excepta, cui de ipsis bonis, redditibus & prouẽtibus iuribus, vltra illa, quæ habere dignoscitur, certam assignabimus portionem nostris alijs literis distinguendam) singula quinq; milia librarum Turonẽ. annui redditus, & perpetui prouentus, quæ quidem vnicuiq; illarum suisq; pontificibus (dignitate ac onere, & circunstantijs alijs attentẽ pensatis) debere sufficere vidimus, prȩter redditus ꝓuentus, & iura, quæ ad prædictas ecclesias, & conuentus earum anteà pertinebant, de quibus ad honorem dei, & ipsarum ecclesiarum commodũ intendimus ordinare: ex nũc authoritate prædicta de consilio ac plenitudine memoratis concedimus, donamus, ac etiam deputamus percipienda integraliter per ipsarum ecclesiarum præsules, qui pro tempore fuerint in rebus & locis cuilibet magis adiacentibus & vicinis, iuxta distinctionem, seu limitationem dioece. singularum, per alias nostras literas faciendam. Interim tamen distinctione, seu limitatione prædicta pendente: volumus, ꝙ eorũ quilibet summam eum contingentem pro rata accipiat annuatim de bonis redditibus, prouentibus, & iuribus antẽ dictis, per manus eorũ, quos ad hoc ꝓuiderimus deputandos. Residuum verò redditũum, ꝓuẽtuum, & iurium ipsorũ, quod (facta de illis, vt præmissum est assignatione) superenit, nẽcnon iurisdictionem spiritalẽ & temporalẽ, quæ ad dictũ quondã episcopatũ Tholoza. vsq; ad tẽpus diuisionis huiusmodi ꝑtinebat, & quȩ distinctione, seu limitatione post tacta pendẽte faciemus, ꝑ idoneas exerceri personas. Ac beneficia, etiã si dignitates, personatus ac officia existant (exceptis his, ad quæ quis per electionem assumitur, & in quibus, vel ad quæ authoritate literarũ aposto. alicui, seu aliquibus ius est aliquod acquisitũ, quib⁹ per id nullũ volumus præiudiciũ generari) nũc & in antea vsq; ad distinctionẽ dioece. vacatura dispositioni nostrȩ ac sedis apostolicȩ de fratrũ ipsorũ cõsilio reseruamus. Hȩc igitur per dictæ sedis prudentiã circũspectam sic statuta salubriter & vtiliter ordinata, perpetuis esse valitura tẽporibus, & robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes: authoritate prædicta districtiùs inhibemus, ne aliquis cuiuscũq; prȩeminẽtiȩ, ordinis, conditionis, aut status, etiã si archiepiscopali, vel episcopali, seu regia præfulgeat dignitate, hmõi ordinationẽ aposto. reseruationẽ, & alia suprà dicta quouis modo turbare, seu quomodolibet impedire præsumat. Nos enim ex nũc irritũ decernim⁹ & inane, si secùs super his à quoq; quauis authoritate cõtigerit attẽtati. Et nihilò minùs in eos, qui ex certa sciẽtia cõtrariũ præsumpserint, nisi intra octo dierũ spaciũ post publicationẽ prȩsentium resipuerint cum effectu, excõmunicationis in personas, & interdicti in vniuersitates, ac suspẽsionis in cõuẽtus, capitula siue collegia, de consilio & authoritate prædictis sententias promulgamus: à quibus non, nisi per Romanum pontificem absolutionis

z ii

tionis beneficium (præterq̃ in mortis articulo) valeant obtinere. ¶ Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrarum diuisionis, voluntatis,cõstitutionum,erectionum,insignitionum, exemptionũ, decorationis,subiectionis,concessionis,donationis,deputationis,reseruationis,inhibitionis,promulgationis,infringere,vel ei ausu &c. Datum Auinioñ.vij.Calend.Iulij.pon.no. Anno primo.

¶ Idem.

¶ Impedientes episcopatus Tholozani erectionem in ecclesiam cathedralem,& eius diuisionem in.v.diœc.ultra pœnas in constitutione superiori declaratas perdunt feuda,& quæcunque beneficia spiritualia & temporalia.Et si sint personæ ecclesiasticæ efficiuntur inhabiles,ad quæcunque beneficia ecclesiastica. Capitulum.vi.

NVper certis ex causis,quæ nostrum & fratrum nostrorũ animos ad id rationabiliter induxerunt,quondam episcopatũ Tholozanum in archiepiscopalem,seu metropolitanã ereximus ecclesiã:quatuor villas,quarum quamlibet insigniuimus vocabulo ciuitatis,quatuor cathedrales ecclesias creauimus,vnam videlicet in villa montis albani,quondam caturcen.diœce.adijciendo,sibi certa parte quondã diœce.Tholoza.alterã in villa lumberiaci,aliã in villa sancti Pauli,& aliam in villa de riuis & robestria quondam Tholoza.diœce.Quas quidem ecclesias vnà cum appamiarum ecclesia, tanquàm suffraganeas subiecimus ipsi metropolitanæ Tholozañ.ecclesię. De bonis quoque & redditibus dicti quondam episcopatus Tholozañ. tam ipsi Tholo.quàm prædictis ecclesijs suffraganeis certam portionem,quã vnicuiq; illarum differentiæ sufficere vidimus,prouidimus assignandam:totali bonorũ & redditiuum ipsorũ residuo dispositioni nostræ & sedis apostolicæ reseruato. Alia etiã circa præmissa fecimus,decreuimus,& ordinauimus ex certa nostra scientia, de ipsorum fratrum cõcordi consilio,& apostolicę plenitudine potestatis, districtiùs inhibẽtes,ne quis cuiuscunq; præeminẽtiæ,ordinis,cõditionis aut status,etiã si archiepiscopali dignitate fulgeret,ipsam ordinationẽ nostrã impedire præsumeret vel turbare,ac decernentes ex nunc irritũ & inane,si secùs sup his à quoq̃ quauis authoritate contigerit attentari. Et nihilò minùs in eos, qui ex certa scientia cõtrarium facerẽt,nisi resipuerint cũ effectũ intra octo dierum spaciũ post publicationẽ ordinationis ipsius,excõmunicationis in personas, interdicti in vniuersitates,ac suspensionis sententias in capitula cõuentus,siue collegia duximus ꝓmulgandas:prout hæc & alia in apostolicis literis,inde cõfectis pleniùs cõtinẽtur. Verũ,quia ipsa nostra ordinatio eò efficaciꝰ & inuiolabilius sperat̃ seruari, quò pluriũ & grauiorum vallata fuerit adiectione pœnarũ. Nos ad obseruationem inconcussam ipsius eò amplius anhelantes, quò euidentius in diuini cultus augmentum & salutem fidelium animarũ noscitur redũdare; præfatis adijciendo sententijs omnes & singulos scienter turbãtes, aut impedientes ordinationẽ eandẽ,aut aliqua in illa cõtẽta:seu turbantibus vel impedientibus dãtes cõsiliũ, auxilium vel fauorẽ directẽ,vel indirectẽ,publicè vel occultẽ,cuiuscunq; sint conditionis,dignitatis,ordinis aut status ecclesiastici vel mundani, etiã si archiepi-

scopali vel episcopali, aut maiori vel superiori præfulgeant dignitate: nisi intra octo dierum spacium post publicationem præsentium ab huiusmodi impedimẽto, seu turbatione ac impẽsione cõsilij, auxilij vel fauoris resipuerint cum effectu: feudis, locationibus, officijs & beneficijs quibuscunque spiritalibus & tẽporalibus, etiã si dignitates vel prælaturæ quæuis fuerĩt, quæ ab ecclesijs seu in ecclesijs quibuscunque obtinebunt seu obtinent, ex certa nostra scientia, & de ipsorũ fratrum consilio & apo. plenitudine potestatis priuatos esse decernimus ipso facto. Et sic liberè ipsa feuda, locationes vel officia, aut beneficia spiritalia & temporalia, dignitates & prælaturæ ad ipsas, ad quas spectant reuertantur ecclesias, & deuoluãtur ad rectores, capitula seu collegia eorundem, quod de illis pro sua voluntate disponant. Et ad dignitates & prælaturas per electionem aut alium modum licitum idoneas personas assumant. Personasque ecclesiasticas, quę culpabiles fuerint in præmissis inhabilitamus, ad quæcunque ecclesiastica benefi. obtinenda. Nulli ergo omnino hominum &c. Datum Auinioñ. iiij. no. August. pon. no. anno primo.

¶ Idem Bartholomęo electo Narbo. dioec. Aguelmo de blauia Engolimeñ. Edueñ. Archidia. & magistro Berengario de Lagijs Lemouiceñ. & Narboñ. ecclesiarum canonico.

¶ Executores quatuor dantur, ad pœnas superiores solenniter publicandas. *Capitulum. vii.*

NVper ex certis causis, quę nostrum & fratrum nostrorũ animos ad id rationabiliter induxerũt (&c. vt. s. proxi. vsque ad beneficia ecclesiastica obtinẽda.) Quocirca discretioni vestræ, per apo. scripta mandamus, quatenus priuationem & inhabilitationem nostram huiusmodi vos omnes seu tres, vel duo siue vnus ex vobis, per vos vel alium, seu alios in ecclesijs & solennibus locis & alijs, de quibus & quoties expedire videritis, solẽniter publicetis: ne quisquãm valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Auinioñ. ij. Idus Nouemb. põtifi. nostri. anno octauo.

¶ Idem Arnoldo electo Lumbaneñ.

¶ Dispensat cum quodam abbate, ut episcopus possit esse: licet defectum patiatur in ordinibus & ætate. Ex hac & sequenti cognoscimus causas, & formas dispensandi. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. ad Roma. xv. *Capitulum. viii.*

NVper ex certis rationabilibus & manifestis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, ciuitatem Lumbañ., olim villam de Lumbanis, tunc intra Tholozanę dioece. limites constitutam, qui locus insignis, ac multiplici commoditate dotatus existit, de fratrum nostrorum consilio & apostolicæ plenitudine potestatis per literas nostras, sub certa forma in ciuitatem ereximus, ciuitatisque vocabulo duximus decorandam: statuentes ac etiam decernentes, vt ecclesia abbatię illius loci de Lumbañ. ordinis sancti Augustini ex tunc haberetur & existeret cathedralis, ac deinde volentes eidem ecclesiæ de pastore idoneo salubriter prouidere, in te abbatem eiusdem ecclesiæ virum vtique literatum & literarum scientia præditum, vitæ ac morum honestate decorum, discretionis & consilij maturitate conspicuum,

ſpicuum,direxerimus oculos noſtræ mentis,teq́ (non obſtante defe
ctu ætatis,& ordinum,quem pateris,cùm tōſuratus modo in clericū
& in.xxvij.ętatis tuę anno,vel circa cōſtitutꝰ eſſe dicaris,ſuper quo
tecum gratioſè duximus diſpenſandum)de fratrum no.con. ipſi ec-
cleſiæ præfecimus in epiſcopum & paſtorē,curam & adminiſtratio-
nē ipſius eccleſiæ tibi in ſpiritalibus,& tēporalibus cōmittēdo. Vn-
de licèt nondum ſit tibi munus cōſecrationis impēſum, nec apoſto-
licas literas promotionem tuā huiuſmodi cōtinentes (cùm illas nō
habeas) poſſis oſtendere. Nos tibi,vt (conſtitutione fœ.re. Greg.pa.
viij.prædę.no.& qualibet alia ſuper hoc in cōtrariū ædita , nequaǭ
obſtante) poſſis eiuſdē eccleſiæ Lumbeñ.& quorumcunq́ bonorum
ipſius adminiſtrationem accipere, ipſam'q́ adminiſtrationem liberè
exercere,authoritate præſentium indulgemus. Cōtrà dictis &c. Da-
tum anno.iiij.vt.s.

¶ Idem venerabili fratri Bertrando epiſcopo mōtis Albani,ad vni-
uerſalis eccleſiæ regimen exercendum diuina diſpenſatione vocato.

¶ *Hortatur quendam in multis commendatum, ut curam paſtoralem adminiſtret in eccleſia,quæ de nouo fuerat in cathedralē erecta. hic autem inuenies multa notatu digniſſima,quæ debeāt lectores,ad deuotionem accendere.* *Capitulum.ix.*

AD cuiuſlibet ſtatus eccleſiæ aciem ſolicitę conſiderationis exten
dimus,paſtorales partes officio vigilanti adhibentes: vt earum
ſingulę paſtoribus gubernentur idoneis, & prouidis rectoribus diſ-
ponantur. Quarum diſpenſatione prouida,& prouidentia circunſpe-
cta (illius cooperante clementia,qui verè paſtor & rector agnoſcit)
ſpiritalium & temporalium proficiant incremētis. Nuper ſiquidem
ex certis & rationabilibus cauſis,quæ ad hoc noſtrum animum indu
xerunt,ciuitatem olim villā montis Albani,tūc intra limites Catur-
ceñ.diœce.conſtitutam,qui locus inſignis exiſtit, ac vbertate multi-
plici hominum & rerum exuberat,de fratrū no.cō.& apoſto. pleni-
tudine poteſtatis ciuitatis vocabulo duximus decorandam:ſtatuētes
ac etiam decernentes,vt eccleſia monaſterij illius loci montis Alba-
ni monaſterij caſa dei ad Ro.ec.nullo medio pertinentis ordinis,ſci-
licet Benedicti Claremonteñ.diœce.tunc immediatè ſubiecta,ex tūc
haberetur,& exiſteret eccleſia cathedralis:poſt modum verò de cele
bri,ac ſalubri prouiſione ipſius eccleſiæ montis Albani,vt ſponſi ſo-
latio lætaretur,ſolicitè cogitantes,ac volentes illum eidem præfice-
re in paſtorē,de quo certam haberemus notitiam,ꝙ eū clara morum
inſignia redimerent,nec eſſet dubia eius charitas,circa plebē ſuo re-
gimini cōmittendam,& in cuius fiducia conſiſteret ſalubriter ſecuri-
tas ſubditorum. Ad te tunc monaſterij prædicti abbatē,quē literarū
ſcientia præditū,vitæ & morum honeſtate decorum,diſcretionis &
cōſilij maturitate cōſpicuum,in tēporalibus prouidū, in ſpiritalibus
circūſpectū,nobis & fratribus noſtris placida tua conuerſatio conti-
nuata,diu apud ſedē apo. approbauit, direximus oculos mentis no-
ſtræ:quibus omnibus debita meditatione pēſatis,de perſona tua no-
bis & eiſdē fratribus,ob tuorum exigētiā meritorū accepta, de ipſo-
rum fratrum cōſilio & apoſtolicę plenitudine poteſtatis eidē eccle-
ſiæ

stæ montis Albani prouidimus, præficientes eidē sanctæ ecclesię teipsum in pastorem, tibiq́ curam & administrationem illius in spiritualibus & temporalibus committendo, ac tibi post modum faciēdo, ꝑ venerabilem Fra. no. Berēgariū. episcopū Tusculañ. munus consecrationis impendi. Firma spe fiduciaq́ tenētes, ꝙ eadem ecclesia monasterij Albani (dominica assistente clementia) per tuę circunspectiōis & industriæ studium fructuosum seruabitur à noxijs & aduersis, & spiritualibus & temporalibus proficiet incrementis. Tolle igitur dei iugum, tam leue collis humiliū, quàm suaue, ac dilectione pascendū, suscipe gregem eius, super quem noctis vigilias dilectus solicitusq́ custodit, vt liber non pateat aditus inuasori, & dominus insuspicabili hora venturus si te inuenerit, sic agentem cursu consummato, qui tuo labori præponitur, & horum fide seruata, quæ tuæ solicitudini committuntur, te repertum fidelem in modico, supra multa constituat, ac in dilecta gaudiorum suorum tabernacula introducat. Datum &c. anno quarto.

¶ Idem Hugoni de Mirabello canonico Ebreduneñ. collectori fructuum primi anni &c.

¶ *Declaratur, an collector fructuum primi anni omnium beneficiorū ecclesiasticorum uacantium & uacaturorum, usque ad certi temporis spacium deputatorū, pro cameræ apo. oneribus facilius supportādis, possit cum obtinentibus beneficia conuenire: & an altaria dotata cadant sub tali reseruatione &c.* *Capitulum. x.*

Postulasti per apostolicę declarationis euidentiam edoceri, quid tibi super dubijs infrà scriptis circa commissam tuæ industriæ recollectionem fructuum prædictorum (aliàs præbendarū, aut beneficiorū) imminētibus sit agēdum. Tuę itaq; cōsultationi bre. respōdētes, te scire volum⁹ beneplaciti nostri esse sup fructibus beneficiorū, quæ ita reperies in solutione decimę iuxta verū taxata valorē, quod illū nequaq̄ excedunt, cū obtinētib⁹ huiusmodi beneficia, prout melius & vtilius dioecesanis locorū (in quibus huiusmodi beneficia fuerint, quorū cōsilia in hac parte requiras) & tibi videbit, valeas cōuenire. Nos enim ipsorū dioecesanorū, & tuā cōscientiā sup his oneramus. Licèt autē quotidianę distributiōes, per nos fuerint à pceptiōe fructuū prædictorū exclusę, hoc tamē volumus de distributionibus ipsis intelligi, quæ dātur eis, qui horis interfuntisic ꝙ illę, quę soluūtur his, qui sunt in ciuitate vel loco præsentes, q̄uis horis non intersint eisdē, non sint ab onere dictę recollectionis immunes. Porrò declarationem illam factam per nos in depntatione, seu reseruatione fructuum prædictorum, vt videlicet non extendantur ad vicarias, seu capellanias, vt plurimū à decedentibus institutas ad missas pro ipsis decedentibus celebrandas, certis constitutis redditibus presbytero inibi celebranti, locum habere volumus in altaribus dotatis certis feudis vsuaticis seu censibus, vt capellanus inibi celebrare debeat pro dotantium animabus certis vicibus, singulis septimanis, & in ecclesia cathedralis horis interesse diuinis, dummodò valor annuus ipsorum altarium summam. xx. lib. Turoneñ. non excedat. Alioqui includantur in deputatione, seu reseruatione prędictis. Vbi

verò præbenda fuerit in decima pro tanto taxata,ꝙ parū posset canonico hebdomadario(cui certum pro illa seruitium imminet in ecclesia faciendum)post perceptionem taxationis huiusmodi remanere:volumus ꝙ de taxatione ipsa pro huiusmodi seruitij onere portionem aliquā congruam prędicto hebdomadario dimittas pro iam dicta camera nostra residuū percepturus. Cæterùm præbendas illorum,qui taxationem decimæ soluere recusantes abesse velle se simulant,vt taxationem ipsam diminuere compellanturime per illorum absentiā huius perceptione taxationis frauderis,quasi nil de prębenda percipere valeas,de qua non percipiūt aliquid,nisi saltem in loco vel in ciuitate præsentes,cùm tamen ecclesiæ fabrica tales prębēdas ex integro percipere dignoscatur,declaramus sub deputatiōe seu reseruatione comprehendi prefata:vt videlicet eas iuxta deputationis nostræ modum percipere valeas,canonicorum ipsorum absentia nō obstante. Ridiculum enim esset,vt eadem fabrica potiori,q̄ nos priuilegio in talibus vteretur. De illis deniq;,qui licèt per multos menses tenuerint ecclesias,vel præbendas,nihil tamen se percepisse asserunt ex eisdem,cùm iuxta consuetudinem patriæ prædecessores eorum testati fuerunt de bonis illarū,propter quod ipsi obtinentes tales ecclesias tibi satisfacere nequeunt de fructibus antè dictis:nihilòminùs offerentes,ꝙ tandiu fructus ecclesiarum ipsarū percipias, donec tibi fuerit inde plenariè satisfactum:placet nobis & volumus, vt si est ita,oblationi huiusmodi condescendas,per hoc tamen nō intendimus consuetudinem approbare prædictam. Datum Auinioni. v. Idus Octobris.pontificatus nostri. Anno.ij.

¶Idem.

¶*Cùm Romanus pontifex pro ec.Ro.necessitatibus fructus beneficiorum uacantium usq; ad certum tempus reseruasset,circa illā reseruationem plurimæ ambiguitates ortæ sunt,quas hic soluit.* Cap.xi.

CVm nonnullę ecclesiasticæ personæ in cathedralib⁹ ecclesiis canonicatus,præbendas,dignitates,personatus, & officia ac alia beneficia ecclesiastica obtinentes, reuocare conentur in dubium,an fructus,redditus,& prouentus primi anni beneficiorum ecclesiasticorum etiā vacantium,& quę in diuersis orbis partibus vsq; ad triennium vacare cōtingeret,quos pro ec.Ro. necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reseruandos,iuxta tenorem literarū ipsarum camerę nostræ soluere teneantur:præsertim cùm archiepiscopales,& episcopales ecclesiæ,ac regulares abbatiæ ab huiusmodi solutione fructuum(vt dicunt)in dictis literis eximantur. ¶ Nos dubitationem huiusmodi amputare volentes,authoritate apo.declaramus,ꝙ cùm sub appellatione archiepiscopalis,vel episcopalis ecclesiæ aut regularis abbatiæ,huiusmodi præbendę,dignitates,personatus,& officia nequaquàm intelligantur,nec etiam includantur:prædictos nécnon & præbendarum,& officiorum monachorum, monasteriorum regularium,ac redditus abbatiarum seu abbatum earūdem,quæ in beneficiis ecclesiasticis assignantur: distinctos fructus, redditus & prouentus includi in deputatione prædicta, & dictę camerę iuxta prædictarum literarum tenorē debere persolui:ac id idē

super

super solutione omnium fructuum,redditauũ & prouentuum cõmẽdatariarum,curtuum seu grangiarum,monasteriorum,domorũ & locorum conuentualium,quę pro beneficiis ecclesiasticis(vt prędicit)conceduntur(nisi duntaxat in fructibus illorũ,quæ sunt forsan excepta)declaramus,& præcipimus obseruari. ¶ Præterea cùm in aliquibus ecclesiis tam cathedralibus,q̃ aliis panis & potus pro quotidianis distributionibus ipsarum ecclesiarũ canonicis,& personis de præbendarum ipsarũ corporibus pro die quolibet deputetur,& etiã interdũ certa q̃titas bladi,& quandoq; certa pecunię summa,& aliquando alterum pro altero pro singulis mensibus,vel hebdomadis etiam canonicis studiorum causa aut aliàs pro eorum negociis,de licentia capitulorum ecclesiarum ipsarum ab ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur,& etiam persoluãtur,declaramus authoritate prædicta illam bladi q̃titatem,& pecuniæ summam,quæ pro quolibet mense,vel hebdomada dictis canonicis(vt prędicitur)ministrantur,non debere pro quotidianis distributionibus computari,sed illa tantum,quę pręfatis canonicis quotidie pro diurnis, & nocturnis horis distribuuntur sine fraude. ¶ Adiicimus insuper declarationi prędictæ,ꝙ si obtinenti curatum beneficium,aliud sibi cõsimile collatũ fuerit,vel etiam in posterum conferatur,post secundi beneficii pacificam possessionem adeptam,& fructuũ perceptionẽ ipsius,nihil de fructibus eiusdem primi beneficii(nisi forsan super hoc dispẽsatione canonica sit munit⁹)percipere possit:sed pro dicta camera nostra iuxta formã dictarum literarum recipiantur,& etiam exigant. ¶ vbi verò fructuũ,reddituum & prouentuũ beneficiorũ ecclesiasticorũ nõ reperiretur certa taxatio,declaramus authoritate prędicta,ꝙ fruct⁹, reddit⁹& prouẽtus beneficiorũ huiusmodi vacare cõtigerit,ꝑ mediũ diuidantur,quorum medietas recipiat pro camera prædicta,reliquã verò medietatẽ ille pro sua sustentatione percipiat,qui beneficiũ huiusmodi dignoscitur obtinere. ¶ Grangias autem,& alia loca Cisterciẽn.ordinis & aliorũ locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes,vel administratores ponũtur ad tempus,& remouentur ad voluntatẽ superiorũ suorum,eorumq; fructus,redditus & prouẽtus authoritate declaramus eadẽ in deputatiõe prędicta,ac literis nostris super illa cõfectis aliquatenus non includi. Nulli ergo oĩno &c. Datum Auinioñ.nonas Ianuarii.pon.no. anno.iiii.

¶ Idem.

¶ *Fructus amborum beneficiorum,quibus quandoq; beneficiatus priuatur,cameræ apostolicæ deputantur.* *Capitulum.xii.*

CVm nonnullæ ecclesiasticæ personæ reuocare conẽtur in dubiũ, ac si obtinẽti dignitatem,vel aliud beneficium ecclesiasticũ, cui cura imminet animarũ,aliud beneficium cõferatur,eo casu,quo ambo beneficia ipsa successiuè vacare contingit,eorundẽ amborũ fruct⁹ primo anno, quo vacant ratione deputationis fructuũ, reddituũ & prouentuũ ecclesiasticorum tunc vacãtium,& quę vsq; ad certũ tempus vacare cõtingeret, quos pro ecclesiæ Romanæ necessitatib⁹ releuandis per nostras literas duximus deputãdos, nostræ camerę debeantur. Nos ambiguitatem huiusmodi remouere volentes, authoritate

tate apostolica declaramus,amborum eorundem beneficiorũ fruct⁹, redditus & prouentus(cùm vtrũq; ipsorum vacet)pro eadẽ camera debere percipi & haberi. Nulli ergo &c.

¶Benedictus.xij.

¶*Dispositioni apostolicæ reseruãtur beneficia curialiũ, & aliorũ ad curiam accedentium,uel ab ea recedentium,si moriãtur in locis ultra duas dietas legales ab ipsa curia non distantibus.* *Capitulum.xiij.*

AD regimen ecclesiæ generalis,q̃q̃ immeriti superna dispositione vocati gerimus in nostris desiderijs,vt debemus,q; per nostrę diligentiæ studium ad quarumlibet ecclesiarum,& monasteriorum regimina,& alia beneficia ecclesiastica iuxta diuinum beneplacitum,& nostræ intentionis effectum,viri assumantur idonei, qui præsint,& prosint cõmittẽdis eis ecclesijs,monasterijs,& beneficijs prelibatis. ¶ Præmissorum itaq; cõsideratione inducti,& suadentibus nobis alijs rationabilibus causis nonnullorum prædecessorum nostrorũ Romanorum pontificum vestigijs inhęrentes,omnes patriarchales,archiepiscopales,& episcopales ecclesias,& etiam monasteria, priorat⁹ dignitates,personatus & officia,nécnon canonicatus,& prębendas, & ecclesias,cętera'q; beneficia ecclesiastica cum cura,vel sine cura,sęcularia,& regularia quęcunq;,& qualiacunq; fuerint,etiam si ad illa personæ consueuerint seu debuerint per electionem seu quẽuis aliũ modum assumi,nunc apud sedem apostolicam quocũq; modo vacãtia,& in posterum vacatura,nécnon per depositionem, vel priuationem seu translationem,aut muneris consecrationis suspensionẽ,per fœlicis recordationis Io.pa.xxij.præde.no. seu eius authoritate factas,& per nos seu authoritate nostra in antea faciendas vbilibet. Nécnon si forsan tẽpore iam dicti prædecessoris alioqui in concordia,vel discordia electi,vel postulati fuerint,quorũ electio cassata seu postulatio repulsa', vel per eos facta renunciatio, & admissa per ipsum prædecessorem,vel authoritate ipsius extiterint,seu quorum electorum,vel postulatorum,& in antea eligendorum seu postulãdorũ ac renunciantium electionem cassari,vel postulationem repelli,aut renunciationem admitti per nos,vel authoritate nostra contingeret apud sedem prædictam,vel alibi vbicunq;. Ac etiam per obitum cardinalium eiusdem ecclesiæ Romanæ,ac officialiũ dictę sedis:videlicet camerarij,vicecancellarij,notariorum,auditorum literarũ cõtradictarum,& apostolici palatij causarũ auditorũ,correctorum,& scriptorum literarum apostolicarum,ac pœnitentiarij præfatę sedis,ac abbreuiatorũ, nécnon cõmensalium,& aliorũ quorumlibet capellanorum sedis eiusdẽ,& etiam quoruncunq; legatorũ siue nũciorũ,ac in terris ecclesiæ Romanæ rectorum,& thesaurariorum:per dictum Io. prędecessorem,vel nos specialiter deputatorũ seu missorũ hactenus,vel à nobis deputãdorũ,aut mittendorum in posterũ:nunc vacãtia & in antea vacatura vbicunq; dictos legatos,vel nuncios seu rectores aut thesaurarios,anteq̃ ad Romanam curiam redierint seu venerint,rebus eximi contigeret ab humanis. Nécnõ quorumlibet pro quibuscunq; negocijs ad Romanam curiam venientiũ,seu etiam recedentiũ ab eadem,si in locis à dicta curia vltra duas dietas legales non

non distantibus iam forsan obierint, vel eos in antea transire cõtigerit de hac luce. Ac etiam simili modo quorũcunq; curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quacũq; causa ad quęuis loca secedẽtium, nisi eos anteq̃ ad dictam curiam redierint in locis vltra duas dietas ab eadem curia (vt præmittitur) non remotis, dũ modò eorum proprium domiciliũ non existat ibidem, iam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoueri: nũc per obitum huiusmodi vacantia, & in posterũ vacatura. Rursus monasteria, prioratus, decanat⁹, dignitates, personat⁹, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & ecclesias, cæteraq; beneficia ecclesiastica, sæcularia & regularia, cũ cura, vel sine cura, quæcũq; & qualiacunq; fuerint, etiam si ad illa personę consueuerint, & debuerint per electionem, aut quẽuis alium modum assumi, quæ promoti per dictum prædecessorem, vel eius authoritate ad patriarchaliũ, archiepiscopalium, & episcopalium ecclesiarum, nécnon monasteriorũ regimina obtinebant tẽpore promotionum de ipsis factarum nũc vacantia. Et qui per nos seu authoritate nostra in posterum ad eadẽ regimina promouendi tempore promotionis huiusmodi obtinebunt. Nécnon etiã, quę per assecutionem pacificam quorũcũq; prioratuũ, dignitatũ, personatuum, officiorum, canonicatuum & prębendarum ecclesiarum, & beneficiorũ aliorum per nos, vel eundẽ Io. prædecessorem, seu authoritate literarum nostrarum, vel ipsi⁹ Io. prædecessoris collatorum, & cõferendorum in posterum, nunc vacãtia, & in antea vacatura (plena super præmissis omnibus, & singulis cũ fratrib⁹ nostris collatione pręhabita, & matura deliberatione secuta) ordinationi, dispositioni, & prouisioni nostræ (donec miserationis diuinę clementia nos vniuersalis ecclesiæ regimini prędidere concesserit) de ipsorum fratrũ consilio, authoritate apostolica reseruamus: decernẽtes ex nunc irritum, & inane, si secus super pręmissis, & quolibet eorum per quoscunq; quauis authoritate scienter, vel ignorãter contigerit attentari. Non obstãtibus quibuscunq; cõstitutionibus à prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ęditis, quatenus obsistere possent super enarratis articulis, vel alicui siue aliquibus eorũdem. ¶ Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam nostrę reseruationis & cõstitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. ¶ Si quis autẽ hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotẽtis dei, & beatorum Petri, & pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datũ Auinioni. tertio Idus Ianuarij. põtificat⁹ nostri. anno. j. M.cccxxxv.

¶ Paulus Venetus papa secundus.

¶ *Beneficia quæcunq; sint dispositioni apostolicæ reseruata, per talem reseruationem sunt affecta: ita quòd illorum collatio non tenet si per alium à Romano pontifice fuerit facta.* Capitulum. xiiii.

AD Romani pontificis prouidentiam, & circunspectionem prouidam spectare dignoscitur, dubia iuris (ex quibus lites graues oriuntur in dies) suæ declarationis oraculo terminare, prout (negociorum qualitate, & temporum conditione inspectis) conspexerit in domino salubriter expedire. Cũm itaq; nonnulli Romani pontifices prędecessores nostri per diuersas eorũ cõstitutiones, quas suo tẽpore

duntaxat durare voluerunt, quęcunq; beneficia ecclesiastica,quæ sui & sanctę Romanę ecclesiæ viuentium, & tunc existentium cardinalium familiares continui cõmensales obtinebant,& in posterum obtinerent,eorum familiaritate durante: etiam si ab ipsa familiaritate per obitum cardinalium eorundem vel aliàs recessissent:nécnon illa, quæ etiam fructuum & prouentuum camerę apostolicæ debitorum collectores:& qui ipsorum prædecessorum tẽporibus sua officia exercerent,vniti succollectores durantibus eorum officijs obtinebant, ac in quibuscunq; locis vacauerint:cum irritantis appositione decreti,& deinde prędecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus,inter vtriusq; iuris interpretes, etiam officiales Romanę curiæ sæpenumero hęsitatum extiterit, an beneficia huiusmodi,propter reseruationem & decretũ prædicta reseruata vel affecta,remanserint:ita quód nullus pręter Romanũ põ, de illis disponere potuerit siue possit:reseruatione & decreto obsistẽtibus suprà dictis.¶ Ac cùm propter ambiguitatẽ huiusmodi varias quoq; iurisperitorum opiniones & discrepationes ipsas aduertere- mus:plerunq; pro reseruatione & affectione præmissis:interdum verò econtrà pronunciatum & definitum fore.¶ Nos qui vigilis more pastoris super his maturo prouidendum esse consilio non indignè censuimus.Et propterea in singulis causis super quibusuis beneficijs ecclesiasticis eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, vsq; ad nostrum beneplacitum supersedere mandauimus : cupientes quemadmodum nostro incumbit officio , dubijs huiusmodi finem imponere:subditorum obuiare dispendijs , & (ne lites fiant penitùs immortales)de opportuno remedio prouidere.¶ Fœlicis recordationis Vrbani.v.Grego.ix.Bonifa.viij.Romanorum pontificum,etiam prędecessorum nostrorum,qui ad submouenda altercationũ fomenta & ambiguitates huiusmodi lucidandas declarationes similes per suas literas ędiderunt, vestigijs inhęrẽdo , ac prouidè considerantes effectum: per reseruationẽ manusq; appositionẽ eorundẽ prædecessorum in dictis beneficijs inesse productũ per obitum ipsorum nequaquàm censeri debere reuocatum. Romani quoq; pontificis manus appositionem prędictam tantę efficaciæ tantęq; virtutis existere,vt etsi literæ apostolicę super prouisionibus beneficiorum , aut de prouidendo mandatis,in quibus decretum & reseruatio huiusmodi apponuntur: ex aliqua causa suum debitum non sortiatur effectum: facultatem tamen prouidendi de beneficijs taliter reseruatis quibuscunq; alijs fuisse ademptam huius perpetuę & irrefragabilis cõstitutionis ędicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctę Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio omnia & singula beneficia ecclesiastica,sęcularia & cuiusuis ordinis regularia,etiam si prępositatus,canonicatus,prępositurę,& prębendę,dignitates,personatus, administrationes,vel officia fuerint:etiam si ad illa consueuerint, qui illis præficiuntur per electionem assumi,eisq; cura immineat animarum (vt præmittitur)reseruata,& per Romanos pontifices successores nostros canonicè intrantes in posterum reseruanda , ac etiam quouis modo vacantia & in antea vacatura : per huiusmodi reseruationem

& decretum

& decretum remanſiſſe, & remanere ſemper affectam nullumq; de illis (cùm primùm vacare contigerit) prçter eundem Romanum pontificem ea vice quouis modo diſponere potuiſſe ſiue poſſe harum ſerie decernimus, & pariter declaramus. Quód tam in pēdentibus etiā per appellationem, quàm in futurū ſuper eiſdem beneficiis (vt præmittitur) reſeruatis, cōmittendis cauſis, per dilectos filios magiſtros capellanos noſtros cauſarum palatii apoſtolici auditores, atq; alios quoſcunq; delegatos & iudices vbilibet inuiolabiliter obſeruari: & ſecundum præmiſſa nec aliter ſententiari & definiri volumus atq; mandamus eis & eorum cuilibet, quauis alia ſuper præmiſſis interpretandi facultate ſublata. Decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquàm quauis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, declarationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ſe nouerit incurſurum. Datū Romę apud ſanctum Marcum, anno incarnationis dominicæ M.cccclxvii. Caleñ. Septembris. pontificatus noſtri. anno. iii.

¶ Ne ſede vacante aliquid innouetur. Ti. iij.

¶ Ioannes. xxii. epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, ad perpetuam rei memoriam.

¶ Papa uolens prouidere diuino cultui & miniſtris eiuſdem, & occurrere diſpendiis, quæ ipſis quotidie imminent propter occupationes uacantium eccleſiarum primi anni, quæ competunt ex diuerſis titulis aliquibus eccleſiis ſeu perſonis: ſtatuit quòd quando talis occupatio imminebit in beneficiis, quæ conſueuerunt in decimæ ſolutione taxari, collectores ipſorum annalium ſint contenti ipſa ſumma, pro qua conſueuit dari decima, ſi ipſam eligendam duxerint, totali reſiduo penes eum, cui collatum eſt beneficium remanente uel dimiſſa eidem ſumma prædicta, poſſint dictum reſiduum ſibi aſſumere, dum tamen alterum intra. x. dies dicti eligant collectores: aliàs poſt. x. dies ipſorum optio in beneficiatum tranſeat ipſo iure. In non taxatis autem fructus decimabiles illius anni diuidantur per medium, & utriq; eorum medietas tribuatur: ita quòd ſi alter dimidia noluerit contentari, ipſa in uolentem tranſeat ipſo iure. Et ſi quicquam aliquis contra dicta ordinationem receperit, pœnas hic contentas incurrat. Capitulum vnicum.

Vſcepti regiminis nos cura ſolicitat, vt quæ in eccleſiis non abſq; diſpendio miniſtrorum & cultus detrimento diuini ſeruari videamus, per appoſitionē congrui moderaminis in melius reformemus. ¶ Cū itaq; in nonnullis eccleſiis obſeruetur, & à longis retrò actis temporibus fuerit obſeruatum, quòd fructus primi vel ſecundi, aut alterius cuiuſq; ſequentis anni beneficiorum vacantium in eiſdem defuncto vel fabricę, aut eccleſiis vel perſonis habentibus annalia de conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto applicetur in totum: ita quòd illi, qui huiuſmodi beneficia canonicè obtinent, & ad

& ad quos aliàs de iure fructus ipsi spectare deberent,nihil inde percipiunt: vnde illud inconueniens sequitur, quòd cōmodè nequeunt ad impendendum seruitium debitum residere in ecclesiis,in quibus beneficiati existūt. ¶ Nos de illo super his remedio prouidere volentes,per quod hi & illi in fructuum perceptione prędictorum participent,& ecclesię debitis seruitiis non fraudentur,pręsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio,quòd illi,qui fructus prædictos sibi hactenus integrè vendicabunt ex priuilegio,de consuetudine vel statuto,nihil exinde vltra summam,pro qua vnumquodq; beneficiorum ipsorum consueuit in decimę solutione taxari, prætextu cuiusuis priuilegii,consuetudinis vel statuti quouis modo percipiāt: sed ipsius summę perceptione duntaxat sint omnino contenti,totali residuo prędicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerint(vt præfertur)cum integritate percipere,pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratamquo casu percipiēdi,quod maluerint,illis relinquimus optionem:sic quòd intra.x.dies postquā sciuerint beneficia ipsa vacare,ii,quibus annalia ipsa debētur ex priuilegio,consuetudine,vel statuto,aut ipsorum annalium collectores, quam partem habere voluerint,an scilicet decimæ taxationem, vel illa dimissa residuum(nulla subhastatione pręmissa) eligere teneantur. Quam electionem si intra dictos.x.dies non fecerint,vt est dictū, ex tunc ad eum,cuius est beneficiū,huiusmodi optio vel electio transeat ipso iure. Et hoc in ecclesiis & partibus illis,in quibus beneficia maiora & alia quātum ad solutionem decimæ sunt taxata,volumus obseruari. ¶ In illis verò partibus & ecclesiis,in quibus decimarum taxatio non est facta,seruetur quòd fructus & obuentiones beneficii tunc vacantis,quos in decima soluere consueuit, per medium diuidantur: quorum medietatem habeat is,cui annalium per alterum de prędictis modis perceptio est concessa. Reliquam verò medietatē percipiat ille,cui beneficium est concessum pro sustentatione sua, & aliis ecclesiæ oneribus supportandis. Quòd si alter de prædictis prędicta medietate voluerit esse contentus, altero contentari nolente; pars volentis ipso iure transeat ad nolētem, & volens fructus & obuentiones illius beneficii percipiet vniuersos, eidem beneficio congruè faciens deseruiri,ac eius supportans onera cōsueta. ¶ Et si quicquàm aliquis prędictorum vltra præmissa perceperit, illudq; his.ad quos pertinebit intra mensem non restituerit cum effectu: eo ipso si episcopus vel superior prælatus fuerit, à pontificalibus & ingressu ecclesiæ nouerit se suspensum. Si autem capitulum, vniuersitas vel collegium,ecclesiastico interdicto se nouerit(donec prædicta cū integritate restituerit)subiacere. Si verò aliqua singularis persona ecclesiastica vel mundana id fecerit:excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, à qua,nisi restitutione præmissa(preterquàm in mortis articulo)minimè absoluatur:non obstātibus quibuscunq; priuilegiis vel indulgentiis aut contrariis consuetudinibus,aut contrariis statutis,iuramento,confirmatione sedis apostolicæ,aut alia quacunq; firmitate vallatis. Quę omnia quò ad hæc authoritate apostolica

lica reuocamus, cassamus, & irritamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, reuocationis, cassationis, & voluntatis infringere, vel ei &c. Si quis &c. Datum Auinioñ. Calendis Nouembris. pontificatus nostri. anno. ij.

¶De rebus ecclesię non alienandis. Tit. iiij.

¶Paulus Venetus papa secundus.

¶*Bonorum ecclesiasticorum alienatio non tenet, & alienātes & recipientes sunt excommunicati, prælatisq́ꝫ diuersis, diuersæ pœnæ imponuntur.* *Capitulum vnicum.*

Mbitiosę cupiditati, illorum præcipuè, qui diuinis & humanis affectati damnatione postpositai immobilia & preciosa mobilia deo dicata, ex quibus ecclesię monasteria & pia loca reguntur, illustranturq́ꝫ, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis vsibus applicare, aut cum maximo illorum ac diuini cultus detrimēto exquisitis medijs vsurpare præsumunt, occurrere cupientes. Omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem omneq́ꝫ pactum, per quod ipsorum dominium trāsfertur concessionē, hypothecam, locationē, & conductionem vltra trienniū, nécnon infeudationem vel contractum emphyteoticum, præterquā in casibus à iure permissis, ac de rebus & bonis in emphyteosim ab antiquo cōcedi solitis: & tunc ecclesiarum euidenti vtilitate ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari non possint, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuò valitura cōstitutione pręsenti fieri prohibemus: prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis alijs super hoc æditis: quę tenore pręsentiū innouamus, in suo nihilò minùs robore permāsuris. ¶ Si quis autē contra huius nostrę prohibitionis seriem de bonis & rebus eisdē quicq̄ alienare pręsumpserit: alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio huiusmodi nullius omnino sint roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quàm is, qui alienatas res & bona prædicta receperit: sententiam excōmunicationis incurrat. Alienanti verò bona ecclesiarum, monasteriorum, locorūq́ꝫ piorum quorumlibet inconsulto Romano pontifice, aut contra pręsentis cōstitutionis tenorē, si pontificali vel abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus ecclesiæ sit penitùs interdictus. Et si per sex menses immediatè sequentes, sub interdicto huiusmodi animo (quod absit) perseuerauerit indurato: lapsis mensibus eisdem è regimine & administratione suę ecclesiæ vel monasterij, cui præsidet in spiritalibus & temporalibus sit eo ipso suspensus. Inferiores verò prælati, commendatarij & aliarum ecclesiarum rectores beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, pręposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, alijsq́ꝫ ecclesiasticis cum cura & sine cura sęcularibus, & regularibus beneficijs, quorum res & bona alienarunt duntaxat: ipso facto priuati existant: illaq́ꝫ absq́ꝫ declaratione aliqua vacare censeantur: possintq́ꝫ

per

per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis(illis exceptis, quæ propterea priuatæ fuerint)liberè de iure conferentur:nisi aliàs dispositioni apostolicę sedis sint specialiter, aut generaliter reseruata. Nihilò minùs alienatę res, & bona huiusmodi ad ecclesias, monasteria, & loca pia, ad quæ ante alienationẽ huiusmodi pertinebant, liberè reuertantur. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis & innouationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attẽtare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum. Anno dominicæ incarnationis. M.cccclxviij. Calen. Martij. pontificatus nostri. anno quarto.

¶ De emptione & venditione. Titulus.v.

¶ Martinus.v. venerabilibus fratribus Treuereñ. & Lubicenensi, ac Almicensi episcopis.

¶ *Contractus emptionis & venditionis annui census cum conditione reuenditionis, declaratur hic non esse usurarius. Et in fine mandatur, quòd huiusmodi bulla publicetur.* Capitulum.i.

R Egimini vniuersalis ecclesiæ, q̃q̃ immeriti disponente domino præsidentes, curis angimur assiduis, vt iuxta creditę nobis dispensationis officium, subditorũ quorũlibet paci & quieti(quantùm nobis ex alto conceditur)intendamus. Et dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractum, seu scandalorum perturiãt fomentum, nostro moderamine declarẽtur. Sanè petitio dilectorum filiorum vniuersorum cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum ciuitatis & diœcesis Vratislauieñ. nobis exhibita continebat, ꝙ à centum annis citra & supra, & à tanto tempore, & per tantum tẽpus, cuius contrarij memoria hominum non existit: & in eisdem ciuitate & diœcesi, ac partibus alijs vicinis, quędam consuetudo rationabilis obseruata, pręscripta, ac moribus vtentium approbata, ad communẽ hominum vtilitatem introducta fuisset. Pro quibus princeps, baro, miles, ciuis, siue oppidanus partium earũdem, cùm hoc expedire videbatur melius ꝓ tunc non valentes sibi consulere personę ecclesiasticæ, aut sęculari collegio, aut vniuersitati, oppido vel ciuitati, super bonis suis, dominijs, oppidis, terris, agris, prædijs, domibus, & hęreditatibus vendere consueuit, & vendidit annuos cẽsus vnius, vel plurium marcarum, aut grossorum Pragentium nummi polonęi, & pagamenti consuetudinis ad rationem, & pro qualibet marca annui census decẽ, vndecim, tredecim, quatuordecim marcæ, aut plus, vel minus secundum temporis qualitatem, prout ipsi cõtrahentes, tunc inter se conuenerant. Ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solui consueuerant, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius census annui exolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expressè ipsis vẽditoribus data fuit facultas atq; gratia, quòd ipsum annuum cẽsum in toto, vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperũt, quandocunq; vellent

lent liberè absq; alicuius requisitione,cōtradictione,vel assensu possent extinguere & redimere,ac se ab ipsius census solutione ex tunc penitùs liberare. Sed ad hoc huiusmodi census venditores inuiti nequaquàm peremptores arctari,vel adstringi valerēt:etiam ipsis possessionib⁹,& bonis obligatis penitùs interēptis,seu destructis. Fuitq;, & est talis contractus emptionis & venditionis per episcopos Vratislauień. ꝓ tempore existentes,& eorū officiales, nécnon per diuersos dominos temporales locorum & terrarū,in quibus cēsus huiusmodi constituti existunt,tanquàm licitus & cōmuni vtilitati deseruiens sæpius,cōfirmatus pariter & approbatus. Quodq; etiam super huiusmodi censibus plurima beneficia ecclesiastica,collegia, canonicatus,& præbendę,dignitates, personatus & officia, vicarię,altaria numero plus,quàm duo milia,de expresso consensu,& volūtate dominorum temporalium, sub quorum territorijs dicta bona obligata consistunt,erecta,dotata & fundata,authenticis eorundem dominorum temporaliū literis sigillis sigillatis,& roboratis fore noscuntur. Quodq; etiam vēditores eorūdem censuum se nōnunquàm ad ipsorum censuum solutionem,pœnis & censuris ecclesiasticis ordinariorum locorum sponte & liberè submiserūt,sicuti etiam aliqui eorum tractu temporis compulsi fuerūt,& compelli consueuerunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipsis in arcum prauum conuersi, cupientes cum alterius pecunia locupletari,huiusmodi census huculq; per eos anteà liberè,& absq; vlla cōtradictione solutos eisdem emptoribus, tam ecclesiasticis,q̃ sęcularibus soluere contradicunt & recusant:cōfringentes huiusmodi emptionis & venditionis contractus fore, & esse vsuarios & illicitos: ipsos emptores ecclesiasticos & sæculares, nécnon collegia, canonicatus,& præbendas,& dignitates, personatus & officia,vicarias,& altaria,ac beneficia huiusmodi ipsorum annuorum censuum spoliant perceptione,& detinēt spoliatos, in animarum suarum periculum:eorumq; emptorum præiudicium,damnū & grauamen. Et propterea,an contractus emptionis & venditionis huiusmodi liciti existant:à nonnullis hæsitatur. Quare pro parte eorundem cleri,nobilium,incolarum,& habitatorum ciuitatis & dioecesis Vratislauień. nobis fuit humiliter supplicatum, vt an cōtractus huiusmodi liciti vel illiciti censeri debeant declarare, & aliàs eis in præmissis opportunè prouidere de benignitate apostolica dignaremur. ¶ Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati. Quia etiam ex relatione dilecti filij nostri Guilelmi tituli sancti Marci presbyteri cardinalis,cui negocium huiusmodi cum peritorum consilio commisimus examinandum:comperimus contractus huiusmodi iuridicos,& iuxta determinationem doctorum licitos fore. Ad huiusmodi ergo ambiguitatis tollendum dubium in præmissis,præfatos cōtractus licitos,& iuri communi conformes,ac ipsorum censuum vēditores,ad illorum solutiones (remoto contradictionis obstaculo) obligari authoritate apostolica,tenore præsentium ex certa scientia declaramus. Non obstantibus præmissis, cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Nulli ergo omnino hominum liceat hàc paginam nostræ declarationis infringere,vel ei ausu temerario contraire. Si quis au-

A tem hoc

tem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurũ. ¶ Volentes,quòd prædictæ literæ nostræ debitum sortiantur effectum,fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus,quatenus vos,vel duo,aut vnus vestrum per vos,vel alium,seu alios, præfatis emptoribus in præmissis opportuni fauoris præsidium efficaciter impendentes,dictasq; literas,vbi, quando & quoties expedire videritis authoritate nostra solenniter publicantes,feciatis eadem authoritate eisdem emptoribus,vel ipsorum procuratoribus eorum nominibus,per venditores,seu debitores censuum huiusmodi de præfatis censibus iuxta contractuum & conuentionum inter ipsos habitorũ formam & tenorem,plenam & debitam satisfactionẽ impendi.Contradictores per cẽsuram ecclesiasticam,appellatione postposita compescendo.Non obst.si aliquibus communiter vel diuisim à sede apostolica sit indultum,quòd interdici,suspendi,vel excommunicari nõ possint, per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum,de indulto huiusmodi mentionem . Datum Romæ apud sanctos apostolos.vj.nonas Iulij. pontificatus nostri. Anno octauo.

¶ Calixtus.iij. episcopus, Magdeburgeñ. Nuenburgeñ. & Halberstadeñ.ecclesiarum decanis.

¶ *Contractum quendam emptionis & uenditionis præcedẽti similem declarat esse iuri consonum, & ab usuris alienum. Et tandem iubet præsentem bullam cunctis manifestari.* Capitulum,ij.

Egimini vniuersalis ecclesiæ,quãquàm immeriti disponẽte domino præsidentes, curis angimur assiduis, vt iuxta nobis crediti dispẽsationem officij subditorum quorumlibet paci & quieti(quantum nobis ex alto conceditur)intendamus.Et dubia,quæ inter eos oriuntur pro tempore(ne litigium,anfractus exinde, seu scandala proueniãt)debitę(prout iusticia persuaserit) declarationis nostræ ministerio sopiantur. Sanè pro parte venerabilis fratris nostri Ioannis episcopi Mersburgeñ. & dilectorum filiorum vniuersali cleri ciuitatis & diœcesis Mersburgeñ.nobis nuper exhibita petitio continebat.Quòd licèt à tãto tempore, cuius cõtrarij memoria nõ existit in diuersis Alemanię partibus,pro cõmuni hominum vtilitate, inter habitatores & incolas partium earundem talis inoleuerit hactenusq; obseruata fuerit legitimè præscripta,ac moribus vtẽtium & ordinariorum permissione, & plerunq; expressa ratificatione approbata consuetudo.Quòd ipsi habitatores & incolæ, siue illi ex eis,quibus id pro suis statu,& indemnitatibus expedire visum fuerit:super eorum bonis,domibus,agris,prædijs,possessionibus,& hereditatibus annuos marcarum flo.seu grossorum monetæ in partib9 illis currentis,redditus, seu census vendentes pro singulis ex marcis florenis,siue grossis huiusmodi ab eis,qui illas vel illos,siue redditus, siue census ipsos emerint certũ competens preciũ,numerata pecunia secundum temporis qualitatem,prout ipsi vendentes & ementes in contractibus

contractibus,super his inter se firmauerunt, & recipere soliti fuere illa ex domibus,terris,agris, prædiis, possessionibus, & hæreditatibus prædictis,qui in huiusmodi contractibus expressi fuerunt, prædictorum solutione reddituum,& censuum efficaciter obligantes, in illorum vendentium fauorem. Hoc adiecto, quod ipsi pro rata, qua huiusmodi per eos receptam dictis emētibus restituerent in toto,vel in parte pecuniam, à solutione reddituum, seu censuum huiusmodi restitutam pecuniam contingentium liberi forent penitùs & immunes. Sed iidem ementes,etiam si bona,domus, terræ, agri, possessiones, & hæreditates huiusmodi processu temporis ad omnimodè destructionis, siue desolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipsam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquos tamē hæsitationis versatur scrupulus,an huiusmodi contractus liciti sint censendi. Vnde nonnulli illos vsurarios fore prætendentes, occasionem quærunt redditus,& census huiusmodi ab eis debitos non soluendi. Quare pro parte episcopi & cleri prædictorum asserentium, quòd in talibus hic emptis censibus & redditibus,fructus,redditus & prouētus plurium ecclesiarum, monasteriorum,hospitalium,& ecclesiasticorum beneficiorum ciuitatis & diœcesis,ac partium prædictarum, nécnon ferè omnes quotidianæ distributiones, quæ in plerisque ecclesiis ipsis diuinis interessentibus ministrare solent, consistere noscuntur:nobis fuit humiliter supplicatum,vt super his apostolicę sedis declarationis oraculum impartiri, & adiicere paterna dilectione curaremus. ¶ Nos igitur huiusmodi in hac parte supplicationibus inclinati,& factas ex commissione fœlicis recordationis Martini papæ quinti prædecessoris nostri desuper examinationem, & eiusdem prædecessoris nostri declarationem attentius perstringentes,suisque vestigiis inhærentes,ad omne super his ambiguitatis tollendum dubium præfatos contractus licitos,iurique conformes,& vēdentes eosdem ad ipsorum solutionem censuum & reddituum,iuxta dictorum contractuum tenores(remoto contradictionis obstaculo) efficaciter teneri authoritate apostolica præsentium serie declaramus. ¶ Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere,vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum. Anno incarnationis dominicæ. M.cccclv. pridie nonas Maii. pontificatus nostri anno primo. ¶ Volentes itaque,quòd prædictæ literæ debitum sortiantur effectum,fraternitati vestrę per apostolica scripta mandamus,quatenus vos,vel duo,aut vnus vestrū per vos,vel alium,seu alios dictis pręposito,diacono,capitulo,ac aliis beneficiatis opportunę defensionis præsidio assistentes, dictasque literas(vbi & quando,ac quoties expedire videritis)authoritate nostra solenniter publicantes, faciatis & eadem authoritate per venditores,seu debitores reddituum & censuum huiusmodi dictis emptoribus,seu illis, quibus ipsorū reddituum & censuum solutio pręstāda fuerit,de eisdem censibus & redditibus iuxta contractuū & cōuētionum super his habitorū formam & tenorē,plenā & debitam satisfa-

ctionem impedi:contradictores verò per censuram ecclesiasticã appellatione postposita compescendo:non obstante si aliquibus communiter vel diuisim à sede apostolica indultum existat,quod interdici suspendi,vel excommunicari non possint, per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Datum vt.&.

De sepulturis. Titulus.vj.

Bonifacius octauus.

Corpora defunctorum exenterantes, & ea immaniter decoquẽtes, ut ossa à carnibus separata ferant sepelienda in terram suam, ipso facto sunt excommunicati. *Capitulum.i.*

Etestandę feritatis abusum, quem ex quodam more horribili nonnulli fideles improuidè prosequuntur, nos piæ intentionis ducti proposito,ne abusus prędicti sęuitia vlteri⁹ corpora humana dilaceret, mẽtesq; fideliũ horrore cõmoueat,& perturbet auditum, dignè decreuimus abolendũ. Præfati nãq; fideles huius suæ improbandæ vtiq; cõsuetudinis vitio intendentes, si quisq̃ ex eis genere nobilis,vel dignitatis titulo insignitus, præsertim extra suarum partium limites debitum naturæ persoluat,in suis vel alienis remotis partibus sepultura electa,defuncti corpus ex quodam impię pietatis affectu truculenter exẽterant, ac illud mẽbratim, vel in frusta immaniter cõcidentes,ea subsequenter aquis immersa exponunt ignibus decoquẽda. Et tandẽ(ab ossibus tegumento carnis excusso)eadem ad partes prædictas mittunt, seu deferunt tumulanda. Quod nõ solùm diuinæ maiestatis cõspectui abominabile plurimũ redditur,sed etiam humanæ considerationis obtuitibus occurrit vehemẽtius abhorrendũ. Volẽtes igitur(prout officij nostri debitum exigit)illud in hac parte remedium adhibere,per quod tantę abominationis,tãtæq; immanitatis & impietatis abusus penitùs deleatur, nec extendatur ad alios:apostolica authoritate statuimus & ordinamus,vt cùm quis cuiuscunq; status aut generis, seu dignitatis extiterit:in ciuitatibus,terris,seu locis,in quibus catholicę fidei cultus viget,diẽ decętero claudet extremũ: circa corpora defunctorũ huiusmodi abusus,vel similis nullatenus obseruetur, nec fideliũ manus tãta immanitate fœdẽtur. Sed vt defunctorum corpora sic impiè, ac crudeliter nõ tractentur,deferãtur ad loca,in quibus viuentes elegerint sepeliri,aut in ciuitate,castro, vel loco,vbi decesserint, vel loco vicino ecclesiasticę sepulturę tradãtur ad tẽpus, ita,q; deinũ incineratis corporibus,aut aliàs ad loca,vbi sepulturã elegerint,deportentur & sepeliantur in eis. Nos enim si prędicti defuncti executor vel executores,aut familiares ei⁹, seu quiuis alij cuiuscũq; ordinis,cõditionis,status aut gradus fuerĩt,etiã si põtificali dignitate prefulgeãt, aliquid cõtra huiusmodi nostri statuti & ordinationis tenorẽ presũpserint attẽtare,defunctorũ corpora sic inhumaniter & crudeliter ptractãdo,vel faciẽdo ptractari,excõmunicatiõis sententiã(quã ex nũc in ipso pferim⁹)ipso facto se nouerint incursuros: à qua non,nisi p apostolicam

apostolicam sedē (præterq̄ in mortis articulo) possint absolutionis beneficium obtinere. Et nihilò minùs ille, cuius corpus sic inhumanè tractatum fuerit, ecclesiastica careat sepultura. ¶ Nulli ergo &c. Datum Lateran. xij. Calend. Martij. pontifi. nostri. anno. vj.

¶ Bonifacius octauus.

¶ Super prædicationibus, confessionibus & sepulturis, prouidet hoc c. ut tollat contentiones, quæ olim erant inter curatos ex una parte, & Iacobitas, & cordigeros ex altera. Hoc ca. licèt fuisset sublatū per extrauagantem, inter cunctas. quæ est. j. de priui. est tamen hodie innouatum, per cle. dudum. de sepul. Capitulum. ii.

SVper cathedram præeminentiæ pastoralis diuina disponente clementia constituti, etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alueum vndiq; confluunt quasi torrens, prægrauemur negocijs, curis excitemur innumeris, cogitationib⁹ plurimis distrahamur: circa id tamen feruentibus votis intendimus, vacamus instantius, ac operosę studium solicitudinis impartimur, vt ad diuini nominis gloriam, exaltationem catholicę fidei, & profectum fideliū animarum, (præcisis radicitùs dissidiorum vepribus, & litigiosorū anfractibus omnino subductis) inter ecclesiarū antistites, ad curiam & regimen gregis dominici deputatos, cæterasq; personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, feruor charitatis exęstuet, inualescat concordię vnitas, animorū identitas perseueret. ¶ Scimus enim & ex euidentia facti colligimus, qꝫ nō, nisi in pacis tempore bene colitur pacis author: nec ignoramus, qꝫ dissensiones & scandala prauis actibus aditum præparant: rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum prębēt. ¶ Ab olim siquidem inter prælatos & rectores, seu sacerdotes, ac clericos parochialium ecclesiarū per diuersas mundi prouincias cōstitutos ex vna parte, & pędicatorum & minorum ordinū fratres ex altera (pacis ęmulo satore zizaniæ procurāte) grauis & periculosa discordia extitit suscitata super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentijs iniungendis eisdem, & tumulādis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum ecclesias, siue loca noscuntur eligere sepulturam. ¶ Nos autē (pij patris more laudabili) molestè ferētes incōmoda filiorum, reducentes ad exactę considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicitè reuoluentes, q̄ sit plena periculis, q̄ onusta dispendijs, quamq; in diuinæ maiestatis conspectu reddatur exosa discordia suprà dicta. Et propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illā prorsùs euellere, ac omnimodè submouere, nullis vnq̄ futuris temporibus fauente domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, vt huiusmodi negociū, quod potissimè insidet cordi nostro, finem salubrem & celerem per apostolicę solertiæ studiū cōsequatur: diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem dei, & exaltationem catholicæ fidei, quietum statum partium pędictarum, ac salutis animarum fidelium incremētum de ipsorum fratrum consilio, authoritate apostolica statuimus & ordinamus, vt dictorum ordinum fratres in ecclesijs & locis eorum, ac in plateis communibus liberè valeant clero & populo præ-

dicare,ac proponere verbum dei hora illa duntaxat excepta, in qua locorum prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt: præterquàm si aliud de prælatorum ipsorum voluntate processerit,ac licentia speciali.¶In studijs autem generalib⁹, vbi sermones ad clerū ex more fieri solēt, diebus illis,quibus prædicari solenniter consueuit ad funera etiam mortuorum,& in festis specialibus,siue peculiaribus eorundem fratrum possint iidem fratres,& liceat eis liberè prædicare:nisi fortè illa hora,qua solet ad clerum in prædictis locis dei verbum proponi, episcopus vel prælatus superior clerum,ad se generaliter conuocaret,aut ex aliqua ratione vel causa vrgente clerum ipsum duceret congregandum. ¶ In ecclesijs autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant vel debeant prædicare,vel proponere verbum dei, nisi fratres prædicti à parochialibus sacerdotib⁹ inuitati fuerint vel vocati:& de ipsorum beneplacito & assensu,seu petita licentia fuerit & obtenta,nisi episcopus vel prælatus superior, per eosdem fratres prædicari mandaret. ¶ Statuimus etiam & ordinamus authoritate prædicta,vt in singulis ciuitatibus & diœcesibus,in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur,vel in ciuitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis,in quibus loca huiusmodi non habentur, magistri priores prouinciales prædicatorum,aut eorum vicarij & generales & prouinciales ministri, & custodes minorum ordinum prædictorum,ad præsentiam prælatorum,eorundem locorum se cōferāt, per se vel per fratres,quos ad hoc idoneos fore putauerint, humiliter petituri,vt fratres,qui ad hoc electi fuerint, in eorum ciuitatibus & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire liberè valeant,& huiusmodi confitentibus(prout secundum deum expedire cognouerint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia,gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde prẹfati magistri priores prouinciales,& ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes,idoneas,vita probatas,discretas,modestas,atque peritas,ad tam salubrè ministerium & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent,vel faciant præsentari prælatis, vt de eorum licentia, gratia, & beneplacito in ciuitatibus & diœcesibus eorundem huiusmodi personæ sic electæ confessiones confiteri sibi volentium audiant,imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis impendant,prout superiùs est expressum: extra ciuitates & diœceses,in quibus fuerint deputatẹ, per quas eas volumus, & non per prouincias deputari, confessiones nullatenus auditurẹ. ¶ Numerus autem personarum assumendarum, ad huiusmodi officium exercēdum,esse debet,prout vniuersitas cleri & populi,ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem prælati petitam licentiam confessionum huiusmodi audiendarum concesserint, illam præfati magistri, ministri & alij cum gratiarum recipiant actione: dictẹque personæ sic electẹ commissum sibi officium exequantur. ¶ Quod si fortè iam dicti prælati,quẹquàm ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad huiusmodi officium nollēt habere, vel non ducerent

rent admittendum, eo amoto, vel subtracto loco ipsius similiter eisdem præsentandus prælatis possit, & debeat alius surrogari. ¶ Si verò iidem prælati præfatis fratribus ad confessiones (vt præmittitur) audiendas electis huiusmodi exhibere licentiam recusarint, nos ex nunc ipsis, vt confessiones sibi confiteri volentium liberè licitèq; audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impartiri gratiosè concedimus, de plenitudine apostolicæ potestatis. ¶ Per huiusmodi autem concessionem, nequaquàm intendimus personis seu fratribus ipsis, ad id taliter deputatis: potestatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis, vel parochialibus sacerdotibus est à iure concessa, nisi forsan eis ecclesiarum prælati vberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciẽdam. ¶ Huiusmodi quoque statuto, & ordinationibus nostris adijcimus, vt fratres dictorum ordinum in ecclesijs vel locis suis, vbilibet constitutis liberam (vt sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quòd omnes ad eam recipere valeãt, qui sepeliri elegerint in locis & ecclesijs memoratis. ¶ Verùm, ne parochiales ecclesiæ, & ipsarum curati siue rectores, qui ministrare habẽt ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de iure competere, prædicare, seu proponere verbum dei, & confessiones audire fidelium debitis & necessarijs beneficijs defraudentur, cùm operarijs mercedis exhibitio debeatur: authoritate apostolica constituimus & ordinamus, eadem vt dictorum ordinum fratres de obuentionibus omnibus, tam funerabilib⁹, quàm quibuscunque & quomodocunque relictis, distinctè vel indistinctè, ad quoscunque certos vel determinatos vsus, de quibus etiã quarta siue canonica portio dari, siue exigi non consueuit, vel non debet de iure, necnon de datis vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis vel dantis, de qua decesserit quomodocunque, directè vel indirectè fratribus ipsis, vel alijs pro eisdem, quartam partem (quam authoritate apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus, sacerdotibus, & ecclesiarum rectoribus, seu curatis largiri integrè teneantur, facturi & curaturi, quòd nec alij, nec alijs, à quibus quarta huiusmodi minimè deberetur, ad ipsorum fratrum vtilitatem, vel commodum huiusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis huiusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem dantium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent. ¶ In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare: vt si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude, quicquàm in hac parte agi fortasse contigerit (præter id, quod eos propterea dictis sacerdotibus, rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio in extremi iudicij examine requiratur ab eis. Vltra portionem autem huiusmodi nihil valeant parochiales rectores, curati & prælati exigere suprà dicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id à quoquàm possint aliqualiter coërceri. ¶ Nos etenim (vt in cunctis æqualiter & pacificè fauente domino procedatur) vniuersa priuilegia, gratias, indulgentias verbo, seu

scripto sub quacunq; forma,vel expressione,seu conceptione verborũ à nobis,vel prædecessoribus nostris Romanis põtificibus cuicũq; ordinũ prędictorũ concessa,nécnõ consuetudines, cõuentiones,statuta,& pacta in quãtum sunt pręmissis,vel alicui præmissorũ cõtraria:ea penitùs reuocamus,vacuamus,cassamus,& irritam⁹,quin imò cassa,vel vacua,& irrita nunciamus , & decernimus nullius prorsùs existere firmitatis.¶ Cęterùm vniuersos ecclesiarum prælatos cuiuscunque præeminentiæ,status vel dignitatis existãt,ac sacerdotes parochiales,& curatos,siue rectores prædictos præsentium tenore rogamus,& hortamur attentè, nihilò minusq; eis districtè præcipiendo mandamus,quatenus pro diuina, & apostolicæ sedis reuerentia prædictos ordines,& professores eorum habentes affectu beneuolo commendatos,fratribus ipsis non se difficiles,graues,duros,aut asperos,sed potiùs fauorabiles,propicios,ac benignos,piaq; munificentia liberales se studeant exhibere:sic eos in prædicationis officio,& propositionibus verbi deinc in omnibus aliis suprà dictis,tanquàm cooperatores eorum idoneos,& laborum suorum participes prõpta benignitate recipiant,ac affectuosè admittere non omittant:vt proinde illis æternę beatitudinis præmium augeatur,& animarum salutis incrementa fœlicia procurentur.Nec ipsos lateat,quòd si secus ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, apostolicæ sedis benignitas,quæ ordines,& professores eosdem vbere fauore prosequitur,& gerit in visceribus charitatis , contra eos non immerito turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset,quin super hoc prouisionis opportunè remedium adhiberet,ipsosq; nihilò minùs cęlestis indignatio principis digna pro meritis rependentis,cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur,minimè præteriret.¶ Nulli ergo omnino &c.

¶De decimis. Titulus.vij.

¶Bonifacius.viij.collectori decimæ.

¶Cùm Bonifacius decimam certis ex causis hic in principio expressis ab ecclesiis,& ecclesiasticis personis exigi statuisset, multa dubia circa illam suborta sunt,quæ hic clarè & prolixè manifestantur. uide textum cum glossa in cle.ii.eo.titu.ubi hæc extrauagans in multis declaratur.

Capitulum vnicum.

Eclarationes, quas in negocio decimæ per nos nuper impositæ pro prosecutione guerræ ac negocij regni Siciliæ contra hostes de ecclesijs, & personis ecclesiasticis per totam Italiam,& cætera loca constitutis volumus obseruari (cuius quidem decimæ in illis partibus te superintendentem seu collectorem duximus deputandum)tales sunt.¶ De redditibus,& prouentibus leprosariarum,domorum dei,& hospitalium pauperũ , qui in vsus leprosorum,infirmorum,& pauperum conuertũtur,decima non soluetur. ¶Moniales etiam aliæq; regulares personæ , quarum redditus , & prouentus

prouentus ecclesiastici adeò sunt tenues, & exiles, quòd de illis sustentari non possunt, sed pro habendo vitæ suæ sustentationem necesse habent publicè mendicare, & eleemosynas publicè petere: dictam decimam non persoluent. ¶ Sæculares quoque clerici, quorum ecclesiastici redditus, & prouentus annui summam. vij. florenorum auri non excedunt, eandem decimam non præstabunt. ¶ Si verò vna persona plura habeat beneficia, quorũ nullum per se acceptum dictam summam. vij. florenorum auri annuatim attingat, simul tamen collecta in minimis prouentibus summam memoratam excedant, quotquot, vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & singulis decima persoluetur, sed non soluetur de pitantijs monachorum. Similiter de ijs, quæ à Christi fidelibus relinquuntur ecclesijs, vt ex eis perpetui emantur redditus. Item de exenijs prælatis, & alijs personis ecclesiasticis liberaliter factis, decima non soluetur. ¶ Soluentium decimam electioni seu arbitrio committitur, vtrum ipsam velint soluere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata prouentuum, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contigerit, an per ipsum tempus pro rata communis æstimationis prouentuum eorundem. Sed vna via electa non licebit alicui variare ad aliam recurrendo. Et fiat & redigatur per collectores in scriptis electio huiusmodi expressè in prima solutione decimæ suprà dictę: alioqui iuxta æstimationem communem per totum tempus soluere tenebuntur. ¶ Declaramus autem, quòd ij, qui elegerint soluere decimam pro rata eorum, quæ perceperint annuatim, vendant prouentus beneficiorum suorum, quæ personalem residentiam non requirunt, & soluant decimam pro solo precio, quod receperint de eisdem: dum tamen contra hoc in fraudem decimæ nihil omnino agatur. Sed ecclesiastica persona, quæ in ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet, sed facit in eodem per firmarium, vel vicarium deseruiri, deputando ipsi vicario, vel firmario certam suorum prouentuum portionem non de vicariatus seu firmarij portione, sed de vniuersis ipsius ecclesiæ, vel beneficij prouentibus decimam exhibebit. ¶ Declaramus etiam, quòd de syluis seu nemoribus, quæ non consueuerunt vendi, nil soluetur, nisi fortè aliquid de illis venditum fuerit durante decima: & tunc æstimabitur quantum valere debent annui redditus partis venditæ secundum assisiam, quæ consueuit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus situatum fuerit, & de sola æstimatione decima persoluetur, & non de eo, quod perciperetur de dictis syluis seu nemoribus, quæ vendi non consueuerunt, nisi fortè vendantur durante decima: quia tunc soluetur ex venditione pascuagij seu hærbagij, aut alterius consimilis prouentus eorundem nemorum, & syluarum. Et si non vendãtur huiusmodi pascuagia, & similia non soluetur decima de his: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc attentetur. Idémque de pascuis, hærbagiis, & consimilibus obuentionibus syluarum volumus obseruari. ¶ De stagnis, & piscarijs decima sic soluetur, videlicet, quòd

quód fiet relatio de numero annorũ, quibus ante venditionem vltimam vendita non fuerant ad quantitatem precij ex ipsa venditione vltima receptiut precio diuiso in partes secundum annorum terminum, durante decima soluatur decima ipsa de tot partibus precij ex ipsa venditione recepti quot fuerunt anni prædictiut si fortè sunt quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, & tunc vendatur pro.c.florenis, fiant de precio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, soluetur ipsa decima de tribus partibus precij tantùm, videlicet.lx.florenorum, & multiplicabuntur, & minuentur partes precij prout plures, & pauciores fuerint dicti anni. ¶ De piscarijs autem fluminum, & lacuum, & venationibus si vendantur, & syluis cæduis idem, quod de stagnis fiet. ¶ De piscibus stagnorum, vel beluis garenarum, quos pro vsu, vel esu suo consumi, vel sine fraude donari contigerit, decima non soluetur. Et quia nonnulli obtinent à monasterijs, & ecclesijs prioratus, grangias, domos, redditus, pensiones, & census in soluenda de his decima credimus distinguendum: videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, siue hoc sit concessum per sedem apostolicam, siue per ipsorum monasteriorum, vel ecclesiarum personas, de illorum prouentibus soluetur decima. Cùm autem obtinentur talia ex contractu, puta ad pensionem, vel firmam annuam, in qua non est facta gratia obtinenti, sed in hoc vterque contrahentium studuit conditionem suam facere meliorem: perceptores pensionis, vel firmæ de ipsa pensione, vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante, vel post concessionem huius decimæ ad vitam propriam emit prouentus prioratuum, vel aliorum prædictorum pro aliqua pecunia, ita quòd in hoc ei scienter gratia non est facta: considerabitur quantum æstimatione communi valeant annui prouentus, prioratus, grangiæ, domus, terrarum, seu redditüum huiusmodi: & secundum hoc ab illis, quorum est horum proprietas, qui inde precium pro futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur. Si autem in his gratia facta sit obtinentibus, quia scienter pro minori precio, quàm valeant, sunt talia vendita, vel locata, ipsi obtinentes, & non monasterium, vel ecclesia de illo, in quo gratia facta est ipsis, & de reliquo illi, quorum est proprietas, decimam exhibebunt. ¶ Si autem personis aliquibus pro iusta mercede seu remuneratione laboris, vel obsequij præstiti, vel præstandi talia sunt concessa: ij, quorum est illorum proprietas in decimatione prouentuum suorum, etiam horum prouentus meritò numerabunt: & de illis (sicut de alijs, quos pro certis suis vtilitatibus expendunt) decimam exhibebunt. Quòd si hæc per illos, qui ea obtinebant, in alios sunt translata (quia res transit cum onere suo) etiam circa illos, quæ prædiximus seruabuntur. Nec deducentur expensæ, quæ pro monachis (qui in talibus prioratibus, grangijs seu domibus, in beneficium seu ex mera gratia concessis, ex

pacto

pacto teneri debent) fieri dignoscuntur. Expensæ autem illorum monachorum, vel personarum, quæ teneri debent ex pacto in prioratibus, grangiJs seu domibus ad iustam firmam seu pensionem concessis, siue determinatè, siue non: æstimabuntur æstimatione communi, & talem æstimationem monasterium, vel ecclesia, cuius illorum est proprietas cum suis prouentibus decimabit. ¶ Prælati de procurationibus, quas in victualibus percipiunt, decimam non persoluent: sed qui eis præstant huiusmodi victualia in decimatione suorum prouentuum, & reddituum numerabunt, & soluent decimam de eisdem. De illis autem procurationibus, quas prælati in pecunia numerata ritè percipiunt ab antiquo, & quas perciperent, etiam si non visitarent, decimam præstare tenentur. Prælatus autem, qui procurationem (quam sine visitatione potuit de iure percipere in pecunia numerata) remittit: quia remittit quod sibi debetur, & de quo soluisset decimam, si recepisset illud, tenetur ex tali procuratione decimam exhibere. Si verò procurationem, quam tantum in victualibus licet percipi, fortasse remittit, persona ecclesiastica, cui remissio facta est, huiusmodi victualia cum aliJs prouentibus suis cùm soluet, decimam æstimabit: cùm etiam si non esset remissa, hoc facere teneretur. ¶ In soluendo decimam suprà dictam solę expensę necessariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo, & colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, deducentur. Expensæ autem, quæ fiunt in castrorum custodibus, cùm fiunt extra rem, vel etiam in ædificiJs construendis, vel conseruandis, nullatenus deducentur: sic vt nec illæ, quæ in villis tuendis fierent in guerris seu etiam caualcatis. ¶ De iJs quoque, quæ consistunt in iurisdictione, mero imperio, regalibus, atque similibus, soluetur decima deductis salariJs moderatis, quæ ante concessionem decimæ consueuerunt solui iudicibus, & officialibus similibúsque personis, sine quibus iurisdictio, & cætera similia nequeunt expediri: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc penitùs attentetur. Sed expensæ officialium, iudicum & consimilium personarum factę in vestibus siue victualibus minimè deducentur, sicut nec alię expensę similes factę circa familiam prælatorum. ¶ Ratione autem æris alieni, quò persona soluens decimã obligata consistit, nihil decima minuetur, etiam si certæ res ecclesiasticæ propter hoc à quoquàm fuerint obligatæ. ¶ Item de furnis, & de molendinis decima præstabitur. ¶ Soluetur autem de oblationibus, siue fiant pro benedictione nubentium, siue pro exequiis mortuorum, nécnon de prouentibus singulorum prælatorum, & de emẽdis, quæ ab excommunicatis recipiuntur. ¶ De legatis quoq; sibi & aliis personis ecclesiasticis non personarum, sed ecclesiarum, vel officiorum ratione relictis, decima persoluetur. ¶ Pro decima suprà dicta non exhibebitur pecunia, nisi illa communiter curreret de mandato domini terræ, & quæ est moneta in locis, in quibus consistent fructus & redditus vnde decima persoluetur, nec aliqui pecuniam cambire cogentur eandem. ¶ Sed si ex probabilibus seu verisimilibus præsumptionibus apparuerit quisquàm pensatis eius prouentibus

uentibus minus debito notabiliter de decima persoluisset:ita, quód super hoc meritó suspectus debeat reputari, ex officio nostro per viros idoneos deputandos à nobis faciemus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem, videlicet de consilio dioecesani episcopi, vel alicuius deputandi ab ipso, si sit eius subditus & non aliter, si episcopus ipse vel deputatus ab eo cõmodè possit haberi: & tunc demum & non priùs ille, cuius prouẽtus fuerint taliter ęstimati, pro eo quòd minus soluerit, etiam nominatim excõmunicabitur, si eius contumacia exegerit, & visum fuerit expedire. Episcopi autem & abbates cęterę personæ ecclesiasticæ honorabiles non suspectę, propriæ conscientiæ relinquãtur: ita, quòd sufficiat, quò ad tales excõmunicationis sententia, quæ in nullo modo soluentes, vel scienter adhibentes fraudem vel malitiã circa ipsius decimę solutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet cõpulsio per censurã ecclesiasticã, prout nobis & illi, cui hoc cõmittendum duxerimus, visum fuerit expedire. Proferatur autem (si expediens visum fuerit) excõmunicatio generaliter vel specialiter in eos, qui contra solutionẽ decimæ vel suorum ęstimationem prouentuum, cùm fuerit facienda, fraudẽ vel malitiam scienter duxerint adhibendam.

¶ Fiet autem solutio decimæ non ex ipsis rebus, quæ percipiuntur de prouentibus, sed in pecunia numerata.

¶ Soluetur autem decima illis, quos ad hæc contigerit deputari.

¶ Rector parochialis, qui vrgente necessitate ecclesiæ, puta: quia ipse residendo personaliter in eadem per se non sufficeret ipsi curæ, propter multitudinem parochianorũ vel diuisionem parochię suæ, sed necesse habet vnum vel duos vel plures capellanos conducere, & eis propter victum salarium constituere, salarium huiusmodi poterit in decimæ solutione deducere: sed ratione victus capellanorum ipsorum aliquid non deducet.

¶ Quod si in diuersis ciuitatibus & dioecesibus diuersa beneficia obtineantur, de vnoquoq; beneficio in ciuitate vel dioecesi, in qua illud fuerit, decima persoluetur.

¶ De eleemosynis verò seu oblationibus datis ad opus fabricę, maximè de his oblationibus, quę in ciuitatibus & aliquibus castris & locis dictarum prouinciarũ in certis festiuitatibus in candelis & aliis consueuerunt dari & offerri ad opus fabricæ deputatis: decima non soluetur.

¶ Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per laicos, qui consortiales dicuntur: interdum per clericos, quæ ad opus consortij reducuntur, & quæ offeruntur, vt luminaria in ecclesia cruces & calices fiant & reparentur, & etiam ex illis pauperibus subueniatur, & sepeliantur corpora pauperum defunctorum.

¶ Prælati autem & clerici exules cuiuscunq; conditionis aut dignitatis existant, de suis prouentibus ecclesiasticis decimam persoluent.

¶ Illę quoq; expensę, quæ fiunt pro fossatis & aliàs pro terris ędificandis, vt vberiores fructus producant, & illę, quæ fiunt in conseruandis & reparandis ędificijs molẽdinorum, domorum, seu apothecarum & similium, & ex quibus fructus & pensiones recipiuntur, & nisi

nisi repararentur fructus ex eis percipi non valerent: de decima huiusmodi minimè deducentur. Nec etiam illę, quæ fiunt pro custodia castrorum, quãuis fiant maiores solitò.

¶ Insuper de oblationibus minutissimis, quas percipiunt ecclesiasticæ personę ratione ecclesiarum suarum, pro sepulturis & dandis pœnitentijs, decima persoluetur.

¶ Et quia non occurrit nobis, quin quotidianę distributiones prouentus ecclesiastici sint, de distributionibus, quæ dantur in horis canonicis pręsentibus debere solui decimam declaramus.

¶ Illi quoq;, qui deputati fuerint ad collectionem decimæ, cum eis, qui debent soluere decimam, de aliqua certa summa soluenda pro decima, nequeunt conuenire.

¶ De fructibus arborum & ortorum soluetur decima.

¶ De his autem, quæ consumuntur vsu vel esu animalium, si sint ecclesiarum, soluetur decima, deductis expensis necessarijs, quæ fiunt pro custodia: si verò sunt personarum, decima non soluetur.

¶ Tu ergo in his solum deum & iustitiam pro præmissis pre oculis habens, ex prędictis declarationibus in decidendis huiusmodi dubitationibus, quę pro parte leuiter decidi poterunt, confirmationem accipias: super maioribus verò decisionē apostolici oraculi expectes.

¶ Volumus quoq; & præsentium tibi authoritate mandamus, vt in vnanquanq; personam ecclesiasticā deputatarum tibi partium cuiuscunq; ordinis, conditionis, vel dignitatis existat, quæ decimam ipsam nullo modo, vel non integrè scienter, aut non secundum verum valorem fructuum suorum perceptorum, siue non in terminis constitutis exhibuerit, seu in illorum exhibitione malitiam commiserit siue fraudem: excommunicationis sententiam authoritate nostra promulges. Et etiam in singulos, qui scienter impedimentum præstiterint directè vel indirectè, publicè vel occultè, quò minus decimę prędictę soluantur. Et omnes & singulos, qui huiusmodi sententias latas incurrerint: per te & alios, singulis diebus dominicis & festiuis, campanis & candelis accensis, vsq; ad satisfactionem condignam excommunicatos publicè nuncies, & facias ab omnibus publicè euitari. Aggrauaturus aliàs manus tuas contra ipsos, prout proteruiam & contumaciam exigere videris eorundem. quòd si satisfacere decreuerint: post plenam & integram satisfactionem ab huiusmodi excommunicationibus, iuxta ecclesiæ formam absoluas eosdem, & dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non obstinuerint à diuinis. Prouiso hactenus, quòd contra decimam huiusmodi non soluentes nullatenus sine speciali mandato apostolicæ sedis inuocetur brachium sęculare. Quodq; ad vasa sacra, paramenta, calices, cruces, & libros, aliaq; bona mobilia ad cultum deputata diuinum, vel ad priuilegia ecclesiarum & monasteriorum, aliorũq; locorum ecclesiasticorum, ipsius occasione decimæ manus nullatenus extendatur. Data Anagninæ. Calen. Octobris. pontificatus nostri. anno septimo.

De regularibus

¶De regularibus & transeuntibus ad religionem. Tit.viij.

¶Martinus quartus.

¶Religiosi mendicantes sub excommunicationis pœna prohibentur conuolare ad religionem non mendicantium, quocunq; quæsito colore: quam ipso facto incurrunt, tam recepti, quàm recipientes, quacunq; licentia non obstante. Quid iuris sit de iam receptis, subdit.

Capitulum primum.

Iam ambitiosę cupiditatis religiosis, potissimè mendicantibus, pręcludere cupientes: ad alios ordines præsertim monasticos (fucatis tamen coloribus afferentibus ob frugem melioris vitæ aut arctioris obseruantiæ) tam sancti Benedicti, quàm Cistercienses, Camaldulensis, Vallis vmbrosæ, canonicorum regularium sancti Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum conuolare nitentibus, licentiam à sede apostolica seu legatis aut nunciis eiusdem sedis ad transferendum se de mendicantium ordinibus ad alios ordines, præsertim ea ratione (vt verisimile est, prout facti euidentia docet) vt liberius degant, dignitatesq; & beneficia monastica consequi valeant, & ex certis aliis causis honestati non consonis obtinentibus. Ac volentes etiam conseruationi ordinum mendicantium prouidere: authoritate apostolica ex certa scientia tenore præsentium declaramus & etiam decernimus, statuentes quòd decætero nullus religiosus ordinum mendicantium quorumcunq;, cuiuscunq; gradus, status, conditionis, vel religionis existat, quantumcunq; & qualitercunq; possit & debeat virtute cuiuscunq; licentiæ etiam indulti apostolici seu pœnitentiarij nostri curam gerẽtis, vel alia quauis authoritate hactenus, etiam per literas apostolicas facultatum quarumuis tam legatorum vel nunciorum sedis apostolicę, quàm alia authoritate, maximè de transferendis fratribus, aut aliquibus præsertim ordinum mendicantium professoribus in genere vel in specie ab ordinibus huiusmodi mendicantium, sub quacunq; verborum forma, appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam superiores ordinis, seu monasterij, aut loci monastici, seu aliàs in monachum vel in fratrem alicuius ex ordinibus monasticis suprà dictis vel aliis expressis (ordine Carthusiensium duntaxat excepto) sub pœna excommunicationis, quàm tam recipientes, quàm recepti ipso facto incurrant. Et quam ex nunc prout extunc contra quemlibet transgressorem quomodolibet in præmissis: scientia & authoritate antè factis proferimus in his scriptis. Et à nemine, nisi duntaxat à Romano pontifice (præterquàm in mortis articulo) excommunicati huiusmodi possint absolutionis beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilò minùs secùs facta non teneāt, & nullius existant efficaciæ vel momenti. Decernentes etiam & volentes, quòd si quis hactenus virtute cuiusuis licentiæ seu mandati huiusmodi fuisset receptus ad aliquem monasticum ordinem, & habitum consuetum gestari per monachos

nachos talis ordinis suscepisset, siue professionem emiserit siue non, sub dicta pœna teneatur in monasterio, in quo recept⁹ fuerit (etiam si beneficia ecclesiastica seu rectorias ecclesiarum quarumuis obtineat) stare in eius totali ordinatione, & in huiusmodi ordine monastico altissimo deseruire. ¶ Si quis autem prætextu huiusmodi licentiæ vel sine habitu vel cum habitu vagando incederet, monitione præuia teneatur & debeat intra terminum quindecim dierum à die monitionis huiusmodi computandorum ad eius religionem vel ordinem, vnde cum licētia vel sine licentia recesserat, remeare. ¶ Quod si efficere neglexerit, post ipsum terminum tanquàm notorius apostata excommunicatus in omnibus & per omnia debeat per quemlibet reputari, & ab omnibus retractari, etiam per inuocationem auxilij brachij secularis, quoties fuerit opportunum. ¶ In futuris autem nullus ex professoribus alicuius ex ordinibus mendicantium huiusmodi in aliquem monasticum ordinem (Carthusiensium duntaxat excepto) possit aut debeat per quemcunq; recipi vel admitti virtute alicuius licentiæ vel indulti absq; sedis huiusmodi licentia speciali sub dictis pœnis: & nihilò minùs secùs facta non teneant ipso iure. Huiusmodi licentijs & indultis nécnon constitutionibus apostolicis, & mendicantium ordinum prædictorum, etiam si de illis specialis & expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mētio habita foret, & alijs contrarijs non obstantibus quibuscunq;. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, decreti, statuti, prohibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationē omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Sebennis. iiij. Calend. Augusti. pontificatus nostri anno. j.

¶ Ioannes. xxij.

¶ *Religiosi sine sui superioris licentia ultra mare euntes, sunt ipso facto excōmunicati, nec ibi sunt ad prædicationem uel diuinorum celebrationem admittendi.* *Capitulum. ij.*

AD nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quód nonnulli religionis gestantes habitum sed à veritate religionis omnino vacui & modestia penitùs alieni: ad partes quandoq; transmarinas se transferant, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. Et vt illi decipere facilius simplicium animos ac ipsos & alios in errores præcipitare seu retinere valeant, sub ouili veste, ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas, & erroneas fidelium mentes, quantum in eis est, corrumpere satagunt. In ipsis partibus periculum nimium spargere non omittunt, nécnon & os suum ponentes in cælum lingua eorum falsidica transeunte super terram, sanctæ Romanę ecclesiæ detrahere constitutionibus, & alia multa à fide deuia in suis sermonibus, & secretis collocutionibus euomere insanis ausibus nō verentur: ex quibus deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus, ipsiq; talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos. Nos itaq; tantis obuiare periculis paternæ

ternæ diligentiæ studiis cupientes vniuersis & singulis religiosis cuiuscunq; conditionis,religionis,ordinis,vel status existant,de fratrũ nostrorum consilio districtius authoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absq; superioris ordinis sui licentia,sibi per ipsius literas patẽtes concessa,decætero ad partes se transferat antè dictas, Superioribus ipsis nihilò minùs iniũgentes,ne quibuluis sui ordinis fratribus(nisi dũtaxat viris literatis,prouidis,& expertis)huiusmodi licentiã impartiri præsumãt. Nos enim quoscunq; præsumentes cõtrarium quouis modo excõmunicationis subiacere sentẽtię volum⁹ ipso facto. A qua null⁹ ab alio,quàm à Romano põtifice possit(nisi dũtaxat in mortis articulo)absolutionis beneficium obtinere. ¶ Cæterùm vniuersis ecclesiæ prælatis in virtute sanctæ obediẽtiæ districtè pręcipiendo,pręsentium tenore mandamus,quatenus nullos religiosos ad partes se transferentes prædictas,nisi per patentes superioris sui ordinis literas de licentia speciali se illuc transferendi sibi concessa prælatis eisdem fecerint plenam fidem, in ciuitatibus suis & diœcesibus ac locis,& terris aliis ad prædicationis officium, vel diuinorum celebrationem admittãt:sed ipsos potiùs velut apostatas capiant,seu capi faciant,eos carcerali custodię(donec de dicta licentia speciali modo prædicto sibi cõstiterit)detinẽdo.Et nihilo minùs si quos religiosos approbare,quæ sedes apostolica reprobauit,vel q̃ aliàs sunt fidei obuia in suis prædicationib⁹,seu decretis,collocutionibus dogmatizare persenserint:vt tales(quibuscunq; cessantib⁹ priuilegiis)possint licitè capere,& carcerali custodię,sicut suos possent subditos mancipare licentiam impartimur. Et insuper tenore præsentium mandamus eisdem,vt de præmissis summariè simpliciter & de plano, ac sine strepitu iudicii & figura, per se, vel alium, seu alios se solerter & fideliter studeãt informare,quosq; de prædictis, seu eorum aliquo reppererint reos esse,iuxta statuta canonũ in aliorum exemplum castigare pœnis debitis non postponant. Non obstantibus exemptionibus,& aliis quibuscunque priuilegiis,& literis apostolicis eisdem religiosis,vel eorum ordinibus ab eadem sede cõcessis,vel in posterum concedendis: etiam si de illis plena & expressa mentio,ac de verbo ad verbũ in præsentibus sit habenda. Quæ quãtum ad prædicta vel aliquod eorundẽ eisdem in nullo volumus suffragari. ¶ Nulli ergo &c. Datum Auinione.vj.idus Maii. pontificatus nostri. Anno nono.

¶ De religiosis domibus. Tit.ix.

¶ Ioannes.xxii.

¶ *Licèt beguinarum status sit propter multas rationes per Clementem quintum reprobatus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec sunt culpabiles nec suspectæ, sub habitu beguinarum uiuere: nec sunt tales per ordinarios molestandæ. uide.c.i. eo.titu. in cle.*

Capitulum vnicum.

Ratio

Atio recta non patitur, vt innocētes ad paria cum nocentibus iudicētur. Sanė.fœ.re. Clemens papa quintus prædecessor noster, cùm de mulieribus, quæ beguinæ vulgariter nuncupantur, nonnulla ei fuissent pręcipué de Alemaniæ partibus insinuata sinistra, & præsertim quòd earum quædam de summa trinitate & diuina essentia disputarent, & prædicarent, ac circa articulos fidei, & ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducerēt, & multorum simplicium animas in diuersos errores inducerent: ex his & alijs frequenter de illis auditis habens eas non indigna ratione suspectas, in illas, quæ statum huiusmodi nouiter assumptū sectarentur vlterius, aut, quæ illum de nouo assumerent, excommunicationis sententiam promulgauit. Verùm, quia in multis mūdi partibus plurimæ sunt mulieres, quæ similiter vulgò beguinæ vacatæ segregatæ quādoq; in parentum, aut suis, interdum verò in alijs, aut conductis sibi communibus domibus insimul habitantes, vitas deducunt honestas, ecclesias de nocte frequentant, diœcesanis locorū, & parochialium ecclesiarum rectoribus reuerenter obediunt, curiositatem disputandi, aut authoritatem, seu temeritatem potiùs prædicandi nullo modo sibi vsurpant, nec se, vel alias, seu alios quoslibet præmissis opinionibus, ei roribusq; inuoluuntinec vlla super his est, aut fuit hactenus nota, seu suspitio contra eas, quæ ipsas dissimiles à luce sua cōstringeret, vt nullis earum, quæ perpetuam fortè domino continentiam deuouerunt, occasio præbeatur ad lapsum: & ne periculis, damnis & scandalis plurimis, quę proinde verisimiliter sequerentur, pro prouisione ecclesiæ moderna occupentur: beguinas huiusmodi inculpabiles (vt præmittitur) nec suspectas sub prohibitione & abolitione præmissis (quia de ipsis prædecessor noster præfatus nullatenus sensisse dignoscitur) de fratrum nostrorum consilio declaramus, & volumus non includi. Locorum ordinarijs nihilò minùs iniungentes, vt eas sub prætextu huiusmodi nullatenus molestari permittāt. Et si quid forsan ex hoc in bonis, aut iuribus à quibuscunq; contra eas attentatum est hactenus, vel attentari contigerit in futurum: per illos prædictos ordinarios authoritate nostra in statum reduci debitum volumus. Inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Cæterùm statum beguinarum huiusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per sedem apostolicam aliter ordinatum extiterit) nullatenus ex præmissis intendimus approbare. Locorum autem ordinarios, & alios, ad quos prædicta spectabunt, curam peruigilem & solicitudinem debitam præcipimus adhibere, ne præmissarum sequentes inuia, & ipsarum actus temerarios imitando, præmissis erroribus, & disputationum, & prædicationum temeritatibus se inuoluant: eas, quæ contra prædicta præsumpserint per censuram ecclesiasticam (appellatione postposita) compescendo. ¶ Porrò mulieres, quodcunq; nomen habentes, quæ de illis, ex quibus prohibitio præcessit, culpabiles se reddiderint, aut merito notabiles vel suspectas esse, si statum vel habitum quoquo modo mutauerint, verè sub prædicta decernimus remanere censura: & taliter contra eas, per

illos,ad quos pertinuerit,procedi volumus & mandamus, quòd ab errore de more reuocatæ,non vltra inficiant sanas oues.

¶De censibus, exactionibus, & procurationibus. Titulus.x.

¶Benedictus duodecimus episcopus,seruus seruorum dei ad perpetuam rei memoriam.

¶Taxat procurationes,pabula charitatis, & subsidiū charitatiuum. Saluat priuilegia,cōuentiones,cōsuetudines,& præscriptiones,& indēnitate pauperū: inhibet contrauenire,punit transgressores, & eorū familiares &c.Et locari debet sub rubrica,de censibus,& procuratio.

Vas electionis Paulus apostolus egregius prędicator,se & eos,qui secum erant,ꝓpriis manibus exhibebat, vt pseudo & subdolis operariis sub prædicationis specie lucra sectantibus locum præcluderet,& his, quos ipse pascebat pabulo verbi dei,non existeret onerosus.Sanè licèt circa modestiam in exigēdis à procurationibus obseruandam prædecessoribus nostris Romanis pontificibus salubria emanauerint instituta : quia tamen(sicut experientia docet) nonnulli prælatorum nècnon diœce.nunciorum,vel legatorū apostolicæ sedis, de quibus nullam faciunt mentionem expressè, sic se reddiderunt, & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos,vt oppressi subditi huiusmodi onera nequeant supportare: & victum longi temporis breuis hora consumat. Nos attendentes, quòd parentes debent thesaurizare filiis, non delitiis fastidiosis eorum substantiam absorbere:ac cupientes pro diuersitate conditionū visitantium prælatorum & prouinciarum,ac ecclesiasticarum,etiam facultatum certum modum sufficienter visitantibus, & supportabilem visitatis in præmissis fore decætero obseruandum : de fratrum nostrorum consilio præsentis constitutionis ædicto.¶ Statuimus, ꝙ cùm in Franciæ,Nauarræ,Maioricarum regnis,ac terris,prouinciis, & partibus adiacentibus,& in vicinis eisdem, nècnon in Delphinatu,Burgundiæ,Sabaudiæ prouinciæ,& Forcalquerii comitatibꝰ archiepiscopi,& episcopi,ac alii prælati,& personæ ecclesiasticæ,quibus id de iure vel consuetudine competit, suos subditos personaliter visitabunt.Iidem archiepiscopi à suis,vel suffraganeorum suorū cathedralibus ecclesiis pro procuratione vnius diei, siue in victualibꝰ, siue à volentibus in pecunia vltra trecentorum : à monasteriis verò & aliis ecclesiis,vel prioratibus sæcularibus, vel regularibus habentibus collegium,vel conuentum.xii. vel plurium personarum vltra ducentorum ac quinquaginta. Ab habentibus verò paucarum personarum collegium,seu conuentum & quibusuis aliis ecclesiis,prioratibus & locis,vltra ducentorū.Episcopi verò ab ecclesiis cathedralibus,vltra ducentorū.A monasteriis verò & ecclesiis aliis, ac prioratibus sæcularibus,vel regularibus habentibus collegium vel cōuentum.xii.vel plurium personarum vltra ducentorum quinquaginta. Ab habentibus verò paucarum personarum collegium,seu conuentum &

tum, & quibusuis aliis ecclesijs prioratibus & locis, vltra ducentorum. Episcopi verò ab ecclesijs cathedralibus, vltra ducentorum. A monasterijs verò & ecclesiis alijs ac prioratib⁹ sæcularibus,vel regularibus collegium habentibus.xij.vel plurimum personarum, vltra centum & quadraginta. Ab habentibus verò personarum collegium paucorum,& quibuslibet alijs ecclesijs,prioratibus & locis,vltra cẽtum & quadraginta. Abbates quoq; à monasterijs vel prioratib⁹ habentibus collegium.xij.vel plurium personarum, vltra centum. Ab alijs quoq; habentibus minus collegium, ac ecclesijs prioratibus & locis quibuscunq;,vltra.lxxx. Archidiaconi quoq;,vltra.xxxv. Archipresbyteri quoq;,vltra.viij.turoneñ.argẽti valorem recipere non præsumant. Si verò præfati archiepiscopi,prælati,& personę ecclesiasticæ ex priuilegio apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata. Iidem archiepiscopi à suis & aliis cathedralibus ecclesijs,vltra centum.xx. à monasterijs verò & ecclesijs alijs,ac prioratibus sæcularibus & regularibus, habentibus collegium.xij.vel plurium personarum, vltra centum. Ab habentibus verò minus collegium,& quibuslibet alijs ecclesijs, prioratibus & locis,vltra.lxxx.Episcopi etiam ab eisdem ecclesijs, monasterijs, prioratibus,atq; locis, vltra.lxxx.abbates,vltra.lx.archidiaconi, vltra.xxx.turoneñ.argenti valorem,non recipiãt quoquo modo.¶ In Alemaniæ quoq;, Angliæ,Hungariæ,Boëmiæ,Poloniæ,Noruegię, Daciæ,Scotiæ,& Suetiæ regnis,terris,ac prouinciis,& partibus eisdem adiacentibus archiepiscopi & episcopi, alij quoque prælati, & personæ ecclesiasticæ,cùm(vt præmittitur)personaliter visitabunt. Iidem archiepiscopi & episcopi,etiam si primates existant,à suis,vel suffraganeorum suorum ecclesiis cathedralibus,& personis earũ pro procuratione vnius diei,siue in victualibus,siue à volentibus in pecunia, vltra centum & viginti. A monasterijs verò & alijs ecclesijs prioratibus sæcularibus,vel regularibus habentibus collegium. xij. vel plurium personarum,vltra.cc.&.lx.ab alijs verò monasterijs,ecclesiis,seu prioratibus minus collegium habentibus alijs quoq; ecclesijs prioratibus & locis,vltra ducẽtorum & viginti. Episcopi etiã à cathedralibus ecclesijs, vltra ducentorum & viginti. A monasterijs verò & alijs ecclesijs,& prioratibus sæcularibus,vel regularibus habẽtibus collegium.xij. vel plurium personarum, vltra centum & lxxx. Ab habentibus verò collegium minus, & quibuslibet alijs ecclesiis,& prioratibus atq; locis, vltra centum & quinquaginta. Abbates insuper à monasteriis,prioratibus,seu ecclesiis habentibus collegium.xij. vel plurium personarum, vltra centum. Ab habentibus verò minus collegium ac ecclesijs, prioratibus, & alijs locis quibuslibet,vltra.lxxx. Archidiaconi verò,vltra quinquaginta. Archipresbyteri etiam,vltra decem turoneñ.argenti valorem recipere nõ pręsumant. Si verò iidem archiepiscopi,episcopi,& prælati,ac personæ ecclesiasticæ ex priuilegio apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti archiepiscopi, etiam si primates existant, ab huiusmodi ecclesijs, monasterijs,prioratibus,atq; locis,vltra cẽtum. Episcopi,vltra octoginta. Abbates,

vltra.lx.archidiaconi vltra.xxx.Turonen̄.argenti valorem pro procuratione qualibet vnius diei recipere non præsumant.¶ In Castellę quoque legionis, Aragoniæ, & Portugalliæ regnis & dominijs, terris & prouincijs regum castellæ, Aragonię, & Portugalliæ, & partibus adiacentibus etiam vicinis eisdem, excepto Sardiniæ & Corsicæ regno. Archiepiscopi, episcopi, & prælati, ac personæ ecclesiasticæ, cùm(vt præmittitur)personaliter visitabunt, iidem archiepiscopi à suis, & suffraganeorum suorum ecclesijs cathedralibus, pro procuratione vnius diei, siue in victualibus, siue à volentibus in pecunia vltra centum & quadragintaà monasterijs verò & ecclesijs alijs, ac prioratibus sęcularibus, vel regularibus habentibus collegium. xij. vel plurium personarum, vltra centum & viginti. Ab habētibus verò minus collegium, alijsq́ ecclesijs prioratibus atque locis, vltra cētum. Episcopi etiam à cathedralibus ecclesijs, vltra centumà monasterijs verò & prioratibus sęcularibus, vel regularibus habētibus collegium.xij.vel plurium personarum, vltra.lxxx. Ab habentibus verò minus collegium, alijsq́ ecclesijs prioratibus & locis, vltra.lx. Abbates etiam à monasterijs, vel prioratibus habentibus collegium xij. vel plurium personarum, vltra quinquaginta. Ab habētibus minus collegium, & quibuslibet alijs ecclesijs, prioratibus & locis, vltra.xl. Archidiaconi verò, vltra vigintiquinque. Archipresbyteri verò, vltra quinq́ Turon̄. argenti valorem recipere non attentent. Si verò proximè nominati archiepiscopi, episcopi, & prælati, & aliæ personæ ecclesiasticæ, ex priuilegio apostolico, per alios visitare & procurationes recipere possint, in pecunia numerata. Iidem archiepiscopi, ab eisdem suis & suffraganeorum suorum ecclesijs, vltra.lxxx. A monasterijs verò & ecclesijs alijs, ac prioratibus sæcularibus, vel regularibus habentibus collegium.xij.vel plurium personarum, vltra.lx. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet alijs ecclesijs, prioratibus siue locis, vltra quinquaginta. Episcopi etiam ab eisdem ecclesijs, monasterijs, prioratibus siue locis, vltra xl. Abbates verò, ab eorum monasterijs, prioratib⁹, ecclesijs siue locis, vltra. xxx. Archidiaconi verò, vltra.xx. Turonen̄. argenti valorem recipere nō attentent.¶ In Apulię verò, Calabrię, terræ laboris, Siciliæ, Lombardiæ, Tuscię, Sardinię, Corsicę, & cæteris alijs Italiæ partibus necnō Sclauoniæ, Achaię, Cypri, & cæteris regnis, insulisq́, & alijs prouincijs & partibus omnibus vltramarinis, & etiam transmarinis, patriarchę, archiepiscopi, episcopi ac prælati alij & personę ecclesiasticæ consistentes, cùm(vt pręmittitur)personaliter visitabunt. Iidem patriarchę & archiepiscopi à suis vel suffraganeorum suorum ecclesijs cathedralibus pro procuratione vnius diei, siue in victualibus, siue à volentibus in pecunia, vltra.lx. A monasterijs verò & ecclesijs alijs, ac prioratibus sęcularibus, vel regularibus habētibus collegium. xij. vel plurium personarum, vltra quinquaginta. Ab habentibus verò, minus collegium, & quibuslibet alijs ecclesijs, prioratibus atque locis, vltra quadraginta. Episcopi etiam à cathedralibus ecclesijs, vltra quinquagintaà monasterijs verò, alijsq́ ecclesijs & prioratibus sęcularibus, vel regularibus habētibus collegium.xij.vel plurium personarum,

sonarum,vltra quadraginta. Ab habentibus verò, minus collegium & ecclesijs alijs,seu prioratibus vel locis quibuslibet, vltra triginta. Abbates verò à suis monasterijs, vel prioratibus simile collegium, vel maius habentibus,vltra viginti. Ab habentibus verò,minus collegium,& quibuslibet alijs ecclesijs, prioratibus atque locis, vltra xvj. archidiaconi, vltra decem turoneñ. argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si vero prælati,patriarchæ,archiepiscopi,episcopi,& personæ ecclesiasticę proxime nominati, ex priuilegio apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeát in pecunia numerata:dicti patriarchę, seu archiepiscopi, ab eisdem suis, vel suffraganeorum suorum ecclesijs cathedralibus, vltra quadraginta. à monasterijs quoque & ecclesijs alijs, ac prioratibus,sęcularibus vel regularibus habentibus collegium duodecim, vel pluriũ personarum,vltra triginta. ab habentibus verò minus collegium & ecclesijs alijs prioratibus,siue locis & subditis quibuscunque, vltra vigintiocto. Episcopi quoque à suis cathedralibus, & quibuslibet alijs ecclesijs,monasterijs,prioratibus atque locis, vltra viginti. Abbates etiam vltra decem,nécnon archidiaconi, vltra quinque turoneñ.argenti valorem recipere non præsumant. Ita, quòd expensæ seu sumptus vniuersi, seu taxatio pecuniaria huiusmodi procurationis totius diei, videlicet in pecunia,vel victualibus & necessarijs alijs,prædictam summam vel valorem,aliquatenus non excedat:nec vltra dictas summas vel taxationes, seu valores earum prætextu cu iusuis consuetudinis,vel aliâs, vel ab ipsis prælatis,vel familiaribus earundem quicquâm exigere,vel recipere liceat,etiam à volentibus, quando ex conuentione vel consuetudine minùs soluere consueuerint, quòd propter prædicta non plus soluant. Illud quoque, quod de archidiaconis superiùs diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in decanis, præpositis,alijsq; personis ecclesiasticis superiùs non expressis,quibus visitationis officium & procurationis receptio ex priuilegio sedis apostolicæ, vel de iure seu consuetudine competere dignoscuntur. Decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus archipresbyteri nominantur, circa quos in receptione huiusmodi procurationis, id, quod suprà statutum est, de alijs archipresbyteris, volumus obseruari. ¶ Nostræ tamen intentionis existit, quòd si ex conuentione vel consuetudine, tam ecclesiæ cathedrales, quàm collegiatę & aliæ quælibet sęculares, ac etiam monasteria, prioratus conuentuales, & loca alia quæuis ecclesiastica, earũmque capitula, collegia seu conuentus, rectores etiam & personæ prælatis quibusuis suis visitantibus(vt præfertur) minùs debeant, vel consueuerint, quàm per nos superiùs est statutum, ad soluendum vltra conuentionem vel consuetudinem huiusmodi nullatenus adstringantur, sed super his circa eos consuetudo & conuentio huiusmodi obseruentur. Huiusmodi etiam moderationes, & taxationes ad prælatos quoslibet, qui prætextu cuiusuis consuetudinis in monasterijs, siue locis alijs ecclesiasticis gratis recipiantur ad pabulum charitatis, extendimus

dimus & etiam prorogamus: prouiso nihilò minùs, quòd in locis quibuslibet, secundum quod maior vel minor rerum copia fuerit in eisdem, necnon iuxta maiorem vel minorem personarum & euectionum numerum huiusmodi visitantium expensarum maiorem vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quòd maiores expensę non excedant, summam superiùs limitatam. ¶ Insuper prædictis omnibus archiepiscopis, primatibus, episcopis, & alijs superius nominatis visitantibus, ne vltra conuentionem vel consuetudinem huiusmodi circa personas, & loca vbi fuerint, nec vltra moderationes & taxationes prædictas, quicquàm præsumant recipere, districtiùs nihilò minùs inhibemus. Volentes etiam constitutionem præsentem pœnę adiectione iuuari, statuimus, quòd si dicti visitantes per se, vel (si ex priuilegio eis competat) per alios visitationis officium exercuerint, & procurationes receperint (vt præfertur) ipsi vel familiares eorum vltra taxationes prædictas, aliquid scienter exegerint, vel receperint etiam à volentibus: duplum eius, quod ipsi iidem prælati, vel eis scientibus, aut ratum habentibus eorum familia taliter exegerint vel receperint, intra duos menses post receptionem, seu scientiam huiusmodi ecclesijs, monasterijs, & alijs locis, à quibus illa receperint, restituere teneantur. Si verò dictis prælatis per alios visitantibus, ij, qui pro eis visitationis officium exercebunt, per se vel alios vltra moderationes seu taxationes prædictas, quicquàm exegerint, seu receperint etiam à volentibus: duplum eius, quod vltrà receperint, ecclesijs & monasterijs vel locis alijs, à quibus id receptum fuerit, intra præfatum terminum restituere teneantur. Alioqui ex tunc dicti prælati, qui vltra moderationes & taxationes prædictas, seu conuentionem, vel consuetudinem huiusmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipsum eisdem ecclesijs, monasterijs, siue locis vltra dictum tempus restituere differentes, ingressum ecclesiæ, sibi nouerint interdictum. Ij verò pro dictis prælatis visitationem huiusmodi (vt præmittitur) exercentes, ab officio & beneficio nouerint se suspensos: quò vsque grauatis ecclesijs, monasterijs, siue locis de huiusmodi duplo plenariam satisfactionem impendant. Adijcientes constitutioni præsenti, quòd si quis de familia prælati personaliter visitantis, aliquid vltra moderationes & taxationes præfatas per se, vel alios prælato ignorante, nec ratum habente receperit ab ecclesijs, monasterijs, & locis alijs visitatis, duplum eius, qui vltra recœperit, de suo proprio intra duos menses, post receptionem huiusmodi ecclesijs, monasterijs & locis aliis, à quibus illa receperit, reddere teneatur. Alioqui ex tunc recipiens, si clericus fuerit, tam diu ab officio & beneficio sit eo ipso suspensus. Si verò laicus, tam diu ingressum ecclesiæ sibi nouerit interdictum, & à communione eucharistiæ ipso facto nouerit se suspensum, donec de duplo huiusmodi grauatis ecclesijs, monasterijs, siue locis satisfecerit cum effectu. Nulla eisdem vltra moderationes, & taxationes prædictas recipientibus in his donantium remissionem liberalitate, vel gratia valitura.

Cæterùm

Cæterùm moderationes, & taxationes huiusmodi in illis locis volumus obseruari, in quibus id fieri poterit secundum ecclesiæ, monasterij vel loci alterius facultates. In alijs autem tantam præcipimus modestiam adhiberi, quòd per hæc, quæ ad exonerationem locorū ecclesiarum statuendam prouidimus non doleant se grauari: nec per hoc dicti prælati exigendi, amplius quàm ipsi subditi pati possint indultam sibi existiment potestatem. ¶ Præmissis quoque adijciendo statuimus, quòd si dicti prælati, vel aliquis eorundem ex apostolica indulgentia, vel consuetudine seu de iure petant, sibi ab ecclesijs, monasterijs, & locis alijs, eorumq́ capitulis, collegijs, vel conuentibus, rectoribus, seu personis moderatiuum, seu charitatiuum subsidium exhiberi: non possint à singulis ecclesijs, monasterijs, siue locis pro subsidio huiusmodi vltra petere, vel recipere (etiam à volentibus) nisi quantum ascenderent singulæ procurationes in pactum, per nos superiùs moderatum, quas iidem prælati possent recipere, quando ex priuilegio, per alium visitarent. ¶ Porrò turoneñ. prædictos, tales fore intelligimus, quòd. xij. ipsorum valeant vnum florenum auri boni puri, & legalis ponderis, ac cunij florentini. ¶ Per constitutionem autem huiusmodi nolumus, quòd prædicti prælati, vel alij, quibus visitationis officium, & procurationum receptio ex priuilegio sedis apostolicæ, vel aliàs de consuetudine, vel de iure competere dignoscuntur, ius visitandi, seu procurationes recipiendi, sibi valeant vendicare. Nec per constitutionem eandem alijs constitutionibus super præmissis, per prædecessores nostros dudum æditis, quò ad alia contenta in eis, aliquatenus derogetur. Insuper abbates Cistercieñ. ordinis, sua monasteria visitantes, sub præfata constitutione nostra nolumus comprehendi, cùm super his per aliam constitutionem nostram duxerimus specialiter prouidendum. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, intentionis, inhibitionis, adiectionis, & præcepti ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auinione. xv. Calendas Ianuarij. pontificatus verò nostri. anno secundo.

De celebratione missarum. Titulus. xj.

Ioannes. xxij.

Narratis perturbationibus plurimis, quæ ecclesiæ præsertim, per hæreticos inferuntur: ordinat Romanus *pontifex, quòd dū missæ celebrantur, in quibus deuotius oratur, certæ preces hic expressæ ad deum effundantur. Et ut Christiani, ad id sint promptiores uiginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur.* Aduerte, quòd sub

hoc titu.aptè potuiſſet locari extrauagans,de ſta.quæ eſt.ẽ.de uita & honeſtate.cleri.ut ibi tractatum eſt. *Capitulum vnicum.*

Iſcipulorum Chriſti geſta nos inſtruunt, vt in pelago huius mundi procella ſurgente ad diuinum cõfugium recurrere debeamus. Illi quidem commotione maris adeò grãdi facta, vt fluctus in nauiculam, quam Ieſum ſequentes intrauerant operirent, Chriſtum dormientẽ vocibus excitarunt ſupplicibus, & aduerſus ingruentes tempeſtatis impetus, ab eo ſalutis præſidium poſtularunt. Cùm itaque catholicam eccleſiam, quæ congregationẽ fidelium comprætendit, videamus (quod dolentes referimus) pacis æmuli, zizaniorumꝗ; ſatoris malitia procurante, diſcordiarum flatibus concitatam, earumꝗ; fluctus adeò eleuatos, quòd quaſi operiant ipſam totã hæreticos inſuper eccleſiam ipſam cernamus, & ſchiſmaticos impugnare ferociter, ac vt inconſutilem domini tunicam ſcindant multipliciter laborare. Cum fratribus noſtris deliberatione præhabita diligenti, expediens (imò neceſſarium potiùs) æſtimamus, vt ad illum, qui ad dexteram patris reſidet in excelſis, qui caput eſt congregationis eiuſdẽ, cuiꝗ; poteſtas omnis, tam in cælo, quàm in terra noſcitur tradita, eiꝗ; venti, & maria obſecundant, leuemus cum manibus corda noſtra. Ipſumꝗ; deuotis pulſantes precibus, apud eum ſedulis orationibus inſiſtamus, vt inſurgentes præmiſſæ fremitûs tempeſtatis, quæ quaſi vniuerſorum chriſticolarum regna concutit, ſubditos contra dominos violato fœdere erigit, hæreticis & ſchiſmaticis ac rebellibus eccleſiæ dei, inſurgendi contra ipſam, eiuſꝗ; iura vſurpandi inſania dãnabili auſum pandit, flatus ceſſare, fluctuſꝗ; prædictos quieſcere ſua faciat omnipotenti virtute. Cordaꝗ; hæreticorum, ſchiſmaticorum aliorumꝗ; rebellium ad dei eccleſiæ vnitatem ac deuotionem inclinet, & habilitet, vel forſan cum præmiſſis pertinaciter intendant perſiſtere, ipſorum elidat ſuperbiam, eorumꝗ; obſtinatã malitiam ſuæ virtute dexteræ conterat, & proſternat. Corda quoꝗ; ſubditorum ad eorum ſuperiores, & eorum ſuperiorum conuertat ad ſubditos, ipſoſꝗ; diſſidentes in concordiæ veritate conciliet, & confirmet, ſicꝗ; det ipſis ſuperioribus præſidere, quòd ſic regnent, vt dirigantur, eorumꝗ; regimen cedat ſubditis ad ſalutem perpetuã, quietem & pacem nobiſꝗ; ipſe, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, modos & vias aperiat, per quos hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promouere poſſimus. Et quia in miſſarum ſolennijs ad deum conſueuerunt preces effundi deuotius, de eorundem fra.con. ordinamus, quòd in ſingulis miſſarum celebrationibus poſt dictum à celebrante Pater noſter. Reſponſioneꝗ; ſecuta antequàm in miſſa, vlteriùs procedatur, illud Canticum, Lętatus ſum in iJs, quæ dicta ſunt mihi. totum, cum Gloria patri. à religioſis, clericis, & alijs literatis præſentibus cum deuotione dicant. Et primò dicantur Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et pòſt iſti verſiculi ſubſequãtur, Domine ſaluos fac reges, Et exaudi nos in die, qua inuocauerimus te. Saluum fac populum tuum domine, & benedic hæreditati

hæreditati tuæ. Et rege eos,& extolle illos vſque in æternum. Fiat pax in virtute tua, Et abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcū, Et cum ſpiritu tuo. Collecta.

Eccleſiæ tuæ quæſumus domine preces placatus admitte ut deſtructis aduerſitatibus,& erroribus vniuerſis ſecura tibi ſeruiat libertate. Per dominum noſtrum.

Hoſtium noſtrorum quæſumus domine elide ſuperbiam, eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne. Per Chriſtū dominum noſtrum. Amen. Benedicat celebrans conſequenter. Nos autem Chriſtifideles ad exequendum ſuprà dicta promptius donis volentes ſpiritalibus animare, omnibus verè pœnitentibus,& confeſſis tam his celebrantibus, quàm ipſis aſſiſtentibus obſeruantibus ſuprà dicta, quàm aliis preces tunc deuotas deo fundentibus, pro præmiſſis diebus, & miſſis ſingulis, quibus hæc fecerint. xx. dies de omnipotentis dei miſericordia,& beatorum Petri, & Pauli apoſtolorum eius authoritate confiſi de iniunctis ſibi pœnitentijs relaxamus. Nulli ergo &c. Datum. xij. Calen. Iulij. Anno. xij.

¶Sixtus quartus.

¶De reliquijs, & veneratione ſanctorum. Titulus. xij.

¶Qui conceptionem immaculatæ uirginis deuotè celebrabūt, in eodem feſto, & eius octauis officio intererunt, tales tribuuntur indulgentiæ, quales conſequuntur Chriſtifideles in corporis Chriſti ſolennitate. Capitulum. I.

Cvm præexcelſa meritorum inſignia, quibus regina cælorum virgo dei genitrix glorioſa ſedibus prælata ethereis ſyderibus, quaſi ſtella matutina prærutilans deuotę conſiderationis indagine perſcrutamur, & intra pectoris arcana reuoluimus, quòd ipſa vtpote via miſericordiæ, mater gratiæ,& pietatis, amica humani generis, conſolatrix pro ſalute fidelium, qui delictorum onere grauantur ſedula oratrix,& peruigil ad regem, quem genuit intercedit. Dignum quin potiùs debitum reputamus vniuerſos Chriſtifideles, vt omnipotenti deo, pro cuius prouidentia eiuſdem virginis humilitatem ab æterno reſpiciens, pro reconcilianda ſuo authori humana natura, lapſu primi hominis æternę morti obnoxia, iam ſui vnigeniti habitaculum ſancti ſpiritus præparatione conſtituit: ex qua carnem noſtræ mortalitatis pro redemptione populi ſui aſſumeret, & immaculata virgo nihilò minùs poſt partum remaneret. De ipſius immaculatæ virginis mira conceptione gratias, & laudes referant,& inſtituta propterea in dei eccleſia miſſas, & alia diuina officia dicant, & illis interſint: indulgentijs,& peccatorum remiſſionibus inuitarei vt ex inde fiant eiuſdem virginis meritis, & interceſſione diuinæ gratiæ aptiores. Hac igitur conſideratione inducti, eiuſdem

eiusdem omnipotentis dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius authoritate confisi, authoritate apostolica hac in perpetuum valitura constitutione statuimus, & ordinamus, quòd omnes, & singuli Christifideles vtriusque sexus, qui missam, & officium Conceptionis eiusdem virginis gloriosæ, iuxta piam, deuotam, & laudabilem ordinationem dilecti filij magistri Leonardi de Nogarolis clerici Veronensis notarij nostri, & quæ desuper à nobis emanauit, missæ & officij huiusmodi institutionem in die festiuitatis Conceptionis eiusdem virginis Mariæ, & per octauas eius deuotè celebrauerint, & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorsùs indulgentiam, & peccatorum remissionem consequantur, quam iuxta fœlicis recordationis Vrbani iiij. in concilio Viennensi approbatæ, ac Martini quinti, & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum constitutiones consequuntur illi, qui missam, & horas canonicas in festo corporis, sanguinis domini nostri Iesu Christi à primis vesperis, & per illius octauas iuxta Romanæ ecclesiæ constitutionem celebrant, dicunt, aut missę officio, & horis huiusmodi intersunt: præsentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud sanctum Petrum. anno incarnationis dominicæ. M.ccccl xvi. iij. Calen. Martij. pontificatus nostri. anno. vj.

¶ Idem in eadem materia.

¶ Excommunicationem ipso facto incurrunt prædicatores asserentes diuam virginem in peccato mortali fuisse conceptam: qui etiam dicunt, quòd festum Conceptionis eius celebrantes grauiter peccant. Et uult præsentem constitutionem in locis populosis publicari.

Capitulum. iii.

GRaue nimis gerimus, & molestum, cùm sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum, qui ad euangelizandum verbum dei sunt deputati excessibus prædicando commissis, eò grauius prouocamur, quò illi periculosius remanent incorrecti. Cùm facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publicè prædicando diffusius, & damnabilius imprimuntur errores. Sanè cùm sancta Romana ecclesia de intemeratè semperq; virginis Mariæ conceptione publicè festum solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officium ordinauerit: nonnulli (vt accepimus) diuersorum ordinum prædicatores in suis sermonibus ad populum publicè per diuersas ciuitates, & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent, aut asserunt eandem gloriosam, & immaculatam dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: eiusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesq; sermones illorum, qui eam sine huiusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare grauiter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos super his

suis

suis assertionibus libros in publicum œdiderunt, ex quorum assertionibus,& prædicationibus non leuia scandala in mentibus fidelium exorta sunt,& maiora merito exorn formidantur indies. Nos igitur huiusmodi temerarijs ausibus ac peruersis assertionibus ac scandalosis,quæ exinde in dei ecclesia exoriri possunt,(quantum nobis ex alto conceditur) obuiare volentes,motu proprio,non ad alicuius nobis super hoc oblatę petitionis instantiam,sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia huiusmodi assertiones prædicatorum eorundem,& aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent,eos, qui crederent aut tenerent eandem dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præseruatam fuisse, propterea alicuius hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut huiusmodi officium conceptionis celebrantes,seu huiusmodi sermones audientes, alicuius peccati reatum incurrere: vtpote falsas & erroneas, & à veritate penitùs alienas: æditosq́ desuper libros prædictos id continentes,quó ad hoc authoritate apostolica tenore præsentium reprobamus,& damnamus. Ac motu scientia, & authoritate prædictis statuimus,& ordinamus,quòd prædicatores verbi dei,& quicunque alij, cuiuscunque status, gradus aut ordinis ac conditionis fuerint,qui decæterò ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu aliàs quomodolibet affirmare huiusmodi sic per nos improbatas, & damnatas assertiones veras esse,aut dictos libros pro veris legere,tenere,vel habere, postquàm de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: à qua ab alio, quàm à Romano pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. ¶ Item motu,scientia & authoritate similibus simili pœnę ac censurę subijcientes eos,qui ausi fuerint asserere contrariam opinionem tenentes: videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam,hæresis crimen,vel peccatum incurrere mortale:cum nondum sit à Romana ecclesia,& apostolica sede decisum. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrarijs quibuscunque, quibus communiter, vel diuisim à sede apostolica indultum existat, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam ac expressam,ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare: volumus, quòd locorum ordinarij requisiti præsentes literas in ecclesijs consistentibus in eorum ciuitatibus,& suarum diœcesum, & locis insignibus,dum maior ibi multitudo populi ad diuina conuenerit,sermonibus ad populum mandent,& faciant publicari. Præterea,quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit deferre:etiam volumus,& dicta authoritate decernimus, quòd earundem literarum transumpto manu publici notarij confecto,& authentico alicuius prælati ecclesiastici sigillo munito,vbiq; stetur prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitę vel ostensę. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam

ginam nostrę reprobationis,dãnationis,statuti,ordinationis, voluntatis,& decreti infringere,vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit : indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ. M.ccccIxxxiij.pridie nonas Septẽbris.pontificatus nostri.anno.xiij.

¶De immunitate ecclesiarum. Tit.xiij.

¶Benedictus.xj.

¶*Decretalis,clericis laicos.eo.tit.lib.vi.habet locum tantum quò ad laicos talias à clericis exigentes,& dantes illis auxilium,& non quò ad soluentes: præcipit deinde Lateranen. & generale concilia diligenter obseruari.* Capitulum.j.

Quod olim per fœli.re.Bonifacium papam octauũ pręde cessorem nostrum contra laicos exigentes, siue recipientes à clericis & ecclesiasticis personis talias, decimam, vel aliam quotam seu quantitatem aliquam de prouentibus bonorum suorum,aut ecclesiarum: nécnõ aduersus soluentes, aut promittentes, vel consentiẽtes se soluturos pœnis adiectis statutum est,quantum ad pœnas ipsas ex causa de consilio fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodò,& ad exigendum dantes auxilium,consilium, vel fauorẽ: non autem,quò ad easdem pœnas in soluentibus aut recipientibus à spontè dantibus deinceps vendicet sibi locum.¶ Cęterùm attendant solicitè ecclesiarum pręlati,& alij clerici Lateranense conciliũ,quòd in huiusmodi subuentionibus solum casum necessitatis aut communis vtilitatis,vbi laicorum ad id non suppetant facultates, deliberatione prouida noscitur excepisse: & deinde generale statuisse concilium propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc casu Romanum põtificem (cuius interest communibus prouidere vtilitatibus) primitùs consulendum.¶ Attente igitur caueant,ne prędictorũ conciliorum transgressores existant,aliquid in casu prędicto, & multò magis si casus ipse non subsit, quoquo modo vel titulo inconsulto Roma.ponti.occasione subuentionum dictarum concedendo laicis, vel etiam promittendo. Alioqui tanquàm canonum & tam solennium conciliorum temerarij transgressores,quas proculdubio (deo propitio) idem infliget pontifex, grauissimas pœnas poterũt meritò formidare.Nulli ergo omnino hominum &c.

PAstoralis cura solicitudinis super cunctas populi Christiani nationes,inuigilare remedijs subiectorum, eorundem periculis obuiare,ac scandala remouere compellit.Sanè quoniã ex constitutione fœlicis recordationis Bonifa.&c.vt in cle.j.eo.titu.

¶Quartus liber vacat.

EXTRAVAGANTIVM COMMVNIVM.

Liber quintus.

De simonia. Titulus.j.

Vrbanus.iiij.aliàs.v.

Pastus uel iocalia exigentes, & etiam dantes pro religionis ingressu, si sint singulares personæ excommunicationis: si conuētus uel capitulum, suspensionis sententias ipso facto incurrunt: cuius utriusq; uinculi absolutio soli papæ reseruatur: aliis pœnis in suo robore duraturis, nisi ingredientes aliquid sponte & sine pactione obtulerint. Quid de personis iam tali labe fœdatis, & bonis sic receptis faciendū sit: tandem patefacit. Capitulum.I.

Anè, ne in vinea domini nostræ (licèt insufficientibus meritis) cōmissa custodiæ, nascentes vepres & spinæ adeò conualescant, quòd speratam fructificationem ipsius valeant impedire: diligentię nostrę incumbit officio, vt illas extirpare radicitùs solerti studio procurem⁹. Sanè multorum fidedignorum relatione didicimus, quòd in nōnullis ecclesiis, monasteriis, prioratibus & aliis locis religiosis, tam virorum, quàm mulierum ordinum, regionum & partium diuersarum detestabilis & à canonibus reprobata seruatur abusio, quòd cùm personę aliquę recipiuntur ab eis, ad obseruantiam regularem, ipse temeritate præsumptuosa pastus seu prandia capitulis & cōuentibus ipsarum ecclesiarum, monasteriorū, prioratuum & locorum, aut pecunias, aut iocalia seu res alias ipsis ecclesiis, monasteriis, prioratibus & locis, seu præsidentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quæ corruptela est potiùs dicenda, tribuere compelluntur. Ex quibus decori ecclesiasticę & immaculatę religionis detrahitur. Quàm plures etiam, tam execratione huiusmodi criminis, quàm expensarum onere à sacrę religionis proposito retrahuntur. Ipsęq; ecclesię, monasteria & loca famulantium deo consuetis numeris remanent destituta, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur. ¶ Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præsumentes inflictis à iure in suo robore duraturis, pœnam adiicere grauiorem: vniuersis abbatibus, prioribus, decanis, præpositis & magistris, nécnon abbatissis & priorissis, aliisq; pręlatis, quouis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcunq; etiam ecclesiarum, monasteriorum,

riorum,prioratuum,domorum & locorum quorūlibet religionum, ordinum etiā militarium,tā exemptorū,quàm non exēptorum,quocunq; nomine censantur,ac capitulis & conuentibus & singularibus personis eorū,tenore pręsentiū authoritate apostolica,(quàuis sit eis à iure inhibitū)districtius inhibemus, ne tā à marib⁹,q̄ à mulieribus volētibus ingredi eorū religionē,ecclesias,monasteria,prioratus,domus seu loca,in earundē personarū receptione,aut ante vel post illā quoscunq; pastus,prandia seu coenas,pecunias, iocalia, aut res alias etiam ad vsum ecclesiasticū,seu quęuis piū vsum alium deputata vel deputāda directè vel indirectè petere,vel exigere quoquo modo pręsumant.Sed eas potiùs cū omnimoda pietate recipiāt, ac in victu & vestitu sicut alias personas suarū ecclesiarū,monasteriorū,prioratuū, domorum & locorū syncera charitate pertractāt. Illa duntaxat quæ personę ipsę ingrediētes purè & spōtè, & plena liberalitate,omniq; pactione cessante dare vel offerre ecclesijs,monasterijs, prioratibus, domibus & locis huiusmodi voluerint,cum gratiarum actione licitè recepturi.¶ Nos enim,qui secùs egerint,si sint singulares personæ tā dantes,quàm accipiētes,huiusmodi excōmunicationis,si capitulum vel conuentus fuerit,suspēsionis sententijs eo ipso decernimus subiacere. A quibus(preterquā in mortis articulo)absolui nequeant absq; sedis apostolicę licētia speciali.Cęterùm personis illis vtriusq; sexus, quæ iam labe huiusmodi sunt foedatę,earū prouidentes saluti,de benignitatis gratia eas liberantes,concedimus quòd per suos locorum dioecesanos hac vice duntaxat à crimine huiusmodi & nota infamię inde contracta,authoritate apostolica absoluantur:canonica proinde ipsis poenitētia salutari imposita, de qua ipsorum discretioni videbitur expedire:& demum cū ipsis,vt in earū ecclesijs,monasterijs, prioratibus,dignitatibus,& locis licitè valeant remanere, misericorditer dispensetur.Insuper erga personas illas,quæ in pręmissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccasse noscūtur, volentes nos reddere gratiosos:omnia recepta huiusmodi si ad cōmunē vsum monasteriorum seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum vsum licitè cōcedimus retineri.Si verò ad specialem vsum abbatis seu abbatissę,prioris aut priorissę,aut alterius singularis personę retineantur:illa venire pręcipimus in cōmuni.¶ Nulli ergo hominum liceat hanc paginā nostræ inhibitionis,constitutionis,concessionis,& pręcepti infringere,vel ei ausu temerario contraire.Si quis autē hoc attentare pręsumpserit,indignationem omnipotentis dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrum.ij.nonas mensis Aprilis.pontificatus nostri. Anno primo.

¶Paulus venetus papa secundus.

¶Omnes simoniaci cuiuscunq; dignitatis aut status, sunt ipso facto excōmunicati:nec habent simoniacè ordinati ordinis executionem. Et electiones aut aliæ prouisiones per simoniam factæ non valēt,nec ius percipiendi fructus tribuunt. Mediatores etiam simoniæ eadem cēsura ligantur,qui à solo papa absoluentur. Et omnes prædicti sunt Romano pontifici reuelandi. Capitulum.ii.

Cùm

Cvm detestabile scelus simoniacę prauitatis, tam diuinorum, quã sacrorum canonum authoritas abhorreat atque dãnet. ¶ Nos considerãtes quòd plures pœnarum grauitas, quàm dei timor arcere solet à voluntate peccandi, ac summis desideriis affectantes, vt horum pestiferum vitium non ex vsu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metũ penitùs euellatur: prędecessorum nostrorũ Romanorum pontificũ vestigiis inhęrentes, ac etiã omnes & singulas excõmunicationis, suspensionis, priuationis, & interdicti sententias, censuras & pœnas dudum à Romanis pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra simoniacos quomodolibet latas, & illos, qui cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, vel pręeminẽtiæ fuerint etiã si cardinalatus, patriarchali, episcopali, regali, reginali, vel alia quauis ecclesiastica seu mundana dignitatibus pręfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifestum, quàm occultum, quas ipso facto eos incurrere volumus cõfirmantes & innouantes apostolica authoritate, declaramus quòd omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint, à suorũ sint ordinum executione suspensi.

¶ Per electiones verò, postulationes, confirmationes, prouisiones, seu quasuis alias dispositiones, quas simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis ecclesiasticis, & quibusuis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam ius nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit restitutionem sub animæ suę periculo sit adstrictus. ¶ Statuentes prætereà, quod vniuersi & singuli etiam præmissis dignitatibus prędíti, qui quomodolibet dando vel recipiendo simoniam commiserint, aut quòd illa fiat mediatores extiterint seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrantiã qua nisi à Romano pontifice pro tempore existente non possint absolui, præterquàm in mortis articulo constituti. ¶ Et vt huiusmodi labis contagio frequentius reprimatur, omnibus & singulis ecclesiasticis sęcularibusque personis cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint: in virtute sanctę obedientię districtius iniungimus, vt eos omnes, quos simoniam huiusmodi commisisse vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciuerint, pontifici prædicto, vel cui idem pontifex duxerit committendum, per se vel alios reuelare quantocius non omittant. ¶ Pro reuelatione huiusmodi etiam si complices fuerint nõ solum veniam à nobis, sed etiam gratiam consecuturi, si eorum iudicio participes tanti criminis valeant coërceri. ¶ Quod si non fecerint, absolui non valeant donec prędicta reuelent, & complices huiusmodi detecti arctius punientur. ¶ Nulli ergo &c. nostræ confirmationis, innouationis, declarationis, & volũtatis infringere. ¶ Datum Romæ apud sanctum Petrum. Anno incarnationis dominicę. M.cccclxiii. ix. Calen. Decembris. pontificatus nostri. Anno primo. publicata die. xxiiii. Nouembris. Anno prędicto.

¶ De Iudæis. Titulus.ij.

¶ Clemens quintus.

¶ Christiani arma portantes ad infideles Christianos impugnantes ipso facto sunt excommunicati, capientium serui, infames, & intestabiles, tam actiuè, quàm passiuè, & eorum bona confiscata. uide ca. ita quorundam. & ca. ad liberandam. extra eod. titu. Capitulum.j.

Multa mentis amaritudine concitamur, grauisque doloris aculeus perfodit mẽtem nostram, intelligentes, quòd renati fonte baptismatis in deuium oberrantes, qui deberent opprobrium illatum domino in terram hæreditatis suæ totis viribus vindicare, potiùs iniuriatoribus suis fauent, Sarracenorũ, videlicet horribili & perfidę nationi: & degenerantes miserabiliter à statu fidelium, famę ꝑprię immemores, & salutis obliti, inimicis crucis Christi cõtra ipsius negocium, ferrũ, equos, arma, & alia vetita, nécnõ victualia, & mercimonia in Alexandriam, & ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre pręsumunt. Ex quo manifestè apparet, quòd Christianos, qui ad defensionem hæreditatis domini ibidem ꝑ fide remanserũt, talibus adiuti subsidijs irreuerenter impugnãt: ꝓpter quod fidei negocium ibidem quodãmodò noscitur deperire. ¶ Nos igitur, qui ad liberãdam terram ipsam operam dare intendimus (cum dei adiutorio) efficacem, tam graues transgressus vlterius, sustinere nolẽtes, fœ. re. Nicolai papę. iiij. pręde cessoris nostri vestigijs inhærẽtes, prę sentium tenore statuimus, vt nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorũ terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, seu de portibus eorum, vt eisdem deferantur extrahere, vel extrahi permittere, aut eis aliâs auxilium vel fauorem præstare quoquo modo præsumat. ¶ Nos verò illos, qui contra huiusmodi cõstitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excõmunicatiõis sententiæ decernimus subiacere: ą qua absolui nequeant, nisi tantum de bonis proprijs in dictæ terræ subsidium conuertendum exoluerint, quãtum ad partes prædictas detulerint, vel miserint, aut deferre, vel de ipsorum portibus extrahi permiserint deferendum: nec tũc etiam ab eadem (pręterquàm in mortis articulo) absoluant sententia, absque mandato se. aposto. speciali. Et nihiló minùs, si personas eorum capi contingat, in seruitutem & capturam illorum esse volumus, in quorum ceciderunt captionem. Authoritate insuper apostolica statuentes, vt illi, qui contra huiusmodi statutum nostrũ quomolibet venire pręsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrant, perpetuò sint infames, & intestabiles habeantur: ita, quòd nec testari, nec legata eis, seu relicta percipere valeant, & insuper ad successiones, tam ex testamento, quàm ab intestato sint prorsùs, & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittãtur officia, sintque illis oẽs actus legitimi penitùs interdicti, & tanq̃ excõicati, hostesque catholicę fidei (postq̃ de ipsorũ hmõi temeritate cõstiterit) diebus dñicis & festiuis publicè nuncient, & in fiscũ bona eorũ omnia deuoluantur.

¶ Ioannes

¶ Ioannes.xxij.

¶ *Iudæi ad fidem conuersi non sunt in bonis molestandi, ne sint deterioris conditionis post baptismum, quàm essent ante.* Capitulum.ii.

DIgnum arbitrantes, & iuri consonum fonte renatos baptismatis Iudaica cæcitate dimissa amplioribus fauoribus aut gratiis, quàm anteà abundare indecens & absurdum: vt qui in perfidia abundarent, cogantur mendicare fideles: vniuersis & singulis rectoribus, & aliis officialibus comitatus Venesini, aliorumque comitatuum, & terrarum pertinentium ad apostolicam sedem, districtè præcipimus & mãdamus, quatenus conuersis huiusmodi, & qui in posterum conuertentur, in possessionibus & bonis aliis quocũque nomine censeantur, quæ in comitatibus & terris prædictis conuersionis tempore obtinebãt, seu etiam obtinebunt, occasione prædicta nullam molestiã inferant, nec ab aliis inferri permittant: sed ipsis in his & aliis se fauorabiles exhibentes, ipsos ab iniuriis & molestiis protegant & defendant: vt sic de seruitute ad libertatem se transisse percipiant, nec redire prætextu mẽdicitatis odibilis ad dimissam perfidiam cõpellantur. ¶ Nulli ergo &c. nostrorum præceptionis, & mandati infringere. Datũ Auinione. x. Calendas Augusti. Anno quarto.

¶ De hæreticis. Titulus.iij.

¶ Benedictus.xj. inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

¶ *Decretalem, per hoc. eodem titulo, libro.vj. declarat, bona hæreticorum per diœcesanos usurpari uetans.* Capitulum.j.

EX eo, quòd quædam nouella constitutio super negocio hæreticæ prauitatis à bonæ memoriæ Bonifacio papa. viij. prædecessore nostro ædita continet, quòd in ipso negocio per diœcesanos episcopos, & inquisitores super eodem facto inquiri valeat cõmuniter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus. ¶ Nos consulere voluistis, quando & quoties sit ista processuum communicatio facienda. ¶ Nos autem de fratrum nostrorum consilio intelligendo diœcesanos & inquisitores tunc demum diuisim procedere, cùm hi & illi separatim, non quãdo episcopi tãtum, vel inquisitores tantum procedunt: cõsultationi vestræ breuiter respondemus, quòd quando vterque procedũt seiunctim, sibi debent in fine tantum, dum nil restat agendum, nisi quòd solum sententia promulgetur, communicare processus. Licèt enim quibusdam potuisset videri per legem ciuilem, quòd sicut quãdo aliquis ex actitatis coram alio debet ferre sententiam, vt puta, quando administrator delegat causam sibi sententia reseruata: saltem in principio, id est contestatione, rursus in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata audire debet: ita & in casu præsenti, vbi ex actis coram alio habitis alter profert sententiam, sic ter huiusmodi acta recenseat, quod fieri non potest, si eorum denegetur æditio: tamen id æquitas canonum non admisit. Vnum sanè casum excipimus: si alter commodè non possit procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tan-

tàm(vt fraudi locus non fiat)in toto negocio copia tribuat. ¶ Verū quia nonnulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorū bonis inquisitionis officio deputatę propter expensas,quas dum inquirunt in sæpedicto negocio faciunt,à vobis exigere moliūtur,hoc tāquàm iuri absonum(cùm ordinarij sint,ideoq; officium tale,quod eis incumbit proprijs eos oportet explere stipēdijs) fieri penitùs prohibemus. ¶ Rationem autem iidem diœcesani prouentuum, obuentionum ex inquisitionis officio à vobis,non obstante aliqua constitutione,consuetudine,vel mandato contrarijs non exposcant:sed eā cameræ nostræ,vel alij,cui nos,vel successores nostri Romani pontifices mandaremus reddendam reddatis, quæ generaliter obseruari iubemus.

¶ Ioannes.xxij.

¶ *Tres errores magistri Ioannis de Poliaco,doctoris Parisiensis hic damnantur.* Capitulum.ij.

VAs electionis doctor eximius,& egregius prædicator,cuius prædicatio mundum docuit vniuersum,præsumptuosam illorū audaciam refrenare solicitus,qui prudentiæ propriæ innitentes in errores proprios prolabuntur,non plus sapere, quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere salubri doctrina suggessit:& iuxta sapientis eloquium.Quisq; suæ prudentiæ modum ponat.Sanè dudum cū dilectum filium magistrum Ioannem de Poliaco, sacræ theologiæ doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum cōsilio ad nostram præsentiam vocauissemus, fidedigna ad nostrum perduxit auditū, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramētum,non sobriè,sed perperàm sapiebat,infrà scriptos articulos periculosos continentes errores docens publicè in suis prædicationibus, & in scholis. Primò, siquidem adstruēs, quòd confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones,tenentur eadē peccata,quæ confessi fuerant iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundò,quòd stante,omnis vtriusq; sexus,ædicto in concilio generali,Ro.ponti.non potest facere,quòd parochiani non teneant omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti cōfiteri,quem dicit esse parochialem curatum.Imò nec deus posset hoc facere: quia(vt dicebat)implicat contradictionem. Tertiò, quòd papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem:imò nec deus,quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti:quem dicit esse(vt præmittitur)proprium curatum.Nos igitur scire volentes,si suggesta nobis veritatem haberēt:articulorum præmissorum copiam eidem magistro Ioanni fecimus assignari,& ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus , tam in nostra, & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officium deputatis. Verùm,licèt præfatus magister dictos articulos, & contenta in ipsis defendere niteretur:asserebat tamen se paratum credere, & tenere in præmissis,& alijs,quæ tenenda & credenda esse sedes apostolica definiret.Nos igitur attendentes, quòd prædictorum articulorum assertio,prædicatio,& doctrina redundare poterant in multarum perniciem

niciem animarum ipsos per prelatos magistros in theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem, & examinationem super his habitas, cōperimus præmissos articulos doctrinam nō sanam, sed periculosam multum & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos idem magister Ioannes, veris sibi rationibus opinioni dudum suæ habitæ contrariis demonstratis, in consistorio reuocauit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis in contrarium respondere. Ideoq; ne per assertionem, prædicationem, & doctrinam huiusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum tanquàm falsos & erroneos, & à doctrina sacra deuios authoritate apostolica condemnamus, & reprobamus de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinā contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quòd illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quàm si ea aliàs confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta consilium generale. Optantesq; veritatis vias notas esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus precludere aditum, ne subintrent errores. fe. re. Alexand. iiij. & Cle. iiij. Roma. ponti. prædecesso. no. vestigiis innitendo, vniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisq; præmissos articulos per nos (vt præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis, vel aliquo ipsorum, vtpote, à catholicis mentibus respuenda, tenere audeat, seu defensare quomodolibet, vel docere. Quocirca vniuersitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus vniuersis & singulis vestrum in ciuitatibus & diœce. vestris conuocato clero, & populo communiter omnia præmissa & singula per vos, seu alios solenniter publicetis. Nos etiam eidem magistro Ioanne mādamus, quòd in scholis & sermone Parisius prædictos articulos, & contenta in eis tanquàm veritati contraria propriæ vocis oraculo absq; reuocatione constanti publicè debeat reuocare. Quod se facturum dictus magister Ioannes efficaciter repromisit. Datum Auinione. viij. Cal. Augusti. ponti. nostri. Anno quinto.

¶ Idem.

¶ Inquisitores hæreticæ prauitatis censuras ecclesiasticas fulminare non possunt in officiales, & nuncios sedis apostolicæ, sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus informationem facere possunt, & deinde Romano pontifici significare.

Capitulum. iij.

CVm Matthæus de Pontiniañ. ordinis prædicatorum, inquisitor hæreticæ prauitatis in regno Siciliæ authoritate apostolica deputatus, friuola occasione quæsita, ac nostra & apostolicæ sedis reuerētia & honore postpositis in dilectum filiū G. de Baleto, archidiaconū Foroliuieñ. capellanū nostrū, Cāpaniæ Maritinæq; rectorē excōmunicationis sententiā incōsultis motibus, nō sine multa temeritate duxerit proferendam. Nos volētes decętero taliū præsumptoribus ob-

uiare in vniuersis & singulis,tā ordinarijs,q̄ delegatis iudicibus,& inquisitoribus prauitatis eiusdem,& alijs vniuersis & singulis, quacūque authoritate fungantur, authoritate apostolica districtius inhibemus,& mandamus expresse,ne cōtra nostros & apostolicę sedis officiales,vel nuncios,aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa,absq; nostra,& apostolicę sedis licētia speciali eis per sedis ipsius literas concedenda,plenam faciente de tenore præsentiū mentionē, procedere quoquo modo præsumant:aut in eos,vel ipsorū aliquem excōmunicationis vel suspensionis,seu quasuis alias sententias promulgare.Nos enim ex nunc decernimus irritū & inane,quicquid cōtra inhibitionem & mandatū huiusmodi cōtigerit attētari.Volumus tamen,q; dioecesani,& inquisitores prædicti super iis, quę negociū tangunt fidei,alij verò super iis, quæ rē tangunt vel publicā vel priuatam,siue ordinarij,siue delegati quacūq; authoritate fuerint,prout posset ad eorum officium pertinere,si quid per officiales & nuncios ipsos indebitè forsan attentatum extiterit,se plenius informare:eidq; nobis significare studeant,vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus.Nulli ergo &c.Datum Auinione.xij.Calend.Ianuarij.pontificatus nostri.anno.xj.

¶De schismaticis. Titulus.iiij.

¶Benedictus.xj.

¶Processus & sententias latas,per Bonifacium octauum,contra Iacobum & Petrum de Columna,tanquàm schismaticos,& eorum posteros,reuocat hic Benedictus.xj.exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutat.Et sic(ut clarè patet)hæc extrauagans corrigit,& prorsùs reuocat.ca.vnicum,ec.tit.lib.vi. Capitulum vnicum.

Vdum bonę memoriæ Bonifacius papa.viij. prædecessor noster,contra Iacobū Petrū & Ioan. de sancto Vito.Ottonē quondā Agapitum, Stephanū & Iacobum Scyarram nepotes momorati Ia. & filios olim Ioan.de Columna & posteritatem eorum,nècnon circa Richardū Pe.& Io.de monte nigro, ac adiutores, fautores,& receptores eorum cuiuscunq; status,etiā si imperiali, vel regali dignitate fulgerent,circa ipsam insuper Pręneste , dum vixit varios fecit processus,sententias graues pœnas habētes & mulctas, prout in eisdem processibus continetur:ex quibus sic paucas ex multis & prolixis breues exprimimus, q; intelligi volumus specialiter singulas numeratas,& nominatim expressas.Inter cætera siquidem deposuit dictos Iaco.atq; P.à cardinalatibus sanctæ Romanæ ecclesiæ,reddens eos & filios dicti Iaco.& posteritatem eorum inhabiles ad apostolicę dignitatis apicem,& cardinalatus honorem:ipsos eosdemq; Iaco.& Ottonem,& Richard.beneficijs ecclesiasticis,& ecclesijs cūctis priuauit,eosq; & Agapitū,Stephanū & cyarrā prædictos banniuit ab vrbe:& ita ecclesiæ suprà dictę ipsorum confiscauit bona & iura,plurium excommunicationum sentētijs innodauit:addixit infamię,capiendos exposuit,iudicauit schismaticos,& tanq̄ hæreticos puniendos:ab administrationibus & officijs iurisdictionibus exerciti

exercitio & dignitatibus in vrbe & circa in Romana ecclesia & curia, ac ipsorum posteros perpetuò & in terris Romanę ecclesię, vsq; in quartam generationem, per masculinum & fœmininum sexum coërcuitieis incolatum, ciuilitatem & habitationem vrbis circūpositę regionis & terrarum subiectarum ecclesiæ interdixit, & intestabiles fecit. ¶ Nos itaque, qui eius vices in terris gerimus, cuius est proprium misereri & parcere, eorum miserijs, & ęrumnis compatimur, ad clementiam pro eis commouemur, ipsis pietatis nostrę aperimus viscera, & mansuetudinem non negamus: misericordes ab eis non auertimus oculos, illisq; pium animum exhibemus. Ideoq; omnes prædictas depositionis à cardinalatibus, priuationis à beneficijs & ecclesijs, inhabilitatis ad papatum Romanum, & bonorum & iuriū, quæ certis nobilibus Romanis ciuibus, & alijs concessa sunt (confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad præsens) sententias pœnas & mulctas, & alias, quæ in processibus memoratis siue alibi cōtinētur: verbo etiam in vita ipsius, vel in morte in eos latas & inflictas, seu confirmatas & innouatas per prędē. eūdē, sicut si (vt prędicitur) essent per nos specialiter numeratę, & nominatim expressę: tā ad prædictos Iaco. & filios dicti Ioan. de col. masculinā & fœmininam prolem eorundē Io. & filiorum, & per vtrūq; sexum posteritatē descendentem ab eis Pe. & Richardo, & Io. de monte nigro præfatos, q̄ ad coadiutores, fautores, receptatores, susceptores & sequaces eorū quoslibet alios, penitùs tollimus & viribus vacuam⁹. Ita, q; nec etiam pro prٓeterito tempore possint super eis aliquę personæ impeti, quę incurrissent eas, aut contra ipsas aliquem effectum habere. Eisq;, quod quęuis, alia q̄ præfatarū depositionis à cardinalatibus, priuationis beneficiorū & ecclesiarum, confiscationis bonorum & iuriū, quæ (vt præmittitur) dictis ciuibus, seu alijs sunt concessa, & inhabilitatis ad papatum sententia, siue pœna abstulit, redimus. Et irregularitatem, si quam quoquo modo contraxerint, remouemus, & notam abolemus ipsius. Inhibentes ne iam dicta Penestre cum monte suo reædificetur, vel muniatur, aut ciuitatis nomē, siue episcopatum recuperet, absq; nostra licentia speciali. ¶ Nō obstātibus quibuscunq; constitutionibus, processibus, inhibitionibus, decretis, priuilegijs, indulgentijs, & literis apostolicis, per quę præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, earum effectus possit, quomodolibet impediri: & de quibus quorumq; totis tenoribus, de verbo ad verbum debeat in nostris literis, fieri mentio specialis.

¶ De furtis. Titulus. v.

¶ Ioannes. xxij.

¶ Publicatio excommunicationis latæ in eos, qui furati sunt thesaurū ecclesiæ, quem iubente Clemente papa de Perusio in Lucanam ciuitatem tres uiri hic nominati deportauerant. Et hic habetur optima praxis monendi malefactores, ut intra certum terminum satisfaciant: alias excommunicationem incurrant: & modum ipsius excommunicationis publicandæ hæc extrauagans clarè manifestat. Cap. vnicum.

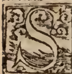
Nfidelis & stolidæ prædicationis alumni se per culpę vitium indignos efficiunt, vt matris ecclesiæ filij nuncupentur, dum ad ipsius matris iniuriam se cōuertunt (quod graui nos commotione perturbat) matris eiusdem pietatem offendunt: & his in pernicie miserabili cęcitate dilapsis, respergūt infamię maculis loca propriæ nationis. ¶ Dudū siquidē nonnulli degeneres filij, qui ad quęq; nefaria currere sunt ausi, peruersibus ausibus in matris eiusdē prosilientes iniuriā & offensam illam thesauri sui maximā partem, quæ de Perusio ad ciuitatem Lucanam de mandato fœ.re.domini Clemētis papę.v.prędecef.no. dum adhuc viueret, per dilectos filios Vitalem de Chabenate. clericum Burdegalen. diœce. & Guil. de luna seruientem prædecessoris eiusdem, vna cum dilecto filio Iacobo de Casalibus ecclesiæ sancti Seuerini Burdegalen. diœce. capellano nostro extiterat deportata: & quæ in sacristia monasterij sancti Fedriani Lucanen. tunc temporis seruabatur: deinde ad cameram prędecessoris eiusdem fideliter deferendam tempore inuasionis ciuitatis Lucanen. direpserunt in prędam, & de pręfata sacristia, per violentiam asportarunt. ¶ Nos igitur ad recuperationem thesauri prædicti solicitis studijs pretendentes: omnes & singulos asportantes thesaurum prędictū, & alios, penes quos aliqua de thesauro fuerunt, vel adhuc existunt, authoritate apostolica coram ac fidelium multitudine copiosa monemus, vt ea nobis aut ei, quem ad id duximus deputandū intra.iiij. mensium spacium à die datę publicationis præsentium numerandum cum integritate restituant & assignent: ac omnes & singulos scientes, vbi, vel penes quos aliqua de dicto thesauro extiterint vel existant, vt intra terminum suprà dictum, nobis aut ipsi deputato nostro indicare studeant: alioqui in omnes. & singulos monitionis huiusmodi contemptores, cuiuscūque dignitatis, status, vel cōditionis extiterint, etiam si patriarchali vel superiori, aut alia quacunque præemineant dignitate, ex nunc authoritate prædicta excōmunicationis sententiam promulgamus. Mandantes illos, per diœcesanos locorum, & rectores parochialium ecclesiarum, ciuitatum & diœcesum, earundem singulis diebus dominicis & festiuis pulsatis campanis & candelis extinctis excommunicatos publicè nunciari: processuri ad grauiora nihilò minùs contra eos, nécnon & contra ciuitates, communitates, vniuersitates, & singulares personas, quascūque que fuissent in præmissis culpabiles, sicut proteruia ipsorum exegerit, & viderimus expedire. Non obstante, si eis aut eorum aliquibus, vel alicui sub quacunq; forma vel cōceptione verborum, à sede apostolica sit indultum, quòd excōmunicari nō possint: per literas sedis eiusdem non facientes plenā & expressam, ac de verbo ad verbū de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictę sedis indulgētia generali vel speciali cuiuscūq; tenoris existat, per quam effectus præsentium impediri possit, vel quomodolibet retardari. ¶ Vt autē huiusmodi nostra monitio verius ad cōmunē omnium noticiā deducatur, chartas siue mēbranas monitionem cōtinentes eandē, in ecclesia Auinio. appendi vel affigi ostijs, seu superliminaribus eiusdē ecclesiæ

desiæ faciemus, quæ monitionem ipsam suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita, ꝙ omnes & singuli, quos monitio ipsa contingit vel contingere potest, nullam posteà possint excusationem prætendere, quod ad eos talis monitio non peruenerit, vel ꝙ ignorauerint eādē. Cùm non sit verisimile remanere, quò ad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Auinione. ij. Calend. Aprilis. pon. nostri. anno primo.

¶ De crimine falsi. Titulus. vj.

¶ Ioannes. xxij.

¶ Alchimiæ hic prohibentur, & puniuntur facientes & fieri procurantes: quoniam tantum de uero auro & argento debent inferre in publicum, ut pauperibus erogetur, quantum de falso & adulterino po fuerunt. Et si eorum facultates non sufficiant: pœna per iudicis discretionem in aliam commutabitur, & infames fiunt. Et si sint clerici beneficiis habitis priuantur, & ad habenda inhabiles efficiuntur. Vide extrauagantem eiusdem Io. quæ incipit, prodiens. & est sub eo. titu. collocata. Capitulum vnicum.

Pondent, quas non exhibent diuitias pauperes Alchimistæ, pariter, qui se sapientes existimant in foueā incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis alchimiæ alterutrum se professores ludificāt, cùm suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt: iidemꝙ verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione cō fingāt, eòque interdum eorum temeritas damnata & dānanda progreditur, vt fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non aliàs alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantē eludant. Hęc itaque perpetuis volētes exulare temporibus, hac ædictali constitutione sancimus, vt quicunque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter dum id fieret facientibus ministrauerint, aut scienter vel auro vel argento vsi fuerint vendendo vel dando in solutum, verum tanti pō deris aurū vel argentum pœnę nomine inferre cogantur in publicū pauperibus erogandū, quāti alchimitū existat, circa quod eos aliquo prædictorū modorum legitimè cōstiterit deliquisse: facientib[9] nihilò minùs aurū vel argentū alchimitū aut ipso (vt præmittitur) scienter vtētibus perpetuæ infamiæ nota respersis. ¶ Quòd si ad pręfatā pœnā pecuniariā exoluendā delinquentium ipsorum facultates nō sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negocij, personarū differentiam, aliasꝙ attendendo circunstantias) cōmutare. Illos verò, qui in tantæ ignorantiam infœlicitatis proruperint, vt nedū nūmos vēdant, sed naturalia iuris præcepta contēnant, artis excedant metas, legūꝙ violant interdicta, scienter videlicet adulterinā ex auro & argento alchimito cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendo

monetam hac animaduersione parcelli iubemus, vt ipsorū bona deferantur carceri, ipsiq; perpetuo sint infames. Et si clerici fuerint delinquentes, ipsi vltra prædictas pœnas priuentur beneficijs habitis, & prorsus reddantur inhabiles ad habenda.

¶ De priuilegijs. Titulus.vij.

¶ Benedictus.xi.

¶ Hæc extrauagans dat prædicatoribus, & minoribus priuilegia plurima circa tria, videlicet circa prædicationes, confessionum auditiones, & sepulturas. De secundo in.§. Sed quia multoties. De tertio in.§. Porro. Et licet sit reuocata per cle.ii.de sepul. multa tamen notatu digna in ea reperiuntur, quæ non sunt retractata. Et potuisset nō inepte poni sub ti. de sepul. Sed non est inconueniens idem c. diuersis respectibus sub uariis collocari titulis: ut patet in.c. significantibus. extra, de lib. ob. & de ap. Capitulum.I.

Inter cunctas solicitudines nostras, quibus nos pastorale premit officium, & debitum apostolicæ seruitutis adstringit, illa debet esse præcipua, vt gregi dominico nobis superna dispositione commisso animarum cura non desit, ne illum lupus rapax antiquus serpens humani generis inimicus inuadat, eiusq; sanguis de nostris (quod absit) clamante propheta manibus requiratur. Debemus insuper, quantum ex alto permittitur pacem inserere, remouere scandala, iurgiorum amputare materiam, & intelligere super egenum, & pauperem quia non in finem obliuio erit pauperis, & patiētia pauperum non peribit in finem. Sanè dudum bonæ memoriȩ Bonifa. pa. viij. prædeces. no. quandam specialem inter prælatos rectores, seu sacerdotes & clericos parochialium ecclesiarū ex parte vna, & prȩdicatorum ac minorum ordinum fratres ex altera, super faciēdarum prædicationum, audiendarum confessionum per eosdem fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis constitutionem ȩdidit, certum his modum imponēs prout in eadem constitutione plenius continetur. Sed pro ea, quam intendebat quiete turbatio nota est, pro concordia sunt suborta dissidia, & pullulatȩ inquietudines pro tranquillitate noscuntur, sicq; dum ansam soluisse se credidit, nedum ligasse videtur, & septem vno hydrȩ amputato capite suscitasse. Nec mirum, quia plerunque pariunt nouitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per nouam cōstitutionem receditur: nec quare recedatur, vtilitas euidēs vel alia causa subest. ¶ Ideoq; cupientes, vt ipsi gregi cura nostra eò plenior impendatur, quò amplior in agro domini operariorum numerus operetur, super egenum intendētes, & pauperē ac nouitatem remouentes per eandem constitutionem inductam statuimus de fratrum nostrorum cōsilio, vt priorum ordinum fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in ecclesijs ac locis ipsorum, quæ in præsentiarum habent, & in posterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis liberè absq; diœcesanorum, & aliorum prælatorum petita licentia valeāt clero, & populo prædicare, eisq; proponere verbū dei.

Caueant tamen omnino ne hora, in qua dicecesani prædicti prædicarent, vel coram se facerent prædicari, prædicent iidem fratres: putamus etenim dignum, vt maiori minor, & superiori inferior defe-rat in hac parte: nisi forsan aliud circa hoc facerent de volūtate dioecesanorum ipsorum, aut in studijs generalibus prędicarent diebus illis dumtaxat, quibus sermones ad clerū fieri solent, & solenniter prędicari, seu mortuorum funeribus, vel eorūdem fratrum festis specialibus seu peculiaribus, quia in his casibus cum dioecesanis in prædicatione concurrere poterunt. ¶ Vbi verò iidem dioecesani vocarent generaliter ad se clerum aliqua ratione, vel vrgente causa illum ducerent congregandum, ea hora in studijs memoratis diebus, sæpedicti fratres ab huiusmodi prędicatione cessabunt. ¶ In ecclesijs autem parochialibus fratres ipsi inuitis eorum rectoribus seu sacerdotibus (nisi iussi à superioribus eorundem) non audeant prædicare. ¶ Sed quia multoties propositum verbum dei audientem à peccato nō retrahit, idcirco post prædicationem necessarium est poenitētiæ sacramentum, circa quod (nisi articulus necessitatis occurrat) sacerdoti faciendа oris confessio (prout scriptum est: Corde ad iusticiam credit, ore autem fit confessio ad salutem) exigitur: aliàs frustrà esset in sacramēto eodem sacerdotis (qui inter lepram & lepram debet discernere) ministerium institutum. Electi igitur ab eisdem fratribus ad audiendas confessiones, & poenitentias iniungendas liberè authoritate apostolica absq; licentia dioecesanorum, & aliorum prælatorū inferiorum exemptorum, & non exemptorum, quibus subsunt, qui ad confitendum accedunt, audiant eis peccata sua cōfiteri volentes. Nō religiosos, qui secundum statuta suorum ordinum proprijs prelatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur alijs prohibentur, absoluant, ipsisq; poenitentias salutares iniungāt, intra sibi designatos terminos ad huiusmodi exercendum officium constitutos. Excommunicationis verò, vel alias sententias per prælatos latas contra hoc, vel in eius fraudem, denūciamus irritas & inanes: nec confessi ipsis fratribus peccata illa, de quibus confessi sunt eis, & absoluti poenitētes, de illis sacerdotibus proprijs teneantur (sicut etiam non tenentur) iterum confiteri: non obstante constitutione generalis concilij, quæ sano intellectu (ne sequatur absurdum, q; per poenitentiam dimissa peccata, quis confiteri debeat, & q; liberatus debitor adhuc ad soluēdum remaneat obligatus) intelligenda est (vt ex ea patet) de illis, qui peccata sua cōfiteri alijs neglexerūt. Sed sacerdotes ipsis taliter cōfessis & absolutis adstricti sint ministrare Eucharistię, & extremęvnctionis etiā sacramētū. ¶ Super confessione autē facta fratribus memoratis cùm de cōfitētis solius præiudicio (si falsum dicat) agatur in iudicio animę seu poenitētiæ fororistabitur simplici verbo illius, qui sacramenta petit prędicta, & dicit fratribus se cōfessum. ¶ Duos tamē casus excipimus, scilicet si sacerdos asserat eum excōmunicatum, aut notorię peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolū, vel in fraudem: quia si hoc egerit, à delicto tali, nisi plenè satisfecerit (pręterq̄ in morte) absolui nequeat, nec de illo ad poenitētiam aliter admittatur. ¶ Vt autem dioecesanis honor debitus reseruetur, præcipimus

pimus prouinciales priores prędicatorum, & ministri minorum ordinum præfatorum, per se vel alios verbo, vel scripto eis significent se fratres ad huiusmodi confessionum audiendarum, & pœnitentiarum iniungendarum officium elegisse, & non nominādo, aut coram ipsis sistēdo eos, nec illorum numerū exprimendo, petant humiliter à diœcesanis eisdem, ꝙ iidē electi fratres de ipsorum beneplacito, & licentia dictum possint in eorum ciuitatibus, & diœcesibus intra eis determinatos fines officium exercere. Quod si denegent, vel intra triduum non cōcedant, ex tunc iidem fratres nihilò minùs authoritate eadem huiusmodi officium exequantur. Datam verò licentiam per diœcesanorum mortē nolumus terminari. Per hoc autem non intendimus, ꝙ iampedicti fratres, qui ad hoc eligentur officium exercendū, plus habeant in audiendis confessionibus, & pœnitentijs iniungendis, quàm parochiales sacerdotes noscuntur habere. Sicq; de casibus episcopis, & superioribus, quos inferiùs annotamus, ac sedi apostolicæ reseruatis, se nullatenus intromittant. ¶ Obseruent ergo solicitè dicti fratres, ne ad confessiones recipiāt criminosos criminibus, pro quibus solennis est pœnitentia indicenda. Modo eodem excommunicatos respuant, & clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconueniens enim existimamus, vt à peccato absoluat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam peccati sequelam, vel excommunicationem, quæ infligitur maximè à iure quādoq; pro crimine, queve quem ab ecclesia, & per consequens à participatione ecclesiasticorum sacramentorum excludit, remouere non potest. ¶ Incēdarios eosq;, qui tam enormibus sunt irretiti peccatis, ꝙ ea rationabilis consuetudo præscripta canonicè in episcopatibus aliquibus reseruauit episcopis: similiter non admittant. quam consuetudinē (ex causa, quæ iustè ad id animum nostrum mouit) solummodò circa voluntarios homicidas, falsarios, ecclesiarum immunitatis, & libertatis ecclesiasticæ violatores, & sortilegos approbamus. Quòd si forsan antequàm ab eo, qui potestatem habet absolui possint, mors talium cōfiteri volentium verisimiliter timeatur: etiam in prædictis casibus sæpefati fratres eos confiteri volētes audiant, ipsisq; beneficium absolutionis impendant: sed subeant iuramentum, quòd liberati se suis episcopis, & excommunicatoribus præsentabunt: excommunicantium super his, pro quibus ab eis excommunicati erant, & episcoporum pro peccato huiusmodi pariturі mandatis. ¶ Verùm, quia post baptismum inter cætera magis ad salutem necessaria est propositio verbi dei, quo audientes illud, quod est victoria nostra instruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & sectanda sectari, à quo per peccatum lapsi resurgunt pœnitentiæ sacramentū perficiunt. Grandis nobis solicitudo incumbit, vt tales ad hæc promoueantur fratres, qui oleo dulcedinis verbi eiusdē nostros foueāt subditos, à peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorū suorū mordeāt vulnera, eosq; ad illa pœnitentiæ acrimonia purgādum, & tergendum prouocent, & inducant. Ad id verò exequendū sententia diuinæ legis exposcitur, desideratur ordo, & vitæ integritas etiam postulatur. Scriptum est enim, tu scientiam repulisti, & ego

te repellam

te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi: quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legẽ exquirunt ex ore eius: aliàs prout ad eũ pertinet inter peccatũ & peccatũ nõ posset discernere, nec peccator existẽs dei deberet narrare iusticias, & testamentũ illius assumere per os suum. Nã cuius vita despicitur, consequẽs est, vt eius prædicatio cõtemnatur. ¶ Quare decernimus, vt priores, & ministri generales, & prouinciales prędicatorum, & minorum ordinũ pręfatorum, vel eorum vicarij, de discretorum consilio ad tam salubre officium fratres diuina scientia doctos, discretione vigentes, vita probatos, & expertos moribus (alioqui districtam reddent in futuro examine rationem) eligant, & assumant. sic enim, quod prædicabunt, facient: quæ arguent, operari cessabunt: & in eis ædificabitur populus verbo pariter & exemplo. ¶ Cæterùm licèt (sicut prædicitur) de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, vt eorũdẽ peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre: districtè iniungimus, vt fratres ipsi confitentes attentè moneant, & in suis prædicationibus exhortentur, quòd suis sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno: asserẽdo id ad animarum profectum proculdubio pertinere. Porrò, vt circa sepulturam apud loca eorundem fratrum eligentium sæpeliri, & portionem canonicam de relictis eisdem fratribus minimè detrahendam nequeat in posterum dubitari: iubemus, vt corpora defunctorum, qui apud eorundem fratrum loca elegerint dum viuerent sepulturam, processionaliter cum cruce, thuribulo, & aqua benedicta, cantando seu legendo officium mortuorum, vel psalmos, & alienas ingredientes parochias, possint assumere, & ad suas deferre ecclesias tumulanda. ¶ De quibuscunque verò relictis præfatis fratribus in communi, vel singulis vltimis decedentium voluntatibus, siue apud eos sæpeliendi sint siue alibi: nulla per parochiales sacerdotes morientium, à quo fratres ipsos liberos esse volumus canonica portio, vel multò minùs per episcopos episcopalis quarta omnino cum eis tanquàm exempti non subsint, nec etiam debita iure parochię si forsan cathedralis defunctorum esset parochialis ecclesia detrahatur. ¶ De funeralibus autem medietatem, si commodè diuisionem recipiant: aliàs eiusdem medietatis æstimationem soluant parochiali ecclesiæ, & sacerdotibus antè dictis. Funeralia verò intelliguntur hoc casu, quæ cum funere deferuntur. De candelis verò, quas fratres portant, portio non petatur. Moneant autem iidem fratres, & pro posse inducant confitentes sibi, vt de proprijs bonis suis parochialibus ecclesijs, eorumq́ꝫ sacerdotibus competenter relinquant, & quæ eis debent parochialia iura reddant.

¶ Ad hoc non murmuret quæsumus sæcularis clerus, non gerant molestè prælati, quód circa præmissa sic duximus prouidendum. Attendant quanta ex ijs, quæ in primis duobus articulis statuta sunt, salus animarum proueniat. Aduertant quanta tollantur iurgia, & patenter considerent, quòd eorum onera cũ alijs nostro beneficio salubriter, & quasi necessariò patiuntur. ¶ Circa tertium verò articulum diligenter intelligant, quòd fratres ipsi hoc per priuilegia

Romanorum

Romanorum pontificum eis benignè concessa, ante constitutionem eandem hactenus habuerūt. Quodq; sunt pauperes nil habentes singuli in communi rustica prędio, imo nec vrbana, vel mobilia, eorum alteri vel etiam vniuersi mendicant victum, quęrunt vestitum, & eatenus sustinere possunt, quatenus vel viuorum pietas, aut morientiū charitas eis necessaria subministrat. Quis ergo non misereatur eorū, qui omnia, voluntatem habendi etiam reliquerunt? Quis non compatiatur eisdem operantibus, tam vtiliter in agro prędicto? Certè nullus nisi qui triturantis bouis os impiè alligare velit, aut eos subtractis alimentis necare. Inopes patrimonij onera ipsa nō habendi necessitate non sustinent, & à curialibus res ecclesijs vel pijs locis donatas á quartę pręstatione, seu lucratiuorum inscriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur falcidiam. Et legata ad fabricam, vel pro ornamentis ecclesiæ, aut ad diuinum cultū perpetuum, solutioni non subiacēt canonicę portionis. Pauperes autem (vt dictū est) sunt fratres, & quod eis relinquitur, aut in sua alimenta erogant, aut in fabricam, siue in cultum diuinum, & ecclesię ornamenta conuertunt. Propter quod nos, qui debemus intelligere super ęgenum & pauperem, & non obliuisci eorum, cum humanitatis sit etiam sęcularis principis prospicere ęgenis, & dare operam, vt pauperibus alimenta non desint non tam piè, quàm quodammodo iustè in eodem articulo egimus, egenos eosdem (vt pręmittitur) reddendo ab onere canonicę portionis exemptos. Hæc autem (dicta constitutione, quæ incipit, super cathedram, quam penitùs reuocamus, alijsq; quibuscunq; constitutionibus specialibus, & generalibus statutis, priuilegijs, indulgentijs, sub quacunq; forma verborum concessis: etiam si de ipsis de verbo ad verbum vel aliquorum nominib⁹ in nostris literis oporteret fieri mentionem, conuentionibus, pactis, iuramentis, sententijs, consuetudinibus contrarijs, nequaquàm obstantibus) inuiolabiliter obseruari sancimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, denunciationis, exemptionis, pręceptorum, approbationis, iussionis, voluntatis, reuocationis, & sanctionis infringere. Si quis autem &c. ❡Clemens.v.

❡*Rex Franciæ & regnicolæ per extrauagantem unam sanctam.* ꝫ. *de maio. & obe. non amplius subiiciuntur ec. Roma. quàm prius erant.*

Capitulum.ij.

MEruit charissimi filij nostri Philippi regis Francorum illustris syncerę affectionis ad nos & ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum pręclara merita meruerūt. Meruit insuper regnicolarum ac deuotionis synceritas, vt tam regē, quàm regnum fauore beneuolo prosequamur. Hinc est, quòd nos regi & regno per definitionem & declarationem bonę memorię Bonifacij papæ. viij. pręde. nostri, quę incipit, vnam sanctam. nullum volumus vel intendimus pręiudicium generari. Nec quòd per illam rex, regnū, & regnicolę prælibati amplius ecclesię sint subiecti Romanæ, q̄ antea existebant. Sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem pręfatam itum quantum ad ecclesiam, quàm etiam ad regem, regnum & regnicolas superiùs nominatos.

❡Eugenius.

¶ Eugenius.iiij.

¶ Ordinarii non possunt ferre censuras in suos subditos pro suis negociis Romam euntes, ibi manentes, aut ab ea recedentes, nec illos priuare beneficiis: quod si fecerint, irritum est. Et si beneficia illorum aliis sint collata, tam dantes, quàm recipientes ipso facto sunt excommunicati: & à solo papa absoluendi. Capitulum.iij.

Diuina in eminenti sedis apostolicę speculo disponente clementia constituti, ad ea libenter intendimus, per quæ officiales prędictę sedis obsequijs eius (ad quam veluti fidelium omnium matrē pro animarum salute quærenda & iusticia prosequenda, de diuersis mundi partibus confluit multitudo) tutius & quietius se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quòd nos ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum prędecessorum nostrorum vestigijs inhęrentes, districtius inhibemus locorum ordinarijs, nécnon commissarijs & delegatis eorum, cæterisq; vniuersis & singulis quacunq; potestate & authoritate pręfulgeant, cuiuscūq; dignitatis gradus vel pręeminentiæ fuerint: ne contra officiales pręfatos quocunq; nomine nuncupentur, in nostris & dictę sedis obsequijs nunc & pro tempore existentes, nécnon quoscunq; alios pro suis & eorum causis vel negocijs prosequendis ad sedem prędictam venientes, ac in ea (durante negociorum & causarum huiusmodi prosecutione) morā trahentes, & recedentes ab eadem procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut priuationis officiorum, aut beneficiorum seu quanuis aliam sententiam promulgare præsumant. ¶ Nos enim omnes & singulos processus & sententias contra tenorem & mentem nostrę inhibitionis huiusmodi latas & habitas & in posterum habendas, ac etiam promulgandas, & quęcunq; inde secuta, declaramus nulla, irrita, & inania, nulliusq; extitisse vel existere roboris vel momenti. Nécnon quicquid in contrarium à quoquam, quauis authoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari: etiam decernimus irritū & inane. Et nihilò minùs in omnes & singulos ordinarios & officiales commissarios & delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficijs ecclesiasticis quibuscunq; officialium, aut negocia huiusmodi apud dictam sedem prosequentium prædictorum: eos illis forsan priuando atq; priuatos decernendo seu declarando, vel cuiuscunq; priuationis prętextu illa personis alijs conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes, quàm in recipientes excōmunicationis, suspensionis, & interdicti latas sentētias promulgamus: quas volumus eos ipso facto incurrere. A qua quidem excōmunicationis sententia absolui nequeāt, nisi à nobis vel per nos deputandis, pręterquàm in mortis articulo constituti. Pręmissa autem à die affixionis pręsentium ad valuas basilicæ principis apostolorū de vrbe, ex certa scientia quoscunq; ligare volumus & arctare. Non obstantibus apostolicis & quibuscunq; generalibus aut prouincialibus, aut synodalibus concilijs, ędictis, constitutionibus, ordinationibus, & apostolicis priuilegijs: per quæ effectus presentium impediri posset quomodolibet vel differri: etiam si de illis eorūq; totis tenoribus

bus habenda esset in presentibus mentio specialis: & quae presentibus volumus habere pro sufficienter expressis ceterisq; contrarijs quibuscunq;. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre inhibitionis, declarationis, constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autē hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum. anno incarnationis dominice. M. ccccxxxij. viij. idus Martij. pon. no. anno secundo.

¶ Ioannes. xxij. Magistro & fratribus hospitalibus sancti Ioannis Hierosolymitani.

¶ *Praemisso tenore duarum constitutionū, dicit quod hospitalarij sancti Ioannis ex statuto, consuetudine, vel priuilegio, habentes annalia beneficiorum uacantium, percipere debent portionem, quam haberent beneficia obtinentes, si in illis essent residentes.* Capitulum.iiij.

EXhibita nobis ex parte vestra petitio continebat, quod dudum post constitutionē per nos editam, qua specialiter & expressè cauetur, quod habentes annalia in ecclesijs de cōsuetudine, priuilegio, vel statuto, qui ratione dictorū annaliū fructus primi, vel secundi, vel alterius cuiuscūq; sequentis anni beneficiorū vacantiū sibi hactenus in totū vendicauerant, nihil exinde vltra summā, pro qua vnūquodq; beneficiorum ipsorū consueuit in decime solutione taxari, pretextu cuiusuis priuilegij cōsuetudinis, vel statuti quouis modo perciperēt, sed ipsius summe perceptione duntaxat deberēt esse contēti, totali residuo predicta obtinētibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fruct⁹ illos soliti essent cū integritate percipere, mallēt ipsum habere residuū, & obtinentibus beneficia dimittere summā memoratā: quo casu percipiēdi quod mallent erat eis optio derelicta. Quandā aliam declaratoriā constitutionē fecimus, in qua specialiter cauebatur, quod si huiusmodi beneficiū obtinētes in ecclesia, in qua specialiter illud beneficiū existeret minimè residerēt, ad debitū seruitiū impendendū capitulo eiusdē ecclesie nihil deberet accrescere: eo cessante causa cessare debeat pariter, quod vigebat. Quodq; ex verbis declarationis hui⁹ iam tis innui videbatur, quod fruct⁹ beneficiorū nō residentiū accrescere debeāt habētibus annalia memorata. Verū ex eo, quod in declaratione dicta nō cōtinetur expressè de perceptione annaliū beneficiorū vacantium vobis debitorū de predictis cōsuetudine, priuilegio, vel statuto quo ad fructus non residentiū in eisdē, qui vobis accrescere debent, nullū adhuc cōmodū assequi potuistis: licèt (vt premittitur) dicti fructus capitula non accrescant. Quare nobis humiliter supplicastis, vt quod in huiusmodi declaratione nostra tacitè innuitur, declarare expressius dignaremur. ¶ Nos itaq; petitionē vestrā iuri consonā aestimantes, ac propterea in hac parte quieti & indēnitati vestre prouidere volētes, presenti oraculo declaramus, quod fructus predicte ecclesiae vel beneficij vacantis, cuius annalia, in quibus cōsistunt debētur vobis ex priuilegio, cōsuetudine, vel statuto, etiā pro ea parte, que obtinentibus prebendā vel beneficiū huiusmodi (si in ecclesia, vbi illa consistunt personalē residentiā facerēt) deberetur, si nō resideant ibidem

dem verè vel interpretatiuè, vtpote per speciale priuilegiũ apostolicũ, vel aliàs ex causa rationabili ab huiusmodi residẽtia legitimè excusentur: cũ dicta pars (vt prĕmittitur) capitulo non accrescat, vobis accrescere debet, secũdũ intẽtionẽ & mentẽ declaratoriĕ memoratĕ. Nulli ergo omnino hoĩm &c. vt. s. Si quis autẽ hoc attẽtare prĕsumpserit &c. vt. s. Datum. Auinioñ. Caleñ. Martij. pon. no. anno. v.

¶De pœnis. Tit. viij.

¶Ioannis. xxij.

¶*Episcopus Caturcen. propter uarios excessus p ipsum perpetrator, præsertim quia sedi apostolicæ, suis subditis & sibiipsi iniuriosus fuerat, uarias pœnas incurrit: quoniam perpetuæ depositionis sententiam meruit, priuatus q; fuit pontificali, sacerdotali & alio quolibet officio, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Doctrina utilis hic nobis tribuitur: ut. s. cognoscamus crimina & excessus, quibus prelatus deponi possit. Facit ad hoc. c. ueritatis. extra, de dolo & con. & c. ex literis. & c. tãta est clauis Petri. de exces. præla. Et nisi antiqui libri hoc. c. sub ti. de pœnis annotauissẽt, sub ti. de exces. præla. positũ fuisset. Cap. vnicũ.*

Diuinis exemplis, quĕ nostrorum debẽt esse actuum regula, patenter instruimur, aures nostras subditorum à suis præpositis oppressorum indebitæ & aggrauatorũ iniustè non obturare clamoribus, sed ipsis ipsas potiùs compassiuis affectibus inclinare: vt si per solertis inquisitionis indaginem clamores huiusmodi opere cõpletos esse viderimus, liberationis opportune remedium solicitis studijs apponamus: pœna nihilò minùs debita puniturí in hãc patratorum qualitatem excessuum illicitos oppressores. Omnipotens etenim dominus audito clamore populi sui propter duritiam eorum, qui operibus prĕerant dolentis, ad liberandum eum descendit, & summi templi præposito, qui iuxta nominis interpretationẽ in vias prauas iniquè diuerterat comminando: sic ait. Expellam te de statione tua, & de tuo ministerio te deponam. Dudum siquidem fama graui, clamore frequenti, & querela flebili subditorum deferentibus nobis Hugonem Geraldi olim Caturceñ. episcopum, de multiplicatis excessibus, oppressionibus grauibus, enormibus q; criminib⁹ esse reum. Nos ma-la huiusmodi nolentes ante credere, quàm probare, super illis inquisitionem per nos & per alios fieri fecimus diligẽtem. Et demum inquisitionis ipsius viso & examinato processu, luculenter inuenimus quòd eius fuerat vitiosus ingressus, cùm per ambitionem nimiam & per abrupta simoniacĕ prauitatis ad põtificalem ascendisset honorẽ. Progressus autem eius (vt execrando cõueniret initio) iniuriosus extiterat, quò ad tria. Primò, videlicet quò ad apostolicam sedem, cuĩ (licẽt ipsum honorasset in multis, & tandem ad episcopalis dignitatis apicem promouisset) terga vertens non faciem, contemptum pro gratia, maleficium pro beneficio, & vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum ad sedẽ ipsam ab eo vel officialibus eius per subditos oppressos emissis, nedum deferre contemptibiliter renuens, sed eas verbo vilipendens & facto, suis præcipiendo mi-

nistris

nistris, quòd de appellationibus huiusmodi non curarent, ac nihilò minùs appellantes(quibus contra oppressiones debuerant esse appellatio ipsa remedium)nũc per captionis iniuriam, nũc per spoliationem beneficiorum,& aliâs indebitè affligendo multipliciter non absq; vitio ingratitudinis violans iuramentũ fidelitatis ab ipso præstitum dictæ sedi:nec veritus matris ecclesiæ transgressionem apertam,nonnullis quandoq; per suas patentes literas de vacaturis mãdauit beneficijs prouideri,vias ad vacationem eorum aperiẽs nimis illicitas & suspectas:perniciosus etiam fuit,& frequens literarũ apostolicarum abusor.Secundò verò,quãtum ad subditos, erga quos nõ pij prælati,vel pastoris peregit officium, quinimò tanquàm fur improbus,crudelisq; tyrãnus sub pallio charitatiui subsidij incussis terroribus,violentijs,& iniurijs illatis,dolosis inductionibus & fraudibus exquisitis,veluti recursor iniquus,extorsionibus eos intolerabilibus prægrauando:nunc binas in anno,nũc plures in die, nũc aliâs nimium excessiuas , & ecclesijs importabiles , vtpote multiplicato euectionum numero canonibus definito, interdum per se,interdum per alios procurationes exigendo,pro libito visitationis officio quandoq; nullatenus,& regulariter non ad fructum correctionis, sed ad saturandæ cupiditatis affectum impenso,ad alios quest⁹ illicitos, & damnatos suum exacuit frequenter ingenium, nec de modo, nec de causa curauit.Et cùm inuenit subditos suis in hoc reprobandis affectibus non parentes,nec aliâs ab eis exigere potuit concupita, calũniosas delationes fieri, contra eos lites moueri, & diuersa eis grauamina subdole procurauit pluries inferri. Prætereà non citatos legitimè,nec conuictos etiam,aut confessos suis priuauit beneficijs,occasionem pro causa confingens, non rationem in his, sed tyrannidem potiùs prosequens personalem. Multa falsa scienter instrumenta dictauit,per suos illa faciens notarios publicari, & vt illis qualem ipse habuerat,ad ecclesias præberet ingressum,instituere ei præsentatos, seu institutionis suæ eis concedere literas sæpius renuit ,nisi primitùs certa sibi, & magna pecunia propter hoc exoluta. Multa ecclesiastica beneficia,nunc permutationis prætextu: nunc verò simpliciter in suis manibus resignata,modò iure(vt prætendebat ordinario,modò super hoc(vt dicebat)apostolico munimine indulto de facto scienter contulit,interuenientibus fraude,pacto, & simoniaca prauitate subiectas sibi ecclesias occupans,earum redditus vsurpauit: & sic in suis fuit corruptus iudicijs processum eorum,& finem in pecuniarium commodum ordinando,quãdoq; iustificans impium,innoxiũ, iniustè condemnans : sic & alios corrumpere iudices pro obtinenda super oppressionib⁹ inchoatis iniusta victoria nisus fuit. Tertiò,quãtum ad se,vt qui sibi nequam existeret,nulli alij bonus esset:suæq; namq; famæ prodigus se perjurijs patenter inuoluit,irregularitatisq; laqueis irretiuit,&(quod referre pudet)in corpus suum fornicando peccans per continuatum incõtinentię vitium,quo se dudum fœdauerat,põtificali posteà decoratus honore,in sua ponere gloria maculã, & femora sua non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem eius sint reprehendendi ingressus,sic scandalosus, perniciosus exemplo progressus,

greſſus, vt vitio huiuſmodi, ſiue culpis neſcius finem imponere, & periculoſus egreſſus, cùm adeò foret in ipſo habituata malitia, quod (remanente ſibi ad ſolita facultate) in iniquitatis opere voiūtas ſibi deficere minimè ſperaretur. Propter quod ne prioribus peius cōmitteret, illud ſolum æſtimamus ſalubre remediū, vt quod velle non poteramus auferre, eriperemus, vel poſſe. Nos itaq; ſuper præmiſſis & pluribus alijs eius nefandis exceſſibus cum fratribus noſtris ex ſano conſilio deliberatione cohabita diligēti, in præfatum Hugonem Geraldi, qui ſe omni honore ac dignitate reddidit tam indignū, quiq; ad ſuas iniquitates, ne præſit eſt abiectus à deo, ſuis ligatū peccatis, omniq; honore ac dignitate pontificali iam priua um à domino, de conſilio omnium & ſingulorum fratrum ipſorum perpetuæ depoſitionis ſententiam duximus promulgandam. Pontificali eum, & ſacerdotali, & alio quolibet officio priuantes, & ad perpetuū carcerem condemnātes, vt ibi committendis ceſſantibus agat pœnitētiam de commiſſis. ¶ Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ promulgationis & condemnationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorū eius ſe nouerit incurſurum. Datū Auinione. xv. Calendas Iunij. pontificatus noſtri. Anno ſecundo.

ℭDe pœnitentijs & remißionibus. Tit. ix.

ℭBonifacius. viij.

ℭCenteſimo quoq; anno uiſitantibus baſilicas Petri & Pauli apoſtolorum pleniſſima peccatorum uenia conceditur. Capitulum. j.

Ntiquorum habet fida relatio, quòd accedentibus ad honorabilem baſilicam principis apoſtolorum de vrbe, conceſſæ ſunt magnæ remiſſiones, & indulgentiæ peccatorum. ¶ Nos igitur, qui iuxta officij noſtri debitum ſalutem appetimus, & procuramus libentius ſingulorum, huiuſmodi remiſſiones & indulgentias omnes & ſingulas ratas, & gratas habentes, ipſas authoritate apoſtolica confirmamus, & approbamus, & etiam innouamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. ¶ Vt autem beatiſſimi Petrus & Paulus apoſtoli eò amplius honorentur, quò ipſorum baſilicæ de vrbe deuotius fuerint à fidelibus frequentatæ, fideles & ipſi ſpiritalium largitione munerum ex huiuſmodi frequentatione magis ſenſerint ſe refertos. ¶ Nos de omnipotentis dei miſericordia, & eorundem apoſtolorum eius meritis, & authoritate confiſi, de fratrum noſtrorum conſilio, & apoſtolicæ plenitudine poteſtatis omnibus in præſenti anno milleſimo trecenteſimo à feſto natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centeſimo ſecuturo, ad baſilicas ipſas accedentibus reuerenter verè pœnitentibus & confeſſis, vel qui verè pœnitebunt, & confitebuntur in huiuſmodi præſenti & quolibet centeſimo ſecuturo annis, non ſolùm plenam & largiorem, imò pleniſſimam omnium ſuorum concedemus, & concedimus veniam peccatorum. ¶ Statuentes, vt qui

voluerint huiusmodi indulgentiæ à nobis concessæ fieri participes: si fuerint Romani, ad minus.xxx.diebus continuis, seu interpolatis, & saltem semel in die. Si verò peregrini fuerint, aut forenses, simili modo diebus.xv.ad basilicas easdem accedant. Vnusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius & deuotius frequentabit. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innouationis, concessionis, & constitutionis infringere &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum.viij.Calendas Martij.pōtificatus nostri. Anno sexto.

¶ Clemens.vj.archiepiscopo Tarraconeñ.eiusq; suffraganeis.

¶ *Annus iubileus, siue plenaria remissio, quæ olim dabat quolibet centesimo anno omnibus uerè pœnitentibus, & confessis uisitantibus basilicas beatorum Petri & Pauli, per istam extrauagantem ad annum quinquagesimum reducitur.* Capitulum.ii.

VNigenitus dei filius de sinu patris in vterum dignatus est descendere matris, in qua, & ex qua nostræ mortalitatis substātiam diuinitati suæ, in suppositi vnitate, ineffabili vnione cōiunxit, id, quod fuit permanens, & quod non erat assumens: vt haberet vnde hominem lapsum redimeret, & pro eo satisfaceret deo patri. Vbi enim venit plenitudo temporis, misit deus filium suum factum sub lege, natum ex muliere: vt eos, qui sub lege erant, redimeret, & adoptionem reciperet filiorum. Ipse namq; factus nobis à deo sapientia, iusticia, sanctificatio, & redemptio: non per sanguinem hircorū, aut vitulorum, sed per ꝓprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Non enim corruptibilibus auro & argento, sed suiipsius agni incōtaminati, & immaculati precioso sanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad verbum pro redemptione toti⁹ humani generis suffecisset, sed copiosè velut quoddam profluuium noscitur effudisse, ita vt à planta pedis, vsq; ad verticem capitis nulla sanitas inueniretur in ipso. Quantùm ergo exinde, vt nec superuacua, inanis, aut superflua tantę effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti ecclesiæ acquisiuit, volens suis thesaurizare filijs pius pater: vt sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt, dei amicitiæ participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusq; successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum: & proprijs, & rationabilibus causis, nunc ꝓ totali, nūc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm specialiter (prout cum deo expedire cognoscerent) verè pœnitētibus & cōmissis misericorditer applicandum. Ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ dei genitricis, omnium electorum à primo iusto, vsq; vltimum merita adminiculum præstare noscuntur: de cuius consumptione, seu minutione non est aliquatenus formidandū, tam propter infinita Christi (vt prędictum est) merita, quàm pro eo, quòd quantò plures

plures ex eius applicatione trahuntur ad iuſticiā,tantò magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum.Quod fœ.re.Bonifacius papa.viij. prædeceſ.noſter piè(ſicut indubiè credimus)conſiderans, & attenta meditatione reuoluens, quantum apud homines glorioſi principes terræ Petri & Pauli,per quos euangeliū Chriſti Romæ reſplenduit, & per quos eccleſia religionis ſumpſit exordium:qui facti Chriſtiani populi per euangelium genitores,gregis dominici paſtores,fidei lucernæ,eccleſiarum columnæ,præ cæteris apoſtolis peculiari quadā prærogatiua in ipſo ſaluatore fidei virtute præcellunt.Quorum vni, ſcilicet apoſtolorū principi,ſicut bono diſpenſatori,claues regni cælorum commiſit.Alteri,tanquàm idoneo doctori,magiſterium eccleſiaſticæ eruditionis iniunxit.In ſpeciali veneratione haberi debeant, & debita honorificentia venerari: pro ipſorum memoria recolenda crebrius,& reuerentia à cunctis Chriſtifidelibus eis deuotius adhibēda,ipſorumq́ patrocinio fauorabilius aſſequendo inconſumptibilē theſaurum huiuſmodi pro excitanda & remuneranda deuotione fidelium voluit aperire:decernens de fratrum ſuorū cōſilio,vt omnes, qui in anno à natiuitate domini.M.ccc.& quolibet anno centeſimo ex tunc ſecuturo ad dictorū apoſtolorum baſilicas de vrbe accederēt reuerenter, ipſasq́ ſi Romani, ad minus.xxx. ſi verò peregrini aut forenſes fuerint quindecim diebus continuis vel interpolatis,ſaltem ſemel in die,dum tamen verè pœnitentes,& confeſſi exiſterent,perſonaliter viſitarent:ſuorum omnium obtinerēt pleniſſimam veniam peccatorum.¶ Nos autem attendētes,quòd annus quinquageſimus in lege Moſaica(quā non venit dominus ſoluere,ſed ſpiritaliter adimplere)Iubileus remiſſionis & gaudij,ſacerq́ dierum numerus,quo lege fit remiſſio cenſebatur: quodq́ ipſe quinquageſimarius numerus in teſtamentis, veteri quidem ex legis datione, nouo ex viſibili ſpiritusſancti in diſcipulos miſſione,per quem datur peccatorum remiſſio,ſingulariter honoratur.Quodq́ huic plura & grandia diuinarum adaptantur myſteria ſcripturarum,& clamorem peculiaris populi noſtri Romani:videlicet,hoc humiliter ſupplicantis, ac nos adinſtar Moſi & Aaron per proprios & ſolennes nuncios, ad hoc deſtinatos ſpecialiter orantis pro toto Chriſtiano populo: & dicentis, Domine,aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ viuæ, deſiderantes benignius exaudire,non quidem vt ſicut illius Iſraëlitici populi indurati ceſſet murmuratio,ſed vt iſtius prædilecti populi, & cunctorum fidelium augeatur deuotio:fides ſplendeat,ſpes vigeat,charitas vehementius incaleſcat. Volentesq́ quàm plurimos huiuſmodi indulgentiæ fore participes, cùm pauci multorum reſpectu propter vitæ hominum breuitatem valeant ad annum centeſimum peruenire,de fra.no.con.prædictam conceſſionem indulgentiæ ex ſuprà ſcriptis,& alijs iuſtis cauſis ad annum quinquageſimum duximus reducendam.Statueñ.de fra.con.prædictorum,& apoſtolicæ plenitudine poteſtatis,vt vniuerſi fideles,qui verè pœnitētes & cōfeſſi in anno à natiuitate eiuſdem.M.ccc.quinquageſimo proximè futuro,& deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis prædictas eorundē Petri & Pauli apoſtolorū

basilicas & Lateranẽ.ecclesiam,quam inclytæ recordationis Constātinus,postquàm per beatũ Siluestrũ,sicut per eosdẽ apostolos deo reuelante cognouit, renatus fonte baptismatis fuerat,& à contagio lepræ mundatus, in honorem saluatoris construxisse: quanquàm idem beatus Siluester nouo sanctificationis & chrismationis genere dedicasse legitur:& in cuius ecclesiæ parietibus præfati saluatoris imago depicta primùm toti populo Romano visibiliter apparuit deuotius veneranda,quam ex his & alijs certis & rationabilibus causis, vt ipsa ecclesia pariter indulgentiæ prædictæ priuilegio decoretur,& deuotus ab eodem saluatore, qui in præfatis apostolis mirabilis prædicatur eorum meritis & precibus indulgentiæ mereatur percipere largitatem, in hoc censuimus venerandam, causa deuotionis modo prædicto visitauerint, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam consequantur:ita videlicet, vt quicunque voluerint indulgentiam huiusmodi assequi,si Romani ad minus. xxx. si verò peregrini aut forenses,modo simili.xv. diebus ad prædictas basilicas, & ecclesiam accedere teneantur. Adijcientes, vt ij etiam, qui pro ea consequenda ad easdem basilicas, & ecclesiam accedent, post iter arreptum impediti legitimè,quò minùs ad vrbem illo anno valeant peruenire,aut in via vel dierum prætaxato numero non completo in dicta vrbe decesserint, verè pœnitentes (vt præmittitur) & confessi, eandem indulgentiam consequantur. Omnes nihilò minùs & singulas indulgentias, per nos vel prædecessores nostros Roma.pontifi.tam prænominatis, quàm alijs basilicis & ecclesijs de dicta vrbe concessas, ratas & gratas habentes, ipsas authoritate apostolica confirmamus & approbamus,ac etiam innouamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reductionis, constitutio.&c.Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationẽ omnipotentis dei, & dictorum Petri & Pauli apostolorum sese nouerit incursurum. Datum Auinioñ.vj.Calend.Februarij.pontifi.nostri.anno primo.¶ Quocircà fraternitati vestræ per Aposto. scripta mandamus, quatenus singuli vestrum, in singulis vestris ciuitatibus & diœcesibus prædictas nostras literas subditis vobis clero & populo publicetis, & intelligibiliter exponatis: vt annuente domino ad promerendam huiusmodi indulgentiam se disponant. Cæterùm,quia præsentes literę nequirent, forsitan propter viarum discrimina,vel alia legitima impedimenta singulis vestrum commodè præsentari: volumus, quòd per te frater archiepiscope dictarum literarum transsumptum manu publica scriptum, tuóque munito sigillo vobis fratres suffraganei transmittatur. Cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum &c.

¶ Paulus Venetus papa secundus.

¶ Constitutio casus papæ reseruatos comprehendens certis ex causis hic ponitur: à quibus nullus potest absoluere, sine speciali licentia sedis apostolicæ. *Capitulum.iii.*

Etsi

ET si dominici gregis saluti semper intẽti singulis cum humilitate poscentibus ea benignè concedere studeamus, per quæ (peccatorũ mole deposita) salus ipsa succedat, & ab hostis humani generis seruitute ereptas animas lucrifaciamus altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio præcauendum esse censemus, ne (cuiusuis indulgẽtiæ, remissionis vel facultatis obtentu) Christifideles procliuiores ad illicita in posterum committenda reddantur: aut veniæ facilitas eis peccandi tribuat incentiuum. Hac itaque consideratione habita, olim emanauit à nobis cõstitutio tenoris subsequentis: videlicet, ¶ Sanctissimus in Christo pater, & dominus noster, dominus Paulus diuina prouidẽtia papa secundus, qui pridem super plenariis remissionibus, quæ semel in vita, & semel in mortis articulo conceduntur, formam & normam instituit, ne passim sine exceptione quorumcunque criminum procliuiores redderẽtur homines ad peccandum: per regulã in cancellaria apostolica publicatam statuit & ordinauit, quòd in quibuscunque concessionibus & facultatibus absoluendi, casus infrà scripti tãquàm speciales sedi apostolicæ reseruati semper intelligerentur excepti. Videlicet, offensæ ecclesiasticę libertatis, Violationis interdicti ab eadem sede impositi, Criminum hæresis, Conspirationis in personam, aut statutum Romani pontificis, seu cuiusuis offensæ, inobedientiæ, seu rebellionis eiusdem pontificis, vel sedis apostolicæ. Presbytericidii, Offensæ personalis in episcopum, seu alium prælatum, Inuasionis, Deprędationis, Occupationis, aut deuastationis terrarum Romanæ ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectarum: ac etiam inuasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: Prohibitionis deuolutionis causarum ad dictam curiam, Delationis armorum, & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, Impositionis nouorum onerum realium, vel personalium, ecclesijs vel ecclesiasticis personis: Simoniæ super ordinibus vel beneficijs assequendis, in eadem curia vel extra contractę. Et generaliter in casibus contentis in bulla, quæ consueuit in die cœnę domini, per prædecessores suos Romanos pontifices publicari. Considerans, quod plerunque contingit suam sanctitatem huiusmodi facultates & confessionalia, tam præsentibus, quàm absentibus, etiam oraculo viuæ vocis concedere (ne prætextu concessionis huiusmodi, vel pœnitentes, vel confessores in suprà scriptis casibus fallantur & fallant) statuit & decreuit suæ intentionis fuisse & esse per quascunque concessiones & facultates per suam sanctitatem, tam scripto, quàm verbo factas. & in posterum faciendas, nemini licere irretitos dictis casibus absoluere sine speciali suæ sanctitatis licentia: quinimò concessiones & indulta prædicta, quò ad casus exceptos huiusmodi nulli penitùs suffragari. Vt autem ipsa constitutio (quæ dudum, scilicet quinto Calendas Aprilis, anni ab incarnatione domini nostri Iesu Christi, millesimi quadringentesimi sexagesimi sexti, pontificatus nostri anno secundo publicata fuit) eisdem Christifidelibus plenius innotescat, nullùsque illius ignorantiam prætendere valeat in futurum,

rum,præsentibus inseri fecimus,vt ad maiorem omnium perueniat notionem. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti,ordinationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire.Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotententis dei,& beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ. M.ccccLxviij. quinto nonas Martij.pontifi.nostri.anno quinto.

¶ Sixtus quartus.

¶ *Bulla confirmationis anni Iubilei,publicata apud sanctum Petrum in die Natiuitatis domini,in qua continetur,quòd annus Iubileus est ad breuius tempus reductus,quàm olim esset:quoniam uigesimoquinto quoque anno cunctis fidelibus basilicas urbis Romanæ hic expressas uisitantibus illius indulgentiæ concedentur.Et illo durante, aliæ indulgentiæ ubiq; cessant.* Capitulum.iiii.

QVemadmodum, operosi, vigilisq; pastoris solertia oues suæ custodiæ deputatas, curat à ferarum præseruare incursibus, & ad statum prosperum fœtu multiplicato producere:ita quoque & nos (quibus dispositione superna vniuersi gregis dominici solicitudo commissa est) & supremis desideramus affectibus, & studijs nitimur indefessis,cunctos Christifideles, quos à iusticiæ semita hostis humani generis diabolica fraude auertit,deposita peccatorum sarcina,suo reconciliare authori: vt æternæ fœlicitatis præmijs nostri redemptoris inæstimabili charitate media potiantur, fiatque nostræ operationis ministerio vtilitate publica suadente,etiã per gratiarum susceptionem,quod eorum saluti conueniat,atque nostra & prædecessorum nostrorum ordinationes salubres debitis effectibus mancipentur. ¶ Olim siquidem fœlicis recordationis Paulus papa secundus prædecessor noster,rationabilibus causis, tũc expressis inductus, de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum, de quorum numero tunc eramus consilio, anno Iubileum ad breuius tempus prouida moderatione reducens, illum ad annum vigesimũquintum apostolica authoritate restrinxit,ac voluit,statuit,& decreuit ex causis prædictis,quòd singulis vigintiquinque annis Iubileus annus prædictus celebrari deberet: quòdque anno domini. M. ccccLxxiiij.proximè futuro,videlicet à vigilia natiuitatis domini nostri Iesu Christi,idem annus Iubileus inciperet, & vt sequitur finiretur:ac vniuersi & singuli vtriusque sexus fideles,qui beatorum apostolorum Petri & Pauli basilicas,Lateranẽsis quoque,& sanctæ Maioris almæ vrbis ecclesias statutis diebus deuotè visitarent, omnes & singulas indulgentias, & peccatorum remissiones consequerentur,quas idem pontifex suique prædecessores anno Iubileo huiusmodi basilicas & ecclesias prædictas visitantibus deuotè concesserant, per quasdam primò, & deinde nos, qui (dicto prædecessore, sicut domino placuit,sublato de medio) fuimus diuina disponente clementia

clementia ad apicem summi apostolatus assumpti, & per alias nostras literas eiusdem Pauli prædecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia & singula in eisdem suis literis contenta, de fratrum eorundem consilio approbantes. Similiter statuimus & ordinamus, quòd annus Iubileus prædictus, cùm eisdem indulgentijs & remissionibus plenarijs peccatorum, anno proximè futuro à vigilia natiuitatis eiusdem incipere, & vt sequitur, continuari deberet: prout in singulis literis prædictis (quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis) plenius continetur. ¶ Verùm, quia postmodum, tam nos, quàm idem Paulus prędecessor noster, dum in humanis ageret, animarum saluti fidelium intenti, multorum principum & aliorum Christifidelium, ac deuotarum personarum pulsati precibus, diuersas indulgentias & peccatorum remissiones plenarias nonnullis ecclesijs monasterijs & piis locis duximus concedendas: propter quas populorum forsan concursus ad basilicas & ecclesias antè dictas retardari, aut ipsius anni Iubilei celebritas minui, vel intermitti posset, cùm animarum non modico detrimento. Nos qui vniuersorum credentium profectibus, & saluti prospicere ex debito ministerij pastoralis adstringimur (ne propter aliarum indulgentiarum hactenus à nobis, seu eodem Paulo, vel alijs prædecessoribus nostris concessarum huiusmodi effusionem, hoc sanctum opus ac remissionis & gratiæ annus Iubileus intermittatur, aut fideles ipsi à tanto munere réddantur expertes) remedijs opportunis prouidere volentes, omnes & singulas plenarias, etiam adinstar iubilei, ac etiam commutandi vota, aut super eis & malè ablatis incertis, aut per vsurariam prauitatem, vel alium illicitum modum extortis, dispensandi & componendi, aut illa sub certis modo & forma remittendi, & deputandi confessores, cum potestate absoluendi, etiam in casibus sedi apostolicæ reseruatis, facultates, concessiones, & indulta à nobis & eadem sede, vel illius authoritate quibuscunque ecclesijs, monasterijs, hospitalibus, & pijs locis, vniuersitatibus, fraternitatibus quibuslibet, tam in perpetuum, quàm ad certum tempus, in vita, seu in mortis articulo, quouis modo, aut quauis causa quomodolibet concessas & cõcessa, & in posterum forsitan cõcedendas vel concedẽda, authoritate apostolica tenore præsentium de apostolicæ potestatis plenitudine, vsque ad nostrum & eiusdem sedis beneplacitum suspendimus, illasque durante beneplacito nostro, & sedis prędictę suspensas esse volumus, nec interim alicui suffragari indulgentijs tamen basilicarum, & ecclesiarum dictę vrbis in suo plenario robore durantibus. Districtiùs inhibentes, alias indulgentias (præter istas duntaxat) in locis publicis vel priuatis prædicari aut nũciari, earúmq; prætextu à quæstoribus aliquid exigi quoquo modo. ¶ Quinimò quęstores & prædicatores quoscũque per locorũ ordinarios à prędicationibus & quęstis huiusmodi faciẽdis, volumus & mãdamus præsentiũ authoritate arceri, sub censuris & pœnis ecclesiasticis, de quibus visum fuerit opportunum. ¶ Nulli ergo omnino hominũ liceat hãc paginã nostrorũ suspẽsiõis, inhibitionis,

tionis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotẽtis dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Tyburę anno incarnationis dominicæ. M. cccclxxiij. quarto Calend. Septembris. pontificatus nostri. anno tertio.

¶Idem.

¶Sixtus tempore suo multis multas concesserat indulgentias: quas certis ex causis hic reuocat. *Capitulum.v.*

Etsi dominici gregis saluti semper intenti singulis cum humilitate poscentibus ea benignè concedere studeamus, per quæ (peccatorum mole deposita) salus ipsa succedat, & hostis humani generis seruitute ereptas animas lucrifaciamus, altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit. id tamen propensiori studio præcauendum esse censemus, ne cuiusuis indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu, Christifideles procliuiores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentiuum. Cùm itaque (sicut multorum fidedignorum testimonio accepimus) ob multitudinem facultatum per nos, vel authoritate nostra concessarum, tam verbo, quàm in scriptis cõfectis exinde literis vel non, prælatis & personis ecclesiasticis, etiam religiosis, & sæcularibus vtriusque sexus, capitulis, collegijs, conuentibus, hospitalibus, confraternarijs, & vniuersitatibus, tam in genere, quàm in specie, sub electione, vel deputatione confessorum, qui eligẽtes eosdem, vel pro indulgentijs per nos concessis consequendis, ad ecclesias & alia pia loca confluentes, seu ad aliqua pia opera manus porrigentes adiutrices, earundemq́ꝫ confraternariarum confratres, & sorores, ac in hospitalibus prædictis decedentes, seu deseruientes, aut eis piè aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum ministeria exhibentes, & in ordinibus profitentes, eorum cofessione diligenter audita, in singulis etiam sedi apostolicæ reseruatis, casibus semel in vita, & in alijs toties quoties, ac in morte plenariè, vel aliàs etiam ad effectum consequendi quascunque indulgentias plenarias, vel non plenarias, absoluere & pœnitentiam salutarẽ eis iniungere, emissa quoq́ꝫ vota per illos quæcunq́ꝫ in alia pietatis opera cõmutare liberè, & licitè valeãt, fideles præfati ad peccãdum, & ad alia illicita committendum, nonnunquàm procliuiores existant, in non paruum periculum salutis animarum suarum. ¶Nos qui de eo propicio eiusdẽ gregis dominici (meritis licèt insufficientibus) causam gerimus, & illũ spiritalis thesauri elargitione cupimus ipsi deo reddere acceptabilẽ: ne exinde clauium authoritas deducatur in contemptũ, ipsiq́ꝫ ad peccandum procliuiores (vt diximus) liberius prolabãtur. Ex pręmissis & alijs rationabilibus causis animum nostrum mouentibus, motu proprio (non ad alicuius nobis super hoc oblatę petitionis instãtiã, sed de nostra mera voluntate, & deliberatione) authoritate apostolica tenore præsentium statuimus, & ordinamus, quòd decæterò

prætextu

prætextu facultatum huiusmodi concessarum à nobis, vel authoritate nostra, & quas concedi quomolibet continget in posterum, verbo, literis, aut quauis alia scriptura: etiam cum clausula, quód sola signatura sufficiat, etiam in fauorem fidei, & cruciatæ, nullus confessorum eorundem quempiam cuiusuis status, gradus, ordinis, vel conditionis existat, & quacunque ecclesiastica, etiam episcopali, vel maiori, aut mundana, etiam regali, & maiori dignitate præfulgeat, qui offensę ecclesiasticæ libertatis, violationis, interdicti ab eadem sede impositi, seu hæresis, postquàm fuerint de ea sententialiter condemnati, delati, seu publicè diffamati: cōspirationis in personam aut statum Ro. pon. seu cuiusuis offensæ, inobedientiæ, aut rebellionis eiusdem ponti. vel dictę sedis: mutilationis membrorum, vel occisionis cuiuscunque in sacris ordinibus cōstitutioffensę personalis in episcopum seu alium prælatum: inuasionis, deprædationis, occupationis, aut deuastationis terrarum Romanæ ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectarum: ac etiam inuasionis romipetarum, seu quoruncunque aliorum ad romanam curiam venientium: probationis deuolutionum causarum ad dictam curiam, delationis armorū, & aliorū phibitorum ad partes infidelium: impositionis nouorum onerū realium, vel personalium ecclesiis, vel ecclesiasticis personis: simoniæ super ordinibus, vel beneficiis consequendis in dicta curia, vel extra eam contractę, criminum quomolibet reus foret. Et generaliter in casibus contentis in literis, quæ consueuerunt in die cenæ domini publicari: prætextu huiusmodi facultatum absoluere, & per eos emissa peregrinationis vltramarinę, & visitationis liminum apostolorū Petri & Pauli. In compostella & castitatis ac religionis vota. Nisi ex speciali licentia, & certa scientia, & nostra, de qua demum constare censeatur, cùm in signatura nostra desuper manu nostra scriptū, aut in literis nostris expressum fuerit: nos ex certa scientia, & de speciali gratia id concedere cum derogatione præsentis constitutionis, illius de verbo ad verbum inserto tenore: non autem per clausulas id importantes, vel in articulo mortis constitutum, & tunc in casibus (in quibus satisfactio fuerit impendenda) facta satisfactione, vel idonea præstita cautione commutare præsumant. Et si aliqui confessorum prædictorum contra præsentem constitutionem quequàm absoluere, aut excepta vota prædicta commutare attentauerint, absolutio & commutatio huiusmodi nullius sit roboris, vel momenti. Et contrà facientes eo ipso excommunicationis sentētiam incurrant, a qua (nisi in mortis articulo constituti) ab alique, quàm à Romano pontifice absolui non possint. Non obstantibus literis, & constitutionibus huiusmodi, ac constitutionibus, & ordinationibus &c. ¶ Et ne aliquibus de præsentibus ignorantiam valeat allegare: mādamus eas in cancellaria apostolica, & audientia literarum contradictarum legi, & publicari, ac inter extrauagantes alias apostolicas constitutiones in quaterno dictę cancellariæ describi &c. ¶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarū suspensionis, inhibitionis, mandati & volūtatis &c. Datū Spirę. Anno domini. M.ccccclxxviii.

¶De sententia excommunicationis. Titulus.x.

¶Bonifacius octauus.

¶Excommunicati sunt, qui pactis aut promissionibus iusticiā, uel gratiam à sede apostolica obtinent, & qui tales non reuelāt: nec illis absolutio facile conceditur. Capitulum.i.

Xcommunicamus & anathematizamus ex parte dei omnipotentis, patris, & filij, & spiritussancti: authoritate quoq; beatorum apostolorū Petri, & Pauli & nostra, omnes clericos, religiosos, & laicos vtriusq; sexus, siue sint familiares curiæ, siue alij vndecunq;, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquod paruum, vel magnū promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto siue promissione occulta, vel manifesta facta sub generalibus, & plenariè non expressis, siue sit sub specialib⁹, & expressis apertè verbis quicquam dederint aut receperint magnum, vel paruum, vel promissionem de quacunq; re aut vtilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint pro aliqua iusticia siue gratia pro se aut pro alio in causis, vel iudicijs seu aliàs per literas apostolicas, & quibuscunq; modis apud sedem apostolicam obtinenda. Et hanc sentētiam ad promittentes, & acceptātes, dantes & recipiētes duximus extēdēdā. ¶Illos quoq; qui aliquem sciuerint culpabilem in prædictis, & nobis intra dierū spacium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subiacere. ¶Decernimus etiā, vt nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam, pro prædictis, vel aliquo prædictorum (absq; speciali mandato) nostræ absolutionis beneficiū valeat obtinere: nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittitur, nisi priùs quantum dedit, vel recepit integraliter pauperibus largiatur. ¶Iusticiam verò siue gratiam sic obtētam nullius prorsùs esse momenti volumus, omniq; statuimus carere effectu, & robore firmitatis. ¶Sed & scienter vtentes ipsis, simili sententia excommunicationis adstringimus: & reseruantes nobis absolutionem eorum cum præmissis in omnibus ad pœnas similes obligamus.

¶Idem.

¶Præmissis damnis ex interdicto prouenientibus, statuit quòd propter dominum debita non soluētem eius terra, uel ciuitas sine speciali papæ licentia non interdicatur. Capitulum.ii.

PRouidè attendētes, q̄ vt frequentius, quamuis non sine causa, sine culpa tamen multorum interdicti sententiæ proferuntur: q̄q; sunt nonnulli iudices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negocijs siue causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quàm charitatis radice perspicuis indicijs procedere arguuntur: quodq; interdicti tempore diuina organa suspenduntur & laudes, nec ecclesiastica sacramenta ministrantur, vt solent: tolluntur mortuis seu minuū-

tur

tur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostię salutaris: adolescentes & paruuli participantes rarius sacramenta, minus inflammantur, & solidâtur in fide fidelium tepescit deuotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Præsentis constitutionis prouidemus ædicto, vt nulla prouincia, ciuitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtiùs authoritate ordinariaria, vel delegata supponatur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cuiusuis monetę, vel pecuniæ quātitate, quacunq; occasione vel causa, seu quouis quæsito colore: pro eo maximè, q̄ ipsorum domini, rectores seu officiales, quocunq; nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores aut singulares personę ipsorum statutis, vel statuendis ordinatis, vel ordinandis terminis huiusmodi debitum seu q̄titatem non soluerunt hactenus aut in antea non persoluent. ¶ Nos enim ex nūc decernimus irritum & inane si secùs hactenus extitit attentatū, vel contigerit attentari, illudq; reuocamus omnino. ¶ Non obstantibus quibuscunq; contractibus, obligationibus, pactis, conuentionibus, cōpositionibus, submissionibus, fideiussionibus, consensibus, processibus, & sententiis super hoc habitis, vel habendis iuramentorum, poenarum spiritalium, & temporalium seu mulctarum appositione, vel quacunq; alia firmitate vallatis. Nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de apostolicæ sedis speciali licentia, & expressa per ipsius sedis patentes literas apparente.

¶ Clemens quintus.

¶ Andronicum Paliologum se imperatorem Græcorum nominantem & hæresis ipsorum fautorem, excommunicatum denunciat: omnesq; cum eo sic manente societatem contrahentes, ipso facto dicit excommunicatos, & eorum terras ecclesiastico supponendas interdicto. Suntq; priuandi bonis, quæ ab ecclesia tenent: talis societas seu cōfoederatio nulla est. Faciat. c. ad apostolicæ. de senten. & re iudi. lib. vi.
Capitulum. iii.

AD certitudinem præsentium, & memoriam futurorum Andronicum Paliologum, qui Græcorum imperatorem se nominat, tāquàm eorundem Græcorum antiquorum, schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum, & hæresis ipsorum ac schismatis antiqui fautorem, de fratrum nostrorū consilio denunciamus excōmunicationis sentētiam latam à canone incurrisse: ac ipsius fore sententiæ vinculo innodatum. Cæterùm vniuersis, & singulis regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & cæteris omnibus cuiuscunq; præeminentiæ, cōditionis, status, nécnon vniuersitatis ciuitatum, castrorum, & aliorū locorum districtiùs inhibemus, ne cum eodem Andronico Paliologo in huiusmodi excōmunicatione manēte, societatem vel cōfoederationem aliquam contrahere sub quouis ingenio, vel machinatione præsumant: vel ei aliàs in his, quibus excōmunicatus est denūciatus à nobis præstare consilium, auxilium, vel fauorem publicum, vel occultum. Et si secùs præsumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium presumentes (non obstante qualibet indulgentia sub quacunq; forma verborum, vel expressione ipsis ab apostolica

ſede conceſſa,vel in poſterum concedẽda,quam quò ad hoc viribus volumus omnino carere)ſententiam excommunicationis,quam ex nunc in ipſos ferimus,incurrere volumus ipſo facto.Terras ipſorum & vniuerſitates prædictas,quæ ſecùs attentare præſumpſerint,prout expedire videbimus,eccleſiaſtico curabimus ſubijcere interdicto.Ad priuationem omnium bonorum,quæ à quibuſlibet tenent eccleſijs, & ad pœnas ſpiritales & temporales,prout vtile putabimus proceſſuri.Et nihilò minùs ſocietatem & confœderationem ipſas(etiam ſi pœnarum & iuramenti additione vel quacunq; fuerint alia firmitate vallatę)decernimus irritas & inanes.Datũ Pictauis.iij.nonas Iunij. Anno ſecundo.

¶Idem.

¶*Excommunicati ſunt,qui literas à papa ante ſuam coronationẽ conceſſas impugnant.* *Capitulum.iiij.*

QVia nonnulli(prout accepimus)cõtra doctrinam apoſtolici ſuę prudẽtię quin potius imprudẽtię innitentes,ac diſceptare ſuper his de quibus eis non expedit,ſatagentes,aſſerere non verentur, quòd ſummus pontifex ante ſuę coronationis inſignia ſe non debet intromittere de prouiſionibus , reſeruationibus , diſpenſationibus, & alijs gratijs faciendis , nec ſe in literis epiſcopum ſimpliciter, ſed electum epiſcopum ſcribere . Nec etiam vti bulla,in qua nomen exprimatur ipſius.Nos talium temeritates compeſcere cupiẽtes,ſingulos,qui occaſione huiuſmodi aliquas literas noſtras ſuper negocijs quibuſcunq; confectas,quę à nobis ante donationis noſtrę inſignia emanarunt,auſi fuerint impugnare,excommunicationis ſentẽtia innodamus.Datum apud Peſecum Burdegaleñ.diœce.anno ſecundo.

¶Extrauagantium communium

FINIS.

IACOBI FONTANI Brugenſis, Vita Ioannis.xxij.

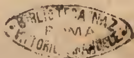

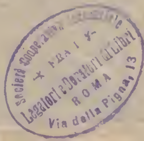
ORbe hoc (vno ferè tempore) orbato vtroq; ſuo lumine, imperatore Henrico.vij. qui hauſto apud Boncouẽtum veneno interijt. quod rumor eſt ei à quodam dominicę profeſſionis ſacrificulo propinatum : in necem ac ſcelus à Florentinis ſubmiſſo. Et Clemẽte.v.pon.maxi.cùm ſediſſet annos.x. diem functo: ſepultoq; in Vaſconia ſolo natali. Duraſſetq; ſacrum interregnum annis plus duobus: nondum in vnum conuenientibus purpuratis. Iacobus epiſcopus Cadurcorum iam ſeptuagenarius, natus obſcuro loco, quem tamen Gallia dignitate illuſtrauit, credita fidei ſuę authoritate deſignandi pontificis: mox ſuijpſius rationem habuit. Atq; è Lugduno proficiſcitur Auinionem, põtificię ditionis factam hoc modo. Ioanna Sicula, quæ poſteà capto Othone marito duce Brunſuigenſi: iniecto faucibus puluillo, necata eſt, neptis Roberti Sicilię regis ſecundo geniti ex filio Carolo.vij. vt regnum ad ſtirpem Martelli rediret (annotante Bal.ad.l. ſi viua matre.C.de bo.mate.) ab auo nuptui tradita eſt Andreę, Caroli Martelli regis Vngari filio. Sed audax omnia pati & facere mulier viro ſuo apud Attellam (quę nunc vrbs euerſa dicitur) poſt annum, quàm regnare cœperat ſtrangulato, ſecundas cum adultero nuptias celebrat Ludouico Philippi Tarentini principis Robertiq; fratris filio. Hinc in Galliam Narboneñ. cum coniuge profuga, relicto ad præſidium regni patruele Carolo Dirrachij duce, comitis Grauinę Petri filio, nec ita multo pòſt ſecuti percuſſo, à Ludouico Pannonio pulcherrimo fraternæ necis punitore. Ludouicum Andium ducẽ è ſtirpe Frãcorum in ſpem regni filium adoptat: eſtq; Siciliæ & Hieroſolymorũ rex à Gebenenſe antiſtite ſalutatus, qui priùs Ioannæ opera, comitijs fundanis per francos cardinales pontifex renunciatus fuerat appellatusq; Clemens.vij. idq; iniuria ſi Bal. Ioannesq; lignanus rectè cõſuluerint. Huic (vt quidam mihi videtur ſentire) Ioanna Auinionem ceſſit. ego crediderim Clementi.vj. patria Lemouici in Benedicti Locum ſuffecto. In hac ergo (vt ad hiſtoriam redeamus) Auiuione nouus pontifex alter & viceſimus dictus, inter alios. Iacobum ex ſorore nepotem: vnum Romani ſanguinis, Ioannem caietanum, ex familia vrſina, puniceo galero honeſtauit. Publicauit conſtitutiones Clementis.v. Retulit inter ſanctos Lodouicum epiſcopũ eccleſiæ Tholoſanę, adeò dilectę ſibi vt metropolim redderet, aliquot vicinis caſtellis ciuitatum vocabulo decoratis. Quæ res latius narratur in huius pontificis conſtitutionibus, titu.de pręb. & dig. Diœceſes quoq;

archiepiſcopatus

archiepiſcopatui Narboñ.aſſcripſit Limoſam & Abbatiam S. Pōtij. Erexit etiam Cęſarauguſtam eccleſiam in archiepiſcopalē. v.cathedralibus ex.xj.quæ Taraconenſi ſuberant huic aſſignatis.Crotonam quoq; Aretinę diœceſi exemptam ciuitatem effecit.Repreſſis ſubitò erroribus Ioannis polliaci,cuius mentio facta eſt in ti.de hęre. Audacior aliis numeroſam ſectam fratricellorum de opinione nuncupatorum,vel vt ille vocabat tertij ordinis S. Franciſci collegit. quam pōtifex magno conatu & ędicto apoſtolico ſub ti.de relig.do. viſendo vix diſſoluit.Hic illa vaſtiſſima opinionū ſylua enata eſt,de Chriſti & apoſtolorum paupertate, quæ cum Io.xxij. (quod Sabellicus & Platina admirantur)parum amœna videretur,& multum malorū in ea latere, ferro & igni eandem eradicare tentauit damnatam tribus conſtitutionibus.de verb.ſig.legendis.Quas fortiter ſtylo impetijt Guilielmus occanus theologus minor,auditor Ioannis ſcoti, qui pontificiam poteſtatem multum comminuit, dialogis in Lodouici (vt credo)bauari gratiam ęditis:planè Dantis Alegerij de Ro. imperio ſententiam referentibus.quę vt Bar.iuriſprudentię longè princeps & imperatorię maieſtatis alioqui diligens iuſtuſq; aſſertor.in.l. j.§.preſides.ff.de requi.re.teſtatur.Hęreſeos inſimulata eſt.Quod an Bar.rectè factum eſſe defenſurus fuerit, mea non admodum refert. Antoninus inſtituti prędicatorij non cunctanter pronunciabit. Sed haud obſcurę ſunt amborum ordinum ſimultates, diuerſaq; inter ſe ſtudia.Debetq; alter hoc Ioā.xxij.quòd non ſolum doctrinam Thomę aquinatis ſuſcipiamus,ſed etiam ſanctitatem veneremur:quamq; nec occanum probet Ioan.de turre cremata vindex cauſę eccleſiaſticę,quam & Auguſti.anchonitanus tum agitauit.Sed nunc ad pontificem propius,cuius vitricum Iordanem cùm neq; libidini neq; criminibus temperaret,ferunt innexo gutturi laqueo orco traditum.Et ab Hugone cadurcenſi antiſtite in necem Ioannis coniuratum, qui auſa capite luit.quāquàm aliud omnino & ſupplicij & criminis genus referatur in extrauagātibus,de pœn.Ita hodie vocāt huius pontificis decreta,quæ multa ſunt,aliquot ad rem & quęſtum ſpectant. Inter quæ pontificis fiſcum egregiè locupletauiticui initium. Execrabilis.Congeſſit ingētem etiam copiam auri, occaſione Chriſtiana cruce ſignatorū,quos in barbaras nationes Francus perduceret. Adde preterea quòd inuncauit omnium ſacerdotiorum primos annuos fructus negocio hoc(vt.e.ti.de pręb.& dig.conſtat.) Vgoni cuidam à mirabello demādato.Quare nemo admirari facile debet,hominem annis vndeuiginti perpetuo & difficillimo bello implicitum, tātum theſaurum reliquiſſe,quantū ad id tempus nemo pontifex.Mortuus eſt nonagenarius abſolutiſſima vbiq; poteſtate maiore inconſtantia enormiq; varietate,quàm vllus vnquam pontificum vſus. Bonacofſium Paſſarinum,qui Matuam tenebat,Nicolaum Eſtenſem dominū Ferrarię,fuſus à Beltrando duce copiarum ſuarum anathemate notauit.Ferrarię ſacris interdixit Guidonem petrāmalam Aretino pręſulatu deiecit.Federicum regem Sicilię execratus eſt,Rhegio & aliquot in Calabria locis traditis à ſe contra fidem pacti, hoſti Roberto Apulo,cuius,precipua ope Genuā tutatus eſt aduerſus Aurios, Spinulas,

nulas,qui tum præualentibus Grimaldis & gente Fiſca, ſeceſſionem fecerant,ſtantes à Cęſaribus,& à Matthęo vicecomite filioq; Galeatio ſtrenuè adiuti, quibus pontifex iubens ab eccleſiæ Roma. ſupplicibus vim abſtinere,reſponderunt rem Genuenſem haud pontificis,ſed arbitrij Cęſaris eſſe.quare ipſi & eccleſię hoſtes iudicati ſunt. Mediolano atq; alijs locis,quibus vicecomites dominabantur ius ſacrorum prohibitum eſt.Quo tempore Lodouicus Bauarię dux, Rodulphi imperatoris ex filia nepos quatuor electorum ſuffragijs in ius imperij vocatus, capto Acie, victoq; Federico imperij ęmulo, quo cum octo annis varia fortuna bellum geſſit, ſolus rerum potitur.Huic Galeacius Mediolanum recognouitq; quam ciuitatem annotaui in conſilijs Angeli haud imperatorij iuris eſſe. Sed nullum magis odire,tum pontifex,quàm Bauarum, diris execrationibus virum deuouens. Dicto etiam die, quo auguſtę dignitati coram renũciaret, cùm omnia illius iura velut Romano interregno durante, in ſuam ſedem migraſſe affirmaret. extrauag.Si fratrum.ne ſed.va. (Si Nauclero credis) fuere per id tempus franci conſiliorum pontificis haud ignari,eſtq; ab eis imperium attẽtatum,ſed paribus auſpitijs,quibus ſuperſtite Clemente.v.& occiſo Alberto Cęſare, quem nepos ex fratre cum coniuratis ferro exceperat nauicula egredientem ad oppidum Scaphuſam.Permotus parricida patrui nece Clementem adijt, vt expiaretur.Sed occiſor Cæſaris arbitratu Cęſaris luit, incluſus ab Henrico ſepto Eremitarum diui Auguſtini Piſis in Italia. Nunc humaniſſime lector,ne crederes in hoc pontificatu tot bellis & perturbationibus pleno nuſquàm de pace actũ,inueni domeſticis patrijsq; annalibus proditum,pontificem hunc Roberto flandro pacem procuraſſe,quam ea conditione dedit Chriſtianiſſimus rex ſi decies milia nummum aureorum intra.xx. annos ęquis in ſingulis penſionibus perſolueret.Intereà Francorum præſidijs tenebantur.Inſula Betunia Aduatici.Gaguinus hoc loco,quòd purpuratus fœderis percuſſor non ſtatim Flandriam ingreſſus eſt,fecit inquit pertinacia & inconſtantia gentis.Verum ſic loqui,vt perſonę & cauſę afficiaris, eſt partem agere non hiſtoriam ſcribere.Fuit hæc pacis conditio Flandris initio admodũ grauis,& exitu infœlix:ex ea enim velut à fonte malorum ſequuta eſt ſedes apud Caſſletum, quo loco Philippus Valeſius vicit.vel Io.fabro teſte in procœmio inſtitut. cui memorãte Bal.in.l.j.ff.de ſena. proceres Franciſci lege Salica regnum adiudicarunt, vendicante id ſibi Eduardo anglo iure matris Iſabellę filiæ Philippi pulchri. Sed nunc hiſtorię finem facio,quàm ideo hic recẽſui,quòd illa,quæ priori ęditione extrauagantum circunfertur, nequaquàm Vita ſit Ioannis.xxij.

Legatori e Doratori di Libri
ROMA
Via della Pigna, 13

